

6040

7383

Библиотека
Станиславский
Училищный институт
№ 5728

РУССКАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

ИЗДАВАЕМАЯ

АРХЕОГРАФИЧЕСКОЮ КОММИССИЕЮ.

ТОМЪ ПЕРВЫЙ.



5. ДЕК 1947

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

Печатня В. И. Головина, Владимирская, домъ № 15.

1872.

5728

6040

~~4383~~

РУССКАЯ
ИСТОРИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

ИЗДАВАЕМАЯ

АРХЕОГРАФИЧЕСКОЮ КОММИССИЮ.

ТОМЪ ПЕРВЫЙ.

НБ ПНУС



6040

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

1872.

Напечатано по опредѣленію Археографической Коммисіи.

IV. 6
761.



Печатня В. И. Головина, Владимірская, домъ № 15, кв. № 3.

**ПАМЯТНИКИ,
ОТНОСЯЩИЕСЯ КЪ СМУТНОМУ ВРЕМЕНИ.**

Извлечены изъ рукописей Императорской Публичной Библиотеки
и Главнаго Штаба.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

	стр.
I. Отрывки дневника польскаго сейма 1605 г., относящіяся къ Смутному времени.	1
II. Дневникъ событій, относящихся къ Смутному времени (1603—1613 гг.), извѣстный подъ именемъ исторіи ложнаго Дмитрія.	81
III. Походъ царя Дмитрія (самозванца) въ Москву съ Сендомирскимъ воеводой Юріемъ Мнишкомъ и другими лицами изъ рыцарства	365
IV. Походъ Сигизмунда III въ Россію (1609—10)	427
V. Отрывки дневника о войнѣ цари Михаила Феодоровича съ польскимъ королемъ Владиславомъ (1632—1634 г.).	721



ПРЕДИСЛОВІЕ.

Археографическая Коммиссія въ засѣданіи своемъ 18 октября 1869 г., по предложенію А. Ѳ. Бычкова, постановила печатать особымъ изданіемъ матеріалы изъ рукописей Императорской Публичной Библіотеки на иностранныхъ языкахъ, касающіеся сѣверо-западнаго края Россіи и Малороссіи и объясняющіе ихъ отношенія къ Россіи и Польшѣ¹⁾).

Печатать ихъ постановлено въ отдѣлѣ памятниковъ подъ названіемъ: Русская Историческая Библіотека, издаваемая Археографическою Коммиссіей. По разсмотрѣніи важнѣйшихъ изъ матеріаловъ этого рода Императорской Публичной Библіотеки, а также рукописей Главнаго Штаба, Коммиссія постановила напечатать прежде всего матеріалы, относящіеся къ исторіи смутнаго времени въ Россіи и ближайшихъ къ нему событій.

Въ настоящій томъ Русской Исторической Библіотеки, издаваемой Археографической Коммиссіей, вошли слѣдующіе памятники.

I. Изъ рукописи Императорской Публичной Библіотеки, на польскомъ языкѣ F. IV, № 119.

Рукопись эта заключаетъ въ себѣ дневникъ польскаго сейма 1605 года, на которомъ, между прочимъ, обсуждался вопросъ, оказывать ли содѣйствіе объявившемуся въ Польшѣ царевичу Димитрію (первому самозванцу)? Отрывки изъ этого дневника, касающіеся дѣлъ перваго самозванца, напечатаны въ настоящемъ томѣ Исторической Библіотеки. Они состоятъ изъ посольскихъ инструкцій нѣкоторыхъ воеводствъ и изъ мнѣній, поданныхъ на сеймѣ. Замѣчательно, что и въ посольскихъ инструкціяхъ, и въ

¹⁾ См. Лѣтопись занятій Археографической Коммисіи за четыре года (1867—1871), отд. IV, стр. 108—109.

мнѣніяхъ членовъ сейма 1605 года о самозванцѣ осуждается содѣйствіе ему и заявляется опасеніе, какъ бы Польша не поплатилась за это. Особенно замѣчательно извѣстное мнѣніе объ этомъ канцлера и гетмана Яна Замойскаго, которое здѣсь издано по одной изъ лучшихъ редакцій и даже тѣ его части, которыя касаются другихъ дѣлъ.

Въ нѣкоторыхъ сеймовыхъ мнѣніяхъ, а также въ мнѣніи, высказанномъ отъ имени короля Сигизмунда III, заявляется, что король Сигизмундъ III не оказываетъ содѣйствія самозванцу, что, какъ извѣстно, опровергается многочисленными свидѣтельствами и документами и, между прочимъ, тѣмъ, что король не утвердилъ постановленія того же сейма 1605 года, постановленія, которымъ запрещалось подданнымъ Польши поддерживать самозванца и предписывалось наказывать ихъ за это. Изъ этой же рукописи напечатаны въ настоящемъ томѣ: а) описаніе обрученія Марины въ Краковѣ съ представителемъ самозванца Власьевымъ или, точнѣе, описаніе вѣнчанія ея съ нимъ по латинскому обряду, и б) списки подарковъ, поднесенныхъ Маринѣ и другимъ лицамъ на этомъ обрученіи, а также послѣ, въ Промникѣ.

II. Изъ рукописи Императорской Публичной Библіотеки, на польскомъ языкѣ F. IV, № 33.

Въ этой рукописи заключается, между прочимъ, дневникъ событий, относящихся къ смутному времени съ 1603 г. по 1613. По заглавію, сдѣланному на корешкѣ этой рукописи, дневникъ этотъ сталъ извѣстенъ между учеными подъ именемъ исторіи ложнаго Дмитрія (*Historya Dmitra fałszywego*); но это названіе не совсемъ точно. Въ дневникѣ этомъ излагается исторія двухъ лже-Димитріевъ — перваго и втораго (Тушинскаго) или, правильнѣе — дневникъ событий изъ временъ втораго самозванца и Междоусобствія. О первомъ самозванцѣ здѣсь самыя краткія извѣстія. Затѣмъ слѣдуетъ описаніе допросовъ полякамъ въ Москвѣ послѣ убійства перваго самозванца ¹⁾ далѣе — краткія свѣдѣнія о возстаніи въ Сѣверской области, о Болотниковѣ, Заруцкомъ, о появленіи самозванца Петра, о пораженіи ихъ Шуйскимъ и о появленіи втораго (Тушинскаго самозванца ²⁾). Собственно, дневникъ начи-

¹⁾ Стр. 87—121. — ²⁾ Стр. 121—124.

нается съ 2 сентября 1607 г., съ прибытія къ этому самозванцу Мозырскаго хорунжаго Будилы ¹⁾ и оканчивается письмомъ, какъ видно по контексту, тогоже Будилы къ королю отъ 14 января 1613 года изъ Нижняго-Новгорода, изъ тюрьмы. Это даетъ поводъ думать, что дневникъ этотъ составленъ или самимъ Будилой или лицомъ близкимъ къ нему. Это подтверждается и тѣмъ, что въ дневникѣ дается довольно много вниманія дѣламъ Будилы. Впрочемъ, есть въ немъ подробныя описанія и такихъ дѣлъ, въ которыхъ Будило не участвовалъ. Указываемъ страницы, на которыхъ можно найти данныя для изслѣдованія объ авторѣ дневника или, по крайней мѣрѣ, о томъ, изъ чьихъ рукъ онъ бралъ свои матеріалы ²⁾.

Въ этомъ дневникѣ нѣкоторыя событія, относящіяся къ смутному времени съ 1607 по 1613 г. довольно подробно описаны, какъ напримѣръ: Болховская битва ³⁾, движеніе Скопина-Шуйскаго отъ Твери къ Москвѣ ⁴⁾, хлопоты Гушинскаго самозванца удерживать при себѣ тушинцевъ 1610 ⁵⁾, движеніе тушинцевъ изъ Калуги къ Москвѣ 1611 г. ⁶⁾, время осады польскаго войска въ Москвѣ ⁷⁾. Еще болѣе важны свѣдѣнія дневника о сборѣ ополченія у Ярославля 1609 г. для соединенія съ Скопинымъ-Шуйскимъ ⁸⁾, объ ополченіи Трубецкаго, Заруцкаго и Ляпунова ⁹⁾, объ ополченіи Пожарскаго и Минина ¹⁰⁾, объ убійствѣ Ляпунова ¹¹⁾, о приведеніи казаками къ присягѣ на имя Псковскаго самозванца Трубецкаго, Заруцкаго и другихъ воеводъ ¹²⁾, о голодѣ въ польскомъ войскѣ, осажденномъ въ Кремлѣ ¹³⁾, о спасеніи поляковъ отъ гибели въ Нижнемъ матерью князя Пожарскаго ¹⁴⁾ и, наконецъ, переписка между Пожарскимъ и главными вождями осажденнаго въ Кремлѣ польскаго войска—Стравинскимъ и Будилой ¹⁵⁾.

III. Изъ рукописи Библіотеки Главнаго Штаба № 3267.

Въ этой рукописи находятся, между прочимъ, два повѣствованія о смутныхъ временахъ.

1) Описаніе похода перваго самозванца, составленное ротмистромъ и дворяниномъ его Станиславомъ Боршей. Описаніе это

¹⁾ Стр. 124. — ²⁾ Стр. 126, 136, 138, 186, 195, 198, 199, 203, 223, 229, 246, 247, 91. — ³⁾ Стр. 130—134. — ⁴⁾ Стр. 157—165. — ⁵⁾ Стр. 188—9, 193—5. — ⁶⁾ Стр. 223.—
⁷⁾ Стр. 254. — ⁸⁾ Стр. 151—156. — ⁹⁾ Стр. 227—8. — ¹⁰⁾ Стр. 315—317. — ¹¹⁾ Стр. 251.—
¹²⁾ Стр. 287. — ¹³⁾ Стр. 348—350. — ¹⁴⁾ Стр. 355. — ¹⁵⁾ Стр. 326—338.

составлено точно, обстоятельно. По нему удобно прослѣдить походъ въ Россію перваго самозванца. Довольно подробно описаны битвы подъ Новгородомъ-Сѣверскимъ и подъ Сѣвскомъ. Къ этому описанію приложены инструкціи и посольскія рѣчи польскихъ пословъ къ первому самозванцу—Олесницкаго и Гонсѣвскаго съ отвѣтомъ самозванца, и составленное этими послами описаніе убійства самозванца.

2) Дневникъ похода въ Россію польскаго короля Сигизмунда III. Дневникъ этотъ начинается росписаніемъ отрядовъ, шедшихъ въ походъ подъ Смоленскъ съ королемъ, и затѣмъ—дневными замѣтками съ 5 числа сентября 1609 г., когда король находился въ Оршѣ. Дневникъ этотъ не конченъ авторомъ. Въ немъ недостаетъ описанія послѣдняго приступа и взятія Смоленска. Онъ оканчивается 7 числомъ января 1611 г., именно: переговорами осаждающихъ съ осажденными о сдачѣ Смоленска.

Дневникъ этотъ писанъ довольно свѣдущимъ лицомъ, но не посвященнымъ во всѣ тайны. О тайныхъ совѣщаніяхъ короля съ сенаторами и однихъ сенаторовъ онъ ничего не говоритъ. Одно, впрочемъ, мѣсто ¹⁾ даетъ основаніе думать, что авторъ скрывалъ инныя свѣдѣнія, не записывалъ, такъ какъ дневникъ его, видно, тогда же въ лагерѣ читался другими.

По характеру свѣдѣній и ихъ достовѣрности содержаніе этого дневника распадается на слѣдующія части:

а) Ходъ осады Смоленска. Свѣдѣнія объ этомъ записаны, очевидно, лицомъ близко знавшимъ и даже, вѣроятно, многое видѣвшимъ своими глазами и потому заслуживаютъ значительнаго вниманія и вѣры. Счтается не лишнимъ указать страницы, на которыхъ разсказывается важнѣйшее дѣло осаждающихъ и осажденныхъ—минная борьба ²⁾. Сюда же вносимъ указаніе страницъ о минной борьбѣ при осадѣ Смоленска Шейнымъ 1633 г. ³⁾. Указываемъ также страницы, на которыхъ разсказывается о неудачныхъ приступахъ ⁴⁾.

б) Свѣдѣнія, получавшіяся изъ Смоленска отъ перебѣжчиковъ и отъ плѣнныхъ. Тѣхъ и другихъ, особенно первыхъ, было много.

¹⁾ Стр. 516. — ²⁾ Стр. 516, 517, 518, 528, 530, 535, 536, 539, 636, 675, 676, 698, 699, 700. — ³⁾ Стр. 720, 728. — ⁴⁾ Стр. 638, 640—1, 644, 645, 653—4, 656—7, 700—1, 708.

Свѣдѣнія эти были явно преувеличены и въ самомъ дневникѣ иногда опровергаются одни другими. Указываемъ страницы, на которыхъ помѣщены эти свѣдѣнія ¹⁾.

в) Извѣстія о дѣлахъ внутри Россіи. Кромѣ нѣкоторыхъ изъ нихъ, какъ наприимѣръ, донесенія гонца Добка, комиссаровъ, посылаемыхъ въ Тушино, и гетмана Жолкевскаго, извѣстія эти также требуютъ строгой критики, такъ какъ большею частью основаны на слухахъ. Указываемъ страницы, на которыхъ помѣщены главнѣйшія изъ этихъ извѣстій ²⁾.

Не лишнимъ считаемъ сдѣлать еще слѣдующія указанія страницъ:

а) Переговоры или бесѣды осаждающихъ съ осажденными ³⁾. Во время этихъ переговоровъ или бесѣдъ поляки иногда прибѣгали къ крайнимъ мѣрамъ. Они обѣщали простымъ русскимъ имѣнія боярѣ и подушали ихъ возстать противъ Шейна и расправиться съ нимъ подобно тому, какъ это сдѣлали въ Москвѣ съ царемъ Шуйскимъ ⁴⁾.

б) Русскіе бояре, переходившіе на сторону короля Сигизмунда ⁵⁾.

в) Упомянутіе о русскомъ мирѣ т. е. сходкѣ, представительствѣ народномъ въ Моравскѣ ⁶⁾, въ Черниговѣ ⁷⁾, въ Путивлѣ ⁸⁾, въ Бояхъ подъ Смоленскомъ ⁹⁾, въ Смоленскѣ ¹⁰⁾, въ Смоленскѣ ¹¹⁾, въ Москвѣ ¹²⁾, въ Москвѣ ¹³⁾, въ Смоленскѣ ¹⁴⁾, въ Смоленскѣ ¹⁵⁾, въ Смоленскѣ ¹⁶⁾. Присоединены здѣсь указанія и изъ описанія Борши.

г) Башня въ Москвѣ съ особеннымъ устройствомъ внутри для преступниковъ ¹⁷⁾.

¹⁾ Стр. 433, 443, 449 452—3, 456, 457, 458, 463, 467, 470, 471, 477—8, 480, 484 488—9, 491, 494, 5, 495, 496, 499, 515, 520, 536, 537, 564—6, 569, 588, 594, 600, 602—3, 615, 616, 663, 635, 646, 672, 673, 688, 706, 7, 707.

²⁾ Стр. 448, 464—5, 467, 470, 475, 476, 478, 482, 486, 488, 489, 492, 493—4, 498, 499, 504, 505, 507, 516, 518, 521, 530, 534, 536, 537, 538, 542, 545, 546, 547, 549, 551, 552, 553, 556, 557, 563, 568, 569, 574—5, 577, 579—81, 582, 583, 585—6, 589—90, 591, 3, 595, 598, 601—2, 607, 609, 617—30, 631, 641, 648, 658, 660, 668, 673, 676, 677, 686, 690, 709, 716.

³⁾ Стр. 459, 462, 468—9, 484—5 506, 515, 572, 582, 630, 634, 640, 641, 663—7, 671, 672, 696, 698—9, 705, 718, 719.

⁴⁾ Стр. 484—5, 705. — ⁵⁾ Стр. 517, 519, 529, 531, 540, 562, 588, 594. — ⁶⁾ Стр. 368. — ⁷⁾ Стр. 369. — ⁸⁾ Стр. 375. — ⁹⁾ Стр. 430. — ¹⁰⁾ Стр. 449. — ¹¹⁾ Стр. 452—3. — ¹²⁾ Стр. 512. — ¹³⁾ Стр. 513. — ¹⁴⁾ Стр. 565. — ¹⁵⁾ Стр. 688. — ¹⁶⁾ Стр. 707. — ¹⁷⁾ Стр. 402.

д) Вредныя полякамъ внушенія въ Москвѣ западнорусскихъ купцовъ, которыхъ авторъ дневника называетъ злодѣйскою Русью ¹⁾).

Часть этого дневника напечатана въ русскомъ переводѣ безъ подлинника въ XVII приложеніи къ 3 тому Исторіи Смутнаго Времени въ Россіи Д. Бутурлина.

IV. Изъ рукописи Императорской Публичной Библіотеки, по каталогу рукописей на разныхъ языкахъ F. IV, № 45.

Въ этомъ сборникѣ, заключающемъ въ себѣ, большею частью, письма за время 1632—1639 г., на стр. 363—399 находятся напечатанные въ настоящемъ изданіи отрывки дневника о войнѣ между Россіей и Польшей 1632—4 г., начавшейся осадой русскимъ войскомъ Смоленска и кончившейся Поляновскимъ миромъ. Дневникъ этотъ крайне отрывоченъ и кратокъ. Съ нѣкоторою подробностію описаны: пораженіе и сдача Владиславу русскаго войска подъ Смоленскомъ и осада Владиславомъ г. Бѣлой.

Всѣ, означенные памятники напечатаны въ русскомъ переводѣ въ текстѣ и въ подлинникѣ внизу, подъ текстомъ ¹⁾).

Къ изданію этому приложены: 1) примѣчанія, 2) хронологическій указатель, 3) списокъ находящихся въ изданіи документовъ и 4) указатели — личныхъ именъ и географическихъ.

Всѣ, напечатанные историческіе матеріалы извѣстны уже нашимъ ученымъ и были ими изучаемы. Но Археографическая Коммиссія полагаетъ, что всѣ замѣчательные памятники и матеріалы, составляющіе первые историческіе памятники, открываемые и изучаемые нашими учеными, должны быть издаваемы.

Всѣ, изданные въ настоящемъ томѣ матеріалы, принадлежатъ къ числу первоисточниковъ исторіи Смутнаго Времени и, при всей краткости и отрывочности разсказа, заключаютъ въ себѣ высокій интересъ. Они рисуютъ со всею ясностію многія черты польскаго и русскаго народнаго быта и характера. Матеріалы эти обнимаютъ время самого большаго преобладанія и торжества Польши надъ Россіей. Время это начинается самымъ беззаконнымъ, воз-

¹⁾ Стр. 512. — ²⁾ Слова, напечатанныя въ русскомъ текстѣ особымъ шрифтомъ между скобками, внесены для ясности. Слова въ русскомъ и польскомъ текстахъ, поставленные въ скобкахъ съ вопросительнымъ знакомъ, означаютъ догадки въ пропускахъ и невразумительныхъ мѣстахъ.

муцавшимъ лучшихъ польскихъ государственныхъ людей, нарушеніемъ со стороны Польши дружескихъ отношеній къ сосѣднему государству Россіи, недавно передъ тѣмъ скрѣпленныхъ мирнымъ договоромъ, и оканчивается, при страшномъ международномъ раздраженіи, предложеніемъ со стороны Поляковъ воздвигнуть столбъ въ память мира и союза двухъ Славянскихъ народовъ. Отъ начала до конца этого времени голосъ лучшихъ польскихъ и русскихъ людей, какъ Замоискаго, Жолкевскаго, Гермогена и Филарета былъ безсиленъ для устройства мирныхъ отношеній между Россіей и Польшей, и господствовалъ, съ одной стороны, фанатизмъ польскихъ людей іезуитской и крайне демократической партій, съ другой, разгулъ русскихъ людей, державшихся самозванцевъ, и оба они т. е. и польскій фанатизмъ, и русскій разгулъ равно устроили погибель въ Россіи всего самобытнаго, благоустроеннаго. Россія спасена была единодушіемъ русскаго земскаго міра и религіознымъ, православнымъ одушевленіемъ. Когда русскіе, оживленные этими двумя силами, были въ сборѣ, въ городахъ, какъ въ Смоленскѣ, Бѣлой, Стародубѣ, или въ подвижныхъ городкахъ Скопина-Шуйскаго, или, наконецъ, въ станѣ Пожарскаго и Минина, они успѣшно выдерживали борьбу даже съ блистательною польскою храбростію и польскою тактикой. Польская страстность и тщеславіе и русская практичность, соединявшаяся часто съ истинной доблестію, очерчиваются со всею ясностію многими мѣстами издаваемыхъ матеріаловъ. Такъ, когда въ 1621 году князь Пожарскій написалъ осажденнымъ въ Кремлѣ Полякамъ простое, дѣловое письмо, въ которомъ доказывалъ бесплодность ихъ сопротивленія и предлагалъ сдаться, польскіе вожди, Стровинскій и Будило, отвѣтили на это простое и дѣловое письмо самымъ оскорбительнымъ письмомъ, въ которомъ въ восторженныхъ словахъ изображаютъ свой патріотизмъ и глумятся надъ Пожарскимъ, Мининымъ, надъ цѣлымъ русскимъ народомъ, обзывая его самымъ коварнымъ, варварскимъ и трусливымъ во всемъ мірѣ, но какъ бы по странной игрѣ случая, одинъ изъ писавшихъ это оскорбительное письмо—Будило, сдавшись русскимъ, шесть недѣль спокойно живетъ у оскорбленнаго имъ Пожарскаго, исполняющаго свято данное слово — не губить сдавшихся поляковъ, и, затѣмъ, будучи сосланъ въ Нижній-Новгородъ, видитъ

среди тогоже варварскаго, по его письму, русскаго народа картину, напоминающую лучшія доблести римлянъ и достойную кисти даровитѣйшихъ художниковъ, видить, какъ старуха—мать тогоже Пожарскаго спасаетъ его — Будилу отъ ярости народа, который, при всей своей ярости, какъ дитя, покоряется простому, скромному напоминанію этой старухи о присягѣ ея сына сдавшимся полякамъ и о его службѣ отечеству. Будило однако не понялъ величія этой картины и не оцѣнилъ сдѣланнаго ему добра,—онъ остался недоволенъ, зачѣмъ его не держали въ чести, а посадили въ тюрьму. Любопытно сопоставить съ этимъ другой эпизодъ, рассказанный въ послѣднемъ изъ издаваемыхъ матеріаловъ — отрывкахъ дневника войны 1632—4 г. Шейнъ подъ Смоленскомъ былъ разбитъ и запертъ въ тѣсномъ лагерѣ безъ продовольствія и бодрости войска. Литовскій гетманъ Радивиль написалъ къ Шейну письмо съ предложеніемъ сдаться. Письмо это не имѣетъ ни малѣйшаго сходства съ скромнымъ, дѣловымъ письмомъ Пожарскаго и поразительно сходно съ письмомъ Стравинскаго и Будилы. Оно также наполнено оскорбленіями и глумленіемъ надъ русскими. Далѣе, Шейнъ, очевидно, вынужденный бывшими у него иноземцами, согласился на переговоры и началъ ихъ, но, получивъ извѣстіе, что Поляки ведутъ эти переговоры коварно, прервалъ ихъ и объявилъ своимъ, что скорѣе дастъ себя взорвать на пушкѣ, нежели подпишетъ этотъ договоръ. Поляки усилили пальбу, а иноземцы настоянія принять условія. Когда Шейнъ предложилъ полякамъ возобновить переговоры, то они объявили, что съ лжецами русскими не хотятъ больше имѣть дѣла, а пусть съ ихъ стороны ведутъ переговоры иноземцы. Иноземцы дѣйствительно окончили переговоры и къ вящему униженію русскихъ во время унижительнаго церемоніала сдачи войска и поверженія предъ королемъ русскихъ знаменъ, иноземцы эти просили поляковъ дозволить имъ подходить и цѣловать руку польскаго короля, а русскіе вызваны были благодарить короля, что оказалъ имъ милость, не погубилъ ихъ. — Замѣчательно, что униженіе, которому подверглись русскіе подъ Смоленскомъ въ такой жестокой степени и особенно въ лицѣ такого знаменитаго человѣка, какъ Шейнъ, производило на русскій народъ совершенно обратное дѣйствіе, нежели какого ожидали, безъ сомнѣнія, поляки. Жители Бѣлой,

которую Владиславъ вслѣдъ затѣмъ осадилъ, объявили ему на предложеніе сдаться, что предпочитаютъ умереть, и мужественно держались этого рѣшенія до самаго заключенія Поляновскаго мира, по которому они перешли подъ власть Польши.

Редакціей перваго тома Русской Исторической Библіотеки занимался членъ Археографической Коммиссіи Михаилъ Кояловичъ.



**ОТРЫВКИ ИЗЪ ДНЕВНИКА
ПОЛЬСКАГО СЕЙМА 1605 г.,
ОТНОСЯЩЕЯСЯ КЪ СМУТНОМУ ВРЕМЕНИ.**

(Рукопись Императорской Публичной Библиотеки, на польскомъ языкѣ. F. IV. № 119).

Изъ инструкціи посламъ Познанскаго и Калишскаго воеводствъ.

Такъ какъ нѣкоторые изъ насъ, безъ дозволенія его королевскаго величества и рѣчи-посполитой, выѣзжаютъ подъ разными предлогами изъ королевства съ большими отрядами, надѣявшись самозванно присвоить себѣ гетманскую власть, и такъ какъ этимъ нарушаются и впредь легко могутъ быть нарушаемы мирные договоры съ сосѣдними государями, къ великому затрудненію и вреду рѣчи-посполитой, то нужно издать строгое постановленіе

противъ тѣхъ, которые теперь такъ дѣлаютъ и противъ всякаго, кто впредь рѣшится на это, и наказывать ихъ. Стр. 4.

Изъ инструкціи посламъ Белскаго воеводства.

На государика, какъ его зовутъ, Димитрія, который родомъ и по воспитанію — русскій, мы не находимъ, возможнымъ полагаться, да если бы и можно было довѣрять ему, то непонятно намъ, по какимъ побужденіямъ и какимъ образомъ осмѣлились [сендомъ воевода Мнишекъ и друг.?] собственною властію, безъ сеймоваго одобренія

Artykuły woiewodztw Poznanskiego y Kaliskiego.

A Іаз сія тачу знайдзія, ktorzy sine authoritate regie maiestatis et reipublicae wyiezdali y koroney z wielkimi poczty, rozmaite sobie pretexti знайдзія, hetmanską władzę privata autoritate sobie usurpując, skąd pecta między panu sąsiedzkimi y koronnymi łamię się y łamić mogą z wielką szkoda y zawledzeniem rzeczy pospolitey, y

to ktorzy się tego teraz wazą y na potym kto się tego wazyc będzie, prawo ostre uczynic y karac.

Instructia woiewodztwa Belskiego.

Dimitra gospodarczyka, iako go zową, mskiewskiego urodzaju y condiciey nie baczemi pewności y, lubo by była, dziwna nam to, z iakich przyczyn y iakim sposobem przed się wziął promocją iego privata autoritate,

поддерживать его. Ничего подобного не бывало прежде; дурной это примѣръ, и Богъ знаетъ, что изъ этого выйдетъ. Мы знаемъ, что его величество съ благоговѣниемъ принесъ присягу соблюдать миръ съ теперешнимъ московскимъ государемъ Борисомъ Годуновымъ, а присяга должна быть соблюдаема какъ всеми вообще, такъ и королями, государями, и тѣмъ болѣе, что его величество присягалъ не только за себя, но и за насъ. Не понимаемъ, какъ вышеупомянутыя лица осмѣлились предпринимать что нибудь противъ Бориса вопреки присягѣ его величества. Стр. 15.

25 января. Изъ сеймовыхъ предложеній короля.

Въ третьихъ, король предлагаетъ говорить о великомъ князѣ московскомъ, который прислалъ къ королю гонца съ извѣстiemъ, что ѣдетъ посоль. Король опасается, чтобы по-

ступки Димитрія не оскорбили московскаго князя. О Димитрiй (канцлеръ) говорилъ, что Димитрiй не малое время находился при дворѣ его величества, и еслибы, вслѣдствiе дурныхъ совѣтовъ, онъ не поспѣшилъ оставить дворъ, то король, зналъ, что у царя Ивана Васильевича было три сына, изъ которыхъ старшаго отецъ самъ погубилъ, второй вступилъ на престолъ послѣ смерти отца, а третiй—Димитрiй въ юности былъ умерщвленъ, о чемъ тогда же было много разказовъ, навѣрное разузналъ бы при содѣйствiи другихъ, онъ ли царевичъ Димитрiй, или нѣтъ; но такъ какъ Димитрiй, собравъ около себя людей, ушелъ въ предѣлы Московскаго государства, то король не имѣетъ объ немъ никакихъ другихъ извѣстiй кромѣ того, что ему сдалась одна крѣпость Чернишъ [Черниговъ?], что онъ подступилъ съ войскомъ къ Новому-дворку (Новгороду Сѣверскому?) и что туда подсту-

mimo uchwałę seymową. Nie takiego nie bywało przedtym, y zły to pewnie w rzeczy pospolitey przykład, y wie Bog, na co y teraz wynidzie, bo wiemy, że iego krolewska mose s teraznieyszym Moskiewskim hospodarem Boryszem Hodonem przymierze swięzobliwие poprzyśiadz racyz, a iako wszęch ludzi, tak pogotowiu krolow monarchow maig byc przysięgi chowane, gdysz nie tilko za się, ale y za nas iego krolewska mose przysięgl. Nie wiemy tego, iako ci wazeli się tego zczynac co s tym Borisem przeciw przysiędze iego krolewskiey mosci.

25 ianuarij Propositia saymowa.

Trzecie o wielkim kniazium moskiewskim, ktory gonca swęgo przed poslem do krola iego mosci posyla y iusz iest w drodze, za-

czym krol iego mose obawia się, aby Dimitrowym postępkim nie byl urazony. O Dimitrze sprawę dawal, że byl nie mały czas na dworze iego krolewskiey mosci y bysie byl s płochą, a skorą radą z dworu iego krolewskiey mosci nie pokwapial, iego krolewska mose, pewnie to wiedzac, że Jwana Wasilowica trzy synowie pozostali byli, s których starszego oiece sam z swiata zgladziel, drugi na panstwo po oicu następiel, trzeci Dimitr iz takze w mlodosci miał byc zatracon, o czym rumorow zrazu pelno było, auxilio et consilio wywiedziawszy się pewnych rzeczy, iesli ten iest abo nie. A isz zdobywszy sobie ludzi, tam się pospieszel, iego krolewska mose wiadomosci inszey nie ma, ieno isz zamek ieden Czernin iemu podal y z ludem pod Nowodworek postępiel, tam woisko wielkiego kniazia następowalo, o czym, co się dziać bę-

пило войско великаго князя. Что тамъ произойдетъ, король черезъ нѣсколько дней получитъ извѣстіе. Стр. 33.

29 января. Мнѣніе познанскаго кастеляна Яна Остроорога.

Третье сосѣднее намъ государство — Московское, по отношенію къ которому, вѣроятно, уже нарушены обязанности добраго сосѣдства этими дѣйствіями Дмитрія. Какъ только этотъ Дмитрій явился при дворѣ вашего величества, вы разослали къ сенаторамъ письма, въ которыхъ спрашивали ихъ совѣта, какъ вамъ поступить въ настоящемъ случаѣ. Такое письмо ваше величество писали и ко мнѣ, низжайшему вашему слугѣ. Какой я даль отвѣтъ, это извѣстно вашему величеству, или тѣмъ, чья обязанность знать это. Мнѣ казалось, что въ подобныхъ дѣлахъ не слѣдовало торопиться, и теперь я опасаюсь, какъ бы этотъ

Димитрій не принесъ намъ какого либо бѣдствія. Такъ какъ къ намъ ѣдетъ гонецъ, то нужно будетъ избрать другое время для совѣщанія объ этихъ дѣлахъ и другой разъ собраться. Молю Бога, чтобы Дмитрій остался въ Московскомъ государствѣ, чтобы онъ не возвратился къ намъ, потому что въ противномъ случаѣ ушедшіе съ нимъ военные люди были бы для русскихъ и украинскихъ областей тяжелѣе непріятеля, — и такъ уже эти области довольно поплатились... и проч. Стр. 49.

31 января. Дорогостайскій, великій литовскій маршалъ.

(Даль такое мнѣніе).

Ваше величество за себя лично присягали соблюдать миръ [съ московскимъ государемъ], вы присягали и за насъ — сенаторовъ и за рыцарское сословіе. Вы лично, въ своей совѣсти, теперь чисты, потому что вы заявили, что этому дѣлу вы не причастны

dzie, iego krolewska mosć w kilku dniach wiadomosc miec będzie.

29 ianuarij. Ian Ostrorog castellan poznanski.

Trzecie sąsiedztwo — moskiewskie, ktore za tym Dimitrowym postępkim pewnie iest naruszone. Skoro się ten Dimitr na dwor waszey krolewskiy mosci ukazal, rozeslales wasza krolewska mosc do panow rad listy swe, dokładając się ich, iako bys w tym wasza krolewska mosc daley sobie postępic miał byl; y do mnie nanisszego slugi swego waszej krolewskiej mosci list na ktory iakom waszej krolewskiej mosci odpisal, wiedziec raczysz wasza korolewska mosć, abo ci, do ktorego urzędu przynależą. Nie zdało mi sie to, aby w takich rzeczach tak skory postępek byc miał, y teraz obawiam sie, aby nam

ten Dimitr czego nowego nie przyniosl. Jz goniec idzie, inszy czas do consultaciey y sessij o tym samym byc musi. Ja pana Boga prosze, zeby tam zostal, zeby się do nas nie wracal, bo ten zolnierz, ktory z nim iechal, cięższy by byl ruskim y ukrainym kraiom, a nizeli nieprzyiaciel, y tak ci iusz za swe maia. etc.

31 ianuarij. Pan Dorostaiski marszałek wielki lithewski.

Przysiągles wasza krolewska mosc na pokoi sam z ossobey swey, przysięgales za nas senatory, przysięgales y za stan rycerski. Wasza krolewska mosc nomine suo, in conscientia mozesz byc liber, bos sprawę tę o sobie dac raczył, zes się do tego nec auxilio

ни совѣтомъ и содѣйствиємъ и об- пародовали универсалами, чтобы ушедшіе [съ Димитріємъ] возвратились и не предпринимали никакого насильственнаго дѣйствія. Этимъ вы успокоили свою совѣть; но соблюдаютъ ли условія мира съ московскимъ княземъ нашъ сенатъ и рыцарское сословіе, и не нарушаютъ ли они присягнутой присяги, — это всякій легко можетъ видѣть. Одинъ сенаторъ самъ поѣхалъ съ Димитріємъ; его съ нимъ сопровождали военные люди изъ польскаго рыцарскаго сословія. Это нужно вовремя исправить. Противъ воли вашего величества они собрали войско и кинулись на московскаго князя. Когда ихъ оттуда выгонять, куда они пойдутъ? Обратите вниманіе, ваше величество, на наше непостоянство, обратите вниманіе и на то, что вы иногда пребываете на разныхъ мѣстахъ съ малымъ числомъ людей. Кто можетъ довѣрять такимъ

свособольнымъ людямъ? Если они задумали произвести переворотъ въ Московскомъ государствѣ, то могутъ возвратиться и къ намъ и пожелаютъ произвѣсть тоже и у насъ. Стр. 67.

1 февраля. Мнѣніе того же Замойскаго, высказанное на Варшавскомъ сеймѣ, начавшемся 20 января 1605 года¹.

Мнѣніе это было послѣднимъ, лебедьимъ голосомъ Замойскаго, потому что вскорѣ послѣ этого, именно, 3 іюня того же года, онъ скончался, оставивъ осиротѣвшее отечество.

«Я бы желалъ, чтобы всѣ хорошо меня слышали, потому что часто дурные толкователи моихъ словъ передаютъ ихъ другимъ въ извращенномъ видѣ. Долго говорить не буду, да и не могу, потому что я потерялъ и зубы и здоровье, — меня утруждаютъ: старость, кашель и другія болѣзни, но я не жалѣю объ этомъ

nec consilio przyložel y uniwersaly, się aby zwrociliy nec quisquam violentum poczynali, rozglaszac raczył, czym summienie swe wasza krolewska moc izues uspokoiel, a z ławey naszej senatorskiey y stanu rycerskiego dosyc li się moskiewskiemu in pactis dzieicie? Senator sam iachal, ludzie stanu rickerskiego polskiego z nym go prowadzieli. Nie gwalci-li się przysiega, łacno kazdy baczyć moze. To złe trzeba w czas zleczyć. Woisko zebrali nad wolą waszey kr. mosci, rzucili sie na kniazia, a kiedy ich tą stąd wyzong, dokąd s tym woyskiem poidzie? Przypatrz się wasza kr. mose niestatecznosc naszej, wspomni y to, ze z małą garścią ludzi na mieiscach swych czasem przemieszkiwac raczysz. Ktosz takim swowolnikom ma wierzyć, aby iesli ze o tym tam zamysliwszy,

y do nas odwrotu naszego to zuchwalstwo uczynic nie będzie chciało?

1 februarij. Votum tegosz Zamoiskiego na seymie Warszawskim roku 1605, który się począł 20 januarij.

Votum to — tanquam cygnea vox ultima Zamoyscij, nam paulo post, emissa ea, anno eodem 3 die junij, orphana patria relicta, obiit.

Rad bym, zebym od wszystkich dobrze slyszany byl, bo nie dobrze miewam tłumacze slow swoich, ktorzy więc inaczy mowy moie ludziom udawaią. Długo się bawie nie bendę y nie mogę, bo y zęby y zdrowie straciłem, starosci, kaslu y innych chorob nabełem.

и не стыжусь этих недуговъ, потому что приобрѣлъ ихъ не какими либо дурными дѣлами, а на службѣ вашему величеству и моему дорогому отечеству. Поэтому буду говорить кратко. Первая часть моей рѣчи будетъ о внѣшнихъ опасностяхъ, о которыхъ тоже буду говорить кратко. Это дѣло слѣдуетъ разобрать надлежащимъ образомъ, а не какъ нибудь. Бывали времена, что дѣла этого рода мы рѣшали, будучи въ шпорахъ и, такъ сказать, садясь на коня; теперь нельзя такъ дѣлать,—теперь нужно рассмотреть ихъ надлежащимъ образомъ, со всею основательностію и имѣя въ виду всѣ обстоятельства, но, конечно, дѣлать это нужно не въ такомъ торжественномъ собраніи, потому что при сеймовомъ обсужденіи дѣлъ можетъ находиться и нашъ гражданинъ и чужеземецъ. Поэтому на сообщаніе объ этихъ дѣлахъ нужны—другое мѣсто и другое время».

«Теперь обращаюсь къ предложению его величества и прежде всего къ опасности со стороны турокъ. Я долженъ сознаться, что никогда не былъ въ большей тревогѣ отъ турокъ, какъ въ настоящее время. Я писалъ къ ксендзу подканцлеру королевства, чтобы онъ доложилъ отъ моего имени вашему величеству, что я никогда столько не боялся этого врага, какъ теперь, при настоящемъ смятеніи въ Венгріи. Кто бы ни былъ прежде и теперь виновникомъ этого смятенія, всѣ таковыя преступны не только передъ тѣмъ королевствомъ, но и передъ нашимъ отечествомъ, передъ нашей рѣчью-посполитой и передъ цѣлымъ христіанскимъ міромъ, потому что если теперь не выгонять турокъ изъ Венгріи, то мы сейчасъ будемъ имѣть ихъ нашими сосѣдями а какъ страшно и прискорбно это сосѣдство, тяжело объ этомъ даже подумать. Я бы совѣтовалъ вашему величеству сейчасъ же, съ этого сей-

Jednak mi tego nie żal, ani mię wstyd, bom tego wszystkiego nabeł nie na iakich sprawach niepocciwych, ale na posługach waszei krolewskiej mosci, na posłudze mieley oiczyzny moiey. Będe tesz y krotko mowiel. Piersza częsc iest mow moich o postronnych niebezpieczeństwach, o czym nie zabawie się, bo trzeba tę materią dobrze kłosować, a nie łada iako iey odprawować. Bywały te czasy, kiedy się te rzeczy w ostrogach y iakoby na wsładaniu odprawiały. Teraz iusz trzeba statecznie y z gruntu y wszystkie circumstances upatrzyc, iedno non in ea solennitate, bo in isto actu solenni [ratowania rzeczypospolitej] ad rogationem comitalialem byc moze nie tylko civis, ale y cudzoziemiec, za czym mieisca inszego y czasu ta consultacia potrzebuie.

Teraz do propozyciey w. k. mosci mówiąc, a naprzod o Turckim niebezpieczeństwie, znac [przyznac] to musze, zem nigdy nie był w więszey trwodze od Turka, iako teraz, o czym pisalem do iego mosci x. podcanclerzego koronnego; zeby był ode mnie w. k. mosci oznaimiel, zem się więcej tego nieprzyiaciela nie bał, iako teraz za tym zapalem w Węgrzech, ktorego ktosz kolwiek był abo iest przyczyną, nie praw nie tilko temu tam krolestwu, ale y oiczyźnie y rzeczy pospolitej naszej, niapraw y wszystkiemu chrzescyjanstwu, bo iesli ich tą razą z Węgier nie wypraż, to my wnet iusz mamy samsiedztwo turckie, ktore iako straszne y żalosne, horret animus meminisse. Rozumiał bym, zebys w. k. mosc tu razem s tego seymu posła wielkiego swego do niego poslac raczył, a iako

ма, послать къ турецкому султану великаго посла, но нужно, какъ можно, меньше и осторожнѣе писать къ нему, потому что турки, хотя варвары, но очень держатся написаннаго и такъ заботливо сберегаютъ грамоты, что часто, когда приходится съ ними вести переговоры, они колютъ глаза тою или другою грамотою; поэтому нужно осторожно писать къ нимъ, и такъ какъ великаго посла нельзя отправить такъ скоро, какъ слѣдовало бы, то нужно, чтобы ваше величество прежде послали съ этого сейма къ турецкому султану гонца, который пусть припомнитъ ему дружбу вашего величества, союзные договоры и кромѣ того оповѣститъ о приѣздѣ великаго посла; потомъ онъ можетъ возобновить мирный договоръ и пусть просить, чтобы согласно договору, турецкій султанъ не позволялъ своимъ войскамъ разорять наши пограничныя мѣста и вообще не нападать на нихъ; можетъ онъ также

сказать, что венгерскіе короли бывали польскими королями, и польскіе—венгерскими, что поэтому между этими государствами могутъ быть спорныя дѣла, — такъ чтобы турецкій султанъ не нарушалъ правъ Польши».

«Другое сосѣдство у насъ—съ татарами. Они отзываются къ намъ съ великою дружбою, но и поминковъ допоминаются. Это неудивительно. Наши слуги, когда имъ что-либо нужно, у насъ просятъ и мы должны дать имъ. Такъ и татары; они теперь бѣдны, поэтому и ищутъ у насъ помощи. Я полагаю, не мѣшаетъ имѣть на сворѣ эту борзую собаку; при случаѣ ее можно спустить и схватить посредствомъ ея что-либо. Поминки эти, иные говорятъ, можно взять съ жидовъ. Что касается до меня, то я лишь умѣю пахать землю и не привлекъ извлекать средства изъ другихъ занятій; однако нужно сдѣлать какое нибудь опредѣленное распоряженіе касательно

namniey u naostrozni pismem s nim sie bawic, bo oni, iako [lubo] barbari, barzo się pisma trzymają, y tak ono chowają, ze nim czestokroc, gdy do iakich tractatow z nimi przychodzi, oczy wykałają: trzeba tedy ostroznie pisac do nich; a isz posel wielki tak prętko, iakoby potrzeba, wyprawic się nie moze, trzeba, abys w. k. mosc teraz zarazem s seymu gonca do niego wprzod wyprawic raczył, który by mu y przyiasn w. k. mosci y foedera przypomniał y do tego o wielkim posle w. k. mosci opowiedzial, który potym y przymierza ponowic moze, a prosic go bendzie, zeby wedlug pact woisku swemu infestare fines nostros nie dopuszczal y zgola zeby na granice nasze nie następowali; więc y tego moze się dolozyc, ze krolowie węgier-

scy bywali polskimi y polscy węgierskimi, moze byc controversum aliquid in iis regnis. Prosic go tedy, zeby iuri nostro non praedicaret.

Drugie samsiedztwo mamy s Tatarzynem. Jest to tak, ze się s przyiaznią wielką ku nam ozywa, ala przecie upominkow się upomina, a niedziw, bo y sluga nasz, gdy mu na co potrzeba, u nas prosi, y dac mu musimy. Takze y ten, isz iest niedostatni, a to od nas ratunku chce. Ja rozumiem, ze nie zawadzi tego harta na smyczy miec, moze sie co [go] za occasią spuscic y cokolwiek nim uchwycic [ugonic]. Te upominki a to drudzy u żydow upatrzeni. Ja nie umiem ieno rolę orac, y innych rzeczy y pozytkow [ziąd] nie zwyklem upatrowac, iednak co pew-

средствъ на эти поминки, откуда нибудь нужно взять ихъ; я на нихъ согласенъ, а объ чемъ вести съ татарами переговоры, это нужно опредѣлить въ тайномъ совѣщаніи».

«Что касается Московскаго государя, то въ прежнія времена онъ внушалъ намъ большой страхъ. И теперь онъ намъ внушаетъ его, но прежде мы гораздо больше боялись его, пока славной памяти король Стефанъ не умирилъ Ивана Васильевича. До этого времени области королевства, ближайшія къ Московскому княжеству, подвергались большимъ убыткамъ и страданіямъ. У Стефана короля и у папы Сикста, когда они задумывали походъ противъ турокъ, было такое намѣреніе: навести на нихъ войско не только отъ насъ, но и отъ Москвы черезъ Персію, и осуществленію этого намѣренія уже положено было начало и на это-то дѣло покойный Сикстъ сберегалъ свои милліоны. Поэтому, когда онъ затѣмъ получилъ извѣстіе о смерти Стефана, то запла-

калъ и сказалъ: мы надѣялись, что онъ-то спасетъ Израиля. Въ самомъ дѣлѣ, это было похвальное намѣреніе, не то, что теперешніе наши замыслы, которые притомъ мы день отодня откладываемъ, постоянно приходимся въ страхъ, а между тѣмъ дѣйствуемъ такъ, какъ будто у насъ еще много времени впереди и сидимъ, сами не зная, что съ нами дѣлается. Какъ только принято было вышесказанное святое рѣшеніе, король Стефанъ умеръ, въ то самое время, когда дѣла были уже улажены и все уже было приготовлено!»

«Въ началѣ правленія вашего величества я совѣтовалъ взяться за эти дѣла и указывалъ способы къ этому,—я совѣтовалъ отправить съ этимъ посольство къ папѣ и къ другимъ христіанскимъ государямъ. Мое мнѣніе не угодно было принять другимъ гг. сенаторамъ. Я доволенъ былъ тѣмъ, что исполнилъ требованіе совѣсти,—что совѣтовалъ и высказалъ то, къ чему обязывала меня

nego postanowie potrzeba stąd kolwiek, ia nie od tego; co zuz z nimi tractowac, to luzz in secretiori consilio byc musi.

Co sie dotieze Moskwicina, od tego [zawsze] przed laty wielki byl strach; y teraz iest, ale duleko wiecszy byl przed tym, kiedy sławney rumigei krol Stephan onego Jwana Wasielowica nie poskromiel, wielkie szkody y mordy od tey tam strony ponosiely poblizsze temu xiestwu mieisca koronne. Byly te consilia Stephana krola wespól s Sixtem papiezem, gdy o podnieszeniu expediciey przeciwko Turkowi zamysliwali, zeby bylo nie tilko tu od nas, ale y od Moskwy przes Persy wolisko przeciwko niemu prowadzic, iakosz luzz sie byl fundament zalozel temu, y Sixtus utobosczyk na to one milony swe chowal, za

czym y potym, gdy nowinę o smierci Stephanowy wzial Sixtus, plakal y powiedzial: nos autem sperabamus, quod ipse redempturus erat Israel. Było to bowiem laudabile propositum, nie tak, iako teraznicisze nasze zamysly, zebyzmy ode dnia do dnia odwloczeli, a zawzdy pod strachem y iakoby na sporze byli, [differimus] y siedziemy, nie wiemy iako. Tego swiętego [šwego] institutum prawie in ipso initio Stephan odumarl. Spraktikowane rzczy byly y sporządzone!

Radziełem ia y pokazowalem do tego sposob na początku panowania w. k. mosci, zeby bylo do papieza y do innych panow chrzescyanskich nam [z tym] poslac. Nie zdalo sie to ich mosciom drugim. Mnie dosie na tym, zem conscientią swoię exonorawal y to,

преданность отчеству; по такъ какъ у насъ требуется согласіе не одного, а всѣхъ, то это намѣреніе пошло въ проволочку, заключенъ былъ миръ съ Иваномъ Васильевичемъ, а послѣ его смерти съ теперешнимъ княземъ московскимъ».

«Что касается до этого Димитрія, то я совѣтовалъ вашему величеству не только не нарушать самымъ дѣломъ условій мира съ Москвою, но даже остерегаться давать поводъ подозрѣвать насъ въ этомъ; дѣйствовать иначе было бы, по моему мнѣнію, противно не только благу и славы рѣчи-посполитой, но и спасенію нашихъ душъ. Поэтому то я совѣтовалъ отложить это дѣло до сейма; я боялся, какъ бы не причинила намъ какой либо бѣды та безразсудная поспѣшность, которую нѣкоторые позволили себѣ безъ согласія вашего величества и всѣхъ чиновъ; сосѣднія государства вѣдь знаютъ, что Димитрія ведутъ въ Москву нашъ народъ; какъ бы мужичи-

па Борисъ не погралъ и не обратилъ въ ничто нашей славы, которую мы приобрѣли у всѣхъ народовъ тѣмъ, что при королѣ Стефанѣ стали столь страшны Москвѣ. Если намъ хочется добыть Московское княжество, то по моему лучше это начать и дѣлать съ согласія всѣхъ чиновъ, по одобренію сейма и съ большею военною силою. Что касается личности самаго Димитрія, который выдаетъ себя за сына извѣстнаго намъ [царя] Ивана, то объ этомъ я скажу слѣдующее: правда, что у Ивана было два сына, но тотъ — оставшійся, за котораго онъ выдаетъ себя, какъ было слышно, былъ убитъ. Онъ говоритъ, что вмѣсто него задушили кого-то другого: помилуй Богъ! Это комедія Плавта или Теренція, что-ли? Вѣроятное ли дѣло: велѣтъ кого-либо убить, а потомъ не посмотрѣтъ, тотъ ли убитъ, кого приказано убить, а не кто либо другой! Если такъ, если приказано лишь убить, а затѣмъ никто не смо-

com byl powinien pro mea fide erga patriam [uczynil], zem y radziel y powiedzial; ale ze tu non unius, sed omnium consensus requiritur, a [też] te rzeczy poszly w translaps, uczyniło sie było przymierze z Iwanem Wasielewiczem, pó smierci iego s tym dzisiejszym kniazem Moskiewskim.

S trony Dimitra tego, radzielcem w. k. mosci, zebyzny tego przymierza rwanía nie tilko factó, ale etiam et suspicione facti strzegli się, rozumiejąc to byc nie tilko przeciwko dobremu y slawie rzeczypo-politej, ale y przeciwko samemu dusznemu zbawieniu; radzielcem tedy, zeby ta sprawa zatrzymana była asz do seymu, obawiając się, zeby za tą skwapliwoscíą niektórych, mimo pozwolenie w. k. mosci y wszecch stanów, niebezpieczenstwa za soba nie przyniosla, gdyz przecie-

postronne kraie wiedzą, ze go narod nasz prowadzi, zeby ten Borys—ten chłop slawy narodu naszego u wszecch narodów, zezmy Moskwie byly tak srodzy za krola Stephana, teraz lada iako nie podeptal y w niwecz nie obrocił. Wolalbym byl, iesli się nam tamtego xięstwa chciało, zeby się to było za pozwoleniem wszecch stanów, za uchwałą seymową y więszą potęgą zaczęło y odprawieło. Co sie doticze osoby tego samego Dimitra, o to sie mieni byc synem onego Iwana: prawda, ze miał dwu synów, ale iednego pozostałego, którym się on byc mieni, tak było slychac, ze byl zadawiony. Lecz on powiada, ze kogo inszego miasto niego zadawiono: prze Bog! czy to Plauti, czy Terentiuszowa comedia! Jesli to rzecz podobna—kazac zamordowac kogo, a na ostatnią potym nie

трѣль, дѣйствительно ли убить и кто убить, то можно было подставить для этого козла или барана. Но и помимо Димитрія, если мы ужъ желали возвести на московскій престолъ государя того же рода, есть другіе законные наслѣдники Московскаго княжества. Законными наслѣдниками этого княжества былъ родъ Владимірскихъ князей, по прекращеніи котораго права наслѣдства переходятъ на родъ князей Шуйскихъ, что легко можно видѣть изъ русскихъ лѣтописей. По моему мнѣнію, слѣдовало бы какъ можно скорѣе послать когонибудь туда [къ войскамъ самозванца], и узнать, что тамъ дѣлается, потому что мнѣ кажется невѣроятнымъ, чтобы тамъ до сихъ поръ не случилось какого-либо важнаго событія. Можетъ быть тамъ сдѣлано уже что либо удачно, но, судя по человѣчески, это не вѣроятно; развѣ Господь совершитъ чудо».

«Далѣе, слѣдуетъ вашему величе-

ству постараться умиротворить со всѣхъ сторонъ это королевство, и, по примѣру предковъ, со всѣми сосѣдами порѣшить надлежащимъ образомъ дѣла касательно границъ и торговли. Въ особенности, нуженъ намъ договоръ съ Англіей какъ для выгодъ торговыхъ и промышленныхъ, такъ еще болѣе для того, чтобы легче приобрести Швецію».

«Касательно Инфлянтовъ думаю, что и на приобретение ихъ нужны труды и издержки, хотя и меньшіе. Намъ нужно приобрести еще три пункта: Нарву, Пернаву и Ревель; ихъ, безъ сомненія, мы уже отторгли бы до сихъ поръ, если бы съ большимъ ладомъ развѣхались съ Краковскаго сейма. Тогда оставалась уже меньшая половина труда, именно, оставалось взять Ревель, котораго я, правда, не видѣлъ, по его положенію осматривалъ Львовскій кастеляницъ и, по его словамъ, онъ очень твердъ, по такъ какъ это крайне великая крѣпость, то невѣроятно,

patrycz, iesli ten, a nie inszy iest zamordowany! Taką rzeczą mozono bylo y kozla abo barana podlozyc, iesli to zabic tilko kazano, a potym nie doirzano, iesli y kogo zabito. Ale y okrom tego Dimitra, ieslizmy te pany chcieli wprowadzacz do tey Moskwey, są inszy własni haeredes xięstwa tego Moskiewskiego. Wladzimierskich dom byl własny haeres tego xięstwa, który isz zczedl, po nich iure successionis haereditariae przyczodzi na dom Suiskich, tak iako się w ruskich kronikach łączno doczytac. Ia bym rozumial, zeby tam trzeba co rychli kogo poslac, który by się dowiedzial, co sie tam wzdy dzieie, bo mnie rzecz się zda niepodobna, zeby do tego czasu isz co znacznego stac się w tym nie miało, bendzie li co dobrego, co się mnie zda humanitus rzecz niepodobna, a to pan Bog cuda swe pokaze.

Dalei w. k. mosci trzeba zewsząd tę koronę uciszyc y wokolo z drugimi samsiady statecznie sie okolo granic y commerciey, more maiorum, postanowic, a ossobliwie z krolew Angielskim pact podrzeba tak dla commertiey y snadnieiszyci handlow, iako daleko wręcy dla snadnego recuperowania Swcciey.

O Inflanciech rozumiem to: y na tych recuperatią koszt y traea, ehociasz mnieisze, trzeba lozyc. O trzy mneisza idzie ieszcze: Narew, Parnawa y Rewel, ktore pewnie by sie byly do tego czasu oderwaly, byzmy sie byli troche rzadniei s seymu Krakowskiego roziachali. Iakosz isz tam mnieisza praca zostala, wziawszy Rewel, ktoregom ia w prawdzie nie widzial, ale iego mosc pan Lwowski situm iego oględowal, —dosc obron-

чтобы въ этой громадѣ нельзя было усмотрѣть удобнаго мѣста для нападенія, и, по всей вѣроятности, не нужно было бы предпринимать большого труда и тратить много издержекъ, еслибы во время была отнята Эстонія. Повинуясь нашей обязанности, мы не упустительно напоминали объ этомъ вашему величеству, но вы изволили обѣщать намъ, что послѣ смерти вашего отца, короля шведскаго, вы за-разъ возьмете и Швецію и Эстонію. Мы потомъ припоминали вашему величеству это обѣщаніе, а также и пакта-конвента: мы получили отвѣтъ и затѣмъ сами отъ вашего имени отвѣчали другимъ для ихъ успокоенія, что вамъ прежде нужно добыть наслѣдственное ваше королевство—Швецію. Ожидали мы передачи намъ Эстоніи и послѣ возвращенія вашего изъ Швеціи, когда то королевство перешло къ вамъ по наслѣдству, и напоминали вамъ объ этомъ снова: намъ данъ прежній от-

вѣтъ, что ваше величество принуждены наблюдать интересы Швеціи, пока ваша власть не укрѣпится въ томъ королевствѣ. Что же было дѣлать? Мы и запустили это дѣло, — нельзя же намъ было бороться съ своимъ государемъ. Но и то правда—прошедшія дѣла легче осуждать, нежели исправлять».

«Дѣла прусскія, можно сказать, уже надлежащимъ образомъ изслѣдованы на сеймѣ Краковскомъ и, если понадобится, прусскимъ посламъ будетъ доказано это, когда они пріѣдутъ, и примется рѣшеніе, какое окажется лучшимъ для рѣчи-посполитой».

«Домашнія дѣла: поставляю на видъ прежде всего разнузданность войска, потому что военная дисциплина совсемъ пала. Невозможно спрашивать съ меня за порядокъ; не могу никакимъ образомъ добиться этого. Уже нѣкоторые самозванно берутъ на себя и гетманство. Притомъ раз-

ny, iednak ze machina wielka, rzecz iest niepodobna, zeby in illa magna molle (mole?) nie mogło się przecię iakie snadne miejsce do oppugnaciey upatrzyc y zdarzyc. Podobno by było tak wielkiego kosztu y prace nie potrzeba, gdy by się była w czas Estonia odebrac mogła, w czym nie zaspijalizmy s powinności naszymy w. k. mosci tego sie upominac, choc nam byl w. k. more obiecac raczyl zarazem po smierci krola iego mosci Szwedzkiego pana oica w. k. mosci. Przypominalizmy obietnicę w. k. mosci y pacta conventa: odpowiedziano nam y sami odpowiadalizmy od w. k. mosci, ludzie contentuiąc, ze w. k. mosc oglądac sie musi na to, zebyś wprzód krolestwa swego dziedzicznego possessey dostal. Czekaliizmy y tego po zwroceniu w. k. mosci ze Sweciey, gdys iusz byl w. k. mosc possessy dose [doysć]

raczel tamtego krolestwa; znowu upominalizmy sie Estoniey; to nam, co y przed tym, odpowiedziano, zez w. k. mosc dogadzac rzeczom szwedzkim dotąd musial, poki byś w. k. mosc melius firmatum panstwo swe w tym tam krolestwie mial. Cosz bylo czyniec? Takezmy byli w tym zapadli, — drudno s panem zapasy shodzic; ale praeterita reprehendi magis, quam corrigi possunt.

Pruska sprawa iusz się prawie statecznie na seymie Krakowskim roztrzęsła; gdy tego potrzeba będzie, snadnie sie to pokaze, kiedy poslowie ich przyiada; upatrowac będzie co nalepszego rzeczypospolitej.

Domowe sprawy, w ktorych kładą [kładę] naprzod insolentiam militarem, barzo się bowiem w niey koła rozbiegaly. Na mnie hetmanie trudno w tym rządzie patrzyc, y zadnym sposobem temu nie podola. Iusz y hetmanstwa

ними сеймовыми постановленіями должность гетмана такъ ограничена, что трудно, даже невозможно устроить порядокъ. Если военный провинится въ войскѣ, то гетманъ не смѣй его наказывать, но обращайся къ подлежащему суду. Далѣе, есть постановленіе, что безъ воли гетмана военные не должны составлять сходокъ и конфедераціи, поэтому, когда въ Инфлянтахъ военные стали бунтовать, то я собралъ ихъ и велѣлъ прочесть имъ эту конституцію, въ увѣренности, что этимъ удержу ихъ отъ бунтовъ силою закона, но въ этой же конституціи приложено изъясненіе: развѣ, еслибы военнымъ задержана была уплата жалованья, слѣдовательно, если имъ во время не уплачивается жалованье, то они могутъ составлять конфедерацію и затѣмъ бунты. Есть еще такая конституція: гетманъ не смѣй наказывать военнаго безъ участія въ судѣ ротмистровъ, а они подговарятъ

ротмистровъ дѣйствовать въ ихъ пользу, и нѣтъ ничего легче сдѣлать это, потому что солдаты и ротмистры изъ одной и той же среды. Такимъ образомъ все имъ сходить безнаказанно. Самъ сеймъ долженъ взяться за это дѣло и возратить гетманамъ прежнюю власть, иначе нечего и говорить о военной дисциплинѣ. Притомъ, и бездѣйствіе производитъ пороки. Нужно бы позаботиться, чтобы солдатъ былъ всегда при дѣлѣ, а не на квартирѣ (лежахъ). Тогда бы легче было противодѣйствовать татарскимъ нападеніямъ и обуздывать своеволие казаковъ. Но если пороки военныхъ должны быть сдержаны законами и наказаніями, то съ другой стороны, между военными много есть людей добродѣтельныхъ, которые за свою кровавую службу вашему величеству и рѣчи-посполитой достойны всякаго уваженія, щедрой милости и награды отъ васъ, государь нашъ милостивый, о чемъ я, по обя-

lusu sobie usurpują, więc y constituciami tak onerują władzę hetmańską, że trudna y niepodobna rząd uczynić. Kiedy co żołnierz w wojsku zrobił: nie karz go hetmanie, ale in foro competenti patrz. Zasię iest constitucia, aby żołnierz nie mógł czynieschadzek, ani confederacy zadnych oprócz woli hetmańskiey, za czym gdy się w Inflanciech buntowac poczeli byli, rozkazalem, zgromadziwszy się, constitucią tę czytać, rozumiejąc, że im tym prawem od tych buntow pohamowac miał, alisci w tey ze constituciey dołożono tego y zarazom exceptią uczyniono: hyba żeby im zaplata zatrzymana była. Ergo, gdy się im nie placu na czas, wolno się im confederowac y consequenter buntowac. Iest y druga constitucia: nie karz hetmanie żołnierza bez lawko rotmistrzow: alisci oni sobie rotmistrze spracitkują, iakosz nie łącznieiszy, bo s

tegosz kola sami, y tak impune im wychodzą omnia. Musi tedy koniecznie seym rękę do tego przyłożyć y władzę hetmanom, którą przed tym mieli, przywrócić, inaczey disciplinam militarem szkoda wspominać. Daliey y otia dant vitia. Trzeba by temu zabieć, żeby nie na lezach, ale in negotio był zawsze żołnierz, za czym by się snadnie y excursionom tatarskim zabieć y swowolentwa kozakow pohamowac mogło. A iako vitia żołnierskie legibus et poena coercenda, tak piewnie wiele iest ludzi cnotliwych między nimi, ktorzy za krwawe posługi swe dla w. k. mosci y rzeczypospolitey godni są wszelakiego poszanowania y hoiney łaski y nagrody od w. k. mosci, pana naszego miłosciwego, o co ia s powinności swey unizenie prosze w. k. mosce.

занности моей, покорнѣйше прошу ваше величество».

«Дѣла вашего величества по пріобрѣтенію Шведскаго королевства я считаю не посторонними дѣлами, а нашими собственными, домашними дѣлами, потому что, коль скоро мы взяли васъ изъ того государства въ государи себѣ, то ваша обида дѣлается нашей; за нее мы обязаны и готовы стоять и ставить наши головы. Мы желаемъ вашему величеству пріобрѣсть и Швецію и желаемъ этого отъ сердца, но сохрани Богъ, если вашъ отъѣздъ туда подвергнетъ васъ какой либо превратности. Поэтому, какъ о другихъ дѣлахъ, такъ и объ этомъ необходимо имѣть внимательное совѣщаніе. Нужно, чтобы я зналъ ваши личные виды и средства, какія ваше величество имѣете для этого дѣла; когда я это буду знать, то ваше величество получите отъ меня совѣтъ, какъ отъ вѣрнаго и усерднаго вашего подданнаго, но лишь бы я, какъ говорятъ обыкновенно, зналъ

о чемъ совѣтовать; нужно, чтобы вы мнѣ сказали это, иначе трудно мнѣ совѣтовать, когда я не знаю, о чемъ совѣтовать».

«Далѣе, что касается нашихъ домашнихъ дѣлъ, то необходимо сдерживать роскошь. Хорошо бы привлечь въ нашу страну ремесленниковъ-инострanceвъ, а то они, получивъ отъ насъ за дешевую цѣну матеріалъ, дорого продаютъ намъ всякую сдѣланную изъ него вещь. Въ мое новоустроенное Замостье я уже привлечь было нѣсколько ремесленниковъ, выдѣлывающихъ сафьянъ, и они такъ хорошо его выдѣлывали, какъ рѣдко онъ выдѣлывается въ Турціи. Затрудненіе имъ было лишь съ чернильными орѣшками, которыхъ на каждую кожу нужно было употребить возъ, стоимостью до шести грошей. Кожа сафьяну обходилась у нихъ въ одинъ золотой. Но армяне, чтобы выжить этихъ ремесленниковъ изъ Польши, пустили свои сафьянныя кожи по 24 гроша

Sprawy w. k. mosci s strony recuperatyei Szwedzkiego krolestwa kladę nie miedzy postronne rzeczy, ale za własną nasze domowe, bo mając w. k. mosc za pana s tamtego krolestwa, krzywda w. k. mosci krzywdą naszą iest wszystkim y o nią pewnie czynic y zastawiac się do gardl naszych powinny iestezmy y gotowi. Zyczemi w. k. mosci y Swecicy y zyczemy s serca, ale, strzez Boze, aby za tym odiazdem miało co przeciwnego przypasc na w. k. mosc. Rady tedy, iako, we wszystkim, tak y w tym pilney potrzeba. Trzeba, zebym wiedzial particularia y sposoby, ktore w. k. mosc do tey-sprawy miec raczysz, ktore gdy wiedziec będe, doznac w. k. mosc bendziesz raczył wierney y uprzymey rady mey, ieno, iako powiadą, mąli radzic, tedy trzeba zebym wiedzial o czym, y trze-

ba, zebys mi w. k. mosc powiedziec raczył, alias trudno bym radzic miał, nic nie wiedząc.

Daliei, co do spraw domowych nalezy, luxum pohamowac potrzeba, więc dobrzeby rzemiesnikow cudzoziemskich do nas przyciągnąć, ktorzy, od nas dostawszy tanie materiey, drogo nam potym każdą rzecz przedawaią. Iuzem ia był przyciągnal do swego nowego Zamoscia kilka rzemiesnikow, co safiany robieli, ktorzy tak dobre safiany robieli, iako kiedy w Turcech. Galassu im tilko nie dostawalo, od ktorego kosztowala fora do groszy 6 na każdą skore, za czym wychodziela iedna skora na złoty ieden. Potym Ormianie, zeby ich s Polskí zbeli, spuszczeli byli skory swe po groszy 24, y tak ich wygnali z Polski. Teraz znowu, po odia-

и такимъ образомъ выгнали ихъ изъ Польши, а теперь, какъ дорого продають армяне сафьянъ—это всё мы знаемъ и испытываемъ. Но возвращаюсь къ роскоши. Свѣтлѣйшій, милостивый король! Покорнѣйше прошу ваше величество держать насъ при томъ равенствѣ льготъ и вольности, при какомъ вы насъ застали, а отнюдь не измѣнять его. Не нужны намъ иностранные титулы. Роскось отъ того и происходитъ, что мы желаемъ выдвигаться изъ ряда другихъ титулами и другими вещами. Прошу васъ не выдвигать однихъ родовъ надъ другими. Польскій шляхтичъ достаточно имѣеть украшенія въ своемъ законѣ и свободѣ. Къ этому равенству и наши предки и мы такъ привязаны, что когда на извѣстныхъ сѣздахъ съ христіанскими государями короля Владислава, погибшаго подъ Варной, а также при королѣ Сигизмундѣ и императорѣ Максимилианѣ многими изъ рыцарства этого королев-

ства предлагали разные титулы, [но они отказались]. Предлагали ихъ и мнѣ въ эти времена, но я предпочиталъ и предпочитаю пользоваться съ моею братьею равною вольностію и ни надъ однимъ изъ нихъ не приписывать себѣ никакого преимущества. И, ей-ей, я считаю равнымъ себѣ во всемъ самаго малаго шляхтича, точно также, какъ никого не ставлю выше себя и въ состоянїи поровняться со великимъ. Это-то равенство насъ поддерживаетъ и въ немъ то заключается наша свобода. Желаніе вырваться изъ этого равенства и стать выше другихъ и производить роскошь, потому что для того лишь, чтобы показать себя выше другихъ, мы щедро на все выдаемъ и разбрасываемъ деньги, [воображая] что у насъ есть на что дѣлать такъ, что мы имѣемъ деньги, но какъ придется свести счеты, то оказывается, что вмѣсто денегъ—у насъ позвы въ судъ».

«Далѣе, свѣтлѣйшій король, на-

chaniu tych, iako drogo Ormanie safiany sprzedaję, wszyscy podobno wiemy y doznawamy. Ale de luxu mowięc, niasniejszy, milosciwy krolu, uniezienio prosze w. k. mose, zebys nas przy tey aequalitate swobod y wolnosci naszych tak, iako nas zastal, zachowac, a nie odmieniac zgola raczyl. Nie nam po obcych ttulach, bo y ten luxus stad sie rodzi; ze iako tytulami, tak innymi rzeczami nad insze wymuszac się chcemy. Prosze, zebys w. k. mose lednych familiey nad drugie nie wynudzal. Dose ozdoby ma slacheic polski y swobody y prawa swego. Tak się przodkowie naszymy y my in ea aequalitate kochamy, ze y na onych ziazdach s pany chrzescyanskimi krolu Wladislawa, ktory pod Warną zginął, y potym za Zygmunta y Maximiliana cesarza

potykano wielu ludzi stanu rycerskiego tey coroney roznymi tytułami; potikano y mnie tych czasow, a tom wolal y wole rowno s tą bracią eną moją rowney wolnosci zazywac y nie sobie nad zadnego z nich nie przypisowac, iakosz, dali Bog, y namniejszego slacheica rownym sobie we wszytkim kładę y rozumiem, tak y zadnego nad sie nie przekładę y kazdemu porowną. Ta nas aequalitas trzyma et in ea libertas nostra consistit. S tey wynoszenie się nad drugie te luxus rodzą, kiedy, zebymysię iedno nad insze się pokazali, hoimie na wszytko wydawamy, y rozrucamy, (rozumniemy?) ze nam dostaie y pieniądze mamy, ale ci kiedy sie sami s sobą porachuiemy, miasto pieniedzy mamy pozwy.

Daliej, niasniejszy milosciwy krolu, rozu-

дѣюсь, ваше величество не разгнѣ-
ваются на меня, если я сочту себя
вынужденнымъ то, что есть у меня
на душѣ, но совѣсти высказать вамъ,
какъ главѣ этой рѣчи-посполитой, —
главѣ, отъ здоровья которой зави-
ситъ и здоровье рѣчи-посполитой. Я
васъ не отдѣляю отъ рѣчи-посполитой.
Вы и она должны составлять
одно, и дурно дѣлаетъ тотъ, кто от-
дѣляетъ васъ отъ рѣчи-посполитой.
Но вамъ необходимо уничтожить то,
что тревожитъ народъ, особенно
вслѣдствіе дурныхъ внушеній. Не
отъ васъ, ваше величество, а отъ
кого другого происходитъ то, что
имѣнія, временно отданныя во вла-
дѣніе, берутся какъ вѣно ея вели-
чества королевы, матери королевича.
Нѣкоторые гг. сенаторы не легко
согласились бы на это, не по какой
либо ненависти или нерасположенію
къ вашему величеству или къ коро-
левичу, но изъ боязни подвергнуть
государство раздробленію, которое
и нашимъ предкамъ и намъ уже до-

вольно дало себя звать, хотя я дол-
женъ сказать, что нѣтъ между на-
ми ни одного, который бы не же-
лалъ, чтобы королевичъ имѣлъ со-
держаніе, приличное его званію, что
ваше величество увидите на самомъ
дѣлѣ. Точно также гг. сенаторы
боятся коронаціи королевича не по-
тому, чтобы они не желали этого
королевичу, такъ какъ это не ми-
нетъ его, но потому что, гдѣ только
происходила коронація новаго коро-
ля при жизни стараго, тамъ коро-
левства дѣлались наслѣдственными.
Далѣе, сенаторы этимъ хотятъ пре-
дохранить рѣчь-посполитую отъ по-
рабощенія и сохранить прежнюю ея
свободу, именно, они желаютъ, что-
бы, когда придется избирать новаго
короля, рѣчь-посполитая имѣла воз-
можность избрать королевича на из-
вѣстныхъ условіяхъ и одни изъ нихъ
принять, а другія измѣнить, чего
она не могла бы сдѣлать, если бы
теперь уже имѣла короля на случай
смерти вашего величества. Всѣ, ко-

niem temu, że w. k. mosc tym sie do mnie
obrazac nie będziesz raczył, kiedy to, co w
sumnieniu rozumiesz, wiernie w. k. mosci,
iako głowie tui rzeczypospulitej, a cujus salu-
tate salus reipublicae dependet, powiedziec
musze. Nierozdzielam ia w. k. mosc od
reczypospulitej; wszystko to iedno byc ma,
y kto to dzielic chce, zle czyni, zniesc tilko
to potrzeba, czym się ludzie trwozą za złą
informacją. Nie z w. k. mosci, ale s kogos
inszego pochodzi. Brania possessiey w oprawę
krolowey iej mosci, matki krolewica iego
mosci nie radzily pozwoleli niektorzy, nie z
zadnego odium abo niechęci ku w. k. mosci
abo krolewiciowi iego mosci, ieno ze się oba-
wiała dismembraciey, ktore sie iusz nam
samym y przodkom naszym znac dały; ale
zeby krolewic iego mosc sustentationem con-

diciey swey przystoiny miec nie miał, zaden
nie iest, ktory by tego nie chcial, czego w.
k. mosc rzeczą samą doznasz. Takze y co-
ronaciey krolewica iego mosci boią sie nie
dla tego, zeby krolewicowi iego mosci tego
zyczc nie mieli, gdyz onego minac nie
moze, ale dla tego, że gdzieszkolwiek była
coronacia za zywota drugiego krola, ob-
racały sie regna in haereditariam succes-
sionem. Daliey, tego w tym ostrzec chcą,
zeby reipublica nie byla gravata, ale zeby
zostawala libera, że gdzie by co takowego
przyszło, mogla certis conditionibus kro-
lewica iego mosc obrac y to przyiac, abo
owo odmienic, czego by uczynic nie mogła,
gdzie by iusz teraz zarazem krola gotowego
na on czas po zesciu w. k. mosci mieli. Zyczą
pewnie wszyscy, zeby nam w. k. mosc iako

нечно, желаютъ, чтобы ваше величество царствовали надъ нами, какъ можно дольше; желаютъ также, чтобы послѣ васъ никто кромѣ вашего сына не вступилъ на этотъ престолъ, но при этомъ всѣ просятъ васъ дать хорошее, приличное воспитаніе королевичу. Я два раза и говорилъ и писалъ вашему величеству, что королевскому сыну, которому прочать королевкѣй престолъ, нужно тщательное воспитаніе и великія добродѣтели. Съ молодыхъ лѣтъ онъ долженъ учиться уважать справедливость, спрашивать совѣта у мудрыхъ, избѣгать льстецовъ. Много значитъ, къ чему онъ привыкнетъ съ юности и съ кѣмъ обращается, потому что обыкновенно такъ бываетъ, что чему человекъ съ молодю научится, съ тѣмъ и умираетъ».

«Что касается прибавки вашего величества [къ пунктамъ сеймовымъ] касательно пунктовъ белзскихъ, то я не понимаю, почему ваше величество вооружаютъ противъ этого во-

водства и его пунктовъ? Знаю, что дѣлаютъ это за возбужденіе вопроса о коронаціи, но въ этомъ вопросѣ белжане ни чѣмъ не затронули чести вашего величества. Прикажите ваше величество прочитатъ этотъ пунктъ. Тамъ говорится: «ходить молва, будто нѣкоторые задумывали короновать королевича; не допусти Богъ, чтобы нѣсколько человекъ успѣли самозванно присвоить себѣ право, принадлежащее всѣмъ».

«Белжане не хуже другихъ умѣютъ охранять и почитать, какъ слѣдуетъ, честь вашего величества и любятъ васъ, какъ своего государя, не меньше другихъ. Какъ чиновникъ той области, я тамъ былъ (на сеймиѣ) и знаю, какъ я тамъ направлялъ дѣла и людей. Я люблю ваше величество, моего государя и служу вамъ, сѣ-сѣ, вѣрно; повторю: служу вамъ вѣрно! Удивляюсь, мы охраняемъ честь нашего короля точно чужого въ нашей рѣчиносполитой²! Въ статутахъ, въ копсти-

nadluzey panował; zyczą y tego, zebŷ po w. k. mosci nikt inszy, ieno potomek w. k. mosci na tę stolicę nastąpiel, ale przytym proszą o dobre y przystoine wychowanie krolewica iego mosci. J mowielem y pisalem dwa kroc w. k. mosci: cwiczenia wielkiego potrzeba synowi krolewskiemu, wielkich virtutes regias, ktorego in spem regni chowaią. Z mlodu sie uczyc ma iustitiam colere, sapientiam [sapientes] consulere, assentatores fugere, y wiele na tym nalezy, czego się z mlodu przyzwyczai y s kim się zabawia, bo tak pospolicie bywa: czego cię z mlodu nauczy, s tym czlowiek umiera.

Appendix owa w. k. mosci strony artikulow Belskich ia nie wiem, z iakiey przyczyney to wojewodztwo y artikuly Belskie ad invidiam podawaią do w. k. mosci, a to

strony coronaciey. Nie dotikaią tam ni w czym dostoiensstwa w. k. mosci. Racz ieno w. k. mose ten artieul czytac roskazac; tak tam wlasnie stoi: „trzęsie się między ludźmi, zebŷ niektorzy krolewica iego mose koronowac zamysliwali. Boze tego nie dai, aby, co wszytkim nalezy, miało ich kilka usurpowac sobie“. Umieią Belzanie, iako y drudzy, ochraniac y szanowac tak, iako powinni, dostoiensstwa w. k. mosci; mieluią iego k. mose, pana swego nie mniey, niz drudzy. Belem ia tesz tam iako urzednik tamecznego kraiu. Wiem, iakom rzeczy y ludzie prowadziel. Mieluię w. k. mose, pana swego; sluzec, dali Bog, wiernie, y powtore mowie: sluzec wiernie. Dziwuie sie, zezmy tak (jak?) peregrini in republica nostra, ze dignitatem regis... [ze Zygmunta regem ochraniamy]; w sta-

туціяхъ нѣтъ постановленій, ограждающихъ честь короля; но есть постановленія о чести короля и чиновъ рѣчинополитой вмѣстѣ. Ваша честь, ваше величество не можетъ быть больше той, какую внушаетъ вашимъ подданнымъ ихъ любовь къ вамъ. Когда вы будете имѣть любовь вашихъ подданныхъ, то легко вамъ и деньги приобрѣсть и государство увеличить. Съ нею все придетъ къ вамъ, но безъ нея трудно вамъ что-либо сдѣлать при нашей вольности, которую мы такъ любимъ, что безъ нея рѣшительно не можемъ жить. Что рыба безъ воды, то польскій шляхтичъ безъ вольности. Если мы охраняемъ эту вольность, то это значитъ, что мы выражаемъ нашу любовь и къ отечеству и къ нашимъ государямъ и къ ихъ королевскому достоинству. Потому то, хотя поляки свободно высказывали мысли своимъ государямъ, но мы не слышали никогда и не читали, чтобы они,

какъ другіе народы, рѣзали ножемъ своихъ государей. Всѣ польскіе короли умирали на своей кровати. Причиною этого была любовь къ отечеству и любовь къ вольности, а не что либо другое. А сеймы для чего бываютъ? Конечно [не] для установленія только спокойствія въ государствѣ, — тогда бы сюда не являлся никто изъ рыцарскаго сословія, составляющаго основу этой рѣчинополитой; но являются сюда для того, чтобы, если окажется какое либо зло, общимъ совѣтомъ и общими силами отстранить его. Потому то сенаторы у насъ всегда свободно высказывали свои мысли государямъ и обязывали себя къ этому присягой. Сказать заблаговременно лучше, нежели поздно. Хотябы кто имѣлъ наилучшую борзую собаку, но если не скоро спустить ее со своры, то ничего не поймаетъ. Лучше, если собака ластъ на тѣпъ, нежели если она заластъ тогда, когда волкъ уже

tuciech u w constituciach dignitas regis nie masz, ale utrumque est. Dignitas w. k. mosci nie moze byc więszą, iako miłosc ludzka poddanych swoich ku w. k. mosci. Latno o pieniadze, łacno o pomnozenie panstw, gdy miłosc poddanych twoich miec będziesz; wszystko s tą w. k. mosci przydzie; ale bez tey, trudno co począć w naszej wolności, w ktorey tak sie Kochamy, ze bez niey zgola byc nie mozem. Jako ryba bez wody, tak slachcic polski bez wolności. Tę isz ochraniaemy, nie masz w prawdzie, ieno maiesta... regis miłuiemy u oiczyznę u pany swe miłuiemy, iakosz lubo libere panom swym [y przodkowie naszi] mowieli, nie slychamy przecie, ani czytamy, zeby tak pany swe, iako inni,

kozikiem *) kłoli. Kazdy krol polski na łosku umarl. Co wszystko nie inszego, ieno miłosc oiczyzny, miłosc wolności sprawowała. A seymy dla czego bywaią? Pewnie [nie] dla pokoju tilko, bo by tu zaden s stanu ricerskiego, ktory iest fundamentem istius reipublicae, nie stawiel się, ale zeby, si quid nocivum esset in republica, id communi auxilio et consilio avertatur, y stąd senatorowie wolno s krolmi pany swymi mowieli y przysiegam(i) się sami do tego obowiazali. A przed czasem lepiej, niz po czacie. By kto nalepszego harta miał, kiedy go nierychlo s smyczey spusci, nie nim nie ugoni. Lepiej, ze pies na cien szeka, a nizeli w ten czas, kiedy iusz wilk owęć pocznie iesc: iuzby dobry gospodarz

*) Kozik-ножь, которымъ рѣжутъ скоть.

начистъ ѣсть овцу. Хорошій хозяинъ, приказалъ бы повѣсить такую собаку. Когда рѣчь-посполитая въ опасности, нужно возставать противъ началъ зла. Кто любитъ, тотъ опасается. Всѣ подобнаго рода внушенія прежніе наши короли [благосклонно] принимали отъ сепаторовъ. Хорошимъ примѣромъ въ этомъ случаѣ можетъ служить Ягайо, который, хотя Олесницкій свободно высказывалъ ему свои мысли, такъ любилъ его, что поручилъ его заботливости своего сына и завѣщалъ ему свой перстень. Этимъ то способомъ, а не другимъ отечество наше всегда избавлялось отъ бѣды. [Потомъ съ плачемъ сдѣлалъ такое обращеніе къ отечеству]. Дорогое мое отечество! Пусть я не доживу до того времени, когда хотя въ чемъ либо будутъ измѣнены твои основы и твой цѣтокъ свободы; пусть я умру съ ними. [Потомъ сказалъ королю]. Свѣтлѣйшій король! Люби это твое отечество. Правда, ты родился

въ Швеціи, но тебя и твой родъ по матери пожелала имѣть эта страна, она же тебѣ дала почести и украшенія. А вы, добродѣтельные души Тарновскихъ, Тенчинскихъ, Остро-роговъ, вѣрно служившія этому отечеству и его любившія, взирающія теперь на лице Бога, умолите его умножить намъ и нашему отечеству всякое счастье и дома и въ борьбѣ съ врагами! Ваше величество, если вы будете такъ любить насъ и наше отечество, какъ любили ваши предки, то вы, Богъ дастъ, не отойдете отъ этого міра иначе, какъ насыщенныхъ благихъ дней, и вашъ наслѣдникъ будетъ царствовать надъ нашими наслѣдниками. Л. 117—128.

Содержаніе мнѣнія короннаго канцлера и великаго гетмана Яна Замойскаго, высказанное въ Белзѣ, на сеймикѣ 1605 года.

Восвать московскую землю давно уже представлялся случай, и онъ

na gałaz (gałaz) s takim psem roskazal. Et in periculis reipublicae principiis obstandum est et qui amant, timent, eo wszystko krolowie od rad swych przyjmowali, czego on Jagiello dobrym iest przykladem, ktoremu Olesnicki lubo libere mowiel, jednak tak Olesnickiego milowal, ze u syna swego iemu samemu oddal u curam iego zleciel u pierścien swoi legowal. Tym sposobem zawsze od niebezpieczenstwa oiczyzna nasza wyrwana byla, a nie innym. [Potym apostrophe z placzem do oyczyny wstawszy mowil]. Moja miło oiczyzna! Bodai zebym ia tego czasu nie doczekal, zeby sie twoi status et flos iste libertatis w najmniejzym punkcie odmienie miał; bodai zebym to wszystko za- legl. [Potym rzekl do krola] Mieluize, niasniejszy moscie krolu, te oiczyzne nasze! Iest ci tak, ze cie Svecia genuit, ale cie

tesz ta exceptit y genus twoie maternum, zwłaszcza ze et honores et ornamenta stąd masz. A wy enotliwe dusze—Tarnowskich, Teczinskiach, Ostrorogow, ktorzyscie tey oiczyznie enotliwe sluzeli y one milowali, ktorzy teraz na oblicznosc Boga swego patrzycie, uprosicie nam, uprosicie tey oiczyznie naszey spolne pommozenie wszystkiego szczescia y doma y nad nieprzyiacielem. A w. k. mose, da Pan Bog, gdy tak, iako przodkowie w. k. mosci, y nas, y oiczyzne milowac bendziesz, nie zeidziesz stąd, asz satur bonorum dierum, a potomek w. k. mosci potomkom naszym panowac bendzie.

Summa votum Jana Zamoiskiego, cancellerza koronnego y hetmana wiekiego w Belzie, na seymiku roku 1605.

Strony ziemie Moskiewskiej dawno się

[Замойскій] совѣтовалъ королю спестись объ этомъ съ шведскимъ королемъ, отцомъ его величества. Теперь, послѣ заключенія съ Москвой мира, пѣтъ повода воевать ее, и я не знаю, по чьему дозволенію допускается вѣроломство; впрочемъ, извѣстно, что его величество король не давалъ на это согласія, какъ высказалъ онъ это въ письмѣ къ нему — Замойскому. Стр. 115.

10 февраля.

Посоль или гонецъ московскій съ великимъ почетомъ вѣзжалъ во дворецъ. Гусаръ было нѣсколько сотъ, пѣхоты около 3000. Онъ очень жаловался на Дмитрія и на князя Вишневецкаго. Справлялъ онъ свое посольство московскою рѣчью. Копія этого посольства я, если бы и желалъ, не могъ бы получить изъ за одного уже языка. Но у меня есть и ниже слѣдуетъ очень сходная съ посольскою рѣчью и содержащая все,

что сказано въ ней, грамота, которую московскій князь прислалъ королю. Стр. 96.

12 февраля. Мнѣніе Литовскаго канцлера Льва Сапѣги.

Канцлеръ великаго княжества Литовскаго, Левъ Сапѣга говорилъ о предложеніи короля хорошо и серьезно. О московскихъ дѣлахъ онъ говорилъ много и, между прочимъ, сказалъ, что писалъ къ Сендомірскому воеводѣ, чтобы возвратился назадъ. Мнѣніе, что при королевичѣ не должны быть иностранцы, ему не нравилось. «Если мы стараемся нашими дѣтямъ дать возможно лучшее воспитаніе и заботимся, чтобы они побольше имѣли познаній, то странно было бы запретить иностранцамъ входъ, хотя бы лишь для обученія иностраннымъ языкамъ, къ такому сыну, который воспитывается въ надеждѣ занять престолъ». Стр. 107.

occasione trafiala, do czego krolowi i mosci radziel porozumiewac się s krolom szwedzkim, oicem pana naszego. Teraz iey nie masz za poprzysięzieniem przymierza; nie wiem, za czym pozwoleniem periuria, ktore Bog karze, acz w prawdzie k. i. mosc na to nie pozwalal, do czego się przez pisanie przyznal.

10 februarij.

Posel abo goniec Moskiewski cum magno honore na zamek wiezdzal. Usar-zow kilka set, piechoty kolo 3000, ktory się barzo skarzel na Dimitra y na xiążeta Wisniowieckiego. Poselstwo swe moskiewską mową odprawował, ktorego copiey (choc bym chcial) dla samego ięzika miec iem nie mogl, list iednak, ktory do krola naszego przyslal, poselstwu barzo podobny iest y wszytko, co

w poselstwie bylo, wliscie tosz wspomina, ktorego listu copia nizey.

12 februarij. Pan Lew Sapieha, canclerz wielkiego xięstwa Lithewskiego

mowiel na propositią krola iego mosci dosyc dobrze y waznie. O rzeczach moskiewskich dlugo mowiel y powiadal, iako pisiwal do pana woiewody sendomierskiego, zeby się wrocil. To mu się tesz nie zdalo, zeby przy krolewicu iego mosci nie mieli bywac ludzie narodow obcych, bo iesli my się o to staramy, iakobyzmy dzieciom swym iako nalepsze wychowanie y czwyczenie dali, zeby iako nawięcy umieli, pogotowiu do takiego syna, ktory in spem regni ma byc wychowany, nie zda mi się, aby aditus obcego narodu ludzi, aby dla ięzyka samego, mial byc praecludowany.

Того же дня [12 февраля] прѣхалъ во дворець московскій гонецъ, представился королю и ударилъ челомъ. Литовскій канцлеръ отъ имени короля сказалъ ему слѣдующее: «справляя передъ королемъ, милостивымъ нашимъ государемъ, посольство отъ твоего государя, ты сказалъ, что имѣешь отъ него порученіе переговорить съ нѣкоторыми гг. сенаторами о нѣкихъ порученныхъ тебѣ дѣлахъ. Его королевское величество соглашается на это, и назначаетъ для этихъ переговоровъ: Краковскаго кастеляна князя Януша Островскаго; Вилнскаго кастеляна Геронима Ходкевича; Брацлавскаго воеводу князя Збаражскаго; Виленскаго епископа Венедикта Войну; короннаго канцлера и гетмана Яна Замойскаго, и меня своего слугу». Затѣмъ они пошли въ часовню на-противъ сенаторской палаты, были тамъ на совѣщаніи съ гонцемъ не

больше часу и доложили королю потихоньку все дѣло, а гонецъ возвратился въ свою квартиру. Стр. 77.

Мнѣніе Брестско-Кувяскаго воеводы Андрея Лещинскаго, высказанное на томъ же сеймѣ.

Я не думаю, чтобы намъ угрожала какая либо опасность со стороны Москвы, потому что съ этою неприятельскою страной заключенъ на опредѣленное время миръ, развѣ этотъ миръ разрушится изъ-за того Димитрія, который, не знаю, по чьему разрѣшенію, созвалъ на войну не только украинное казачество, но и благородныхъ людей, даже, кажется, и сенаторовъ, и ворвался съ ними въ Московское государство. Этого пужно очень бояться, по теперъ придется дожидаться, что изъ этого выйдетъ. Если бы, сохрани Богъ, королевство подверглось изъ-

Tegosz dnia [12 februarij] Moskiewski goniec na zamek przyiachal y, przyszedzy przed krola iego mosci, a czołem uderzywszy, iego mosc pan canclerz Litewski powiedzial mu od krola iego mosci w te słowa: na on czas, kiedys odprawowal poselstwo swego hospodara do krola iego mosci, pana naszego milosciwego, powiedziales y to, ze maiesz zlecenie od wielkiego hospodara swego, aby z niekorymi ich mosc pany radami w rzeczach niekorych, sobie zleconych, conferowal, czegoc i. k. mosc pozwala, y naznacza do tey sprawy pana Ianusza xiaze Ostrowskie, casztellana Krakowskiego; pana Hieronyma Hodkiewicza, casztellana Wilinskiego; pana Adama x. Zbaraskie, woiewodę Braclawskiego; x. Benedicta Woine, biskupa Wilinskiego; pana Iana Zamoiskiego, canclerza y hetmana Koronnego, y mnie tesz sluge swego. Za

czym do kaplice na tractaty naprzeciwko senatorski izbie posli, tam dluzey godziny nie byli, k. i. mosci cicho referowali wszystko, a goniec do gospody iachal.

Votum Andrzeia Lesczinskiego, woiewody Brzeskiego Kuiuawskiego na tymъ же seymie.

Od Moskwy nie wiem, aby co niebezpieczenstwa było, bo s tym nieprzyiacielem do pewnych lat zawarte iest przymierze, oprocz zeby teraz przez tego Dimitra, ktory, o to nie wiem, quo consilio, nasze ludzie nie tilko ukrainne kozactwo, ale y osob zacnych, a podobno y senatorow s sobą zaciagnal y w panstwa te tam Moskiewskie wtargnal, mialo sie te przymierze wzruszyc, czego sie barzo obawiac trzeba, ale w tym na exitum czekac przydzie, bo, strzez Boze, gdzie by

за этого какой либо опасности, (чего я очень боюсь), то чины его принуждены были бы доискаться, кто былъ виновникомъ этого дѣла. Раньше времени я не хочу больше говорить объ этомъ. Стр. 137.

Пункты, предложенные королю на сеймъ 1605 года, на которые онъ не согласился, поэтому сеймъ кончился ничѣмъ, а эти пункты внесены въ Варшавскія актовыя книги.

Московскій государикъ. Всѣми силами и со всѣмъ усердіемъ будетъ принимать мѣры, чтобы утишить волнение, произведенное появленіемъ Московскаго государика и чтобы ни королевство, ни великое княжество Литовское не понесли какого либо вреда отъ Московскаго государя, а съ тѣми, которые бы осмѣлились нарушать какіе бы то ни было наши договоры съ другими государствами,

поступать, какъ съ измѣнниками. Стр. 142.

Копія письма Московскаго царя къ его величеству королю.

Мы, свѣтлѣйшій и непобѣдимѣйшій монархъ Димитрій Ивановичъ, Божією милостію царь и великій князь всея Россіи, всѣхъ татарскихъ царствъ и другихъ, весьма многихъ владѣній, подвластныхъ Московской манархіи, государь и король свѣтлѣйшему и непобѣдимѣйшему государю Сигизмунду третьему, Божією милостію, королю Польскому, великому князю Литовскому, Прусскому, Мазовецкому, Самогитскому и другихъ странъ, а также наслѣдственному королю Шведскому, Готскому, Вандальскому. Молимъ Господа, чтобы даровалъ вамъ спасеніе и счастливое правленіе.

По древнему обычаю, у великихъ

s tey miary przyslo koronie do iakiego niebezpieczenstwa (czego sie ia barzo boie), musiala by na on czas dochodzic rzeczpospolita tego, kto autorem był takiego postępku. Przed czasem ia więcey mowic o tym nie chce.

Articuly na seymie anno 1605 k. i. mosci podane, na ktore pozwolic nie chcial, za czym tesz seym zadnego skutku nie wziął, a te artikuly do act Warszawskich podane.

Hospodarzyk Moskiewski. Zabiegac temu będziemy wszelaką pilnością y siłami naszymi, aby ten rozruch, ktory się stal za occasią gospodarzika Moskiewskiego, ucziszony był y zeby od hospodara Moskiewskiego ani korona, ani w. x. Lithewskie zadney szkody

nie wzielo, a przeciw takim, ktorzy by sie wazeli wszelakie pacta s postronnymi wzruszac, iako przeciw perduelles, ma byc postąpiono.

Copia listu cara Moskiewskiego do krola iego mosci.

Nos serenissimus ac invictissimus monarcha, Demetrius Ioannis, Dei gratia caesar et magnus dus totius Russiae atque universorum Tartariae regnorum, aliorumque plurimorum dominiorum, Monarchiae Moschoviticae subsectorum, dominus, rex serenissimo ac invictissimo domino, domino Sigismundo tertio, Dei gratia regi Poloniae, magno duci Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditario regi salutem et faelicem gubernationem a Domino precamur.

и могущественныхъ королей и императоровъ принято, чтобы, когда кто либо изъ нихъ, Божіею милостию, возседеть на свой королевскій или императорскій престоль, извѣщаль объ этомъ другихъ, сосѣднихъ государей. Мы признали, что тоже должны сдѣлать теперь и мы, такъ какъ божіимъ промысломъ мы приняли снова въ управленіе наши, потерянные было нами, государства, и по благословенію, данному намъ, какъ наслѣднику, свѣтлѣйшею императрицей, госпожей родительницей нашей, мы въбчашы и священнымъ миромъ помазаны свѣтлѣйшимъ нашимъ патріархомъ не только въ санъ императора обширныхъ нашихъ владѣній, но и въ санъ короля всѣхъ царствъ Татаріи, которыя съ давнихъ временъ повинуются нашей монархіи. Объ этомъ-то мы извѣщаемъ свѣтлѣйшее ваше королевское величество черезъ нашего посла

Аѳанасія Ивановича Власьева, казначея нашего двора, и просимъ върнуть ему во всемъ, что онъ будетъ передъ вашимъ королевскимъ величествомъ дѣлать отъ нашего имени, и его слова признавать за наши собственные. Дано нами въ Москвѣ, съ нашего престола, 5 сентября 1605 года. Вашего величества сердечный другъ Димитрій. Стр. 162.

Посольство отъ великаго князя Московскаго, Димитрія Ивановича къ его величеству королю 1605 года.

«Славящій Бога [единого] въ Троицѣ, свѣтлѣйшій, непобѣдимый единовластитель, великій государь, Димитрій Ивановичъ, Божіею милостию, царь и великій князь всея Руси и всѣхъ татарскихъ царствъ и многихъ другихъ государствъ, подвластныхъ Московской монархіи, государь, царь и обладатель и проч. вамъ,

Veteri consuetudine apud magnos potentisque reges ac imperatores receptum est, ut postquam quispiam illorum divina clementia imperii aut regni sui solium conscenderit, id ipsum exteris ac vicinis principibus notum faciat, quod idem etiam nos hoc tempore faciendum nobis putavimus. Quando quidem divina providentia in potestatem avia regna nostra recepimus atque ideo per serenissimam imperatricem dominam parentem nostram, benedictione nobis tanquam haeredi impartita, a sanctissimo patriarcha nostro non modo in imperatorem longe lateque patantium dominiorum nostrorum, verum etiam in regem universorum Tartariae regnorum, quae multo ab hinc tempore monarchiae nostrae parent, coronati et sacratissimo chrismate inuncti sumus. Igitur hac de re serenissimam maiestatem Vestram regiam per nuncium nostrum Athanasium Ioannis Vla-

siciowa, thesaurarium aulae nostrae, certiorum reddimus ac petimus, ut ei in omnibus, quaecumque tantum nomine nostro apud s. m. v. regiam egerit, fides detur, ejusdemque dicta, ut nostra, accipiantur. Datum Moscoviae, ex solio nostro 5 septembris, anno Domini 1605. S. m. v. intimus amicus Demetrius.

Poselstwo wielkiego kniazia Moskiewskiego Dimitra Iwanowica do krola jego mosci anno 1605.

Boga w Troicy chwając, najasnieiszy y niezwyçezony iedinowlaica wielki, hospodar Dimitr Iwanowic, z Bozey łaski cesarz y wielki kniaz wszytkiey Rusi y wszytkich tatarskich czarstw y innych wielu hospodarstw, Moskiewskiey monarchiey podleglych, hospodar, car y obladaciel etc. wam, najas-

свѣтлѣйшему великому государю, Сигизмунду, Божією милостію королю Польскому и великому князю Литовскому, Русскому, Прусскому, Мазовецкому, Жмудскому и проч., наслѣдственному королю Шведскому, Готскому, Вандалскому, другу и сосѣду приказалъ ударить челомъ».

Потомъ посольство справлялъ посольство. «Божією милостію, великій государь, царь и великій князь, Дмитрій Ивановичъ, всея Руси самодержецъ и многихъ государствъ государь и обладатель вамъ, великому государю приказалъ говорить: праведнымъ судомъ Бога, крѣпкою его десницею и по наслѣдственному праву нашихъ предковъ, великихъ государей, царей русскихъ, отца нашего, великаго государя, царя и великаго князя Ивана Васильевича, всея Руси самодержца и брата нашего, великаго государя, царя и великаго князя Теодора Ивановича,

всея Руси самодержца, мы учинились царемъ и великимъ княземъ, всея Руси самодержцемъ на великихъ государствахъ, Владимірскомъ, Московскомъ, Новгородскомъ и на царствахъ Казанскомъ и Астраханскомъ и на Сѣверскомъ и на всѣхъ великихъ и славныхъ государствахъ Русскаго царства, и, прося у Бога милости и по благословенію матери нашей, великой государыни, царицы и великой княгини всея Руси [Маріи] Теодоровны, въ иночествѣ Марѣи Теодоровны, вѣнчались на царство черезъ свѣтлѣйшаго патріарха царскимъ вѣнцомъ и діадемой. По нашей любви, мы послали къ вамъ, великому государю, извѣстити васъ о нашемъ государствованіи казначея нашего, Муромскаго намѣстника и дьяка ближней думы Ивана (sic) Ивановича Власьева. Мы желаемъ быть съ вами въ дружбѣ и любви прежде всѣхъ другихъ великихъ государей, чтобы, при Бо-

niejszemu wielkiemu gospodarowi Zigmuntowi, z Bozey łaski krolowi Polskiemu y wielkiemu kniazium Litewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Mazowieckiemu, Zmudzkiemu etc. y Szwedzkiemu, Gotskiemu, Wandalskiemu dziedzicznemu krolowi, pyzycielowi y samsiadowi kazal sie poklonic.

Potem mowil poselstwo. Z Bozey łaski wielki gospodar, cesarz y wielki kniaz Dimitr Iwanowic, wszystkiey Rusi samodziersca, z wielu gospodarstw gospodar y obladaciel wã, wielkiemu gospodarowi kazal mowie: Bozym sprawiedliwym sądem y Iego mocnã prawicã y sukcesijã prarodzcicow naszych, wielkich gospodarow, cesarzow Ruskich, oica naszego, wielkiego gospodarã, cesarza y wielkiego kniazia Iwana Wasilowica, wszystkiey Rusi samodziersce, y brata naszego wielkiego gospodarã, cesarza y wielkiego kniazia Fiedora Iwanowica, wszystkiey Rusi

samodziersce, uczynilizmy się na wielkich gospodarstwach, na Włodzimirskim y na Moskiewskim y na Nowogrodzkim y na carstwach Kazanskim y Astrahanskim y na Siewierskim y na wszystkich wielkich y sławnych gospodarstwach Ruskich carstwa cesarzem y wielkim kniazem, wszystkiey Rusi samodzierscem y, prosząc pana Boga łaski, za błogosławienstwem matki naszej Fiedorowy, wielkiey gospodarini, cesarzowey y wielkiey kniazincy, zakonniczki Marthy Fiedorowey wszystkiey Rusi, koronowanizmy od swietniejszego patriarchy cesarskã koronã y dia-demã. Poslalizmy do was, wielkiego gospodarã, po naszy lubwi, gospodarstwo nasze oznaimic, podskarbiego naszego y namiestnika Murowskiego y blizny dumi diaka Ianusza Iwanowica Własiewa, y wprzod z wami wielkim hospodarem chcemy byc w przyiazni y w milosci mimo wszystkich wielkich

жісїй помощи и при нашей царской, искрепней любви, было освобождено изъ бусурманскихъ рукъ христіанство, чтобы впредь всѣмъ христіанамъ быть въ мирѣ, въ своемъ отечествѣ и въ благословенномъ во всякое время жительствѣ, чтобы была висока рука наша — великихъ государей, а рука нехристей приижена».

Затѣмъ онъ говорилъ: «Божією милостію великій государь, царь и великій князь Димитрій Ивановичь, всея Руси самодержецъ, вамъ великому государю, другу и сосѣду своему, королю Сигизмунду велѣлъ говорить: за грѣхи всего славнаго христіанства и за несогласіе между всѣми христіанскими государями, врагъ св. креста, турецкій султанъ овладѣлъ многими христіанскими государствами и въ особенности: Греціей, откуда корень и глава всякаго благочестія, священнымъ Виолесомъ, гдѣ изволилъ родиться гос-

подъ нашъ Іисусъ Христосъ, Божій сынъ и Слово, Назаретомъ и Галилеей, всею приморскою страпою и даже тѣмъ самымъ, святымъ городомъ Іерусалимомъ, гдѣ господь нашъ Іисусъ Христосъ, сотворивъ многія чудеса, добровольно принялъ ради нашего спасенія страсть и смерть и въ третій день воскресъ».

«Всѣми этими святыми мѣстами до нынѣ обладаютъ гордыя руки измаильскія и наша святая, православная, христіанская вѣра отовсюду подвергается пренебреженію и униженію; христіане, какъ овцы безъ пастыря, а злобная власть невѣрныхъ повсюду простирается и разширяется; турки неистово подчиняютъ своей власти многія христіанскія государства и ничѣмъ не могутъ насытиться. Теперь дошло до панскаго царскаго величества извѣстіе, что врагъ всего христіанства и креста Христова турецкій султанъ

hospodarow, zeby za wspomozeniem Bozym y za naszą cesarską miłą przyaznią chrzescianską (chrzescianstwo?) z rąk bisurmanскихъ wyswobodzone było y wprzod by wszystkim chrescianom byc w pokoju y w oyczynie y w blogoslawionym na kazdy czas pomieszkaniu, zeby nasza wielkich hospodarow ręka byla wywyszona, a poganskich ponizona.

Zas potym mowiel: z Bozy łaski wielki hospodar, cesarz y wielki kniaz Dimitr Iwanowic, wszystkie Rusi samodziersca wą, wielkiemu hospodarowi, przyzielowi y samsiadowi swemu, Zigmuntowi krolowi kazal mowic: dla grzechow wszystkiego slawnego chrzescianstwa y za niezgode wszystkich hospodarow chzescianskich, nieprzyziaciel krzyza swiętego Turski soltan opanowal wiele chzescianskich panstw, a nabarzy: Graecią, skąd iest korzen y glowa wszystkiego blogoslawien-

stwa, blogoslawione Betleem, gdzie pan nasz Iesus Christus, syn y Slowo Boze narodzie sie ulubil, y Nazareth y Galileia y zamorskie ziemie wszystkie, y samo tamto swięte mieisce Ierusalem, gdzie pan nas Iezus Christus, wiele cudow uczyniwszy, meke y smierc dla zbawienia naszego dobrowolnie podial y wstal z martwych trzeciego dnia. Te wszystkie swięte mieysca wydziemy otrzymane Jzamelскими chardymi rękoma y nasze swiętą prawoslawną wiare chzescianską zewsząd widziemy wzgardzoną y ponizona, iako owce nie mając pasterza, a zlosliwą poganską wladzą wszędzie rosciaga się y rosprzezczerzenia, y wiele chzescianskich panstw pod swoię wladzą okrutnie podbiiaią y niczym nasycic się nie mogą. A teraz wiadomosc do naszego carskiego maiestatu przyszła, ze nieprzyziaciel wszystkiego chzescyanstwa y nieprzyziaciel krzyza Christusowego Turski soltan u Ru-

у Рудольфа римскаго кесаря въ Венгерской землѣ овладѣлъ крѣпостями, и во многихъ другихъ мѣстахъ правовѣрнымъ христіанамъ дѣлается утѣшеніе. Объ этомъ мы, великій государь, царь и великій князь Дмитрій Ивановичъ, всея Руси самодержецъ душевно и сердечно сожалѣемъ и господа Бога просимъ и усердно намѣрены промыслить, чтобы намъ всѣмъ христіанскимъ государямъ быть между собою въ дружбѣ, любви и единеніи, чтобы нашимъ великихъ государей стараніемъ христіанство освободилось отъ бусурманства и рукою нашею было вышнено, а магометанство бы упадало. Вамъ, великому государю, королю Сигизмунду, напоминаемъ и по любви объявляемъ объ этомъ великомъ дѣлѣ и желаемъ знать, что вы думаете объ немъ. Вамъ, великому

государю королю, нашему пріятелю и сосѣду слѣдовало бы подумать объ этомъ и объявить намъ, великому государю свои мысли и черезъ нашего казначея, Муромскаго намѣстника и думнаго дьяка написать къ намъ, что вы думаете предпринять, чтобы нашимъ государскимъ стараніемъ христіанство было избавлено изъ рукъ невѣрныхъ». А затѣмъ тайно *) стать говорить: свѣтлѣйшій, непобѣдимый самодержецъ, великій государь Дмитрій Ивановичъ, Божіею милостію царь и великій князь всея Руси, всѣхъ татарскихъ царствъ и многихъ другихъ государствъ, подвластныхъ Московской монархіи государь царь и обладатель вамъ, великому государю Сигизмунду, Божіею милостію королю Польскому и великому князю Литовскому и другихъ странъ по братской любви ве-

dolpha cesarza Rzymskiego, w Węgierskiej ziemi zamki pobral y w inszych wielu mieis-
cach prawowiernym chrzescianom uczisnienie,
czyni sie. Czego my wielki hospodar, cesarz
y wielki Dimitr kniaz Iwanowic, wszystkiey
Rusi samodziersca zalniemy z dusze y sczerze
y tego u pana Boga prosimy y s pilnoscia
przemysliawac chcemy, zeby na wszystkim
hospodarom chrzescianskim bydz miedzy
sobą w przyiazni, milosci y w iednosci, zeby
nas wielkich hospodarow staraniem chrzesci-
anstwo z rak bisurmanskich wyswobodzone
bylo y ręką by się naszą wywyszyło, a po-
ganstwo niszczało, a was wielkiego hospodara
krola Zygmunta napominamy y z miłości
wą to wielkie dzieło opowiadamy y chcemy
to od was wiedziec, co za umysl wasz będzie
na te tak wielkie rzeczy, o tym by wą wiel-
kiemu hospodarowi krolowi, a przyiacielowi

y samsiadowi naszemu romyslic sobie y nam
by wielkiemu hospodarowi umysl swoy obja-
wie y przez podskarbiego naszego y namiest-
nika Murowskiego y blizny dumi diaka do
nas o tym odpisac, co za umysl wasz na to,
zeby naszym hospodarskim staraniem chrzesci-
anstwo z rak poganskich wyswobodzone
bylo. A potym mowil in secretis: najasnieiszy
y niezwycezony samodziersca, wielki hospo-
dar Dimitr Iwanowic, z łaski Bozy cesarz y
wielki kniaz wszystkiey Rusi, wszystkich ta-
tarskich cesarstw y innych wiele hospodarstw,
Moskiewskiej monarchiey podleglych, hos-
podar, car y obladaciel wam dal (?) wielkie-
mu hospodarowi Zygmuntowi, z Bozy łaski
krolowi Polskiemu y wielkiemu kniaziewi
Litewskiemu y innych, za braterską miłością,
kazal objawic: iako za wolą Bożą, a za two-
im brata naszego łaskawym wspomozeniem

*) Т. е. не въ слухъ, а тихо и, вѣроятно, подступивъ ближе къ королю.

дѣлѣ объявить: когда волею Божіей, при твоёмъ, брата нашего, благоклонномъ содѣйствіи и по наследственному праву прародителей нашихъ, великихъ государей нашихъ русскихъ царствъ, отца нашего великаго государя, царя и великаго князя Ивана Васильевича, всея Руси самодержца, и брата нашего великаго государя, царя и великаго князя Θεодора Ивановича, всея Руси самодержца, и по благословенію матери нашей, великой государыни, царицы и великой княгини всея Руси, инокини Марыи Осодоровны, учинились мы на высочайшемъ престолѣ славныхъ прародителей нашихъ, на всемъ государствѣ и на всѣхъ великихъ государствахъ Русскаго царства великимъ государемъ, царемъ и великимъ княземъ, всея Руси самодержцемъ, мы были челомъ и про-

силы благословенія у матери нашей, великой государыни, чтобы она для продолженія нашего царскаго рода благословила насъ, великаго государя, вступить въ законный бракъ, а взять бы намъ великому государю супругу въ вашихъ славныхъ государствахъ дочь Сендомірскаго воеводы Юрія Мнишка, потому что, когда мы находились въ вашихъ государствахъ, то воевода Сендомірскій показалъ къ нашему царскому величеству великую службу и радѣніе и служилъ намъ. Вамъ, великому государю, брату нашему дозволить бы Сендомірскому воеводѣ и его дочери ѡхотѣ къ нашему царскому величеству, и по братской любви вамъ бы, великому государю, самому быть у нашего царскаго величества на нашей свадьбѣ, въ государствѣ Московскомъ» и проч. Стр. 183.

a po successiey prarodzcicow naszych wielkich gospodarow naszych, cesarzow Ruskich, oycy naszego wielkiego hospodara, cesarza y wielkiego kniazia Iwana Wasilowica, wszystkiey Rusi samodziersee y brata naszego wielkiego hospodara, cesarza y wielkiego kniazia Fiedora Iwanowica, wszystkiey Rusi samodziersee, y za blosloslowieniem matki naszej, wielkiey hospodariny, cesarzowey y wielkiey kniazyny, zakomiczkiey Marthy Fiedorowey wszystkiey Rusi, uczynilizmy sie na najwysszy stolicy slawnych prarodzcicow naszych, na wszystkim gospodarstwie y na wszystkich wielkich gospodarstwach Ruskiego carstwa wielkim hospodarem, cesarzem y wielkim kniazciem, wszystkiey Rusi samodziersee, y bielizmy czolem y blosloslawienstwa prosieli u matki naszej, wielkiey hospoda-

riny, zeby matka nasza bloslawila nas, wielkiego hospodara zlaczyc sie z zakonnym actem dla successiey naszego cesarskiego rodzaju potomkow, a pojac by nam wielkiemu hospodarowi w waszych przeslawnych gospodarstwach Sendomirskiego woiewody Ierzego Mniszka corke dla tego, gdy zmy byli w waszych gospodarstwach, teby woiewoda Sendomirski ku naszemu cesarskiemu maiestatowi wielkie swoje uslugowanie y staranie pokazal y na sluzyl, y zeby wielki hospodar, brat nasz woiewodzie Sendomirskiemu y corce jego do naszego cesarskiego maiestatu iachac pozwolil y dla braterski milosci zeby scie wy, wielki hospodar, byl u naszego cesarskiego maiestatu na weselu naszym w gospodarstwie Moskiewskim etc.

Церемоніалъ или описаніе вѣнчанія посла великаго князя Московскаго, Дмитрія Ивановича, съ дочерью Сендомірскаго воеводы Мнишка, дѣвицею Мариной, въ Краковѣ 1605 г.

29 ноября.

Вѣнчаніе московской царицы происходило слѣдующимъ образомъ. Кардиналъ съ нунціемъ прибыли въ домъ ксендза Фирлея, гдѣ долженъ былъ происходить обрядъ вѣнчанія и гдѣ въ залѣ устроены были прекрасный алтарь, и дожидались невѣсты. Московскій посоль съ прекрасною свитой — почти на двухъ-стахъ лошадахъ — приѣхалъ съ своєю квартиры въ домъ г. Монтелиупа и тамъ дожидался немного, пока не прибылъ король съ дворомъ своимъ въ домъ (Фирлея) и не вошелъ въ жилое помѣщеніе. Потомъ король пришелъ въ залу, въ которой должно было происходить вѣнчаніе, и сѣлъ; подлѣ него сталъ королевичъ. Швед-

ская королева съ дамами пошла къ невѣстѣ. Посоль, пришедши къ назначенному для брачующихся мѣсту, ударилъ королю челомъ; король сидѣлъ, даже шапки не тронулъ. Затѣмъ посоль и его слуги отправились цѣловать руку у короля, а королевичъ передъ каждымъ изъ нихъ снималъ шапку. Кардиналъ надѣлъ свои архіерейскія ризы и драгоценную митру; два прелата были въ фелоняхъ, усаженныхъ жемчугомъ, а другіе въ комжахъ. Два царскихъ мальчика стояли съ шелковымъ ковромъ, у котораго сталъ посоль, а подлѣ него Сѣрадскій воевода и Гнѣзненскій кастелянъ. Марину, одѣтую въ дорогое платье, съ короной, отъ которой по волосамъ не мало было жемчугу и драгоценныхъ камней, и двели къ вѣнцу воевода Ленчицкій Липскій и кастелянъ Малогосскій; но въ качествѣ свидѣтельницы подлѣ нея стала ея милость королева. Передъ вѣнчаніемъ посоль сталъ говорить рѣчь, въ кото-

Porządek albo wypis sponsaliorum posła wielkiego Moskiewskiego князя Дмитрія Івановича з воєводзян-ка Сендомірска, Мнішкowną, паннa Маринa, року 1605, novembris 29 w Krakowie.

Slub carowey Moskiewskiey tym sie odprawowal ordunkiem. Xiadz cardinal z xiędzem nunciuszem do kamienice xiędza Firleia, kandy sponsalia byc miały, przyiachal. Tam w pokoju oltarz pięknie przybrano, sponsam czekaiąc. Posel Moskiewski stroyno niemal do dwu set koni z gospody swey przyiachal do kamienice p. Montelupiego y tam, asz krol iego mosc z dworem swoim do kamienice abo gospody siadal, czekal troche; potym przyszedl (król) do pokoju, kędy slub miał

byc, usiadl, a krolewic podle niego stanal; krolewa [krolewna] szwedzka y s paniami szła do spony. Posel, przyszedszy do nagotowanego mieysca slubnego, czolem krolowi uderzyl, a krol iego mosc siedzial, ani czapki ruszyl. Potym posel szedl całowac rękę krolewską y iego sludy, a krolewic przeciw kazdemu czapke zdiął. Xiadz cardinal pontificaliter się ubral, infule kosztowną mając, a dway prałaci w kapach perlami sadzonymi, inszy w komzach. Para pacholat carskich stali z iedwabnym kobiercem, u ktorego stanal posel, a wedle niego — pan woiewoda Sieradzki, pan Gnieznienski. Panne Marine (w kosztowney szacie s koroną, od ktorey po warkoczach perel s kamienmi nie mało wzdłusz puszczono) ubraną na plac pan woiewoda Łęczycki Minski (Lipski?) z panem Małogoskim przyprowadzieli, ale ad actum krolewna iego mosc podle

рой говорилъ, что прибылъ для этого дѣла по волѣ своего государя и просилъ у Сендомірскаго воеводы его дочери и родительскаго благословенія. Отъ имени воеводы отвѣчалъ прекрасною рѣчью канцлеръ великаго княжества Литовскаго Левъ Сапѣга, которому далъ отвѣтъ Ленчицкій воевода Липскій, причемъ онъ показывалъ, что въ настоящемъ дѣлѣ высказывается Божія премудрость или воля Божія и затѣмъ заявлялъ, что на немъ будетъ Божіе благословеніе; далѣе указывалъ на величіе званія царя и государя, но при этомъ указывалъ также на славный домъ дѣвицы, на ея воспитаніе, богатство добродѣтелей, и приводилъ примѣры, что подобныя дѣла не новость въ Польшѣ; прославлялъ благодарность и благоразуміе царя, именно, что онъ по разѣ принятому намѣренію и обѣщанію, въ знакъ благодарности за благорасположеніе, какую ви-

дѣлъ къ себѣ со стороны Сендомірскаго воеводы и при дворѣ, вступаетъ въ бракъ съ дочерью воеводы.

Послѣ рѣчей съ той и другой стороны, выступилъ въ архіерейскомъ облаченіи кардиналъ и прежде всего сказалъ удивительную рѣчь объ этомъ таинствѣ, указывая въ немъ дѣйствіе Промысла; затѣмъ онъ приступилъ къ восхваленію Димитрія— великаго царя и государя великой Россіи (онъ далъ ему титулъ, какой у него былъ написанъ на бумагѣ, по которой онъ говорилъ); хвалилъ настоящее его намѣреніе и показывалъ, что оно послужитъ благомъ и для самаго царя и для тамошнихъ жителей, царскихъ подданныхъ. Богъ такъ часто наказывалъ ихъ разномысліемъ, что они то замыслили искать себѣ государя за моремъ или въ сосѣднихъ странахъ, то сажали на престолъ своихъ великихъ государей незакон-

niey staŋęła. Przed slobem zaczął posel rzecz. Wołá pana swego przeciw pannie woiewodzance opowiadaiać, że tu dla tego actu przyiachał, y żądał panney od pana woiewody Sandomirskiego, a nakoniec o blosławienstwo oycowskie prosiel. Od niego mowiel iego mosc pan canclerz wielkiego xiystwa Litowskiego Leo Sapiha barzo pięknymi slowy, na ktory respons dal pan woiewoda Łęczycki Minski, mądrze sprawy boskie w tym opisuiąc albo wołá bożá, tak y za tym blosławienstwo boze opowiadaiać. Wspominal wielkie zawołanie cara y monarchy, ale y panney zacność domu, wychowanie, cnot obfitosc wyliczał, przywodząc przyklad, że takie acta nie nowe sę w Polsce. Wysławial gratitudinem et prudentiam cara, że on podlug zawiętego raz przyrzeczonego umislu na pamiátke wdzięczności tych chęci,

ktore znal po iego mosci panu woiewodzie Sandomirskim, że (zatyń?) na dworze krola iego mosci zacnym, atoli w stan święty malzenski corke iego bierze.

Po tey ceremoniey obu stron xiadz kardinal pontificaliter ubrany wprzod przemowe de hoc sacramento uczynil, dziwne w nim sprawy boze ukazuiąc; za tym przystąpił ad laudes Dimjtra, wielkiego cara y wielkiey Rusi hospodara (dawszy mu iego titul, iaki miał napisany przy agendzie), pochwalaiąc ten zaczęty umysl iego, ukazuiąc to bydz z dobrym samego cara y dobrym tych tam obywatelow a poddanych carskich; bo że (Bóg?) ich tak roznościá domowá czesto nawiedzial, że insz y za morzem y w samsiedztwie pana sobie obmyslawali, a drugie niewlasne dziedzice na stolicach wielkich hospodarow posadzali; teraz wlasnego pana, za

ныхъ наслѣдниковъ. Теперь Божією милостию и устроениемъ они нашли себѣ надлежачаго государя въ государствахъ его величества, нашего милостиваго государя. Не мѣсто здѣсь говорить, какия милости и какую помощь получилъ царь отъ его величества. Самъ его величество царь Димитрій, помня это, зная также планы его величества короля и этого королевства, открылъ благочестивому государю свои намѣренія (*) прежде всѣхъ государей, и кромѣ того, желая еще больше доказать свою благодарность, беретъ черезъ тебя, г. посоль, *супругу себѣ* (слова, положенныя въ чинѣ вѣнчанія) въ этихъ государствахъ, беретъ свободную шляхтянку, дочь благороднаго сенатора изъ благороднаго рода. Въ этомъ славномъ королевствѣ, гдѣ всѣ свободны, не разъ случалось, что князья, короли, славныя монархи, даже короли этого королевства

брали себѣ женъ изъ свободныхъ шляхетскихъ домовъ. Богъ ниспосылаетъ теперь подобное благо и царю Димитрію и всѣмъ его подданнымъ,—его величество царь завязываетъ съ его величествомъ, милостивымъ государемъ нашимъ дружбу, а съ этимъ королевствомъ и съ его чинами—свободными людьми—родство. При этомъ святомъ супружескомъ союзѣ, его царское величество, великій государь сдумѣетъ за эту расположенность воздать съ своей стороны его величеству королю благорасположенностью, а королевству—любовію. Когда онъ сказалъ эти и другія, подобныя имъ слова, то зашѣли: *Veni Creator*. Король и всѣ остальные стали на колѣни, не стали на колѣни только: Шведская королевна и Московскій посоль. Послѣ того кардиналъ Бернадъ Мацѣвскій началъ совершать обрядъ вѣнчанія. Онъ былъ одѣтъ въ очень дорогую фелонь. Съ нимъ

łaską a przeirzeniem bozym, w panstwach iego k. mosci, naszego milosciwego pana, nalezli, ktory iakie favory zyczliwosci y pomocy po maiestacie iego k. mosci uznal, nie tego to mieysca, atoli sam car iego mosc Dimitr, maiąc ie w pamięci, a wspomniawszy na chęc iego k. mosci y korony tey, udal sie wprzod przed innymi do krola iego mosci pana bogoboinego za chęciami swymi, a przy tey wdzięczności chęc tym więcy wdzięczności pokazac, w panstwach krola iego mosci slachcianke—wolną corkę zacnego senatora domu zacnego sobie za małzonke (formalia verba) przez cię panie posle bierze. Nie nowina to w tey zacney koronie, gdzie ludzie wolni są, panom,—xiązetom, krolom, monarchom zacnym, nawet y krolom koroney

tey poimowac sobie małzonki z ludzy wolnych slacheckich. Tosz y na cara iego mosc Dimitra wielkiego xiązecia, wszytkiey Rusi pana, bloslawienstwo od Boga padło, tosz y was—poddanych iego carski mosci, gdy teraz iego xiązecia mosc tę przyiasn z iego k. moscią naszym milosciwym panem, a spowinowacenie s koroną tą y s stany zacnymi, ludzmi wolnymi bierze. Będzie umial iego carska mosc, gospodar wielki tę zyczliwosc iego k. mosci chęciami swymi a milosc koronie oddawac za takim zwiąskiem malzenstwa swiętego. To et similia verba odprawiwszy, *Veni creator* spiewano. Wszyscy uklękneli, y krol iego mosc, okrom krolewney Szwedzkiey a posla Moskiewskiego. Po skonczeniu tych mow iego mosc xiądz car-

(*) Разумѣется посольская рѣчь того же Власьева объ освобожденіи христіанъ изъ подъ власти турокъ и объ ослабленіи турецкаго могущества.

были въ сослуженіи прелаты тоже въ облаченіи. Кардиналь обратился прежде всего къ дѣвицѣ съ словами: слыши дщи и виждь и приклони ухо твое и забуди народъ твой, и объяснилъ, что она ѣдетъ въ чужую страну. Затѣмъ обратился къ послу съ словами: какъ Авраамъ посылалъ своего подскарбія въ чужую страну за женой для своего сына. Потомъ вѣнчалъ. Когда кардиналь въ числѣ другихъ вопросовъ, спрашивалъ посла: не обѣщанъ ли великій царь кому другому, онъ отвѣчалъ: «развѣ я знаю; царь ничего не поручилъ мнѣ на этотъ счетъ», и уже послѣ напоминаній стоявшихъ подлѣ него при этомъ торжествѣ, онъ сказалъ: «если бы онъ далъ обѣщаніе другой дѣвицѣ, то не посылалъ бы меня сюда». Но онъ возставалъ противъ того, что кардиналь говорилъ по латынѣ, — на это онъ не соглашался. Когда карди-

наль сказалъ: «г. посоль, говорите за мной, какъ требуетъ наша католическая церковь и ваша: я».... [форма присяги при вѣнчаніи: я тебя беру въ супруги....], то посоль говорилъ за кардиналомъ и хорошо произносилъ слова, впрочемъ онъ не вдругъ сталъ говорить. Онъ говорилъ: «я буду говорить съ дѣвицей Мариной, а не съ вами, ксендзь кардиналь». Невѣста присягала царю на вѣрность, а посоль невѣстѣ за царя. Когда пришлось давать перстни, то посоль вынулъ изъ маленькаго ящика алмазный перстень съ большой и острой верхушкой, величиной въ большую вишню и далъ его кардиналу, а кардиналь надѣлъ его невѣстѣ на палець, а отъ невѣсты посоль взялъ перстень не на палець и не на обнаженную руку, но прямо въ вышеупомянутый ящикъ. Когда кардиналь хотѣлъ связать эпитрахилью руки жениха

dinal Bernardus Maciejowski poczał ślub dawac, będąc w kapie barzo kosztownie ubraną; prelaty mu, także ubrani, służyli. Zaczął przemowę do panny od tych słów: audi filia et vide et inclina aurem tuam et obliviscere populum tuum, co applicował do tego, że w obcy kraj iedzie. Potym do posła obrócił słowa swoje: iako tesz Abram posłał był synowi swemu po zone w obcy kraj podskarbiego swego, a potym ślub dawał. Miedzy innymi, kiedy xiądz cardinal posła pytał, iesli car wielki nie ślubował komu innemu odpowiedział: „a szto ia wiedaiet; nie zleciel mi nie o tym“. Asz gdy potym od tych, którzy mu assistebant był napomniomy, powiedział, że „koli by on ślubował, tedy by mię tu nie ślal“. Przeciwno temu iednak, co po łacinie mowiono, opowiadał się y pozwalac na to nie chciał. A gdy rzekł xiądz cardinal: wed-

ług kościoła katolickiego naszego y waszego mow za mną panie posle: ia... mowil za x. cardinalem y wymawiał dobrze, ale zrazu mowic nie chciał, mówiąc: „s panną Mariną ia mą mowic, a nie z w. mosciem“. Panna zaś ślubowała także carowi, a posel za cara pannie. Dó pierścieni gdy przyszło, posel wyiał (z) skrzyneczkię małej pierścien diamentowy, ostry, wysoki, iako dobra wisnia y dal x. cardinalowi, a x. cardinal pannie na palec wlozył, a od panny pierścien posel nie na palec, ani w golą rękę, ale zaraz w onę skrzyneczkę wziął. Gdy miał stulą x. cardinal wiązac, posel, poslawszy po rąbek nowy do paniey wojewodziney, rękę swą obwinawszy, a nie dotykając się golą ręką rękicy panienskiej, dopiro te czeremonią odprawowac chciał, czego mu nie dopuszczono, musiał dac rękę swą imieniem pana swego

и невѣсты, то посоль послалъ къ женѣ воеводы Мнишка за чистымъ платкомъ и хотѣлъ, обернуть имъ свою руку, и исполнить такимъ образомъ этотъ обрядъ, а не прикасаться къ рукѣ невѣсты своею голою рукою, но ему не дозволили этого сдѣлать, и онъ долженъ былъ дать свою руку отъ имени своего царя, князя Московскаго. Вышеупомянутый коврикъ взялъ капелланъ кардинала, но посоль выкупилъ его за сто червонцевъ. Во время вѣнчанія, его величество король стоялъ подлѣ кардинала, съ правой стороны.

Когда кончилось вѣнчаніе, то всѣ отправились въ столовую, — впереди шла царица, за ней Шведская королевна, за ней посоль. Всѣ эти лица стали на возвышенномъ мѣстѣ у стола, царица по правой сторонѣ, королевна по лѣвой, а король, придя къ столу, сѣлъ по срединѣ³. Въ это время подошли около сорока человекъ москвитянъ, неся драго-

цѣнные подарки отъ царя, которые посоль отдавалъ [царицѣ]. Принимала ихъ жена Львовскаго хорунжаго Тарлова, бабка царицы, стоявшая подлѣ нея, потому что мать невѣсты была больна⁴.

По поднесеніи подарковъ, стали садиться къ столу: въ правомъ углу стола посажена была царица и когда она садилась, король приподнялся и приподнял шапку; на другомъ углу сѣла сѣла королевна. Одновременно съ царицей сѣли: посоль подлѣ царицы пониже, а королевичъ подлѣ королевны немного ниже, напротивъ посла. Когда посоль сѣлся, король не двигался. Передъ этимъ столомъ, съ лѣвой стороны сталъ крайчій его величества короля, подлѣ него [сидѣлъ] кардиналъ, а подлѣ него нунцій папы. Воду подавали въ одномъ умывальномъ сосудѣ и при одномъ полотенцѣ. Когда король мылся (*), всѣ встали. Затѣмъ подава-

caro kniazia Moskiewskiego. Kobierzec on capellan cardinalski wziął, ale go posel stem czerwonych złotym odkupiel. Gdy ślub dawano, krol jego mosc po prawey ręce x. cardinalowi stał.

Skonczywszy te ceremonie, szła wprzod carowa do stołowej izby, za nią krolewna Szwedzka, posel; zatem te osoby stanęły na maieście u stoła, carowa wprawo, krolewna wlewo [zas posel moskiewski z krolewna wlewo y krolewicz] krol jego mosc przyszedszy siadł [stał] w poszrodku stoła. Tam do czterdziestu osob przyszło Moskwy, którzy upominki od cara kosztowne przyniesli, ktore posel oddawał. Te odbierala paniey chorazy-na Lwowska Tarłowa, babka carowey, ktora wedle niey stała, bo paniey matka chora byla.

Do stołu po upominkach w rog prawy posadzono carową, która gdy siadła, krol się podniósł, czapki ruszył. Po lewey stronie na drugim rogu usiadła krolewna, ale razem z carową zasiadły miejsca: posel podle carowey nizej usiadł, a krolewicz podle krolewney nizej przeciw posłowi. Gdy posel siadł, krol sie nie ruszył. Przed stołem po lewy ręce kraiczcy krola jego mosci stał, x. cardinal, podle niego nuncius papieski. Wodę z jedney miednicy y tuwalnią dawano krolowi jego mosci, (gdy się umywał, wszyscy powstawali), potym carowey, (ale siédzac, się umywała), krolewnie, posłowi, (ale się nie chciał umywas), a potym krolewiczowi. Dla x. kardinała y xiędza nunciusza inszą nalewkę y tuwalnią przyniesiono. Owdzie dworzanie krola jego mosci dawali wode, a tu sludzy pana

(*) Вѣрнѣе: умываль руки.

ли умываться царицѣ (она умывалась сидя) (*), далѣе королевнѣ, затѣмъ послу (но онъ не хотѣлъ мыться), потомъ королевичу. Для кардинала и нунція принесли другой ковшикъ и другое полотенце. Королевскіе дворяне подавали то тѣмъ, то другимъ воду, а слуги Сендомірскаго воеводы въ тоже время разносили яства; подавали яства одновременно — одни ставили передъ королемъ, другія передъ царицею. Крайчій его величества служилъ у короля и его семьи, а крайчій царицы (былъ имъ Домарацкій) служилъ ей, послу и кардиналу. Тарелки передъ королемъ и его семьею ставили вызолоченныя, а для царицы, посла и кардинала серебряныя, придворныя. Такъ какъ молодая ничего не ѣла, то и посоль не хотѣлъ ничего ѣсть; онъ кромѣ того, боясь царя, остерегался, какъ бы не дотронуться своею одеждою до ея платья, — онъ даже

не хотѣлъ и садиться за столъ, такъ что уже Сендомірскій воевода убѣдилъ его сѣсть, сказавъ, что это нужно сдѣлать. За столомъ, когда король пилъ вино, все встали. Король пилъ за здоровье государыни [Марины], снявъ шапку и немного приподнявшись со стула. Царица и посоль стояли. Королевна послала къ царицѣ своего подчашаго поздравить и пила за ея здоровье. Пока подчашій говорилъ къ царицѣ, она сидѣла, а когда онъ кончилъ и королевна встала, то сейчасъ же встала и царица; обѣ онѣ низко поклонились одна другой, царица однако поклонилась ниже. Потомъ царица пила здоровье королевича, а королевичъ здоровье посла. Посоль, собираясь пить, всталъ со стула, сталъ за нимъ и пилъ за здоровье кардинала. Когда царица обратилась къ послу и пила за здоровье царя (это она сдѣлала по приказанію отца, передъ которымъ, когда

województwa Sendomierskiego potrawy nosieli, bo iednakowo dawano przed krola iedne pulmiski, drugie zaraz przed carową; kraiczy krola iego mosci przed krolestwo kraial, kraiczy carowey (a byl Domaradzki) przed carową, posla u xiedzca cardinaia. Talerze dla krolestwa dawano zlociste, dla carowey posla u xiedzca cardinaia srebrne krolewskie. Posel, ze paniey mloda nie iadla, nie chcial tesz iesc. Przestrzegal tesz tego s pilnoscia, zeby się swoia suknią iey szatey nie dotknal, iakosz u do stołu nie chcial isc siedziec, boiac sie cara, asz go pan woiewoda Sendomierski upewnial. Przy stole, gdy krol iego mosc piel, wszyscy stali; winem do

hospodarowey krol piel, czapke zdiawszy u s stolka sie ruszywszy; carowa stala u posel. Krolewna do carowey poslala swego podczaszego, winszuiac, a za zdrowie piac. Poki do carowey mowiel kodezasy, poty siedziala, asz gdy skonczel, a krolewna wstala, zaraz u carowa, obie się nisko sobie klaniały, ale nizey carowa. Potym piela carowa do krolewica iego mosci, krolewic [krol] iego mosc do posla. Posel, gdy mial pic, s stolka wstal u za stolkiem swym stanawszy, piel za zdrowie do x. cardinaia. Do posla gdy carowa piela za zdrowie carskie (a to z roskazania pana woiewody oica, który gdy do niey przyszedl, przeciw niemu nie wstala, az gdy od-

(*) Вѣрнѣе: все сидѣли, когда она умывалась.

онъ подошелъ къ ней, она не встала, привстала только немного, когда онъ отходилъ отъ нея), то посоль всталъ со стула и, стоя подлѣ него съ боку, вынулъ за здоровье королевича изъ другого бокала (изъ того, изъ котораго пила царица, не хотѣлъ пить). Царицѣ услуживали за столомъ такъ же, какъ королевнѣ.

Въ той же столовой, въ которой кушалъ король, ниже королевскаго возвышенія, вправо стоялъ столъ, за которымъ сидѣли: епископы Куявскій и Перемышльскій, воеводы — Ленчицкій и Сѣрадскій, кастелянъ Гнѣзненскій, канцлеръ великаго княжества Литовскаго, кастелянъ Варшавскій, Вышегородскій и другіе сенаторы. Съ лѣвой стороны, стоялъ другой столъ, за которымъ сидѣли: сынъ посла и около двадцати членовъ московитянъ. Тутъ же сидѣли: староста Пильзненскій, Валецкій и многіе другіе старосты и дворяне

его величества короля. Женщины обѣдали въ особой столовой и еще въ особой — придворные его королевскаго величества. Нѣсколько каменныхъ домовъ передѣляли для этого. Всего давали вдоволь, обѣдъ былъ самый щедрый и тянулся съ часъ по наступленіи ночи. Когда принесли королю плоды и сласти, то Сендомірскій воевода поднесъ королю въ подарокъ шесть большихъ позолоченныхъ кубковъ; въ это время всѣ сидѣли. Королевнѣ онъ поднесъ кувшинъ, тазъ — позолоченные, и кубокъ; королевичу — четыре вызолоченныхъ кубка поменьше. Когда плоды сняли, посоль всталъ со стула и подарилъ царицѣ отъ себя шелковый, вышитый золотомъ коверъ и сорокъ соболей.

Послѣ обѣда начались танцы. Придворные маршалы — коронный и велико-литовскій очистили мѣсто; король съ царицей открыли танцы, при чемъ канцлеръ Литовскій съ

chodziel trochę), poseł s stolka swego wstał y stojąc w bok stolka z inszego kieliszka (bo s tego pic nie chciał) spełnił do krolewica iego mosci. Carowey credensowano, iako y krolewnie.

W tey ze stolowey izbie, gdzie krol iego mosc iadł, nizey maiestatu był stol wprawo, u ktorego xiadz Kuiawski, xiadz Przemyski, Leczycki, Sieradzki wojwodowie, pan Gnieznienski, pan canclerz wielkiego xięstwa Lithewskiego, pan Warszawski, pan Nysogrodzki y inszy senatorowie siedzieli. Wlewo drugi stol, kendy syn poselski y Moskwy do dwudziestu siedziało. Tam ze siedział pan starosta Pilzninski, pan starosta Walecki y inszych panow starostow y dworzan kroia iego mosci. Bialle glowy w drugiey izbie y dwor kroia iego mosci w drugiey, bo kilka kamienie

przekowano było, y dostatek dawano, iakosz obiad był in forma amplissima z rzeczy, a wlok się z godzinie w noc.

Wety gdy krolowi iego mosci przyniesiono, pan wojewoda Sendomierski krolowi iego mosci darował szesc rostruchanow zlocystych. Gdy oddawał, wszyscy siedzieli. Krolewnie dal nalewkę z miednicą zlocistą y kubek; krolewicowi — cztery rostruchany mniejsze zlociste. Gdy wety s stola zebrano, poseł, s stolka wystąpiwszy, oddał dary carowey od siebie kobierzec iedwabny zlotem robiony y sороk soboli.

Tance po obiedzie były. Ich mosc panowie marszalkowie koronni nadworni y wielki Lithewski plac uczynieli, a krol iego mosc szedł w taniec z carową. Pan canclerz Lithewski z panem Gnieznienskim, pan wo-

Гнѣзненскимъ кастеляномъ съ одной стороны, а Сендомірскій воевода съ Ленчицкимъ воеводой съ другой прислуживали. Кончивъ танецъ, король далъ знакъ послу, чтобы шелъ танцевать съ царицей, но онъ изъ уваженія къ ней не согласился и говоритъ, что не достоинъ того, чтобы прикасаться къ царицѣ. Король вторично пошелъ танцевать съ королевной; при этомъ прислуживали: кастелянъ Гнѣзненскій съ кастеляномъ Варшавскимъ, канцлеръ великаго княжества Литовскаго съ кастеляномъ Ленчицкимъ и великій маршалъ Литовскій съ королевичемъ. Потомъ танцовали — королевна съ царицей, которой прислуживали фрауцимеръ и нѣкоторые сенаторы. Далѣе танцовалъ съ царицей королевичъ, а Литовскій канцлеръ съ старостой Валецкимъ и Сендомірскій воевода съ Ленчицкимъ воеводой прислуживали. Во все время этого танца изъ другихъ женщинъ танцовала только дѣ-

вица Освѣтимская съ Хелминскимъ кастеляномъ; другія дѣвицы не танцовали. Королевна и царица, возвращаясь отъ танцевъ на свои мѣста, низко кланялись королю (царица кланялась ниже, чѣмъ королевна), а затѣмъ, придя на свои мѣста, кланялись одна другой; сидели въ одно время.

Послѣ танцевъ, Сендомірскій воевода подошелъ къ королю и сказалъ царицѣ: Марина, поди сюда, пади къ ногамъ его величества, нашего милостиваго государя, моего и твоего благодѣтели, и благодари его за столь великія благодѣянія и проч. Она подошла къ королю (король всталъ), вмѣстѣ съ отцомъ они бросились къ ногамъ его величества и отецъ благодарилъ короля. Король поднялъ царицу, снялъ шапку, а потомъ надѣлъ ее, и сталъ говорить царицѣ рѣчь, въ которой поздравлялъ ее съ бракомъ и новымъ званіемъ и винуалъ, чтобы она своего

iewoda Sandomierski z Leczyckim sluzeli. Po tancu krol iego mosc do posla skinął, aby szedł z carową w taniec, ale on nie chciał rewertentę causa, że nie iest godzien dotknąć się carowey. Krol iego mosc pro drugie w taniec z krolewną. Pan Gniezniński z panem Warszawskim [z p. marszaliem], pan canclerz x. Lithewskiго s panem Leczyckim, pan marszalek wielki Lithewski z krolewiczem sluzeli. Krolewna potym z carową. Fraucimer iey sluzel y niektorzy senatorowic. Krolewicz z carową. Pan canclerz Lithewski s panem starostą Waleckim, pan woiewoda Sandomierski s panem woiewodą Leczyckim sluzeli. W tym tancu szła w taniec panna Oswiecimska z panem Chelminskim. Jnsze nad tę pannę nie tancowały. Krolewna od tancu z carową na swe miejsca przychodząc, krolowi

się nisko klaniały, a potem, na swe miejsca usiadaiąc, same s sobą, iednak razem siadaly, iednak carowa nizey się klaniała krolowi.

Po tancach przyszedł pan woiewoda Sandomierski przed krola iego mosc y rzekł do carowey: Marino, chodź sam, upadni u nog iego k. mosci, naszemu milosciwemu panu, memu y twemu dobrodzieiowi, podziękui za tak wielkie dobrodzieistwo etc. Przystąpiela do krola iego mosci (y krol iego mosc wstal) y z oycem pospolu u nog krolewskich upadła, a ociec krolowi dziękował. Krol carową od ziemie rekami pondiosł, czapke zdiał y potym, na glowe wlozywszy czapke, do carowey rzecz poczał, winszuiąc iey tego malzenstwa y tey godnosc, napominając ią, abv pana malzonka swego (tych slow zazel), cu-

мужа (такъ онъ выразился), чудесно даннаго ей Богомъ, веда къ сосѣдской любви и дружбѣ для блага этого королевства, потому что, если тамошніе люди (подлинныя слова короля) прежде сохраняли съ коронными землями согласіе и доброе сосѣдство, когда не были связаны съ королевствомъ никакимъ кровнымъ союзомъ, то при этомъ союзѣ любовь и доброе сосѣдство должны быть еще больше. Его королевское величество внушалъ ей, чтобы она не забывала, что воспитана въ королевствѣ, что здѣсь Богъ возвеличилъ ее настоящимъ достоинствомъ, что здѣсь ея родители и близкіе и дальніе родственники, что она должна заботиться о сохраненіи добраго сосѣдства между этими государствами и вести своего супруга, чтобы онъ своимъ дружескимъ, добрымъ сосѣдствомъ и готовностію оказывать услуги, вознаграждалъ все то, что съ любовію сдѣлано ему на-

ми, этимъ королевствомъ и твоимъ отцомъ (слова короля). Король убѣждалъ ее помнитъ приказанія и наставленія родителей, оказывать имъ должную честь, помнитъ Бога и жить въ страхѣ Божіемъ, такъ какъ за это ниспослано будетъ Божіе благословеніе; своему потомству, если Богъ дастъ ей его, чего король желалъ ей, убѣждалъ внушать любовь къ польскимъ обычаямъ и вести его къ хорошей дружбѣ съ польскимъ народомъ. Затѣмъ, снявъ шапку, перекрестилъ ее, а она заплакала и опять съ отцомъ ушла къ погамъ его величества. Тоже она дѣлала, подходя къ королевнѣ и королевичу. Посоль внимательно слушалъ, когда король говорилъ къ царицѣ.

Послѣ этой церемоніи Малогоскій кастелянъ съ Ваповскимъ повелъ царицу къ женѣ воеводы — ея матери. Тамъ съ ней прощалась королевна и дѣлала ей прекрасныя наставленія. Король уѣхалъ во дво-

downie sobie od pana Boga danego, do miłości samsiedzkiej y stateczney przyiazni [z nami] wiodła, aby bylo z dobrym tey koroney, bo iesli ci tam ludzie (formalia verba) zachowywali s panstwy koronnymi zgodę y statecznego samsiedztwa dotrzymawali, nie mając zadnego pokrewnego zwiasku z koroną, który ze teraz iesł, tym więtsze zawarcie ma byc miłości y dobrego samsiedztwa. Napominal ją ieszcze krol iego mose, aby pomniála na to, ze się wychowała w koronie, tu tą godnością od Boga ozdobiona iest, tu miele rodzice, rodzone swoje y powinne ma, aby przestrzegála tego, aby bylo z dobrym samsiedztwem panstw tych y zeby pana malzonka swego do tego wiodła, aby za te rzeczy, które uznawal po nas, po koronie y po oicu wasz moseci w miłości (haec verba) zyczliwoscią y sam-

siedztwem dobrym y spolną chęcią nagradzał. Napominal, aby rodzicow swych przykazania y nauki przestrzegála, im powiną ucciwosc oddawála, na pana Boga mając wzgląd, aby w boiazni iego żyła, a isz stąd błogoslawienstwo iego plynie, potomstwu takze swemu, iesli ie Bog da, czego iey winszował, zeby obycaie polskie smakowała y wiodła ie do dobrej przyiazni z narodem polskim. Potym ją przerzegnal, czapke zdiawszy, a ona znowu do nog (zaplakawszy) krola iego moseci y z oicem upadła. Tosz uczyniála, szedszy do krolewney y do krolewica. Posel, gdy mowiel krol iego mose do niey, pilno słuchal.

Po tey ceremoniey pan Malogoski z panem Waповским carową prowadzieli do panniey woiewodziney matki iey; tam ją krolewna s piękną admonitią zegnała. Krol

рець. Когда король уѣхалъ, стали провожать посла, который по удаленіи царицы вышелъ въ другую комнату; провожали его: Сендомірскій воевода до кареты, а его друзья до самой квартиры посла; тутъ же были секретари короля и посоль уѣхалъ въ королевской каретѣ. Посоль былъ доволенъ внимательностію къ нему, но его дворяне не очень были довольны, потому что наши пегоди поотрѣзывали у нихъ ножи, покрали у нихъ лисьи шапки и двѣ, кажется, шапочки, усаженныя жемчугомъ, но посоль приказалъ своимъ молчать. Нѣкоторые изъ москвитянъ напились; за столомъ они были очень грязно, хватали кушанья руками изъ блюдъ. Царица вѣнчалась въ бѣломъ алтабасовомъ, усаженномъ жемчугомъ и драгоценными камнями платьѣ, очень дорогомъ; на головѣ у нея была небольшая корона, усыпанная очень дорогими камнями. Дай Богъ, чтобы

это торжество послужило ко благу христіанскаго общества и въ частности нашего королевства⁵.

На слѣдующій день давали отвѣтъ послу. Канцлеръ великаго княжества Литовскаго отвѣтилъ отъ имени короля, что радуется счастливому вступленію на престолъ великаго князя Московскаго и общалъ показывать съ своей стороны расположенность къ нему, а что касается союза противъ турокъ, то объ этомъ король и царь будутъ вести дальнѣйшіе переговоры. Посоль заявилъ, что онъ находить оскорбительнымъ, что его государя не называли царемъ, а только великимъ княземъ и государемъ. Я забылъ сказать, что во время брачнаго пиршества его оскорбляло то, что во время танцевъ царица падала къ ногамъ короля. На это ему отвѣтили, что король—ся благодѣтель и что она—его подданная, пока находится въ королевствѣ. Я забылъ также сказать, что

iego mosc odiachal na zamek [drugiej godziny w noc]. Posla po krolu (bo byl wyszedl do inszey izby, gdy carowa wyszla), pan wojewoda asz do karety wprowadziel, a iego przyiaciele asz do gospody prowadzieli y sekretarze krola iego mosci y kareta krola iego mosci byla. Content byl posel z cortesicy, drudzy iego dworzanie minus, bo im lotrowtwo noze pouzynalo, kuczmy pokradli marmurkowe, y snadz iamulek dwie perlowych, ale posel kazal im milczec. Podpieła sobie druga Moskwa; u stolu barzo plugawie iedli, garsciami, targaiac y z mys biorac. Brala carowa slub w bialley szacie altembasowey, barzo kosztowney, krola perlami y kamienmi drogimi byla hawtowana, koronka na glowie s kamienmi barzo

kosztownymi. A ten ci akt byl, dai Boze, ku dobremu rzeczypospolitej chrzescyanskiej y korony naszey.

Nazaintz odprowowano posla Moskiewskiego. Pan canclerz Litewski odpowiedzial od krola iego mosci, ze się cieszy s szesnago na państwo kniazia wielkiego Moskiewskiego (wstapienia?), chęci swoje ofiarował, a o lidze przeciw Turkowi daliej się porozumiewac maia. Obrazal się potym posel tym, ze w odprawie nie tribuowano panu iego titulu carskiego, tilko kniazem a hospodarem wielkim go nazwano. Iako tesz przy bankiecie, czegom byl przepomnial, obrazalo go to, ze krolowi iego mosci w tancu do nog przypadala. Na co mu powiedziano, ze krol iego mosc y dobrodziei iey

когда за столомъ посоль не хотѣлъ ѣсть и король послалъ къ нему г. Воину спросить, почему онъ не ѣсть, то онъ отвѣтилъ, что холопу не слѣдуетъ ѣсть съ государями. Король вторично послалъ сказать ему, чтобы ѣлъ, потому что представляетъ собою лице государя; онъ отвѣтилъ: благодарю его королевское величество, что угощаетъ меня во имя моего государя, но прошу дозволить мнѣ не ѣсть за столомъ столь великаго государя короля Польскаго и ея величества Шведской королевны; я доволенъ и тѣмъ, что смотрю на дѣла (?) государя и короля Польскаго и государыни королевны Шведской. Потомъ король пилъ къ нему за здоровье его государя и четыре раза наполнялъ чашу, хотя всего-то вина въ ней было едва четверть кварты. Посоль пилъ и послѣ, но мало и осторожно, часто поглядывая на невѣсту своего государя. Когда

пили за здоровье царя или царицы, онъ вставалъ со стула и, какъ слуга, билъ челомъ.

Подарки, поднесенные Московскимъ посломъ царицѣ, дочери Сендомірскаго воеводы.

Прежде всего отъ государыни царицы, великой княгини, всея Руси, матери царя, инокини (Мары) Федоровны благословеніе и образъ пресвятой Троицы въ золотомъ окладѣ и съ драгоценными камнями,—очень дорогой.

Отъ государя, царя и великаго князя Димитрія:

- 1) Золотой перстень съ алмазомъ.
- 2) Крестъ довольно большой алмазный съ тремя великими жемчужинами. На немъ переплетается змій изъ рубиновъ, а подъ нимъ Моусей съ множествомъ разныхъ драгоценныхъ камней.

iest y, poki w koronie, poddana iego. Tegom przepomual: gdy u stole posel iesc nie cheial, poslal krol iego mosc do niego pana Woine, czemu by nie iadl, na co powiedzial, ze nie godzi się chlopu iesc z monarchami. Poslal drugi raz, aby iad, gdysz osobę na sobie pana swego nosi. Pdpowiedzial: dziekuję krolowi iego mosci, isz mię imieniem pana mego czestuie; prosze iednak, abym u stole tak wielkiego monarchy krola polskiego y iei mosci panney szwedzkiey nie iadl, tym się contentując, ze patrzę na sprawy, iako pana y krola polskiego, tak y panney krolewney Szwedzkiey. Piel potym krol iego mosc do niego za zdrowie pana iego y spelnial ia za cztery razy, chociaz ledwie byla czwarta częse kwarty. Piel potym, ale mało y ostroznie, przegladając a czesto na panne pana swego patrzając, a gdy za zdrowie ca-

ra або corowey iei mosci pito, wstawal s stolka swego y upadal iako sluga u nog.

Upominki carowey woiewodzance Sen-domierskiey od posla Moskiewskiego oddane.

Naprzod od gospodariny carowey wielkicy kniehini zakonniczkiey matki (Marthy?) Fedorowoy wszytkiey Rusi blogoslawienie, a obraz Troice przenaswietszey oprawny zlotem y kamienmi barzo kosztownymi.

Od hospodara cara y kniazia w. Dimitra:

- 1) Pierscien zloty z diamentem.
2. Krzyz niemaly diamentowy s perlami wielkimi trzema, przezeń waz z rubinow, pod nim Moizez pelen kamieni rozných.

3) Довольно большое перо въ рубиновой оправѣ, у него висѣло три большихъ, дорогихъ жемчужины.

4) Запаясье другое, большее съ алмазами, рубинами и съ большими жемчужинами, величиной въ малую грушу.

5) Сосудъ на подобіе птицы съ крыльями изъ драгоцѣннаго камня—очень дорогой.

6) Гиацинтовая чарка въ золотой оправѣ.

7) Золотой съ драгоцѣнными камнями вошь, въ лежачемъ положеніи,—на хребтѣ ея можно (класть бумагу) и писать, а внутри въ немъ разныя принадлежности хозяйства.

8) Крестикъ, усаженный семью большими рубинами и жемчужинами.

9) Большая золотая чара, усаженная камнями и жемчужинами.

10) Золотой пеликанъ.

11) Серебряный, вызолоченный сосудъ — хлосъ на оленѣ, у котора-

го сдѣланы огромные коралловые рога.

12) Корабль, отдѣланный золотомъ, камнями, жемчужинами—вещица прекрасная и достойная удивленія.

13) Золотой, красивый павлинь съ распущеннымъ и поднятымъ хвостомъ, у котораго перья колеблются, какъ у живого.

14) Часы, на нихъ слонъ съ башней. Ихъ слѣдуетъ описать уже потому одному, что это удивительная вещь.— Они играли по московскому обычаю, слышны были разныя громкіе и отчетливые звуки, удары въ бубны, трубили двѣнадцать трубъ; долго ихъ приводили въ движеніе, доставляя наслажденіе присутствующимъ. Они потомъ играли на флейтахъ, а затѣмъ ударили два часа.

15) Коралловая чарка.

16) Шестнадцать сороковъ соболей; рѣдко кому приходится видѣть

3) Pióro niemale, w złoto oprawne z rubinów samych; u niego wisiało perel trzy barzo wielkich y kosztownych.

4) Zapona druga więtsza z diamenty, z rubinami y z wielkimi perlami, iako mała gruszka.

5) Naczynie szczerego kamienia drogiego, na kształt ptaka s skrzydlami, barzo kosztowne.

6) Czarka hyacintowa, złotem oprawna.

7) Woł złoty s kamieniami, na nogach leżący, s ktorego grzbieta piszą, a wewnątrz w nim rozmaite naczynia hospodarskie.

8) Krzyzyk rubinami, perlami wielkimi siedmią osadzony.

9) Czara wielka, złota z kamieniami y perlami.

10) Pelikan złoty.

11) Naczynie — chłop na ieleniu złociste

szrebne z rogami koralowymi, barzo wysokimi.

12) Okręt kosztowny od kamieni złota y perel, — sliczna barzo rzecz y podziwienia godna.

13) Paw złoty, ozdobny, z ogonem rostoczonym y wzniesionym; pióra się tak trzęsą, iak u żywego.

14) Zegar, na nim slon z wieżą złotą, ktory za ieden dziw pisac może, grał obycaiem Moskiewskim dzwiękami roznyimi glosno y wyrozumiało, w bębny bito, trąb dwanasie trąbiło, y długo go obracano, ciesząc uszy ludzkie. Potym na fletach grał, potym godzin dwie uderzel.

15) Czarka koralowa.

16) Soboli sorokow szesnascie; w oczach ludzkich nie często takie widziane w gromadzie.

такіе соболі, въ такомъ большомъ количествѣ заразъ.

17) Краснаго венеціанскаго бархату съ золотой вышивкой нѣскольکو кусковъ.

18) Бѣлаго алтабасу большой кусокъ, локтей, думаю, до ста.

19) Кусокъ золотой парчи и кусокъ серебряной.

20) Кусокъ желтаго атласу съ золотыми краями,—шолкъ красный и бѣлый.

21) Нѣскольکو кусковъ турецкаго атласу,—по серебряному фону шоловая вышивка, въ нѣкорыхъ мѣстахъ короны и мѣсяцы.

22) Нѣскольکو кусковъ турецкаго атласу,—по лазуревому фону вышивка шолкомъ и золотомъ.

23) Кусокъ желтаго атласу,—по бѣлому фону серебряному съ золотомъ вышивки бѣлымъ и краснымъ шолкомъ.

24) Кусокъ бѣлаго съ серебромъ гладкаго алтабасу.

25) Кусокъ вишневаго съ золотомъ алтабасу.

26) Кусокъ гладкаго, краснаго бархату.

27) Кусокъ гладкаго лазуреваго бархату.

28) Кусокъ зеленаго узорчатаго бархату.

29) Четыре тысячи осмнадцать лотовъ жемчужинъ.

Отъ московскаго посла: персидскій, златотканный съ обѣихъ сторонъ, съ фигурами коверъ и сорокъ соболей.

Сендомірскому восводѣ отъ царя: чубарый конь; красное бархатное сѣдло съ отдѣлкой золотомъ и камнями; у него стальныя съ золотой насѣчкой стремена; чапракъ изъ краснаго бархата съ золотой обшивкой и усаженный жемчугомъ; такіе же — грудное у лошади украшеніе, поддруга, карманы; бунчукъ съ золотымъ яблокомъ; поводья изъ толстыхъ золотыхъ колець; золотая булава съ камнями; янчаръ изъ зо-

17) Axamintu weneckiego czerwonego ze zlotem kilka sztuk.

18) Altembasu biallego sztuke wielką, tuszą ze w niey iest do sta lokei.

19) Zlotoglowu sztuke, szrebroglowu druga.

20) Hatlasu zoltego, w brzegach zlocisty, iedwab czerwony y bialy.

21) Hatlasu turskiego, na dnie srebrnym rozne iedwabie, korony y miesiace miejscami, kilka sztuk.

22) Hatlasu turskiego,—na lazurze rozne iedwabie ze zlotem, sztuk kilka.

23) Hatlasu zoltego, — na bialym dnie slotosrebnym iedwab bialy y czerwony.

24) Altembasu bialego s srebrem gladkiego.

25) Altembasu wisniowego ze zlotem.

26) Axamintu czerwonego gladkiego

27) axamintu lazurowego gladkiego.

28) Axamintu zielonego wzorzystego.

29) Cztery tysiące y osmnascie lotow perrel.

Od posła Moskiewskiego: kobierzec perski, z obu stron s figuramy ze zlotem tkanu; soboli sorok ieden.

Panu wojewodzie od cara: kon tarentowaly, siodlo czerwone axamitne, zlotem oprawne s kamienmi, u niego sz strzemiona stalowe zlotem nabijane, rzad na czerwonym axamincie, zlotem oprawny y macią perlową takze y alzbant, podpiersien, pochwy; bonczuk z galką zlotą, wodka z ogni w zlotych miaszych; bulawa zlotá z kamienmi; andziar ze zlotá s kamienmi z rękoięcią aspisiwą; noz aspisiowy ze zlotem y s kamienmi; czara zlotá s kamienmi; kobiercow perskich ze

лота съ каменьями, рукоятка изъ яшмы; ножъ [въ оправѣ] изъ яшмы съ золотой отдѣлкой и съ камнями; золотая чара съ камнями; четыре персидскихъ ковра съ золотой обшивкой; эпанча изъ чернобурой лисицы, шлыкъ изъ чернобурой лисицы; шесть сороковъ соболей; три крестца съ золотыми колокольчиками и съ шапочками, усаженными жемчугомъ; къ нимъ рукавицы турецкія съ золотой отдѣлкой.

Отъ посла два сорока соболей.

Другіе подарки отъ Московскаго царя были поднесены царицѣ московскимъ посломъ и г. Бучинскимъ 4 января 1606 г. въ Промыслѣ, въ присутствіи кардинала, Краковскаго епископа, Литовскаго канцлера, короннаго референдарія, Литовскаго писаря, придворнаго короиннаго маршала, Хенцискаго старосты, стар. Самоцкаго и кастеляновъ Малогоскаго и Чеховскаго.

Первый подарокъ: крестикъ, усаженный алмазами съ надписью — Ма-

рина. Въ этомъ крестикѣ алмазы были все граненые, а по серединѣ большой алмазъ, который оцѣниваютъ въ 12 тысячъ [злотыхъ]. У этого крестика было 7 жемчужинъ величиной съ вишню.

Другой подарокъ: большое, старинной работы ожерелье изъ золота, усаженное алмазами, рубинами, сапфирами, смарагдами, шпинатами.

Третій подарокъ: паручникъ съ драгоценными камнями, усаженными на алмазныхъ дощечкахъ; пергородки сдѣланы изъ большихъ круглыхъ урианскихъ жемчужинъ. Четки изъ очень большихъ жемчужинъ. Дюжина большихъ урианскихъ жемчужинъ величиной въ горошину. Золотой ящикъ, въ которомъ находились всѣ вышеупомянутые подарки. Этотъ ящикъ вмѣсто рисунковъ отдѣланъ былъ финифтью; шириной онъ былъ въ поллиста бумаги съ золотымъ ключемъ. Таза изъ чистаго золота, въ серединѣ котораго,

złotem cztery; kopieniak z zawoikow marmurkowych; szlyk marmurkowy; soboli sorokow szesc; bialozorow trzy ze zvonkami zlotymi y s czapkami perlowymi; rekawica do nich turska ze zlotem.

Od posla samego soboli sorokow dwa.

Другіе упоминки царевы отъ царя Москiewскаго черезъ посла Москiewскаго и черезъ п. Буецинскаго дѣ 4 январіи г. 1606 на Прамнику были отдаваны при бытности ихъ москвитинъ: x. кардинала, бискупа Краковскаго, p. канцлера Литевскаго, x. референдаря короннаго, p. писаря Литевскаго, p. маршала надворнаго короннаго, p. старосты Санockiego, p. Малогоского, p. Чеховскаго:

Перwszy упоминекъ: крзызык, діаментами садzony, napis na nim Marina: на м. (ним?)

wszytko rzezane diamenty sadzone, a w posrodku wielki diament, który szacują na 12 tysięcy. U tego krzyzyka siedm perel, bardzo wielkich, iako wisnie.

Drugi upominek: kanak wielki staroswiecką robotą ze złota, kamienmi — diamenty, rubinami, szafiry, smaragi, spinaki sadzony.

Trzeci upominek: manelle, w tablice kamienmi sadzone, to iest, w tabliczki diamentowe przegrodki perlowe urianskich perel, wielkich, okrągłych. Paciorki abo koronka s perel barzo wielkich. Tacher perel, iako groch, wielkich urianskich. Skrzinka złota, w korey te wyzey napisane upominki były. Tasz to skrzinka smelcem miasto malowania napuszczana, iako pularkusza papieru naszerz, s kluczem zlotym. Miednica szerego złota w posrodku, gdzie herby wyrzynaia, gaiek zlo-

гдѣ вырѣзываютъ гербы, выдѣлана рошица лазуревой финифтью, въ которой, если хоть не много тронуть или тряхнуть таѣ, двигались различныя змѣи. Ковшикъ изъ чистаго золота, отдѣланный финифтью и усаженный разными камнями. Большой золотой кубокъ, усаженный камнями; крышка изъ очень прозрачнаго камня, оправленнаго золотомъ, — камень этотъ темнаго темнѣе кристалла. Солонка изъ очень красиваго камня, обдѣланная чистымъ золотомъ съ очень тонкою финифтью. Двѣ большихъ, золотыхъ мисы, у каждой по четыре колеса, по краямъ

накрестъ мисы отдѣланны финифтью съ московскими буквами. Двѣнадцать малыхъ блюдовъ, глубокихъ изъ чистаго золота, очень хорошо сдѣланныхъ, но безъ финифти, гладко.

Погребецъ съ золотыми тарелками.

За этими всѣми подарками холопы несли шесть вылитыхъ изъ золота кирпичей, очень тяжелыхъ, такъ что и одинъ кирпичъ не легко было нести холопу, а въ телегѣ было пятьсотъ тысячъ чистыми деньгами, изъ которыхъ Сендомірскому воеводѣ дано было триста тысячъ, Саноцкому старостѣ — сто тысячъ и царицѣ — сто тысячъ⁶.

ty, smielcem lazurowo napuszczany, w którym iako namniey ruszel abo trząsnał miednicą, gadziny ruszały się rozmaite. Nalewka s szeregò złota, smelcem napuszczona y kamienmi rozmaitymi sadzona. Rostruchan wielki złoty, kamienmi sadzony, wierzel s kamienia barzo przezroczystego, we złoto sadzony, ciemniejszy, nisz kryształ. Solniczka s kamienia barzo pieknego, w złoto szere takze oprawiona y smelcem subtelnie napuszczona. Mis dwie wielkich złotych, na ktory po cztery koła, na krancu smelcem napuszczone na kryrz z lite-

rami móskiewskimi. Dwanascie pulmiskow s szerego zlota, glembokie y pięknie urobione bez smelcu, tak, gladko. Puzdro talerzy złotych.

Za tymi wszytkimi upominkami niesli chlopi cegiel ze zlota odlanych szesc, barzo ciężkich, tak ze z iedną chlop miał co czynic, a na wozie piec kroc sto tysięcy ze wszytką monetą: panu woiewodzie trzy kroc sto tysięcy, panu staroscie Sanockiemu sto tysięcy, carowej iej mosci sto tysięcy.



ДНЕВНИКЪ СОБЫТІЙ,
ОТНОСЯЩИХСЯ КЪ СМУТНОМУ ВРЕМЕНИ

(1603—1613 гг.),

ИЗВѢСТНЫЙ ПОДЪ ИМЕНЕМЪ ИСТОРИИ ЛОЖНАГО ДИМИТРІЯ

(Historya Dmitra fałszywego).

(Рукопись Императорской Публичной Библиотеки. Отдѣл. польск. IV. Ф. 33, л. 20).

1603 годъ. Появился въ Польшѣ человекъ, который говорилъ, что онъ сынъ Ивана Васильевича, Димитрій Ивановичъ. Передъ тѣмъ онъ пребывалъ въ Кіевѣ, въ монастырѣ, въ одеждѣ инока, затѣмъ при дворѣ Кіевского воеводы, князя Константина Островскаго, но здѣсь онъ не хотѣлъ объявить себя, а отправился къ князю Адаму Вишневецкому, которому сказалъ о себѣ и котораго увѣрялъ, что онъ настоящій сынъ великаго князя Москов-

скаго, царя Ивана Васильевича. При этомъ онъ рассказаль, что Богъ чудеснымъ образомъ, при содѣйствіи его доктора, избавилъ его отъ смерти, приготовленной ему Борисомъ Годуновымъ, который, желая быть царемъ, приказаль было задушить его въ Угличѣ, что на его мѣсто положень былъ и зарѣзанъ другою мальчикъ, что тотъ же докторъ отдалъ его на воспитаніе одному боярскому сыну и совѣтоваль скрыться потомъ подъ одеждою чернца. Князь

Anno 1603. Ziawił się w Polsce, który się mienił bydz synem Jwana Wasilewicza, imieniem Dmistr Jwanowicz, który naprzod bawił się w Kiiowie, w monastyrze, w odzieniu czernieckim, przytym zaz przydworze p. wojewody Kiiowskiego, x. Constantina Ostrowskiego; tam się opowiedzieć nie shciał, ale się udal do x. Adama Wiszniowieckiego, powiadajac mu y upominajac go

tym, yz iest własnym potomkiem cara Jwana Wasilewicza, księcia Moskiewskiego wielkiego, wywodząc, jako p. Bog go cudownie, za pomocą doctora jego, od smierci wybawił od Borysa Hodunowa, który go rozkazał był udawić w Uchleczu dla panstwa, ze na jego mieyscu insze chłopie polozono, ktorego zarzezano, dano go do iednego boiarskiego syna na chowanie, ten ze doctor był dal, a po-

Адамъ Вишневецкій, wysлушавъ отъ него этотъ разсказъ, далъ знать объ этомъ своему брату Константину и отправилъ къ нему Дмитрія. Въ это время прїѣхалъ въ Жудовцы къ князю Константину Вишневецкому слуга канцлера великаго княжества Литовскаго Льва Сапѣги и сообщилъ, что служилъ въ Угличѣ у царевича Дмитрія, что у царевича были знаки на челѣ, а когда увидѣлъ ихъ на Дмитріѣ [самозванцѣ], то призналъ въ немъ настоящаго сына великаго князя Московскаго Ивана Васильевича, Дмитрія Ивановича. Послѣ того князь Константинъ извѣстилъ объ этомъ короля, который приказалъ привести его къ нему. Проѣзжая съ Дмитріемъ Самборъ, князь Константинъ захватилъ къ Сендомірскому воеводѣ Юрію Мнишку. У Мнишка тоже былъ слуга, который находился въ плѣну у русскихъ, былъ въ заключеніи въ Угличѣ и зналъ царевича Дмитрія еще ма-

лымъ мальчикомъ; онъ тоже призвалъ въ немъ дѣйствительнаго царевича. По всѣмъ этимъ признакамъ, а также по тому, что къ нему прїѣзжали многіе русскіе и признавали его настоящимъ, послѣдственнымъ ихъ государемъ, король повѣрилъ, что онъ дѣйствительно царевичъ и приказалъ Сендомірскому воеводѣ дать ему изъ Самборской экономіи въ пособіе нѣскольکو тысячъ злотыхъ, къ которымъ Сендомірскій воевода прибавилъ и своихъ денегъ, когда Дмитрій обѣщалъ ему жениться на его дочери. Живя въ Самборѣ, Дмитрій собиралъ войско.

1604 годъ. Царевичъ Дмитрій, собравъ около себя немного рыцарства, двинулся съ Сендомірскимъ воеводой изъ Самбора къ Московскимъ границамъ, но еще прежде, чѣмъ пришелъ къ нимъ, писалъ къ Борису, бывшему тогда царемъ въ Москвѣ ?.

Когда Дмитрій пришелъ къ Мо-

tym radził, żeby się między czercy zakrył. Xiąże Adam Wiszniewiecki, wziąwszy od niego taką sprawę, dał o tym znać bratu swemu x. Constantemu y do niego go oddał. W tym czasie Piotrowski, sluga jego mosci p. cancelerza wielkiego xięstwa Litewskiego, pana Lwa Sapiegi do tego x. Constantego, do Zalozec, przyjechał, y dał sprawę, że mu w Uchleczu służył; powiadał y o znakach, które miał na czelo, a gdy je ujrzał, poznał go bydz prawdziwym Dmitrem Jwanowiczem, synem Jwana Wasilewicza, wielkiego xięcia Moskiewskiego, zaczym x. Constanty oznaymil krolowi jego mosci. Kazał go krol iego mosć do siebie przywiesc. Jadąc z nim przez Sambor, wstąpili do pana woiewody Sendomirskiego Jerzego Mniszka, gdzie tez sluga iego mosci pana woiewody Sendomirskiego, który był od Moskwy poiman, w więzieniu

w Uchleczu znał go jeszcze małym, y przyznał tym że bydz własnie. Krol iego mosć, uwierzywszy mu z takich znakow, do tego ze y Moskwę nie malo do niego przyjezdzało, przyznawiając sobie za pana y dziedzica, rozkazał względem iałmużny kilka tysięcy zlotych p. woiewodzie Sendomirskiemu z economicy Samborskiej dac, do czego się y p. woiewoda przylozył, gdy obiecał corkę pana woiewodzina za małzonkę poiąć. Tamze w Samborze mieszkajac, sposabiał się na ludzie.

In Anno 1604. Dmitr carowicz, sposobiwszy się nieco na rycerstwo, ruszył się z p. woiewodą Sendomirskiem z Samborza do granic Moskiewskich, a niz do nich przyciagnał, pisał do Borysa Hodona, który na ten czas był carem Moskiewskim.

Gdy Dmitr przyszedł na granice Mo-

сковскимъ границамъ, то украинныя Сѣверскія крѣпости, какъ то: Моравскъ, Черниговъ, Путивль, Рильскъ, Курскъ добровольно сдались ему, а Новгородъ-Сѣверскій, который не хотѣлъ сдаться и въ которомъ засѣлъ бояринъ Басмановъ, Димитрій осадилъ. На выручку его Борисъ Годуновъ прислалъ князя Мстиславскаго съ стотысячнымъ войскомъ, котораго Димитрій съ небольшимъ числомъ поляковъ поразилъ. Затѣмъ, въ ту же зиму, когда Димитрій не снималъ осады этой крѣпости, Годуновъ послалъ еще большее войско подъ начальствомъ своего родственника Ивана Годунова. Димитрій пошелъ противъ него и встрѣтился съ нимъ подъ Шенскимъ [Сѣвскимъ], но потерпѣлъ поражение, отчасти влѣдствіе измѣны казаковъ, которымъ онъ слишкомъ уже довѣрялъ, отчасти отъ того, что поляки послѣ вышеупомянутаго сраженія почти все ушли отъ него съ Сандомірскимъ воеводой. Ди-

митрій принужденъ былъ той же зимы съ остатками войска уйти въ Путивль, гдѣ мѣщане съ радостію его приняли и обѣщали стоять за него своими головами. Иванъ Годуновъ съ войскомъ своимъ долженъ былъ осадить Кромь, такъ какъ здѣсь засѣли Донскіе казаки и загородили дорогу въ Путивль. Онъ долго осаждалъ Кромь, но ничего не могъ сдѣлать казакамъ; напротивъ, казаки часто его беспокоили своими вылазками. Между тѣмъ царь Борисъ Годуновъ впалъ въ отчаяніе, заболѣлъ и умеръ; нѣкоторые говорятъ, что онъ отравленъ. Послѣ его смерти сдѣлали царемъ сына его Феодора, который былъ еще въ молодыхъ лѣтахъ. Московское войско, осаждавшее Кромь, когда узнало о смерти Бориса, то по внушенію Басманова, бывшаго начальникомъ въ Новгородѣ, случилось Димитрію и привело къ нему въ Путивль связаннымъ Ивана Годунова. Басмановъ сейчасъ же

skiewskie, zamki ukraiinne Sywierskie, iako Morawiesk, Czernilow, Putiwel, Rylsk Kursk dobrowolnie mu się zdały, a iż Nowy-grodek, na którym Bosman boiarzyn zawarł, podać się nie chciał, obległ go, któremu na odsiecz Borys Hodunow księcia Mscisławskiego za stem tysięcy ludzi przysłał, którego Dmitr z małą ludzi Polakow poraził. Potym teyze zimy, gdy Dmitr od tego zamku od oblężenia nie odstąpił, Hodunow znowu więkше woysko z Jwanem Hodunem, powinnym swym, posłał, przeciw któremu Dymitr poszedł; potkalisię z zobą pod Szenskiem, ale porazon Dmitr za zdradą kozacką, którym on bardzo ufał, gdyż Polacy, po pierwszem potrzebie, od niego mało nie wszysey z panem wojewodą Sandomirskim odeszli, az musiał do Putiwla, teyze zi-

my z ostatkiem ludzi uchodzie. Mieszczanie Putiwelscy, przyjąwszy go wdzięcznie, do gardł swych przy nim stac obiecali. Hodunow Jwan z swoim woyskiem musiał Kramy (Kromy?) obledz, gdyż się na nich kozaky Dunsey zaparli y do Putiwla drogi zabronili, pod ktoremi, długo leżąc, nie im radzie nie mogli, owszem ich gestemi wycieczkami trafil. Tym czasem car Borys Hodunow, zdesperowawszy, w chorobę wradł y umarł, drudzy powiadaia, ze go struto. Po iego smierci syna iego Fedora, ieszcze w leciech młodych, na stolicę za cara wzieli. Woysko Moskiewskie, ktore pod Kramami leżało, dowiedziawszy się o smierci Borysowey, za powodem Bosmanowym, ktory był na Nowogrodку pierwey, Dmitrowi się zdało, a Jwana Hodunowa związanego do Dmitra do Pu-

приобрѣлъ у Дмитрія великую милость. Когда извѣстie объ этомъ дошло до Москвы, то русскіе, не вида на кого бы надѣяться, принуждены были тоже признать Дмитрія; они отвергли Осодора Борисовича и отъ имени всей земли послали за Дмитріемъ въ Путивль. Жена Бориса Годунова, мать молодого царя, видя, что всѣми оставлена и опасаясь подвергнуться какой либо позорной смерти, приняла ядъ и дала его сыну и дочери. Отъ этого яда она и сынъ ея умерли, а дочь сейчасъ же вырвало и она осталась жива.

1605 г. Дмитрій въѣхалъ въ Московскую столицу. Думные бояре, какъ князь Мстиславскій, князья Шуйскіе встрѣтили его въ Серпуховѣ, провожали въ Москву съ честью и вѣнчали на царство.

1606 г. Царю Дмитрію привезли въ Москву жену — Марину Мнишкловну, дочь Сендомірскаго вое-

воды, которую привезъ самъ отецъ, и съ нимъ прибыли многіе сенаторы и друзья, а также многія замужнія женщины и дѣвицы. Велика была теперь радость, но черезъ девять дней послѣ коронаціи жены Дмитрія еще большая была печаль. Москвитяне, находя для себя обиднымъ, что Дмитрій взялъ себѣ жену изъ другаго народа (у нихъ нѣтъ этого обычая; государь долженъ въ своемъ государствѣ брать себѣ въ жены дѣвицу, какая ему понравится) и выдумавъ много другихъ причинъ къ неудовольствію, а въ особенности ту, что Дмитрій, по ихъ мнѣнію, не былъ дѣйствительнымъ сыномъ Ивана, а былъ Гришкой Отрепьевымъ, по внушенію князя Василія Шуйскаго, собравшаго вокругъ себя сообщниковъ, кинулись сперва на самого царя и убили его на разсвѣтъ въ его комнатѣ, при чемъ надѣлали много жестокостей и безче-

tiwła przywiedli. Zarazem Bosman u niego wielką łaskę miał. Do Moskwy skoro ta nowina doszła, yz się woysko Dmitrowi pokłoniło, nie mając iuz w nikim nadzieie, tegoz musieli przyiąc, odrzuciwszy syna Borysowego Fedora, y poń od wszystkiewy ziemi posłali do Putiwła. Zona Borysa Podunowa, a matka cara tego młodego, widząc, yz iuz iest od wszystkich opuszczona, a bojąc się, aby na jaką smiere haniebną nieprzyszła, sobie, synowi y corce trucizny zadała, od ktery sama y syn pomarli, ale corka ją wyrzuciła zaraz, żywa została.

Anno 1605. Na stolicę Moskiewską Dmitr wiachał, ktorego boiarowie dumni, iako książę Mscislawski, książę Szuysey u Sierzpuchowie spotkali, do Moskwy z uczciwością prowarzili, na carstwo coronowali.

Anno 1606. Carowi Dmitrowi żonę do Moskwy przywieziono, pannę Marynę Mni-

szkownę, wojewodziankę Sendomirską, którą sam ociec przywoził z niemalą pp. senatorow y przyiaciół (liczbą?), tak tez pań y panien, ale iako niemalą radose, tak zasię, w dziewięć dni pokoronaciey zony Dmitrowey, wieksza załość była, gdy wziąwszy sobie Moskwa za krzywde, yz z inszego narodu żonę wziół (bo się to u nich nie zachowuie, ale aby z swęgo panstwa, gdzie sobie upodoba, żonę brał), y więcej inszych przyczyn wynalazszy, a zwłaszcza, yz nie był prawym potomkiem Iwanowym, ale go mienili bydz Hryszkiem Otropieowym synem, za powodem tedy księcia Wasila Szuyskiego, który, sposobiwszy adhaerentow sobie do tey sprawy, naprzod rzucili się do samego cara, ktorego skoro dzien na pokoju zabili, tamze dosc okrutności y nieuszciwosci powyrządawszy tak samey carowdy, iako paniom, pannom, bez zadnego wstydu, nago ich zostawiwszy, rzucili się potym na Po-

стія какъ самой царицѣ, такъ и дру-
гимъ заму́жнимъ женщинамъ и дѣ-
вицамъ, которыхъ безъ всякаго сты-
да оставили нагими, потомъ кину-
лись на поляковъ, спокойно спав-
шихъ по своимъ квартирамъ. Же-
стокой народъ безъ всякаго сожалѣ-
нія глумился надъ ними и билъ ихъ.
Убитъ былъ священникъ во время
обѣдни; дары не были почтены, ихъ
разбросали и топтали ногами. Все
дѣлали съ поляками, что только могли
изобрѣсть тиранство и кровожадность.
Шляхетская кровь лилась въ домахъ,
на улицахъ, на площадяхъ. Отъ этихъ
московскихъ неистовствъ погибло
1300 поляковъ, а остатокъ не уби-
тыхъ мужчинъ и женщинъ, раздѣ-
тыхъ до нага, какъ мать родила, за-
гнали, какъ скотъ, въ одинъ под-
валъ, гдѣ они и находились до тѣхъ
поръ, пока ихъ не развезли по крѣ-
постямъ. Изрубленное тѣло царя вы-
волокли на площадь и оно три дня

лежало на скамейкѣ; потомъ его со-
жгли, всыпали пепель въ пушку и
выстрѣлили. Знатнѣйшихъ поляковъ,
а также Сендомірскаго воеводу и его
дочь заключили въ тюрьму и потомъ
въ однѣхъ рогожахъ разсылали по
крѣпостямъ. Пословъ, которыхъ ко-
роль прислалъ на свадьбу Димитрія,
тоже, вопреки закону всѣхъ наро-
довъ, подвергли заключенію. Уго-
стивъ такимъ образомъ поляковъ на
этой свадьбѣ, князь Василій Шуй-
скій, подстроившій все, что ему бы-
ло нужно, сдѣлался царемъ и объ-
одержанной имъ такимъ образомъ
побѣдъ разослалъ по всей землѣ, по
городамъ и уѣздамъ грамоту слѣдую-
щаго содержания⁸.

Копія грамоты на польскомъ язы-
кѣ, которую (грамоту) растрига Грип-
ка Отрепьевъ скрѣпилъ своею под-
писью и далъ па себя воеводѣ Сен-
домірскому. Мы, великій князь Ва-
силій Ивановичъ всея Руси грамо-

laki ubezpieczone, których w gospodach spią-
ce, pastwiąc się nad nimi pospolstwo, tyran-
skie, bez zadney litosci ludzkiej, wszędy bili.
Kapłana przy mszy świętej zabito, sakramen-
tow świętych nie uczczono, po ziemi na
wzgardę deptano; owa iakie myśli tyranstwa y
menzoboystwa bydź wymyslone, na takie się
sposabiali; krwie schlacheckiey na rynku,
w ulicach y w domach wszędy pełno było.
Poległo polaków przez te okrucienstwa Mo-
skiewskie 1300. Ostatek, których niedobito,
tak mężczyzn, iako y białygłow, nagich, iako
mać porodziła, rozebrawszy, do iednego skle-
pu, iako bydło, zapędzili, gdzie tam byli po-
ty, poki na zamki porozwozono. Ciało sa-
mego cara, porąbawszy, na rynek wywlekli,
ktote trzy dni na ławkach leżalo, potym ie
spaliwszy, popioł wdziało wyspawwszy, wystrze-
lono. Ludzi co zacnieyszych z panem woje-

wodą y z corką jego, wziąwszy do więzienia,
do roznych zamkow, tylko w iednych rogo-
zach rozsyłano. Pp. posłow, których krol
iego mość na to wesele przysłał, ad ius gen-
tium do więzienia wzięto. A gdy tak tym
weselem uraczono, po tey swey robocie książę
Wasil Szuyski, mając sobie subordinowane
rzeczy, carem został, y to roboty swey zwy-
cięstwo po wszyskiej ziemi do zamkow, do
powiatow rozesał, które takie są...

Copia listu utwierdzonego, polskim języ-
kiem pisanego, który dał na się rostryga
Hryszko Otrapeiow swą ręką napisany woje-
wodzie Sendomirskiemu, ktorcsmy znaleźli
w pokoju tegoz rostrygi, który tez posyłamy
do zamkow, powiatow my wielki kniaź Wa-
sil Iwanowicz wsiey Rusi. Buczynsey powie-
dzieli, ze ten list woiewody Sendomirskiego

ту эту нашли въ комнатѣ того же растриги и пошлёмъ се тоже по городамъ и уѣздамъ. Бучинскіе сказали, что эта грамота писана собственною рукою Сендомірскаго воеводы.

Мы, Димитрій Ивановичъ, божіею милостию царевичъ всея Руси, Углицкій, Дмитровскій и другихъ княжествъ моихъ предковъ государства Московскаго и отчичъ. По усмотрѣнію всемогущаго Бога, отъ котораго все беретъ свое начало и конецъ и который посылаетъ намъ смерть, наша жизнь въ началѣ шла не такъ, какъ обычно бываетъ у христіанъ. Теперь мы усмотрѣли въ честномъ домѣ и возлюбили себѣ честнаго рода и благочестивой жизни друга и спутника себѣ, съ которымъ при милости божіей желали бы въ любви жить до конца — дочь воеводы Сендомірскаго, старосты Львовскаго и Самборскаго Юрія Мнишка, человека великой доброты и великой милости. Мы признали его своимъ от-

цемъ и просили его быть къ намъ всегда расположеннымъ и выдать за насъ дочь свою Марину. Мы теперь пока еще не на государствахъ нашихъ, но когда, Богъ дастъ, мы будемъ царствовать на нашихъ государствахъ, то будемъ помнить нашу присягу, будемъ держать вѣрно наше слово, исполнимъ наше настоящее рѣшеніе, и взаимная любовь будетъ между нами. Въ подтвержденіе настоящаго нашего рѣшенія, мы, во имя св. Троицы, даемъ наше царское слово, что повѣнчаемся съ дѣвицей Мариной, а если не женимся на ней, то пусть будетъ на насъ проклятіе. Когда, Богъ дастъ, мы вступимъ на престоль нашихъ государствъ отчины нашей Московской, тогда мы дадимъ 10,000,000 [!] золотыхъ польскихъ отцу нашему [Мнишу], также и женѣ нашей Маринѣ на содержаніе и сборы въ столь далекую дорогу и на приданое — драгоценныхъ камней, золота, серебра, пар-

Ierzego Mniszka iego ręką własną jest napisany.

My Dmistr Iwanowicz, miłością Bożą carewicz wsiej Rusi, Huklecki, Dmitrowski y innych kniaz przodkow swoich hosudarstwa Moskiewskiego y oyczech, pomniąc sobie nasze zayscie pierwsze nie tym obyczajem, iako insi ludzie chrciesciancey, za przewrzeniem p. Boga wszechmogącego, od ktorego idzie początek i dokonczenie, a yz nam smierec bywa, od tegoz upatrzylismy y ulubilismy sobie w domu zacnym, rodzaiu y zycia poboznego, przyjacielu y towarzysza, z ktorym by nam za pomocą Bożą w miłości skonczyc, Mniszkownę woiewodziankę Sendomirską, starosciankę Lwowską y Samborską, corkę iasnje wielmoznego pana Ierzego Mniszka, człowieka wielkiej dobrości y wielkiej ludzkosci, y dlategośmy go sobie wzieni za oycu, y

o to prosilismy go, zeby do nas zawsze byl chętniwy y corkę swą, p. Marynę za nas dał. Aczesmy teraz nie na gospodarstwiech naszych, iako na ten czas do czasu, a gdy da p. Bog, ze będziemy na panstwach swych panowac, mamy pomniec swoię przysięgę, y mamy to sprawiedliwie spelnic y dzierzec, oboia miłosc ma bydz, y na ten my umysl swoy umocowany, a naprzod w imie s. Trojce daliśmy mu słowo, prawdziwe słowo carskie, ze się mamy ozenic z panną Maryną, a iesli byśmy nie ozenili z nią, tedy daliśmy na się przekleństwo, a skoro da pan Bog dostąpimy panstw swych, oyczynny Moskiewskiej, tedy iego mości p. oycowi mamy dac stokroc stotysięcy (!) złotych polskich; także p. Marynie, zonie naszej, na posadzie, tak dalekiej drogi, do tego na wyprawę kleinotow złota, srebra, zlotogłow damy, y po-

чи; пословъ отца нашего и Марины мы безъ задержки будемъ отправлять, одаривъ ихъ нашимъ царскимъ жалованьемъ. Все это мы обѣщаемъ нашимъ царскимъ словомъ. Кромѣ того, когда Богъ дастъ намъ занять престолъ нашихъ предковъ, то мы сейчасъ же отправимъ нашихъ пословъ къ свѣтлѣйшему королю Польскому, съ извѣщеніемъ объ этомъ и съ просьбой дозволить исполнить все по настоящей нашей записи. Нареченной нашей женой Маринѣ мы дадимъ два государства — Новгородъ великій и Псковъ со всеми ихъ землями, думными боярами, дворянами, дворянскими дѣтьми, полами, городами, селами, со всею тою властію и подчиненностію, какъ владѣли и повѣствовали тѣми государствами мы и предки наши, а намъ въ тѣхъ государствахъ ничѣмъ не владѣть. Настоящею нашею грамотою и вѣрнымъ нашимъ словомъ мы даемъ то Маринѣ и закрепляемъ за ней. А когда,

при Божіей помощи, мы повѣщаемся съ Мариной, то все, что въ этой записи поименовано, мы отдадимъ ей, прикажемъ нашей канцеляріи внести въ вѣчныя книги и приложимъ нашу собственную печать. Если бы, отъ чего сохрани Богъ, мы съ женой нашей не имѣли потомства, то можетъ она записанныя ей государства дать въ управленіе своимъ намѣстникамъ; можетъ также жена наша Марина въ тѣхъ государствахъ отдавать въ наследственное владѣніе служащимъ у нея людямъ города и деревни, покупать и продавать; все это она можетъ дѣлать въ своихъ удѣльныхъ государствахъ. Можетъ она также строить римскіе монастыри и церкви, вводить епископовъ, поповъ, основывать училища, держать при себѣ для службы поповъ своей вѣры, по мѣрѣ надобности совершать свою службу безъ всякаго запрещенія, такъ какъ и мы сами, при Божіей помо-

słow i. m. p. oycza mego, także u p. Maryny mamy nie zatrzymywac, odprowadzic ich, udarowawszy ich naszym carskim zalowaniem. Obiecujemy to wszystko naszym slowem carskim. Do tego, gdy nam p. Bog prętko da osiese stolę przodkow naszych, zarazem mamy wyprawic posly swe do najjasniejszego krola polskiego, oznajmując mu to, aby mama, na prozbę naszą pozwolił wszystko wypełnić według zapisu naszego. Te też condycją podajemy y (iż?) przyrzeczoney p. Marynie zenie naszej dwoie hosudarstw wielkich—Nowograd wielki y Pskow ze wszystkimi przyległosciami y z radnemi boiary y dworzany y dworzanskimi dziecmi y z popy, miasty, ze wsiami, wszelką władzą y posluszenstwem wszelakim tak, iako my y przodkowie nasi tymi hosudarstw y władali y rozkazywali, a nam w tych hosudarstwach ni-

wczym nie władac. To tedy tym pisaniem naszym warujemy y dajemy to p. Marynie prawdziwym slowem. A gdy za pomocą Bożą szlub uczyniony (będzie?) z p. Maryną, to wszystko, co w tym zapisie mianowanó, oddac mamy y w cancellarycy naszej w wieczyste xięgi wpisać kazemy, y do tego pieczęć swą przyłożymy, a gdyby, Boze uchoway, z żoną naszą, potomstwa nie było, wolno iey będzie hosudarstwa, które są od nas zapisane, namiestnikom swoim (oddać?), zeby one rządzili y sprawowali; wolno też będzie zonie naszej p. Marynie w tych hosudarstwach swoim służebnym ludzkiem miasta i wsie w dziedzictwo oddawac, kupic y przedawac, wolno iey wszystko będzie, według upodobania iey w swoich udzielnych hosudarstwach; także iey wolno będzie klasztory, koscioly Rzymkie budowac, biskopy, popy y szkoły zakladac y sa-

щи, какъ можно усердѣе будемъ стараться привести Московское государство въ единеніе съ римскою вѣрою и строить римскіе костелы. Если бы, отъ чего оборони Богъ, все это въ Московскомъ государствѣ не понравилось моей женѣ и [или] мы всего этого не исполнили бы въ теченіе года, то можетъ Марина развестись съ нами, а если она и ея отецъ пожелаютъ, то могутъ подождать до втораго года. На все это мы теперь даемъ настоящую записъ, писанную нашей рукой и утверждаемъ крестнымъ цѣлованіемъ, что все по этой записи исполнимъ, присягаемъ и цѣлуемъ крестъ въ присутствіи свѣтскихъ и духовныхъ людей, что все исполнимъ и всѣхъ людей Московскаго государства приведемъ въ римскую вѣру. Писано въ Самборгѣ 26 мая. У этой записи подпись руки такова: Дмитрій Ивановичъ, Московскій царевичъ⁹.

Воевода Сендомірскій сказалъ также передъ нашими боярами, что разстрига собственноручно писалъ къ нему изъ Москвы письмо, что пожаловалъ ему Смоленскъ со всею областью и позволилъ ему строить тамъ костелы римской вѣры. Тотъ же разстрига черезъ своего попа іезуита Андрея писалъ къ римскому папѣ письмо и въ этомъ письмѣ говорится, что согласно своему обѣщанію, онъ весь занятъ тѣмъ, какъ бы ввести и распространить въ своемъ государствѣ вѣру римскую, а русскую истребить, а прежде онъ писалъ къ папѣ о томъ, чтобы папа благословилъ его на женитьбу съ дочерью Сендомірскаго воеводы Мариной, и за это обѣщалъ самъ принять римскую вѣру и привести къ этому всѣхъ людей своего государства, за что самъ папа благодаритъ его и совѣтуетъ крѣпко промышлять о томъ, какъ бы поскорѣе распро-

meu z nimi mieszkać, a popu swej wiary przy sobie chować, według potrzeby nabożeństwa swego odprawować bez wszelkiej zapowiedzi, iakoż y my sami o to, iako najpilniey, za pomocą Bożą przemyślać będziemy, iakoby hoсударство Moskiewskie w jedną wiarę Rzymską przywieść, kościoły Rzymskie stawiać. Czego Boże nie day, iesli by się te wszystkie rzeczy zonie naszey w hoсударстве Moskiewskim nie podobały y tego byśmy w rok nie zyscili, tedy wolno będzie p. Marynie z nami się rozwieść, a iesli będą chcieć z p. oycem, tedy mi poczekaiać do drugiego roku. A my teraz na to wszystko daemy zapis ręką swą pisany, chresnym całowaniem, że mamy to wszystko wypełnić według tego zapisu naszego, przysięgamy y chrzest caiujemy na tym wszystkim przy wszystkich ludziach y duchownych, że wszystko wypełnić mamy y wszystkie ludzkie w wia-

reń mamy przywieść Lacinską Moskiewskiego hoсударства. Pisan w Samborze 26 maja. U tego zapisu ręki zapis temi słowy: Dmitr Iwanowicz, carewicz Moskiewski.

Wtęz wojewoda Sendomirski powiedział przed naszymi boiary, że pisał do niego rostryga z Moskwy swą ręką list pisany, że mu dał Smolensko ze wszystkim przyległościami, y pozwolił mu kościół Rzymskiej wiary stawiać, y tenże rostryga do papy Rzymskiego pisał z swoim popem Andrzejem iezuitą, y w pisaniu tego listu tak się ma, yz iego umysł wszystek na tym według obietnicy swoiey wiarę Rzymską w swoim państwie postanowić y rozmnożyć, a Ruską wykorzenić, a naprzód o tym do papy pisał, aby mu błogosławił zenie się z córką wojewody Sendomirskiego, obiecując mu to, że miał w Lacinską wstąpić wiarę, y wszystkie ludzkie państwa swego do tego przywieść, za

странить въ его государствѣ римскую вѣру, а русскую искоренить, о чемъ разстрига усердно промышлялъ и на томъ далъ свою душу папѣ, а также и польскому королю. Къ тому же разстригѣ, Гришкѣ Отрешеву, писалъ объ утвержденіи римской вѣры кардиналъ Мартинъ Малечеда. Разстрига и къ прежнему папѣ Клименту писалъ, что желаетъ укрѣпить въ великомъ Московскомъ княжествѣ римскую вѣру и самъ быть въ ней. Къ тому же Гришкѣ еретику писалъ и папскій посолъ, бывший въ Польшѣ при польскомъ королѣ, Клавдій Рангоній объ утвержденіи латинской вѣры и о томъ, что вѣрить слову разстриги. Тотъ же разстрига писалъ къ тому же легату, чтобы разрѣшилъ ему и его женѣ ѣсть въ субботу мясо и исповѣдываться у русскаго патриарха ради русскіихъ людей, чего ему легать не дозволилъ, говоря, что разстрига

на томъ цѣловалъ крестъ и далъ свою душу папѣ, что самъ будетъ держаться римской вѣры и что приведетъ къ ней московскіихъ людей. При этомъ убѣждалъ его помнитъ присягу и не дозволяетъ ему ѣсть мясо въ субботу и исповѣдываться у русскаго патриарха. Разстрига отписалъ ему, признавая себя виновнымъ и обѣщая не нарушать даннаго слова¹⁰.

Черезъ нѣсколько дней послѣ погрома Сендомірскаго воевода отвѣчалъ думнымъ боярамъ на вопросы о дѣлахъ Димитрія и на обвиненія противъ него, — отвѣчалъ частью устно, а частью письменно по нездоровію. «Откуда Димитрій явился въ Польшѣ?» спрашивали бояре. На этотъ вопросъ воевода разсказалъ, какъ Димитрій явился, какъ выше объ этомъ было сказано. «Почему же вы г. воевода приняли его къ себѣ?» Отвѣтъ г. воеводы: «потому что не только онъ

co mu y sam papiez dziękuje y radzi, zeby o tym mocno przemyślał, iakoby co nayprędzey w swoim państwie wiarę Lacinską rozmnożył, a ruską wykorzenił, o czym pilno przemyślał, y na tym duszę dał papie, krolowi Polskiemu takze. Do tegoz Hryszki Otrapeiowa rostrygi pisał kardynał Marcin Malczeda o utwierdzenie wiary Rzymiskiey, takoz y sam rostryga do pierwszego papy Climunta pisał, ze on chce w Moskiewskim państwie Lacinską wiarę umocnić, sam w niej bydz; do tegoz Hryszki heretyka pisał papieski poseł, który mieszkał w Polsce przy krolu Polskim, Claudius Cargonius (Rangonius) dla utwierdzenia Lacinskiey wiary, a w tym pisanii (?), o czym ze y on słowu temu wierzył, tenze rostryga do tegoz legata, zeby on mu błogosławił y zenie iego w sobotę mięso iesc y u patriarchy Ruskiego spowiadać dla Ruskich

ludzi, na co mu legat nie pozwolił, mówiąc, ze on na tym chrzest całował y duszę swoją dał, odiecując papie bydz Lacinskiey wiary y ludzie Moskiewskie w onę przywiesić, tu napominając go, aby pomnił na przysięgę mięsa nie iesc w sobotę y spowiadać się u Ruskiego patriarchy nie pozwala, a rostryga mu odpisał, dając się w tym winnym y obiecując mu słowa swego nie odmieniac.

Po pogromie w kilka dni p. wojewoda (był?) u dumnych panow, którym na pytanie y obwinienie odpowiadał, częścią ustnie, częścią przez pisanie dla nie sposobnego zdrowia o sprawach Dmitrowych, skąd by się do Polski ziawił, na ktore pytanie p. wojewoda odpowiedział, iakim sposobem do Polski (się ziawił?), iako się wyzey pomieniło. Czemuż go p. wojewoda do siebie przyjął? Respons p. wojewody: świadectwo,

самъ удостовѣрили, кто онъ, но удостовѣрили это Петровский и москвитяне, собиравшіеся къ нему на всемъ его пути до Кракова; они не только меня удостовѣрили, что это царевичъ Димитрій, но говорили это его величеству королю и многимъ польскимъ сенаторамъ. Естественно было повѣрить тому, что согласно показывали и свои, и чужіе». «За чѣмъ вашъ король далъ ему деньги?» «Его величество въ видѣ милости далъ ему черезъ меня деньги изъ тѣхъ суммъ, какія я обязанъ былъ платить королю, — далъ онъ ему нѣсколько тысячъ злотыхъ. Давали ему и другіе велможи. На эти то деньги онъ поднялся съ войскомъ». «Почему же г. воевода сопровождалъ его?» «Потому что никто не охуждалъ его, никто не находилъ ничего противъ него, а его величество король, имѣя въ виду, что съ Борисомъ заключенъ былъ миръ, до-

зволилъ самозванцу доискиваться правды, какъ знаетъ, только бы не вводилъ въ затрудненіе рѣчь-посполитую. Съ тѣмъ онъ и уѣхалъ со мною отъ короля. Я повелъ его [въ Московское государство] съ тою мыслью, что если бы на границѣ кто либо изъ васъ гг. Московскіе сенаторы, сказали, что Димитрій не есть истинный наслѣдникъ, что онъ не сынъ покойнаго великаго князя Московскаго, Ивана Васильевича, то я бросилъ бы сопровождать его дальше и возвратился бы къ границамъ Польши; но вмѣсто запрещенія ему идти въ Москву, каждый день приходило къ нему больше и больше народу, добровольно сдавались ему крѣпости, какъ Моравскъ, Черниговъ, Путивль; поэтому я думалъ, что онъ настоящій, дѣйствительный наслѣдникъ, что все Московское государство намѣрено взять себѣ его государемъ». «Почему г. воевода посылалъ за донскими и запорожски-

ktore nie tylko on sam, ale Pietrowski, tenże (też?) Moskwa, która się do niego aż do Krakowa kupiła, dawali o nim nie tylko mnie samemu, ale królowi jego mosci świadectwo słuszne y wielom panom senatorom Polskim, zaczęm łącno było temu wiarę dać, co się zgodnie od swych y od obcych okazało. Czemuś wasz król dał pieniądze? Względem łażuzny dał mu król jego mość przez ręce moje z tych pieniędzy, kotorem powinien królowi jego mosci płacić, dał mu kilka tysięcy złotych, iakoz y inszi panowie dawali mu y tym się wyprawił. Czemuś go p. woiewoda prowadził? Ze się nikt nie nalażł, kto by go naganil y w nim co przeciwnego powiedział, na króla [a król] jego mosc ogładając się, na przymierze, kotre było z Borysem zaszło, dozwoлил [mu] tego, aby bez zatur-

dnienia rzeczypospolitej sprawiedliwosci dochodził, iakoby rozumiał, y z tym od króla iego mosci ze mną odiachał, kotry się tym umysłem z nim ruszył, ze gdy by się kto kolwiek od was pp. senatorow Moskiewskich na granicy z tym ozwał, zem iest (ze nie iest?) własnym dziedzicem, synem nieboszczyka Jwana Wasilewicza, wielkiego kniazia Moskiewskiego, zaniechałbym był dalszego prowadzenia y wrocilbym się do granic, ale miasto zabronienia iemu do Moskwy, codzien, to ludzi więcey do niego przybywało, zamki mu się dobrowolnie zdawały, Morawiensk, Czernihow, Putiwel, zaczęm rozumiał, ze iest własnym dziedzicem, prawdziwym, ze go wszystka Moskwa zgodnie za pana przyjąć miała. Czemuś p. woiewoda słał po kazaki Dunskie y Zaporoskie? Nie

ми казаками?» «Не я посылалъ за ними, а самъ покойный Димитрій» ¹¹. «Почему г. воевода не обратилъ вниманія на грамоты, которыя отъ насъ, Московскихъ сенаторовъ, были доставляемы ему подъ Новгородомъ [Сѣверскимъ]?» «Я обратилъ на нихъ вниманіе и написалъ отвѣтъ, въ которомъ просилъ, чтобы кто-нибудь изъ васъ пріѣхалъ, приглядѣлся къ Димитрію и удостовѣрился, дѣйствительно ли онъ Московскій царевичъ или нѣтъ». «Зачѣмъ г. воевода проливалъ кровь?» «Я не искалъ битвы, я стоялъ на своемъ мѣстѣ, но когда на меня наступило войско, то долженъ былъ защищать себя. Впрочемъ, послѣ перваго столкновенія, когда я увидѣлъ, что война грозитъ затянуться, я удалился прочь, а со мною и другіе военные люди, которыхъ немного собралось не на войну, а для того, что, имѣя въ пользу Димитрія такія свидѣтельства, которыя всѣмъ казались вѣрными, я желалъ показать его

всѣмъ и надѣялся, что этимъ услужу Московскому народу. Покойный Димитрій, уже послѣ моего отъѣзда, самъ громилъ войско Бориса, имѣя у себя исключительно московское войско и не въ маломъ числѣ, а также донскихъ и запорожскихъ казаковъ. Это заставляло думать, что московскіе люди сами избрали его государемъ, да они же допустили, что Димитрій посылалъ посольства. Отправлено было имъ посольство и въ Польшу. Пріѣзжалъ Аѳанасій [Власевъ], черезъ котораго [Димитрій] просилъ [его—Мнишка] породниться съ нимъ, да и прежде пріѣзжали послами Иванъ Безобразовъ [и] Татицевъ. Когда я спрашивалъ Аѳанасія, съ согласія ли вашего [Димитрій желаетъ породниться со мною], онъ мнѣ отвѣчалъ: у насъ государь дѣлаетъ, что ему угодно, не такъ, какъ у васъ въ Польшѣ, ни въ чемъ онъ ни съ кѣмъ не совѣтуется. Если бы я получилъ отъ васъ малѣйшее предостереженіе, то никогда бы

іam po nich słał, ale sam Dmistr nieboszczyk. Czemuz p. woiewoda nie dbał na listy, które od nas pp. senatorow Moskiewskich pod Nowograd przynoszono? Dbałem y odpisalem na pisanie listow, prosząc, abyscie z poszrodzku siebie kogo przysłali, co by się przypatrzył y poznał, iesli iest prawdziwym carewiczem Moskiewskim, albo nie. Czemuz p. woiewoda krew rozlał? Nie szukałem bitwy, alem stał na mieyscu swym, ale gdy na mię nastąpiło woysko, musiałem się bronie, wszakze po pierwszey potrzebie, gdy obaczył, ze się na dalszą woyną zanosilo, odiachałem precz, a przy mnie inszi ludzie woieni, ktorych nie wiele było (nie?) na podniesienie woyny, ale za takimi swiadcetwy, które się słuszne wszystkim bydz zdało, chciałem go ukazac wszystkim, rozumiejąc, zem

się narodowi Moskiewskiemu tym miał zachowac. Nieboszczyk sam Moskiewskie tylko woysko miał, które yz było niemale, także Dunskich y Zaporoskich kozakow, z ktorymi iuz po odiezdzie moim woysko Borysowe gromił, skąd się stało, ze go sami dobrowolnie za pana przyięli y poselstwa się od niego wyprawiac dopuscili; było y do Polski przez Ophanasiego poselstwo, prosząc spowinowacenia, y przed tym był Jwan Bezobrazow Taciszczow, a gdy m ia wspomniäl przed Ophanasieiem, iesliby to było za dozwozeniem was senatorow, odpowiedział mi na to Ophanasiey, ze u nas pan czyni, co chce, nie tak, iako u was w Polsce, nie radząc się nikogo niwczym, a tak gdybym miał od was samych w tym iaką kolwiek przestrogę, nigdybym o tym nie pomyslał — dac mu corke

не рѣшилъ выдать за него замужъ мою дочь и прїѣзжать сюда [а теперь я прїѣхалъ съ дочерью], потому что пришелъ срокъ, который я ему назначилъ для выдачи за него моей дочери». «Почему г. воевода не хотѣлъ принимать грамотъ отъ насъ, думныхъ бояръ?» «Одинъ вашъ посольный ѣхалъ ко мнѣ, но его вещи сгорѣли подъ Львовомъ, о чемъ знаетъ и Аѳанасій. Многие другіе знатные люди изъ Московскаго народа понуждали меня ѣхать [съ дочерью], наконецъ, когда я еще было замедлилъ дома, когда Аѳанасій уѣхалъ уже къ Московскимъ границамъ, то зачѣмъ Аѳанасій возвратился назадъ, не желая уѣзжать безъ меня и дочери. Я часто спрашивалъ его, будете ли вы рады этому родству; онъ отвѣчалъ: всѣ мы этого желаемъ и молимъ объ этомъ Бога. Кромѣ того, о покойномъ [Димитріѣ] сообщались извѣстія и въ Польшѣ, и въ Германіи, я и считалъ его дѣйствительнымъ

[даревичемъ Димитріемъ] тѣмъ болѣе, что изъ Москвы ничего не писали противнаго. Теперь только открывается, что все это былъ обманъ, который вамъ, гг. Московскіе сенаторы, слѣдовало прежде меня замѣтить, не принимать [самозванца] въ государи себѣ и меня и мою дочь воротить назадъ за ваши границы». «Зачѣмъ г. воевода прїѣхалъ сюда съ военными людьми?» «Ни о войнѣ, ни о какой-либо измѣнѣ я не думалъ, иначе я не привезъ бы сюда своей дочери и не далъ бы ее замужъ за покойнаго [Димитрія]; но потому я прїѣхалъ съ военными людьми, что такой у насъ въ Польшѣ обычай ѣздить, что видѣли Аѳанасій и другіе, бывшіе съ нимъ. Поэтому не для войны, а ради чести столь великаго государя я имѣлъ при себѣ военныхъ людей, которыхъ, впрочемъ, было лишь не много больше ста конныхъ и столько же пѣшихъ». «Зачѣмъ г. воевода желалъ ввести въ Московское

swą w stan małzenski, abo y tu przyiechac, gdy tez iuz czas wyszedł, iakom mu był oznaczył corki swey dania. Czemuż od nas pp. dumnych p. woiewoda listow brac nie chciał? Był do mnie od was posłaniec ten, ktoremu rzecze pod Lwowem pogorzały, o czym wie y Ophanasiey; inszych ludzi narodu Moskiewskiego, dosyc dobrze zacnych, ktorzy o iechaniu nalegaly, a na ostatek, gdym był doma ieszcze pozostał, Ophanasiey naprzod do granicy odiachał, czemu się Ophanasiey nazad wracał, niechcąc mię odiechac z corką moją, ktorego gdym częstokroc pytał, iesli temu spowinowacenię będziecie radzi, kto (ktory?) powedział, ze tego Boga prosimy; do tegoz była wiadomosc o nieboszczyku w Polsce y w Niemcech, te-

dym go rozumiał za prawdziwego, gdyz tez o nim z Moskwy niepisano nic przeciwnego, teraz iuz dopiero pokaznie się, ze to było oszukanie, w czym iednak podobniey wam się samym senatorom Moskiewskim postrzedz, a za pana go nie przyimowac, takze y mnie y corkę moję za granicą wrocic. Czemuż tu p. woiewoda z zolnierzmi przyiachał? O wojnie, o zadney zdradzie nie myslilem, bo bym tu był y corki swey nie przywoził y niedał bym iey nieboszczykowi za małzonkę, ale dla tegoz z nimi przyiachał, ze taki u nas obyczay w Polsce, czemusię Ophanasiey y drudzy, co z nim byli, przypatrzyli; przeto nie dla wojny, ale dla uczciwosci tak wielkiego monarchi prowadzenia, te ludzie miałem, ktorzych nie było tylko stu kilka dziesiąt ieznych, piechoty takze. Czemuś tu p.

государство латинскую вѣру»? «Объ этомъ я не думалъ, но я наблюдалъ, чтобы моя дочь ради замужества не отступала отъ своей вѣры, поэтому я желалъ, чтобы въ имѣніяхъ, назначенныхъ ей, она имѣла своихъ священниковъ и свои костелы, подобно другимъ, однако тѣ священники, которые со мною пріѣхали, намѣрены были со мною и съ другими лицами возвратиться назадъ». «Зачѣмъ г. воевода склонялъ [самозванца] къ униі»? «Это угодно было покойному помимо всякаго съ моей стороны совѣта. Онъ видѣлъ, что она существуетъ въ Польшѣ и въ Руси безъ малѣйшей отмѣны богослуженія [православнаго], поэтому пожелалъ соединить и свое государство съ государствами христіанскими, потому что это можно было сдѣлать безъ нарушенія греческаго богослуженія и къ великой радости всего христіанства. Этого однако онъ не могъ бы сдѣлать помимо васъ, думныхъ бояръ, и какъ

видно было, не хотѣлъ и начинать безъ васъ». «Почему, г. воевода, вы не благодарите Бога и новоизбраннаго царя [Василія Шуйскаго] за то, что въ такое опасное время вамъ сохранена жизнь»? «Богу извѣстно, что въ настоящихъ обстоятельствахъ я дѣйствовалъ искренно и не дѣлалъ затрудненій Московскому государству, поэтому то я отдалъ, съ дозволенія короля, мою дочь въ замужество [за самозванца]; но за сохраненіе жизни я благодаренъ Богу, его государевому величеству и всѣмъ вамъ, гг. сенаторы».

Послѣ Сендомірскаго воеводы были у гг. Московскихъ сенаторовъ гг. королевскіе послы; ихъ тоже спрашивали, откуда появился въ Польшѣ покойный [Димитрій]? На этотъ вопросъ гг. королевскіе послы дали такой отвѣтъ. «Въ государствахъ его королевскаго величества, милостиваго государя нашего, было извѣстно, что послѣ смерти вашего государя,

woiewoda Łacinską wiarę chciał wprowadzić? O tymem nie myśli, alez tego strzegł, aby córka dla małżeństwa wiary swej nie odstępowala, za czymem chciał, aby w majątnościach, iey namienionych, kapłany u kościoły swe miała, przykładem wielu innych, iednak kapłani ci, ktorzy ze mną przyiachali, mieli się ze mną u z ynszymi osobami nazad wrocic. Czemu p. woiewoda do uniey wiodł? To się nieboszczykowi bez namowy moiey podobało, zwłaszcza gdy ią widział w Polsce u na Rusi bez wszelkiej namowy u odmiany ich nabożenstwa, tegoz też u sobie zyczył, aby państwo swe z państwa chrześcianskimi złączył, gdyż to mogło bydz bez naruszenia nabożenstwa Greckiego, coby było z wielką pociechą wszystkiego chrześciansstwa, czego iednak bez was panow dumnych

uczynic nie mogli, ani też, iako się znaczyło, zaczynac chciał. Czemu p. woiewoda nie dziękujesz p. Bogu u carowi nowoobranemu, ze cię w tym niebezpieczeństwie przy zdrowiu zachował? P. Bog to sam wie, zem ia tu sobie w tych rzeczach szczyrze postępował, nie czyniąc trudności temu państwu u dla tegoz był córkę swoię u pozwoleniem krola iego mości w stan małżenski oddał, iednak za ochronienie zdrowia mego p. Bogu naprzod u iego carskiej mości dziękuie, takze u waszmosciom pp. senatorom wszystkim.

Po byciu iego mości p. woiewody, ich mości pp. posłowie krola iego mości byli u pp. senatorow Moskiewskich, ktorych też pytali, skad by się do Polski nieboszczyk ziawil, na ktore pytanie iego mości pp. posłowie krola iego mości taki respons uczy-

Ивана Васильевича, остался въ маломъ возрастѣ сынъ Димитрій и что ему данъ былъ въ удѣлъ Угличъ. Потомъ распространился слухъ, что его срубилъ Борисъ Годуновъ. Народъ нашъ, какъ христіанскій народъ, жалѣлъ его. Затѣмъ явился въ государство его королевскаго величества человекъ, котораго вы не признаете дѣйствительнымъ Димитріемъ, но который показывалъ много признаковъ на своемъ тѣлѣ въ доказательство, что онъ настоящій Димитрій Ивановичъ, и говорилъ, что Богъ чудеснымъ образомъ спасъ его отъ тиранства Бориса, который ловкимъ, коварнымъ образомъ тоже причинилъ смерть и великому государю Θεодору Ивановичу, коварно поступалъ со многими изъ знатныхъ лицъ и губилъ ихъ; онъ нѣкоторымъ и изъ числа васъ, думныхъ бояръ, и другимъ знатымъ людямъ снималъ головы. Что дѣйствительно та-

ковы были его дѣйствія, въ томъ нѣтъ никакого сомнѣнія, потому что мы объ этомъ узнавали не только отъ этого несчастнаго [самозванца], но и отъ многихъ другихъ изъ вашего народа. Въ недавнее время, нѣкоторые изъ насъ въ частной бесѣдѣ съ вами тоже узнавали, да и теперь, въ вашей рѣчи, вы тоже не преминули упомянуть о коварствахъ и злости Бориса, именно, что онъ покушался на жизнь природнаго своего государя. При всемъ томъ не только его королевское величество, но и его подданные не давали въ-ры разказу этого человека и немалое время онъ былъ въ пренебреженіи, но потомъ люди народа Московскаго изъ разныхъ крѣпостей стали собираться около него; ихъ собралось нѣсколько десятковъ и всѣ они единогласно утверждали, что онъ настоящій царевичъ Димитрій Ивановичъ. Когда онъ съ этими люди-

nili: była wiadomosc w panstwach iego krol. m. pana naszego, yz po wielkim hosudaru waszym Jwanie Wasilewiczu zostal był syn Dmir w dziecinnych leciach, odzial (udzial?) mu był dany na Uchleczu. Ten sluch potym był, zeby go Borys Hodunow z tego swiata zgladzie miał, a iz narod nasz, iako ludzie chrzescianscy, w one czasy zalowali go, potym człowiek, ktorego wy nieprawdziwym nazywacie, ziawiwszy się w panstwach krola iego mosci, wiele podobnych znakow na ciele ukazal, ze on iest prawdziwy Dmir Jwanowicz, a p. Bog go cudownie od tyranstwa Borysowego zachował, który tez Borys sztucznie y fortelnie o smierci hosudara wielkiego swego Fiedora Jwanowicza przyczyną był, iako wiele zacnych ludzi waszych zawodził, y niszczył, y tak was boiar dumnych, iako nszych ludzi zacnych scinal, o ktorych spra-

wach iego zadney wątpliwosci nie masz, bo nie tylko od tego człowieka, ale y (od?) innych wielu narodu waszego o tym wiedzieliśmy, y nas (y z was?) niektorzy, niedawnych czasow, privatim o tym mówiąc, tez doswiadczali, y teraz w przemowie swey o tychze fortelach y złości Borysowey, ze na zdrowie przyrodzonego pana swego wazył, wyrazic niezaniechaliscie; iednak powiesci tego człowieka nie tylko krol iego mosc pan nasz, ale y ludzie krola iego mosci miary temu niedochowali, y nie mały czas w lekkim uwarzeniu był. Potym ludzie narodu Moskiewskiego z roznych zamkow do kilku dziesiat człowieka do niego się zgromadziło, y wszyscy iednostaynie twierdzili prawdziwym go bydz Dmirem Jwanowiczem, carewiczem swym, z ktorymi, gdy do krola iego mosci przybył, krol iego mosc, iako prawdziwym

ми прибылъ къ его королевскому величеству, то король не признавалъ, что онъ настоящій царевичъ, но, съ другой стороны, предоставлялъ это дѣло непостижимому суду Божию, зная изъ исторіи много примѣровъ, что злые люди для достиженія престола не разъ злоумышляли на жизнь государей, а Богъ чудеснымъ образомъ охранялъ государей и возвращалъ имъ государства, зная также злость Бориса Годунова, который подавалъ королю поводъ къ неувольствию и тѣмъ, что задерживалъ, да еще подъ строгимъ надзоромъ, его пословъ, и тѣмъ, что вопреки договору Борисъ послалъ войско въ землю его величества и приказать разгромить и разрушить маленькую крѣпость князя Вишневецкаго Прилуки, невинно выгубить до Велижской границы мужчинъ и женщинъ, взрослыхъ и дѣтей, людей неспособныхъ къ войнѣ и обезпеченныхъ

мирнымъ договоромъ, не выслалъ въ условленное время комиссаровъ, затѣмъ послалъ войско на восемь миль въ предѣлы короля въ волость Велижскую и хотѣлъ овладѣть ею. Такимъ образомъ, по его вызову, съ обѣихъ сторонъ должна была проливаться кровь христіанская, да и по всѣмъ границамъ, по его умысленію, люди московскіе дѣлали великія обиды и насилія, такъ что его величество король часто не имѣлъ покоя отъ жалобъ и плачу жителей украины, о чемъ сенаторы его величества обсылались съ вами, думными боярами. При такихъ поводахъ къ неприязни со стороны Бориса и неуваженію къ рѣчи-посполитой, его королевское величество не считалъ себя обязаннымъ сажать въ заключеніе Димитрія и передавать его въ руки Бориса, что при хорошей дружбѣ могло бы быть сдѣлано. Съ другой стороны, уважая заключенный

carewiczem nie twierdził, tak też z drugiej strony o tym na niedosięte sądy Boże spuszczał, mając wiele przykładów z historyi, że na zdrowie krolewskie dla osiągnięcia państwa zli ludzie przewagi czyniwali, a p. Bog ich cudownie ochroniał y do państw ych przywracał, a (o?) złości zas tego tyrana Borysa wiedząc y za dawaniem przyczyny do niecheci, zatrzymaniu y wszelkim chowaniu posłów krola iego mosci, do siebie mając, do tego tenze Borys nad pacta poprzysięzone, nasławszy woysko swe, w ziemi krola i. m. zameczek x. Wiszniowieckiego Przyłukę zburzyc y spłądrować kazał, a ludzi przyrazierem ubezpieczonych, do boiu nie gotowych, męskiej y niewieskiej płci ludzie y dzieci niewinne pomordować kazał, az do granice Wieliskiej; na czas commissiey opisanej commissarzow nie wysławszy, potym

woysko posłał w granice krola iego mosci osm mil do włosci Wieliskiej, y wszystkie po samę granice włosc posiesc chciał, co się też z obu stron krew chrzescianska za iego przyczyną rozlewac musiała, y po wszystkich mieyscach przy granicy ludzie Moskiewscy iego własnym umysłem krzywdy y zbytki wielkie czynili, tak że krol iego mosc od złości y płaczu ludzi ukrainnych częstokroć pokoju nie miał, o czym się senatorowie krola iego mosci z wami, boiarami dumnymi obsyłali. Za takimi tedy przyczynami do nieprzyjazni od Borysa, rozumieć raczył k. i. m. y (iz?) rzeczpospolitę naszą lekce powazał, nie powinien był k. i. m. Dmitra słusznie do więzienia wsadzac, abo do Borysa oddawac, coby za dobrą przyjaznią isc mogło; obeyrzawszy się też na pacta poprzysięzone między sobą, ktore k. i. m. iako

миръ, который король утвердилъ своею клятвою и который его величество, какъ христіанскій, могущественный государь, привыкъ соблюдать по отношенію къ каждому изъ своихъ сосѣдей, его величество не желалъ поднимать войну изъ-за Димитрія. Его величество предоставилъ это дѣло волѣ Божіей, полагая, что если онъ дѣйствительный [царевичъ] и дѣйствительно Богъ чудеснымъ образомъ избавилъ его отъ смерти, то при Божіей помощи онъ легко достигнетъ своего престола. Своихъ гетмановъ королевства Польскаго и великаго княжества Литовскаго съ войсками король не посылалъ, какъ это обыкновенно бываетъ, когда его величество и рѣчь-посполитая ведутъ войну съ кѣмъ-либо изъ непріятелей. И этотъ человекъ [самозванецъ] въ нашемъ народѣ былъ почитаемъ не царевичемъ, а скорѣе нищимъ и потому нѣкоторые, какъ христіане, Христа ради, давали ему милости-

ню; вы, вѣдь, тоже, какъ христіане, дѣлаете это людямъ несчастнымъ. Воевода же Сендомірскій, какъ человекъ набожный, добродѣтельный, искренній далъ себя убѣдить Димитрію и бывшимъ при немъ москвитянамъ, что Димитрій дѣйствительный царевичъ, согласился съ небольшимъ числомъ людей идти съ нимъ къ границамъ Московскаго государства, тѣмъ болѣе, что бывшіе при немъ москвитяне увѣряли, что за этими границами москвитяне встрѣтятъ Димитрія съ хлѣбомъ и солью, будутъ ему рады, сами вмѣстѣ съ крѣпостями будутъ сдаваться ему, какъ природному своему государю, и поведутъ къ столицѣ, какъ наследника [московскаго престола] ¹². Хотя Димитрій былъ еще на далекомъ разстояніи отъ столицы, вы, думные бояре, посадили жену и сына Борисовыхъ въ темницу, приставили къ нимъ стражу, а сами всѣ, болѣе знатные, именно: князь Мстислав-

monarcha chrześcianski, potężny kazdemu sąsiadowi swemu zwykł trzymac, nie zdałomu się dla Dmity z wami woyny podnieśc, puscil to na samą wolę Bożą, rozumiejąc to, iesli ze on iest prawdziwy, a p. Bog go cudownie od smierci zachował, łączno stolicę przodkoe swych, za pomocą Bożą, dostąpic moze. Hetmanow swoich coronnych, ani w. x. Litt. z woyski, iako przez ktorych iest zwyczay krolowi i. m. y rzeczypospolitei z nieprzyacioly woyny prowadzić, z nim nie posyłał, ani ten tez człowiek nie za carewicza, ale raczey za zebraka w narodzie naszym był poczytany, y niektorzy względem Boga iałmuzną go opatrowali, iako ludzie chrześcianscy,—wy tez, będąc ludźmi chrześcianskimi, ludziom utrapionym zwykli czynic,—drudzy tez, iako i. m. p. woiewoda

Sendomirski, będąc człowiekiem chrześcianskim, cnotliwym, szczyrym, nakłoniwszy wiarę, dał się iemu y Moskwie, ktorzy przy nim byli, ze był prawdziwym carewiczem, namowic, z pewną y niewielką ludzi liczbą pozwolił z nim isc pod granicę Moskiewską, gdy go tez ci ludzie Moskiewscy, co przy nim byli, upewniali, ze go ludzie Moskiewscy za granicą z chlebem y solą potkaią, radzi y sami się iemu z zamkami, iako panu przyrodzonemu, poddawac będą, y do stolicy, iako dziedzica, odprowadzą; a choc ieszcze od stolicy daleko był, wy, boiarowie dumni żonę y syna Borysowego do więziienia za strażą wsadziwszy, sami wszyscy co nayprzednieysi, mianowicie k. Mscisławski y drudzy dobrze znaczni do niego na mil 30 od Moskwy dobrowolnie przyiechawszy, za pana

скій и другіе знатные бояре добровольно пріѣхали къ нему за тридцать миль отъ Москвы, признали его своимъ государемъ, принесли ему присягу и, приведя въ столицу, вѣнчали на царство. Вы сами, какъ тѣ изъ васъ, которые были у насъ полами, такъ и тѣ, которые здѣсь находились при возвращеніи этихъ словъ, знали, что мы или, точнѣе сказать, народъ нашъ намѣревались посадить его у васъ государемъ, и однако вы сами добровольно приняли его и такимъ образомъ онъ сталъ вашимъ государемъ. Потомъ вы дозволили послать къ его королевскому величеству посла, которымъ былъ Аванасій Власевъ, знатный здѣшній чиновникъ, который бывалъ прежде посломъ отъ Бориса и у его королевскаго величества и у христіанскаго цесаря [астрійскаго императора]; при немъ были московскіе дворяне, знатные здѣшніе люди; онъ отдалъ его королевскому величеству грамоту,

скрѣпленную московскою печатью; онъ благодарилъ короля за хлѣбъ, за соль и за всѣ милости, какія Димитрій получалъ въ государствахъ его королевскаго величества, при чемъ объявилъ королю, что Димитрій желаетъ быть въ несчастной [вѣчной?] дружбѣ съ его королевскимъ величествомъ, нашимъ государемъ и съ нашей рѣчью-посполитой, и просилъ короля дозволить Димитрію вступить въ бракъ съ дочерью г. воеводы Сендомірскаго. Какъ христіанскій, благочестивый государь, желавшій при томъ соединенными силами съ Московскимъ государствомъ воевать противъ врага святаго креста, его королевское величество охотно на это согласился, потому что, видя посольство изъ столь великаго государства и ваше собственное свидѣтельство, не имѣлъ ни малѣйшаго сомнѣнія въ томъ, что Димитрій — дѣйствительный царевичъ московскій. Аванасій [Власевъ] вѣнчался съ до-

swego własnego przyznali y iemu przysięgę oddali, do stolice przyprowdziwszy, koronowali, a zatym wyz sami, tak ci, ktorzy u nas w poselstwie bywali, iako y tu za przyiechaniem (wiedzieli?), ze my podobno abo narod nasz wam miał za pana na stolice posadzić, a wyscie go sami dobrowolnie przyięli, y tak hosudarem waszym stał, potom posła swego Ophanasieia Własiiewa, urzędnika zacnego, tuteyszego Moskiewskiego, ktorzy od Borysa do k. i. m. y do cesarza chrzescianskiego posłem bywał, do k. i. m. pusciliscie go. Ten, mając przy sobie dworzan Moskiewskich, ludzi tuteyszycch, zacnych, list krolowi i. m. oddał pod pieczęcią Moskiewską, za chleb, za sol y za wszystkie chęci, ktore znał w panstwach krola i. m. dziekował, oznaymując mu to, ze pragnął

nieszczęsney przyiazni z krolm i. m. panem naszym y rzeczpospolitą naszą y prosil, aby mu krol i. m. pozwolil wziąć w stan małzenski corką i. m. p. woiewody Sendomirskiego. Krol i. m. (będac?) p. chrzescianskim, pobożnym, zycząc sobie tego, aby złączywszy się z panstwy Moskiewskiem, przeciwko nieprzyiacielowi krzyza s. walczył, wątpliwosci iuz tez zadney z tak wielkim hosudarstwem y swiadcetwem was samych, aby nie miał bydz prawdziwym carewiczem Moskiewskim, nie mając, rad na to pozwolil. Brał Ophanas poseł iego slub z corką i. m. p. woiewody Sendomierskiego, bywali przedtym y potom u krola i. m. y u p. woiewody Sendomirskiego, wszyscy go carewiczem Moskiewskim twierdzili; ten ze Ophanas y inszi poslowie, tuz Moskwy y od was

черью г. воеводы Сендомірскаго; онъ и другіе члены посольства и прежде, и послѣ бывали у его королевскаго величества и у г. воеводы Сендомірскаго, всѣ называли его царевичемъ, отъ вашего имени благодарили г. воеводу Сендомірскаго за милости, оказанныя Димитрію въ государствахъ его королевскаго величества; затѣмъ г. воевода Сендомірскій отправился сопровождать сюда свою дочь, а его королевское величество отправилъ сюда насъ, своихъ пословъ, на свадьбу [и] для обсужденія хорошихъ дѣлъ къ утвержденію вѣчной дружбы между нами и вами, почтенные сенаторы московскіе. Князь Василій Мосальскій и Михаилъ Нагой въ сопровожденіи не мало числа москвитянъ встрѣтили на границѣ дочь г. воеводы Сендомірскаго и его самага и сопровождали ихъ до самой столицы. Вы, думные бояре, еще за городомъ въ патрѣ признали Марину своею государы-

ней и клятвенно завѣряли ее въ своемъ вѣрноподданствѣ. Потомъ вы всѣ дозволили, чтобы патриархъ вашъ и владыки публично вѣнчали ее на царство по вашему обряду. Насъ, пословъ, тоже, какъ водится, встрѣтили у Смоленска; приставы сопровождали насъ до столицы; посольство наше мы справляли публично; вы сами засѣдали съ нами при переговорахъ; этимъ вы, люди московскіе, передъ цѣлымъ свѣтомъ дали ясное свидѣтельство, что уничтожаете всякое сомнѣніе въ томъ, дѣйствительно ли тотъ Димитрій настоящій Димитрій, и всѣмъ окрестнымъ государствамъ дали несомнѣнное извѣстіе, что это дѣйствительный вашъ государь. Теперь вы забыли недавно данное удостовѣреніе и присягу и сами противъ себя говорите, обвиняя его королевское величество и нашу рѣчь-посполитую. Вина эта остается при васъ самихъ. Мы не поднимаемъ никакого спора съ вами

samych dziekowali i. m. p. woiewodzie Sandomirskiemu za te chęci, które mu w panstwach krola i. m. pokazował; zatem prowadził tu corkę swoię i. m. p. woiewoda, a krol i. m. posłał nas tu posły swe na wesele dla postanowienia dobrych dzieł ku wieczney przyiazni należących między nami y wami, senatorami Moskiewskiemu zacnymi; k. Wasil Mosalski y Michał Nagi z nicmałym poczem Moskiewskim na granicy i. m. p. woiewodę Sandomirskiego corkę y iego potkali y az do stolice prowadzili; wy, boiarowie dumni w namiotach ieszcze za miastem za panią swą witali y wiarę poddanstwa swego poprzysięgali, potym publicznie przez patriarchę y wladkow waszych ceremoniami waszemi Moskiewskiemu wszyscy zgodnie

coronowaciescie dopuscili; nas tez poslow po zwyklemu przed Smolenskiem potkano; przystawowie az do stolicy prowadzili; poselstwowmy publicznie odprawowali, a tractatach z nami samymi zasiadali; o tym, aby on miał bydz nieprawdziwym Dmitrem Iwanowiczem, wy sami, Moskiewscy ludzie wszystkimu swiatu iawnym swiadcetwem waszym wszystkie onę watpliwosc znieslicie, a onego za prawdziwego pana waszego w wiadomosc nie watpliwą wszystkim krolewstwom przyległym podali; dopiero swiezo nadane wyswiadczenie y przysięgę waszę zabiwszy, samiz przeciwko siebie mowicie, krola i. m. y rzeczpospolitę naszę winując, która wina nasa przy was samych zostanie. My iego zabiciem controwersiey zadney niwidziemy (nie-

по поводу убійства Димитрія. Намъ не за что жалѣть его. Вы сами видѣли, какъ онъ противъ меня, Велижскаго старосты, когда я прежде былъ посланъ къ нему отъ его королевскаго величества, и теперь противъ насъ обоихъ пословъ возставалъ, что я не давалъ ему царскихъ титуловъ. Онъ дошелъ до великой гордости и надменности. Насъ не можетъ не приводить въ великое удивленіе то, что вы, думные бояре, люди почтенные, осмѣливаетесь говорить сами противъ себя, несправедливо обвиняете его королевское величество, нашего милостиваго государя, а не хотите взять во вниманіе того, что человѣкъ, назвавшій себя Димитріемъ (вы считаете его самозванцемъ), былъ изъ вашего народа—москвитянинъ, что провозглашали его царевичемъ не наши люди, но [ваши] москвитяне, что москвитяне встрѣчали его на границѣ съ хлѣбомъ и солью, что москвитяне

сдавали ему крѣпости и вооруженіе, москвитяне вели его на престолъ, присягали ему на подданство и вѣнчали на царство, какъ своего государя, а послѣ уже они измѣнили ему и убили его; коротко сказать, москвитяне начали это дѣло, москвитяне и кончили, поэтому на себя, а не на кого другаго вы должны пенять и плакаться, если что случится не по вашей мысли, и приписывать это не другимъ, а своимъ грѣхамъ и Божьему гнѣву. Мы также приведены въ великое удивленіе и поражены великою скорбію, что перебито, замучено очень большое число почтенныхъ людей его королевскаго величества, которые не поднимали никакого спора объ этомъ человѣкѣ [самозванцѣ], не ѣздили съ нимъ, не охраняли его и не имѣли даже извѣстія объ его убійствѣ, потому что они спокойно пребывали на своихъ квартирахъ. Пролито [вами] много крови, расхищено много

wiedziemy?), bo go nie mamy zaco załowac; samiscie widzieli, iako pierwszą razą ia starosta Wieliski, gdym był u niego posłem od k. i. mosci, tak y teraz iako się nam obiema stawil, y (zem?) tytulow cesarskich niekazał, w hardosc wielką y pychę się podniosł. To u nas w podziwieniu wielkim bydz musi, ze wy, boiariowie dumni, będąc ludzmi bacznyimi, smiecie sami przeciwko sobie mowic, w tych rzeczach krola i. m. pana naszego winuieciec niesłusznie, a tego widziec y uwazyc u siebie nie chcecie, iuz (iz?) ten człowiek, który się mianował bydz Dmitrem (co go wy nazywacie zmyslonym) waszego narodu był Moskwicin, y iego wyswiadczałi nie nasi, ale Moskwa zamki y armatę poddawali, Moskwa na stoliceę prowadzili, iemu poddanstwo przy-

siegli y na stolicy, iako hosudara swego coronowali; Moskwa potym to zdradziwszy zabili, Moskwa, krotiemi słowy mowiac, Moskwa raczela, Moskwa zawierszyli: zatym ze ninakogo inszego narzekac y utyskowac niebędziecie, ieno sami na siebie, iesli co wam nie po mysli stanie, w tey mierze nikomu inszemu, iedno grzechowi swemu y gniewowi panskiemu przyczytuiać. Iest tez to nam w wielkim podziwieniu y wielkim zalem iestemy zdieci, ze tak wiele ludzi krola i. m. dobrze zacnych, ktorzy zadney controwersiey o tym człowieku nie mieli, z nim nie iezdili y zdrowia iego nie strzegli, bo y wiadomosci zadney o zamordowaniu iego nie mieli, sami w gospodach spokojnie byli, pozabiano, pomordowano, krew wielką rozla-

имущества и вы же насъ обвиняете, что мы разрушили миръ съ вами. Въмѣсто того, чтобы утолить нашу печаль, вы стараетесь еще усилить ее. Мы бы готовы были отдать себя на судъ величайшему врагу его королевскаго величества и, безъ сомнѣнїя, всякій благоразумный человекъ разсудилъ бы, что вся вина на васъ лежитъ, а не на нашей братьи. Мы думаемъ, что съ нашей стороны нисколько не нарушены условїя мира. Это пролитїе крови нашихъ братьевъ, произведенное вами, вы можете приписать толпѣ и мы надѣемся, что вы накажете виновныхъ. Мы надѣемся, что вы удовлетворитесь этимъ нашимъ оправданїемъ, припишете это необычайное приключенїе грѣхамъ и Божьему наказанїю, поскорѣе выпустите съ нами, послами его королевскаго величества, Сендомїрскаго воеводу съ его дочерью и другихъ людей его коро-

левскаго величества, какїе остались въ живыхъ, вмѣстѣ съ ихъ имуществомъ и что объ этомъ, ради собственнаго блага въ будущемъ, вы будете бить челомъ вашему новоизбранному государю, а мы, прибывъ къ его королевскому величеству, будемъ стараться, чтобы миръ съ вами сохраняемъ былъ до условленнаго времени. Если же вы, вопреки обычаемъ всѣхъ христіанскихъ и букурманскихъ государствъ, задержите насъ, то этимъ вы оскорбите его королевское величество и нашу рѣчь-посполитую — Польское королевство и великое княжество Литовское; тогда уже трудно вамъ будетъ складывать вину на чернь; тогда и это пролитїе неповинной крови нашихъ братьевъ падетъ на вашего новоизбраннаго государя; тогда ничего хорошаго не можетъ быть между нами и вами и если какое зло выйдетъ у насъ съ вами, то Богъ видитъ, что

no, majątnosci wielkie pobrano y ieszce wysami nas winuieci — z naszey strony przymierze bydz rozerwane; miasto tego, co bysciezal nasz utulic mieli, to go ieszce więcey przyczynic usiluiecie. Y naywiększemu tedy nieprzyiacielowi krola i. m. pana naszego bezpiecznie bysmy się sądzic dali, y pewnie rozsądkiem kazdego, bacznego człowieka, przy was wszystka wina, a nie przy braci naszey. My rozumiemy, ze z naszey strony pactsa naymniey nie naruszone, a to braci naszey krwi rozlanie własne na pospolstwo włożyc mozecie, y my to rozumiemy, ze winnych pokarac będziecie chcieli, y tę excuzatią naszę na ten czas przymuiąc, rozumieli bysmy, ze ten niesłychany przypadek grzechowi y dotknienu bozemu przyczytawszy, i. m. p. wojewodę Sendomirskiego społecznie z corką iego y z drugiemu ludzmi krola i.

m. p. naszego, ktorzy zywi zostali, iako naypredzey ze wszystką majątnością ich przy nas poselch krola i. m. do panstw iego krolewskiej mosci wypuscili y o to teraznieyszemu swemu nowoobranemu hosudarowi czolem bili dla swego dobrego przyszłego. My tez do krola i. mosci przybywszy, zabiegac temu będziemy, iakoby ten pokoy do urzeczonych lat zostawiony był. A gdzie nas nad zwyczaj wszystkich hosudarstw chrzescianskich y bisurmanskich zatrzymacie, tu iuz tym krola i. m. y rzeczpospolitą nasze, korone Polska y w. x. Litt. obolszycie: tu iuz trudno tego na poselstwo (na pospolstwo?) składc, za tym y to krwi niewinne rozlanie braci naszey przy dzisieyszym nowoobranym hosudaru; waszym y naszym nic dobrego bydz nie moze, a p. Bog wi, co by się z obu stron miendzy nami chrzesciany zle stac miało, nie z na-

оно произойдетъ не отъ насъ, а отъ васъ, и вы дадите ему строгій отчетъ»¹³.

Это дѣло [убійство самозванца и избрание Шуйскаго] на первыхъ же порахъ не понравилось нѣкоторымъ боярамъ, особенно Сѣверской области. Они, собравшись, подняли бунтъ противъ Шуйскаго. У нихъ были вождями Болотниковъ и Заруцкій. Они стали укрѣпленнымъ лагеремъ подъ Москвой у села Коломенскаго, въ 7 верстахъ отъ Москвы. Москвѣ они были тяжелы и, вѣроятно, овладѣли [бы] ею, потому что уже зажгли было деревянную крѣпость ея, если бы не измѣнилъ имъ дворянинъ Пашковъ, передавшійся Шуйскому съ пятьюстами человекъ, благодаря чему, Шуйскій легко поразилъ ихъ. Заруцкій послѣ того ушелъ въ Калугу, гдѣ, не мало перебилъ людей у Шуйскаго, когда тотъ нѣсколько разъ покушался взять ее; Болотниковъ пошелъ на Тулу, откуда отпра-

вился было къ Путивлю, когда услышалъ, что въ Путивль прибылъ съ донскими казаками Петръ Феодоровичъ, Недвядко по фамилии, который назвался сыномъ покойнаго царя Феодора Ивановича. Къ нему пристали всѣ Сѣверяне и вышеупомянутый Болотниковъ съ небольшимъ отрядомъ войска. Этотъ Петръ Феодоровичъ двинулся къ Москвѣ, на Тулу, гдѣ воеводой былъ князь Шаховской. Находясь въ Тулѣ [самозванецъ Петръ] собиралъ войско. Шуйскій не сталъ дожидаться, пока онъ подойдетъ къ Москвѣ, а собравъ войско, какое могъ собрать, осадилъ его въ Тулѣ 1607 года и когда долго не могъ взять города, то по совету одного мельника затопилъ его. Когда осажденные стѣснены были водой и голодомъ, то замозванецъ, получивъ удостовѣреніе отъ Шуйскаго, что имъ всѣмъ дарована будетъ жизнь, сдался ему; но Шуй-

szych, ale z waszych rąk, nie my, ale wy srogą liczbę p. Bogu dawac bedziecie.

Nie podobała się zaraz ta sprawa niektórym boiarom, a zwłaszcza Siewierskiey ziemi, ktorzy, zebrawszy do kupy, rebellizowali Szuyskiemu, nad ktoremi był wodzem Bołotnikow y Zarudzki, položyli się pod Moskwą pod Kołominskim, warst 7 od Moskwy, skąd byli Moskwie silni y dobili (by?) iey, gdyz iuz zapalili drewniany zamek, by Paszko dworzaniin nie zdradził ich, który się w 500 człowieka Szuyskiego (Szuyskiemu?) sprzedał, zaczym ich snadnie Szuyski poraził. Zarudzki tedy do Kaługi uszedł, gdzie niemało ludzi Szuyskiemu (pobił?), gdy iey kilka razy dobywał, a Bołotnikow na Tule, skąd by (by?) do Putiwła poszedł, gdy usłyszał, ze do Putiwła przyszedł Piotr Fedorowicz

Niedzwiadko z domu (domu?) z kozakami Dunskiem, który się mianował bydz nieboszczyka cara Fiedora Iwanowicza synem, do ktorego wszyscy Siewierzanie przystali, y ten Bołotnikow, mając nieco z sobą ludzi. Ruszył się ku Moskwie do Tyły, gdzie woiewodą był k. Szachowski; tam gdy był, ludzi sobie ieszcze przybierał. Szuyski tedy, nieczekaiać przyscia iego pod Moskwę, zebrawszy co ludzi mógł, na Tule go in anno 1607 (obległ?), ktorego długo niemogąc dobydz, za poradą iednego młynarza wodą go wytopił, a gdy iuz przez wodę y głod byli bardzo usciscieni, za ubezpieczeniem zdrowia ich wszystkich, Szuyskiemu zdac się musiał. Miasto tedy obietnicy y przysięgi swey, ze ich miał przy zdrowiu zostawic, przywiodszy wszystkich do Moskwy, samego Piotra obiesił,

скій, вопреки обѣщанію и клятвѣ сохранить имъ жизнь, приведши ихъ въ Москву, Петра повѣсилъ, Болотникова съ 4,000 людей утопилъ, а Шаховскаго держалъ въ тяжкомъ заключеніи; впрочемъ, Шаховской, при содѣйствіи нѣкоторыхъ друзей, бѣжалъ потомъ изъ заключенія въ Тушинъ къ новому царю Дмитрію, о которомъ рѣчь будетъ ниже.

Шуйскій не достигъ этимъ спокойнаго царствованія, напротивъ, онъ нашелъ себѣ еще большую пагубу, потому что въ 1607 году, въ десятую пятницу послѣ русской пашхи появился въ Стародубѣ нѣкто, назвавшійся сначала Андреемъ Андреевичемъ Нагимъ. Затѣмъ, по истеченіи четырехъ недѣль, пришелъ въ Черниговъ Андрей Воеводскій—Рукинъ, москвитянинъ и [сталъ рассказывать], что въ Стародубѣ находится царь Дмитрій, котораго держали Сѣверскія крѣпости, и увѣрялъ, что онъ живъ. Былъ тогда

слухъ, что Дмитрій ушелъ изъ Москвы отъ смерти, что вмѣсто него тамъ убили кого-то другого, котораго Дмитрій положилъ на своей кровати. Этого Рукина взяли въ Стародубъ. Прибывъ туда, онъ не сразу указалъ Дмитрія; только когда уже его заставили, онъ указалъ на вышеупомянутаго Нагого и сказалъ, что это и есть царь Дмитрій. Этотъ послѣдній сознался, что онъ дѣйствительно царь Дмитрій, что онъ чудеснымъ образомъ ушелъ отъ смерти, приготовленной ему Шуйскимъ. Русскіе сейчасъ же повѣрили ему и признали его дѣйствительнымъ Дмитріемъ. Когда объ немъ разнеслась вѣсть по нашимъ польскимъ, пограничнымъ крѣпостямъ, когда онъ самъ сталъ разсылать грамоты, приглашая къ себѣ военныхъ людей, то многіе стали собираться около него.

Въ томъ же 1607 году, 2 сентября, пришелъ къ нему Мозырскій хорунжій Будило.

Bołotnika ze 4000 ludzi utopił, k. Szachowskiego w więzieniu ciężkim miał, który potym za zfolgowaniem niektórych przyjaciół z więzienia uszedł do cara Dimitra nowego na Tuszyn, o którym będzie nizey.

Nie iuz koniec uspokojenia panowania swego Szuyski miał, ale zgubę większą swoją, bo w roku 1607, o dziesiątym piątku po wielkiej nocy święta Ruskiego, zawił się do Staroduba, mieniając się bydz pierwiec Andreiem Andreiewiczem Nagim, potym po czterech niedzielach do Czernihowa przyszedł Andrzej Woiewodzki Ruchin, Moskwićin, który bydz cara Dmitra żywego w Starodubie, na ktorego się zamki Siewierskie trzymały, tusząc go bydz żywego, gdy ten głos był, ze uszedł z Moskwy od tego zabi-

cia, a na miejsce iego zabito inszego, ktorego on był na swoim łozku położył. A tak tego Ruchina wziąwszy go do Staroduba, gdzie gdy był przywieziony, nie raz (zaraz?) go powiedział, az za przymuszeniem ukazał na tego Nahiego, yz ten iest car Dmitr, do czego się y sam przyznał, zem iest tym, iakom cudownie uszedł od zabicia y zamordowania Szuyskiego, ktoremu zaraz uwierzywszy, Moskwa za tego prawdziwego Dmitra przyjęli go. Gdy się ten Dmitr rozszawil po zamkach naszych Polskich pogranicznych y sam listy rozsyłał, zaciągając ludzi służących, wiele sie do niego kupiło.

W tym ze roku 1607 septembra 2 die, przyszedł do niego p. Budziło, chorąży Mозырski.

Того же года, 20 сентября, [самозванецъ] выступилъ съ войскомъ изъ Стародуба къ Почапову [Почепу?], куда прибылъ 25 числа того же мѣсяца. Бояре и мѣщане встрѣтили и приняли его съ радостію. Того же года 30 сентября, онъ двинулся изъ Почапова къ Брянску. На пути къ Брянску, на первомъ ночлегѣ, прибѣжалъ изъ Бранска къ царю гонецъ съ извѣстіемъ, что Михайль Кашинъ напалъ неожиданно на Брянскую крѣпость, сжегъ ее и сейчасъ же удалился. Царь отправилъ за нимъ въ погоню г. Будила и съ московскими людьми дворянина своего Гриндина. Они не могли догнать Кашина и возвратились назадъ; царя они нашли уже въ Брянскѣ, въ укрѣпленномъ лагерѣ у Свенскаго монастыря.

Того же года, 10 октября, [самозванецъ] двинулся къ Карачеву, куда прибылъ 12 октября и напелъ поджидавшихъ его здѣсь запорожскихъ казаковъ.

Tegoz roku 20 7-bra, ruszył się z Staroduba z wojskiem swym do Poczapowa, do którego przyszedł tegoz miesiąca 25 dnia, którego z radością boiarze y mieszczanie potkali y przyjęli. Tegoz roku 30 7-bra, ruszył się z Poczapowa do Branska; w drodze na pierwszym noclegu przybiezano z Branska do cara, że Michajło Kaszyn, czatą przypadszy, a spaliwszy Branski zamek, zaraz odszedł, za którym car wyprawił w pogonię p. Budziła, a z Moskiewskim ludem boiarzyna swego Hrindina, którego dogonic niemogąc, wrocil się nazad, a cara zastali leżąc w Branski u Swinskiego monastyrza.

Tegoz roku 8-bra 10, ruszył się do Karaczewa, do którego przyszedł 8-bra 12 dnia,

Того же года 6 октября, наше войско разсердилось на царя за одно слово, взбунтовалось и, забравъ все вооруженіе, ушло прочь; только на утро оно дало себя умиловить и возвратилось назадъ; ушло оно было уже три мили.

Того же года 14 октября, царь отправилъ г. Мѣховецкаго и г. Будила освобождать Козельскъ, который добывали присланные Шуйскимъ вк. Мосальскій и Матіашъ Мѣстинъ (*). Они неожиданно напали на этихъ послѣднихъ того же мѣсяца 18 числа, утромъ, на разсвѣтѣ, сперва встрѣтились со стражей, а затѣмъ напали на лагерь. Русскіе пришли въ смятеніе, не могли приготовитьсь къ битвѣ, стали спасать себя бѣгствомъ и одни, убѣгая, защищались, а другіе, которымъ не удалось бѣжать, должны были пасть на мѣстѣ. Мѣховецкій и Будило взяли обозъ со всеѣмъ имуществомъ, а чего не взяли—сожгли. Матіаша и многихъ дру-

gdzie kozakow Zaporoskich zastał, ktorzy go czekali.

Tegoz roku 6 8-bra, wojsko się nasze o niektore słowo na cara obruszyło, zbuntowawszy się tedy, armatę wszystką zabrawszy, poszli byli precz, az nazaiutrz ublagac się dało y w milach trzech się wrocilo.

Tegoz roku 14 8-bra, wyprawil car p. Miechowieckiego y p. Budziła, ratuiąc Kozelska, którego k. Masalski y Matyasz Miecsin od Szuyskiego dobywali. Przyszli tedy rano ninich (na nich?) ze dnim czatą w tym ze miesiacu 18 dnia. Z strażą się potkawszy naprzod, na nich iachali w oboz; Moskwa, będąc strwozona, do sprawy przysc nie mogła, raczey uciekaniem zdrowia swoje

(*) Мазиновъ. Лѣт. о мятежахъ, стр. 126; Мизиновъ. Ник. лѣт. 8, 91.

гихъ взяли въ плѣнь и съ торжествомъ въѣхали въ Козельскъ; народъ съ великою радостію встрѣтилъ ихъ съ хлѣбомъ и солью за городомъ и великую честь оказывали воеводѣ. 21 числа того же октября мѣсяца, самъ царь прибылъ въ Козельскъ и благодарилъ за побѣду.

Того же года и мѣсяца 23 числа, царь двинулся къ Бѣлеву и прибылъ 26 октября.

Того же года и мѣсяца 27 числа, царь пошелъ назадъ къ Карачеву, куда мы прибыли 29 октября.

Того же мѣсяца 30 числа, ушли отъ насъ и отъ царя прочь запорожскіе казаки.

Того же года мѣсяца ноября 2 числа. Царь, не имѣя столь значительнаго войска, чтобы остаться зимовать въ Карачевѣ, отправился зимовать въ Путивль. На пути къ не-

му, въ Лабушевѣ, Камаринской волости, онъ встрѣтился 2 ноября съ г. Самуиломъ Тышкевичемъ, у котораго было 700 человекъ конницы и 200 пѣхоты; затѣмъ того же мѣсяца 9 числа, прибылъ къ нему г. Валавскій съ 500 человекъ конницы и 400 пѣхоты. Получивъ это сильное подкрѣпленіе, царь рѣшился двинуться къ Брянску, который измѣнилъ было, когда царь находился въ Карачевѣ.

Того же года 13 ноября, царь двинулся къ Брянску, куда мы прибыли 19 числа. Брянскій воевода, узнавъ о прибытіи царя, вышелъ противъ него съ войскомъ за милю отъ крѣпости. Наше войско сейчасъ задержало его и гнало до самой крѣпости, ворвалось въ городъ и зажгло его, а русскіе съ воеводой заперлись въ крѣпости, гдѣ ихъ наши сейчасъ же осадили, и устроили

unosili iuz się broniąc, drudzy na placu, ktorym do uciekania nie przyszło, poledz musieli, oboz ze wszystkim wzięli, ostatek zapalili, Matyasa y z wielą inszych więzniow wzięli y do Kozielska z zwycięstwem wiachali, ktorych z wielką radością pospolstwo wszystko z chlebem, z solą przed miastem potykali y czesnosć z uczciwoscią wielką woiewodzie z mieszczany wyrządzali. Potym 21 die miesiaca 8-bra, car sam do Kozielska przyiachał y za zwycięstwo dziękował.

Tegoz roku y miesiaca 23, ruszył sie car do Bielewa, do którego przyszedł 26 8-bra.

Tegoz roku y miesiaca 27, nazad do Karaczewa ruszył, pod ktoregosmy przyszli 29 8-bra.

Tegoz miesiaca 30, kozacy Zaporowscy od nas y od cara odeszli przecz.

Tegoz roku miesiaca 9-bra, die 2. Nie

maiąc tak wielkiej potegi car, iakoby miał w Karaczewie zimowac, ruszył się z Karaczewa do Putiwla zimowac, ale yz w drodze w Łabuszowie, w Komuryckiej włosci z p. Samuelem Tyszkiewiczem się potkał 2 9-bra miał koni z sobą 700, a piechoty 200; potym tegoz miesiaca 9 9-bra p. Walawski przyszedł w 500 iazdy, a 400 piechoty, dla czego, maiąc car posiłek dobry, umyślił sie ruszyc pod Bransk, ktory zaraz był zmienil, gdy car był w Karaczewie.

Tegoz roku 13 9-bra, ruszył się car pod Bransk y die 19 przyszlismy pod Bransk; wiedząc tedy woiewoda Branski Michajło Kaszyn o przysciuu carskim, wyszedł z ludem przeciwko niemu, mila od zamku, ktorego łączno wsparło woysko nasze y gonili ich az nod samy zamek y w miasto zaraz na nich wpadli y zapalili go, a Moskwa się z woiewodą zaparła na zamku, ktorych oble-

укрѣпленный лагерь на городскомъ пожарищѣ.

Того же года 24 декабря, князь Мосальскій пришелъ выручать Брянскъ, но въ томъ же мѣсяцѣ прибылъ изъ Польши царевичъ съ 12 хоругвями г. Велегловскаго, а также г. Рудницкій, Хруслинскій, Казимерскій съ ротами, а затѣмъ черезъ три дня прибылъ г. Микулинскій. Князь Мосальскій, не видя возможности освободить Брянскъ, напротивъ, получивъ самъ порядочную острастку, долженъ былъ черезъ нѣсколько дней уходить ночью.

1608 года, января. Былъ большой холодъ; нельзя было удержаться войску въ лагерѣ; оно двинулось къ Орлу.

Того же дня пришелъ на службу Тышкевичъ старый съ г. Тупальскимъ съ 400 человекъ конницы. Царь двинулся мимо Карачева, въ

которомъ уже находился князь Мосальскій; онъ препятствовалъ царю идти мимо Карачева, но, получивъ отпоръ, принужденъ былъ дать дорогу, которою царь съ войскомъ благополучно прибылъ въ Орель 16 января и тамъ зимовалъ. Въ это время Димитрій Шуйскій стоялъ въ Бѣлевѣ и затѣмъ двинулся къ Болхову.

Того же года, 30 марта, прибылъ съ войскомъ въ Кромы на службу вышеупомянутаго царика князь Романъ Рожинскій. Затѣмъ онъ былъ избранъ гетманомъ всѣхъ войскъ царика.

Въ томъ же году, 8 мая, царь, видя, что имѣеть достаточно войска, и что настало удобное для войны время, двинулся изъ Орла къ Болхову, въ которомъ находился съ войскомъ Димитрій Шуйскій.

Того же года и мѣсяца 10 числа, когда съ обѣихъ сторонъ войска при-

gli zaraz y postawili oboz na pogorzelistku miasta.

Tegoz roku 24 10-bra, k. Masalski przyszedł był na odsiecz Branskowi, a tegoz tez miesiaca carowicz przyszedł z Polski ze 12 chorągwi pana Wielogłowskiego, pan Rudnicki, pan Chruslinski, pan Kazimierski z rotami, a potym trzeciego dnia przyszedł p. Mikulinski. Masalski, niemogąc dac Branskowi odsieczy, ale wziąwszy dobry wstręt, po kilku dni noca umykac musiał.

Anno 1608, ianuarij. Iuz zimno wielkie było. Niemogąc daley rycerstwo strzymac w obozie, ruszyło się do Orla.

Tegoz dnia przyszedł na służbę pan Tyzkiewicz stary z panem Tupalskim w 400 koni; idąc tedy car mimo Karaczow, na którym tez był k. Masalski, którym przescia bronil mimo Karaczow, ale gdy wziął wstręt,

musiał puscic droge, którą bezpiecznie przeszli do Orla ianuarij 16 dnia y tam zimował. Szuyski Dmitr tym czasem z woyskiem leżał w Bielewie, potym się do Bolchowa ruszył.

Tegoz roku 30 martij, k. Roman Ruzynski z woyskiem dobrym na służbę tego caryka do Kram przyszedł; potym go hetmanem nad wszystkim woyskiem obrali.

W tym ze roku 8 maj, car, mając woysko gotowe, a czas pogodny nastąpił wojny, ruszył się do Orla ku Bolchowi, w którym był Szuyski z woyskiem.

Tegoz roku y miesiaca maija 10 dnia, gdy iuz z obu stron gotowe były woyska ku bitwie, a widząc Szuyski, yz car z Orla następuje, wywiódł tez swoje woyska w pole, którego miał sto siedmdziesiąt tysiecy, mil 2 od Bolchowa. Carskie woysko iako ciężkie...

готовились къ битвѣ, Шуйскій, видя, что царь наступать изъ Орла, вывелъ тоже въ поле за городъ Болховъ на двѣ мили свое войско, котораго у него было 170,000. Царское войско, какъ тяжело вооруженное, [шло медленно, быстро шли] лишь гусарскіе полки. Гетманъ, князь Рожинскій послалъ впередъ полки гг. Рудскаго, Велегловскаго и казацкіе полки, и поручилъ имъ занять перестрѣлкой этотъ московскій народъ. Они въ этотъ день долго и мужественно бились съ ними, но затѣмъ дали знать гетману, что никакъ не могутъ сдержать столь великое войско и просили его, какъ можно скорѣе, поддержать ихъ. Сейчасъ же все войско стало спѣшить и, пройдя бѣглымъ шагомъ двѣ мили, нашло, что войско Шуйское стоитъ на мѣстѣ, готовое къ битвѣ, что оно велико и превосходитъ силы царскаго войска. Князь Рожинскій далъ знакъ вступить въ битву прежде всего полку

князя Адама Рожинскаго и полкамъ Валавскаго. Они охотно вступили въ битву и бились мужественно. Противъ нихъ выступили прежде всего нѣмцы и поляки [казаки?], но всѣ легли на мѣстѣ, потому что не получили поддержанія отъ русскаго войска, которое вмѣсто того, чтобы дать имъ помощь, столпилось около своихъ пушекъ. Князь Рожинскій, видя, что московское войско не идетъ въ битву, имѣя въ виду также, что въ его войскѣ лошади измучены и изнурены (ихъ не малое число пало отъ жару) и что уже приближается ночь, ввелъ свое войско въ лагерь, который устроилъ тутъ же подлѣ московскаго войска; московское войско тоже было въ лагерѣ.

На слѣдующій день, 11 мая, на разсвѣтѣ, гетманъ приготовилъ къ бою и вывелъ войско; Москва тоже по своему обычаю приготовила войско. Съ обѣихъ сторонъ пустили наѣзтниковъ. Такъ какъ обозъ гет-

lekko ile (tylko?) pułki husarskie, ale naprzod posłał p. hetman x. Ryzenskie pułki pana Rudzkiego, p. Wielogłowskiego y kozackie pułki, aby ten lud Moskiewski zabawiali, ktorzy tego dnia długo y mężnie się scieraiać z nimi, dali znac do p. hetmana, yz tak wielkiego woyska strzymac niemożemy, prosząc, aby co prędzey posilkował ich. Natychmiast woysko się wszystkie skokiem pospieszac musiało, y dwie mile klusem dobrym idąc, zastali Szuyskiego woysko w sprawie stojąc, dosyc wielkie y nie rowne przeciwi carskiemu. Dawszy tedy hasło x. Ruzynskie ku potykaniu, kazał naprzod tym pułkom pierwszym x. Adama Ruzynskiego y Walauskiego pułki (pułku?), ktorzy, będąc ochotni ku boiowi, potkali się mężnie, ktorym na-

przod przyszli niemcy y polacy (kozacy?) a gdy posilku od Moskwy nie mieli, na placu wszyscy zostali, yz Moskwa miasto posilku swoim, w gromadę ięno ku armacie się kupiła. Widząc to x. Ruzynskie, yz Moskwa ku bitwie nie naciera, a mając w swoim woysku konie zmorzone y pomordowane, iako ich niemalo od gorąca pozdychało, a tez iuz noc nadechodziła, woysko swe w oboz wprowadził, który tuż pod woyskiem Moskiewskim polozył; Moskwa tez takze.

Nazaiutrz tedy iednastego maji, rano, zedniem wywiódł pan hetman woysko swe, w sprawie gotowe, ku boiowi. Moskwa tez w tąz woysko swe sprawiła, iako obyczay niesie; puszczono z obu stron harcownika. Oboz p. hetman, yz niedobrze stał, ruszył na insze,

мана стоялъ на не хорошемъ мѣстѣ, то онъ передвинулъ его на другое, болѣе ровное мѣсто во флангъ неприятелю. На возахъ были хоругви. Русскіе, думая, что другое войско заходитъ имъ въ тылъ, потому что среди пыли не видно было воевъ, а видны были только хоругви, и притомъ не видя, гдѣ обозъ сталъ, потому что его закрывали пригорокъ и роща, встревожились, какъ только польское войско выступило къ бою и дань былъ знакъ начать битву, и, побившись немного съ передними ротами, подались назадъ. Тогда [наши] гнали ихъ двѣ мили за Болховомъ, но такъ какъ наступила ночь, то гнали ихъ лишь до засвѣвъ, гдѣ они имѣли очень узкій проходъ. Въ этихъ засвѣкахъ черезъ все лѣто былъ страшный смрадъ отъ человѣческихъ труповъ, а въ особенности отъ лошадиныхъ, такъ какъ тамъ пали чуть ли не всѣ лошади русскаго войска. Въ этой битвѣ русскіе

бросили все свое оружіе, военные снаряды и всѣ свои богатства. На эту войну они отправились съ большими средствами и силами и, надѣясь навѣрное побѣдить, собирались сейчасъ же идти къ Кіеву, но Богъ разрушилъ ихъ гордые замыслы и расточилъ удивительно малымъ польскимъ войскомъ, котораго при царскихъ людяхъ было не болѣе 5,000.

Того же года [и мѣсяца] 13 числа, Болховская крѣпость и городъ, послѣ того, какъ войско Шуйскаго было поражено и разсѣяно, сдались, когда подступилъ царь. Тамъ взятъ былъ Феодоръ Гедройць, передавшійся русскимъ изъ Запорожья.

Того же года 24 іюня, въ праздныхъ св. Іоанна, царь подступилъ къ столичному городу Москвѣ. Тамъ не было никакого войска кромѣ стражи. Когда царь, не находя удобнаго мѣста для лагеря, ходилъ кругомъ Москвы и, направляясь назадъ къ Тушину, дошелъ до Товіенска [с. Таи-

rowniejsze miejsce, w bok nieprzyjacielowi, mając wozy z chorągwiami. Moskwa, rozumiejąc, iż wojsko drugie w tył im zachodzą, bo w kurzawie wozów nie widac było, ieno chorągwie, a też gdzie się oboz stawił, widzieć nie mogli y za pagorkiem y za chrostem, ztrwożywszy się tedyz z sobą, skoro wojsko Polskie ku potykaniu nastąpiło y hasło дано ku bitwie, mało co potkawszy się z przednimi rotami, zaraz tył podali. Goniono tedy ich z Bołchow mil dwie, ale yz noc nastąpiła, do zasięk gonie, gdy tam na nich ciasna była dziura, na tych tedy zasiękach przez całe lato smrod okrutny od trupów człowieczych był, a naybardziej od scierwa konskiego, gdy tam mało nie wszystkie konie Moskiewskie poległy. W tey tedy potrzebie odbiegli wszystkiej armaty y stat-

kow woiennych y wszystkich bogactw swoich, gdyż z wielkim dostatkiem y siłą się na tę wojnę wyprawili byli; tusząc sobie pewnego swycięstwa, zaraz się gotowali do Kijowa ciągnąć, ale p. Bog ich harde myśli dziwnie małym wojskiem Polskim, ktorego więcej nie było 5000 ludzi z carskimi ludzmi, rozproszył.

Tegoz roku 13 dnia. Bołchow zamek y miasto, widząc, iż wojsko Szuyskiego zbity y rozproszono, poddał się, gdy poden car podstąpił, na którym wzięto Fedora Giedroycia, który się był przedał z Zaporozza do Moskwy.

W tymze roku 24 iunij, o s. Janie, car pod Moskwę podstąpił, pod miasto stołeczne. Zadnego woyska nie było krom strazy, a gdy, niemogąc upatrzyc miejsca położeniu

нинскаго], то на него напало было въ тѣсномъ мѣстѣ войско Шуйскаго, но при Божіей помощи было разбито. Царское войско расположилось у Тушина, подлѣ монастыря св. Николая на мѣстѣ, заросшемъ яворомъ.

Того же года, 5 іюля, изъ разныхъ городовъ не мало прибыло къ Шуйскому войску, котораго было 100,000 [русскихъ] и 40,000 татаръ. Они расположились у рѣки Москвы подлѣ монастыря Нехорошева. Занимало оно пространство отъ Москвы до Ходынки на 7 верстѣ. Князь Бучинскій [Рожинскій], видя, что здѣсь собрано такъ много народа, что трудно противъ него удержаться въ обозѣ и что нѣтъ удобнаго мѣста для аванпостной битвы, призвавъ Бога на помощь и не давая знать войску, а только посовѣтовавшись съ полковниками и нѣкоторыми ротмистрами, какъ только московское войско расположилось, приказалъ ночью сво-

ему войску двинуться къ московскому лагерю, а Заруцкому приказалъ правымъ крыломъ ударить на татаръ. Передній полкъ г. Валавскаго, поставленный на челѣ, ударилъ на стражу у лагеря и, преслѣдуя ее, въѣхалъ въ лагерь. Другіе полки, бывшіе во флангахъ, прорвавъ каждый противъ себя лагерь, ворвались въ него. Русскіе не могли устроиться и были поражены. Такимъ то образомъ, при Божіей помощи, мы одержали побѣду и взяли не малую добычу, а Шуйскій съ войскомъ вступилъ въ городъ.

Послѣ этой битвы, чѣмъ дальше, тѣмъ больше, прибывало войска на службу царю. Такъ прибыли: г. Боровскій, который выдержалъ сраженіе съ княземъ Мосальскимъ подъ Звенигородомъ и одержалъ надъ нимъ побѣду; затѣмъ Зборавскій со Стадницкимъ; затѣмъ Мхоцкій, Вилямовскій, пробившійся мимо Смоленска

woyska, chodził około Moskwy, gdy się wrocili do Towienska nazad ku Tuszynie, nastąpiło było woysko Szuyskiego w ciasnym miejscu, ale za pomocą Bożą rozgromieni; obozem się na Tuszynie położyli pod monastyrzem s. Mikoły, na miejscu iaworowym.

Tegoz roku 5 iulii, przybyło woyska Szuyskiemu nie mało z roznych miast, ktorego się liczyło sto tysięcy, a tatarow 40 tysięcy, który się położyli u monastyra Niechoroszewa, nad rzeką Moskwą. Moskiewskie woysko od Moskwy samey az do Chodyнки rozłożyło się na 7 warst. X. Buczynskie (Ruzynskie?), wiedząc, yz bardzo wielki lud, ktoremu trudno aby się w obozie mógł oprzec, pola tez do wstepnego boiu nie było, wziąwszy tedy p. Boga na pomoc, niedając wprzod wiedziec o tym woysku, tylko się pp. pułkownikow y rotmistrzow niekorych poradziwszy, zaraz, skoro

się woysko Moskiewskie położyło, w nocy woysku prosto kazał następować ku obozowi Moskiewskiemu, a Zaruckiemu kazał prawym bokiem na tatarzy. Przedni tedy pułk pana Walawskiego, który był na czele postawiony, na straż pod obozem natarł, na ktorej w obozie wiachał, insze skrzydła, ktore trzymały pułki, każdy przeciwko sobie oboz przerwawszy, wpadli; Moskwa, niemogąc przyść do prawy, rozgromiono, y tak za Bożą pomocą zwycięstwo otrzymaliśmy, korzycie niemalą otrzymawszy, a Szuyski z ludem do miasta się wprowadził.

Potym, po tey potrzebie, coraz na sławę (służbę?) carską, sławę (woyska?) przybywało, iako p. Borowski, który miał potrzebę z k. Masalskim pod Zwinigrodem, nad krorym zwycięstwo otrzymał, potym i. m. p. Zborowski z p. Stadnickim, potym p. Młocki, p. Wilamow-

и одержавшій побѣду надъ русскими, вышедшими противъ него, когда онъ уже миновалъ Смоленскъ; пришелъ также изъ Рязани съ донскими казаками Лисовскій, который много разъ громилъ русскихъ, когда еще былъ въ Рязани, и еще прежде, когда царь посылалъ его отъ Орла въ Михайловъ. Когда онъ подходилъ къ Тушину и проходилъ мимо Москвы, то русскіе напали и разбили его, но онъ опять собрался съ силами и пришелъ въ Тушинъ.

Въ томъ же году, 27 іюля. Шуйскій, надѣясь отвлечь отъ царя войско, къ которому часто и присылалъ убѣждать, чтобы отступило, обѣщая заплатить ему все заслуженное жалованіе, отправилъ въ Польшу царицу—жену Димитрія и пословъ со всѣми польскими людьми, находившимися у него въ заключеніи со времени убійства Димитрія. За царицей посланъ былъ съ полкомъ въ пого-

ню Валавскій, но онъ не могъ догнать ее, а что касается условій, на которыя должны были согласиться наши послы, то это можно видѣть изъ нижеслѣдующей грамоты.

Послѣ столь долгаго и тяжелаго задержанія въ Москвѣ пословъ и [главнаго] посла его королевскаго величества, послѣ взаимныхъ переговоровъ съ думными боярами [мы послы], чтобы освободить всѣхъ задержанныхъ гг. [поляковъ] и насъ самихъ, постановили и рѣшили [заключить] между нашимъ милостивымъ государемъ и государемъ Московскимъ, Василиемъ Ивановичемъ Шуйскимъ и его государствомъ миръ на 3 года и 11 мѣсяцевъ на извѣстныхъ условіяхъ, именно: [государь Московскій] долженъ отпустить теперь же съ нами Сенодирскаго воеводу съ дочерью и со всѣми тѣми ихъ друзьями, которые во время нашихъ переговоровъ пріѣхали въ Москву по приглашенію, а другихъ

ski, który się też przebił iąc mimo Smolensk, nad Moskwą zwycięstwo otrzymał, którzy wyszli byli na jego oboz, gdy iuz był minął Smolensk; p. Lisowski też z Duskimi kozakami z Rezani przyszedł, który też wiele razy Moskwę gromiwał, będąc w Rezani, gdy go car ieszcze z Orła do Michajłowa był posłał, a gdy przychodził do Tuczyna, a miał (mijał?) Moskwę, napadła nań Moskwa, rozgromiła go, ale znowu zebrawszy się, przyszedł na Tuczyn.

W tym ze roku 27 iulii, Szuyski (mnie-
mając?), yz to woysko od cara odwiedzie, iakoż częstokrotnie przysyłał, aby go odstąpiło, obiecując im zapłacić zasłużone, wysłał do Polski carową Dmitrową y z pp. posły y wszystkimi Polskimi ludzmi, których miał u siebie w więzieniu od zabicia Dmitrowego, za którą posłano p. Waławskiego z puł-

kiem, ale yz (ich?) ugonic nie mogli; a na iakie pp. posłowie nasi pozwolic musieli condytie, wrzkomo znaczy się (z?) położonego scriptu.

Po tak długim y ciężkim zatrzymaniu posłów y posłanika i. k. m. w Moskwie, ze spolnych namow y tractatow z boiarami dumnymi dla oswobodzenia ich mosci wszystkich, zatrzymanych y samych siebie postanowili y namowilismy pokoy między krolew i. m. panem naszym miłosciwym y z hosudarem Moskiewskim, Wasilem Iwanowiczem y hosudarstwem iego na lat 3 y miesięcy 11 pewnymi condytiami. Iego mosc pana woiewodę Sendomirskiego z corką y ze wszystkimi przyiacioły iego mosci—tych, którzy do Moskwy pod czas tractatow naszych byli sprowadzemi, ex nunc z nami wypuścił, a drugih, którzy ieszcze po zamkach roznych

которые еще содержатся по разным крѣпостямъ, никого не исключая, доставить къ польскимъ границамъ и свободно пропустить къ 8 числу октября настоящаго года. Часть разныхъ товаровъ, запродаанныхъ для казны при покойномъ Димитрѣ, отыскана, а остальныхъ товаровъ, а также удовлетворенія за убійство людей его величества и за пограбленное тогда имущество мы, не смотря на долговременные переговоры, не могли добиться, и объ этомъ сдѣлали такое постановленіе, что Московскій князь поручить посламъ, которыхъ пошлетъ къ его королевскому величеству для утверженія заключеннаго нами мира, вести переговоры съ гг. сенаторами его величества обо всемъ этомъ, а также о своихъ обидахъ, которыя ониностранно исчисляють, и если бы тогда дѣло это не было покончено, то черезъ годъ выслать съ обѣихъ сто-

ронъ на границу по 4 комиссара. Въ этомъ договорѣ находится и такое условіе, чтобы военные люди ко-роля, которые теперь съ оружіемъ стоятъ подъ Москвой, были вскорѣ выведены оттуда по приказу короля и затѣмъ, чтобы въ мирное время никто не выходилъ въ Московское государство съ оружіемъ изъ предѣловъ его величества. Въ настоящемъ договорѣ есть и другія разныя условія въ пользу той и другой стороны ¹⁴.

Того же года, 3 августа, опять послали за царицей, именно, г. Зборовскаго, который догналъ ее у Бѣлой, побилъ русскихъ, взялъ царицу и, ведя ее въ лагерь, съѣхался въ Царевомъ-Займицѣ съ Усвятескимъ старостой, Яномъ Сапѣгой, который шелъ на службу къ царю, и оба они привели ее въ Тушино, но она сначала остановилась у Сапѣги, который сталъ особо лагеремъ подлѣ великаго ла-

w zatrzymaniu są, wszystkich, niewymuiąc, do dnia 8 8-bra, w roku terazniejszym, do granic panstw i. krolewskiej mosci sprowadzić y wolno przypuscic powinien. Maiętnosci roznych, do skarbu za nieboszczyka Dmitra potargowanych, częsc się odyskała, a o insze, także o sprawiedliwosc za pobicie ludzi i. k. m. y o maiętnosci w on czas połupione, niemogąc przez dlugi czas z tractatow naszych nic wymoc, takesmy zastanowili, ze książę Moskiewski, posylając poslow swoich do krola i. m. dla potwierdzenia tego pokoju, przez nas postanowionego, ma im zlecic, aby o tym wszystkim, także y okrzywdy swoje, ktore oni od ludzi krola i. m. szerokie mianują, z ich mosciami pp. senatorami i. kr. m. traktowali, a gdzie by y tam koniec stac się nie mógł, tedy od onego czasu wyslac za rok na granicę z obu stron

po 4 commissarzach. Jest y ta conditia w tych pactech, aby ludzie i. kr. m., którzy woiennym sposobem pod miastem Moskwę leżą, byli prętko z roskazania i. kr. m. zamtąd zprowadzeni, y więcey aby nikt woiennym sposobem pod czas pact z granic i. kr. m. w panstwo Moskiewskie nie wchodził. Są insze conditie rozne w pactech terazniejszych z obu stron służące.

Tegoz roku 3 augusta, znowu pana Zbrowskiego za carową wysłano, który ugonił ją pod Białą, Moskwę pobił, carową wziół y, prowadząc onę ku obozowi, w Carowym Zamiesciu z p. Sapiehą Ianem, starostą Oswiadzkim się ziachał, który szedł na służbę carską, y tak carową pospołu do Tuczyna przyprowadziwszy, ale ona z p. Sapiehą, który swym obozem tuż pod obozem wielkim po-

геря, и уже потомъ, черезъ недѣлю, вѣхала въ лагерь къ царю.

Того же года, 28 августа. Монастырь Троицкій и другія крѣпости, которыя съ той стороны доставляли продовольствіе столицѣ, имѣли важное значеніе, поэтому, чтобы отнять съ той стороны дорогу, посланъ былъ Янъ-Петръ Сапѣга. Въ помощь ему даны: Вилямовскій, Микулинскій, Стравинскій съ ихъ полками и Лисовскій съ донскими казаками. За нимъ Шуйскій отправилъ 24 тысячи своего, можно сказать, отборнаго войска, поставивъ надъ нимъ гетманомъ или воеводой брата своего, Ивана Шуйскаго. Войско это нагнало г. Сапѣгу у Днишинска [с. Водвиженскаго]. Сторожевой отрядъ войска г. Сапѣги, какъ только замѣтилъ русскихъ, сейчасъ далъ ему знать. Г. Сапѣга вывелъ свое войско въ поле; русскіе тоже приготовились къ битвѣ и, видя, что у поляковъ мало войска, смѣло

вступили въ бой съ великимъ крикомъ. Долго битва была нерѣшительна. Поляки, не смотря на то, что русскіе превосходили ихъ числомъ, мужественно сразились съ ними. Сначала счастье больше благоприятствовало русскимъ; поляки, однако, не падали духомъ; наконецъ, когда русскіе уже брали верхъ, Сапѣга, помогая нашимъ, вывелъ послѣднее подкрѣпленіе, въ которомъ была вся надежда; этотъ отрядъ мужественно сразился, придавъ бодрости нашимъ, смутилъ русскихъ; русскіе подались, обратились въ бѣгство и наши гнали ихъ четыре мили—до Братовши [Братовщины]. Потомъ изъ большого лагеря и изъподъ Троицы часто отправлялись отряды къ крѣпостямъ, которыя не сдавались, и брали ихъ. Однѣ добровольно сдавались, другія, получивъ клятвенное завѣреніе. Такимъ образомъ, отказывалась отъ Шуйскаго и поддавалось тому царю вся земля,

łożył się, stała; potem w tydzień do cara w oboz wiachała.

Tegoż roku 28-bra (28 augusti?). W monasteru Troieckim y na inszych zamkach niemało należało, które z tamtej strony stolicy żywności dodawali, a tak aby ztamtąd ten gościniec odjęty był, posłano i. m. pana Jana Piotra Sapiechę, któremu przydano p. Wilamowskiego, p. Mikulinskiego, p. Strawinskiego z pułki i p. Lisowskiego z Dunskiemimi kozakami. Za nim tedy Szuyski wyprawił wojska swego 24 tysiące, prawie wybornego, uczyniwszy nad nim hetmanem abo wojewodą brata swego Iwana Szuyskiego. Doszli tedy p. Sapiechę na Dniszynsku, których gdy straż postrzegła wojska p. Sapiezynskiego, dała znać natychmiast do niego. P. Sapiecha wywiódł wojsko swe w pole, Moskwa też z gotową sprawą potkała się smiele z

okrzykiem wielkim, widząc lud Polski mały; długo bitwa w mierze swej stała, ale Moskwa, acz wielkością ludzi przechodziła, iednak Polacy, mało dbając, mężnie się potykała. Fortuna zrazu lepiej Moskwie służy, iednak Polakom serca nie psunie; na ostatek, gdy iuz Moskwa górę brała, wpierając naszych, ostatni posiłek p. Sapiecha wysadził, w którym refugium było, którzy, gdy się mężnie potkali, serce swoim naprzód naprawili, a Moskwie skazili, za czym wsparci, tył podali; nasi ich gonili aż do Bratoszy, mil cztery.

Potym z obozu wielkiego y z-pód Troyeczaty częste pod zamki, które się zdawać nie chciały, biorąc iedne po dobrej woli, drugie przez przysiężenia poddawali, zaczym się ziemia wszystka poddała była temu carykowi, odstąpiwszy od Szuyskiego, krom kilka zamkow, które się onego trzymały. Po-

за исключеніемъ нѣкоторыхъ крѣпостей, державшихся Шуйскаго. Потомъ, [когда] пришелъ подъ Смоленскъ его величество король и царь бѣжалъ, о чемъ будетъ сказано ниже, крѣпости эти отложились отъ него; только Сѣверская земля держалась его.

Августа 30 того же года, посланъ былъ съ погребичскими казаками подъ Осиповъ г. Руцкій, который и осадилъ его.

1609 годъ. Польское войско послало къ королю на сеймъ посольство съ такимъ заявленіемъ: «Свѣтлѣйшій король, милостивѣйшій государь нашъ! Наши братья-рыцарство съ ихъ гетманомъ, княземъ Романомъ Наримунтовичемъ Рожинскимъ, вѣрноподданные вашего величества, вступившіе съ оружіемъ въ Московскую землю для славы царя Дмитрія Ивановича Московскаго, заявляютъ вашему величеству и отечеству вѣрноподданничество, искреннюю

преданность и низжайшую покорность, желаютъ вашему величеству добраго здоровья, долгаго царствованія, разширенія государства, умноженія славы нашего народа и устраниенія всѣхъ враговъ вашего величества и рѣчи-посполитой. Развѣ новость, что рыцарство государствъ вашего величества своими рыцарскими дѣлами при каждомъ случаѣ умножаетъ за предѣлами королевства славу нашего народа, представляетъ ее передъ глазами другихъ государей, широко разглашаетъ и умножаетъ ее. Оберегая такимъ образомъ благо рѣчи-посполитой, оно иногда выходило за предѣлы государства безъ согласія своихъ государей, на свои собственные средства. Имѣя и давніе и свѣжіе примѣры подобнаго образа дѣйствій, кромѣ того, тронутое и подвигнутое братскою любовію, которая требовала, чтобы столь великое пролітіе крови нашихъ братій, замученныхъ въ Москвѣ, гдѣ они обмануты были

tym (gdy?) krol i. m. przyszedł pod Smolensk, a car uciekł, o czym będzie nizey, oderwali się od niego, tylko Siewierska ziemia trzymała się go.

Aug. 30, tegoz roku, pana Ruckiego posłano pod Osipow, przydawszy kozaków Pohrebiskich, który go oblegił.

Anno 1609. Woysko Polskie wysłało na seym do krola i. m. z takim poselstwem: Miłosniewszy (Najasniewszy?), miłosciwy krolu, panie a panie nasz miłosciwy! Rycerstwo-bracia naszi z i. m. panem hetmanem swoim, x. Romanem Narymontowiczem Ruzynskim, a wierni poddani w. k. m. ktorzy na sławę cara Dmitra Iwanowicza Moskiiewskiego zaciągi swe uczynili do ziemie Moskiiewskiej, poddanstwo swe y wiarę w. k. m. y oyczyźnie wiernie opowiadają, szczyrą zyczliwosc,

unizoną powolnosc oddają y ofiarują, winszując w. k. m. p. naszemu miłosciwemu, długo szczęśliwego przy dobrym zdrowiu panowania, rozszerzenia granic, rozmnozenia sławy narodu naszego, z postrachem wszęch nieprzyjaciół w. k. m. y rzeczypospolitej. Jzalic to nowina bywała naszemu rycerstwu panstw coronnych, najiasniczyzy krolu, za każdą okazją sławę narodu naszego za granicami coronnemi rozmnazac, przewaznemi sprawami dzieł rycerskich przed oczy obcym monarchom przekładac y szeroko ogłaszac y tak, dodra rzeczypospolitej przezstrzegając, czasem sine consensu panstw coronnych wychodzząc, waząc na własny koszt swoy, pomnazac. Na te (to?) dawne y swieze przykłady mając, wzruszone y powinne miłością braci naszey, rycerstwo, a wierni poddani

предлогомъ дружбы и обоюбаны въ имуществѣ, было надлежащимъ образомъ отмщено, рыцарство вашего величества вышло за границы государства. Опасаясь, чтобы это удаленіе его не навлекло на него немилости вашего величества или чтобы это не было причиной какого-либо дурнаго мнѣнія со стороны вашего величества и рѣчи-посполитой касательно его вѣрности и преданности престолу вашего величества, сочло долгомъ засвидѣтельствовать повиновеніе свое вашему величеству, послало сюда насъ своими послами и униженно просить васъ ничего дурнаго не подозрѣвать въ насъ и смотрѣть на насъ, какъ на вашихъ вѣрныхъ подданныхъ и честныхъ сыновъ государствъ вашихъ, которые ни о чемъ другомъ не хлопочуть, какъ только о славѣ и благѣ рѣчи-посполитой. Того и другого мы, при Божіей помощи, достигли этимъ выходомъ нашимъ за границы государ-

ства. Потому что, если посмотримъ на славу нашего народа, громко, какъ бы съ горы, провозглашенную всему свѣту, то она не только ни въ чемъ не повреждена нами, но, напротивъ, при Божіей помощи, при счастіи вашего величества и нашей предпримчивости, черезъ разныя битвы, счастливо нами выигранныя, приобрѣла въ мѣрѣ безсмертіе, такъ что, гдѣ прежде о ней мало кто слышалъ, тамъ теперь она хорошо извѣстна и знакома; предѣлы ея извѣстности упираются даже въ ледовитыя моря. Никто не можетъ утверждать, чтобы эта слава не принесла пользы нашему отечеству, потому что, не говоря уже о томъ, что государства вашего величества, теперь уже умиротворенныя, тогда пылали пламенемъ внутренняго разногласія и безъ большого вреда не могли бы вынести присутствія столь великаго сбора рыцарства, это рыцарство тогда не могло бы быть столь могу-

w. k. m. w zaciągu Moskiewskim będący, która na nich to wyciągała, aby tak znacznego braci swej krwi rozlania po Moskwie pod pretekstem przyjazni pomordowanych y z majątności złupionych, znaczną pomstę udziałali, za granicę wyszli, a obawiając się, aby to wyscie ich do niełaski w. k. m. abo do iakiego opacznego w. k. m. y rzeczypospolitej rozumienia o wiernosci y zyczliwosci przeciwko maiestatowi w. k. m. przyczyną nie było, poczuwszy się w powinności swej oddawania posłuszenstwa w. k. m. nas posły swe tu zesławszy, unizenie w. k. m. maiestatu proszą, abys w. k. m. nic o nas złego nie suspiciując, tak rozumiec raczył, iako o wiernych poddanych swych, a cuotliwych synach panstw coronnych, ktorzy ni ocz inszego, iedno o sławę dobrą rzeczypospo-

litej staraią, czego oboyga tym naszym wysciem dostąpiliśmy za pomocą Bożą, bo iesli weyrzym na sławę narodu naszego, wszystkiemu swiatu dobrze gorę ogłoszoną, ta nie tylko zeby przez nas w czem szwan-kowac miała, ale tym większą gurę opanowawszy za szczęśliwym panowaniem w. k. m. za łaską Bożą, a przewagą naszą, przez wiele roznych szczęśliwie zwiedzionych, wygranych bitew niesmiertelnosc sobie na swiecie ziednała, tak ze, w ktorych kraiach mało przed tym słychana była, teraz dobrze znaczna y wiadoma iest, granice swe opierając, az o lodowate morza, przy ktorey sławie zeby tez oyczyzna nasza pozytku miec nie miała, tego zaden nie moze negowac, bo nie wspominając tego, ze panstwa w. k. m. na ten czas wnętrznemi rosterkami palające, uspo-

щественнымъ щитомъ противъ замысловъ и войскъ непріятели, уже готовившагося тогда выступить къ границамъ вашего величества и даже уже напиравшаго на нихъ. Далѣе, безъ всякихъ издержекъ со стороны вашего величества и рѣчи-посполитой мы, при Божіей помощи, собственными нашими средствами отмести не только за омраченную славу нашего народа, но освободили и отпустили въ отечество пословъ вашего величества, задержанныхъ, вопреки обычаю всѣхъ народовъ въ теченіе двухъ съ половиною лѣтъ, и многихъ изъ нашихъ братій, отправившихся на свадьбу царя Димитрія Ивановича съ вѣдома и дозволенія вашего величества, изъ которыхъ одни невинно были замучены, а другіе до послѣдняго времени содержались въ ужасномъ заключеніи (за которыхъ русскіе требовали огромнаго выкупа). Мало того, то цар-

ство [Московское], на которое рѣчи-посполитая всегда обращала вниманіе, и того гордаго врага, который всегда былъ пугаломъ для нашего отечества, мы, почти сѣвъ имъ на хребты, принудили къ тому, что они теперь, утраченные нами, бьютъ вашему величеству челомъ, а тотъ, котораго они теперь носятъ на рукахъ, котораго мы выдвигаемъ на престолъ Московскій нашею кровью и издержками, черезъ посла своего общается съ своей стороны вашему величеству и всей рѣчи-посполитой — нашей матери — вѣчную пріязнь и вѣрную, твердую любовь. Богъ дастъ, этими дѣлами нашими благо отечества будетъ умножаться, и тѣмъ болѣе будетъ процвѣтать въ счастливое правленіе вашего величества, милостиваго нашего государя, слава нашего народа. Ободряемые этимъ наши братья-рыцарство, тѣмъ смѣлѣе вторично просятъ низайше ваше ве-

koione, tak wielkiey kupy rycerstwa bez niemałej szkody swey wytrzymac by były mogły, ale snadz przeciwko zamysłom y woyskom nieprzyacielskim, iuz gotowym, na granicę panstwa w. k. m. iuz następującym, potężniejszym y prętszym szczytem zactawiac by nie mogły. Więc y to bez zadnych kosztow w. k. m. y rzczyzopolitei nie tylko potłumioney sławy narodu naszego za pomocą *Bożą* zemscilismy się, ale y posłow w. k. m. nad prawo narodow wszystkich przez pułtrzecia lata zatrzymanych y wiele braci naszey, ktorzy z wiadomością y pozwoleniem w. k. m. pana naszego miłosciwego na wesela cara Dmitra Iwanowicza iachawszy iednych niewinnie pomordowano, drudzy do tych czas w okrutnym więzieniu trapieni (za ktorych niezmiernego okupu żądano) własnymi kosztami y krwią swoją wyswobodzi-

lismy y do oyczynysmy puscili. A co większa, carstwo to, nad ktore się rzczyzopolita nasza zawsze dobrze oglądała, tegosmy wsiądzeniem naszym prawie na karki ich przymusili, ze ten hardy nieprzyaciel, ktory postrachem oyczynie bywał, teraz, za postrachem naszym, czołem maiestatowi w. k. m. biie, a ten, ktorego na ramieniach swych piastuią, na stolice krwią y kosztami swoiemі przymowuiemy, wieczną przyiazn y statecznie trwałą miłosc w. k. m. panu naszemu miłosciwemu y wszyskiey rzczyzopolitei, matce naszey, przez posłanika swego ofiaruie. Zaczyn zdarzy pan Bog, ze takie mi sprawami naszemi dobro oyczynny pomnazac się będzie, a tym więcej kwitnąc sława norodu naszego za szczęśliwego panowania w. k. m. pana naszego miłosciwego, czem wsparci rycerstwo-bracia nasza tym bezpecz-

личество, чтобы вы, взглянувъ королевскими очами на тѣ походы, которые, при Божіей помощи, счастливо нами совершаются, благоволили имѣть и ставить насъ въ числѣ вашихъ вѣрноподанныхъ и собственныхъ дѣтей, а не въ числѣ пасынковъ нашего отечества. Поэтому они низжайше просятъ ваше величество, милостиваго нашего государя, чтобы тѣ изъ нихъ, которые, находясь въ нашемъ войскѣ, имѣютъ въ своемъ отечествѣ судныя дѣла, получили вашей милостью и по дозволенію всѣхъ чиновъ, продолженіе права судиться и переносить дѣла свои до своего возвращенія. Все рыцарство имѣетъ твердую надежду, что и это получить отъ вашего величества и надѣется впредь быть у васъ въ великой милости, именно, надѣется, что ваше величество, оцѣнивъ столь хорошія наши намѣренія, столь важныя заслуги, наградите насъ обычною сво-

ею милостию, отечество наградить благодарностию, а потомство безсмертною славою».

Съ этими послами отъ войска и царь послалъ къ королю своего посла Сопугина-Нехорошего съ завѣреніемъ въ вѣчной дружбѣ, на что не только царь, но и войско не получили надлежащаго отвѣта, напротивъ, вышеупомянутый посолъ царя встрѣтилъ пренебреженіе къ себѣ уѣхалъ, не будучи выслушанъ, а на посольство отъ войска послы принесли отъ короля письмо, запечатанное домашнею королевскою печатью и въ немъ король обѣщаетъ прислать къ войску своихъ пословъ.

Того же года, 6 марта. Была под Москвою сильная стычка, въ которой опасно ранили изъ лука гетмана, князя Рожинскаго, впрочемъ, наши гнали русскихъ подъ самыя стѣны Москвы; ночь прервала битву.

Того же года, 4 апрѣля. Такъ

niew powtore unizenie w. k. m. pana naszego miłosciwego proszą, abys w. k. m. w wyprawy te, ktore się szczęśliwie z woley Bozey przez nas odprawiają, okiem swym panskim weyrzawszy, nas w liczbie wiernych poddanych swych y własnych synow, a nie pasierzbow oyczyzny naszej miec y poczynać raczyli. Proszą tedy unizenie w. k. m. pana swego miłosciwego, aby ci, ktorzykolwiek będąc w woysku naszym, mieli tam w oyczyźnie zaciągi swe prawne, otrzymac mogli do zwrocenia swego prolongatją postępkow y przewodow prawnych z miłosciwej łaski w. k. m., s pozwoleniem wszecz stanow coronnych. Pewną nadzieię ma ryccerstwo wszystko, ze y to z miłosciwey łaski w. k. m. otrzymaiają, y daley ufaią wielkiemu baczeniu w. k. m. ze w. k. m. pan nasz miłosciwy, uwazywszy tak dobrą inten-

tią naszą, tak przewazne zasługi nasze, one iakos zwykli, miłosciwą swą łaską, oyczyzna wdzięcznością, posteritas wszystka niesmiertelną sławą nagradzac będzie.

Przy tych tez z woyska posłach, siał car posła swego do k. i. m. Sopuhina Niechorozszego z oddawaniem przyiazni wieczney, na co nie tylko car, ale y woysko responsu słusznego nie odniesli, ale owszem ten poseł, wzgardzony y niesłuchany poselstwa, odiechał, a na woyskowe poselstwo przyniesli posłowie od i. k. m. list z pieczęcią pokoiową, w ktorym obiecuie do woyska posłow swych poslac.

Tegoz roku 6 marca, utarczka była potężna pod Moskwą, w ktorey p. hetmana x. Ruzynskiego postrzelono z łuku szkodliwie; iednak nasi Moskwę az pod mury wspierali; noc bitwę rozdzieliła.

какъ Коломна имѣла важное значеніе, потому что отсюда Москва получала все свое продовольствіе, то гетманъ послалъ осадить ее ротмистровъ: Млоцкаго, Шуйскаго (?), Бобровскаго, Николая Вогуслава съ ихъ ротами и при нихъ боярина Ивана Салакова и атамана донскихъ казаковъ Беззубцова съ донцами, которые, стоя лагеремъ подъ Коломною, не мало имѣли стычекъ съ Прокопіемъ Ляпуновымъ, владѣвшимъ всею Рязанью.

Того же года, 19 апрѣля. Измѣнили городъ Ярославль и польскіе военные люди, бывшіе тамъ съ Тышкевичемъ, были побиты въ засѣкахъ; Тышкевичъ ушелъ лишь съ десяткомъ конныхъ.

Того же года, 20 апрѣля, г. гетманъ послалъ подъ Москву г. Будила.

Того же года, 6 мая, г. Будило съ Микулинскимъ, снявшись изъ Курбы подъ Ярославлемъ, пришли къ

Ярославлю; имъ пришлось переправляться къ Ярославлю черезъ рѣку Пахну, на разстояніи мили отъ Ярославля у имѣнія монастыря Спасскаго, гдѣ весной былъ большой разливъ рѣки. Русскіе изъ Ярославля три дня защищали эту переправу. Такъ какъ здѣсь трудна была переправа, то наши, оставивъ тамъ Азана турка съ ярославскими и романовскими татарами и съ донскими казаками, которымъ поручили развлекать русскихъ на этомъ мѣстѣ, сами 9 дня мая сдѣлали на этой рѣкѣ мостъ повыше, на слѣдующій день переправились, зашли 10 числа въ тылъ русскимъ, защищавшимъ переправу, поразили ихъ, послѣ чего охотники изъ поляковъ и казаки гнали ихъ на разстояніи мили къ Ярославлю. Когда польскіе полки, построившись къ бою, подступали къ городу, здѣсь ихъ дожидались русскіе, которые собрались изъ разныхъ 400 крѣпостей. Надѣясь на

Tegoz roku 4 aprilis. Iz na Kołomney siła należało, z ktorey wszystkie żywnosc szła do Moskwy, posłał p. hetman, aby ją oblegli, p. Młockiego, Szuyskiego, p. Bobrowskiego, p. Boguchwałę Mikołaja, rotmistrzów z rotami, przy nich boiarzyna Iwana Sołakowa y atamana kozaków Dunskich, Bezobcowa z Duncami, którzy, pod Kołomną leżąc, nie mało miewali z Prokopem Lepunowym, który władał wszystką Razanią.

Tegoz roku 19 aprylis, Iarosław zmienił y ludzi polskich z p. Samuelem Tyszkiewiczem na zasiekach pobito, który w kilku nastu koni tylko uszedł.

Tegoz roku 20 aprylis, p. Budziła p. hetman pod Moskwę posłał.

Tegoz roku 6 maija. P. Budziło, zdiąwszy się p. Mikulinskim w Kurbie pod Iaro-

slawem, przyszedł pod Iarosław, a yz było przez rzekę Pachnę w mili od Iaroslawa u dworu monastyrza Spaskiego przeprawiac się, bo woda na wiosnę rozlała była, ktorey przeprawy Moskwa z Iaroslawa cztery dni broniła, a iz na tym mieyscu przeprawa trudna była, rostawiwszy tam Azana Turczyna z tatory iaroslawskimi y romanowskiemi y z kozaki Dumnemi (Dunskimi?), zabawiając ich na tamym mieyscu, a sami 9 die maija, wyzey most uczyniwszy, na tey rzezce Pachnie, przeprewili się. Nazaiutrz tedy, 10 majj zaszli w tył Moskwie, ktora przeprawy broniła, porazili ją y milę od Iaroslawa (gonili?) woluntaryuszowie y kozacy; a gdy pułki w sprawie następowały pod miasto, Moskwa tez pod miastem czekała, ktorych było z roznych zamkow 400. Ufaiąc swey

свою силу, они дали битву цѣлымъ своимъ отрядомъ; поляки, ободренные первою своею побѣдой, тоже мужественно сразились, прежде всего съ астраханскими стрѣльцами, которыхъ было 600 и съ сибирскими стрѣльцами числомъ 1,200, которые стояли на челѣ и на которыхъ русскіе полагали всю надежду, на-голову ихъ разбили, потому что, какъ пѣшимъ, трудно было имъ уходить. Русская конница, видя ихъ поражение, принуждена была уходить въ слободу Спасскаго монастыря, лежащую тутъ же ниже моста; за ней наши сейчасъ же вѣхали тоже въ слободу. Азанъ съ отрядомъ, оставленнымъ у рѣки, не замедлилъ прибыть и прибылъ въ то самое время, когда наши ворвались въ слободу; его отрядъ, спѣшившись, тоже побилъ не мало русскихъ и сжегъ слободу; затѣмъ русскіе, не удержавшись на открытомъ мѣстѣ, затворились въ городъ, а наши рас-

положились подъ городомъ лагеремъ. Какъ только наступила ночь, наши, не давая русскимъ спорить съ ними о побѣдѣ, въ ту же ночь, кинулись на штурмъ города. Закричавъ позади, какъ будто намѣревались идти на штурмъ изъ своего лагеря, потихоньку съ другой стороны города разобрали тынъ и вошли въ городъ. Русскіе въ городѣ долго бились, стараясь выбить насъ изъ города, но наконецъ были переселены и побиты; иные, захвативъ съ собою, что было можно, бѣжали къ судамъ, но не успѣвъ попасть на нихъ, тонули, а остальные, заперлись въ крѣпости, на которыхъ наши ходили нѣсколько разъ штурмомъ, но не могли взять, потому что мѣсто было сильно укрѣплено и удобно для защиты; съ двухъ сторонъ его были двѣ большія рѣки—Волга и Которосль, большой ровъ, мостъ на быкахъ отъ одной рѣки къ другой. Когда стали приходять извѣстія,

potędze, dali bitwę wszystką swoją mocą; Polacy, też dobre serce mając z pierwszego zwycięstwa, mężnie się z nimi potkali, naprzód z strzelcami Archangielskimi, których było 600 y z strzelcami Sibirskimi, których było 1200, którzy na czele stali y w nich wszystkę nadzieję Moskwa miała, potkawszy się, na głowę ich porazili, bo pieszo będąc, trudno im uciekac było. Jazda Moskiewska, widząc ich szkodę, uchodzie musiała do słobody Spaskiego monastyrza, która tuż pod mostem była, na których zaraz nasi do słobody wiachali; nie omieszkał ten Azan z tymi ludźmi przybyc prawie na ten czas, iako nasi w słobodę wparli; oni też Azanowi spieszywszy się niemało Moskwy porazili y słobodę spalili; daley Moskwa poła nie strzymawszy, w miescie się zamknęła, nasi obo-

zem się położyli pod miastem. Skoro tedy noc nadeszła, teyże nocy, zaraz, niedając się Moskwie rozpierac, do miasta do szturmow puscili y bez zadney trudności w tyle uczyniwszy pierwey okrzyk, od obozu swego, iakoby do szturmow szli, a z drugiey strony pocichu parkan rozebrawszy, w miasto weszli. Moskwa w miescie samym długo się biła, chcąc wyprzec z miasta, ale na ostatek przemożeni pobici, drudzy czego się kolwiek uiąwszy, gdy do czołnow niedospieli, uciekając, tonęli, a ostatek ich w zamku się zawarło, do których kilka szturmow puszczając, dobyc nie mogli, gdyż miejsce warowne y obronne było, mając z obu stron dwie rzecze potężne, iedna Wołga, a druga Kotoroz, row potężny y most z izbicami od rzeki do rzeki. Potym, gdy zachodziła wiadomosc

что на защиту Москвы идетъ съ нѣмцами Шуйскій, то наши принуждены были отступить.

Того же года, 31 мая. Князь Михаилъ Скопинъ-Шуйскій съ Понтусомъ, княземъ Аушпурскимъ, нѣмецкимъ гетманомъ, съ 700 нѣмецкаго войска и 14,000 московскаго подступали къ великому Новгороду на помощь Москвѣ. Противъ нихъ посланъ былъ изъ большаго лагеря г. Зборовскій и съ нимъ князь Григорій Шаховской съ русскимъ войскомъ. Они прямо пошли къ Новгороду; но такъ какъ на пути лежала крѣпость Торжекъ, которая перешла на сторону Шуйскаго, то Зборовскій осадилъ ее и сжегъ городъ, но когда добывалъ крѣпость, на него напали передовые отряды нѣмецкіе и русскіе. Зборовскій, скоро оправился и поразилъ ихъ; но добывъ языки и узнавъ, что у Скопина большее войско, 27 іюня, отступилъ отъ Торжка къ Твери и послалъ въ

великій лагерь за подрѣпленіемъ. Къ нему пришли съ ротами: Хреслинскій, Цеглинскій, Бѣлинскій, Коротко, Янушь Тышкевичъ, Калиновскій; изъ-подъ Троицы Вилямовскій съ Рудкимъ, изъ-подъ Осипова князь Александръ Рожинскій, Павала и др.

Того же года, 5 іюня. Шуйскій, видя, что въ большомъ лагерѣ [польскомъ] немного войска, выслалъ съ гуляй-городами войско (причемъ силою выгонялъ его изъ города) съ цѣлію уничтожить лагерь. Гетманъ съ войскомъ, какое у него было, не сталъ дожидаться непріятеля у себя въ лагерѣ, а вышелъ противъ него изъ лагеря, встрѣтилъ на рѣкѣ Ходынкѣ, мужественно сразился, войско его разорвало гуляй-города, завладѣло пушками, пѣхоту и простой народъ изсѣкло и остатки ихъ, поражая, гнало до стѣнъ. Русскіе, бывшіе въ строю подъ городомъ, видя малочисленность нашего войска и разстройство его [при преслѣдованіи разби-

o nastąpieniu Skopina z Niemcy na odsiecz Moskwie, odstąpić musieli.

Tegoż roku 31 maj. K. Michajło Szuycki Skopin z Pontusem x. Auszpurskim, hetmanem niemieckim, mając z sobą 700 niemieckiego woyska, a moskiewskiego 14000, następował do Nowogrodu Wielkiego na ratunek Moskwie. Przeciwno nim wysłany p. Zborowski z obozu wielkiego, k. Hrehory Szachowski z ruskimi ludzmi, y szedł prosto ku Nowogrodowi, a yz na drodze był Torzek zamek, który się był na Szuyckiego zdał, obległ go p. Zborowski y miasta dobył y spalil, a gdy zamku dobywał, przyszl niemcy z Moskwą czatą na p. Zborowskiego, ale przyszedszy prędko do sprawy, porazil ich, a mając wiadomosc od ięzykow, yz wielkie woysko Skopinowe, 27 iunij ustąpił nazad z

Torzku do Twerca (Twerza?), do obozu wielkiego posłał po posiłek, ktoremu przyszli z rotami p. Chreslinski, p. Cehlinski, p. Bielinski, p. Korytko, p. Tyszkiewicz Janusz, p. Kalinowski, a z pod Troyce p. Wilamowski z Ruskiem, y z pod Osipowa k. Aleksander Ruzynski, p. Pawala etc.

Tegoż roku 5 dnia iulij. Wiedząc Szuyckiego (Szuyski, yz?) w obozie wielkim niewiele ludzi było, wysłał z hulay-grody woysko swe, wybiwszy na głowę z miasta, aby mógł oboz znieśc, przeciw którym p. hetman z tymi ludzmi, co miał, wyszedł z domu, nie czekając go doma, ale potkał ich na Chodynzie rzece. Naprzod tedy, gdy się mężnie potkali, hulay grody rozerwali, armatę wzięli, piechotę y pospolstwo wysiekli, a ostatek gonili ich, biąc, az pod mury. Widząc Mos-

того русскаго войска, напали на него]; наши смѣло встрѣтили ихъ, но, будучи разстроены и не имѣя возможности устроиться, бросили не только гуляй-города и отнятыя пушки, но и свою пѣхоту съ пушками, которую рускіе окружили, и однихъ побили, а другихъ живыми загнали въ городъ.

Того же года, 21 іюня, Скопинъ пришелъ подъ Тверь. Зборовскій вышелъ противъ него. Обѣ стороны сражались храбро. Но рускіе и нѣмцы дѣйствовали врозь; рускіе подались; нѣмцы, не имѣя подкрѣпленія, тоже двинулись за ними и дали намъ одержать побѣду; наши взяли въ этой битвѣ 11 пушекъ и 14 знаменъ.

Того же года [мѣсяца] 23 числа. Когда наши послѣ этой побѣды безпечно стали жить въ Твери, Скопинъ, узнавъ объ этомъ черезъ шпионовъ, ударилъ на разсвѣтѣ на нашу стражу, ворвался въ городъ и легко разгромилъ нашихъ, неожиданныхъ

нападенія. Одни изъ нашихъ, кто могъ добѣжать до коней, убѣжали въ лагерь, а другіе, которые не добѣжали до коней, ушли въ крѣпость и заперлись въ ней. Шуйскій посылалъ штурмовать ихъ; четыре раза ихъ штурмовали безуспѣшно, добывая ихъ въ теченіе полторы недѣли, затѣмъ, услышавъ, что противъ нихъ идетъ войско изъ лагеря и Сапѣга изъ-подъ Троицы, отступили отъ крѣпости, и переправились за Волгу, какъ объ этомъ будетъ сказано ниже; наши тоже бросили крѣпость и выступили въ лагерь.

Того же года, 13 августа. Сапѣга и съ нимъ опять Зборовскій, Будило, Вилямовскій съ полками направлены были противъ нѣмцевъ, которыхъ 28 августа они настигли у Колязина, при рѣкѣ Волгѣ, въ Никольской слободѣ, въ острогѣ, въ которомъ они укрѣпились. Наше конное войско нападало на нихъ и дол-

kwa, która jeszcze w sprawie była pod miastem, małość naszą y to pomieszanie, potkali się smiele; nasi, iako zamieszani, do sprawy przysie niemogąc odbiegli nie tylko wziętych hulay-grodow z armatą, ale y swoiey piechoty z armatą, którą Moskwa ogarnowszy, posiekała, drugich do miasta zywceem zapędzili.

Tegoz roku 21 iulij, Skopin przyszedł pod Twer. P. Zborowski tez wyszedł przeciwko niemu. Potkali się z obu stron mezie, ale gdy nie mniej rozerwani byli, Moskwa tyl podali; niemcy, nie mając posiłku, tąz się drogą z nimi puscili, podawszy naszym w ręce zwycięstwo; wzięli nasi dział 11, a chorągwi 14 w tey potrzebie.

Tegoz roku 23 dnia, gdy się po tym nasi zwycięstwem ubezpieczyli w Twerze, Sko-

pin, mając o tym szpiegi, uderzył na naszych na switaniu, w miasto na strazy wiachwszy, y tak ubezpieczonych łatwiez rozgromił; iedni uszli, którzy do koni dopasc mogli, do obozu, a drugzy, którzy koni niedopadli, do zamku wchodzili, y na nim się zawarli, do których puszczaiąc do sturmu, cztery kroc szturm stracili, dobywając ich przez pułtorey niedziele; potym słuszając, yz woysko z obozu y p. Sapieha z pod Troycy idą na odsiecz, odstąpili y za Wólge się przeprawili, iako nizey będzie, y nasi tez z zamku wyszli do obozu, porzyciwszy go.

Tegoz roku 13 augusta, ruszeno p. Sapiehę y z nim znowu p. Zborowskiego, p. Budziła, p. Wielamowskiego z pułkami przeciwko niemcom, których tegoz miesiāca, 28 augusta, doszli w Kolazinie, nad rzeką Wól-

го выманивало ихъ въ поле, но они не хотѣли выйти изъ острога, только подь самымъ острогомъ стояла ихъ конница, которая цѣлый день сражалась съ четырьмя нашими ротами — Будилы, Чаплинскаго, Тышкевича, Калиновскаго. Наши часто вгоняли его за палисадникъ, нѣкоторыхъ вгоняли въ Волгу и топили, сѣкли, но такъ какъ нѣмцы были непоколебимы въ своемъ хитромъ рѣшеніи, не выходили въ поле, то трудно было сдѣлать имъ что либо съ одной конницей, безъ пѣхоты. Наши, чтобы не выпустить ихъ оттуда, расположились подлѣ нихъ лагеремъ. Черезъ нѣсколько дней они бы и добыли ихъ. Нѣмцы уже отъ одного голода должны были бы погибнуть, потому что еще не приготовили себѣ въ этомъ острогѣ никакого продовольствія; они только что пришли къ нему, не имѣя съ собою вовсе продовольствія, а Ско-

пинъ былъ еще на той сторонѣ Волги, у самаго монастыря Колязинскаго, и ему трудно было подать имъ помощь и снабдить продовольствіемъ; но изъ нашего лагеря отъ гетмана пришло извѣстіе, что его величество король приближается къ московскимъ границамъ, поэтому наше рыцарство не желало долше добывать Скопина съ нѣмцами и пришло въ лагерь. Оно стало опасаться, чтобы его трудъ, которому оно отдавалось въ теченіе нѣсколькихъ лѣтъ, не обратился, со вступленіемъ короля, въ ничто. Съ того времени войско перестало работать и слушаться. Поэтому Скопинъ пошелъ вверхъ, а нашимъ счастье измѣнило. Прежде всего, когда наше войско двинулось отъ Сапѣги въ лагерь безъ всякаго порядка, Скопинъ, напавъ на нашихъ, оставленныхъ Сапѣгой въ Переяславлѣ, побилъ ихъ и взялъ крѣпость. Далѣе, Сапѣга, чтобы не имѣть стѣсненія въ ла-

gą w Mikolskiey slobodzie, ostrogiem obwarowanych. Woyskiem nastąpiwszy na nich, długo ich wywabiali w pole, ale z ostroga wynisic nie chcieli, tylko pod samym ostrogiem iazda stała, z temi czterma chorągwiemi, p. Budziłową, p. Czaplinskiego, p. Tyszkiewicza, p. Kalinowskiego cały dzien się z sobą zcieraiać; często ich w same sztakie ty wpierali, niektorych tez w Wołgą naganiiali, topili y siekali, a yz w swym fortelu stali, w pole się nie stawiać, trudno co woyskiem bez piechoty czynic było, položyli się obozem pod nimi, niechcąc ich z tamtego mieysca wypuscic, iakoz by im byli za kilka dni konca doszli, bo z samego głodu mrzec by musieli, bo się w tym grodku ieszcze niacz nie zapasili byli, tylko co byli przyszli, nie maiać nic z sobą zywnosci, bo

Skopin ieszcze na tamtey stronie był Wołgi, u samego monastyra Kolazinskiego, rątku y zywnosci przez rzekę dodac mu było trudno; ale od p. hetmana z obozu wielkiego wiadomosc przyszła, yz k. i. m. do granic Moskiewskich następował, dla czego rycerstwo do obozu się pospieszyło, niechcąc daley Skopina z niemcy dokonywać, zważpiwszy o robocie swoiey, którą przez kilka lat robiwszy, za nastąpieniem krolewskim wniwecz się nie obrocila. Od tych czasow robic, pracowac y sluchac niechcieli, za czym Skopin daley w gorę brał, a naszym się zmieniło. Naprzod, gdy woysko od p. Sapiehi do obozu się bez zadnego porządku pokwapilo, w Pereslawiu naszym (naszych?) kilka rot, ktorych p. Sapieha rostawił, napadszy czatą, pobili, Skopin y zamek wziął. Jeszcze p. Sapieha,

герѣ подѣ Троицей, держалъ нѣсколь-
ко ротъ въ Александровской слободѣ.
Скопинъ неожиданно напалъ на нихъ
и побилъ; насилу нѣкоторые убѣжа-
ли въ лагерь. Далѣе, онъ и самага
Сашѣгу стѣснилъ въ лагерь, устро-
ивъ острожки недалеко отъ лагеря
и не давалъ выйти изъ него.

Того же года 14 октября, его ве-
личество король пришелъ подѣ Смо-
ленскъ и осадилъ его.

Того же года октября, доведен-
ный до крайности Осиповъ [Лосифовъ,
Волоколамскій] монастырь, подѣ которымъ
стоялъ лагерь смѣ Рудскій, сдался ца-
рю; впрочемъ, онъ сдался уже тог-
да, когда прѣѣхалъ гетманъ, а Руд-
скому осажденные не довѣряли.

Того же года и мѣсяца съ 20 на
21, наши пошли брать штурмомъ де-
ревянную крѣпость Москвы, сожгли
7 башень и не мало палисадника,
взяли... пушекъ и безъ всякой по-

тери, въ цѣлости возвратились въ
лагерь.

Того же мѣсяца 26 дня, гетманъ,
взявъ полкъ г. Вильковскаго, пошелъ
къ Троицѣ, такъ какъ Скопинъ съ
нѣмцами пришелъ къ Александров-
ской слободѣ. Присоединивъ къ сво-
ему войску нѣсколько ротъ изъ вой-
ска Сашѣги, гетманъ пошелъ съ нимъ
изъ-подѣ Троицы къ Александров-
ской слободѣ, прибылъ 12 ноября и
сталъ наступать на русскихъ и нѣм-
цевъ, надѣясь, что они дадутъ бит-
ву; но они по прежнему стояли за
палисадникомъ и рогатками. Такъ
какъ былъ холодъ и трудно было
осадить ихъ въ томъ мѣстѣ, то на-
ши, ничего не сдѣлавъ, а позаяв-
шись лишь почти недѣлю передовою
конною перестрѣлкой, должны были
отойти назадъ, но въ лагерь подѣ
Троицей столько войска, пришедша-
го изъ большого лагеря, не могло
оставаться по тѣснотѣ и по причи-

aby go niebarzo sciskano w obozie pod Troy-
cą, miał kilka rot w Aleksandrowey sło-
bdzie, y tam takze, czatą papadszy, pobił, dru-
dzy ledwie do obozu ponciekali, za tym y
samego p. Sapiechę w obozie scisnął, posta-
nowiwszy ostroszki niedaleko obozu, z kto-
rego się wychilic z obozu nie dał.

Tegoz roku 14 8-bra krol i. m. przyszedł
pod Smolensk y obległ go.

Tegoz roku 8-bra, Osipow monastyr, pod
ktorym Rudzki lezał, za scisnieniem onego
poddał się carowi, ktory, gdy az sam p. het-
man przyiechał, toz mu się zdał, Ruckiemu
nieufaiać.

Tegoz roku y miesiaca ze 20 dnia na 21,
do Moskwy, do zamku drzewianego nasi
szturm przypuscili, spalilyszy 7 baszt y par-
kanu niemało, dział (?) wzjęli, wcale do obozu
bez zadney szkody nazad poszli.

Tegoz miesiaca 26 dnia, pan hetman z
pułkiem p. Wiłkowskiego szedł pod Troycę,
gdzie tuz Skopin z niemcy nastąpił do Alek-
sandrowey slobody, wziąwszy kilkanascie rot
z woyska p. Sapiezynskiego, przeciwko kto-
rym z p. Sapiehą z pod Troycy do Alexan-
drowey slobody nowembra 12 die przyszedł
y na nich nastąpił, spodziwaiąc, ze dadzą
bitwę, ale tym ze sposobem za sztaketami
y kobylinami stali, ale yz zimno było, tru-
dno ich było odledz w tamtym mieyscu. Nic
nie sprawiwszy, tylko się harcami zabawiwszy
mało nie cały tydzien, nazad odeysc musie-
li; w obozie tez pod Troycą tyle towarzystwo
(towarzystwa?) z wielkiego obozu lezec nie mo-
gło, dla wielkiej ciasnosc y zimna, a tez pp.
posłowie odkrola i. m. przychodzili do obozu;
wszyscy się co zywo słuchac ich kupiło, co
Skopinowi było na rękę, bo coraz, to blizey

нѣ холода. Кромѣ того въ [большой] лагерь пришли послы отъ короля. Всѣ военные, сколько ихъ было, пошли слушать ихъ. Скопину все это было на руку; онъ ближе и ближе подходилъ къ польскому войску съ своими острожками и стѣснялъ его.

Того же года 17 декабря, прибыли послы его королевскаго величества, — Перемышльскій кастелянъ Станиславъ Стадницкій, Христофоръ Зборовскій, староста Брацлавскій Скупинъ, Людвигъ Вейеръ, Казановскій, — и приглашали войско идти на войну на имя его королевскаго величества.

1610 года, 6 января, царь, боясь подвергнуться какой-либо опасности, выѣхалъ ночью изъ лагеря въ Калугу.

Того же года и мѣсяца 13 числа, Млоцкій отошелъ отъ Коломны и расположился лагеремъ въ Серпуховѣ. Такъ какъ онъ направлялъ дѣла въ королевскую сторону, то быв-

шіе съ нимъ донскіе казаки подъ начальствомъ Беззубцова сговорились съ Серпуховскими горожанами и разгромили его. Спасшіеся отъ этого погрома уходили къ Боровску, потерявъ все.

Того же года и мѣсяца 13 числа, уѣхали назадъ послы его королевскаго величества съ такимъ рѣшеніемъ, что мы отъ себя пошлемъ къ королю пословъ съ нашими требованіями, и если эти требованія будутъ приняты, то король будетъ имѣть въ насъ своихъ слугъ.

Того же года и мѣсяца 21 числа, войско отправило отъ себя пословъ къ его королевскому величеству.

Того же года 6 февраля, г. Сапѣга отступилъ изъ-подъ Троицы къ Дмитрову, подвергался давленію большихъ силъ Скопина, который шелъ за нимъ къ Дмитрову, поставилъ подлѣ него острожки, затѣмъ напалъ на посадъ, въ которомъ находилось не мало войска, а также и на

ostrozskami pod woyska polskie szanował y sciskał.

Tegez roku 17 10-bra, pp. posłowie krola i. m. do rycerstwa z poselstwem przyszli, — iego m. p. Stanisław Stadnicki, casztelan Przemyski y Krzysztoph Zborowski, p. Skumin, starosta Braclawski, p. Zudnik (Ludwik?) Weier, p. Kazanowski, — zaciągali woysko na krola i. m.

Anno 1610 6 ianuarij, car, obawiając na się iakiego niebezpieczestwa, wiachał (wyiechał?) nocą z obozu do Kalugi.

Tegez roku y miesiaca, 13 dnia, gdy p. Młocki, odciagnąwszy od Kołomney, w Sierpuchowie leżał, a iz zaciągał w rzeczy na krolewską stronę, przeto kozacy Dunsy, ktorzy z nimi byli z Bezzobcowym, zmowiwszy

się z mieszczany Sierpuchowskimi, pogromili go; ktorzy mogli, to uchodzili do Barawsky (Borowska?), straciwszy wszystko.

Tegez roku y miesiaca 13, pp. posłowie krola i. m. odiachali z tą sprawą, yz posłów swych poszlemy do krola i. m. z postulatami, ktore iesli mieysce miec będą, iego krolewska mosc sług z nas będzie miał.

Tegez roku y miesiaca 21 dnia, woysko posłów swych do krola i. m. posłało.

Tegez roku 6 februarij, p. Sapieha z pod Troycy ustąpił do Dmitrowa, mając na siebie wielką nawalnosc od Skopina, ktory za p. Sapiehą szedł do Dmitrowa, postawił ostrozski pod nim, potym napadszy na posad, gdzie nie mało żołnierstwa stało, także y na tabor Dunskich, (kozactwo siła szko-

таборъ Донскихъ казаковъ, причинявшихъ много убытку въ людяхъ и продовольствіи, овладѣлъ казачимъ таборомъ и перебилъ много людей. Нѣкоторые изъ нихъ насилу успѣли уйти въ крѣпость, въ которой затворился и самъ Сапѣга.

Того же года 13 февраля, Млоцкій вторично былъ побить въ Боровскѣ.

Того же года и мѣсяца 23 числа, царица ушла изъ лагеря въ Дмитровъ, но и тамъ не долго побыла и должна была поспѣшать за царемъ, потому что понала изъ-подъ дождя подъ дождевую трубу, такъ какъ Скопинъ сталъ добывать Сапѣгу въ Дмитровѣ. Сапѣга, видя, что нѣтъ помощи изъ большого лагеря, зажегъ крѣпость, разбилъ орудія и ушелъ въ Ржевъ.

Того же года 9 марта, послы отъ войска пріѣхали изъ-подъ Смоленска отъ короля и принесли отъ него такой отвѣтъ:

dy w ludziach y dostatkach czynili), taboru kozackiego dobył, ludzi niemało pobił, drudzy do zamku ledwie puciekali, gdzie sam p. Sapieha zawarł się był.

Tegoz roku 13 februarij, p. Młockiego drugi raz znowu w Borowsku gromiono.

Tegoz roku 23, carowa z obozu do Dmित्रowa uciekła, ale y tam nie długo popasując, za carem pospieszac się musiała, bo ze dzdza pod ryne trafiła, gdy Skopin p. Sapiecha dobywał w Dmitrowie. Widząc p. Sapieha, ze posiłku z obozu wielkiego nie masz, zapalwszy zamek, armatę porozsadzawszy, wyszedł z niego do Rzewa.

Tegoz roku 9 marca, posłowie wojskowi przyiachali z pod Smolenska od krola i. m., ktorzy taki respons przyniesli.

Отвѣтъ короля [войску самозванца], **данный подъ Смоленскомъ.** Его королевское величество держится всегда того мнѣнія о доблестномъ польскомъ рыцарствѣ, что оно направляетъ свои поступки и желанія по тому же пути, какимъ шли его доблестные предки, жертвовавшіе для славы своею жизнью, и что оно больше всего поставляетъ себѣ на видъ то, что доставляетъ безсмертную славу. И теперь изъ деклараціи, сдѣланной депутатами отъ рыцарства, его королевское величество видитъ, что это рыцарство не согласилось преклонить добрыхъ своихъ чувствъ передъ ничтожными побужденіями, передъ интригами и дать дурной примѣръ, допустить увлечь себя въ какое либо легкомысленное или злое дѣло, которое произвело бы въ отечествѣ замѣшательство, что напротивъ, оно отозвалось съ преданностію къ своему государю, съ любовію къ своему отечеству и, какъ ис-

Respons od krola i. m., dany pod Smolenskiem. Tey zawsze nadzieie krol i. m. o zacnym rycerstwie Polskim bydz raczy, ze torem (slawy?) zacnych przodkow swych, dla ktorey oni zdrowie własne odwazyli, postępkі przed oczy kładąc sobie, co ku niesmiertelnosci raczey, naywięcey się chyli. Toz y dzis po declaratıey, przez posły swe do krola i. m. uczynioney, i. k. mosc widzi, ze dobrych animuszow swych w społęcznosci, ani subtelnosci zadney w zły przykład, ani fortelom zadnym, w iaką lubo lekkosc, lubo złosc na zamieszanie poddac chcieli, ale, ozwawszy się z zyczliwoscią ku panu, z miłoscią ku własney oyczyznie w ieden cel przedsięwzięcia i. k. mosci, serca tez swe, iako własni dobrych przodkow potomkowie,

тинные потомки хорошихъ предковъ, устремляютъ свои сердца къ одной цѣли съ его величествомъ, потому что, хотя изъ требованій рыцарства, которыя трудно принять, и изъ того, что посламъ его, на счетъ которыхъ нельзя имѣть сомнѣній, дано ограниченное полномочіе, король видитъ, что кто-то этими невѣроятными и неисполнимыми требованіями желаетъ разстроить добрыя отношенія рыцарства къ королю, но его величество все-таки убѣжденъ, что это рыцарство, по врожденной польскому и литовскому народу доблести, не желаетъ, чтобы его отечество и его собственный государь были въ худшемъ положеніи, чѣмъ чужое государство и тотъ неизвѣстно отъ какаго отца и какой матери рожденный человѣкъ, котораго оно предлагаетъ королю [поддерживать] и для котораго на сколько легко было надавать обѣщаній при его сильномъ желаніи быть царемъ, на столько же

трудно и невозможно исполнить ихъ сколько нибудь удовлетворительно. Словомъ, такъ какъ ограниченное полномочіе, данное посламъ рыцарства, лишаетъ короля всякой возможности вести съ ними переговоры, то его величеству приходится дать слѣдующій отвѣтъ на требованія рыцарства, изложенныя въ его письмѣ.

Его королевское величество, какъ государь, привыкшій возбуждать всякую доблесть къ дальнѣйшему проявленію, радъ бы былъ сейчасъ же вознаградить своею милостію такую преданность рыцарства, но какъ всякое дѣло въ жизни можетъ быть сдѣлано только по мѣрѣ возможности и въ сообразное время, то и дѣла рыцарства могутъ быть устроены только тогда, когда будетъ возможно и когда наступитъ благопріятное время.

Что касается жены прежняго Дмитрія, убитаго въ Москвѣ, а так-

znoszą, bo chociaż y (z?) trudności portulat, a zamierzone (z zamierzonej?) ku traktowaniu niepodeyrganym posłom swym mocy wiedzieć i. k. mosc raczy, że ktos niepodobienstwem, iako podania tych conditij, tak przyjęcia od i. k. mosci zrazic ich tę spólnosc chce; przedsię tę y dzis i. k. mosc persuasiey bydz chce o wrodzoney cnocie sławnego narodu Polskiego y w. x. Litt., że oyczyźnie swey, panu własnemu gorszey conditiey nie będą przecię zyczyli, niz panstwu obcemu y dotąd y człowiekowi z matki y z oycza niewiadomie (niewiadomemu, ktorego?) podawali, ktoremu iako było (lekkoo?) obiecywac ex cupiditate dominandi, tak zyseic w najmniejszych dostatkach trudno y niepodobna. Zgoła, co się tedy dotyczy postulat, przez posły rycerstwa temtego pod-

nich, poniewaz wszelka z nimi tractowania odieła się nadzieia, dla zawartey im mocy, przeto taki na pisanie respos podac przychodzi.

Radby i. k. mosc, iako pan, który w nocie kazdey w dalszy zapal posilek dawac zwykl, takową zyczliwosc w momencie łaską swą remunerował, ale że kazda rzecz na swiecie nie moze, iedno według możności z czasem przychodzic, przeto y tamte rzeczy ex possibilitate rei et occasione temporis effect swoy brac muszą.

Co się dotyczy małzonki przeszłego zniezionego Dmitra na Moskwie, tesz praw y słusznosci, ktore kolwiek ma na iakie kolwiek części panstwa Moskiewskiego, od boiar wszystkich potwierdzone, rad w swey

же правъ, какія она имѣтъ на принадлежность ей какихъ либо частей Московскаго государства и какія утверждены боярами, то король съ удовольствіемъ готовъ оставить ихъ въ своей силѣ, когда придетъ время вести объ этомъ рѣчь при переговорахъ съ Московскимъ народомъ, и если Богъ дастъ, что король будетъ располагать тѣми дѣлами; но не слѣдуетъ, чтобы поступки ея [Маринны] причиняли какой либо вредъ дѣламъ его величества и рѣчи-посполитой. Что же касается того человѣка [самозванца], который такъ легкомысленно пренебрегъ рыцарствомъ и его вѣрностію по отношенію къ нему и бѣжалъ, то хотя его величеству извѣстно, что онъ кидается и на королевскихъ людей безъ всякаго повода съ ихъ стороны, губить рыцарство и собирается истребить его....¹⁵ но, чтобы рыцарство убѣдилось, что король для своей славы, которую ревностно оберегаетъ, готовъ охранять

честь рыцарства, его величество будетъ имѣтъ вниманіе къ его лицу и положенію, если онъ будетъ держать себя спокойно, не будетъ портить дѣлъ его величества, не будетъ нападать на находящееся тамъ [польское] войско и не будетъ отводить отъ короля московскій народъ. Московскимъ боярямъ, которыхъ вѣрность рыцарство видѣло въ эти времена и просить короля исполнить ихъ требованія, дается отвѣтъ по тѣмъ дѣламъ, на какія теперь можно было отвѣчать, но король желаетъ, чтобы они помогли ему сноситься и съ другими русскими, какъ находящимися въ столицѣ, такъ и въ другихъ крѣпостяхъ, потому что не начало, а конецъ завершаетъ обыкновенно всякое дѣло. Какъ при первой мысли объ этой экспедиціи король клалъ въ основу ея благо и пользу цѣлаго отечества, такъ и теперь онъ заботится только о томъ, чтобы эти государства, соединив-

słuszności i. k. mosc zostawic będzie chciał, kiedy o tym przy traktaciech z narodem im namawiac czas się podoba, y kiedy p. Bog rzeczy tych taki szafunek i. k. mosc zdarzyc będzie raczył, wszakże postępkі iey osoby, niepotrzeba, żeby się też na cokolwiek y rzeczom i. k. mosci y sprawom rzeczypospolitey wydzierali; (względem?) tego zasię, który tak lekkomyślnie iemi y wiarą ich pogardziwszy, odbiezał, acz i. k. mosc ma wiadomosc, że y na ludzie i. k. mosci bez przyczyny się rzuca y onychże samych tępi y znosic się gotuie, choc mogli na swoich zastawiony bydz respectach od i. k. mosci, wszakże aby y w tym wszelaką od i. k. mosci ochronę wiary swey, na ktorey się dla sławy opatrznie zasada, poznali, zachowali (zachowa-li?) się

dotąd spokojnie, nie turbując spraw i. k. mosci, nie infestując ludzi woyska tamtego, nie odwodząc narodu Moskiewskiego od i. k. mosci, przystoynny względ z okaziej osoby y rzeczy go będzie się miał. Boiarrowie Moskiewscy, ktorých zyczliwosci rycerstwo tamte ku sobie zalecone przez ten czas mając, i. k. mosc za postulatami ich proszą, iuż w tym, w czym bydz na ten czas mogło, swey prozby respons odnoszą, ktorым też, aby do dalszey tych spraw odprawy, znoszenia się z drugą tak w stolicy, iako y w inszych zamkach Moskwa (Moskwą?) pomogli, żądac i. k. mosc raczy, poniewaz nie początek, ale koniec zawierac zwykł każdą sprawę. Ochronę dobra y całej oyczyzny pozytek, iako w zawzięciu tey imprezy mieć u siebie i. k. mosc

пись въ одно, были сильнѣе и при каждомъ случаѣ и надобности могли подкрѣплять себя взаимно. Что касается признанія призывныхъ грамотъ, которыми рыцарство призвано на войну, обезпеченія условленной платы за выслуженныя четверти, обезпеченія дѣйствительной уплаты и перенесенія обезпеченія уплаты за двѣ четверти на имѣнія королевства, то на это дается такой отвѣтъ: прежде всего — почтенное рыцарство, какъ родившееся въ Польшѣ, само могло знать и припомнить, что польскіе короли, помимо согласія чиновъ королевства, не имѣютъ никакого права закладывать свои столичные имѣнія и дѣлать долги на счетъ отечества. Королю не могутъ совѣтовать этого сенаторы, и честь, и присяга запрещаютъ ему подписывать [подобныя обязательства], тѣмъ болѣе, что долгъ этотъ сдѣланъ въ чужомъ государствѣ и чужимъ чело-вѣкомъ, когда его дѣло было сомни-

тельно. Поэтому пусть рыцарство не принисываетъ ни немилости короля, ни нежеланію сенаторовъ, что они не дѣлаютъ того, что запрещаютъ имъ законы, такъ давно утвержденныя обычаемъ въ королевствѣ и въ великомъ княжествѣ Литовскомъ. Король однако не прочь предложить эти просьбы рыцарства на сеймѣ всѣмъ чинамъ и, если они согласятся, то король радъ дать имъ время [на обсужденіе этого дѣла], какъ это онъ всегда дѣлалъ въ свое счастливое правленіе; а теперь, чтобы рыцарство видѣло совершенную расположенность къ себѣ короля не только на словахъ, но и на самомъ дѣлѣ, его величество прибавляетъ: чтобы рыцарство могло получить не только вознагражденіе, но и награду за всѣ свои труды, безпокойства, издержки, опасности и пролитіе крови, его величество дозволяетъ ему начавшіяся экспедиціи и четверти службы продолжать считать до тѣхъ поръ,

raczył za fundament tey expeditiey, tak y dzis tylko na to samo oko ma, aby te państwa, spoiwszy w iednosc, spolnie się zmagac, wzaiemnie krzepic sił swoich na każdą okazyą y potrzebę mogli. Approbatiey listow przypowiednych, assecurata na zasłużone y darowne cwierci według zołdu ich umowionego, zupełney zapłaty warunek, tak przeniesienie dwu czwerci na dobrach coronnych to się opowiada: naprzod samo to cne rycerstwo w Poszcze porodzone widziec (wiedziec?) y przypomniec mogło, że krolowie Polsey zadney władzy przez zezwolenia stanow coronnych nie mają na zawodzenie dobr stoła swego y na wnoszenie długow na oyczyznę, do czego iako senatorom i. k. mosci radzic się nie godzi, tak y podpisowac wiara y przysięga bronii, a zwłaszcza na dług w obcym pan-

stwie y od obcego człowieka uczyniony, ieszcze w wątpliwym czasie sprawy tey, Niebędą tedy przypisowac tego chcieli ani i. k. mosci iakiey niełasce, ani pp. senatorow niechęci, że się na to na ten czas pozwalac nie moze, czego prawa coronne y w. x. Litt., przez tak długi czas utwierdzone zwyczajem, bronią; nie będzie iednak od tego krol i. m. bydz raczył, aby tey prozby ich na seymie wszystkim stanom proponowac rozkazac nie miał, y przy zgodnym wszystkich stanow zezwoleniu, iako przez wszystek czas szczęśliwego panowania swego czynił, czas rad zastawic, a teraz, zeby zupełnie ku sobie pana swego przychylnosc iasnie nie w słowach, ale w samey rzeczy obaczyli, na to krol i. mosc przydac raczy, aby oni wszystkich trudow, kłopotow, kosztow, przewagi y rozla-

пока Божиимъ судомъ и его милостию то государство [Московское] не будетъ передано въ руки короля посредствомъ ли переговоровъ, которые уже начинаются, или военною силою. Когда въ то время представлень будетъ королю счетъ по силѣ этой грамоты, то черезъ десять недѣль по вступленіи [короля] на престоль [Московский], рыцарству будутъ уплачены деньги съ тѣхъ государствъ, по соображенію суммы этихъ денегъ и количества доходовъ, какіе возможно получить, а если бы это не было исполнено, по силѣ этого обязательства, то рыцарство можетъ требовать своихъ денегъ съ Сѣверскаго и Рязанскаго государствъ. Его величество очень былъ бы радъ сдѣлать рыцарству подмогу въ его нуждахъ наличными деньгами, но и касательно этого дѣла его величество [долженъ сказать]: члены рыцарства не странники въ своемъ отечествѣ; пусть посмотрятъ на силы и доходы рѣчи-

посполитой; пусть обратятъ вниманіе, какъ велика казна, какъ велики средства, и они убѣдятся, что не только нельзя дѣлать новыхъ расходовъ и предпринимать новыхъ походовъ, но необходимо значительное время, чтобы страна успокоилась и отдохнула. И настоящій походъ его величество предпринялъ больше всего для охраненія безопасности тѣхъ границъ, такъ какъ до короля дошло извѣстіе, что тотъ непріятель [Василій Шуйскій] съ чужеземною помощію собирался поразить рыцарство и овладѣть ближайшими къ его границамъ волостями великаго княжества Литовскаго, оставленными безъ бдительности и защиты. Но чтобы самымъ дѣломъ показать доблестному рыцарству свою милость, его величество дастъ ему деньгами и товарами нѣкоторое подкрѣпленіе въ нуждахъ, чтобы оно сколько нибудь поддержало себя имъ до будущаго благопріятнаго оборота

nia krwi własney swey nie tylko zapłatę, ale y nagrodę odniesli, pozwalac tedy raczy, aby te, iakie się raczely expeditie ich, cwierci swym porządkiem dotad szli, dokąd by dekretem bozym y łaską iego świętą to panstwo w ręce i. k. mosci podało, lub przez tractaty, iako się zaczyna, lub dziełem woieniennym. Tam, gdy się szafunek tych rzeczy i. k. mosci podda, za tą assecuratią ich, którą miał, w dziesięć niedziel w usiędzeniu na stolicy zapłata się im stac ma z tych panstw, obrachowawszy y podobienstwa summy y moznosc dochodow, co gdy by się nie stało według teyze ych obligathey, na Siewierskiem y Rzezanskim panstwie dochodzic im tego będzie wolno. Gotowizną zasię z wielką by chęcią i. k. mosc wesprzec y pokrzepic ich defectow chciał, iednak y w tym sa-

mym, iako nie pielgrzymowie w oyczyźnie, niechay obaczą vires y dochody rzeczypospolitej, niechay obaczą, co za skarby, co za nervi? Nie tylko aby przybierac sumptow y expedityi się miało, ale uspokoienia potrzebowali y wytechnienia długiego, iakoz y ta tu i. k. mosci wyprawa naywięcej dla bezpieczeństwa tych granic poszła za wiadomosciami, które przychodziły do uszu i. k. m., ze nieprzyziaciel ten z cudzoziemskimi posiłki zrazac w rycerstwo się gotował y posiadac co blizsze granic swych w. x. Litt. włosci, nie ostrozne y nie obwarowane. Jednak, aby istotną swą łaskę i. k. mosc cnemu tamtemu rycerstwu pokazal, ofiarowac raczy na posilenie defectow ich pewną donative tak pieniędzmy, iako y towarami, którą mogli (by?) iako tako się posilic do dalszey w tem panstwie

дѣль въ томъ государствѣ. Изъ этого рыцарство можетъ видѣть, что его величество, какъ его государь, имѣетъ къ нему любовь, обращается съ нимъ, какъ слѣдуетъ, что король не такія обѣщанія даетъ ему, которыхъ могли бы подлежать какому-либо сомнѣнію и которыхъ государямъ слѣдуетъ остерегаться, но утверждаетъ за нимъ четверти года прошедшей службы, дозволяетъ заслуживать въ томъ государствѣ будущи четверти, т. е. по своей природной добротѣ король позволяетъ дѣлать то, что дозволяютъ обстоятельства, и жалуетъ членамъ рыцарства, какъ вѣрноподаннымъ, столько, сколько теперь можетъ вынести его казна. Раны, увѣчья лицъ изъ рыцарства король желаетъ имѣть во вниманіи и при случаѣ награждать по представленію предводителей или всего рыцарства. Денежные расходы, которые дѣлали изъ своихъ средствъ полковники и ротмистры,

когда вели тѣхъ людей [самозванцевъ?] изъ Польскаго государства, и на содержание товарищества, они получаютъ при уплатѣ имъ полнаго жалованья за ихъ службу. По дѣламъ суднымъ, если бы кто изъ рыцарства подвергся имъ во время экспедиціи, его величество дозволить брать изъ его канцеляріи, согласно обычаямъ Польскаго королевства и великаго княжества Литовскаго, грамоты на реляксации, сублеваціи и экзекуты. Его величество желаетъ, чтобы у рыцарства было въ возможно лучшемъ устройствѣ его военное дѣло подъ тѣми же полковниками, ротмистрами и съ сохраненіемъ полной власти гетмана, какъ этого требуютъ военныя дѣйствія и обычаи. Но больше всего его величество желаетъ отъ рыцарства, чтобы оно, имѣя въ виду, что въ военномъ дѣлѣ вредно малѣйшее замедленіе и, не вдаваясь въ разсужденіе о томъ, что будетъ дальше, соеди-

occasiey, skąd mogą stateczniey affekt panski ku sobie poznac y cale i. k. mosci z sobą obeyscie, ze w tym nie idzie i. k. mosci obietnicami swemi takimi, ktoreby w wątpliwosc iaką wpasc mogły, czego monarehom strzedz się godzi, ale przesze ich cwierci warowawszy y przyszle tym ze ordynkiem pozwoliwszy w tym panstwie, to co uczynic moznosc kaze, z dobrotliwej natury swey czyni y pozwala, darowac raczy, iako poddanym swym, co skarb i. k. mosci na ten czas przemoze. Szwanuku, okaleczenia rycerstwa tamtego zaleceniem wodzow ich lub tez woyska wszystkiego na baczeniu i. k. mosec mając, wedlug okazij nagradowac chce. Zaciągi pieniężne, ktore pułkownicy y rotmistrze na wywiedzenie ludzi tych, na zatrzymanie to-

warzystwa własne swe dodawali, z zupełney zapłaty sobie wybierac będą. Na przewody prawne, iesli by iakie zaszły na kogo pod tę expeditiā, obycaiem coronnym y w. x. Litt., tak relaxacie, sublevatie, iakoz exempty brac z cancellariey swey i. k. mosec pozwolic będzie raczył. Sprawę woyska tamtego, iako nayporządnieyszā pod temiz wodzami, pułkownikami y rotmistrzami zupełna (z zupełną władzą?) hetmana swojego w postępkach woiennych y zwyciaziami i. k. mosec miec chce A nadewszystko tego tam rycerstwa oycowsko żąda, aby, respectuiąc na to, ze w dziele rycerskim y najmnieysz omieszkanie szkodliwe, nie rozwodząc w dal sze i. k. mosci okolicznosci discoursow, do tego się z woyskiem i. k. mosci schylili, coby

нилось съ войскомъ его величества и устремилось къ тому, что могло бы доставить скорѣйшій успѣхъ тѣмъ замысламъ, рыцарству скорѣйшее одобреніе отъ трудовъ, уплату издержекъ и награду за заслуги, и отечество могло бы получить вѣчную славу, расширеніе границъ и прочное умиротвореніе. Но прежде всего его величество общаетъ рыцарству, что больше всего будетъ имѣть въ виду и особенномъ вниманіи его труды и славныя рыцарскія дѣла, придется ли теперь кончить дѣло съ тою странюю путемъ переговоровъ, или въ другое время и другимъ способомъ Богъ передастъ ее въ руки его величества, пусть лишь рыцарство покажетъ на самомъ дѣлѣ то, что на словахъ показываетъ отечеству, и вѣрно служить своему государю, который есть глава его, и пусть рыцарство знаетъ, что будетъ имѣть дѣло не съ чужимъ человѣкомъ, въ родѣ того, котораго оно такъ долго

терпѣло у себя и не для блага своего отечества, но съ собственнымъ государемъ, который и прежніе недуги можетъ вылечить и въ будущемъ доставить славу его собственному народу и пользу матери—рѣчи-посполитой до отдаленнаго потомства, а себѣ и своему царствованію онъ хочетъ сохранить лишь счастливую память объ этомъ замыслѣ. Если бы рыцарство еще пожелало посовѣтоваться касательно своего перехода на сторону нашего войска, находящагося тамъ и для содѣйствія намъ и рѣчи-посполитой въ тѣхъ дѣлахъ, то Брацлавскій воевода будетъ имѣть на этотъ счетъ отъ насъ порученіе, отъ котораго оно узнаетъ нашу волю, и чѣмъ охотнѣе приметъ оно наше предложеніе, тѣмъ болыную покажетъ любовь къ отечеству, преданность намъ, за что и мы, съ своей стороны, тѣмъ болыную общаемъ ему милость.

Въ тоже время и отъ царя, изъ

prętki tym zamysłem skutek przynieść mogło, skąd y oni trudow swych odpoczynek, kosztow zapłatę, zasług nagrodę prętszą odniosą, y oyczyzna przy sławie wieczney w („) rozszerzeniu (rozszerzenie?) granic y uspokojenie, gruntownie wezmie. A nadewszystko i. k. mose obiecywac im raczy, ze kłopotow ich y przewaznych dzieł rycerskich, lubo na tractatach z tą ziemią, lubo w inszym czasie y sposobie, ktorym p. Bog w ręce i. k. mosci z łaski swey to panstwo poda, względ pierwszy y respekt przystoyny mieć będzie; tylko tez oni, co oyczyźnie zwierzchnonie pokazują, panu swemu, który ich głową iest, niechay rzeczą y statecznością, niechay exequią, patrząc na to, ze nie z obcym rzecz człowiekiem, ktorego przed się y tak długo y tak cierpliwie nie dla dobrego oyczyzny

znosili, ale z własnym krolem, który y przeszle niewczasy poleczyć, y przyszłą zobopolną sławę na ich własny narod włac y zysk matce rzeczypospolitej [na dalszą potomność podać chce, tylko sobie, tylko y panowaniu swemu fortuną (fortuną?) pamięć tey impresy zastawiwszy. A iesliby ieszcze naszym woyska tamtego cne rycerstwo sprawom swym strony zaciągu tego na stronę już nasze y rzeczypospolitej poradzić chciało, będzie od nas w tey mierze wielmożny woiewoda Braclawski zlecenie, resolutią miał pewna, z ktorego zrozumiawszy wolę naszą, im chętniej do tego się obroczą, tym większą y oyczyźnie swey miłość y nam zyczliwosc pokazą, zaczym y my łaskę swą panską im tym gorętszej ofiarujemy.

Na ten ze czas, gdy (y?) od cara z Ka-

Калуги, присланъ былъ въ лагерь подъ Москвою отвѣтъ. Его принесъ Янушъ Тышкевичъ, котораго войско посылало къ царю. Отвѣтъ былъ такой. Что касается того, что рыцарство обвиняетъ царя, зачѣмъ онъ ушелъ отъ него, не сказавшись, то вина тутъ падаетъ не на царя, а на тѣхъ, которые были причиною этого удаленія, которые имѣли тайныя сношенія съ королемъ и злоумышляли на жизнь царя, какъ Романъ Рожинскій, Комаровскій, Михаилъ Салтыковъ, Рудкій, Пухинъ, Семешъ Татищевъ, о каковой измѣнѣ царь сейчасъ же объявилъ гг. полковникамъ, ротмистрамъ и нѣкоторымъ изъ ихъ товарищей и о которой обширнѣе сказано въ грамотѣ царя ко всему рыцарству. Что касается денегъ, то его царское величество обѣщаетъ выдать сейчасъ же на коннаго всадника по 30 злотыхъ, если рыцарство приведетъ къ царю въ Калугу въ добромъ здоровьи царицу. От-

крывъ между собою виновныхъ [въ измѣнѣ], пусть рыцарство само накажетъ ихъ, или пусть приведетъ ихъ съ собою въ Калугу къ царю. Касательно новыхъ четвертей службы, обѣщаетъ царь все исполнить; царь будетъ стараться и обѣщаетъ, что вскорѣ будутъ уплачены всѣ выслуженныя деньги, согласно прежнимъ записямъ и обезпеченіямъ. [Что касается требованія войска], чтобы царь далъ присягу не казнить тѣхъ бояръ, которые остались въ лагерѣ съ [польскимъ] рыцарствомъ, то его царское величество обѣщаетъ тѣхъ, которые прежде были и теперь доброжелательны царю, не казнить, и по прежнему показывать имъ царскую милость, но съ тѣми, которые были измѣнниками царя, вольно его царскому величеству какъ съ своими подданными дѣлать, что ему будетъ угодно. Пусть его царское величество обѣщаетъ, что вступить съ королемъ въ приличные переговоры: это должно быть предо-

ługi p. Janusz Tyszkiewicz, ktorego woysko do cara posyłało, taki respons przyniósł do obozu pod Moskwę. Jz rycerstwo winę składa na krola (cara?) i. m. yz od nich z obozu nieodpowiednie (odszedł?): to się iawnie okazuje w tej mierze (nie?) na i. k. mosci (nie na carze?) wina, ale (na?) tych, którzy tego byli przyczyną, którzy, mając praktyki z krolom, iawnie się targnęli na zdrowie cara i. m., iako k. Roman Ruzynski, Komorowski, Michajło Stoltikow (Sołtykow?), Rucki, Puchin, Siemion Tatiszczew, którą zdradę ich i. carska mosc zarazem opowiedział pp. pułkownikom, pp. rotmistrzom y niektórym towarzyszom, o czym szyrzey w liscie cara i. mosci do wszystkiego rycerstwa wyrazono. Strony pieniędzy na woysko obiecuie car i. m. dac zarazem na kon po zł. 30, gdy rycer-

stwo carową i. m. w dobrym zdrowiu do Kalugi przyprowadzi; także, znalazzsy między sobą winnych, aby sami karali, abo ich do Kalugi z sobą do cara i. m. przywiedli, a na nowe czwerci obiecuie i. k. mosc (i. carska m.?) we wszystkim staranie czynic, ze wrychle będą nadawane zasłużone według danych zapisow y assecuracij, obiecuie i. k. m. (i. c. m.?) we wszystkim się zycie. Aby car i. m. poprzysiął boiar tych nie karac, którzy się zostali w obozie z rycerstwem: i. c. mosc obiecuie tych nie karac, y łaskę ym carską po staremu pokazac, którzy byli y są i. c. mosci zyczliwymi, a którzy byli zdrajcami, z tymi, iako z własnymi poddanymi swemi, i. c. mosci wolno co chciec, to uczynic. Aby i. c. m. rycerstwu obiecał, ze z krolom do słusznych contractow ma przystępo-

ставлено на волю его царского величества. Если король пожелаетъ о чемъ вступить съ нимъ въ переговоры, пришлетъ къ нему пословъ, и предложитъ надлежащее дѣло, то царь не откажется отъ этого. Что касается продовольствія, то его царское величество общается выдавать на роты продовольствіе изъ крѣпостей по прежнему. Что касается денегъ, то онѣ выдавались на каждую четверь. Что касается товарищей, то всѣ тѣ, которые были по крѣпостямъ, выпущены; вольно идти, куда угодно имъ и пахоликамъ. Что же касается убытковъ, которые они понесли, то убытки всѣ вмѣстѣ будутъ имъ вознаграждены. О тѣхъ, которые безъ вѣдома царя задержаны въ отдаленныхъ крѣпостяхъ, царь велитъ сдѣлать розысканіе и они будутъ освобождены. Касательно того требованія короля, чтобы царь не вступалъ ни въ какія тайныя сдѣлки ни съ Шуйскимъ, ни съ другимъ

какимъ-либо государемъ, то царь не находитъ нужнымъ дѣлать какія-либо общанія, потому что царь не вступаетъ ни въ какія владѣнія короля; слѣдуетъ и королю тоже дѣлать. Чтобы царь не смѣлъ ничего дѣлать безъ вѣдома старшаго изъ рыцарства: царь общается безъ вѣдома старшаго изъ рыцарства не дѣлать тѣхъ дѣлъ, которыя касаются самаго рыцарства, но тѣ дѣла, которыя касаются самаго царя, царь въ своемъ отечествѣ будетъ рѣшать самъ съ своими боярами. Притомъ его царское величество желаетъ, чтобы рыцарство подвергло надлежащей отвѣтственности тѣхъ, которые были причиною его удаленія, а именно: князя Рожинскаго, Комаровскаго и кого еще рыцарство найдетъ виновнымъ, чтобы они получили надлежащее возмездіе, а если нельзя ихъ казнить, то пусть ихъ не будетъ въ войскѣ, пусть они сейчасъ будутъ изгнаны изъ земли его царского величества, а рус-

wac: to ostaie przy woli i. c. m., w czym (będzie?) żądał i. k. m. y posły swe przysze, — słuszney rzeczy zbraniac nie racząc. Strony zywnosci na woysko: z zamkow i. c. mosc po staremu obiecuie dac na rotę, po czemu potrzeba. Strony pieniędzy: na każdą czwierc były dane. Strony towarzystwa: którzy byli po zamkach, tych wszystkich wypuszczono, także y pacholikom wolno im, kędy chcą, a szkody, które mieli, będą im zarazem nagrodzone, y o inszych, którzy byli zatrzymani w dalszych zamkach bez wiadomosci i. c. m., kaze c. i. m. queres o nich czynic, ze będą puszczeni. Strony i. k. m., aby car i. m. tak z Szuyskim, iako y z inszym postronnym panem zadney conspiratyej nie czynił: w tym nie trzeba i. c. mosci obie-

cowac, gdyż i. c. m. w zadne panstwa krolewskie nie wstepuie; toz y i. k. mosci uczynic potrzeba. Aby car i. m. zadney rzeczy uczynic nie smiał bez wiadomosci starszego ryccerstwa: obiecuie car i. m. tych rzeczy, które własnie ryccerstwu należą, bez wiadomosci ryccerstwa nie czynic, ale te, które własnie c. i. m. samemu, iako w swoiey własney oyczynzie, ze i. c. mosc sam z boiary swemy odprawowac (ma?). Przy tym i. c. mosc żąda, aby skuteczną sprawiedliwosc ryccerstwo uczyniło z tych, którzy byli przyczyną tego, a mianowicie z k. Ruzynskiego y Komorowskiego, y kogo naydą winnym, aby słuszną zapłatę wzięli, a nie mogą li bydz karani, aby w woysku i. c. m. nie byli, y z ziem i. c. m. aby zaraz byli wygnani, a ruskich ludzi y

скихъ людей и бояръ вышепоименованныхъ пусть рыцарство выдастъ царю и приведетъ ихъ въ Калугу; другіе — бояре, дворяне и казаки пусть остаются въ лагерьъ до прїѣзда его царскаго величества, однако нужно внимательно наблюдать, чтобы они не разѣзжались — въ Москву и подъ Смоленскъ. Всѣ деньги, драгоценности, столовое золото, серебро, одежда, экипажи, лошади, соболи, чернобурья лисицы, рыси, кунницы, лисицы и все имущество, какое въ то время забрали у царя, должны быть отосланы къ нему, и все это царь обѣщаетъ раздать войску. Гетмана, какъ старшаго начальника, рыцарство должно избирать съ вѣдома царя и онъ ничего не долженъ дѣлать безъ вѣдома его царскаго величества. Рыцарство должно держаться конфедерации, которую заключило съ клятвою и которою обѣщалось не отступать отъ царя, пока Богъ благово-

литъ возвести его на престоль, и крѣпко стоять противъ всякаго неприятеля его величества. Если рыцарство все это исполнить, то его царское величество, съ своей стороны, своимъ царскимъ словомъ обѣщаетъ исполнить всѣ вышеизчисленные условія и для большей вѣрности и твердости соизволяетъ подписать ихъ своею рукою.

Эти отвѣты произвели въ войскѣ волненіе и колебаніе въ разныя стороны; одни заявляли, что пойдутъ къ царю, другіе — къ королю, однако, послѣ долгихъ споровъ принято такое рѣшеніе: всѣмъ заодно идти къ Волоку и тамъ разойтись въ братской любви, кому куда угодно.

Того же года, 16 марта, войско двинулось изъ лагеря подъ Москвою въ такомъ порядкѣ: передняя стража — рота г. Велегловскаго, задняя стража — г. Крыловскаго; при нихъ обозный г. Каменскій и затѣмъ г.

boiar, ktorych się wyzey namieniło, aby ich carowi i. m. wydali y do Kaługi przywiedli, a inszi drudzy, tak boiarowie, iako y dworzanie, kozacy aby w obozie, do i. c. m. przyjazdu weale byli zachowani, wszakze miec na nich pilne oko, aby się do Moskwy y pod Smolensk nie roziezdiali. Aby tę sumnę pieniędzy, klejnoty, złoto, srebro stolowe, szaty, rynsztunki, konie, sobole, marmurki, rusie, kuny, lisy y wszystek skarb, ktorzy na ten czas u c. i. mosci pobrane, aby było odesłano, co wszystko i. c. mosc na woysko obiecucie dac. Hetmana, iako starszego, aby za wiadomością cara i. m. obierali, ktorzy aby zadney rzeczy nie czynił bez wiadomości cara i. m., aby confederatią, którą według dawney przysięgi swey podniesli, nie odstępowac i. c. m., azby p. Bog na stolicy

i. c. m. posadzić raczył, y przeciwko kazdego nieprzyziaciela i. c. m. mocno stac, (trzymali?), co gdy rycerstwo uczyni, tedy wszystkie, wyzey mianowane conditie, obiecucie i. c. mosc słowem swym carskim zyscic y we wszystkim dosyc uczynic, co dla lepszej wiary y pewności c. i. mosc ręką swą podpisac raczył.

Z tych responsow rozne były w woysku zawieruchy, — iedni do cara, drudzy do krola, iednak po drugich (dlugich?) altercaciach na tym stanęło, ze wszyscy do Wołoka zgodnie isc mają y tam się iuz rozeysc w miłosci braterskiey, gdzie się komu będzie zdało.

Tegoz roku 16 marcij, woysko się z obozu ruszyło z pod Moskwy tym porządkiem: straz pierwsza — рота p. Wielogłowskiego, zadnia straz — p. Kryłowski, przy ktorych p. obozny p. Kamienski y p. Krassowski; armata, —

Красовскій; артиллерія, при ней Донцы и пѣхота, надъ ними начальникомъ г. Зарудцкій, при артиллеріи же московскій таборъ; далѣе—полкъ Адама Рожинскаго, за нимъ возы того же полка; возы войска, передъ возами полкъ Будилы, за нимъ возы этого полка; рота г. Чаплинскаго, за ней возы полка г. Зборовскаго; возы полка гетмана, передъ нимъ [ними] рота г. Русецкаго, г. Мархоцкаго; возы полка Хрослинскаго, передъ возами по 30 конныхъ; возы полка г. Глоховскаго, при нихъ рота Сѣмацкаго; возы полка г. Копычинскаго,—при нихъ по 20 конныхъ изъ каждой роты. За возами шло все войско въ такомъ порядкѣ, какъ обыкновенно идутъ полки: впереди его милость отецъ патриархъ съ боярами, потомъ полки—г. Зборовскаго, г. гетмана, г. Хрослинскаго, Глуховскаго, Копычинскаго; въ заднюю стражу изъ всѣхъ ротъ по 10 кон-

ныхъ для охраненія отъ московскихъ набѣдниковъ. Передніе люди, которые назначаютъ мѣсто для стана, ѣхали въ густомъ строю, окруживъ пушки; если бы что случилось, они готовы были подать помощь и назадъ. Товарищъ, который бы осмѣлился, помимо воли гетмана, отѣхать отъ своей хоругви, подлежалъ наказанію по артикуламъ; онъ долженъ быть почитаемъ за измѣнника и каждый ротмистръ обязанъ донести о немъ гетману; тому же наказанію подлежитъ и ротмистръ, если отѣдетъ. Не смотря на то, что все войско согласно постановило—идти всѣмъ вмѣстѣ до Волока, г. Хруслинскій съ г. Янговскимъ и съ нѣкоторыми пятигорскими ротами оторвались отъ войска, пошли къ царю подъ Калугу и стали обозомъ въ мѣстечкѣ Прудкахъ. Ихъ били сперва у Ружиць, потомъ подъ Можайскомъ, когда они проходили мимо его; рус-

przy niey Duncy y piechota, nad nimi p. Zarudzki, przy teyze armacie tabor Moskiewski; zatym pułk p. Adama Ruzynskiego, za nim wozy tegoz pułku; wozy woyskowe, przed wozami i. m. p. Rudziłow pułk, za nimi wozy tegoz pułki; rota p. Czaplinskiego, za nim wozy pułku p. Zborowskiego; wozy i. m. p. hetmanowego pułku, przed nim rota i. m. p. Rusieckiego, p. Marchockiego; wozy pułku p. Chroslinskiego, z rot po 30 koni, przed wozami; wozy pułku p. Głochowskiego, przy nich rota p. Siemackiego; wozy pułku p. Kopyczynskiego, przy nich po 20 koni z pod kazdey roty. Za wozami woysko wszystkie w swoim porządku tak, iako chodzą pułki za pułkami. Naprzod i. m. p. otec patriarchy z pany boiary; pułk i. m. p. Zborowskiego, pułk i. m. p. hetmanow, pułk i. m. p. Chroslinskiego, p. Głuchowskiego, p. Ko-

pyczynskiego; ze wszystkich chorągwi w zadnią straż dla harcownika Moskiewskiego po 10 koni; przedni ludzie, ci którzy w przedzie mieysce stanowisku naznaczają, w kupę zgromadzeni, armatę obwarowszy,—przydałoby się co, aby byli gotowi y zaду ratowac. Towarzysz, który by mimo wolą i. m. p. hetmana od chorągwi odiachał, ma bydz wedle artykułow karany y za zdraycę ma bydz poczytany, a rotmistrz kazdy ma go oznaymic i. m. p. hetmanowi; tak tez y rotmistrz, który by odiachał, w tęż winę popada. A acz zgodnie wszystkiego woyska namowy były isc wszystkim do Woloka, iednak p. Chruslinski z p. Jankowskim, z niektórymi Petihorskiemi rotami, oderwawszy się, poszli w stronę carską pod Kalugę y w miasteczku w Prodkach lezeli, ktorych gromiono naprzod u Ruzyc, potom pod Mozayskiem, gdy go

ские отбили у нихъ всѣ возы съ вооруженіемъ и все имущество.

Того же года, 18 марта, все войско пришло въ Волокъ.

Того же года и мѣсяца 22 дня, войско послало г. Зборовскаго подѣ Смоленскъ къ королю съ просьбою прислать, какъ можно, поскорѣе подтвержденіе, пока еще не усилился непріятель.

Того же года и мѣсяца 25 дня, войско вышло изъ Волока, гдѣ имѣло тѣсную и голодную стоянку, и расположилось около Соборниковъ и Клушина, а Рудцкій остался въ Осиповѣ.

Того же года, 4 апрѣля, гетманъ Рожинскій умеръ въ Осиповѣ.

Того же года, 24 апрѣля, г. Зборовскій пріѣхалъ отъ короля и привезъ обѣщаніе заплатить 100,000, но не нанимать войска больше 2000, поэтому большая часть войска пошла къ царю, такъ какъ знала, что

онъ нанимаетъ войско и имѣла отъ него грамоту, которая изложена была въ такихъ словахъ:

«Мы, Димитрій Ивановичъ, Божією милостію царь Московскій ихъ милостямъ — полковникамъ, ротмистрамъ, поручикамъ и всему рыцарству, находящемуся теперь въ Прудкахъ, желаемъ отъ Бога здоровья и всякихъ радостей. Такъ какъ настоящіи наши дѣла требуютъ, чтобы мы предприняли скорый походъ для дальнѣйшей защиты нашего праваго дѣла, то мы надѣемся, что вы, господна, согласно договору, заключенному съ нами вашими послами, безъ малѣйшаго замедленія явитесь въ въ назначенное мѣсто и время для полученія денегъ и для продолженія войны, потому что мы надѣемся, что при Божіей помощи то, что злые люди расторгли, вы, гг. славные и мужественные люди польскаго народа, въ скоромъ времени исправите,

mieli (mijali?) y wszystkie wozy z ruzszunkami y ze wszystką majątnością Moskwa im odgromiła.

Tegoz roku 18 marcij, woysko wszystkie do Wołoga (Wołoka?) przyszło.

Tegoz roku y miesiāca 22 die, posłało woysko do krola i. m. pod Smolensk i m. p. Zborowskiego, aby krol i. m. co prędezy posilił, niz się nieprzyiaciel zpotężni.

Tegoz roku y miesiāca 25, mając ciasne y głodne stanowisko, ruszyły się z Wołoka y położyli się okolo Sobornik y Kłuczyna (Kłuczyna?), a Rudzki został na Osipowie.

Tegoz roku 4 aprilis, p. hetman x. Ruzynskie umarł w Osipowie.

Tegoz roku 24 aprylis, p. Zborowski przyiachał od krola i. m., obietnicę przyniosł donatiwy 100,000, a woyska wszystkiego nie zaciągając, tylko 2000, dla czego większa

część woyska, mając y wiadomosc o zaciągu od cara y list mając do siebie tymi słowy, do niego poszli.

Dmitr Jwanowicz, z łaski bozey car Moskiewski ich mm. pp. pułkownikom, rotmistrzom, porucznikom y wszystkiemu rycerstwu, na ten czas w Prudkach będącemu, zdrowia y wszelkich pociech od p. Boga życzymy. Yz teraznieysze sprawy nasze potrzebią prętkiey expeditiey do dalszego poparcia sprawiedliwosci naszej, mamy nadzieię ze wasz moscie, nie nie mieszkając, według postanowienia z nami przez posły w. mosciow, na czas y mieysce naznaczone stawic się będziecie raczyli, tak do brania pieniędzy, iako y progressu dalszego zaciągu woyny, gdyż mamy y w p. Bogu pewną nadzieię, ze, co się przez złych ludzi rozproło, to się przez narod sławny y mężny wasz mosciow

именно, тѣ изъ васъ, которые за-
явили, что стоять при нашей прав-
дѣ. Вы гг. приобретете этимъ без-
смертную славу и при Божіей помо-
щи восторжествуете надъ нашими и
иными врагами съ великой пользою
для васъ и съ похвалою отъ другихъ
народовъ. Просимъ васъ не ослабѣ-
вать въ вашей преданности къ намъ.
Мы же, съ своей стороны, всѣми
мѣрами будемъ стараться, чтобы изъ
Калуги удовлетворить ваши нужды.

1610 года 7 апрѣля. Когда эту гра-
моту изъ Прудковъ прислало къ вой-
ску то рыцарство, которое находилось
въ Прилукахъ [Прудкакъ?] подъ начальст-
вомъ Хрислинскаго и Янковскаго, то
того же года, 27 апрѣля, [многіе] отдѣ-
лились отъ полка Зборовскаго и, из-
бравъ себѣ начальниковъ — Камен-
скаго изъ большого лагеря и Быхов-
ца изъ лагеря подъ Троицею, дви-
нулись къ тому рыцарству.

Того же года, 16 мая, все войско

стянулось къ Килькиму и соедини-
лось съ тѣми отрядами, которые на-
ходились около Клушина и около
Килькима [Хлопина].

Того же года, 21 мая, взяли Оси-
повъ присланные Шуйскимъ нѣмцы,
надъ которыми капитаномъ былъ Му-
сиръ Деланика. Взяли они его такимъ
образомъ: Рудскій не могъ ихъ сдер-
жать; они сначала овладѣли дере-
вянною крѣпостью и уже ворвались
было въ каменную. Наши насилу сби-
ли ихъ со стѣнъ, а такъ какъ не мо-
гли выбить ихъ изъ деревянной крѣпо-
сти, то принуждены были зажечь ее,
не смотря на то, что тамъ было все
ихъ продовольствіе. Такимъ-то обра-
зомъ они выбили изъ нея нѣмцовъ,
которые [пострадали отъ пожара], въ осо-
бенности, когда не могли попасть
назадъ въ калитку, черезъ которую
ворвались было въ [каменную] крѣпость
съ петардой. Когда нѣмцамъ не уда-
лось взять крѣпости этимъ спосо-

narodu Polskiego w kroynice na prawo
(wkrotce się naprawi?), ci (tych?), którzy
się wasz mosciow przy sprawiedliwej naszej
opowiedzieli, zaczum w. moscie prawie nie-
smiertelney sprawy (sławy?) odstapicie (do-
stapicie?) y z nieprzyaciół naszych y wa-
szych za pomocą Bożą triumph odniesiecie
z wielkim pozytkiem w. mosciow y z po-
chwałą narodow postronnych. Prosimy tedy,
abyscie w swey zyczliwosci nie ustawali. My
się z swey strony starac będziemy z kazdey
miary, abysmy wasz mosciom satisfactią z
Kalugi uczynili.

Anno 1610, 7 aprilis, ten list z Prutek
od tamtego towarzystwa, ktore z panem Chro-
slinskim, p. Jankowskim w Przyłukach (?)
było, gdy do woyska przysłali, tegoz roku
27 aprilis, odłączywszy się od pułku p. Zbo-
rowski (Zborowskiego?), woiennych obrawszy

sobie z obozu wielkiego p. Kamienskiego,
a z obozu Troieckiego pana Bychowca, ru-
szyli się ku nim.

W tym ze roku 16 majj, wszystko się
wojsko skupiło pod Kilkim y z temi się złą-
czyło, którzy iako około Kruszynu (Kłuszy-
nu?) leżeli, tak też y około Kilkimu.

Tegoz roku 21 majj, Osipow Niemcy wzie-
li od Szuyskiego, na (nad?) którymi był ca-
pitanem Musir Delanika, tym sposobem, yz
Rudzki niemogąc im stosu strzymac, gdyz
pierwiey Niemcy drewniany zamek ubiegli
byli y w murowany iuz byli wpadli, kto-
rych zaledwo z murów odbili, a z drzewia-
nego zamku nie mogąc ich wyprzec, musieli
go zapalic, w którym wszystkę swoją żyw-
nosc mieli, toz ich z niego wybili, a nay-
bardziej musieli pogorzec, gdy do fortki,
ktorą do zamką z petardą wpadli, trafic nie

бомъ, а на штурмъ трудно имъ было рѣшиться, то они осадили ее острожками и не допускали получить ни продовольствіе, ни извѣстія. [Наше войско], не получая никакого извѣстія о вспомогательномъ войскѣ, такъ какъ наши войска ушли далеко, принуждено было уходить къ Зборовскому, который стоялъ лагеремъ подъ Царевымъ - Займищемъ въ [деревнѣ] Шуйскѣ. Нѣмцы и русскіе, получивъ извѣстіе, что онъ уходитъ, преградили ему дорогу у болотистой рѣчки и дозволили войти въ нее, а когда онъ вступилъ въ нее, то со всѣхъ сторонъ ударили на него. Не мало людей у него пало, а остальныхъ нѣмцы взяли въ плѣнъ, насилу самъ Зборовскій ушелъ и то тѣшномъ. Въ то время взяты въ Москву ростовскій митрополитъ Филаретъ, находившійся при нашихъ въ Осиповѣ, и много знатныхъ бояръ; изъ ротмистровъ взяли Александра Рожинскаго, г. Тунальскаго и не ма-

ло другихъ, которые кромѣ Рожинскаго, который умеръ, были выпущены изъ плѣна уже послѣ, когда Москва поцѣловала крестъ королевичу Владиславу.

Когда Шуйскій увидѣлъ, что столица его освободилась [отъ лагерей подъ Тушиномъ и подъ Троицей] и узналъ, что [польское] войско рѣздѣлилось, и одни пошли наниматься у короля, а другіе — у царя, и что меньшая часть была у Зборовскаго, которую ему легче было поразить, то послалъ Валуева съ 8000 отборнаго войска уничтожить ее. Когда это войско пришло къ Цареву - Займищу, то нашло его сожженнымъ, потому что наши, именно: полки г. Вайера и г. Казановскаго, которые передъ тѣмъ здѣсь стояли лагеремъ, узнавъ объ этомъ войскѣ, зажгли Царево - Займище и присоединились къ г. Зборовскому. Когда эти отряды были недалеко одинъ отъ другаго и готовились къ битвѣ, прибылъ на

mogli. Gdy go tak nie dostali, a szturmem trudno było, ostrozkami go osadzili, y niedopuszczając do niego żadney zywności, ani wiadomości, a tak żadney wiadomości w odsieczy niemając, gdyż woyska daleko odstąpiły, uchodząc z Osipowa musieli do p. Zborowskiego, który leżał pod Carowem Znimiszczemu (pod Carowem Zaymiszczem?). Maiąc tedy Niemicy y Moskwa o nim wiadomość, yz uchodzi, zastąpili mu na iedney rzece błotney, na którą gdy wszedł, wpusciwszy go, ze wszystkich stron nan uderzyli, niema (nie mało?) ludzi padli, drugich żywo pobrali, tylko sam wmałe uszedł y to pieszo. Na ten czas wzięto do Moskwy Filareta (Filareta?) metropolita Rostowskiego, który był w Osipowie przy naszych, a wielu boiar zaczęnych; z rotmistrzow też wzięli k. Alexandra

Ruzynskiego, p. Tupalskiego y innych niemało, którzy potym wypuszczeni z więzienia, gdy Moskwa chrzest na krolewicza całowała, ale Ruzynski umarł.

Szuyski, iuz mając wolną stolicę, a wiedząc, yz się woysko rozerwało — iedni do krola, drudzy do cara zaciągnieni, a iz mnieysza kupa była u p. Zborowskiego, zęczniey mu było, posłał go znosic Wałuiowa w 8000 ludzi na wybor, którzy gdy do Carskiego Zuymierza przyszli, nalezli spalone, bo nasi, którzy w nim przed tym lezeli, wiedząc o tych ludziach, to iest, pułk p. Waierow, p. Kabanowskiego, zapaliwszy, do p. Zborowskiego się przyłączyli. A gdy tu byli w sąsiedztwie z sobą, gotowali się na się, a w tym przybył i. m. p. hetman coronny, i. m. p. Stanisław Żółkiew-

помощь г. Зборовскому отъ его величества короля изъ-подъ Смоленска его милость гетманъ королевства Станиславъ Жолкѣвскій. Зборовскій сейчасъ выступилъ съ войскомъ изъ лагера и наступилъ на московское войско. Русскіе, не имѣвшіе достаточно храбрости, чтобы дать битву, окопались въ городкѣ и сѣли въ осадѣ. Гетману не оставалось ничего другого, какъ осадить ихъ; онъ ихъ и осадилъ, устроивъ острожи, и очень стѣснилъ ихъ.

26 мая того же года, войско отправилъ къ царю въ Калугу посольство съ просьбой выдать обѣщанныя деньги. Послы принесли отъ царя такой отвѣтъ. Прежде всего условіе касательно выдачи денегъ: если все рыцарство, выбравъ себѣ начальника по согласію царя и завязавъ опять конфедерацію, принесетъ присягу не отступать впредь отъ царя, пока самъ онъ не прикажетъ отойти отъ него, то пусть сосчитаетъ себя, при-

шлетъ списокъ царю и царь черезъ своихъ бояръ сейчасъ же пришлетъ деньги въ Будки [Шрудки] или Нѣдынь [Медынь] по 30 злотыхъ на коннаго, исключая малолѣтнихъ товарищей. Всякое продовольствіе безъ затрудненія будетъ выдаваемо по числу людей въ отрядѣ. Всѣхъ задержанныхъ товарищей его царское величество приказалъ выпустить на волю и вознаграждать имъ убытки. Обезпечить уплату за всякую, дѣйствительную службу царь не прочь согласно прежнимъ обязательствамъ и не запрещаетъ зачислить и время, въ которое войско не несло дѣйствительной службы ¹⁶.

Того же года 11 іюня, когда царь увидѣлъ, что безъ уплаты денегъ войско не хочетъ двинуться съ Угры, то приѣхалъ самъ изъ Калуги, нанялъ войско и обѣщалъ приѣхать вторично и выдать деньги. Того же мѣсяца онъ уѣхалъ назадъ, оставивъ при войскѣ бояръ съ частью денегъ.

ski od i. k. mosci z pod Smolenska na posilek p. Zborowskiemu, który zaraz, zdiawszy się z tym wojskiem, nastąpił na wojsko Moskiewskie. Moskwa, serca s to niemając, aby bitwę dac mogła, okopawszy się w grodku, zawarła. P. hetmanowi inaczey nie przyszło, ieno ich obledz, który ich, grodkami osadziwszy, barzo seisnął.

26 maj tegoz roku, poslow do cara wojsko wyprawilo do Kalugi, aby, iako pieniedze obiecal, dal, ktorzy od cara taki respons przyniesli. Naypierwsza condytia strony oddania pieniedzy: gdy rycerstwo wszystko, obrawszy sobie starszego za wolą cara i. m., confederatią znowu podniesie, przysięgą potwierdzi, ze car (cara?) i. m. iuz więcey nie odstępowac, az kaze pomknąć, uczyniwszy comput woyska, registr do cara i. m. przy-

ślac, tedy zarazem i. carska mosc przez boiary swe pieniądze do Budek albo do Niedyny przyszele na kon po złotych 30, wyiawszy z małych towarzyszw. Zywnosc wszelka bez zatrudnienia według pocztow będzie dawana. Towarzystwo, ktore było zatrzymane, wszystkich wolno i. carska m. kazał wypuscic i szkody nagrodzic. Wszelakich, słusznych zasłużone (zasłużonych?) rycerstwu carska i. m. zbrania się nie raczy assecuraty według dawnych obligatii; niezasłużone rycerstwu wszystkiemu car i. m. nie zbrania.

W tym ze roku 11 iunij, gdy widział car, yz wojsko się od Uhry bez pieniedzy ruszyc nie chciało, przyiachał sam y wojsko zaciągnął y pieniądze dac obiecal, przyiachawszy znowu z Kalugi, który tegoz mie-

Того же года 25 іюня, войско избрало гетманомъ Салѣгу, который передъ тѣмъ того же мѣсяца приѣхалъ съ 1000 казаковъ.

Того же года 4 іюля, царь опять приѣхалъ къ войску и упросилъ его удовольствоваться данными деньгами, — онъ далъ лишь по шести злотыхъ на коннаго.

Того же года 4 іюля. Гетманъ королевства, какъ выше сказано, осадилъ Валуева въ городкѣ. Голодъ сильно далъ себя чувствовать осажденнымъ. Послѣ многократныхъ просьбъ о помощи, Шуйскій послалъ на выручку Валуева войско, сколько могъ собрать его, съ братомъ своимъ, Димитріемъ Шуйскимъ. Въ этомъ войскѣ русскихъ было 16,000, нѣмцевъ подъ начальствомъ Понтуса — 7000. Гетманъ, получивъ извѣстіе объ этомъ вспомогательномъ войскѣ, не сталъ дожидаться, пока оно придетъ къ городку, а оставивъ

не много войска у городка, [съ остальными] вышелъ противъ него ночью. Утромъ, какъ только стало свѣтать, онъ встрѣтилъ его на пути изъ Клушина на разстояніи 4 миль отъ города. Съ наступленіемъ дня, 4 іюля¹⁷, гетманъ двинулся на самые таборы русскіе, которые, увидѣвъ польское войско, о которомъ не знали прежде, поспѣшно стали готовиться къ битвѣ. Нѣмцы, какъ болѣе опытные, устроились прежде, а русскіе служили имъ подкрѣпленіемъ. Такъ какъ здѣсь главная сила была въ нѣмцахъ, то съ ними нашимъ и пришлось прежде всего биться. Съ ними мужественно сразились роты полка г. Зборовскаго и долго бились; пришлось двинуть всѣ вспомогательные отряды, которыхъ новый натискъ, когда они то ударили впередъ, то отступали и, устроившись, снова наступали, насилу разорвалъ нѣмцевъ, потому что нашимъ пришлось напа-

siąca odiachał, a zostawiwszy przy woysku boiar z częścią pieniędzy.

Tegoz roku 25 iunij, p. Sapiehę woysko hetmanem obrało, który był przedtym przyiachał tegoz miesiąca z tysiącem koni kozakow.

Tegoz roku 4 iulij, car do woyska znowu przyiachał u ubłagał woysko, ze mu na tych pieniądzech przestali, bo tylko po pułszosta złotego dał.

Tegoz roku 4 iulij. P. hetman coronny, iakom przedtym wyzey pisał, obległ Wołnio-wa w grodku, ktoremu barzo iuz głód dokuczyl. Po częstym tedy proszeniu o ratunek, wysłał Szuyiski, co mógł, ludzi na odsiecz z Dmitem Szuyiskim, bratem swym, ktorych ludzi Moskiewskich było 16000, a niemcow z Pontusem 7000. Maiąc tedy p. hetman wiadomosc o tej odsieczy, a niecze-

kaiąc ich u siebie w grodku, zostawiwszy nico (nieco?) ludzi, z niego wyszedł nocą przeciw nim, ktorych potkał z Kłuczyna mil 4 od grodka rano, ieno się co na dzien poczęło ukazowac. Przeciwnego dnia 4 iulij, nastąpił p. hetman na same tabory ich, ktorzy gdy woysko Polskie obaczyli, a niewiedząc pierwiey o nim, do sprawy prętko przychodzic poczęli. Niemcy, zaraz w swym fortelu stoiąc, naprzod się uszykowali, a stanąwszy (ostawiwszy?) sobie Moskwę w posiłku, a yz wszystka moc należała na niemcach, przyszło się naszym naypierwiey potykac, z ktorymi gdy się mężnie potykali rotы pułku p. Zborowskiego, długo z sobą czyniąc, poszło az do wszystkich posiłkowych ufow, który (ktorzych?) nowy oriens wscibił, podawszy kilka razy, do sprawy przychodząc, obracaiać się z nowu do nich, ledwo ich znowu rozerwali,

дать черезъ плетень и ломать его лошадыми. Не мало было потери въ людяхъ и съ трудомъ наши прорвали [строй нѣмцевъ]. Русскіе не хотѣли помогать имъ. Когда нѣмцы это увидѣли, то послали къ гетману сказать, что сдаются. Русскіе затѣмъ смутились и ударились бѣжать, а наши гнали ихъ и били. Обозъ московскій г. гетманъ отдалъ нѣмцамъ, которые, взявъ его, пришли къ гетману и одни изъ нихъ поступили на службу къ его величеству королю, а другіе, нежелающіе этого, выговорили себѣ свободу удалиться. Поэтому Понтусъ съ другими нѣмцами ушелъ къ границамъ своего государства ¹⁸. Послѣ этой побѣды гетманъ пришелъ къ городку и объявилъ осажденнымъ о своей побѣдѣ надъ войскомъ, шедшимъ къ нимъ на помощь. Не надѣясь больше ни откуда получить помощь, потому что Шуйскій уже не имѣлъ

больше войска, они принуждены были сдаться и цѣловали крестъ на имя королевича. Взявъ городокъ, гетманъ со сдавшимися русскими двинулся къ Можайску, который тоже сдался и цѣловалъ крестъ королевичу.

Когда сдался вышеупомянутый городокъ, то отыскиали [въ нѣмъ] тѣло Мартина Вейера, который убитъ за нѣсколько недѣль до сдачи ¹⁹.

Того же года 10 іюля, царь отъ Угры двинулся съ войскомъ къ Москвѣ въ такомъ порядкѣ: 1) полкъ Хрослинскаго,—200 казаковъ, 600 пятигорцевъ, 200 гусарь; 2) полкъ Тышкевича,—100 казаковъ, 600 пятигорцевъ, 200 гусарь; 3) полкъ гетмана,—300 казаковъ, 6000 пятигорцевъ, 1000 гусарь; 4) полкъ Будилы,—400 казаковъ, 600 пятигорцевъ, 200 гусарь.

Того же года 15 іюля, войско шло къ Москвѣ черезъ Боровскъ, изъ кото-

bo naszym przez oplotki przyszło się potykać u płoty konmi łamac zarazem. Szkołę niemałą w ludziach ponieśli y z trudnością ich rozerwali, a Moskwa ich posiłkowac nie chciała, co niemcy widząc, do p. hetmana posłali, podając się. Moskwa tedy będąc ztrwożona, pierzchnęła, a nasi ich gonili, biąc, oboz też moskiewski i. m. p. hetman darował niemcom, którzy go zabrawszy do p. hetmana przyszli, na służbę się krolowi i. m. zaciągnęli, a drudzy, iako sobie wymowili, który niechciał słuzyć, wolność odeyscia. Przeto Ponti z inszymi niemcami do granic swych poszedł. Gdy po tym zwycięstwie p. hetman pod grodek przyszedł, ukazał im zwycięstwo swoje nad ich odsieczą, którzy się iuz inszego posiłku niespodziewając, bo iuz Szuyski więcej ludzi niemiał,

ze się musieli zdać y na krolewicza imię chrzest całowali. Grodek wzięwszy, z tą Moskwą ruszył się do Mozaiska, który się także poddał y na krolewicza chrzest całował.

Po zdaniu tego Grodka odyskano ciało nieboszczyka Marcina Weiera, którego było kilka niedziel przed zdaniem zabito.

W tym ze roku 10 iulij, ruszył się car od Uhry z woyskiem pod Moskwę tym porządkiem: pierwszy pułk p. Chroslińskiego—kozaków 200, Pietihorców 600, usarzów 200; drugi pułk p. Tyszkiewiczów—kozaków 100, Pietihorców 600, usarzów 200; pułk p. hetmana—kozaków 300, Pietihorców 6000, usarzów 1000; pułk p. Budziłowa—kozaków 400, Pietihorców 600, usarzów 200.

Tegoz roku 15 iulij, idąc przez (przed?)

раго русскіе, бросивъ крѣпость, ушли въ Боровскій монастырь, лежащій на разстояніи польской мили отъ Боровска. Монастырь этотъ былъ каменный и довольно сильно укрѣпленный; кругомъ его была глубокая вода и окопы. Когда [русскіе] не хотѣли сдаться, то наше войско рѣшилось не отходить, пока не добудетъ ихъ. Поэтому того же, вышесказаннаго числа, наши послали отрядъ на штурмъ, который осажденные три раза отбили. Наше войско, стоявшее въ готовности около этого монастыря, увидѣвъ, что осажденные бьются крѣпко и нападающіе несутъ потери, по данному знаку, со всѣхъ сторонъ ринулось съ великимъ крикомъ и, прилетѣвъ къ стѣнамъ на коняхъ, соскочило съ коней и сначала ворвалось за палисадникъ. Русскіе, перепугавшись отъ этого грома, побѣжали въ каменный монастырь, за которыми наши сейчасъ же вскочили на стѣны, не давъ рус-

скимъ ни развернуться, ни запереть ворота, и въ ярости всѣхъ до одного вырѣзали.

Того же года 25 іюля, когда войско двинулось отъ Боровска и подъ вечеръ остановилось на Медвѣжьемъ бродѣ, незамѣтно подкрались къ лагерю татары и сдѣлали большой уронъ въ людяхъ, которыхъ нашли по деревнямъ. Наши, выскочившіе изъ лагеря безъ строя и тѣ, которые прибѣжали [изъ деревень], гарцовали съ татарами до самого вечера; уже ночь прервала битву. Всего войска Сапѣга не рѣшился выводить изъ Боровска (?), потому что боялся нападенія непріятеля съ тылу, почему и всю ночь все войско стояло въ строю. На слѣдующій день, утромъ, 22 [26^{го}] іюля, Сапѣга вывелъ противъ татаръ войско въ поле, желая захватить ихъ въ станѣ, но они, узнавъ отъ языковъ, что у насъ большое войско, поднялись раньше и ушли,—они вѣдь оберегали собственную ко-

Moskwę przez Borowsk, z ktorego ludzie uciekali, porzuciwszy zamek, do monastyrza Borowskiego, milę polską od Borowska, który był murowany y dosyc warowny, mając wkoło wody głębokie y przekopy wkoło siebie. A gdy się zdac nie chcieli, umyśliło woysko nieodchodziec od nich az ich dobyc. Tego tedy dnia, wyzey mianowanego, puscili do szturm, od ktorego trzykroc odbiiali, a gdy woysko obaczyło, ktore w sprawie stało około tego monastyrza, yz się mocno bronili obleżency, widząc szkodę w swoich, dawszy hasło sobie, ze wszystkich stron, iako stało, skoczyli z wielkim okrzykiem, a przypadszy pod same mury na koniach, z koni zpadszy, włamałisię wprzod w drzewiany parkan. Moskwa, ztrwozywszy (się?) od tak wielkiego grznotu, uciekli do murowanego mo-

nastyrza, na ktorych naszi zaraz wpadli na mury, niedając się im rozpostrzec, ani bram za sobą zamyskac, a tak, mając serce zekrwawione, w pień wszystkich wycięli.

Tegoz roku 25 iulij. Gdy się woysko od Borowska ruszyło, na Niedzwiedzim brodzie stanąwszy przed wieczorem, y podpadli Tatarowie pod oboz niewiadomie, szkodę w ludziach uczynili, ktorych na derewniach zostali. Naszi z obozu bez sprawy wypadszy y ktorzy przyszli, harcowali z nimi az do samego wieczora, az noc bitwę rozwiódła. Woyska tez wszystkichiego p. Sapieha niesmiał daleko wywiesc od woyska (Borowska?), bo się obawiał z tyłtu nieprzyaciela, dla czego woyska wszystkie całą noc w sprawie stały. Nazaiutrano, 22 (26?) iulij, wywiódł p. Sapieha przeciwko nim w pole, chcąc ich na koszu zostac, ale

жу; впрочемъ, и наши всю ночь были на готовѣ. Этыхъ татаръ нанялъ Шуйскій; но они увидѣвъ, что ничего не могутъ сдѣлать, забравъ не мало денегъ и полону, ушли невредимо домой.

Того же года 26 іюля, царь пришелъ съ войскомъ подѣ Москву. Весь тотъ день происходили подѣ стѣнами Москвы гарцы, потому что русскіе не хотѣли выходить въ поле. Только уже вечеромъ [наше] войско возвратилось въ лагерь, который былъ устроенъ въ селѣ Коломенскомъ.

Того же года 27 іюля, московскіе бояре, не имѣя никакой надежды, чтобы Шуйскій защитилъ ихъ [отъ непріятели], такъ какъ у него не было уже никакого войска, свергли его съ престола и постригли въ монахи. Желали они постричь и его жену, но она срывала съ себя чернечскія одѣжды, поэтому ея оставили въ покоѣ. Управление царствомъ по-

ручили князю Мстиславскому и князю Голицыну.

Того же года 2 августа, пришелъ подѣ Москву гетманъ королевства Жолкѣвскій и расположился въ миле отъ нея противъ Нехорошева.

Того же года 3 августа, отправились къ королю послы отъ войска [самозванца], чтобы привести короля въ соглашеніе съ царемъ. Они объявили королю такое условіе со стороны царя: если бы Москва сда-лась царю, то чтобы король не дѣлалъ ему препятствій, а напротивъ, чтобы оказалъ ему какую-либо помощь. За это царь обѣщаетъ въ теченіе 10 лѣтъ давать ежегодно въ казну рѣчи-посполитой 300,000 рублей, королю на столъ 10,000, обѣщаетъ заключить съ нимъ вѣчный миръ, снесшись съ королемъ уничтожить татаръ, обѣщаетъ на свои средства добыть снова и передать королю Швецію и противъ всякаго непріятели Польскаго коро-

oni raniey wstali, bo im o skurę szło, chociaż y nasi przez całą noc pogotowiu byli, uszli precz, mając wiadomosc od ięzykow naszych, yz woysko wielkie. Tych Tatar zaciągnął Szuyski na służbę do siebie, ale oni obaczywszy, iż zsprostac nie mogą, pieniędzy y płonu niemało nabrawszy, wcale do domow swych uszli.

Tegoz roku 26 iulij, car z woyskiem pod Moskwę przyszedł. Tego dnia cały dzien harcce pod samemi murami były, bo Moskwa w pole wynisc niechciała; potym iuz w wieczor woysko s pola do obozu zeszło, ktore się położyło na Kołominskim.

Tegoz roku 27 iulij, pp. Moskiewscy, nie mając zadney nadzieie, aby ich Szuyski obronił, gdyż iuz woyska nie miał zadnego, zrzucili go z carstwa y w czerce postrzygli;

takeż y żonę jego chcieli postrzydz, ale zrzucala to czernieckie odzienie, przeto iey dali pokoy, polecivszy gubernatią carstwa k. Mscislawskiemu y Galiczynowi.

Tegoz roku 2 augusta, hetman coronny p. Żolkiewski pod Moskwę przyszedł y położył się w mili od niey przeciwko Niechorszewa.

Tegoz roku 3 augusta, posłowie od woyska do krola i. m. iachali, przywodzac z carem i. m. krola i. m. do kompositiej, powiadaiąc od cara tę conditią: naprzod, iesli by się Moskwa carowi poddała, krol i. m. aby mu w tym przeszkody nieczynił, ale owszem mu iako mu pomocen był. Za to car na kazdy rok do skarbu rzeczypospolitej do 10 lat ma y obiecucie dawac po 300,000 rubli, krolowi i. m. na kuchnią 10,000 rubli,

левства и великаго княжества Литовскаго давать помощь, которую и его королевское величество обязанъ будетъ давать царю, если она окажется нужной. Касательно Сѣверской страны нужно свести гг. сенаторовъ на переговоры съ думными боярами, и пусть ею тотъ владѣеть, кто имѣеть на нее большее право. Царь подъ присягой обѣщаетъ исполнить эти условія.

Того же года [и мѣсяца] 11 дня, сильная была вылазка изъ монастыря Симонова до самаго лагеря [и неудачная для насъ], потому что [русскіе] напали, когда войско не было готово къ битвѣ и стража ушла было, но потомъ [наши], вскочивъ на коней, сдержали русскихъ и гнали ихъ подъ самыя стѣны. Въ это время ранили г. Сапѣгу.

12 августа, царь, желая ворваться въ Москву или зажечь ее, раздѣлилъ войско на двѣ части, и съ

одной частью, въ которой были и русскіе, пошелъ въ тылъ русскимъ, бывшимъ въ Москвѣ и сталъ обходить Москву на далекомъ разстояніи до Троицкой дороги, чтобы въ Москвѣ не замѣтили его движенія; но такъ какъ отсюда далеко было до Москвы, то онъ не могъ подойти къ ней ночью, а подошелъ, когда уже совсѣмъ разсвѣло; русскіе замѣтили его и не допустили къ деревянной оградѣ; его войску удалось лишь пожечь посадъ около города. Другая часть войска подъ начальствомъ г. Будилы послана была къ Серпуховскимъ воротамъ; оно должно было произвести тревогу, чтобы тѣмъ легче можно было сдѣлать приступъ тому войску, которое было съ царемъ. Когда русскіе, бывшіе при гетманѣ королевства, замѣтили, что около города поднимается дымъ, то винулись на защиту города и имѣли стычку съ царскимъ

wieczne przymierze z sobą zawrzec, Tatarow, porazumiawszy się z kroleм i. m. zniesc, Szwecyą swym kosztem recuperawac y krolowi podac, przeciwko kazdemu nieprzyjacielowi, tak coronnemu, iako y w. x. Litewskiego wszelaką pomoc dawac, co tez y krol i. m. będzie powinien udzialac carowi, gdy tego potrzeba ukaze. O Siewierską ziemię pp. senatorow zniesc z dumnymi boiary; kto lepsze ma prawo do niey, ten niechay trzyma. Ktore conditie obiecucie car pod przysięgą strzymac y onym dosyc uczynic.

Tegoz roku (i miesiaca?) iednastego dnia, zwyciestwo (wycieczka?) z manastera Symonowego potężne było az ku samemu obozowi, gdyz barzicy na niegotowe woysko trafilo, a straz iuz była zesza, ale potym, koni

dopadłszy, wsparli ich, pędząc az po same mury. W ten czas p. Sapięę postrzelono.

12 augusta. Car, chcąc w miasto się włamac, abo go zapalic, woysko rozdzieliwszy, szedł sam z iedną częścią y z Moskwą swą w tył Moskwie, obchodząc ją zdaleka do Troieckiego goscinea, aby tak łączno Moskwa niepostrzegła, ale yz daleko dyła, w nocy naspiac niemogli, ale yz było dobrze na dzien, co Moskwa postrzegszy, do parkanu przystąpić niedała, tylko posady, ktore około miasta były, popalili, a z drugiey strony od obozu ku wrotom Szerpuchowskim p. Budziła posłano, aby, ztąd trwoę uczyniwszy, łączny był przystęp tamtym ludziom, co z carem byli. Moskwa, ktora była przy panu hetmanie coronnym, obaczywszy, yz się dymy kurzą koło miasta, bieglą na ratunek do

войскомъ. Царское войско, полагая, что это сдѣлано по приказанію гетмана королевства, отправило къ нему депутацію, которой дало такую инструкцію:

Инструкція посламъ, отправленнымъ къ гетману королевства отъ войска его величества царя. Послы имѣють пространно показать, какъ много войско его царского величества потрудилося для славы нашего народа и не ко вреду рѣчи-посполитой; не менѣе оно было полезно и теперь, когда подступало къ Москвѣ войско его королевскаго величества, потому что оно разрушило довольно сильныя и вооруженныя крѣпости и городки, уничтоженъ также довольно быстрый и осторожный неприятель — татары. Все это было полезно его величеству королю. Неоднократно мы были возбуждасмы къ приобрѣтенной этими дѣлами славѣ письмами г. гетмана королевства

и на основаніи ихъ полагали, что онъ къ намъ расположенъ, а теперь, когда мы ходили подъ Москву, то сверхъ всякаго ожиданія, г. гетманъ послалъ противъ насъ, на помощь Москвѣ, Салтыкова съ русскими. Хорошо ли это и должно ли это было насъ настигнуть, предоставляемъ разсудить это самому г. гетману, если это дѣйствительно такъ было. Мы не можемъ бросить царя и царицу и отойти отъ нихъ, развѣ они сами дозволятъ намъ это; но чтобы при превратности судьбы нашимъ заслугамъ не было какого-либо сомнительнаго исхода, такъ какъ во власти бояръ отдать столицу, кому хотятъ, то требовать отъ гетмана, чтобы онъ призналъ наши заслуги и подтвердилъ это письменно. На случай, если бы столица никому не сдавалась и пришлось продолжать войну, просить гетмана, чтобы онъ сносился съ гетманомъ нашего войска. На это послы полу-

miasta y z carskim woyskiem utarczkę mieli, dla czego woysko carskie, rozumiejąc, yz to za rozkazaniem hetmana coronnego było, posłało do niego z taką instructiã.

Instructia pp. posłom od woyska cara i. m. do i. m. p. hetmana coronnego. Maiąc posłowie szeroce ukazac zarobek na dobrą sławę narodu swego y nie ku szkodie rzeczypośpolitej; niemniey y teraz, za nastąpieniem woyska i. k. m. tu pod Moskwę, ku przeszkodzie niebyli, bo zniesione zamki y grodki, dosc warowne y mocne y obronne, zniesiony tez iest nieprzyziaciel, dosc prętki y czuły—Tatarzyn, co wszystko było na rękę krolowi i. m.; bylismy tez y od p. hetmana nie poiednokroc przez scripta iego mosci ochotniejszy do tey sławy, wyrozumiawszy z nich otuchę dobrą, a teraz nad nadzieię na-

szę, gdysmy pod Moskwę chodzili, Sołtykowa z ruskimi ludzmi na pomoc Moskwie przeciwko nas posłał, co iesli słuszna, uważeniu i. m. puscic, iesli to nas potykac ma, iesliby tak było. Cara y carowey wam (nam?) się odstępować, ani opuszczac godzi, (nie godzi?), az za pozwoleniem onych samych; a yz za odmiennosciã fortun zasługi nasze, aby w iaki wątpliwy koniec nie przychodzili, expostulowac i. m. p. hetmana, aby one utwierdzic raczył, scriptem swym assecurowac, gdyz to iest w mocy u boiar — komu chciec, temu stolicę puscic. Iesliby przyszło daley continuowac wojnę, za niepoddaniem się ktoremu kolwiek panu, i. m. p. hetmana (prosic?), by się porozumiewał z p. hetmanem woyska naszego, na co taki respons od i. m. p. hetmana coronnego odniesli.

чили такой отвѣтъ отъ гетмана королевства.

Отвѣтъ гетмана королевства царскому войску, данный черезъ тѣхъ пословъ. Послы ихъ милостей въ пространныхъ словахъ излагали кровавыя заслуги свои и большіе труды для пріобрѣтенія безсмертной славы нашему народу. Гетманъ королевства признаетъ эту славу и доблесть рыцарскихъ дѣлъ войска и въ этомъ никогда не препятствовалъ войску и не желаетъ препятствовать. Такъ и недавно, когда царское войско подступало къ Москвѣ, гетманъ не помогаль русскимъ и не думаль объ этомъ, но это случилось неожиданно. Салтыковъ былъ въ Москвѣ на переговорахъ. Услышавъ военный крикъ, онъ далъ знать своимъ слугамъ—русскимъ и вышелъ въ поле. Гетманъ пространно извинялся, доказываль, что это сдѣлано безъ его

приказанія и вѣдома и утверждалъ это совѣстію. Говорилъ онъ, что наказаль бы за это Салтыкова, но по обстоятельствамъ долженъ простить его. Слава войска не мало зависить также отъ положенія дѣлъ царя. Гетманъ желаетъ тоже оберегать эту славу и обѣщаетъ, что если бы столица вскорѣ сдалась его королевскому величеству, то король дастъ обезпеченіе его царскому величеству, а если столица сдастся царю, то гетманъ полагаетъ, что король удовольствуется условіями, посланными къ нему царемъ. Тѣмъ охотнѣе гетманъ готовъ увѣрить войско, находящееся при царѣ, что признаетъ его заслуги, какъ неоднократно увѣряль его въ этомъ письмами, и если бы войско потребовало, онъ готовъ подтвердить это [и теперь] письменно. О продолженіи этой войны, если бы столица стала отбиваться въ осадѣ отъ обоихъ госу-

Respons od i. m. p. hetmana coronnego do woyska carskiego przez te posły. Ukazowali ich m. pp. posłowie dosyc szerokimi słowy krwawe zasługi tuteysze y zarobek dobry na sławę niesmiertelną narodu swego. Iego m. p. hetman coronny przyczytał tę sławę dobrą y dzielność rzemiosła swego, w czym nigdy iako przeszkodą nie był y bydz niechce, pogotowiu y czasu niedawno przeszłego, gdy woysko carskie podstępowało pod Moskwę, nigdy pomocą nie był, ani o tym pomysłał, ale się to trefunkiem trafiło, że Sołtykow w Moskwie był na tractatach, który, usłyszawszy ten okrzyk, dawszy znac do ludzi swych ruskich, w pole wystąpił, z czego się szeroco p. hetman wymierzając (wymawiając?), że nie za iego rozkazaniem y wiadomością się stało, po-

twierdzał tego sumieniem, ale owszem Sołtykow byłby karany, iedno, czasowi folgując, przebaczyć się onemu na ten czas musi. Niemniey też sława należy rycerstwa na carze i. m., ktorey też y i. m. p. (hetman?) postrzegac chce y obiecucie to, yz gdy by się w tych czasiech stolica krolowi i. m. (poddala?), carska i. m. ukontentowane będzie, a iesli carowi i. m., wyrozumie, yze krol i. m. na conditiach posłanych od cara i. m. przestanie. Tym lepiey na stronę iego w zasługach tu tego rycerstwa i. m. p. hetman upewnia, iako niepoiednokroc listownie upewniał, co i scriptem swym warowac chce, gdyby po nim tego potrzebowac to rycerstwo potrzebowało. O parciu stalszey tey woyny, gdyby się stolica zawarła od obudwu panow, chce się i.

дарей, гетманъ королевства желаетъ сноситься съ г. гетманомъ его царскаго величества.

Того же года 27 августа, Москва цѣловала крестъ королевичу Владиславу, а своего царя Шуйскаго и его братьевъ — Димитрія и Ивана Шуйскихъ выдала гетману и онъ отвезъ ихъ королю подъ Смоленскъ.

Того же года 5 сентября, русскіе, негодуя на то, что подъ Москвою стоитъ царское войско и часто дѣлаетъ имъ зло, не смотря на то, что они сдались на имя королевича и гетманъ королевства обѣщали было сейчасъ отвести это войско, наскучали ему, чтобы онъ поскорѣе покончилъ съ этимъ войскомъ. Поэтому [гетманъ и это войско] долго вели между собою переговоры, но ничего не могли рѣшить, потому что войско стояло за своего государя. Наконецъ, гетманъ съ своимъ войскомъ и русскимъ неожиданно сталъ на-

ступать на царское войско. Увидѣвъ это наступленіе, царское войско скоро выстроилось. Такимъ образомъ, оба войска приготовились къ бою, но такъ какъ они не желали проливать братской крови; далѣе, такъ какъ трудно имъ было довѣрять русскимъ, бывшимъ на той и другой сторонѣ; наконецъ, такъ какъ царское войско плохо вѣрило въ успѣхъ своего государя, который въ то время не былъ и въ войскѣ, а находился при женѣ въ Никольскомъ монастырѣ, на горахъ, за двѣ мили отъ лагеря, то оба войска легко пришли къ соглашенію.

Того же года 6 сентября, царь, потерявъ надежду выиграть дѣло, бросилъ все и уѣхалъ съ женой въ Калугу. Изъ бывшихъ при немъ русскихъ болѣе знатные присоединились къ москвичамъ, а казачество и меньшіе бояре пошли за царемъ къ Калугѣ. Имъ дана воля идти. Вто-

m. pan hetman coronny z panem hetmanem woyska cara i. m. znosic.

Tegoz roku 27 augusta, Moskwa chrzest całowała na krolewicza i. m. Władysława. Cara swego Szuyskiego y z nim bracią iego Dmitra y Jwana Szuyskich wydali, ktorych pan hetman krolowi i. m. pod Smolensk odwoził.

Tegoz roku 5 7-bra. Moskwa, mając sobie za przykre, chociaż się oni zdali na krolewicza y (iż?) woysko carskie a („) przecie pod Moskwą leży, częste czyniąc szkody, ktore p. hetman coronny obiecał był zaraz odwieść, dokuczali onemu, aby co prędzey z tym woyskiem czynił koniec. A tak, gdy się długo tractowało, pewnego nie mogli nic postanowić, bo im szło o pana. Nastąpił tedy p.

hetman coronny woyskiem swym y Moskiewskim niewiadomie na nich. Woysko carskie, widząc ludzie nad sobą, do sprawy prętko przyszli, a gdy z obu stron pogotowiu stali, nie życząc między sobą braterskiej krwi rozlania, a też Moskwie z obu stron szkoda wierzyć było, do tego woysko carskie o panskim statku mało tuzząc, bo go na ten czas y w woysku nie było, ale był w monasterze Mikolskim, na ugorzu, przy zenie, mil dwie od obozu, przeto łączno się zgodził.

Tegoz roku 6 7-bra, car iuz zwątpiwszy o swoiey spawiedliwosci, uiachał z żoną do Kaugi, odbiegszy swego wszystkiego. Moskwa, ktora przy nim była, ile co zacnieyszi, do Mosky się przyłączyli, a kozactwo y inszi mnieyszi boiarowie za nim szli do Kaugi,

рой уже разъ царь этотъ бѣжить отъ войска.

Того же года 12 сентября, бояре отъ имени всей земли отправили изъ Москвы къ его королевскому величеству Голицына и ростовскаго митрополита Филарета съ просьбой, чтобы далъ имъ на царство сына своего Владислава. Король, будучи этимъ недоволенъ, задержалъ пословъ и [потомъ] отправилъ ихъ въ заточеніе въ Польшу.

Того же года 27 сентября, войско, бывшее при царѣ, двинулось въ Сѣверскую землю, а гетманъ королевства занялъ московскую столицу своимъ войскомъ, именно: ввелъ полки — Зборовскаго, Вайера, Казановскаго, поставивъ надъ ними начальникомъ Гонсѣвскаго, который тоже имѣлъ свой полкъ и прибылъ съ нимъ къ гетману изъ Бѣлой, которую еще прежде взялъ гетманъ. Оставивъ свой полкъ и полкъ Струся въ Можайскѣ и въ Вереѣ, гетманъ отпра-

вился съ Шуйскимъ подъ Смоленскъ, а затѣмъ уѣхалъ въ Польшу, когда увидѣлъ, что король дурно принялъ то, что Москва поцѣловала крестъ на имя королевича и что гетманъ общалъ русскимъ, что король дастъ имъ королевича, тогда какъ король желалъ московскаго престола больше для себя, чѣмъ для сына.

Того же года 14 октября, царское войско расположилось около Мѣсчевска и загородило короля отъ царя, сильно беспокоившаго королевское войско изъ Калуги, которое послѣ того безопаснѣе могло дѣйствовать и добывать себѣ достаточно продовольствія.

Того же года 22 октября, отправленный къ королю изъ-подъ Москвы съ условіями отъ царя Казимірскій пріѣхалъ считать все войско, потому что, когда царь убѣжалъ отъ войска, то оно отступило отъ прежнихъ условій и само перешло на

ktorym дано на wolą. A iuz to drugi raz ten car od woyska ucieka.

Tegoz roku 12 7-bra, Galiczyna y Philareta, mitropolita Rostowskiego, z Moskwy posłali pp. boiarowie od wszystkiey ziemi do krola i. m., prosząc, aby im сына swego Władysława dał na carstwo, z czego krol i. m. nie będąc content, posłów zatrzymał y do Polski na więzienie posłał.

Tegoz roku 27 7-bra, woysko te, ktore przy caru było, ruszyło się z pod Moskwy do Siewierskiej ziemi, a p. hetman coronny osadził swemi ludzmi stolicę Moskiewską, wprowadziwszy do niey pułk p. Zborowskiego, p. Waierow, p. Kazanowskiego, zostawiwszy nad nimi starszym p. Gąsiewskiego, ktory tez miał pułk y przybył do p. hetmana z Białey, którą on wziął był pierwiy, a

pułk swoy y p. Strusow rostawił na Mozaysku y w Wereij, a sam do krola i. m. z Szuyskimi pod Smolensk iachał, potym tez y do Polski iachał, widząc to, yz krol i. m. niewdzięcznie od niego przyjmował, ze na krolewica Moskwa chrzest całowała, a on im obiecał dac od krola i. m., czego krol i. m. lepiej sobie zyczył, niz synowi.

Tegoz roku 14 8-bra, woysko carskie položyło się około Mieszczowska, zakrywшы krola od cara, ktory z Kalugi barzo ludzie krolewskie trapił, zaczym iuz woysko krolewskie bezpechniey sobie poczynalo y zywnosci dostatek dobywali.

Tegoz roku 22 8-bra, p. Kazimierski, ktory był posłan do krola i. m. z conditiami carskimi z pod Moskwy, przyiachał dla computow woyska wszystkiego, bo iuz od-

сторону короля. Взявъ счетъ, Казимірскай уѣхалъ къ королю.

Того же года 5 декабря, пріѣхали къ Мѣсчевску послы, ѣздившіе къ королю съ вышеупомянутыми условіями, и привезли такой отвѣтъ:

Отвѣтъ его королевскаго величества. Напрасно повторяютъ прежнія условія, не разъ уже высказанныя, а другія желанія войска въ извѣстной степени уважены, и на нихъ даемъ такой отвѣтъ.

Касательно того, чтобы войско дѣйствительно получило награду за понесенныя безпокойства, труды и за столь великое пролітіе [своей] крови, кто можетъ не желать, чтобы войско имѣло возможность отдохнуть отъ этого изнуренія? Мы, конечно, желаемъ этого нашимъ военнымъ, какъ вѣрноподаннымъ нашимъ, и будемъ стараться, чтобы они были обладежены, что получаютъ уплату за ихъ труды, и чтобы это было обезпечено подписью надежна-

го лица. Но такъ какъ послы отъ войска требовали отъ насъ, чтобы мы поименовали опредѣленные волости, которыя бы составляли обезпеченіе ихъ заслугъ, то мы не прочь согласиться, чтобы такимъ обезпеченіемъ служили имъ земли Рязанская и Сѣверская, если бы войску не были уплачены слѣдующія деньги въ теченіи полугода по занятіи [нами русскаго] престола, согласно ассекюраціи, данной ему нами. Время службы этого войска мы считаемъ, и дѣлаемъ такой справедливый расчетъ: чтобы всякій считалъ время службы съ того времени, какъ вступилъ въ это государство, выключая согласно военнымъ, походнымъ правиламъ [изъ времени, какое прошло отъ выхода изъ дому], четыре недѣли на походъ къ границѣ. Такъ какъ тотъ человекъ [самозванецъ], при которомъ находились эти военные люди, подобно всѣмъ, немѣющимъ намѣренія платить, съ расточительностію надавалъ имъ за-

stąpiwszy tych conditij pierwszych, gdy car woyska odbiegł, osobnie krolowi i. m. przyszło. A tak wziąwszy comput, iachał do krola i. m.

Tegoz roku 5 10-bra, posłowie, ktorzy byli z temi conditiami u krola i. m., przyiachali do woyska pod Mieszczask z takim responsem.

Respons krola iego mocsci. Prozno pierwsze puncta y powtarzane powtarzac y insze wszystkie sądosci (zadnosci?) ich będą pewną wagę mieć, na którą taki respons dajemy.

Co się dotycze pewnosci nagrody ich za te, ktore podięli, takie kłopoty, prace y tak wiele wylania krwi, ktoby taki był, aby mu zyczyc niemiał niewczasow westchnienia? My pewnie, iako wiernym poddanym swym,

zyczymy y starac się o to chcemy, aby ich pewni byli y za swą pracę mieli, a za podpisania niepewnego (podpisaniem pewnego?) człowieka assecuratią doszło. Iz iednak posłowie ich tego po nas chcieli, zebysmy pewne włosci panstwa tego mianowali, na ktoreby się assecuratią zasługi ich rozciągała: nie iestesmy od tego, aby się na Rzezaniskiey y Siewierskiey ziemi zciągać niemiała, gdzieby się im po usiedzeniu na stolicy po pulrocza zapłata nie stała, według assecuratię naszej, im na to daney. Czas iednak służby ich rachujemy, taką według słusznosci liczbę mieć chęmy, aby kazdy, iako w to panstwo wszedł, czas służby swey rachował, wyiąwszy, według tribu woiennego, cztery niedzieli na przyciągnięcie do granic. A iz ten człowiek, przy ktorym się bawili, ia-

писей и соглашался давать даровизны, то, чтобы намъ не давать слова на что-либо певѣрное, [объявляемъ], что будемъ требовать [точного] числа людей въ отрядѣ и что на это [только] число будетъ простираться обезпеченіе уплаты. Что касается количества жалованія, то мы увѣрены, что славное рыцарство не отступитъ отъ [образа] дѣйствій и обычаевъ своихъ предковъ и будетъ поступать съ королемъ, какъ слѣдуетъ поступать вѣрноподаннымъ съ своимъ государемъ. Мы не пустыми словами, не сомнительными обѣщаніями [именемъ войско], но на самомъ дѣлѣ желаемъ заботиться объ его пользѣ. Легко было обѣщать тому, кто или не думалъ держать слова, или, не надѣясь на успѣхъ своего дѣла, не имѣлъ увѣренности въ себѣ. Намъ, напротивъ, нужно давать наше слово такъ, чтобы оно было вполне вѣрно. Кромѣ того, тутъ придется имѣть въ виду не одно уваженіе [къ

заслугамъ войска]; тутъ придется еще остерегаться, какъ бы не отшатнулося отъ насъ тотъ народъ [русскій], если онъ увидитъ, что на его государство сразу налагаетъ столь великая тяжесть. Нужно остерегаться, какъ бы не вошелъ въ обычай примѣръ столь великой уплаты, которой не только Московская земля, но и великая, полная золота, восточная Индія не могла бы вынести. Нужно наконецъ наблюдать и справедливость; вѣдь тамъ только увеличивается наемная плата (въ такомъ, однако, размѣрѣ нигдѣ нѣтъ ея), гдѣ солдатъ обязанъ все удовлетворять своими деньгами. Поэтому, поступая въ настоящемъ случаѣ по отечески, мы охотно допускаемъ это войско къ такой платѣ, какую даемъ нашему войску и увѣрены, что въ немъ не найдется ни одинъ воинъ, который бы былъ противъ этого справедливаго рѣшенія. А чтобы войско видѣло нашу милость и внимательность къ его дѣ-

ko ow, co płacic nie miał woli, rozrzutnie przypisował y darowizney pozwalal, abysmy im w co nie pewnego słowa swego nie zawiedli, tak z zaciągu potrzebować będziemy, na czym pewność zapłaty ich zostanie. Zołdu co się do tyce, pewnismy, ze cne rycerstwo nasze sprawy y zwyczajow przodkow swych nie odstąpią, ale owszem z krolem panem swym tak staną, iako się wiernym godzi poddanym, gdyz my nie słowy prozneni, nie obietnicami niepewnemi, ale rzeczą samą o ich pozytecznym chcemy. Laco temu obiecować przychodziło, który albo słowa strzymać nie myślił, albo, sprawiedliwosci nieufając do siebie, się nie spodziewał tego. Nam zasię słowo nasze tak dawac przystoi, iakoby zupełną pewność mieli; więc y nie na ieden respect oglądać się przydzie;

trzeba patrzac, aby narod ten serca nie cofnął, gdyby obaczył, ze tak wielki ciężar na ich panstwo razem się wali. Trzeba patrzac, aby segwella tak wielkiey płace w zwyczaj nieweszła, ktorey by nie tylko Moskiewska ziemia, ale y orientalne, pelne złota Indie nie wydołały. Trzeba patzyc y na sprawiedliwosc, bo tam tylko postępuią zołdy (ale przecie takich nigdziey), gdzie żołnierz wszystko powinien groszem gonic. Postępując tedy w tey mierze oycowsko, do tego, który woysku swemu płacimy, zołdu, radzi ich przypuszczamy, pewni będąc, ze w tamtey gromadzie niebędzie taki, który by słusznosci tey przeciwnym chciał bydz. A zeby na mieysce (mieyscu?) łaskę naszą panską y przychylnosc znali do spraw swoich, względem uięcia zołdu tego na obietnicę, o którą proszą, dawne

ламъ, мы соглашаемся на его просьбу засчитать всѣмъ воєннымъ въ счетъ обѣщаннаго жалованія давнія четверти ихъ службы. Наемъ на новую службу, если они соглашаются уже служить намъ, мы отечески утверждаемъ призывными грамотами, для чего не дальше, какъ черезъ недѣлю послѣ отъѣзда ихъ пословъ, отправимъ нашихъ комиссаровъ изъ нашего войска, которые, переговоривъ съ ихъ военачальникомъ, перепишутъ роты, пересчитаютъ ихъ и объявятъ, съ какого времени начинается ихъ служба. Исполнивъ это, они укажутъ время и мѣсто уплаты денегъ за одну прежнюю служебную четверть, которую войско просить. Но мы ожидаемъ, что при счетѣ войско будетъ вести себя по отношенію къ намъ и рѣчи-посполитой съ сыновнею вѣрностію, какъ въ этомъ завѣряли его послы [я постарается сдѣлать такъ], чтобы не пострадали при этомъ ни наша казна, ни справедливость.

Хрослинскому, другимъ по камъ и ротмистрамъ и всѣмъ слы отъ кто покажетъ вѣрность и предъ чтобы отечеству, мы обѣщаемъ, что нныя во съ благодарностію принимаемъ ли обез труды и не преинемъ прѣе прочи нныхъ случаяхъ награждать беспече- шею милостию въ этомъ госу изанская и въ нашемъ отечествѣ. Ту не бы рые послѣ выхода изъ зае ныги вт нашихъ пословъ, остались п ли [намъ] скъ и до сихъ поръ не уѣсекура- остаются при немъ, желаемъ я служ- были удовлетворены наравнѣ ъ, и дѣ- гими съ того времени, какъ азсчесть изъ заключенія. Не прочь службъ того, чтобы обѣднѣвшіе въ пиль вт жении вслѣдствіе пораженія согласн другихъ причинъ, пользовали амъ [изъ ими правами и вольностями] ому], че- законнымъ путемъ освободя грани- взисканій своихъ истцовъ. къ [само лаемъ, чтобы славное рыцарс дись эти всякихъ проволочекъ помогъ, не- носкорѣе и его наградить и н ить, ст имъ за-

chwierci wszystkiemu woysku pozwalamy. Nowy zaciąg, gdy iuz serca swe na posługę nasze schyla (schila?), listy przypowiednemi utwierdzamy oycowskim sposobem, na co commiszarze nasze pewne z woyska naszego za posłami ich naydaley w tydzien poszlemy, którzy by się z wodzem ich porozumiawszy y listy nasze (?), rot popisawszy y rotы ich porachowawszy, y czas służby, odkąd się poczynać ma, oznaymili. Co sprawiwszy, pokazać pewne mieysce y czas, gdzie pieniądze za przesłać ich czwiere iedną daicemy, o którą proszą, spodziewac się mają. W tym tylko oycowsko cnego rycerstwa naszego ządamy, aby w compucie woyskowym synowskie się z nami y z rzeczypospolitą obeszli według upewnienia posłów ich, iakoby y skarb nasz y sprawiedliwosc sama nie była ukrzywdo-

na. Urodzonemu Chroslińskiemu, pułkownikom, rotmistrzom y innym, aby ich takim, którzy stateczności swey a a za pod-oyczynnie dotrzymać (dotrzymują pewnego? iestemy dotrzymać, ze wdzięcznie dnak posprziąwszy, łaską swą tak w panssyny pewiako y w oyczynnie za okazami pna które-ich niebędziemy. Tych też, którzyzciagała: wszego zaciągu, po wysciu posłowa Rzezan-wszystkich z więzienia, przy woysk niemiała-szy, do tego czasu nie odiezdzaicstolicy po tak iako y drugich, ukontentowan, assecurachcemy, od tego, kiedy iako wyszas iednak zięnia, czasu. Upadli w sprawie z (z) słusznobo z inszych przyczyn, kiedy swi, iako w siebie syski stron sobie przeciwnycley rachonie będziemy y od tego, aby zwyk-lego, czty-ich wolności y praw zazywali; na granic. A awili, ia-

стигнуть успѣха въ здѣшнемъ нашемъ намѣреніи. Затѣмъ обѣщаемъ нашу милость нашимъ вѣрноподаннымъ.

Ассекурація [обезпеченіе]. Сигизмундъ III, Божією милостію, король польскій, великій князь Литовскій. Всѣмъ вообще объявляемъ, что, стараясь вознаградить убытки и значительныя издержки рыцарства полковъ, находящихся подъ начальствомъ Усвятскаго старосты Ивана-Петра Сапѣги, какимъ оно въ эти времена подверглось, зайдя въ эти страны по жаждѣ къ славі и по рыцарскои отвагѣ, такъ какъ оно теперь возвращается на службу отечества, чтобы содѣйствовать успѣху нашего похода, мы хотимъ стараться и печаловаться, чтобы это войско, по силѣ даннаго ему нами отвѣта, получило вполнѣ заслуженное имъ въ эти времена жалованье въ этой же странѣ, когда ее Богъ передастъ въ наши руки и дозволить намъ сѣсть

на престолѣ того государства. Если же бы это почему-либо не осуществилось, т. е. если бы въ теченіе полугода по вступленіи нашемъ на тотъ престолъ мы не могли заплатить ему жалованья, въ такомъ случаѣ ему вольно пребывать и удовлетворять свои нужды въ Рязанской и Сѣверской земляхъ до тѣхъ поръ, пока не получить полного удовлетворенія жалованіемъ, какъ договорено и назначено ему нами въ нашемъ отвѣтѣ. Однако войско не должно пустошить земли, выводить полону, разрушать церквей, разорять деревень, мучить подданныхъ. Эту ассекрацію и нашъ отвѣтъ мы соединяемъ въ одинъ актъ, все это подписываемъ нашею рукою и утверждаемъ печатами обоихъ государствъ. Дано въ лагерѣ подъ Смоленскомъ, 1610 года.

Того же года 14 декабря, приѣхали отъ его королевскаго величества

tylko tego snego rycerstwa żądamy, aby bez wszelakich odwłok, y sobie do prętkiey nagrody, y nam do tutecznego intentij naszey effectu dopomogli. Zaty, iako wiernym poddаннымъ naszym, łaskę naszą ofiaruiemy.

Assescuratia. Zygmunt III, z Bozey łaski krol Polski, w. x. Litewski. Wsem wobec oznaymuiemy, ze mając wzgląd na utraty y koszty uwazne rycerstwa pułkow na ten czas urodzonego Jwana Piotra Sapiehi, Uswiackiego starosty będących, ktore w ziemię Moskiewską żądzą sławy y ochoty rycerskiej zaszedzy, przez te czasy oswiadczeni (doswiadczeni?), poniewaz do oyczystey posługi, na pozytek pospolitey expeditiey naszey się wracaia, o to się starac y pieczolowac chcemy, aby do zaslužonego przez te czasy żołdu swego, według responsu naszego, im w tey mierze danego, na tey ziemi, kiedy ją

p. Bog (nam?) y do rąk poda y usiesc da na stolicy hosudarstwa tego, wcale dosyc (doyść?) mogli; a iesliby do tego z iakiey miary przysc nie mogło, abysmy pułroka po usiedzeniu na stolicy zapłaty im wyciągnac, zoldu ich miec nie mieli, tedy im wolno będzie w Rzezansku y Siewierskiej ziemi tak długo trwac y niedostatkow swych łatac, az ich skuteczca (skuteczna?) według naznaczonego naszego w response y umowy naszey ich zapłata doydzie, bez spustoszenia iednak ziemie y wywozenia płonu, naruszenia cerkwi, sznoszenia derewien, mordowania poddanych, w czym tę assescuratią nasze do responsu, a respons nasz do niey wiążemy, co wszystko podpisuiemy ręką naszą y pieczęciami oboyga panstw utwierdzamy. Dat w obozie pod Smolenskiem, anno 1610.

Tegoz roku 14 10-bra, pp. commissarze

комиссары: Вайеръ, Виторовскій и Копецъ; имъ войско дало свой счетъ; но эти комиссары ничего не постановили; они лишь [взяли отъ войска] депутаты.

Того же года 22 декабря, крещенный татаринъ, Петръ Урусовъ, бывший въ великой милости у того царика, разсердился на него за то, что тотъ приказалъ убить и бросить въ воду его родственника, касимовскаго царя, котораго обвинилъ его собственный сынъ. Когда Урусовъ осуждалъ за это царя, царь приказалъ посадить его въ тюрьму и держалъ шесть недѣль. Потомъ, по ходатайству царицы и бояръ, Урусовъ былъ выпущенъ и обдумывалъ, какъ бы отомстить царю за свое униженіе и убійство касимовскаго царя. Царь имѣлъ обычай часто выѣзжать на прогулку и при этомъ Урусовъ съ татарами бывалъ всегда при немъ для охраны. Урусовъ и теперь, какъ преж-

де, былъ у него самымъ довѣреннымъ лицомъ, потому что царь возвратилъ ему прежнюю милость. Когда однажды царь по обычаю выѣхалъ изъ Калуги и при немъ кромѣ Урусова и татаръ не было никого, — было только нѣсколько бояръ, которые стояли у него у саней—то Урусовъ, прискакавъ къ санямъ на конѣ, разсѣкъ царя саблей, а младшій братъ его отсѣкъ царю руку. Русскихъ они оставили въ покоѣ; тѣ, отскочивъ въ сторону, просили помиловать ихъ. Другіе татары сорвали съ царя одежду и бросили его нагого. Потомъ уже пріѣхали въ орду [посланные] отъ царицы, отыскиали тѣло и тамъ же похоронили.

Того же года 24 декабря, наканунѣ Рождества Христова, пришло извѣстіе въ Мѣщовскъ къ Сапѣгѣ объ убійствѣ царя. На слѣдующій день, 25 декабря, въ Рождество Христово, Сапѣга взявъ полки Будилы,

od krola i. m. przyiachali p. Ludwik Waier, Witoroski, p. Kopeć, którym computy woysko obdało, ale yz pp. commissarze, nic nie postanowiwszy z woyskiem, odiachali, tylko deputaty (?).

Tegoz roku 22 10-bra, Piotr Uruszew, Tatarzyn chrzczony, który był w wielkiej łasce u tego caryka, wziął serce na niego o utopienie cara Kasinowskiego, powinien swego, ktorego ten car kazał, zabiwszy, utopic, z oskarzenia syna iego własnego. Gdy to Urusow carowi ganił, kazał go car do turmy wsadzić, w ktorej go trzymał niedziel 6; potym za przyczyną carowey i boiar inszych był wypuszczony, myślił tedy o tym, iakoby się mógł lekkosci swey (y?) zabicia cara Kazinowskiego (pomścić?). Poniewaz car zwykł często iezdzac na przeiazdzkę a ten Urusow z Tatory zawsze był przy nim, iako

do potrzeby, bo był u niego naywierniejszy, iako y przedtym, iak y potym przyiął go był do łaski znowu pierwszey, gdy car według zwykłości na przeiazdzkę z Kaługi wyiachał, nie mając nikogo przy sobie, tylko tego Urusowa z Tatory, a kilka boiar, ktorzy u niego na saniach stali, przytarszy koniem do sani, szablą go sciał, a brat młodszy Urusow uciął mu rękę. Moskiewe dali pokoy, ktorzy odskoczywszy na stronę, prosili o miłosierdzie. Tatarowie drudzy, odarszy go, nago porzucili z (aż?) potym do ordy po ciało z Kaługi od carowey wyiachano, ktore, odyskawszy, tamze pochowano.

Tegoz roku 24 10-bra, przysła wiadomosc do p. Sapiehi w wigilią Bozego narodzenia o zabiciu carskim. P. Sapieha z pułkiem p. Budziłowym, p. Chrosłinskiego y (z?) swego pułku rot kilka-

Хрослинскаго и нѣсколько ротъ изъ своего полка, вышелъ къ Калугѣ и на слѣдующій день пришелъ подъ Калугу. Тамъ три дня шли переговоры, а на четвертый день, когда Сапѣга выслалъ депутатовъ на переговоры, то [калужане?], устроивъ засаду, предательски напали на нашихъ; до вечера происходили гарцы.

Того же года 31 декабря, такъ какъ Калуга не поддалась и [калужане] говорили: кому Москва поцѣлуетъ крестъ, тому и мы поцѣлуемъ, если королевичу [то и мы — королевичу], то трудно было предпринимать что-либо противъ нихъ, и Сапѣга, чтобы труды его не пропали даромъ, послалъ Будило къ Перемышлю, отстоящему отъ Калуги въ 4 миляхъ, и поручилъ взять его силою, если не сдастся добровольно, и самъ двинулся за нимъ. Когда Будило пришелъ, Перемышль сдался на милость Сапѣги и всего войска. Жителямъ его

[наши] не сдѣлали никакого зла. Въ ту же ночь изъ крѣпости Липина, — лежащей въ двухъ миляхъ отъ Перемышля, когда тамъ узнали, что Перемышль сдался, приближалъ къ Будилѣ тамошній воевода Олизарій съ извѣстіемъ, что между липинцами несогласіе, — одни желаютъ сдаться, другіе — бѣжать съ артиллеріей въ Одоевъ.

1611 годъ. 1 января. На слѣдующій день, на разсвѣтѣ, Будило вышелъ въ Липинъ, который тоже сдался. Будило тамъ и расположился.

Того же года и дня [т. е.] 1 января, пришелъ въ Перемышль Сапѣга и расположился въ немъ съ своими ротами. Хрослинскій расположился въ хорошемъ монастырѣ между Липинымъ и Перемышлемъ, остальная же часть войска оставалась на прежнихъ своихъ мѣстахъ около Мѣсчевска.

nascie wziąwszy, nazajutrz w dzień Bożego narodzenia 25 10-bra pod Kaługę wyszedł, a nazajutrz pod Kaługę przyszedł. Tam przez trzy dni tracta sprawowali, a czwartego dnia, gdy na tractaty p. Sapieha wysłał, zasadzkę uczyniwszy, z naszymi zważę uczynił y do wieczora harcowali.

Tegoz roku 31 10-bra, gdy się Kaługa nie poddała, yz na kogo Moskwa chrzest całowała, temu y my tez także chrzest całujemy, iako krolewiczowi, trudno z nią co gwałtownie poczynac zdał się p. Sapiezie, ale aby prozna praca iego niebyła, posłał p. Budziła do Przemyśla, który był od Kaługi mil 4, a sam się za nim ruszył, aby go iak się nie podda, tedy przez gwałt, iako mógł, wziął. Na przyscie p. Budziłowe Przemyśl się zdał, y na łaskę się p. Sapiezyną y wŹyskiego

woyska spuscil, ktorym zadney szkody nie uczyniono. Teyze nocy (z?) Lipin, — zameczek mil dwie od Przemyśla, — skoro uslyszal, ze się Przemyśl zdał, przybieztał wojewoda Lipinski Olizarey do p. Budziła, dając znac, co między Lipincami niezgoda, — iedni się zdac, drudzy uchodzie do Odoiewa z armatą chcą.

Anno 1611 1 ianuarij, p. Budziło nazajutrz zaraz, rowno z dniem z Przemyśla wyszedł do Lipna, który się także zdał, y tam się p. Budziło położył.

Tegoz roky i dnia 1 ianuarij, p. Sapieha do Przemyśli przyszedł y tam się z swoimi rotami położył, a p. Chroslinki w dobrem monasterze miedzy Lipnem, a Przemyślem, a tamta część woyska leżała na starych swych mieyscach okolo Mieszczewska.

Того же года 6 января, войско послало къ королю [депутацию] съ просьбой прибавить ему нѣсколько четвертей службы или увеличить наемную плату и помочь наличными.

Тото же года 7 февраля, возвратились назадъ отъ короля депутаты войска. Ничего не принесли; принесли лишь ассекрацію и то вмѣсто лучшей еще худшую прежней.

Того же года 16 февраля, часть войска, стоявшая около Перемышля, отправила посольство къ королю и назначила въ него своего гетмана Сапѣгу, въ надеждѣ, что онъ выхлопочетъ для войска что-либо хорошее; но та часть войска, которая стояла у Мѣчевска воротила гетмана назадъ и предложила вышеупомянутой части войска, въ виду такого вниманія къ нимъ короля, собраться вмѣстѣ и самимъ подумать о своемъ положеніи.

Того же года, [...], гетманъ дви-

нулся изъ Перемышля къ Козельску, куда двинулось и войско, находившееся подъ Мѣчевскомъ.

Того же года, 3 марта, выступилъ изъ Липина въ Козельскъ г. Будило.

Того же года, 6 марта, въ Ольшаницѣ подъ Козельскомъ у гетмана составилось генеральное коло, на которомъ произошла ссора, — одни желали идти за лѣсъ къ польскимъ границамъ, а другіе не желали; затѣмъ все согласились идти за лѣсъ.

Того же года и мѣсяца 8 дня. Когда Сапѣга не хотѣлъ идти за лѣсъ и нѣкоторыя роты стали на его сторонѣ, то войско пошло на нихъ биться. Сапѣга, видя, что ничего нельзя сдѣлать, согласился идти съ нимъ подъ Бѣлевъ въ Бортупинскую волость, на что все согласилось.

Того же года 12 марта, приѣхалъ отъ короля Яниковскій и [объявилъ], что это войско во всемъ уравнивается

Tegoz roku 6 ianuarij, woysko posłało do krola i. m., prosząc, aby im co cwierci przydał, abo zołdu poprawił y gotowizną ratował.

Tegoz roku 7 februarij, posłowie woyskowi nazad się od krola i. m. wrocili. Nieprzyniesli nic, tylko assecuratią, ieszcze gorszą miasto poprawy.

Tegoz roku 16 februarij, ta część woyska, co około Przemyśla leżała, wyrpowili byli posły do krola i. m., p. Sapięę hetmana swego uzyli, aby mógł co u krola i. m. pozytecznego woysku, iachawszy, wyiednał, lecz tainta część woyska, co pod Mieszczewskim leżała p. hetmana wrocili y tey części żądali, aby się do kupy zciagnąwszy, o sobie iuz radzili, widząc taką chęc krola i. m. do siebie.

Tegoz roku p. hetman ruszył się z Prze-

mysla pod Kozielsk, y tamto woysko z pod Mieszczewska takze tam się ruszyło.

Tegoz roku 3 dnia marca, p. Budziło z Lipina wyszedł do Kozielska.

Tegoz roku 6 marca, w Olszanicy pod Kozielskiem u p. hetmana koło generalne, w którym się zwada stała, ze iedni za las ku granicom Polskim chcieli a drudzy niechcieli, a potom się zgodzili wszyscy, ze za lasy isc.

Tegoz roku y miesiāca 8. Gdy p. Sapięha niechciał za las isc, przy którym się niektore rotы opowiedzieli, nastąpiło woysko nań; a tak, widząc ich (iz?) niemogło bydz inaczey, pozwolił isc z nimi ale do Bortuczynskiey włosci pod Bielow, na co się zgodzili.

Tegoz roku 12 marca, p. Janikowski przyiachał od krola i. m., porownywaiąc woysko

съ полкомъ Зборовскаго. На слѣдующій день войско рѣшило отпра- вить къ королю гетмана и Яниковскаго, чтобы они привезли утвержде- ніе этого дѣла и просили прислать деньги къ празднику Троицы. Они выѣхали изъ Будиловской [?] волости къ королю подъ Смоленскъ 15 марта.

Того же года и мѣсяца 26 числа, прѣехали къ этому войску послы отъ рыцарства изъ Москвы и справляли посольство, — именно говорилъ г. Врочинскій. Онъ безъ дальнихъ око- личностей требовалъ отъ насъ, что- бы мы или шли противъ Ляпунова, или взяли въ свою власть Калугу. Войско отправило ихъ съ такимъ отвѣтомъ, что по однимъ голымъ требованіямъ, безъ обѣщанія вознагражденія, оно не считаетъ себя обя- занымъ что-либо дѣлать.

Когда король такъ долго торго- вался съ тѣмъ войскомъ, которое бы- ло при царѣ, не посылалъ подкрѣп- ленія своимъ войскамъ въ Москву,

не давалъ королевича въ цари, задер- жалъ московскихъ пословъ, то рус- скіе, бывшіе до тѣхъ поръ въ разъеди- неніи, потому что одни изъ нихъ стре- мились къ царю, а другіе держались столицы, узнавъ, что Урусовъ убилъ царя и увидѣвъ, что король не даетъ королевича и задержалъ ихъ пословъ, снеслись между собою и всей зем- лей приплы къ единодушію. Снес- шись съ жителями столицы, избра- ли главными вождами всей земли: Дмитрія Трубецкаго, Прокопія Ля- пунова и Ивана Мартыновича За- руцкаго, къ которымъ собралась вся земля, стала давать всякую помощь, и всѣ возмутились противъ короля. Когда въ столицѣ обнаружилась яв- ная измѣна, наши постоянно были на-готовѣ. Русскіе тоже были на сторожѣ; но такъ какъ ихъ войско было еще далеко и они видѣли, что наши всегда готовы къ битвѣ, то не осмѣливались ничего предпринимать. Хотя у нихъ сила была несравненно

wszystkiem z pułkiem p. Zborowskiego, dla czego nazajutrz użył (uzili?) p. hetmana y p. Janikowskiego, aby iachali do krola i. m. y utwierdzenie przyniesli y pieniądze aby krol i. m. przysłał na swiátky, — ktorzy wy- iachali do krola i. m. pod Smolensk marca 15, y Budziłowskiewy (?) włosci.

Tegoz roku y miesiaca 26, poslowic z Mos- kwy przyiachali od tamtego rycerstwa do te- go woyska, poselstwo referowali, — p. Wro- czynski, — gołemi słowy, żądaiąc nas, abysmi abo przeciw Lepunowi szli, abo Kalugę swą na swą opiekę wzięli, ktorych woysko od- prawilo, yz na gołe postulata nic niepowinni czynic, bez zadney sluczności.

Gdy tak długo krol i. m. z woyskiem się tym, które u cara było, targował, a posilku swym do Moskwy nieposłał, krolewicza za

pana Moskwie nieadał, posłów ich Moskiew- skich zatrzymał, zaczął Moskwa, która była przed tym w rozerwaniu, bo się iedni wią- zali do cara nieboszczyka, a drudzy przy- stolicy, na ostatek gdy cara Urusow zabił, widząc, iż krol krolewicza niedaie, posłowa zatrzymał, znieśli się wszyscy y wszystka ziemia w iedną radą. Porozumiawszy się z stolicą, obrali sobie starszymi wodzami y wszystkiewy ziemie: k. Dmitra Trubeckiego, Prokopa Lewunowa (Lapunowa?) y Iwana Martinowicza Zarudzkiego, do ktorych wszy- stka ziemia skupiwszy się, wszelką pomoc dała, rebellizowali krolowi. Gdy się tedy zdrada na stolicy iawnie pokazywała, nasi gotowemi zawsze byli, Moskwa też niemniej miała swe rzeczy na baczeniu, ale ze woy- sko ich daleko ieszcze było, widząc naszych

больше нашей, но они не надѣялись на себя, не надѣялись уничтожить нашихъ въ столицѣ, а больше всего боялись пожару, которымъ наши грозили имъ.

Того же мѣсяца 29 числа. Когда русское войско стало подступать къ столицѣ, чтобы выбить изъ нея нашихъ, то русскіе въ Москвѣ начали съ нашими вести борьбу. Они перенбрались всѣ въ Бѣлый-городъ и въ Деревянный и укрѣпились въ нихъ. Мы были готовы къ битвѣ и для лучшей защиты, между нами были распредѣлены мѣста, — распредѣлено было, какіе полки какое мѣсто должны были оберегать, какую часть города должны взять и каждый свою часть сторожилъ, — и мы начали съ русскими страшную битву, которая продолжалась три дня. Русскіе хорошо приготовились къ ней; они крѣпко забаррикадировали улицы; нашимъ съ трудомъ приходилось прорываться; коннымъ подавала по-

мощь польская пѣхота и нѣмецкая; гдѣ конные ничего не могли сдѣлать, тамъ имъ помогала пѣхота и такимъ образомъ прорываемъ были на улицахъ палисадникъ. Но такое мужество нашихъ русскіе преодолевали своею численностію; притомъ дѣло происходило между домами, — русскимъ удобнѣе было биться, нежели нашимъ. Не видя поэтому другого средства одержать побѣду надъ этимъ непріателемъ, освободить и спасти себя, наши принуждены были кинуться жечь. Назначены были нѣкоторыя роты, которыя со всѣхъ сторонъ зажигали. Когда огонь разлился, русскіе пришли въ смятеніе и, не находя себѣ опоры, принуждены были уходить въ поле, а наши, зная, что войско [русское] приближается, выжегши эти два города — каменный Бѣлый и Деревянную крѣпость, укрѣпили для своей защиты двѣ крѣпости — Китай-городъ и Крымъ-городъ [Кремль]. Ляпуновъ, на-

zawsze gotowych, nie smieli nic poczynac, nieufajac swej sile, którą mieli barzo wielką przeciwko naszym, y nierowno obawialisig, aby mogli naszych w stolicy zniesc, a naybarziefy obawiali sig ognioiw, ktoremi im naszi grozili.

Tegoz tedy miesiaca 29, gdy iuz woyska Moskiewskie następowaly pod stolice, aby naszych z miasta wybili, zaczęła Moskwa z naszymi zwađe, obwarowawszy y zniozszy sig wszyscy pierwiefy do Białego muru, y do Drzewnianego miasta. Dla lepszej obrony naszej, gotowi iyz będąc w sprawie, mając iuz rozrządzone mieysca swe, ktore pułki miały na swoię opiekę, którą część miasta wziac, także kazdy swej strony pilen był, z Moskwą bitwę okrutną zwiedli, która trwała przez trzy dni. Chociaiy sig Moskwa na to

dobrze przygotowała, ulicę mocno zatarasowawszy, gdzie naszym przychodziło z ciężkoscia przerywac, ile konnym piechota Polska y Niemiecka była na posiłku, bo gdzie konny nie mógł poczac, piechota wspomagała, a takim sposobem sztakiety ich na ulicach stały rozerwane, a na ostatek, gdy tak mężnie z sobą poczeli, Moskwa gminem wielkim przemagała, do tego, iz między domami było, razniey Moskwie przychodziło, niz naszym; sposobu tedy inszego niemając do otrzymania zwycięstwa nad tym nieprzyiacielem, a wyswobodzeniem siebie y zdrowia swego, musieli sig rzucic do ognioiw, naznaczywszy na to pewne rotę, ktore ogniem zewsząd podkładali. Gdy ogien gorę wziął, Moskwa ztwozona, niemając sig przy czym opierac, z miasta w pole uciekac musiała, a naszi

ходившійся съ войскомъ въ нѣсколькихъ миляхъ, хорошо видѣлъ ночью пылающій городъ; онъ понялъ, что въ Москвѣ у насъ битва съ русскими и сейчасъ послалъ на помощь русскимъ Просовецкаго съ нѣсколькими тысячами войска.

Того же мѣсяца 31 числа, противъ этого войска вышелъ г. Струсь съ гетманскимъ полкомъ изъ Можайска, который пришелъ было почти ко времени той битвы; къ нему присоединено еще нѣсколько ротъ г. Зборовскаго. Струсь встрѣтилъ непріятеля въ полуторы мили отъ Москвы. Непріятель, какъ только замѣтилъ наше войско, началъ обставлятъ себя гуляй-городами, которые имѣлъ готовые и въ которыхъ были рогатины; но Струсь, не давая ему хорошо развернуться и укрѣпиться и, не смотря на то, что мѣсто было неровное и неудобно было двигаться въ снѣгахъ, мужественно кинул-

ся въ битву, прорвалъ, хотя и не безъ потерь, гуляй-города и выбилъ [дѣль-за нѣтъ] русскихъ. Русскіе съ Просовѣцкимъ побѣжали къ Ляпунову съ не очень пріятною вѣстью, а наши, разгромивъ ихъ таборы, возвратились въ крѣпость съ добычей и побѣдой.

Того же года 3 апрѣля, подошелъ къ Москвѣ съ войскомъ Заруцкій и расположился у Симонова монастыря. Послѣ него, на слѣдующій день, пришли Трубецкой и Ляпуновъ и расположились тамъ же, у Симонова монастыря. Наши, желая съ ними раздѣлаться, вышли изъ крѣпости и, подступивъ къ Симонову монастырю, долго ихъ выманивали, но русскіе занимали насъ лишь набѣдниками, а сами не хотѣли выходить изъ окоповъ. Уже подъ вечеръ [наши] возвратились въ крѣпость. Войско Ляпунова и Трубецкого стояло въ вустарникѣ за Симоновымъ монасты-

wiedząc o bliskim woysku, wypaliwszy te dwie miasta, mury Białe z Drzewnianym zamkiem, obwarowali sobie dwa zamki do obrony — Kitay-grod y Krym-grod. Będąc Lepunow z woyski w kilku mil, widział dobrze kurzące się miasto w nocy ogien, porozumiał (.) wielką potrzebę (ze wielka potrzeba?) z naszymi w Moskwie doszła, posłał zaraz Moskwie na posiłek Prosowickiego (z?) kilku tysięcy woyska.

Tegoz roku y miesiaca 31, przeciwko temu woysku wyszedł p. Strus z Mozayskim, który tam był, z pułkiem hetmanskim, prawie do tey potrzeby przyszedł, do ktorego przyłączono kilka chorągwi p. Zborowskiego. Potkał tedy w pułtora mil od Moskwy, który postrzegszы woysko nasze, począł się ostawiac hulay-grody, gotowe mając y spi-sy na nich stawiac, ale p. Strus, nie dając

im się dobrze rozpostrzec y opatrzyc, choc nierowno było, a do tego y nie sporo w sniegach, iednak się z nim mężnie potkał, hulay-grody nie bez szkody swey przelomil, Moskwę wybil, a na ostatek z Prosowickim z niebarzo pocieszna nowina do Lepunowa pobiegli. Naszi, tabory rozgromiwszy, z korzyseią y zwyciestwem do zamku się wrocili.

Tegoz roku 3 aprila, z Taruskim (Zarucki z?) swym woyskiem pod Moskwę podstąpił y położyl się u Symonowego monastyrza; po nim nazajutrz Trubecki z Lepunowym przyszli, y tam się u Symonowego monastyrza položyli. Naszi z woyskiem z stolicy wyszli, chcąc z nimi rozprawic, potym długo ich powiabiając, podstąpiwszy pod Symonow monastyr, ale Moskwa tylo harcami zabawiała, z fortelow swych y z okopow wylesc nie-

ремь и издали [на все это] смотрѣло. Наши, видя, что рускіе не желаютъ вступать въ битву, уже подь вечеръ вошли въ крѣпость. Бѣлый-городъ они бросили, а засѣли въ вышеупомянутыхъ двухъ крѣпостяхъ и въ нихъ устроили себѣ защиту и укрѣпленіе.

Того же года 19 апрѣля, Ляпуновъ, видя, что наши оставили Бѣлый-городъ, не осмѣлился войти въ него днемъ, боясь сраженія въ открытомъ мѣстѣ, а подошелъ къ нему ночью и расположился подь его стѣнами, начиная отъ Яузскихъ воротъ до Тверскихъ. Занявъ онъ половину стѣны Блага-города, а нашимъ остался свободный выѣздъ въ сторону Можайска. Всѣхъ стѣнъ онъ не смѣлъ занять, хотя и могъ это сдѣлать,— не смѣлъ потому, что стѣны были слишкомъ на большомъ пространствѣ и притомъ онъ боялся нашихъ.

Того же года 20 апрѣля, пріѣхалъ отъ короля къ войску въ Будзинскую [?] волость г. Яниковскій съ такимъ отвѣтомъ.

Отвѣтъ шляхетному Яниковскому на требованія рыцарства полка Усвятекаго старосты Петра Сапѣги, данный подь Смоленскомъ 27 марта, лѣта господня 1611. Король увѣренъ, что славное рыцарство польской и литовской народности, какъ прежде всегда имѣло совершенную любовь къ отчеству, такъ и теперь имѣетъ ее и впредь будетъ имѣть; не сомнѣвается его величество и въ томъ, что по врожденной любви къ своей матери—рѣчи-посполитой рыцарство не пожелаетъ взваливать на нее никакой чужой тяжести, потому что это значило бы поражать и опустошать ее, а не разширять ея предѣлы. Поэтому его величество остается при первой своей деклараціи, т. е. что за всю прежнюю службу

chciała. Juz nad wieczor do zamku przyszli; Lepunowe tez woysko y Trubeckiego, zdaleka w chrostach stojąc, za Symonowym monastyrem, zdaleka patrzyło. Naszi, widząc, yz Moskwa bitwy dac niechciała, iuz nad wieczor do zamku weszli, porzuciwszy Białe mury, w tych dwu zamkach obronę y utwierdzenie, zasiadszy, udziałali.

Tegoz roku 19 aprilis, widząc Lepunow, yz naszi opuscili Białe mury, y nie smięąc przecie wednie do nich przystąpić dla polney bitwy, ale w nocy przyszedł y położył się pod nimi, poczawszy od Jauzskich az do wrot Twerskiej bramy y połowicę ich położeniem swym zajął, a naszym został wolny wyjazd ku Mozajsku, gdyz dla wielkoscі murów y obawiając się ieszcze naszych, obiac chociaż y mógł, nie smiał.

Tegoz roku 20 aprylis, p. Janikowski przyiachał do (od?) krola i. m. do woyska do Budzinskiej włosci z takim responsem.

Respóns urodzonemu Janikowskiemu od krola i. m. na postulata rycerskie pułku p. Piotra Sapiehi, starosty Uswiadskiego, pod Smolenskiem dany dnia 27 marca roku panskiego 1611. Pewien tego będąc, ze to ene rycerstwo Polskiego y Litewskiego narodu całą oyczyznie swey zyczliwosc, iako pierwey oddawali, oddaią y oddawac chcą, nie mniey y w tym niepowątpiwa, ze (ze z?) wrodzoney ku rzeczypospolitej, iako matce swey, miłosci zadnego na nią ciężaru walic cudzego niebędą chcieli, gdyz by to trapić y niszczyć, nie rozmnazac granic spólnych było. Tak tedy w ostatniey deklaratiey swey iego krol. mosc z nimi, iako wiernymi pod-

войска, съ перваго найма и до настоящего, жалованіе ему должно идти изъ московской казны, согласно прежней ассекураціи и согласно тому, какъ договорились съ его величествомъ послы отъ войска, а за послѣднюю четверть король назначаетъ получение денегъ въ столицѣ того государства 6 іюля, включая сюда и ту сумму, которую нѣкоторыя роты задолжали у купцовъ и которая получитя изъ той же казны. Къ Троицыну дню эта сумма никакъ не могла быть приготовлена....²⁰ Плата за новую четверть будетъ считаться съ 6 апрѣля, и если бы для уплаты ея въ московской казнѣ не достало денегъ, то его величество будетъ стараться на будущемъ сеймѣ, чтобы сеймъ своимъ рѣшеніемъ назначилъ деньги, для чего и само войско можетъ отправить на сеймъ своихъ пословъ. На эту четверть король посылаетъ призывныя грамоты. Но его величество

желаетъ, чтобы то рыцарство приложило свои руки и силы къ тому, чтобы, какъ можно скорѣе, подать измѣну и уничтожить измѣнниковъ Рязанской земли,—той земли, на которую простирается ассекурація уплаты денегъ рыцарству, къ чему теперь самое удобное время, пока еще не приобрѣли силы ихъ злая козни, когда они еще ожидаютъ, что съ появленіемъ подножнаго корма, придетъ къ нимъ подкрѣпленіе. Чтобы рыцарство охотнѣе взялось за это, его величество, согласно съ просьбой рыцарства, соглашается и на то, чтобы, при уплатѣ ему изъ московской казны полнаго жалованія, отсчитано было въ его пользу соотвѣтствующее количество изъ подаренныхъ [всему войску] ста тысячъ, все равно, какъ если бы это рыцарство перешло на службу его величества и отечества вмѣстѣ съ полкомъ шляхетнаго Александра Зборовскаго; но при этомъ войско не

danimi swymi, zostaię, że przyszym wszystkim służby iey (tej?) zacięgom, według dawney ich assecuratıey, z Moskiewskiego skarbu płaca isc ma, tak iako ich posłowie z krolęm i. m. byli zawarli, az do tego swiezego i. k. mosci zacięgu, a ostateczney cwierci ich zapłatę naznaczyc raczy i. k. mosc w stolecznym mieście panstwa tego na dzien 6 lipca, wtręcając w to tę sumę, którą niektore rotы pewnym kupcom zostaly winne, która z tegosz skarbu zapłatę swą wezmie, gdyz według ządania ich na swiętki zadnym sposobem chieba przemyśleniem wygodzie się niemogło. Cwierc zasię nowa ma się im poczynac a 6 aprylis, na którą iesliby pieniędzy z skarbu Moskiewskiego nie wystarczylę, iego k. mosc na przyszym seymie u stanow o to się starac będzie, aby, za uchwa-

łą seymową, łączno im naznaczono, o co y sami posly swe wyprawic do stanow mogą, na którą cwierc listy przypowiedne posylac raczy. Tego iednak i. k. mosc po tamtym rycerstwie potrzebuie, aby rękę y dzieła swe do tego przyłożyli, iakoby te зміiany y zmieniki Rzezanskie, a gdzie się ich assecuratia rozcięga, nayprędzey potłumic y zniesc mogli, do czego naylepszą pogodę, poki siły nie wezmą ich niezycziwe practiki, mając, gdy o trawie swych posiłkow czekaiaę, co aby ochotniey uczynili, za prozbą ich y na to i. k. mosc pozwalac raczy, aby przy zupełney z tego panstwa zacięgom ich zapłacie tak wiele się im odliczylę, iakoby przysc miało z tego statysięcy donatiwy, gdy by bili w spolnym urodzonego Aleksandra Zborowskiego pułku przyszli na posługę i. k. mosci

должно ни выходить изъ того государства, ни отступать отъ предприятия его величества до тѣхъ поръ, пока его величество и рѣчи-посполитая будутъ находить это нужнымъ, потому что не иначе можно кончить эти дѣла, такъ далеко двинутыя, какъ утвердивъ ихъ на прочномъ основаніи, такъ, чтобы государства его величества вполнѣ были удовлетворены въ отношеніи къ тому народу, а если дѣйствовать вяло, то придуть въ разстройство и уплата войску, и выслуженныя награды его, и дѣла рѣчи-посполитой. Король отечески напоминаетъ, чтобы этого не было и вторично высказываетъ желаніе, чтобы рыцарство двинулось туда, куда укажетъ надобность и приказаніе его величества или тѣхъ, которымъ король это поручить, чтобы оно самымъ дѣломъ показало преданность королю и рѣчи-посполитой, оказывало полное повиновеніе своимъ вождямъ, какъ этого требуютъ

его долгъ и слава, которая выростаеъ изъ дѣлъ. По именному повелѣнію его величества.

Ассекурація. Сигизмундъ III, Божіею милостію, король Польскій и великій князь Литовскій. Всѣмъ вообще и каждому въ особенности, кому вѣдать надлежитъ и на память будущимъ поколѣніямъ, объявляемъ, что мы, цѣня потери и издержки храбраго рыцарства, находящагося теперь подъ властію Усвятскаго старосты, Петра Сапѣги, которое прежде, подъ предводительствомъ разныхъ полковниковъ и ротмистровъ, вошло въ Московскую землю на имя называвшагося себя Димитріемъ, а теперь, въ настоящей войнѣ, несетъ издержки и посвящаетъ свои труды на службу и пользу отечества и общаетъ до конца быть подъ нашими знаменами, завѣряемъ его нашимъ словомъ и общаемъ за себя и за нашего сына, что, какъ только Богъ дастъ намъ сѣсть на

y oyczystą, ani tez wychodząc z tego panstwa, ani krola i. m. impressy odbiegac maią, poki i. k. mosci y rzeczypospolitey potrzeba tego będzie baczyła, gdyz tak daleko raczete y wprowadzone rzeczy nie mogą, ieno na fundamencie takim stanąc, który by we wszystkim panstwa i. k. mosci z tym narodem uczynił doskonałe, a płochym zasię postępkim iakim y płaca ich y zasługi y sprawy rzeczypospolitej pomieszac by się nie lada iako musiały. O co iako i. k. mosc oycowsko napominac raczy, tak y o to powtore żąda, aby tamto rycerstwo, gdzie potrzeba ukaze y rozkazanie i. k. mosci, aby (abo?) tych, ktorым i. k. mosc poruczy, nastąpiło, rzeczą samą powolnosc swoię i. k. mosci y rzeczypospolitej oswiadczało y posłuszenstwo wodzom swym cale oddawało, iako y po-

winnosc ich (y?) sławą samą (sława sama?), która dziełem roscie, miec chce. Na własne rozkazanie i. k. m.

Asscuratia. Zygmunt III, z Bozcy łaski, krol Pol. wiel. x. Littewski. Wszem w obec y kożdemu z osobna, komu by to wiedziec należało, y w potomme czasy dla pamiętki oznaymuujemy, ze my, mając wzgląd na utraty y koszty odwaznego rycerstwa, pod władzą na ten czas urodzonego pana Piotra Sapięhi, starosty Uswiadzkiego naszego, będącego, które przedtym pod sprawą roznych pułkownikow y rotmistrzow w ziemię Moskiewską na imie tego, który się mianował Dmitrem żądzą sławy y dzielności rycerskiej zaszedszy, przez te czasy oswiadczałi, poniewaz do oyczystey posługi w pożytek pospolity na expeditią koszty y prace

московскомъ престолѣ, будемъ стараться, какъ бы ему было уплачено изъ московской казны выслуженное имъ по давнимъ, военнымъ обычаямъ жалованіе, т. е. считая за каждую четверть гусару по 30 злотыхъ на лошадь, пятигорцу по 25, казачку по 20. Кромѣ того, согласно общацію, данному уже нами черезъ пословъ въ нашемъ отвѣтѣ войску, общаемъ тогда заплатить войску и за прежнія двѣ четверти; а если бы этого какимъ-либо образомъ не случилось, если бы черезъ полтора года по [нашемъ] вступленіи на [московскій] престолъ, мы не уплатили войску жалованья, въ такомъ случаѣ дозволяемъ войску добывать себѣ эту уплату въ Сѣверской и Рязанской земляхъ, въ которыя ему позволительно вѣхаться и владѣть въ нихъ всѣми крѣпостями и принадлежащими этимъ областямъ уѣздами, и пользоваться ихъ доходами до тѣхъ поръ,

пока не получить себѣ полной уплаты жалованья, сообразно состоянію каждаго военного, какъ договорились объ этомъ съ нами послы отъ войска, въ чемъ общаемъ не дѣлать ему никакого затрудненія, никакого препятствія; впрочемъ, черезъ все это время войско не должно пустошить земли, грабить церквей, жечь деревень, мучить крестьянъ. Во исполненіе всего этого и согласно съ тѣмъ, какъ мы договорились съ послами отъ войска, даемъ ему эту нашу ассекурацію и все это утверждаемъ нашею собственноручною подписью и печатьми нашихъ государствъ. Дано изъ Смоленска, 27 марта, 1611 года, царствованія нашего польскаго XXVI, а шведскаго XVI. Король Сигизмундъ.

Того же года 22 апрѣля. Для выслушанія этого отвѣта и ассекураціи собрано было генеральное коло,

swę odwazaią y pod chorągwiemi naszymi konczyc obiecuią, przeto ich (im?) słowem naszym, y za się, y za syna naszego obiecuiemy, ze się starac będziemy, iakoby zasłużony zold ich, to iest, rachuiąc na kazdą cwiere usarzowi na kon po zł. 30, petihorcowi po zł. 25, kozakowi po zł. 20 spełna kazdego według służby ich dawnych, woiennych zwycziow z skarbu Moskiewskiego, skoro nam p. Bog da na stolicy Moskiewskiej usiesc, wcale doydzie, a do tego dawne cwierci dwie, ktoresmy im w response naszym przez posły ich obiecali, uiscie przy tey zapłacie obiecuiemy. A iesliby do tego z iakiey miary przysc nam niemiało, abysmy po usiędzeniu na stolicy zapłaty im wydac niemogli w pułtora roka, tedy my dopuszczamy w ziemi Siewierskiej y Brzezowskiej (Rzezan-skiej?) zapłaty swey dochodzie, którą im

dobrowolnie ze wszystkimi zamkami y uiazdami, do tych panstw należącymi, y z prowentami ich wiachac y uzywac będzie wolno tak długo, az skuteczna wszystkiemu woysku, według conditiei kazdego, zapłata, iako poslowie ich z nami umowili, doydzie, w czym im zadney trudności y przeszkody czynie obiecuiemy; iednakże pustoszenie ziemię, łupienia cerkwi, palenia derewni, mordowania poddanych przez ten czas tak się zachowac maia, czemu wszystkiemu dogadzaiąc, tę assecuratią naszę, podług umowy posłow ich z nami, daiemy y to wszystko podpisem ręki naszey y pieczęciami panstw naszych utwierdzamy. Datt. z Smolenska 27 marca anno 1611, palowania naszego polskiego XXVI, a szwedzkiego XVII roku. Sigismundus rex.

Tegoz roku 22 aprilis. Na ten czas (zaś?

которое передало это дѣло для надлежащаго обсуждения и рѣшенія въ частныхъ кола. Послѣ частныхъ колъ всѣ съѣхались 26 апрѣля въ генеральное коло, на которомъ всѣ согласились вступить въ службу его величества и сейчасъ же двинуться къ Жиздрѣ, лежащей подъ Козельскомъ.

Того же года 30 апрѣля, войско начало стягиваться въ лагерь въ Каменьѣ подъ Козельскомъ.

Того же года 8 мая, войско, получивъ извѣстіе, что наши въ Москвѣ осаждены Липуновымъ, приготовилось къ походу и двинулось къ Москвѣ. Оно хотѣло было сначала послать къ королю [объявить, что идетъ въ походъ, но потомъ рѣшилось идти къ Москвѣ], не въ силу найма на бумагѣ, который не заключалъ въ себѣ ничего надежнаго, но для славы своей и своего отечества, а также для того, чтобы спасти свою братью. Въ то

время, въ теченіе нѣсколькихъ недѣль были столь великіе холода, что отъ нихъ умирали служки на оставкахъ и въ походѣ.

Того же года 12 мая, войско на походѣ было въ Мѣсочовскѣ. Нѣкоторые военные не хотѣли посылать къ королю [извѣстія, что они идутъ въ походъ]. При разногласіи по этому дѣлу, такъ и не послали пословъ къ вящей своей невыгодѣ.

Того же года 20 мая, когда войско имѣло стоянку подъ Медынью, пріѣхали къ нему послы отъ Трубецкаго, Ляпунова и Заруцкаго съ предложеніемъ, чтобы войско вошло съ ними въ какое-либо соглашеніе, а когда эти послы были задержаны, то князь Шаховской прислалъ 27 мая письма отъ Ляпунова съ объявленіемъ, что онъ опять посылаетъ къ войску бояръ съ полномочіемъ устроить соглашеніе, и просить сказать, когда и куда эти бояре могли бы

respons krola i. m. y assecuratią koło generalne do wysłuchania było, ktorego do koł prywatnych dla namow statecznych y samey resolutiey dołożyli (odłożyli?); z prywatnych tedy koł 26 aprilis wszyscy się do koła generalnego ziechali, gdzie się złożyli wszyscy na służbę i. k. mosci y ruszenie zaraz namowili na Zyzdrę pod Kozielskiem.

Tegoz roku 30 aprilis, woysko się poczęło do obozu zciągać na Kamionce pod Kozielskiem.

Tegoz roku 8 maj, woysko się zporządziwszy, ruszyło pod Moskwę, mając wiadomość, że nasi w Moskwie w oblężeniu od Lepunowa. Az do krola i. m. posłać miało, nie względem papierowego zaciągu, w którym nic niemasz pewnego, ale dla sławy swoiey y oyczystey, tak też dla wyratowania braci swey pod Moskwę się ruszyli, a

wtenczas przez kilka niedziel tak wielkie były mrozy, yz chłopięta umierali od niego, tak na stanowiskach, iako y w ciągnieniu.

Tegoz roku 12 maj, gdy było woysko w ciągnieniu w Mieszczewsku, a wysłać się im do krola i. m. nie zdało niektórym, y tak w tey niezgodzie posłom nie posłali ku swey szkodzie większey.

Tegoz roku 20 maj, gdy woysko pod Medynią stanowiskiem stało, posłowie Trubeckiego, Lepunowa y od p. Zarudzkiego przyiechali, prosząc, aby woysko do compositiey iakiey z nimi przysc mogło; a gdy posłowie ci byli zatrzymani, przysłał znowu k. Hrehory Szachowski 27 maj listy od Lepunowa, oznajmując, yz posyła boiar do woyska, dając im plenariam facultatem do compositiey, a prosząc, na któryby czas y gdzie ci boiarrowie przyiachac mieli do woyska, ktorych

пріѣхать къ войску. Данъ отвѣтъ, чтобы ждали пріѣзда г. гетмана Сапѣги, безъ котораго намъ не слѣдуетъ ни начинать что-либо, ни вступать съ неприятелемъ въ какіе-либо переговоры.

Того же года 1 іюня, войско изъ-подъ Можайска отпратило пословъ къ столичному рыцарству съ заявленіемъ, чтобы берегли казну, не разбирали всего, чтобы изъ нея было чѣмъ заплатить и ему за двѣ четверти, какъ назначилъ ему король.

Того же года 7 іюня, одинъ изъ этихъ пословъ возвратился къ войску и принесъ отвѣтъ, что тѣ не имѣютъ права распоряжаться казною, что если прикажетъ король, то и мы можемъ брать изъ нея деньги. Въ томъ же отвѣтѣ они просятъ поспѣшить походомъ, чтобы уничтожить Ляпунова.

Того же дня 7 іюня, пріѣхалъ къ войску отъ короля г. Сапѣга.

Того же года 12 іюня, войско выступило изъ-подъ Можайска къ Москвѣ и послало къ рыцарству въ Москву г. Пузелевскаго, чтобы тамъ безъ насъ не разбирали денегъ, такъ какъ намъ назначены королемъ деньги за двѣ четверти, но чтобы намъ всемъ вмѣстѣ взять ихъ, сколько достанетъ на [все] войско.

Того же года 13 іюня, Польскій король, Сигизмундъ третій взялъ штурмомъ Смоленскъ, который осаждалъ два года.

Того же года 17 іюня, войско пришло къ Москвѣ и стало въ милі отъ нея. Оно не хотѣло ничего дѣлать и требовало, чтобы прежде выдали ему изъ казны деньги за двѣ четверти, какъ сказано въ отвѣтной грамотѣ короля. На это оно получило изъ Москвы отвѣтъ, что нечего дать,—въ казнѣ нѣтъ денегъ. Уже послѣ многихъ споровъ г. Гонсѣв-

odprawiono, aby czekali do przyjazdu pana Sapiezynskiego, iako hetmana, bez ktorego niegodzi się nam nic poczynac, ani tez z nieprzyjacielem bez niego w iakie tractaty zachodzic.

Tegoz roku 1 iunij, woysko posly swe z pod Mozayska do stolecznego rycerstwa wyprawilo, oznajmując im, aby mieli respect na skarb, nie ogałacaiąc wszystkiego, aby im tez mogło bydz z niego zapłacono cwierci 2, iako od krola i. m. maią sobie dane.

Tegoz roku 7 iunij, z posłow tych ieden się wrocil do woyska, ktory respons przyniosł, iz oni władze niemaią nad skarbem; rozkaze-li krol i. m. dac, wolno brac z niego, iako y nam, y w tym ze responsie proszą, aby się pospieszyli do znoszenia Lepu nowa.

Tegoz dnia iunij, p. Sapieha od krola i. m. przyiachal do woyska.

Tegoz roku 12 iunij, woysko się ruszyło z pod Mozayska pod Moskwę, a p. Puzelewskiego posłało do Moskwy do rycerstwa, aby pieniądzy bez nas niebrali, gdyz mamy tak 2 cwierci od krola i. m., ale zebysmy zaiedno brali, po czemu by mogło wystarczyc na woysko.

Tegoz roku 13 iunij, Sigismundus III, krol Polski wziął Smolensk przez szturm, pod ktorym lezał dwie lecie.

Tegoz roku 17 iunij, woysko pod Moskwę (Moskwę?) przyszło y stanęło w mili od niey, gdzie się domagali pierwiey, nie chcąc nic robic, pieniądzy za 2 cwierci z skarbu, według responsu i. k. mosci, na co respons z Moskwy otrzymali, yz z skarbu

скій обѣщаль выдать вещами 400,000 [злотыхъ?].

Того же года 26 іюня, Ляпуновъ опять прислалъ для переговоровъ Ѳеодора Плещеева, Нехорошаго, Лопухина и Сильвестра Толстаго. Онъ соглашался уплатить войску все жалованье, если оно согласится дѣйствовать съ нимъ за одно и избрать другого царя вмѣсто королевича, котораго русскіе не хотятъ имѣть царемъ. Ихъ отправили того же мѣсяца 28 числа, съ тѣмъ, чтобы русскіе, разъ принеши присягу королевичу, держали ее до конца, чтобы разѣхались по домамъ, дали проздовольствія войску и сейчасъ же обдумали, какъ бы уплатить ему деньги за четверть.

Того же года, войско ближе подошло къ Москвѣ и расположилось лагеремъ у Пречистой Донской.

Того же года 3 іюля, нѣкоторые наши пахолики выѣхали изъ лагеря,

устроили гарцы съ русскими и подвели ихъ къ лагерю. Все [наше] войско сейчасъ же вышло въ поле, сдержало русскихъ у городка, который приходился противъ нашего лагеря, вогнало ихъ въ рѣку Москву, напало на пѣхоту, которая въ немаломъ числѣ была въ засадѣ во рвахъ и поразила ее. Остатокъ русскихъ едва спасся въ городкѣ, но и его наши добыли бы, если бы во-время при-была изъ крѣпости пѣхота.

Того же года 8 іюля, умерла жена царя Ивана Васильевича, бывшая монахиней.

Того же года [и мѣсяца] 10 числа, наши имѣли счастливую стычку съ русскими подъ городкомъ.

Того же года 11 іюля, войско изъподъ Донского Пречистенскаго монастыря передвинулось на другое мѣсто и расположилось лагеремъ на другой сторонѣ рѣки Москвы у Тверскихъ воротъ.

niemamy co dac, niestało; tylko po długich altercaciach obiecał dac fantami p. Gosiewski 400,000.

Tegoz roku 26 iunij, Lepunow znowu z tractatami przysłał posłow do woyska Fiedora Pleszczeiowa, Niechoroszego, Lepuchina, Sylwestra Tołstego, postępując woyskowi zapłatę wszystkę, aby z nimi jedno rozumieli y inszego cara obrali, krolewica nie chcąc, ktorych odprawiono tegoz miesiaca 28 z tym, aby iako przysięgli krolewiczowi raz, tak y do konca wiary swey aby dotrzymali, sami się do domow swych roziechali, karm na woysko dali y pieniądze zaraz za cwiere obmyslili. Tegoz roku woysko blizey się ku Moskwie podemknęło, położysz się obozem u Przczystey Dunskiey.

Tegoz roku 3 iulij, pacholikow naszegoz woyska, ile wypadło ochotnika z obozu,

zwiedli harce z Moskwą, ktorzy ich pod oboz przywiedli. Woysko wszystko w pole zaraz wyszedzsy, Moskwę sparli za grodem, który był przeciwko obozowi naszemu, w rzekę Moskwę; piechotę niemając, która była w rowach zasadzona, naparszy, zbili, a ostatek ledwie się w grodzie zatrzymali, ktorego by iuz byli dostali, by była piechota z zamku w czas przyszła.

Tegoz roku 8 iulij, cara Iwana Wasilewicza zona, która była czernicą, umarła.

Tegoz roku 10 dnia, utarczkę z Moskwą pod grodkiem naszi szczęśliwą mieli.

Tegoz roku 11 iulij, z tego mieysca od Przczystey Dunskiey ruszyło się woysko na insze mieysce y położyło się obozem na drugiej stronie rzeki Moskwy pod Twierską bramą.

Того же года 12 июля, войско имѣло стычку съ русскими, которыхъ вогнало въ самыя ихъ таборы.

Того же года 14 июля. Такъ какъ въ столицѣ и въ [нашемъ] войскѣ не доставало продовольствія, то г. Сапѣга съ своимъ войскомъ, съ которымъ и изъ столицы выслано было нѣсколько ротъ съ пахоликами, отправился добывать продовольствіе къ Переяславлю. На первомъ ночлегѣ пришлось ему стать лагеремъ у Братовщины, гдѣ у русскихъ былъ городокъ, въ которомъ они укрѣпились и засѣли. Этого городка нельзя было оставлять позади себя, поэтому [наши] принуждены были добывать его и, добывъ, сожгли до тла, а людей, бывшихъ въ немъ, изрубил.

Того же года 16 июля, [наше] войско пришло къ Александровской слободѣ. Ею овладѣлъ было на сторону Москвы Просовецкій, но когда онъ замѣтилъ приближеніе нашего войска, то бросилъ слободу и бѣжалъ

въ Переяславль, такъ какъ боялся, чтобы Сапѣга не овладѣлъ имъ прежде его. Наши напали на Александрову слободу, добыли русскихъ въ окопахъ и перебили ихъ. Остатки ихъ—мужики и дѣвки бросились въ башню и заперлись въ ней. Въ эту башню былъ ходъ по витой лѣстницѣ и то [къ ней нужно было проходить] черезъ очень малую дверь, поэтому трудно было добыть ихъ скоро. Они сдались уже 18 числа того же мѣсяца, когда внизу разложили большой огонь и начали дѣлать изъ изгороди лѣса, чтобы добраться до оконъ, и когда запершіеся почувствовали недостатокъ въ водѣ.

Того же дня, т. е. 18 числа, Сапѣга пришелъ съ войскомъ къ Переяславлю, въ которомъ уже находился Просовецкій, который не хотѣлъ дать сраженія въ полѣ, а сталъ у крѣпостнаго палисадника и когда переднія [наши] роты начали биться съ нимъ, то онъ сталъ входить въ

Tegoz roku 12 iulij, utarczkę mieli z Moskwą, wpieraiąc ich az w tabory.

Tegoz roku 14 iulij. Jz zynnosci tak w stolicy, iako y woysku nie dostawało, przeto p. Sapięha z woyskiem swym,—y z stolicy tez rot kilka z pacholikami wysłano,—szedł dla dostania zynnosci pod Peresław; na pierwszym tedy noclegu przyszło się obozem stanowić woysku pod Bratorzynem, gdzie Moskwa gródek miała y w nim się obwarowawszy siadła, ktorego yz w tył trudno ostawić, dobywac go musieli, ktorego dobywszy, do gruntu spalili, wysiekwszy w nim ludzcie.

Tegoz roku 16 iulij, przyszło woysko pod Alexandrową słobodę, w ktorey naprzod Prosowiecki od Moskwy z ludzmi osiadł, ale postrzegszy woysko nasze, porzuciwszy sło-

bodę, bieżał do Peresławia, bojąc się, aby p. Sapięha wprzody nieubieżał, a tak naszi, napadszy na Alexandrową słobodę, w okopie Moskwy dobywszy, wysiekli, a ostatek się chłopstwa y niewiast na wieżę wpadszy, zawarło, na którą był wschód kręcony y to y maluczka fortą, przeto trudno ich było tak prętko dobyć az ledwo (tegoz miesiaca 18 dnia), gdy zdołu ogień, ktore wielkie były złożone, y (z?) sztaket, aby rysztowanie do okien wielkie robic, poczęto, do tego wody niemieli, zdac się musieli.

Tegoz dnia 18) p. Sapięha z woyskiem pod Peresław, w ktorым iuz był Prosowiecki, przyszedł; bitwy—niechciał dac w polu, iedno pod parkanem zamkowym stał, z ktorым gdy się rotы przednie potkały, do zamku ustępowac począł, y gdy posileczne rotы

крѣпость; когда же стали наступать вспомогательныя роты, то онъ совсѣмъ ушелъ въ крѣпость, потому что русскіе уже приходили въ смятеніе и начали было уходить въ судахъ на озеро.

Того же года 20 іюля. Войско настойчииво стало требовать, чтобы взять крѣпость штурмомъ. Сапѣга не позволялъ ему этого; но, видя, что не можетъ сдержать его, послѣ многихъ настойчивыхъ требованій, дозволилъ. И такъ, вышеупомянутого числа, почти въ полдень, все войско, оставивъ лишь для стражи нѣкоторыя конныя роты, бодро пошло на приступъ; но такъ какъ мѣстность была укрѣпленная, притомъ русскіе хорошо приготовились, у нихъ прошелъ страхъ и днемъ они хорошо видѣли, кто куда направляется, то легко отразили нашихъ отъ палисадника. При этомъ приступѣ сильно былъ израненъ рот-

мистръ Мартинъ Дембинскій, который и умеръ на четвертый день.

Того же мѣсяца, 26 дня. Часть войска, стоявшаго лагеремъ у крѣпости, отправилась незамѣтно съ пахоліками за продовольствіемъ. Правосовецкій, получивъ объ этомъ извѣстіе и уллучивъ удобное время, именно, въ полдень, когда одни изъ нашихъ спали, а другіе вышли на прогулку къ озерамъ, которыхъ тамъ много, сдѣлалъ вылазку изъ крѣпости на лагерь, но Богъ не далъ русскимъ достаточно храбрости и рѣшимости; они не сильно напали на лагерь; наши скоро выстроились и живо отразили ихъ и вогнали въ крѣпость.

Въ то время, когда Сапѣга находился съ войскомъ у Переяславля, Ляпуновъ занялъ всѣ стѣны Бѣлаго города, выбивши нѣмцевъ съ Мѣхицкихъ [Нивятскихъ?] воротъ, а пѣхоту [палу] съ Алексѣевской башни, и такимъ образомъ со всѣхъ сторонъ осадилъ нашихъ въ столицѣ. Подѣлавъ рогат-

nastąpiły, które opodał były, wiachał na nim do zamku, gdyż się już byli ztrwożyli y na jezioro w sudnach uciekac poczeli.

Tegoz roku 20 iulij, napařosię wojsko do szturmie koniecznie do zamku, czego nie mogąc onemu p. Sapięha bronie już daley, gdyż tego niepozwałał, za częstym tedy usiłowaniem pozwolił, a tak tego dnia prawie w południe, wszystko rycerstwo ochotnie, drugie rotы konno dla strazy ostawiwszy, do szturmie poszli, ale yz y mieysce warowne było, do tego się przygotowali dobrze, bo już ich strach ominał, a wednie upatrzył skąd kto idzie, łączno od parkanu odbili, w którym szturmie (był ranion?) p. Marcin Dębinski rotmistrz, który od wielkiego posieczenia czwartego dnia umarł.

Tegoz miesięca 26 dnia, gdy wojsko pod zamkiem leżało obozem, wysłali czatą większą część woyska z pacholikami dla zywnosci. Maiąc o tym wiadomosc Prosowiecki, upatrzywszy czas prawie w południe, gdy jedni spali, drudzy się nad stawy, których tam wiele było, dla przechadzki wyszli, wypadł z zamku z gotową sprawą nad oboz, ale iz im p. Bog z to serca niedał y resolutiey, nie tak barzo na oboz nacierali, za czym naszymi przętko do sprawy przyszedzy, snadnie ich y odparli y w zamek wpędzili.

Tym czasem, gdy p. Sapięha z woyskiem był pod Peresławem, Lepunow wszystkie mury Białe opanował, wyparszy niemcow z Mięchickiey bramy, a piechotę z baszty Olexieiwskiej, y tak zewsząd na stolicy naszych obległ,

ки, гдѣ не было стѣнъ, городки и шанцы, не давалъ нашимъ и показаться изъ-за стѣнъ. Сейчасъ же, какъ были заняты стѣны Бѣлаго города, донскіе казаки, бывшіе подъ начальствомъ Заруцкаго, разсердились на Ляпунова за то, что онъ не позволялъ имъ разбивать людей и пустошить земли, а приказалъ по всѣмъ крѣпостямъ ловить такихъ своевольниковъ, вѣшать и сажать въ тюрьму. Они взбунтовались, приказали ему явиться въ кругъ и такъ какъ ихъ было больше, чѣмъ бояръ, то убили его, въ чемъ и Заруцкій былъ виноватъ. Заруцкій, желая показать русскимъ свою вѣрность, задумалъ добывать Дѣвичій монастырь, въ которомъ утвердились наши, чтобы оберегать дорогу въ Можайскъ и въ Польшу. Онъ послалъ войско на приступъ и добывалъ его день и ночь, и когда не могъ его взять, то оставивъ лишь часть войска для

охраненія стѣнъ Бѣлаго города, остатное силою выбылъ изъ табора и съ этою большею силою сталъ брать его приступомъ. Наши долго отбивались, но когда у нихъ не стало пороху, должны были сдаться. Заруцкій далъ присягу, что сохранить имъ жизнь, но присяга эта не была сдержана, когда русскихъ впустили въ монастырь. Они почти всѣхъ изрубили, а оставшихся въ живыхъ разослали по крѣпостямъ и приказали посадить въ тюрьмы; только нѣсколькихъ оставили въ таборѣ для обмѣна.

Того же года 6 августа, Сапѣга, добывъ продовольствіе, сталъ высылать изъ своего обоза отряды для развѣдыванія и затѣмъ двинулся изъ-подъ Перемысля [Переяславля?] къ Москвѣ.

Того же года 14 августа, Сапѣга пришелъ съ войскомъ къ Москвѣ. Оставивъ обозъ у Тверскихъ воротъ,

pozczyniwszy zareki, skąd murów nie było, grodki y szance, z murów wychylic się nie dał. Kozacy Dunscy, który byli pod sprawą Zarudzkiego, zwasniwszy się na Lepunowa, zaraz po osiádzieniu tych murów, yz im nie dopuszczal rozbiíac y pustoszyć ziemię, ale takich swawolnych kazał wszędzie po zamkach łapac, wieszac y do turmy wsadzac, a tak zbuntowawszy się, bo oni naywięcej rządžili, że ich więkша kupa była, niż boiar, kazawszy mu do koła swego przysc, tamże go zabili, do czego się był y Zarudzki przyložyl. Zarudzki, chcąc się Moskwie wíernością swą przysłużyć, umyslił dobywac Dziewiczego monastýra, na którym nasi byli dla goscínca Mozayskiego y do Polski osadzeni, do ktorego puscil szturm, dobywajac dzien y noc, a gdy tą razą wziąc nie

mogł, znowu wszystkich z taboru na głowę wybiwszy, tylko Białe mury osadziwszy, potęgą wielką do niego szturmował, ktoremu się nasi długo bronili, lecz gdy prochu nie stało, poddac się musieli, których za przysięgą wziąwszy, przy zdrowiu ich zachowac miał, ale gdy Moskwę do monastýra puscili, przysięgi im nie strzymano, wszystkich niemal wycięto, a tych, którzy żywi zostali, po zamkach rozesławszy, do turmy posadzac kazano, ostawiwszy kilku w taborze dla zamiany.

Tegoz roku 6 augusta, p. Sapieha, sposobiwszy żywnosci, czatami wysyłał z obozu swego, ruszył się od Przemyśla do Moskwy.

Tegoz roku 14 augusta, p. Sapieha z wojskiem do Moskwy przyszedł. Położywszy oboz na Twiersku, sam na tabory Moskiew-

самъ съ войскомъ ударилъ на рускіе таборы съ цѣлію овладѣть частью Бѣлаго города и доставить своимъ продовольствіе. Онъ сильно ударилъ со стороны Яузы, гдѣ былъ лагерь Заруцкаго и Трубецкаго и часто вгонялъ русскихъ въ таборы, и когда въ нихъ вошли всѣ рускіе, а наши осажденные сдѣлали противъ нихъ сильную вылазку, то Сапѣга послалъ часть своего войска съ ротами и пахоликами изъ столицы, бывшими съ нимъ на фуражировкѣ, въ тылъ русскимъ съ другой стороны Дѣвичьяго монастыря къ Чертовымъ [Чертольскимъ] воротамъ, гдѣ рускіе менѣе боялись нападенія и не ожидали его. Наши сигналы рускихъ со стѣнъ, ворвались въ Бѣлый городъ черезъ проломы въ стѣнѣ, разломали задѣланныя ворота и овладѣли Бѣлымъ городомъ, который рускіе заняли было въ отсутствіе Сапѣги.

skie woyskiem nastąpił, usiłując, aby mógł co murów Białych odciąć, a swoim żywności co dodać, a tak z iedney strony nad Iazwą, gdzie oboz samego Zarudzkiego y Trubeckiego był, potężnie następował, wpierając Moskwę często w tabory, do których gdy się wszyscy obrocili, nasi też obleżency z zamku na Moskwę wycieczkę potężną uczynili, posłał p. Sapieha część woyska swego z rotami y pacholikami stolicznymi, którzy z nim na czacie dla żywności byli, w tył Moskwie z drugiey strony od Dziewieczego monastyrza w Czartowską bramę, gdzie się mniey obawiała y niespodziewała Moskwa; tamtędy Moskwę z murów sparszy, dziurami się do murów włamali, potym bramy, które były nafasowane, wyłamali y znowu Białe mury wzięli, które była Moskwa w niebytności p. Sapiezyney opanowała.

Того же года 15 августа, Сапѣга расположился лагеремъ надъ рѣкой Неглинной у Краснаго села, напротивъ русскаго стана и доставилъ продовольствіе въ Москву, — имѣя свободный въѣздъ въ нее и выѣздъ.

Того же года 30 августа, Сапѣга по недостатку воды перенесъ лагерь съ Неглинной къ рѣкѣ Москвѣ со стороны Дѣвичьяго монастыря.

Того же года 4 сентября, рыцарство изъ столичной крѣпости сдѣлало сильную вылазку. Войско Сапѣги тоже охотно пошло и ударило на рускіе таборы. Здѣсь наши разрушили русскимъ каменную башню и зажгли нѣсколько хижинъ у ихъ лагера.

Того же года съ 14 на 15 сентября, въ 4 часу ночи умеръ подъ Москвой Сапѣга. Онъ двѣ недѣли болѣлъ и еще во время болѣзни поручилъ начальствованіе г. Будилѣ.

Того же года 17 сентября, при-

Tegoz roku 15 augusta, p. Sapieha stanął obozem swym nad rzeką Neglinną u Krasnego siola tuz przeciwko obozowi Moskiewskiemu y żywności do Moskwy dodał, mając do niey wiazd y wyjazd wolny.

Tegoz roku 30 augusta, p. Sapieha ruszył się obozem od Neglinney dla niedostatku wody y położył się obozem od Dziewieczego monastyrza nad rzeką Moskwą.

Tegoz roku 4 7-bra, z zamku stołeczne rycerstwo wycieczkę potężną uczyniło, woysko też p. Sapiezyne, ochocze będąc, na tabory Moskiewskie uderzyło, gdzie starszy Moskwie basztę murowaną, z kilkunastą chałup pod obozem zapalili.

Tegoz roku 14 7-bra dnia na dzien 15, p. Sapieha w Moskwie, w ktorey przedtym niedziel 2 chorzał, godziny 4 w noc umarł,

ѣхаль отъ его величества г. Пачановскій, котораго войско отравило къ королю 13 іюля, и привезъ такою отвѣтъ.

Отвѣтъ посламъ полка Усвятскаго старосты [Самбги] Станиславу Пачановскому и Яну Зарембѣ, данный отъ имени его королевскаго величества по ихъ просьбѣ въ Вильнѣ, 20 августа 1611 года. Его королевское величество всегда былъ увѣренъ въ вѣрности и преданности, которыя рыцарство неоднократно заявляло на словахъ его величеству, но рыцарству слѣдовало бы доказать это самими дѣлами, какъ это не разъ доказывали люди этого народа, когда прежде брались за эти дѣла. Хотя во всѣ эти времена разными переговорами то съ гетманомъ его величества, то съ самимъ его величествомъ замедлялся призывъ этого полка на службу отечества, но его величеству пріятно

было недавнее рвеніе рыцарства, съ которымъ оно, какъ сообщилъ его величеству шляхетный Яниговскій, устремилось на помощь къ стѣненнымъ своимъ братьямъ и на службу его величеству, и это рвеніе не только было пріятно его величеству, но и внушало полную увѣренность, что съ нападеніемъ этого полка отвалится у той столицы послѣдній камень преткванія и тѣ измѣнники не будутъ усиливаться, а напротивъ будутъ уничтожены, потому что они тамъ стояли не только безъ надлежащей осторожности, но и при крайнемъ недостаткѣ продовольствія. Какъ случилось, что рыцарство вмѣсто того, чтобы совершить доблестное дѣло, къ которому его величество призывалъ его призывными грамотами, полученными имъ, вступило въ какіе-то переговоры съ непріателемъ, его величество не знаетъ и не можетъ понять. Ему только приходится со-

poruczywszy na swym mieyscu starszenstwo, gdy ieszcze chorzał, p. Budziłowi.

Tegoz roku 17 7-bra, pan Paczanowski od krola i. m. z takim responsem przyiachał, który był od woyska posłany do krola i. m. die 13 iulij.

Respons pp. posłomъ пулку p. starostы Uswiadzkiego Stanisławowi Paczanowskiemu, Janowi Zarębie imieniemъ krola i. m. na ichъ instructiâ dany w Wilnie, dnia 20 augusta anno 1611. Częste wiary y zyczliwosci tamtego rycerstwa niewaiącъ ofiarowane (ofiarowanie?), pewien tego i. k. mosc zawsze bydz raczył, ale na samey rzeczy dzieło rąk swychъ położycъ mieli, iako nie po iedenъ razъ przy owychъ pierwszychъ, za ktoremi (ktore?) się brali nie razъ tego narodu ludzie, pokazowali, y lubo po te wszystkie czasy roznyмъ tractowaniemъ to z hetmanemъ

i. k. mosci, to z i. k. mosciâ samymъ czas sie odwłoczylъ tego пулку w oyczystâ posługę zaciagu, miła to iednakъ i. k. mosci ochota była ta poslednieysz(a), ktora, iako dał urodzony Janikowski i. k. mosci, porwalisie na posilekъ scisnioney braci swey y w posługę i. k. mosci, a nie tylko miła była i. k. mosci, ale y całe spodziewanie czyniła, ze za nastapieniemъ пулку tego ostateczny pien sie trudnosci od tamtego stołeczного mieysca odwalicъ miałъ y ci zmiennicy nie krzepicъ, ale zniescъ sie mogli, gdy iuzъ nie tylko płochо, ale w niedostatku ostatecznymъ siedzieli. Czemъ sie to stało, ze miasto rycerskiego dzieła, na ktore ichъ i. k. moscъ przezъ te listy przypowiedne, ktore odebrali, wezwałъ, iakichъsei tractatowъ zъ nieprzyiacielemъ uzywali, y dotądъ i. k. moscъ wiedziecъ nie raczy y nie moze; tego tylko załowacъ przychodzi, ze y oni

жалѣть, что вслѣдствіе этихъ переговоровъ, и само рыцарство посрамлено, и непріятель усилился, и братья рыцарства находятся въ столицѣ въ столь тяжкой осадѣ. Правда, нѣсколькими стычками съ непріятелемъ, предпринятыми для поданія помощи братьямъ, рыцарство показало храбрость, доказало любовь къ своимъ кровнымъ, но если бы это было сдѣлано прежде, то и само рыцарство понесло бы меньшій вредъ и дѣла имѣли бы бѣльшій успѣхъ. Трудно полагаться на переговоры этого непріятеля и быть безпечнымъ. Онъ на сколько увертливъ въ крестномъ цѣлованіи, на столько же коваренъ въ своихъ поступкахъ, во всемъ наблюдая свои лишь выгоды; даже когда ему показываютъ наибольшее расположеніе, онъ и въ этомъ находить пищу для своей ничтожной злости, какъ это испытало само рыцарство. Поэтому тому полку придется сугубою храбростію въ борь-

бѣ съ этимъ непріятелемъ поправлять свою ошибку и обиду его величества, и возстановлять свою славу, которая твердо уже была утверждена. Что касается желаній рыцарства того полка, изложенныхъ въ инструкціи его пословъ и ими представленныхъ королю, то его величество, безъ сомнѣнія, желалъ бы сейчасъ же исполнить просьбы рыцарства и своею королевскою щедростію облегчить его нужды, но не таковы силы [нашего] отечества, чтобы за-разъ можно было удовлетворить всѣ нужды, что и само рыцарство надлежащимъ образомъ можетъ знать, какъ родившееся въ той же рѣчи-посполитой. Его величество согласился вѣдь на все, что было сколько нибудь сообразно и что возможно было сдѣлать, а сверхъ возможнаго, что можетъ сдѣлать самый могущественный государь? Славное рыцарство должно бы имѣть въ виду, что

od nieprzyiaciela w takichъ tractatyachъ pogardzeni, y nieprzyiaciel sie zmocnił, y bracia ich na stolicy w takъ cięzskimъ obleżeniu. Wprawdziecъ tą kilką zъ nieprzyiacielskiemi pułkami iuz wъ posiłku braci swey wъ starciu oswiadczyli odwagę, pokazali, dali znakъ miłości swey ku własney krwi swoiey, ale by się to pierwey stało, y zъ mnieyszą szkoda swą y wiekszą rzeczy korzyscią padła, bo na tractaty tego nieprzyiaciela patrzacъ trudno, a spuszczacъ się na bezpeczne. Iako onъ iestъ sliski wъ skrętnymъ (wykrętny w?) całowaniu swymъ, takъ fortelny wъ postępkachъ swychъ, sobie tylko wygadzaiącъ, gdyzъ przy największey powolności, subtelney złości swey obrokъ daie, czego sami na oko doswiadczyli. Przydzie tedy pułkowi tamtemu dla sławy swey y swego się nadъ tymъ nieprzyiacielemъ oszukania sowitą odwagą wetowacъ y i. k.

mosci razъ y swey sławy, która iuz na nogachъ stała, dzwigacъ. Co się dotczyce ządosci ichъ, które krolowi i. m. posłowie pułku tamtego wъ instructyey przyniesli, zyczyłъ tego i. k. mose pewnie, aby wrazъ wiernego rycerstwa swego prozbomъ wygadzacъ mogli y niedostatkowъ szczodrobliwoscią swą panską dzwignąć, ale siły oyczyzny ichъ nie są takie, które by podolacъ wszystkimu, wъ iedenъ czasъ wszystkimu, mogły, co y sami (wszakъ się wъ tey rzeczypospolitejъ porodzili) znacъ bezъ pochyby mogą. Wszakъ na wszystko, co podobienstwo zniosło, co moznoscъ przemogła, i. k. mose pozwolicъ raczyłъ, atъ ultra posse nayspotenzniejszy monarcha cozъ uczynicъ moze? bo na tozъ temu cnemuъ rycerstwu tey spolney rzeczypospolitejъ, którą wъ regimentъ i. k. mosci (Bog?) podałъ, patrzacъ potrzeba, ze y zъ własnymъ panemъ rzeczъ, y własney oyczyznie

имѣетъ дѣло съ своимъ собственнымъ государемъ и съ своимъ собственнымъ отечествомъ. Кому принесетъ пользу это увеличеніе отечества, кому придется пользоваться плодами этихъ заботъ? Для кого его величество принимаетъ на себя труды, заботы, издержки въ этой экспедиціи? Все это дѣлается въ угоду польскому и литовскому народу, отцамъ, братьямъ, роднымъ, вообще рыцарству, а въ особенности въ пользу потомства. Стыдно торговаться объ этомъ. Когда дѣла эти увѣнчаются успѣхомъ, всѣ выгоды отъ нихъ перейдутъ не въ чужія руки; не чужой народъ будетъ ими пользоваться. Все это пойдетъ въ пользу тѣхъ, чьимъ трудомъ, чьими издержками, чьею кровью это добыто. Поэтому его величество объявляетъ тому полку и его вождю, что какъ прежде, такъ и теперь, король не прочь оказать ему посильную по-

мощь и избавить отъ затрудненій, насколько можетъ, но не можетъ удовлетворить несообразныхъ требованій. Человѣческая рука не можетъ взять что-либо тамъ, гдѣ ничего нѣтъ. Творить изъ ничего Богъ оставилъ только себѣ. Правда, не слѣдовало бы призывать на службу, когда нѣтъ достаточно денегъ; но развѣ больше имѣли средствъ тѣ [изъ предковъ рыцарства?], которые не ожидали себѣ большой награды и погибли, имѣя лишь обѣщаніе награды, да добрую память о себѣ. Для своего государя, для своего дорогого, страдающаго отечества, для своей славы имъ не трудно было вѣрить, ожидать и служить, а теперь [рыцарству] крайне трудно сдѣлать какое нибудь дѣло! Его королевское величество почиталъ бы великимъ для себя счастьемъ—помогать своимъ подданнымъ съ роскошною щедростью; великое было бы дѣло удовлетворить надлежащимъ образомъ всякую ну-

swey sprawa, a komu to rozszerzenie oyczyzny, komu korzysc tych fasolow gotuie, a dla czego i. k. mosc podeymnie trudy, kłopoty, koszty w tey expeditiey? Polskiemu y Litt. narodowi to g woli, oycom, braci, powinnym ich, im zgola, a naywiecsy potomnosci ich. Szkoda tedy targowac; az (a?) po wygraney nie w obce to rce przydzie, postromy narod z tego cieszye się niebędzie; wszystko to się im obroci, ktorych pracą, ktorych kosztem, ktorych to się krwią otrzymało. Tak się tedy i. k. mosc pułkowi tamtemu y wodzowi ich declarowac raczy, ze od podobnych posilkow y ratunkow ich, iako niebył dotąd, nie będzie y potom; ale niepodobnych trudno pozwolic ma. Wziąc tam, gdzie niemasz, ręka ludzka nie moze. Sam to Bog zostawił sobie z niezego co uczynic. Prawda, ze szkoda zaciągac, kiedy potęgi niemasz,

ale azasz oni więkzsze siły mieli, co tak wiele nie obiecawszy y z obietnicami y z pamięcią zginęli, a przecie wierzac, czekac, służyc było tantym nie trudno dla samego y własnego pana swego, dla miłey, a zatrudnionej oyczyzny, dla sławy swey, (a?) dzis naytrudniey co uczynic! Wielkiez by to szczegic i. k. mosci było—szczodrobliwoscią swą iako nayhojniey poddanuych swych dzwignąc; wielka by to ryma myslenia—kazdey potrzebie doskonale wygodzic; wielka radose—y żądze swey, y prozbie rycerstwa swego zawsze y dosc uczynic; ale rzeczpospolita ich ani w tak oplywających dostatkach osiadła, ani tak potężnie w skarby zamozna. Muszą się oycowie, stryiwie, bracia ich y i. k. mosc na to sam składać, czemby woysko posilic, a i. k. mosc za zwyczaiem y prawem oyczyzny ich isc musi. Oto y teraz, by iuz

жду; великая была бы королю радость, если бы онъ могъ исполнить и своежеланіе и просьбу рыцарства; но [въ сожалѣнію] рѣчь-посполитая рыцарства и не лежитъ въ странѣ, изобилующей достатками, и не обладаетъ богатою казною. Чтобы помочь войску, должны сложиться отцы его, дяди, братья и самъ король, и его величество долженъ въ этомъ дѣлѣ слѣдовать обычаямъ и законамъ отечества. Поэтому и теперь, чтобы или положить конецъ этой экспедиціи, или получить для нея большія средства, король созвалъ обычный, общій сеймъ, спѣшитъ приѣхать на этотъ сеймъ и надѣется, что его вѣрные подданные не захотятъ отказаться отъ дѣла, столь счастливо начатаго, что они поддерживать доброе желаніе своего государя и славу своихъ народовъ. И дѣйствительно, здѣсь въ великомъ княжествѣ Литовскомъ сеймики счаст-

ливо идутъ. [Средства, полученные этимъ путемъ] куда обратитъ король, если не для поддержанія тѣхъ, которые держатся его предпріятія и желаютъ дальнѣйшаго его осуществленія, славы своихъ народовъ и общей пользы? На свои частныя нужды, конечно, король не употребитъ этихъ средствъ, когда и во все время призыва на службу [въ этотъ походъ] король ни на что другое не смотрѣлъ, какъ только на рѣчь-посполитую и ея пользу. Себѣ король желаетъ оставить лишь благодарность и вѣчное воспоминаніе. Но его величество отечески заявляетъ рыцарству желаніе, чтобы оно, бросивъ всякое колебаніе, ради общаго блага, взялось за рыцарскія сабли [и пошло] противъ тѣхъ измѣнниковъ. Касательно того, что его величество по желанію рыцарства, заявленному черезъ шляхетнаго Матвѣя Яниковскаго, пожаловалъ, вторично пишутся гра-

abo koniec tey expeditiey uczynic, abo na większe posiłki się zdobyć, seym walny, zwykły złożyć raczył, a nan się pospiesza, mając nadzieję, że tak szczęśliwie zaczętej sprawy wierni i. k. mosci poddani nieodbieżą, spodziewając się, że znacznie ochoty pana swego y sławy narodow swych powetują, iakoż iuz tu się w w. x. Litewskim szczęśliwie seymiki odprawują, a gdzieś to i. k. mosc obracać będzie, ieno na tych, co w tey iego imprezie (stoią?) y przedsięwzięcia iego dalszego y sławy narodow swych y spólnego (zadają?) będzie dzwigać. Pozytku na prywaty swoje, pewna rzecz, że tego nie obroci, kiedy w tym wszystkim zaciągu miec oka nie chciał ni (ni nac, ieno?) na rzeczpospolitą y pozytki iey wszystkie; sobie tylko wdzięczność y wieczne imie miec chce. O to tylko oycowsko cnego rycerstwa tamtego żadać

raczy, aby iuz bez wszelkich tergiversatij, iesli (ięli?) się lemieszow swych rycerskich na stronę spólnego dobra przeciwko tym zmiennikom, a na to, (co?) przez urodzonego pana Macieia Janikowskiego na ich własne żądanie padało, oto się znowu piszą listy do wielmożnego hetmana w. x. Litewskiego y do urodzonego Gąsiewskiego, aby według podobienstwa y siły tamtych skarbow niedostatkow pułku tamtego dzwignął, przychylając się do instructiey i. k. mosci; obay, porozumiawszy z boiarami dumnymi, i. k. mosci zyczyliwemi, naydą sposob ratunkow ich, tym czasem tylko te cne rycerstwo niechay przez miłosc oyczyzny, ktorey wszystko powinno, złączywszy się z siłami hetmana w. x. Litewskiego naszego, za rządem, sprawą, zwykłą dzielnością to robią, co im p. Bog przed ręce kładzie. Podobno nie sili (siły?),

моты къ вельможному гетману великаго княжества Литовскаго и къ шляхетному Гонсѣвскому, чтобы они, по мѣрѣ возможности и смотря по состоянію тамошней казны, удовлетворили нужды того полка, согласно данной имъ инструкціи. Пусть оба они, переговоривъ съ думными боярами, преданными его величеству, изыщутъ средства помочь ему, но пусть между тѣмъ славное рыцарство, по любви къ отечеству, которому оно всѣмъ обязано, соединится съ войсками гетмана великаго княжества Литовскаго, и въ порядкѣ, дѣятельно и съ обычною доблестью дѣлаеть то, что имъ Богъ дастъ въ руки. Тутъ не нужны [большія] силы, нужно мужество; тутъ войско имѣеть передъ собою не вѣроятный, а вѣрный успѣхъ, если потрудится. Отъ его королевскаго величества рыцарство можетъ ожидать, что и здѣсь, при благоприятныхъ обстоятельствахъ, оно получить полную награду за свои счастливые труды

и затѣмъ при случаѣ получить ее и въ отечествѣ. Раненымъ и тѣмъ, которые будутъ имѣть отъ полка рекомендацію, его королевское величество покажетъ милостивое вниманіе и будетъ ихъ поддерживать своею щедростію. Ходатайство за шляхетнаго Хруслинскаго могло бы имѣть силу, но устанавливать ленное право въ имѣніяхъ рѣчи-посполитой можетъ лишь сеймовое рѣшеніе. Предки рыцарства давно изъяли это право изъ рукъ своихъ королей, поэтому Хруслинскому придется ожидать отъ короля милости въ другомъ видѣ. По именному повелѣнію его королевскаго величества.

Того же года 19 сентября, войско отправило къ его королевскому величеству на сеймъ пословъ,—полковника Хруслинскаго, ротмистра Подгородинскаго, поручиковъ—Быховца и Побѣдунскаго и товарищей—Вольскаго и Мирошницкаго,—съ такимъ посольствомъ.

Вѣрительная грамота къ его ко-

ale męstwa ich roboty przystoyna; nie podobienstwa, ale przewagi ich pracą mają przed sobą. Po i. k. mosci zas to obiecować sobie mogą, że u doskonałą prac swych ktorych szczęścia tutecznego od krola i. m. odniosą, y swej dalszey za okazami w oycyznie nagrody. Na okaleczonych zasie y tych, ktorzy zalecenia swe od pulku tamtego miec będą, i. k. mose miłosciwe baczenie swe pańskie bez pochyby pokaze y szczodrobliwoscią swą wspierac będzie. Za urodzonym Chruslinskim wniesiona przyczyna mogła by miec swą powagę, tylko ze lenno prawo w dobrach rzeczypospolitey samopozwolenie seymowe stanowi; wyięli to dawno przodkowie ich krolom pp. swym z ręką. Przyidzie tedy

na inszy sposob łaski i. k. mosci p. Chruslinskiemu czekac. Na własne iego krolewskiej mosci rozkazanie.

Tegoz roku 19 7-bra, woysko posłało do krola i. mosci poslow na seym p. Chruslinskiego pułkownika, p. Podhorodynskiego rotmistrza, p. Bychowca, p. Pobiedunskiego—porucznikow, p. Wolskiego, p. Mironickiego—towarzyszow z takim poselstwem.

Credens do krola i. m. Naiasnieyszy, miłosciwy krolu, panie a panie nasz miłosciwy! W monarchią Moskiewską mieysce (weyscie?) nasze—wiernych poddanych w. k. mosci, nie po ieden raz wdziela przewag. To hoyne krwie rozlewanie z odwagą zdrowia, wszystkie roboty, krwawe pracy nasze maiesta-

ролевскому величеству. Свѣтлѣйшій, милостивый король, государь нашъ милостивый! Наме вступленіе въ московскую монархію вызываетъ насъ, вѣрныхъ подданныхъ вашего величества, на неоднократныя трудныя предпріятія. Это щедрое пролітіе [нашей] крови съ опасностію жизни, всѣ наши кровавыя труды, которымъ не перестаемъ подвергаться и до сихъ поръ, мы принесли въ жертву вашему величеству, охотно отдавая себя на службу вашего величества, не смотря ни на разстроенное состояніе нашего духа и здоровья, ни на наши нужды и, какъ вѣрно-подданные, думая лишь о томъ, что мы должны заботиться о славѣ вашего величества и нашего дорогого отечества. Не сомнѣвался уже теперь, что ваше величество милостивый государь нашъ, благосклонно принявъ представленіе о нашей нуждѣ и недостаткахъ, о которыхъ вамъ такъ часто было докладываемо, благоволите вознаградить насъ за нихъ

и заплатить намъ, согласно съ нашими отвѣтами намъ, мы надѣемся, что, оцѣнивая наши неоднократно предпринимаемыя труды и наши нужды, вы благоволите дать у себя мѣсто нашимъ требованіямъ, которыя мы черезъ нашихъ пословъ законно приносимъ передъ вашимъ величествомъ и которыя надлежащимъ образомъ изложены въ ихъ инструкціяхъ. Выслушавъ отъ нихъ наши требованія, вы благоволите, какъ можно скорѣе, отправить нашихъ пословъ съ милостивымъ и надлежащимъ отвѣтомъ. Имѣя на это великую надежду, мы желаемъ отдать послѣднія наши силы на защиту чести вашего величества и тѣмъ охотнѣе [это сдѣлаемъ], когда вы, по врожденной вамъ добродѣтели, окажете намъ милость, государь нашъ милостивый. Затѣмъ, желая вамъ отъ Бога добраго здоровья, счастливаго царствованія, побѣды надъ врагами и счастливаго и скорого окончанія предпріятыхъ дѣлъ, бѣсемъ вамъ

towi w. k. mości oddalismy, w ktorych y do tych czas nie ustawamy, ochotne serca nasze mając ku służbom w. k. m., nie oglądając się nic na zwałtłone serca nasze y zdrowia, ni na niedostatki, uwazywszy to, iako wierni poddani, co sławie w. k. m. powinni, co rzeczypospolitej oyczyźnie swey miłey. Nie wątpię iuz teraz, ze w. k. m. pan nasz miłosciwy, tak częste od nas nędze y niedostatki przekładane wdzięcznie, iako pan nasz miłosciwy, przyiawszy, one nam nagradzac y iscic według responsov swych będzie raczył, pewni tego będąc po w. k. m., ze za niepoiednokroc odwazane prace nasze w. k. mose, mając wzgląd y na niedostatki, petitom naszym, ktore słuszne przed maiestat

w. k. mości przez posły nasze przynosimy, mieysce będziez dac raczył, cosmy im w instructiey naszej dostatecznie podali, co wszystko w. k. m., p. nasz miłosciwy, wyrozumiawszy z nich petita, z utwierdzeniem łaski swey panskiey, a dostateczną odprawą odprawic, iako nayprędzey, niezaniechasz, w czym wielką nadzieię mając, a tym bardziej doznawszy miłosciwej łaski w. k. m., p. naszego miłosciwego z przyrodzoney cnoty swey, ostatek nawątlonych sił naszych przy dostoięstwie w. k. m. oddawac chcemy, zaczym od p. Boga dobrego zdrowia, fortunego panowania, nad nieprzyiacielem zwycięstwa, w przedsięwziętych sprawach szczęśliwego wrychle skonczenia (zycząc^o), uni-

низко челомъ, какъ доброжелательные и вѣрные подданные вашего величества.

Инструкція [посламъ] къ его королевскому величеству на общій сеймъ королевства, созванный въ Варшавѣ на 26 сентября. Свѣтлѣйшій, милостивый король, государь нашъ милостивый! Рыцарство вашего величества, наши братья, свидѣтельствуютъ вамъ и отечеству свое повиновение и твердую вѣрность, обѣщаютъ преданность и готовность къ нижайшимъ услугамъ и желаютъ вашему величеству, милостивому государю нашему, долгаго въ добромъ здоровьи царствованія, разширенія предѣловъ вашихъ государствъ, славы нашего народа, съ утрашеніемъ всѣхъ вашихъ враговъ, и славныхъ дѣлъ вашихъ военныхъ людей въ [другихъ] государствахъ, каковыя дѣла и совершаются при вашемъ счасти, въ счастливое правленіе вашего вели-

чества, милостиваго нашего государя. Кто подалъ совѣтъ начать эту войну и сдѣлать ее полезною? Самъ, всемогущій Богъ благоволилъ устроить и совершить это, возбудивъ подъ благочестивымъ водительствомъ вашего величества мужество въ [нашемъ] народѣ. Потому то, когда ваше величество сами наступали на этого столь сильнаго непріятеля, Богъ отдалъ его въ ваши руки, счастиемъ вашего величества, сокрушилъ его силы, сорвалъ съ его главы величіе и вѣнецъ и передалъ ихъ въ руки вашего величества. Мы, рыцарство, бывшіе подъ начальствомъ славной памяти покойнаго старосты Усвятскаго, хотя были на службѣ другого государя, но черезъ все время, какъ вошли въ Московскую землю, то и дѣло обращали вниманіе вашего величества на великіе наши труды, отважныя дѣла, пролитіе нашей крови, оскуденіе нашихъ средствъ, и

zony poklon nasz, iako zyczliwi y wierni poddani, w. k. mosci ofiarujemy.

Instructia do i. k. mosci na seym walny koronny, w Warszawie, na dzien 26 7-bra złożony. Najasniejszy, miłosciwy krolu, panie a panie nasz miłosciwy! Rycerstwo w. k. mosci, bracia nasi, poddanstwo swe, stateczną wiarą w. k. mosci, p. naszemu miłosciwemu y oyczynie wiernie opowiadając, zyczliwosc y unizonych służb swych powolnosc ofiaruią, winszując w. k. mosci, p. naszemu miłosciwemu, długo szczęśliwego przy dobrym zdrowiu panowania, rozszerzenia granic panstw w. k. mosci, rozmnożenia sławy narodu naszego, z postrachem wszzech nieprzyjaciół w. k. mosci y po monarchiach przewazne dzieła (prewaznych dzieł?) ludzi rycerskich, a wiernych poddanych w. k. mosci, co wszystko idzie szczęściem, a szczę-

śliwym panowaniem w. k. mosci, p. naszego miłosciwego. Rady kto dodał, kto pożytek tej wojny zaczął? Sam p. Bog wszechmogący, serca mężne narodowi podawszy, za świętobliwym prowadzeniem w. k. mosci, p. naszego miłosciwego, zrzędzić y sprawowac to raczył. Więc zasze (zasię?) za nastąpieniem na tak potężnego nieprzyjaciela samego w. k. mosci, tego tak możnego nieprzyjaciela w ręce waszej k. mosci podac raczył y siły iego za szczęściem w. k. mosci zwątlivszy, maiestat y koronę z iego głowy w ręce w. k. mosci tak podał. My tedy rycerstwo pod sprawą sławney pamięci nieboszczyka j. m. p. starosty Uswiadzkiego będąc, przez wysstek szas weyscia naszego do Moskiewskiej ziemie, choc będąc na służbie inszego pana, nieraz wielkie roboty, przewagi, krwie rozlania, zniszczenia dostatkow naszych często a gęsto

всѣ наши труды, совершенные на наши собственные средства въ течение нѣсколькихъ лѣтъ безъ отдыха и жалованія, отдали вашему величеству. Вотъ и теперь, видя, что приобрѣвшій большія силы непріятель, забывъ присягу, осадилъ Московскую столицу и въ ней нашу братію — рыцарство вашего величества, и помня нашъ долгъ по отношенію къ вамъ, милостивый государь нашъ, къ отечеству и нашей славѣ, собравъ послѣднія наши силы и средства, мы съ опасностію нашей жизни воротились по приказанію вашего величества и пошли на этого непріятеля. Не будемъ при этомъ распространяться передъ вашимъ величествомъ о нашихъ дѣлахъ, [но не можемъ не сказать], сколько мы переносимъ трудовъ, сколько постоянно проливаемъ крови, какъ теряемъ послѣднихъ нашихъ лошадей, сколько несемъ потерь, страдаемъ отъ голо-

да, — ѣдимъ лошадиное мясо, точно мы находимся въ осадѣ, — хотя, не смотря на эту нужду, непріятель не одолѣваетъ насъ; до сихъ поръ мы мужественно держимся. Кто помнитъ, чтобы солдатъ выносилъ такъ долго нужду, воевалъ такъ долго безъ денегъ? Великая преданность къ вамъ, свѣтлѣйшій, милостивый король, и къ нашему отечеству, вотъ что понудило насъ, какъ вѣрноподанныхъ, отдать своему государю и своему отечеству весь нашъ трудъ, а не что-либо другое, какъ должно представили насъ вашему величеству. Изъ отвѣта вашего величества нашимъ посламъ мы увидѣли, что насъ обвинили, будто мы заключали съ непріятелемъ какіе то договоры ко вреду вашего величества и матери нашей отчизны, но мы не забывали нашего долга передъ нашимъ государемъ и отечествомъ. Непріятель своими переговорами не задержалъ

przed maiestat w. k. mosci p. naszego miłosciwego przywodząc oddaniem wszystkich robot naszych w.k.p.m.naszemu miłosciwemu, własnymi sumptami naszemi zarobionych, przez kilka lat bez odpoczynku y bez zadnego zoldu; a to y teraz widząc nieprzyziaciela, ktory mimo przysięgę swą potężnie zmocniwszy się, stolicę moskiewską z bracią naszą, rycerstwem m. k. mosci obległ, pomniąc, cochmy powinni w. k. m., p. naszemu miłosciwemu, co y oyczyźnie, sławie swey, ostatek sił y dostatkow naszych z odwagami zdrowia swego, na rozkazanie w. k. mosci obrocilismy się, a nastapiwszy na tego nieprzyziaciela, nie popisuiąc się przed maiestatem m. k. mosci słowy, iakie prace, krwie ustawiczne rozlanie, ostatek chudob naszych, zniszczenie na koniach, wielkie szkod poniesienia, głodem wielkie strapienie ponosząc, szkapinę iako w

oblężeniu iedząc, choc nie będąc w tych nie dostatkach naszych od w.k. mosci posileni, do tych czasow mężnie trwając, bo ktoby kiedy pamiętał żołnierza, tak długo bez pieniędzy woiując, aby tak nędze wytrwać miał. Na nas wyciągnęła ta, nayasniejszy miłosciwy krolu, zyczliwosc wielka przeciwko w.k.m., p. naszemu miłosciwemu, przeciwko oyczyźnie naszej, zesmy ten wszystek zarobek, iako panu swemu y oyczyźnie miłey, iako wierni synowie, oddalismy, nietak, iako nas opacznie do w. k. mosci udano. Tosmy zrozumieli z resposu w. k. mosci przez posły nasze danego, zesmy mieli iakie tractaty zawierac z nieprzyziacielem, szkodząc m. k. mosci y oyczyźnie matce naszej, ale acz nas w tym naydowano, wiedzielismy, cosmy powinni panu, co oyczyźnie. Nie zatrzymał nas nieprzyziaciel posłami swymi, naprzod pod Medynią, po

насъ ни у Медыни, ни у Можайска. Мы твердо держались принятаго рѣшенія и когда прибыли къ столічному городу, то увидѣли, что эти переговоры ведетъ блаженной памяти Усвятскій староста, который кромѣ того, что нами свободно былъ избранъ, утвержденъ былъ еще и вашимъ величествомъ и вы предложили намъ повиноваться ему. Онъ началъ вести эти переговоры съ русскими, объявивъ, что ему это дозволили ваше величество, и такъ какъ ваше величество поставили его нашимъ начальникомъ, то мы и не допытывались у него объ этомъ дѣлѣ. Теперь, милостивый король, наши средства такъ истощены, что какъ бы мы ни желали служить вашему величеству и рѣчи-посполитой, истощеніе средствъ и изнуреніе здоровья не дозволяютъ намъ сдѣлать этого, если мы, отъ чего да сохранить насъ Богъ, не получимъ облег-

ченія нашихъ нуждъ отъ вашего величества, какъ это вы намъ милостиво обѣщали. Поэтому мы вполне надѣемся на милость вашего величества, именно, что вы, милостивый государь нашъ, уврачуете наши нужды и раны, поможете намъ, не допустите, чтобы мы, ваше рыцарство, имѣли сомнѣніе, будутъ ли признаны наши заслуги. Мы имѣемъ отъ нашихъ братій достаточную инструкцію; покорнѣйше просимъ ваше величество принять благосклонно петиціи всего рыцарства и отправить къ рыцарству скорый отвѣтъ съ хорошою и утѣшительною надеждою на уплату за его службу.

[Послы] имѣютъ просить, чтобы его величество согласно своему обѣщанію благоволилъ признать грамотой всю нашу службу отъ вступленія каждаго изъ насъ сюда въ Московскую землю, наравнѣ съ службой полка г. Зборовскаго, — и должны

tym pod Mozayskiem tractatami, ale w przeŝwziętym naszym animuszu bylismy, a gdysmy pod stołeczne przyciągnęli miasto, nalezismy sławney pamięci p. starostę Uswiadzkiego z temi tractatami, ktorego nie tylkosmy za starszego libere obrali, ale od w. k. mosci był approbowany, ktoremu bysmy byli posłuszni. Zaczął tedy z nimi tractaty, ogłosiwszysię z tym, ze mu pozwolono od w. k. mosci, a yz wasza k. mosc przelozonym onegez nad nami uczynie raczył, otymesmysię nie pytali. Lecz iuz teraz, miłościwy nasz królu, sąsmy tak wysileni w dostatkach naszych, chocbysmy naybarziciej chcieli na posłudze w. k. mosci y rzeczypospolitej trwac, iuz daley przez wielkie zniszczenie y nadworedzenie zdrowia naszego wytrwac nie mozemy, gdzie skutkiem łaski ku poratowaniu tych nędz naszych, według obietnice w.

k. mosci, czego Boze uchoway, nie odniesiemy. Mamy tedy zupełną nadzieię w miłościwego łasce w. k. mosci, pana naszego miłościwego, ze niedostatki nasze y rany uleczyć y posilic będziesz raczył, niedając nam rycerstwu swemu w zasługach naszych wątpliwosci ponosic. Acz (aiz?) mamy dostateczną instrukcją od braciey naszej, prosmy (prosimy?) uniezienie, aby w. k. mosc, petita wszystkiego rycerstwa miłościwie przyiąwszy, dobrą nadzieię y pocieszną za zaciąg nasz skutkiem do nich prędko odprawic raczył.

Prosic i. k. mosc maia, aby zasługi nasze wszystkie od weyscia tu kazdemu do tey ziemie Moskiewskiey in toto zarowno z pułkiem p. Zborowskiego według miłościwej łaski swey y obietnie utwierdzic raczył pismem, o ktore się pilnie przyiąwszy, o to starac maia, aby to otrzymali. Aczesmy według

усердно стараться получить эту грамоту. Такъ какъ мы, не смотря на обѣщаніе его величества и не смотря на наше крайнее обѣднѣніе, не получали уплаты ни за одну четверть по недостатку денегъ въ московской столицѣ, то послы имѣютъ просить, чтобы король благоволилъ дать намъ подмогу, по крайней мѣрѣ, уплатой за четыре старыя четверти и за двѣ новыя.

Затѣмъ, имѣютъ они просить и о томъ, чтобы его величество назначилъ опредѣленное время, когда будетъ произведена полная уплата, чтобы мы, получивъ завѣреніе въ этомъ, поскорѣе могли пользоваться плодами нашихъ заслугъ. Далѣе, имѣютъ послы просить и о томъ, чтобы его величество тѣмъ изъ рыцарства, которые больше заслужили, которые открыли его величеству путь къ овладѣнію московскимъ государствомъ, преимущественно передъ дру-

гими дѣлалъ вѣчныя пожалованія сообразно заслугамъ, почему посылаемъ его величеству списки нашихъ потерь. Наши послы имѣютъ просить, чтобы эти списки были прочитаны публично, когда послы будутъ справлять посольство,—это для того, чтобы его величество имѣлъ болѣе точное свѣдѣніе о томъ, какъ велико число нашихъ братій, мужественно положившихъ животъ свой ради славы его величества и пользы отечества, и какъ другіе изъ рыцарства постоянно повергаются опасности свое подорванное здоровье въ борьбѣ съ непріателемъ. Хотя по причинѣ крайняго голода, оба войска принуждены отходить отъ столицы въ болѣе холодныя [достаточныя?] области, но они все таки хорошо охраняютъ стѣны столицы, оставивъ въ пей для защиты по 60 коней изъ 100 съ роты. Жалованіе имъ назначено начальниками отъ имени

obietnice i. k. m. w zadney ewierci przez niedostatek skarbow Moskiewskich na stolicy zniszczeni (uyszczenia?) nieodniesli, prosic i. k. mosc maia, aby przynajmniey za cztery czwieri stare, a za dwie nowe zaplaceniem zoldu nas poratowac raczyli.

Zatym y o to unizenie prosic maia, aby i. k. mosc w generalney zaplacie pewny nam czas determinowac zaczyli, iakobysmy za upewnieniem i. k. mosci z tych zaslug naszych iako naupredzey ucieszyc sie mogli. Wiece y o to i. k. mosc prosic maia, aby i. k. mosc przed inszymi temu rycerstwu, ktorzy na to dobrze zarobili y drogę i. k. mosci do posiadzenia tego panstwa (odkryli?) nalezacych wiecznoscia dawac raczyli, wedlug godnosci zaslug, ktorych takowych utrat naszych rejestra do i. k. mosci pana naszego milosciwego posylamy. Prosic maia pp.

poslowie, aby publice przy sprawowaniu poselstwa przed i. k. moscia czytane byly, a to dla dostateczniejszey wiadomosci i. k. mosci, iako wielka liczba braci naszej dla slawy i. k. mosci, dla pozytku oyczyny męznie gardla swe polozyli, a drudzy nawetone zdrowie ustawicznie z nieprzyjacielem odwazaję. Jz dla zbytniego glodu oboie woyska od stolice w zimneysze (zywniejsze) kraie odchodzic musza, iednak dobrze mury stoleczne (strzegę?), rotы od stu koni po 60 czlowieka dla obrony tego mieysca zostawisz, ktorych zold od starszych woyska imieniem i. k. mosci iest naznaczony y de nomine kazdy iest na rejestrze napisany, ktore rejestra pp. poslowie maia, i. k. mosci oddac y te odwagy ich i. k. mosci zalecie, proszac, aby i. k. mosc bez mieszkania ten zold ich uiscie raczyli. Prosic i. k. mosci

его величества и каждый пзъ нихъ показанъ въ спискахъ. Эти списки послы имѣють отдать его величеству, представить его вниманію подвиги этихъ военныхъ и просить, чтобы король безъ замедленія заплатилъ имъ это жалованіе. Имѣють они просить его величество, чтобы какъ можно скорѣе обдумалъ и старался успокоить то государство и какъ можно скорѣе окончилъ войну,—чтобы имѣлъ въ виду упорство и неискренность того народа [рускаго] противъ котораго трудно что либо сдѣлать, пока государь не овладѣетъ престоломъ скоро и крѣпко. Имѣють узнать наши послы у его величества касательно дальнѣйшей нашей службы. Если она будетъ нужна, то чтобы король намъ назначилъ на каждую четверть определенное жалованіе и притомъ наличными деньгами. Такъ какъ намъ изъ московской казны выдано 50,000 флориновъ и 4,000 на раненныхъ, то

послы наши, переговоривъ съ послами отъ всего войска, находящагося въ Москвѣ, имѣють просить, чтобы его величество уравниалъ насъ въ этомъ отношеніи съ полкомъ г. Зборовскаго согласно обѣщанію и исключилъ эту сумму въ видѣ пожалованія намъ. Имѣють послы старательно изложить передъ его величествомъ заслуги нашего вождя славной памяти Яна-Петра Сапѣги, какъ онъ, забывая жену и дѣтей, дѣлалъ издержки на службу его величеству, обременилъ [на мѣстѣ] долгами свои имѣнія и здѣсь въ войскѣ набралъ денегъ отъ разныхъ лицъ и вновь обременилъ ими свои имѣнія и, что важнѣе всего, запечатлѣлъ эту службу его величеству и рѣчи-посполитой своею жизнію,—чтобы его величество за столь вѣрную службу не оставилъ своею милостію его жены и дѣтей въ ихъ сиротствѣ и бѣдности, и благоволилъ заплатить имъ и вознаградить ихъ за это. Послы имѣ-

maią, aby iako najlepiey obmyśliwac y starac się mógł o uspokoienie tego państwa y dokonczeniu iako nayprędzszym tey wojny, patrząc na krąbrnosć y nieszczyrosć tego narodu, ktorymъ patwiezec trudno bezъ obietcia прѣткіега а pewnego pana. O dalszychъ zaciągachъ służbъ naszychъ dowiedzic się pp. posłowie mają y i. k. mosci,—iesli ichъ potrzebowac po nasъ będzie raczył, aby nasъ i. k. mosc upewnicъ raczył na każdą cwiercъ zoldemъ pewnymъ y gotowym; а izъ namъ zъ skarbu Moskiewskiego дано 50,000 florenow, а на ranne 4,000, просicъ mają pp. posłowie, zniosszysię zъ послamiъ wszыstkiego woyska, на Москwie będącego, i. k. mosc, aby to namъ в donatie potracicъ raczył, porownywaіacъ насъ zъ tymъ wedługъ obietnice swey miłosciwej iednako zъ pułkiemъ i. mosci p. Zborowskiego. Merita wodza

naszego i. m. p. Iana Piotra Sapiehi mają pp. posłowie przedъ i. k. moscią szczyrze przełożyc, iako (on?) sławney pamięci, nieogładającъ się на małzonkę y dziatki swoie, wazącъ koszty на służbę i. k. mosci, majątnosci oyczyste podłuzylъ y tu в woysku długowъ niemało odъ roznychъ osobъ nabrawszy, majątnosci swoie niemi obciżył, а nadewszystko zdrowiemъ tey służby i. k. mosci y rсeczypospolitey zapłacił y zepieczętował,—aby i. k. mosc, за takъ wierne zasługi, małzonki, dziatki в sieroctwie y ubostwie nie zostawiając, nagrodę y zapłatę szczydrobliwą udzialacъ raczył. Takъ tezъ y zъ pany rotmistrzami dobrze zasłużonemi, pobitemi, postrzelonemi, zarowno kładacъ y towarzystwo zniszczone y okaleczone, pp. posłowie gorące prosby do i. k. mosci uczynicъ mają, aby i. k. mosc

ють также принести его величеству усердную просьбу и за заслуженных избитых и раненных ротмистровъ, включая сюда и обнищавших и искалѣченныхъ товарищей, чтобы его величество милостиво принималъ и рѣшалъ всѣ ихъ просьбы. Послы имѣють у себя списокъ ихъ просьбъ, которыя должны быть прочитаны публично, не опуская и тѣхъ ротмистровъ, которые на свои средства приводили военныхъ сюда за границу. Если есть теперь на комъ изъ находящихся на службѣ его величества и рѣчи-посполитой судныя дѣла, то они не должны быть возобновляемы. Тѣ изъ узниковъ, освобожденныхъ изъ Москвы, которые до сихъ поръ остаются на службѣ его величества, несутъ не малые убытки и проливають кровь, пусть получаютъ награду паравиѣ съ другими изъ рыцарства. Послы имѣють просить, чтобы его величество благоволилъ утвердить всѣ воспи-

ные приговоры за преступления во все время до сихъ поръ, какъ со вступленія [въ Россію] славной памяти князя Романа Рожинскаго, такъ и со времени вступленія покойнаго старосты Усвятскаго, а въ особенности просить, чтобы былъ утвержденъ недавній приговоръ, произнесенный надъ Николаемъ Любомірскимъ за убійство Якова Сарнацкаго, и чтобы было объявлено наказаніе его инфаміей. Если бы его величество отказалъ въ этихъ справедливыхъ просьбахъ, то послы имѣють объявить, что рыцарство, вслѣдствіе пужды, не можетъ дольше оставаться на службѣ его величества.

И послы не возвратились съ этого посольства, и отъ его величества не получено никакого извѣщенія.

Того же года 25 сентября, русскіе изъ своихъ таборовъ стали бросать въ Китай-городъ каменные ядра, зажгли его и съ большими силами

kazde prosby miłosciwie przyjmować u odprawować raczył, czego pp. posłowie regestr u siebie tych petit mają, które aby publice przed i. k. moscią czytane były, nieprzepominając tych pp. rotmistrzów, którzy własnymi swemi sumptami ludzie za granice tu do tej ziemi przywodzili. Prawne przewody, któreby pod ten czas były na którym (z?) woyska i. k. mosci, które iest na posłudze i. k. mosci u przeczypospolitey, aby zniszczone były u daley nie exequowane. Więznie z Moskwy recuperowane, którzy u do tych czasow na służbie i. k. mosci trwają z niemalemi stratami u krwie swey przelaniem, aby zarowno z inszym rycerstwem nagrodę odniesli. Decreta wszystkie woyskowe, któreby za excessy wielkie były wydane, za weysciem, iako sławney pamięci k. Romana Ruzynskiego, tak

u za weysciem tez teraz zeszedło p. starosty Uswiadzkiego az do tych czasow, prosie pp. posłowie mają, aby i. k. mosc approbowac raczył, a mianowicie sprawę terazniejszą o zabicie p. Iakuba Sarnackiego przez p. Mikołaja Lubomirskiego; prosie, aby ten decret był approbowany u paena infamiae aby nan była publicowana. A gdzieby i. k. mosc tak słasznym petition miejsca dac nie raczył, mają pp. posłowie opowiedziec rzeczypospolitey, że iuz daley przez niedostatki swoje na służbie i. k. mosci trwac niemogą.

Na tę tedy legatiją iako posłowie się nie wrocili, tak u od i. k. mosci zadney wiadomosci nie było.

Tegoz roku 25 7-bra, Moskwa z taborow ognistemi kulami zapalili Kitay-gorod u do szturmie potężnie puscili, do czego woysko

пошли на приступъ. Войско Сапѣги, пославъ нѣскольکو ротъ въ крѣпость на помощь, ударило на лагерь русскихъ и этимъ разстроило ихъ приступъ. Китай-городъ весь выгорѣлъ.

Его королевское величество, видя, что въ теченіе столь долгаго времени никакое его войско не можетъ выбить русскихъ изъ ихъ таборовъ, послалъ къ столицѣ на помощь [войску] гетмана великаго княжества Литовскаго Яна-Карла Ходкевича. Когда объ его прибытіи узнали тѣ русскіе, которые добыли нашихъ въ дѣвичьемъ монастырѣ, то зажгли ночью этотъ монастырь и ушли.

Того же года 4 октября, гетманъ великаго княжества Литовскаго расположился лагеремъ у рѣки Москвы, не далеко отъ войска Сапѣги, съ которымъ (войскомъ) заключилъ договоръ касательно найма его въ службу и обезпеченія уплаты жалованія, и взялъ его подъ свое начальство.

Того же года 5 октября, г. гетманъ [съ своимъ войскомъ] и войско Сапѣги перешли на ту сторону рѣки Москвы и имѣли сраженіе съ русскими, которые не осмѣливались выходить далеко въ поле, а стояли въ укрѣпленіи у своихъ таборовъ. Наши часто вгоняли ихъ въ самые таборы, но такъ какъ у русскихъ было много пѣхоты, то они легко отгоняли нашихъ отъ стѣнъ своею стрѣльбой. Гетманъ сталъ лагеремъ у Краснаго села, а войско Сапѣги у Кускова [?], подлѣ московскихъ таборовъ.

Того же года 21 октября. Войско Сапѣги не могло дольше выносить голоду и принуждено было двинуться въ болѣе обезпеченную страну, именно, подъ Суздаль въ Гавриловскую волость, а на слѣдующій день, т. е. 22 октября, двинулся назадъ г. гетманъ и расположился лагеремъ у Дѣвичьяго монастыря. Стоя здѣсь лагеремъ, онъ устроилъ защиту го-

p. Sapiezynie na oboz ich uderzyło, posławszy pierwicy do zamku kilka rot na posilek, czem szturm rozerwali, a miasto w Kitay-grodzie wszystko wygorzało.

I. k. mosc, widząc, yz prez tak dlugi czas Moskwy z ich taborow zadne woysko zniesc niemoze, poslal do stolice na posilek hetmana w. x. Litewskiego p. Iana Carola Chodkiewicza, o ktorego przysciu, (gdy się dowiedziala?) Moskwa, (ktora?) się była na dziewiczym monasterze zawarła, naszych dobywszy, zapaliwszy w noc, uciekła.

Tegoz roku 4 8-bra, i. m. p. hetman w. x. Litewskiego polorzył się obozem nie daleko woyska Sapiezynego nad tąz rzeką Moskwą, gdzie będąc, contracty zawarł w zaciągach, upewniwszy woysko p. Sapiezynie, wziął ich pod regiment swoy.

Tegoz roku 5 8-bra, i m. p. hetman y woysko Sapiezynie ruszyło się na tamtą stronę rzeki y mieli z Moskwą pod samymi taborami potrzebę, ktorzy daleko w pole nie smieli wychodzic, tylko w swoim fortelu z taborami stali, ktorych naszi w samę tabory często wpierali, ale iz mieli piechoty dostatek, snadnie naszych od murow odparli strzelbą: a tak p. hetman obozem się swym polozył u Krasnego siola, a woysko p. Sapiezynie u Kuczim tuz pod taborami Moskiewskimi.

Tegoz roku 21 8-bra. Niemogąc daley woysko p. Sapiezynie dla głodu wytrwac, musiało się w zywniejszy kray ruszyc do Hawryłowskiey słobody pod Suzdel, a p. hetman nazajutrz tez się, to iest 22 8-bra, nazad ruszył y pod Dziewiczem monastyrem obo-

рода Москвы, — выбралъ для этого людей изъ войска Салѣги и изъ войска бывшаго въ осадѣ, поставилъ ихъ подъ начальство прежнихъ начальниковъ, назначилъ имъ жалованіе, — на мѣсяць товарищу по 20 злотыхъ, пахоліку и казаку по 15, и самъ выступилъ изъ подъ Москвы и расположился на зиму въ Рогачевѣ.

Того же года 6 ноября, войско Салѣги пришло въ Гавриловскую волость и расположилось въ окрестныхъ деревняхъ.

Того же года 19 декабря, г. Камискій ходилъ съ частію войска къ Суздалю съ намѣреніемъ взять его врасплохъ, но русскіе во-время узнали и онъ ничего не могъ имъ сдѣлать.

Того же года 22 ноября, русскіе побили въ Ростовѣ Зезулинскаго съ ротой и самого его посадили въ тюрьму. Его Камискій посылалъ въ

Ростовъ, чтобы удержать этотъ городъ въ своей власти.

Того же года 2 ноября, пошелъ къ Ростову г. Будило съ ротами Сѣмашки, Подгородинскаго и Вержбицкаго. Когда онъ остановился въ селѣ Угличахъ на ночлегъ и когда войсковые писари поторопились выступить къ Ростову, чтобы расписать квартиры для войска, то ночью съ 5 на 6 число напалъ на нихъ съ нѣсколькимистами всадниковъ князь Прозоровскій; но такъ какъ скоро прибыла помощь подъ начальствомъ г. Будилы, притомъ тамъ была готова рота Вержбицкаго, то наши скоро отразили русскихъ, и гнали ихъ двѣ мили, — до монастыря Бориса.

Того же года 9 декабря, войско выступило къ Ростову. Тутъ къ войску пріѣхалъ ротмистръ Свидерскій, съ просьбой отъ гетмана и отъ войска, осажденнаго въ Москвѣ, какъ

zem się położył. Tam tedy leżąc, Moskwę tak ludzmi z woyska p. Sapiezynego, iako y stołecznego osadził pod temiz starszemi, postąpiwszy zold na miesiąc towarzyszowi po złotych 20 a pacholikowi y kozakowi po złotych 15, a sam się od Moskwy ruszył, a na zimę położył się w Robaczewie.

Tegoz roku 6 9-bra, woysko p. Sapiezynę do Hawryłowskiej slobody przyszło y około niej po derewniach się położyło.

Tegoz roku 19 9-bra, p. Kaminski z częścią woyska do Suzdala chodził, chcąc go czatą ubiezec, ale yz sie postrzegli, nic im uczynic niemógł.

Tegoz roku 22 9-bra, p. Zezulinskiego z rotą w Rosztowie pogromiono y samego do więzienia (wzięto?), ktorego był p. Kaminski do Rosztowa posłał na zadzierzenie onego.

Tegoz roku 2 10-bra, p. Budziło z rotami p. Siemaszkową, p. Podhorodinskiego, p. Wierzbickiego do Rosztowa poszedł, a gdy na nocleg pod Rostowem stanął w siele Ugleczach, a woyskowi pisarze, ktorzysię byli dla rozpisania gospod naprzod do Rosztowa pokwapili, w nocy tegoz miesiąca ze dnia 5 na dzien 6 na nich k. Prozorowski w kilku set koni napadł, ale yz prętko z p. Budziłem posiłki przyszły, do tegoz tez y rota p. Wierzbickiego tam gotowa była, snadnie im odpor dali y wsparli, goniąc ich az pod monastyr Borysa, mil 2.

Tegoz roku 9 10-bra, woysko wyszło do Rosztowa, gdzie tez y p. Swiderski rotmistrz od p. hetmana y od rycerstwa, ktorzy na Moskwie siedzieli, przyiachał, prosząc, aby

можно скорѣе доставить этому войску продовольствіе, потому что оно терпитъ голодъ.

Того же года 14 декабря, Свидерскій отправленъ съ отвѣтомъ, что стараются сейчасъ же отправить продовольствіе, а г. Виляма отправили къ гетману для получения приказаній. Оба они возвратились того же мѣсяца и тоже сказали, чтобы какъ можно скорѣе доставляли продовольствіе. Они сообщили, что съ 8 по 26 число декабря былъ [въ Москвѣ] такой сильный голодъ и такая дороговизна, что корова стоила 70 злотыхъ, четверть лошади 20, пѣтухъ 5, полтъ солонины 30, яйца 2, кварта плохой водки 12, гарнецъ пива 2, меду 8, воробей 10 грошей, сорока или ворона 15 грошей, четверть ржи 40 злотыхъ. Кто не имѣлъ на что купить [пищи], тотъ долженъ былъ питаться падалью. Во время этого голода гетманъ старался доставить

осажденнымъ продовольствіе. Собравъ сколько было можно продовольствія изъ всего войска, какое у него было, послалъ его съ княземъ Корецкимъ, который по причинѣ морозовъ съ великимъ трудомъ доставилъ его въ Москву, потерявъ нѣсколько сотъ возовъ ея,—русскіе отбили ихъ. Отъ великаго холода поотмораживали себѣ ноги, руки многіе изъ товарищей, пахоликовъ и изъ русской челяди, а иные умирали на дорогѣ.

Въ томъ же году Понтусъ [Деларгари] помня потери, понесенные имъ на русской службѣ, собралъ изъ Германіи и откуда только могъ войско и пришелъ къ Великому Новгороду и сталъ требовать себѣ большаго вознагражденія за свою службу; при этомъ онъ заявилъ, что готовъ еще служить имъ и воевать съ [польскимъ] королемъ. Новгородъ сейчасъ же послѣ Москвы измѣнилъ и предан-

iako nauprzedzey, gdyz iuz głod sciska, zywnosci dodali.

Tegoz roku 14 10-bra, odprawiono go, ze zywnosci zaraz chcą dodac, a p. Wilamā do p. hetmana dla informatiey posłano, ktorzy tegoz miesiāca zwrociwszy się, toz przyniesli, aby co nauprzedzey, gdyz głod wielki nastal w stolicy, zywnosci dodali, ktorzy (powiadali, że?) poczawszy a octavo 10-bris usque ad 26 tak ciężki głod był, taka drogosc była: krowa rubli 70, czwierec szkapiny złotych 20, kokosz złotych 5, polec słoniny złotych 30, iacie złotych 2, кварта ladaiakiey gorzałki złotych 12, piwa garniec złotych 2, miodu garniec złotych 8, wrobel groszy 10, sroka albo wrona groszy 15, zyta czwierec złotych 40. Kto niemial za co kupic, scierwem się posilac musial. Gdy taki głod nastapil, starał

się p. hetman, iakoby mogł zywnością obłążecow opatrzyc, a tak, zebrawszy ze wszystkiego woyska, ktore z nim było, zywnosci, co mogł, poslac (posłał?) przez x. Koreckiego, którą do Moskwy z wielką trudnością dla mrozow wprowadził, straciwszy iey kilka set wozow, ktore Moskwa odgromila. Dla wielkiego zimna niemalo towarzystwa y pacholików y czeladzi moskiewskiego narodu nogi, ręce podmrozywalo, drudzy na drodze umierali.

W tym ze roku Puntus, sposobiwszy sobie z Niemiec y skąd iedno mogł miec, pomniac na swoię szkodę, którą na służbie Moskiewskiej popadł, mając to wszystko z sobą, pod Nowograd Wielki przyszedł, nagrody wielkiej na (za?) służby swoie od nich się upominając, to po sobie ukazując, ze im chce ieszce

наго королю Ивана Салтыкова, бывшего тамъ воеводой, Новгородцы посадили на колъ. Когда они такимъ образомъ возстали и сочли себя въ безопасности, Понтусъ, сдѣлавшій нужныя приготовления, ворвался ночью въ городъ, побилъ людей, завладѣлъ крѣпостію и городомъ, и до сихъ поръ владѣеть ими и всѣми окрестностями.

1612 года 1 января, пріѣхалъ въ Ростовъ къ войску отъ гетмана Адамъ Кендерскій съ просьбой, какъ можно скорѣе, доставить въ Москву продовольствіе и съ полторы тысячи людей для защиты [Кремля], потому что [находящіеся тамъ военные] хотять уже бросить защиту [стѣны]. Боясь Московской осады, войско не хотѣло посылать продовольствія ни съ чѣмъ отправило Кендерскаго; но потомъ, опомнившись, благодаря совѣтамъ нѣкоторыхъ болѣе благоразумныхъ, и сообразивъ, что, если бы Москва

попала въ руки непріятели, то вина за это упала бы на войско, потому что оно еще прежде общало доставить продовольствіе, уходя изъ подъ Москвы, оно отправило того же года 12 января, съ продовольствіемъ г. Будилу, давъ ему изъ каждой роты по половинѣ почта [взвода]. Того же года 27 января, онъ счастливо ввелъ продовольствіе въ Москву, въ которой засталъ и гетмана.

31 января, гетманъ, умиротворивъ рыцарство, съ давняго времени бывшее въ столицѣ, и хорошо устроивъ его, нанялъ на службу г. Будилу съ тѣмъ рыцарствомъ, которое съ нимъ пришло, устроилъ защиту столицы, и уѣхалъ.

2 февраля, былъ смотръ на стѣнахъ [Кремля].

15 марта. Донскіе козаки въ московскихъ таборахъ, услышавъ, что въ Псковѣ объявился Димитрій, по-

przeciwko krolowi sluzyc, gdyz Nowgorod Wielki zaraz po zmianie Moskiewskie zmienil, Iwana Soltykowa, ktory u nich woiewoda byl zyczliwy i. k. mosci, na pal wbili, a tak w tym rokowaniu, gdy sie Nowogrodzanie ubezpieczyli, Puntus na to iuz sie dobrze przygotowawszy, w nocy w miasto wpadszy, ludzie wysiekszy, zamek y miasto opanowal y dotych szasow ze wszyskciemi przyleglosciami trzyma.

Anno 1612 1 ianuarij, p. Adam Kędzierski od p. hetmana do woyska do Rosztowa przyjechał, przosząc, aby co najprędzej żywności do Moskwy dodawali y na osadę z półtora tysiąca ludzi posłali, gdyz stołeczny żołnierz iuz schodzie chce, zaczym, bojąc się osady Moskiewskiej, żywności śląc niechcieli y z niszczym p. Kędzierskiego odprawili. Oba-

czywszy potym za radą niektrych ludzi baczniejszych, uwazywszy to sobie, yz gdyby stolica w ręce nieprzyiacielskie przyszła, wina by wszystka przy nich została, gdzie ia pierwiey, od Moskwy idąc, posłac obiecali, tegoz roku 12 ianuarij, p. Budziła z żywnością wyprawili, dawszy mu ludzi z kazdey rotы po półpoczty, którą do Moskwy tegoz roku 27 ianuarij szczęśliwie wprowadzili, gdzie pana hetmana zastał.

31 ianuarij, p. hetman, sporządziwszy dobrze y umitygowawszy dawne stołeczne rycerstwo, p. Budziła z tym towarzystwem, ktore z nim przyszło, zaciągnowszy, stolice osiadszy, odiachał.

2 da februarj, popis na murach był.

15 marcij, kozacy Dunsy, słysząc w taborach Moskiewskich, yz się w Pskowie

вѣривъ, что онъ тотъ самый, котораго Урусовъ убилъ въ Калугѣ и надѣясь имѣть больше своеволія, присягнули на его имя. Трубецкаго, Заруцкаго и всѣхъ бояръ, надъ которыми они имѣли [большую] силу, они насильно привели къ крестному цѣлованію на имя этого Димитрія и отвели ихъ назадъ съ торжествомъ, съ стрѣльбой. Другіе воеводы, стоявшіе особыми таборами, какъ Мировъ, стоявшій у Тверскихъ воротъ и Исаія Погожій и Шмяловъ, стоявшіе у Трубы и у Стрѣлецкихъ воротъ, не желая присягать и боясь заплатить за это жизнь, убѣждали въ крѣпости. Потомъ козаки, понявъ, что это не тотъ Димитрій и что они поступили безразсудно и глупо, оставили его. Псковитяне, сначала тоже повѣрившіе ему, потомъ одумались, поняли обманъ, схватили его, связали и отправили въ таборъ, гдѣ онъ сидѣлъ на цѣпи подъ стражей

до того самаго времени, какъ русскіе отняли у насъ столицу и избрали себѣ царемъ Филаретова сына Михаила, который приказалъ его повѣсить.

Того же года 16 мая, приѣхалъ отъ гетмана ротмистръ Боговскій съ извѣстіемъ о прибытіи гетмана къ Звѣнигороду, въ 16 миляхъ отъ Москвы. Осажденные не мало этому обрадовались, потому что отъ недостатка въ водкѣ, въ началѣ весны стали жестоко господствовать болѣзни, именно цынга, особенно у русскихъ, сидѣвшихъ съ нами въ осадѣ. За какую ни есть водку, лишь бы пахла водкой, платили по 20 злотыхъ за кварту. Обувѣ тоже такъ трудно было достать, что солдаты принуждены были дѣлать себѣ суконную обувь, — радъ бы дать за сапоги 30 злотыхъ, лишь бы можно было достать ихъ.

27 мая. Старшій капитанъ Гон-

Dmitr ozwał, uwierzywszy onemu, zeby miał bydz ten, ktorego Urusow w Kaludze zabił, na imie iego, aby się im większa swawola ukazała, przyciągnąwszy nam (na?) to przez gwałt Trubeckiego, Zarudzkiego y wszystkich bojar, bo mieli siłę nad nimi, y (do?) chrestnego całowania na tego Dmitra przywiedli, z tryumphy, z strzelaniem odprowadzili, a drudzy woiewodowie, ktorzy osobnemi tabo-rami lezeli, iako u Twierskiej bramy, Mi-row, a u Truby y u Strzeleckich wrot, Izay Pohozy y Szmialow, pozwalac nam (na?) niechcąc, a bojąc się, by tego zdrowiem nieprzyplacili, na zamki pouciekali; ale potym sami się obaczywszy, yz nie on, a iako nierozmyslnie y głupie uczynili, zaniechali go, ktorego potym Pskowianie, choc mu zrazu uwierzyli byli, obaczywszy się sami y tę obłudę, poimawszy go związanego do taboru

posłali, ktory tak długo w lancuchu w osadzie siedział, az gdy pod naszymi Moskwa stolicę wzięła y cara sobie Filaretowego syna Michała obrała, toz go ten obiesic kazał.

Tegoz roku 16 majj, p. Bohowski rotmistrz od p. hetmana przyjechał, oznajmując o przyjsciu iego pod Zwinigrod mil 16 od Moskwy, z czego oblężencom radosci nie mało przyszło, gdyz w niedostatku gorzałek, ile na wiosnę wielkie się choroby wzmagaly, to iest, cynga, a barziew Moskwie, ktora w osadzie z nami siedziała, a tak lada by wodka, by ieno gorzałką smierdziała, za kwartę dac złotych 20 musiał, a obuw tez trudno tak było, yz sobie sukienne zolnierstwo robic musiał; za boty dałby y złotych 30, by ieno dostac mógł.

27 majj. p. Gosiewski, iako kapitan star-
szy, chcąc widziec w polu Moskiewskę potę-

сѣвскій, желая узнать, какую силу конную и пѣшую русскіе могутъ выставить въ открытое поле, съ которою гетману придется имѣть дѣло, сдѣлалъ вылазку изъ крѣпости съ конницей и пѣхотой. Долго обѣ стороны сражались между собою, но такъ какъ у русскихъ конница была сильнѣе нашей, то они отразили нашу конницу, а наша пѣхота не могла оказать ей никакой помощи и въ порядкѣ возвратилась въ крѣпость. Въ этой стычкѣ русскіе взяли раненнаго ротмистра Калиновскаго, котораго того же дня наши обмѣнили, потому что и съ ихъ стороны наши взяли не малое число въ плѣнъ; не мало ихъ также наши побили и не малое число ихъ возвратилось въ лагерь ранеными.

29 мая, пріѣхалъ къ войску отъ гетмана его слуга Гожасвскій съ просьбой терпѣливо дожидаться его прихода и отражать непріятели отъ

стѣнъ? Осажденные отправили къ нему отъ себя пословъ съ требованіемъ или заплатить имъ мѣсячное жалованіе или дать залогъ. Отъ пана Будилы отправленъ былъ тоже посломъ ротмистръ Стравинскій съ требованіями и получилъ порученіе заявить, что если гетманъ приметъ эти требованія, то этотъ полкъ готовъ и дольше сидѣть въ осадѣ. Причина этихъ переговоровъ съ гетманомъ до его прибытія было та, чтобы и гетманъ былъ увѣренъ въ войскѣ и войско знало, за какое вознагражденіе оно будетъ служить, и чтобы гетманъ, обнадеживъ войско, имѣлъ возможность сейчасъ же, какъ подступитъ къ Москвѣ, выбить русскихъ изъ тора, что было желательно и войску.

1 іюня. Хотя послы еще не возвратились, Зборовскій поѣхалъ къ гетману лично убѣждать его, чтобы успокоилъ то войско, которое пер-

гę konną y pieszą, o której wiedziec iakoby mogli, a p. hetman kusic sie o nich, wycieczkę z zamku na koniach y pieszą uczynił. Tam z sobą dosc długo czynili, ale yz Moskiewska iazda od naszey potężniejsza była, sparli naszą iazde, a piechota porządkiem uszła do zamka, nie im radzić nie mogąc, tylko p. Kalinowskiego rotmistrza w tey utarczce rannego poimano, ktorego tegoz dnia wymieniono, bo z ich strony naszej niemało poimali, takze y nabili, a rannych nie mało do obozu odeszło.

29 maj. p. Gorzaiowsky, sluga hetmanski od p. hetmana do woyska przyiachal, proszac, aby byli cierpliwı do przyiazdu iego, aby mogli z murów nieprzyiaciela znosic, ktorzy naprzod posłali swych posłow, prosili p. hetmana, aby za miesięczne zasłużone abo zapłaćil, abo zastawę dał. Z pułku tez p. Budzi-

łowego p. Strawinskiego rotmistrza posłali do niego w postulatach swych, na ktore iesli pozwoli, w osadzie ieszcze będą gotowi bydz, a ta przyczyna była tych traktatów z p. hetmanem, pierwicy niz pod Moskwę podstąpił, aby iako iuz p. hetman żołnierza był pewien, tak żołnierz, za co by miał złuzyc, do tego, aby i. m. p. hetman zaraz upewniwszy żołnierza, postąpiwszy pod Moskwę, wraz ludzi Moskiewskich z tabora znieśc mogli, czego sobie y żołnierz zyczył.

Die 1 iunij, i. m. p. Zborowski iachał znowu, chociay sie posłowie niewrocili, do p. hetmana, perswaduiąc od siebie, aby to woysko mitigował, ktore posłało do niego z pierwszemi condiciami, na ktore iesli pozwoli, y nieprzyiaciela oraz znosic pomogą, ktory zas do zamku z pierwszemi posłami wrocil, zastawę pułkowi swemu - korony 2 y

вое отравило къ нему посольство съ условіями, что если онъ приметъ эти условія, то оно поможетъ ему поразить непріятеля. Онъ возвратился въ крѣпость съ тѣми — первыми послами, получивъ въ залогъ 2 короны и посохъ. Того же дня приѣхалъ и Стравинскій съ увѣреніемъ, что будетъ оплачена служба полка Будилы полевая и мѣсячная [въ осадѣ], какъ требовалъ этотъ полкъ. Въ залогъ уплаты мѣсячной, полкъ этотъ получилъ [царское] сѣдло и два единого рога. Такъ какъ полкъ Зборовскаго [Будилы?] не хотѣлъ дольше служить, то гетманъ упросилъ осажденныхъ дать ему этотъ залогъ, а самимъ, какъ остающимся въ Москвѣ, взять въ залогъ регалии. Мы согласились исполнить просьбу гетмана и получили отъ него такую ассекурацію:

Янъ Карлъ Ходкевичъ, графъ на Шеловѣ, Мыши и Быховѣ, староста Жмудскій и Дерптскій, главный комиссаръ Инфляндской земли, гет-

манъ великаго княжества Литовскаго, объявляю настоящую мою ассекураціей. Я видѣлъ доблесть, мужество и дѣятельность войска его королевскаго величества, бывшаго прежде подъ начальствомъ покойнаго Усвятскаго старосты, а теперь, въ столь нужное время охотно, съ самоотверженіемъ оставшагося на службѣ его величества, на стѣнахъ Московской столицы. Оно не принимало участія ни въ какихъ замѣшательствахъ, до сихъ поръ крѣпко удерживаетъ эту столицу за милостивымъ нашимъ государемъ, потеряло при этомъ многихъ изъ среды себя, много прислуги, вооруженія и всѣхъ людей, какихъ имѣло [въ крѣпости] въ открытомъ полѣ. Въ этихъ потеряхъ оно полагаетъ всю надежду на милость его королевскаго величества. Войско это просило меня, чтобы я сосчиталъ надлежащимъ образомъ его полевую службу, уравнивалъ его въ платѣ за нее съ полкомъ Збо-

posoch otrzymawszy. Tegoż dnia y p. Strawinski przyiachał z upewnieniem słyżby polney od p. hetmana y miesięcznych, iako pułk p. Budziłow potrzebował, — w zastawie przeszley słyżby miesięczney siodło y dwa iednorozce otrzymali. Gdyz pułk p. Zborowskiego iuz daley służyć niechciał, uprosił p. hetman, aby im tę zastawę dali, a sami, gdyz tu zostaią, wzieni w zastawie insignia imperij, ktorysmy na tę prozbę hetmanską uczynili y assecuratią, taką od p. hetmana otrzymali.

Ian Carol Chodkiewicz, hrabia ze Szklowa y Myszy na Bychowie, starosta Zmudzki y Derptski, commissarz generalny ziemie Infflandskiey, hetman w. x. Litewskiego wiadomo czynię tą moią assecuratią. Doznawszy cnoty y męstwa y dzielności i k. mosci

rycerstwa, ktore było pod sprawą nieboszczyka starosty Uswiadzkiego, a teraz w tak potrzebnym razie zostawszy z ochotą y z odwagą zdrowia swego na służbie i. k. mosci z murów stołecznych Moskiewskich, nie wiążąc się do zadnych mieszanin, stolice i. k. mosci, panu naszemu miłosciwemu, statecznie dotrzymywaiąc, postradawszy pocztow, czeladzi, rynsztunkow swoich y cokolwiek tylko pod chorągwiemi maią w polu, raczey wkładaiąc tę szkodę na miłosciwą łaskę i. k. mosci, żądali mię o to, abym służbę ich polną dostatecznie porachowawszy, zapłatią spólnie z pułkiem i. mosci pana Zborowskiego onych od i. k. mosci upewnił, tedy ia, maiąc, Ian Carol Chodkiewicz, hetman w. x. Litewskiego, to sobie od i. k. mosci przez instructią

ровскаго и обнадежилъ отъ имени его королевскаго величества, что она будетъ е у уплачена. Я, Янъ-Карль Ходкевичъ, гетманъ великаго княжества Литовскаго, по данной мнѣ его величествомъ инструкціи имѣя право, въ томъ случаѣ, если увижу вѣрность и постоянство этого войска, признать его службу—службой его королевскому величеству, уравнивъ его съ другими войсками его королевскаго величества и поступить такъ, какъ потребуесть самое дѣло и польза рѣчи-посполитой, и видя, что это рыцарство несетъ службу рѣчи-посполитой съ обычною его предкамъ рыцарскою доблестію, оставшихся здѣсь въ Москвѣ ротмистровъ и ихъ товарищей изъ разныхъ хоругвей, всѣхъ числомъ—гусаръ 427 лошадей, пятигорцевъ 470 и 43 казаковъ, по списку, подписанному моею рукою, настоящею ассеккураціей уравниваю ихъ полевую службу съ службой полка Зборов-

скаго. Считаю его службу съ начала [похода], т. е. отъ 6 января 1610 года и до 6 іюля 1614 [1612?]. За эту службу должны быть уплачены деньги изъ казны его королевскаго величества, не смотря ни на какія обстоятельства, на равнѣ съ полкомъ г. Зборовскаго, по заслугамъ этого войска, по списку, данному мною. Эта уплата должна быть непременно произведена въ день св. Варооломея 1612 года. Увѣряю въ этомъ войско именемъ королевскаго величества, въ удостовѣреніе чего я далъ тому рыцарству, находящемуся въ столицѣ, эту мою ассеккурацію, подписанную моею рукою и скрѣпленную моею печатью. Происходило въ столичномъ городѣ Москвѣ, 28 мая, 1612 года.

Успокоивъ такимъ образомъ рыцарство въ столицѣ, г. гетманъ, того же года 10 іюня, подвинулся изъ Звѣнигорода ближе къ Москвѣ къ Нехорошеву въ мили отъ нея.

oddaną y zleconą, abym za uznaniem wiary y stateczności rycerstwa tego służbę im i. k. mosci przyznał y z inszemi woyski i. k. mosci porownanie uczynił y tak postąpił, co by ex re et commodo reipublicae było, gdzie, bacząc to rycerstwo, ze zwykłą przodków swych dzielnością rycerską y zyczliwoscią ku służbom rzeczypospolitei oddaiące się, tak panow rotmistrzow samych y towarzystwa, ktorzy z pod roznych chorągwi na stolicy zostali, — wszystkich w liczbie usarza koni 427, petichorca koni 470, kozakow 43, według rejestru, ręką mą podpisanego, porownywan y assecurę służby ich polne pod chorągwiemi rowno z pułkiem pana Zborowskiego, rachując y kładąc po zaczęciu a 6-ta ianuarii in anno 1610, iako y teraz continuią, az ad

6 iulii in anno 1614 (1612?), zasługi im, iako pułkowi pana Zborowskiego z skarbu i. k. m. mosci, krom wszelakich okolicznosci, płacone bydz maia, według służby ich w rejestrze odemie podane są (podanym?), która zapłata skuteczna na s. Bartłomiej in anno 1612 doysc ma. Tym ich imieniem i. k. mosci, pana naszego miłosciwego, upewniam. Na co tę moią assecuratią rycerstwu temu, na stolicy będącemu, dałem, ręką swą podpisaną y pieczęcią mą przycisnioną. Działo się w Moskwie, w miescie stołeczny, 28 maii 1612.

Tegoz roku 10 iunij, upewniwszy i. mose pan hetman rycerstwo z stolicy, przymknął się do (od?) Zwinigroda na Niechoroszew, bliżej mile od Moskwy.

15 iunja, hetmanъ, стоявшій въ откритомъ полѣ, пошелъ на Московскіе таборы. Ходило также братъ ихъ приступомъ и войско изъ крѣпости, раздѣлившись на двѣ части. Бились довольно долго; наши крѣпко налегали на русскихъ и не разъ сгоняли ихъ съ валовъ внизъ; но такъ какъ нашему войску [изъ крѣпости] не пришлось ударить въ одно время съ гетманомъ, то намъ не удалось добыть русскихъ; впрочемъ, наши повесели, слава Богу, не много потерь, — у насъ убили только четыре человекъ и нѣсколькихъ ранили, въ томъ числѣ г. Зборовскаго.

16 iunja, hetmanъ подошелъ къ Москвѣ и расположился подъ Дѣвичьимъ монастыремъ.

18 iunja. Полкъ Зборовскаго, который давно уже передъ тѣмъ завязалъ конфедерацію, не пожелалъ дальше быть на службѣ его королевскаго величества, вышелъ изъ

Москвы и расположился за рѣкой противъ Алексѣевской башни.

27 iunja. Hetmanъ, устроивъ въ Москвѣ осажденное войско, нанявъ снова для защиты Москвы полкъ Будилы, присоединивъ къ этому войску часть конницы и пѣхоты, прибывшихъ изъ-подъ Смоленска съ Хелминскимъ старостой Струсемъ, который объявленъ былъ начальникомъ конницы, а Харлинскій капитаномъ пѣхоты, двинулся [назадъ]. Полкъ г. Будилы отправилъ къ его королевскому величеству пословъ, которые поѣхали вмѣстѣ съ гетманомъ съ такимъ посольствомъ.

Креденсъ [вѣрительная грамота]. Свѣтлѣйшій, милостивый король, государь нашъ милостивый! Оставшихъ здѣсь въ Московской столицѣ, на службѣ вашего королевскаго величества, при столь трудныхъ обстоятельствахъ, мы посылаемъ къ вамъ изъ среды насъ двоихъ товарищей—

Die 15 iunij, pan hetman z pola nie stąpił (nastąpił?) na tobozy Moskiewskie. Toz rycerstwo z zamku, na dwie sztuki rozdzieliwszy się, do taborow do szturmu chodzili. Dosyc długo z sobą czyniąc, byli potężni Moskwie, spierając ich nie po iednokroc z wałow na doł, ale yz nie wraz z panem hetmanem przyszło czynic z obu stron, do byc ich nie mogli, szkody iednak z łaski Bozey mało co odniesli, gdyz tylko czterech zabito y postrzelonych kilka, miedzy którymi pana Zborowskiego postrzelono.

Die 16 iunij, pan hetman pod Moskwę przyszedł y położyl się pod Dziewiczym monastyrem.

Iunij 18, pułk pana Zborowskiego, nie chcąc iuz daley trwac w służbie i. k. mosci, przedtym dawno confederatią podnioszy, wyszli z Moskwy y położyli się za rzeką

przeciw baszty Olexieiewskiej.

Iunij 27, pan hetman ruszył się, osadziwszy Moskwę, zaciągnąwszy znowu do osady pułk p. Budziłow, do których przydano Smolenskiego żołnierza y piechoty, którzy przyszli z panem Strusem, starostą Chelmienskim od Smolenska, nad którym rycerstwem ostawiono starszym pana Strusa, a nad piechotą capitanem pana Charlinskiego. Do i. k. mosci pułk p. Budziłow wysłał posłów swych, którzy iachali z panem hetmanem z takim poselstwem.

Credens. Nayasnieszy, miłosciwy krolu, panie, a panie nasz miłosciwy! Zostawiwszy (zostawszy?) nam w tak cieszkim razie w stolicy Moskiewskiej na służbie w. k. mosci, pana naszego miłosciwego, posyłamy z posrodku siebie dwoch towarzyszow — pana Woyciecha Krosnowskiego y pana Stanisława

Войтѣха Красновскаго и Станислава Фасча съ низжайшей просьбой къ вашему величеству, нашему милостивому государю, чтобы вы обратили вниманіе на наше доброе намѣреніе, на наши соединенныя съ большими трудностями заслуги предъ престоломъ вашего величества и милостиво выслушали наши петиціи. Мы имѣемъ твердую надежду, что эти петиціи не будутъ вами отвергнуты. При этомъ мы молимъ Бога, чтобы сохранилъ васъ, милостивый государь нашъ, въ добромъ здоровьи на многіе годы, чтобы широко распространилъ населеніе [рѣчи посполитой] и вашу власть къ устрашенію враговъ вашего величества; а мы, какъ вѣрные подданные вашего величества, ввѣряемъ вашей королевской милости нашу службу и наше вѣрноподданничество.

Инструкція гг. посламъ. Съ самаго начала пастоящаго предпріятія,

когда Богъ тайнымъ дѣйствіемъ своего суда устилалъ вашему величеству дорогу къ будущимъ радостямъ рѣчи-посполитой, наши братья, вѣрные подданные вашего величества, не разъ приносили къ престолу вашего величества горячія свои мольбы, указывали съ какого давняго времени они продолжали начатую войну своею храбростію и на свои средства, какъ чѣмъ дальше, тѣмъ больше и счастливѣе распространяется слава и честь вашего величества, указывали при этомъ очевидныя доказательства, что они своимъ трудомъ берутъ верхъ, а непріятель теряетъ надменность, необузданныя его силы падаютъ, и корона его [государства] вмѣстѣ съ его государемъ переданы въ руки вашего величества, наконецъ они обѣщали и дальше служить съ такою же охотою, впрочемъ, обѣщали они это не безъ скорби о томъ, что не получили отъ вашего

Faszca, donosząc unizone prozby nasze do w. k. mosci, pana naszego miłościwego, aby w. k. mosc, uwazywszy tak dobrą intencją naszą, tak przeważne zasługi nasze przed maistatem w. k. mosci, przypusciwszy, petition naszym łaskawe ucho nakłonic raczył, pewną nadzieję mając, że one repulsy od w. k. mosci nie odniosą. Przytym prosimy p. Boga, aby on w. k. mosc, pana naszego miłościwego, przy dobrym zdrowiu w długi wiek zachowawszy, stany (?) y szczęśliwe panowanie z postrachem nieprzyiacielom w. k. mosci szeroko rozpostrzec raczył, a my, iako wierni poddani w. k. mosci, unizone posługi, wierne poddanstwo w miłościwą łaskę w. k. mosci, pana naszego miłościwego, oddaemy.

Instructia ich mosciom panom posłom. Od pierwszy ieszcze imprezy zawzięcia, gdy

p. Bog skrytym sądem swym słał drogę w.k. mosci na przyszłe rzeczypospolitei pociechy, bracia naszi, wierni poddani w. k. mosci, ukazowali, iako dawno zaczęta wojnę kosztem swym, odwagą swą continua, iako y progres ku rozmnozeniu sławy, dostoiestwa w. k. mosci im daley, tym więcej, a fortunniejszy ydzie, ukazowali przytym widome pracowitego horowania swego, skąd ze y nieprzyiaciel dumy nieunoszone, sił nieukroconych złożył, dumę stracił y korona z monarchą samym do rąk w. k. mosci iest złożona; ofiarowali nakoniec dalszą onę ochotę nie bez utyskowania, że choc to na wszystkim zesli, choc tak wiele razow odniesli, tak wiele towarzystwa pozabiano, pokaleczonych zostało, zadnego od w. k. mosci poratowania miec nie mogli, za czym za utraceniem w łasce w. k. mosci nadziei, gdy prace y gar-

величества никакой подмоги, не смотря на то, что во всемъ обѣднѣли, понесли столько ударовъ, у нихъ перебито столько товарищей и столь многіе переранены. Такъ какъ наши труды и самоотверженіе были въ пренебреженіи, то дошло до того, что одни изъ нашихъ братій бросили службу вашему величеству почти уже у самаго берега, когда это дѣло готово было окончиться съ бессмертною славою вашего величества, а другіе пошли за границу [московскаго государства, назадъ], чтобы добиться уплаты за свою службу, впрочемъ, объявляя, что готовы и затѣмъ показать вашему величеству вѣрноподданничество и преданность. Когда столичный городъ [Москва] сталъ подвергаться опасности, мы по приказанію гетмана великаго княжества литовскаго, охотно остались въ немъ и, не смотря на то, что и безъ того были въ большой нуждѣ, взяли на себя еще болѣе тяжкое ярмо, и при

всемъ томъ ничего утѣшительнаго мы не получили отъ вашего величества. Хотя столько времени было и до сейма и столько его прошло послѣ сейма, но мы ничего не получили такого, что могло бы облегчить наши раны и нашу нужду и поддерживать вышеупомянутыя блистательныя преимущества. Не смотря на все это, мы удержимъ до конца, — до надлежащаго времени, посты, ввѣренныя нашей доблести, какъ подобаеть вѣрному рыцарству вашего величества; но такъ какъ намъ трудно долѣе одолѣвать крайность, такъ какъ сила человѣческая долѣе уже не можетъ выдержать, то униженно просимъ ваше величество именемъ нашихъ братій обратить вниманіе на наше долговременное и постоянное превосходство надъ неприятелемъ, на нашу трудовую службу, имѣть состраданіе къ нашему горю, нуждѣ, бѣдности, свести насъ, какъ можно скорѣе, со стѣнъ [Времля] и запла-

dłowania nasze w pogardzeniu były, przyszło braci do tego, że jedni mało nie z brzegu samego dokonczenie (dokonczenia?) z nieśmiertelną sławą w.k. mosci służb zaniechali, drudzy dla zasłużonego swego doscia szli za granicę, iednako oswiadczaiąc daley ieszcze wierne poddaństwo y uprzejme w.k. mosci serce. Za rozkazaniem i. mosci pana hetmana w. x. Litewskiego, gdy miejsce stołeczne w niebezpieczeństwo wchodziło, zostalismy chętnie y obięli, acz w wielkich niedostatkach naszych, ciężkie (cięższe?) iest-cze krwawego iarzma,—nie przecię pociesz-nego nie zaszło od w. k. mosci y choc to tak wiele dni y czasow przed seymem y po seymie upłynęło, choc sama sława w. k. mosci, samo dobro rzeczypopolitei prętkiego

potrzebowało ratunku, nicesmy nie otrzymali przecię takiego, co by y razy y nędze wes-przec nasze y tamte decora zastrzymac mog-ło. Chowamy iednak statecznie do konca y powierzonych cnocie swoiey mieysc, iako wier-nemu w. k. mosci rycerstwu przynależy, do czasu słusznego dotrzymamy, ale ze trud-no dalszey necessitati odeprzec, ze czlowie-czeństwo y siła ludzka daley zniesc nie mo-ze, unizenie w. k. mosc, pana naszego mi-łosciwego, imieniem braci swey prosimy, abys w. k. mosc, mając wzgląd swoy pany na długie, a wierne horowania y pracowite usłu-gowania nasze, mając compassią nad utrapie-niem, nędzą, ubostwem naszym, wyzwolic nas iako naysprędzey z murów y zasłużone nasze zapłacić nam raczył. Nie przydzie

тить намъ выслуженное жалованіе. Не будетъ ничего утѣшительнаго вашему величеству и рѣчи-посполитой, если при дальнѣйшемъ пренебреженіи къ намъ, или вслѣдствіе того, что намъ поздно будетъ доставлена помощь, мы погибнемъ, если не отъ непріятели, то отъ голода, что еще болѣе достойно сожалѣнія. Не будетъ пользы, если вслѣдствіе нашей гибели ускользнетъ изъ рукъ то, что доставалось съ такими издержками, съ такою храбростію и пролитіемъ шляхетской крови къ славѣ вашего величества. Долго насъ утѣшали надеждой, долго водили насъ обѣщаніями, но изъ всего этого мы не извлекли для себя ничего другаго кромѣ отчаянія и послѣдней гибели. Поэтому униженно просимъ ваше величество безъ малѣйшаго замедленія и на самомъ дѣлѣ оказать намъ вашу милость.

Петиціи нашихъ братій таковы. Такъ какъ въ прежнихъ ассекура-

ціяхъ его величество далъ намъ обезпеченіе вознагражденія за прежнія наши услуги на Сѣверской и Рязанской земляхъ, то просить дать намъ [въ нихъ] за прежнія, понесенные нами убытки и потери сто сохъ въ вѣчное владѣніе. Такъ какъ до сихъ поръ мы не получили и не получаемъ никакой помощи въ нашихъ нуждахъ изъ казны его величества, то наши послы имѣютъ просить его королевское величество, чтобы былъ такъ милостивъ, приказалъ заплатить за выслуженное время нашей службы на стѣнахъ [Времля] и платить впредь, если мы будемъ дольше служить. Такъ какъ полку г. Зборовскаго заплачено за двѣ четверти этого года и такъ какъ наше надорванное здоровье, а также наши нужды не позволяютъ намъ оставаться дольше на службѣ его величества, то послы имѣютъ объявить, что мы отказываемся отъ службы и пусть его величество, зная это, назначить

zład nie pociechy w. k. mosci y rzeczypospolitei, gdy za dalszym zarzuceniem swym y poznym ratunkiem, iesli nie od nieprzyiaciela, mizerni ieszcze od głodu pomrzemy; nie poydzie w pozytek, gdy smiercią naszą uplynie z rąk to, co się tak długo takim kosztem, taką odwagą y przelaniem krwi szlacheckiey ku sławie w. k. mosci robiko. Długo nadzieją cieszone, długo na obietnicach trzymano, a z tych oprócz desperatyei y ostatniey zguby swey nicesmy inszego wyciągnąc nie mogli, zaczym abysmy samą rzecz (rzeczą?), samą skuteczną w. k. mosci łaskę bez wszelakiey prolongatyei odniesli, unizenie powtore prosimy. Petita braci naszey te są:

Iz mamy od krola i. k. mosci w dawnych assecuratiach upewnienia w starych zasługach na

ziemi Siewierskiey y Brzezanskiey (Rzezanskiey, — (aby?) za zasługi nasze dawne, szkody y utraty podięte w pewnych włosciach wiecznoscią soch sto dac raczył. Ieszczesmy (A izesmy?) po te czasy zadnego ratunku y podpory z skarbu i. k. mosci w niedostatkach naszych nie mieli y teraz nie mamy, prosic i. k. mosc o to maią, aby i. k. mosc z łaski swey panskiey zasługi nasze murowe, ktoreśmy zasłuzyli, zapłacić kazał y na nowe, iesli słuzyć będziem, aby płacono. A iz tez pułku pana Zborowskiego zapłacono za te dwie cwierci, yz tez maiąc nadwątlone zdrowia swoje, nie mniej tez y niedostatki nas daley na służbie i. k. mosci nie dopusezają, maią panowie posłowie nasi służbę i. k. mosci wypowiedziec, o czym wiedząc i. k. mosc, in-

другихъ для защиты стѣнъ [Кремля].

Того же года 1 іюля, по удаленіи г. гетмана, русскіе съ трехъ сторонъ и [потомъ] съ четвертой пошли на приступъ къ Китай-городу, но при Божіей помощи легко были отражены съ большой для нихъ потерей.

Того же года 25 іюля, г. Бобовскій доставилъ намъ отъ гетмана продовольствіе, т. е. привезъ ржи, которой досталось только по шапкѣ. Русскіе, не допуская Бобовскаго, вступили въ битву и гонясь за казаками, бывшими съ нимъ, вѣхали въ самый Бѣлый городъ, но были отражены осажденными, которые, спасая казаковъ, выбили русскихъ изъ Бѣлаго города.

Того же года 27 іюля, г. Зборовскій, выздоровѣвшій отъ ранъ, уѣхалъ съ г. Бобовскимъ и съ тѣми людьми, которые съ нимъ прибыли. Русскіе хотя желали не дать выйти ка-

закамъ, съ которыми еще прежде храбро сражались, но теперь не желали вступать съ ними въ битву; они лишь издали провожали ихъ до Москвы рѣки и въ строю возвратились назадъ въ свои таборы ни съ чѣмъ. Полеъ г. Будилы, ничего не слыша о подмогѣ, и не желая долше оставаться, такъ какъ сильно страдалъ отъ голода, отправилъ однихъ пословъ къ г. гетману и къ его войску съ просьбой, чтобы не держали его долше въ такой нуждѣ и свели со стѣнъ [Кремля], а другихъ пословъ отправилъ къ его величеству съ заявленіемъ, что мы не можемъ долше оставаться въ стѣнахъ [Кремля], и съ протестаціями по городамъ, что мы вынуждены оставить столицу не по нашей волѣ. Эти посольства были таковы.

Письмо къ его милости г. гетману великаго княжества Литовскаго. Ясновельможный, милостивый г. гет-

szych na to miejsce na osadę murów żeby przysłać raczyli.

Tegoż roku 1 iulij, po odeysciu i. mosci pana hetmana, Moskwa do szturm do Kitaj-groda ze trzech stron przypuszcila y z czwartey strony do Kitaj-grodu, ale za pomocą Bożą snadnie y z szkoda swoją odparci.

Tegoż roku 25 iulij, pan Bobowski od i. mosci pana hetmana dodawał nam żywnosci, to iest, przywoził zyta, ktorego tylko się po czapce dostało. Moskwa, broniąc tey żywnosci, bitwę zwiodła y na kozakach, ktorzy z nim byli, przyszli, w samę Białe mury na nich wiachali, lecz od obleżencow byli wsparci, — ratując kozakow, Moskwę z murów wyparli.

Tegoż roku 27 iulij, pan Zborowski, który wyzdrowiawszy na postrzelenie swoje, z panem Bobowskim y z tymi ludzmi, ktorzy z

nim byli przyszli, odiachał. Moskwa chociaż chciała bronie wyscica z zamku kozakom, wziewszy na nich pierwicy dobre serce, przecie z nimi bitwy zwiese nie chciała, tylko ich do rzeki Moskwy odprowadziwszy z daleka, w szyku swym nazad do taborow swych z nizczym się wrocila; pułk tez panow Budziłow, yz go głód barzo sciskał, o posilkach nie nie słyszac, posłał iednych posłow do pana hetmana, aby iuz ich, w takich niedostatkach daley nie trzymając, z murów sprowadził, nie chcąc ich daley trzymac, o toz tez y do woyska p. hetmanowego, a drugich posłow do krola i. mosci, declarując się, ze daley w murach trwac nie będziemy y do grodow protestując się, ze ni (nie?) za naszą przyczyną stolica opuscic się musi, ktore legatije te są.

List do i. mosci pana hetmana w. x.

манъ! Заявляя наше вѣрнопопданничество и нашу неизмѣнную готовность идти на службу его величества, [на которуя мы и пошли] по приказанію вашей милости, мы надѣялись, что удержимъ этотъ столичный городъ и черезъ васъ, милостивый государь, передадимъ его въ руки его величества; но теперь мы лишились всѣхъ нашихъ средствъ и не имѣемъ надежды получить помощь. Намъ не столько тяжело страдать отъ видимаго врага, не столько тяжело нести кровавые труды, но мы не можемъ вынести голода. Онъ и до сихъ поръ жестоко удручалъ насъ, но мы еще утѣшали себя надеждой, что вы будете такъ добры, поддержите насъ продовольствіемъ; между тѣмъ, вы не только не оживили насъ, а еще болѣе усилили нашу скорбь, потому что, мы довѣрились вамъ, милостивый государь, и за это намъ пришлось еще дольше терпѣть тотъ же голодъ.

Униженно просимъ вашу милость смиловаться надъ нашимъ несчастіемъ и нуждой, не осуждать насъ на большее бѣдствіе, принять милостиво настоящее наше заявленіе и свести насъ со стѣнь [Кремля] къ послѣдному дню августа, потому что терпѣть далѣе этого срока намъ, потерявшимъ всѣ силы, не дозволяютъ законы челоуѣчества, наше здоровье и наконецъ ваше обѣщаніе, г. гетманъ. Напротивъ, [всѣмъ намъ придется удалиться?]. Мы и къ его величеству отправили пословъ съ вторичнымъ заявленіемъ, что не можемъ оставаться долѣе въ этомъ ярмѣ. Это заявленіе мы приказали показать вашей милости. Если бы оказалось, что въ немъ нужно что либо прибавить, то просимъ васъ, какъ свидѣтеля нашихъ подвиговъ, сдѣлать это и до конца заботиться объ насъ. Мы увѣрены въ томъ, что вы сдержите ваше обѣщаніе и сво-

Litewskiego. Iasnie wielmożny, miłościwy panie hetmanie! Zyczyliśmy tego sobie, abysmy, oświadczając wierne poddanstwa y stateczne usługowania nasze i. k. mosci za rozkazaniem w. mosci, naszego mił. pana, mieysce te stołeczne dotrzymac y z rąk swych i. k. mosci, a przez w. mosc, naszego mił. pana, podac mogli; lecz ze tak zeszlými na wszystkich dostatkach swych będąc y nadzieie w posiłkach nie mając, a nie tak nam nieprzyiaciela widomego cierpiec, nie tak trudy, krwi przelanie podiac ciężsko, iako nie mogąc znieśc głodu, który nas niezmiernie trapiąc, nadzieię łaski naszego mił. pana w posilenia zywnosci cieszył, czym miasto odzywienia się, zalu nam więcej przybyło, ze o tym ze głodzie, pokazując powolnosc naszą w. mosci, naszemu mił. panu, trwac nam daley przyszło, prosimy naszego mił.

pana unizenie, abys w. mosc, nasz mił. pan, ulitowawszy takiego utrapienia y nędzy naszej y zniszczenia nam większego nie zycząc, mile tę declaratią od nas przyjąwszy, z murrow ad ultimam augusti diem zwiesc nas raczył, gdyz daley nad termin czlowieczentwo, nasze zdrowie y sama obietnica w. mosci, naszego mił. pana, trwac nam na wszystkich siłach osłabiało (osłabiałym?) dłuzej nie dopusci, owszem wszystkim... y do krola i. mosci poslow swych poslalismy, znowu declarując się, ze iuz daley w tym iarzmie ciągnąc nie mozemy, którą tę declaratią naszą kazalismy w. mosci. mił. panu, ukazac; iesli by czego dołozyc trzeba, w. mosc, naszego mil. pana, iako swiadka horowania naszego, prosimy, aby w. mosc, nasz mił. pan, do konca o nas obmyśliwac raczył. Pewnismy tez y tego, ze w. mosc,

имъ ходатайствомъ поможете намъ въ нашихъ просьбахъ къ гг. нашимъ братьямъ. Поручаемъ себя милости вашей. Дано изъ столицы 27 юля, 1612 года.

Письмо къ братіи. Милостивые гг. братья! Не безъизвѣстны вашимъ милостямъ, нашимъ милостивымъ государямъ и братьямъ, наши труды для приобрѣтенія славы, ради которой трудясь, мы дошли до такого униженія и бѣдности. Но что намъ всего прискорбнѣе, это то, что братья же нашего товарищества, изнемогли подъ бременемъ трудовъ, оставивъ насъ въ пасти непріятели, ушли отъ насъ и увели съ собою нашихъ лошадей и прислугу. Теперь мы дошли почти до послѣдней крайности, потерявъ всякую надежду на помощь, которая нужна не только намъ, но и вашимъ милостямъ, нашимъ милостивымъ государямъ. Никто уже намъ не можетъ помочь,

кромѣ Бога и насъ самихъ. Просимъ вашихъ милостей, нашихъ милостивыхъ государей и братьевъ, чтобы вы не пожалѣли труда, не побоялись опасностей для вашего здоровья, и, смиловавшись надъ нами, вашими братьями, изволили вывести насъ изъ этихъ стѣнъ къ послѣднему числу августа. Получивъ отъ васъ эту милость, мы постараемся вознаградить васъ за нее готовностію ко всякой услугѣ. Изложить пространнѣе наши требованія мы поручили нашимъ товарищамъ гг. Кетлинскому и Полишевичу. За тѣмъ, ввѣряемъ нашу службу милости вашей, милостивые наши государи. Въ столицѣ, 1612 года.

Протестація отъ рыцарства, находящагося въ столицѣ, данная г. Кетлинскому для [внесенія въ книги] ближайшихъ городовъ въ государствахъ его королевскаго величества, была такова. Мы, рыцарство его королев-

nasz mił. pan, obietnice słowa swego ziscie y w postulowaniu naszym od (do?) ich mosciow panow braci promotią swą pomoc będziesz raszył. Zalecamy sie z tym łasce w. mosci, naszego miłosciwego pana. Datum z stolice 27 ilulij, anno 1612.

List do braci. Miłosciwi panowie bracia! Nie tajne są w. mosciom, naszym miłosciwym panom y braci, zarobki nasze na dobrą sławę, na którąśmy zarabiając, do takiego smy zniszczenia y ubostwa przyszli. A co nam nayżałosniejsza, ze bracia companiey naszej, będąc utesknieni robotami swemi, nas w pasczęce nieprzyiacielskiey odbiegszy, zawiedli konie y czeladz naszą z sobą. Teraz esmy iuz prawie ad extrema przyszli, straciwszy o wszelakich posiłkach nadzieię, ktore nie tylko nam samym potrzebne, ale y w. mosciom naszym miłosciwym panom. Zaden

nam coadiutor bydz nie moze, krom p. Boga, a nas samych. Prosmy (prosimy?) tedy, abyscie w. mosc, nasi mił. panowie bracia, nielutując prace, a bardziey odwagi zdrowia, ulitowawszy nas braci swey, przybywszy tu do stolice ad ultimam augusti, nas z tych murów zwiesc raczyli, którą my chcąc (chęc?) poznawszy po w. mosciach naszych miłosciwych panachy braci, gotowi będziem wzajem wszelakim usługowaniem naszym zarabiac. Szyrzey ustnie postulata nasze w. mosciom opowiedziec towarzystwu naszemu-panu Kietlinskiemu y Poliszewiczowi zlecilismy, a z tym służby nasze w. mosciow, miłosciwych panow, łasce pilno oddaiemy. W stolicy 27 ilulij, anno 1612.

Protestatia, dana panu Kietlinskiemu od rycerstwa, na stolicy będącego, do zamkow poblizszych w państwach i. k. mosci, taka.

скаго величества, призванны были ясновельможнымъ гетманомъ великаго княжества Литовскаго въ довольно трудное время на службу для удержанія [въ рукахъ польскихъ] столичнаго города Московскои земли, когда въ немъ чувствовался недостатокъ въ войскѣ. Службу эту, которая продолжалась дальше назначеннаго намъ срока т. е. 6 июля, мы несли насколько достало нашихъ силъ. Не дождавшись отъ его королевскаго величества ожидаемой помощи, какъ обѣщаль гетманъ великаго княжества Литовскаго и терпя великую нужду, тяжкую нищету и неслышанный голодъ, объявляемъ передъ Богомъ, его королевскимъ величествомъ и отечествомъ, что не будемъ и не имѣемъ силъ оставаться въ столицѣ далѣе срока, объявленнаго намъ г. гетманомъ великаго княжества Литовскаго. Если, сохрани Богъ, къ этому времени не

прибудутъ отъ его королевскаго величества вспомогательныя силы, вмѣсто насъ не займутъ стѣны столицы и если эти стѣны по удаленіи нашемъ будутъ заняты непріателемъ, то не мы будемъ причиною этого, мы, которые все это время жертвовали для защиты ихъ своею жизнію, пролили много крови, потеряли не мало дорогихъ нашихъ братьевъ, а другихъ видимъ среди себя израненными. Мы дѣлаемъ послѣднее заявленіе нашихъ просьбъ, т. е. о присылкѣ вспомогательнаго войска, о доставкѣ продовольствія и о смѣнѣ насъ. Отъ нашихъ пословъ, которыхъ посылаемъ къ его королевскому величеству съ этимъ послѣднимъ нашимъ рѣшеніемъ, мы требуемъ, чтобы они и королю заявили его и запесли въ публичныя, городскія книги отъ имени всего столичнаго войска. Дано въ столицѣ, 28 июля 1612 года.

My, rycerstwo i. k. mosci, potrzebą nie małą zamku stołecznego ziemie Moskiewskiey, w ludzie zeszłego, na dotrzymanie od iasnie wielmoznego i. mosci pana hetmana w. x. Litewskiego zaciągnieni, nad powinność wyscicia słyżby naszej ad diem 6 iulij, którąśmy tyle, ile sił naszych stawało, odprawowali, a nie mogąc się poządanych posiłków (od?) i. k. mosci, równie z iasnie wielmożnym panem hetmanem w. x. Litewskiego, w wielkich nędzach naszych, w ciężkim ubóstwie y głodzie niesłychanym, w ustawicznych pracach naszych doczekac, oświadczamy się p. Bogu, krolu i. k. mosci y oyczyźnie, że my daley czasu, od nas panu hetmanowi w. x. Litewskiego determinowanego, trwac na stolicy dla zeszłych sił naszych nie będziemy, ani możemy. Uchoway Boze, iesli na ten czas posiłki

od i. k. mosci nie przyjdą, a na miejsce nasze (mury?) stołeczne osadzone nie będą, które za opuszczeniem naszym, iesli by, czego Boze strzez, w ręce nieprzyiacielskie przyszły, że się nie przez nas, ktorzysmy gardła nasze przez ten czas w zatrzymaniu mieysca tego wazyli, krwie wiele wylali, miłey braci swey potracili y inszych pokaleczonych między sobą mamy, stanie. Ostatnie oświadczenie prozb naszych, posiłków zesłania y poratowania w zywnosci, także odmiany czynim, potrzebuiąc tego po panach posłach naszych, ktorych z ostatnią rezolucją do krola i. mosci posyłamy, aby to oświadczenie nasze, iako i. k. mosci według instructiey opowiedzieli, tak y do xiąg grodzkich, publicznych, imieniem woyska wszystkiego, stołecznego, podali. Datum w stolicy 28 iulij, anno 1612.

Инструкция [послать] къ его королевскому величеству. Прежде всего посоль имѣеть ввѣрить милости его королевскаго величества, милостиваго нашего государя, нашу покорную службу, вѣрноподданничество; затѣмъ, согласно съ прежнею инструкціею, отправленной черезъ г. Кросненскаго, имѣеть отъ нашего имени рассказать: братья наши неоднократно приносили къ престолу вашего величества пламенные мольбы и въ прежнее и въ это недавнее время. Стѣсненные великою нуждою и недостатками, они и теперь приносятъ тѣже покорнѣйшія просьбы, и доказываютъ вашему величеству и любезному отечеству, что какъ бы они ни желали и какъ бы ни усиливались оставаться дольше на службѣ вашего величества и удержать и передать въ руки вашего величества Московскую столицу, которая тайнымъ судомъ божіимъ предопредѣ-

лена вашему величеству, но крайнее истощеніе нашихъ силъ и здоровья лишаетъ насъ этого счастья. Охота служить вашему величеству есть въ насъ, но возможность [сдѣлать это], которая можетъ быть названа сестрою охоты, оставила насъ. Нами овладѣли нужда, недостатки и неслыханный голодъ,—и однако мы выдержали въ стѣнахъ столицы до срока, назначеннаго намъ г. гетманомъ, т. е. до 6 іюля. Всемогущій Богъ до сихъ поръ не перестаетъ ниспосылать свое благословеніе на ваше величество и на рыцарство. Непріятель хотя покушался взять насъ приступомъ, пользуясь превосходствомъ своихъ силъ, и хотя употреблялъ разные хитрости, чтобы уничтожить насъ, но [до сихъ поръ] не одолѣлъ насъ. Милостивый нашъ король! Мы готовы и дольше быть здѣсь, именно, до послѣдняго числа августа, хотя намъ придется воевать

Instructia do krola i. mosci. Narzod unizone sluzby nasze y poddanstwo w laskę i. k. mosci, pana naszego milosciwego, zalecie, a przychylaiac sie do pierwszej instructiey, niedawno przez pana Krosnienskiego poslanej, ma od nas to i. k. mosci opowiedziec, iako nie po iednokroc y niedawno zeszylych czasow bracia nasi donosili gorace prozby swe przed maiestat w. k. mosci, pana naszego milosciwego, tak y teraz obięci y scisnieni wielką nędzą y niedostatkim donoszą tez unizone prozby swe przed maiestat w. k. mosci, przekladiac to w. k. mosci y miley oyczyźnie oswiadczaiac, yz chocia y by radzi y silili się naybarzicy, staraiac się o to, iakoby dluzey trwaiac na sluzbie w. k. mosci, tey stolice Moskiewskiey, która iest skrytym sądem Panskim m. k. mosci przeyrzana, dotrzymywali y onę z rąk swo-

ich panowaniu w. k. mosci dopac mogli, lecz necessitas w silach y w zdrowiu takiego szczęscia nam zayrzała. Chęć y ochota do takiej zluzby w. k. mosci przy nas zostaie, ale sposobnosc, która iest siostrą w ochocie, ta od nas odpadła; nędza, niedostatek y nieslychany głod nas opanował, a tosmu przecie do czasu od i. mosci, pana hetmana, nam determinowanego, ad diem 6 iulij w murach stolicznych wytrwali. Błogoslawic raczył p. Bog, wszechmogący do tego czasu w. k. mosci y rycerstwu, ze ten nieprzyziaciel chocia do nas szturmował mocą nawalnosci ludzi y rozmaitych fortelow na zniesienie nas zazywał, nie odniosł. Y daley po czasie, nasz milosciwy krolu, chocia walcząc z sobą y z przyrodeniem swym, trwac ieszcze do czasu pewnego ad diem ultimam augusti będziemy, tylko unizenie prosmy, abys w. k. m. maiac

съ собою,—съ своею природою, но униженно просимъ ваше величество обратить вниманіе на нашу долговременную, вѣрную, кровавую и трудовую службу и не допустить, чтобы мы работали въ этомъ ярмѣ. Такъ какъ за нашу кровавую службу, которую г. гетманъ великаго княжества Литовскаго засчиталъ, хотя и не за всѣ годы, какіе мы проводимъ въ Московской землѣ, мы должны получать уплату изъ казны вашего величества въ день св. Варооломея, то, подобно рабочимъ, мы надѣемся, что ваше величество не допустите никакой просрочки въ этой уплатѣ, что напротивъ этимъ вознагражденіемъ за нашу службу мы подкрѣпимъ наше здоровье, облегчимъ нужду и сдѣлаемся еще болѣе ревностными слугами вашего величества, милостивый государь нашъ. Наши братья, выходя изъ столицы, собирались было взять въ уплату

за ихъ помѣсячную службу нужными при коронаціи регалии этого государства и другія драгоценности, которыя мы по просьбѣ г. гетмана положили у себя и ими г. гетманъ обезпечилъ уплату намъ за всѣ непоплаченные мѣсяцы нашей службы, на которую мы были наняты призывными грамотами. Просимъ ваше величество приказать выкупить ихъ у насъ уплатой намъ слѣдующихъ денегъ. Затѣмъ желаемъ вашему величеству добраго здоровья, счастливаго исполненія предпринятаго намѣренія. Дано въ столицѣ, 27 июля, 1612 года.

Когда въ Москву, которую уже два года держали въ осадѣ русскіе, не являлись ни король съ сыномъ Владиславомъ, которому русскіе цѣловали крестъ, ни вспомогательное войско, когда и вообще въ Московской землѣ не было никакого уже польскаго войска, потому что король,

wzgląd swój panski na tak długie, a wierne, krwawe, pracowite usługowania nasze, nam w tym iarzmie robic nie dopusci (nie dopuscił?). A yz od i. mosci pana hetmana w. x. Litewskiego porachowa nie (porochowane?) krwawe zasługi naszej (nasze?), choc nie za wszystkie lata, iakosmi są w tey ziemi Moskiewskiej, za ktore zapłata z skarbu w. k. mosci ma nas doysc na s. Bartłomiey, iestesmy pewni, iako robotnicy, ze zadney prolongathey w tey zaplacie od w. k. mosci, pana naszego miłosciwego, nie odniesiemy, ale posilwszy tym zwiaskiem usług swych zdrowia y niedostatki nasze, ochotniejszymi zostaniem slugami w. k. mosci, pana naszego miłosciwego. Więc tez insignia imperii, do coronathey należące, ich mosc panowie bracia naszi, schodząc z stolice Moskiewskiej, w zasługach swych miesięcznych

mieli byli zabrac z sobą z inszemi kleynotami, ktoremi (ktore my?) od ich za prozbą i. k. mosci pana hetmana zastawą swoią oswobodzili, na ktorych zawiodł zold nas wszystkich miesięcy, nieplaconych według listow przypowiednych. Prosimy, aby w. k. mosc, pan nasz miłosciwy, zaplaceniem zoldu one u nas oswobodzie roskazac raczył. Zyczymy zatym dobrego zdrowia w. k. mosci, szczęśliwego panowania y požadanego effectu w zaczętym zamysle w. k. mosci, pana naszego miłosciwego. Datum w stolicy, 27 iulij, anno 1612.

Będąc iuz stolica Moskiewska ode dwu lat w oblezeniu od Moskiewskich ludzi, iako krola samego y z synem Władysławem, na ktorego chrzest całowała, tak y posiłkow zadnych nie miała; a gdy iuz zadnego wojska polskiego w Moskiewskiej ziemi nie

взявъ Смоленскъ, возвратился въ Польшу, то польское войско бывшее въ Москвѣ въ то время, когда рускіе измѣнили, не дождавшись вспомогательныхъ силъ и соскучившись долговременною службой, составило конфедерацію и отправилось въ Польшу, въ королевскія имѣнія. [Осталось въ Москвѣ] одно лишь войско Сапѣги. Этихъ несчастныхъ осажденныхъ сямоотверженно держался и кое какъ утѣшалъ гетманъ великаго княжества Литовскаго, который съ небольшимъ отрядомъ [своихъ людей] и лифляндскимъ войскомъ расположился въ полѣ у Волока. Русскимъ теперь было легче, но они, видя, что одинъ Трубецкой не можетъ взять столицы, сдѣлали съѣздъ въ Нижнемъ Новгородѣ и избрали воеводой на эту войну князя Дмитрія Михайловича Пожарскаго. Дѣло это подняли всѣ Нижегородскіе мѣщане, изъ числа которыхъ выдвиг-

нулся одинъ мясникъ—Кузьма Юрьевичъ, обѣщавшій давать деньги на ратныхъ людей, только бы они шли поскорѣе добывать съ Трубецкимъ столицу. Сначала этотъ Кузьма самъ отдалъ все свое имущество и деньги, а потомъ, когда его избрали распоряжаться этимъ дѣломъ, то онъ сталъ собирать деньги изъ городовъ, никому не дѣлая послаблений и давалъ ихъ войску, котораго собралъ не мало и съ Пожарскимъ привелъ его къ столицѣ.

Того же года 3 августа, пришелъ къ столицѣ съ 400 всадниковъ Михаилъ Самсоновъ и расположился таборомъ подлѣ Бѣлаго города, между Тверскими и Петровскими воротами. Противъ нихъ, за рѣкой, наши сейчасъ же сдѣлали вылазку и, по милости божіей, счастливую.

Того же года 7 августа. Заруцкій, боясь боярѣ изъ войска Пожарскаго, которые считали его измѣнни-

było, bo król, wzięwszy Smolensk, nazad się znowu do Polski wroczył, wojsko, które było przed tym w Moskwie przy zmianie, także posiłków nie mogąc się doczekać, a sprzykrzy (sprzykrzywwszy?) sobie tak długą służbą, zconföderowawszy się, do dobr królewskich Polskich poszli, p. Sapieżyne wojsko tylko to jedno (zostało,?) p. hetmana (a p. hetman w. x. Litewskiego dosyc w małym poczcie ludzi z Infantskim woyskiem dosyc odwaznie nosząc (waząc?) zdrowie swe przy biednych oblężących, ciesząc ich iakożkolwiek w posiłkach pręrkich, nad Wołokiem w polu został. Moskwa tedy, będąc iuz wolniejszymi (y widząc?), ze Trubecki temu ieden dosyc uczynic nie moze, aby stolicy mógł dostac, uczyniwszy sobie ziazd w Nizszym Nowogrodzie, obrali woiewodą na tę wojnę k. Dmitra Michaychowicza Pozarskiego, do cze-

go wszyscy pobudką byli mieszczanie Nowogrodecy, między którymi obrał się ieden rzeźnik Kuzma Surewicz, (Juriewicz?) obiecując na ratne ludzie pieniędzy dodawać, tylko żeby szli co prędzey stolicy dobywać z panem Trubeckim. A tak ten Kuzma naprzod swoje majątności wszystkie y pieniądze oddał, potem też, gdy go do tego urzędu obrali, zadnemu nie folgując, pieniądze wybierając z zamków woyskowi dodawał, którego się nie mało zebrawszy, do stolice Kuzma z Pozarskim tym poządkiem przyprowadził.

W tym ze roku 3 augusti, Michajło Samsonow przyszedł pod stolice we 400 koni y położyl się taбором przy Białych murzech między Twierską y Piotrowską bramą, z którym zaraz za rzeką oblężency mieli wycieczkę, y szczęśliwą z łaski Bozey.

Tegoz roku 7 augusti. Zarudzki, obawiając

комъ, ушелъ отъ Трубецкаго въ Коломну и, взявъ тамъ царицу-жену Дмитрія, ушелъ съ ней въ Михайловъ. Тамъ въ теченіи лѣта и зимы онъ бился съ русскими; за тѣмъ, когда Астраханцы прислали за сыномъ царицы, котораго она имѣла отъ втораго Дмитрія, Заруцкій съ нимъ ушелъ въ Астрахань.

Того же года 12 августа, пришелъ къ столицѣ съ 700 всадниковъ князь Дмитрій Пожарскій-Лопата, и расположился таборомъ между Тверскими и Никитскими воротами.

Того же года 22 августа, пріѣхалъ отъ г. гетмана Споллицевичъ съ извѣстіемъ, что къ послѣдному числу августа гетманъ прибудетъ съ вспомогательнымъ войскомъ.

Того же года 30 августа, Пожарскій подошелъ къ Москвѣ и расположился таборомъ подъ Бѣлымъ городомъ отъ Нѣмецкихъ воротъ до

рѣки—до Алексѣевской башни и отнялъ у насъ весь Бѣлый городъ.

Того же года 1 сентября. Гетманъ великаго княжества Литовскаго, дождавшись отъ короля лишь небольшого вспомогательнаго войска, потому что ему прислали только 15 хоругвей пѣхоты, хотя зналъ о движеніи русскихъ на Москву, но какъ челоувѣкъ храбрый, пришелъ къ столицѣ чтобы помочь осажденнымъ и доставить имъ продовольствіе. Русскіе выстроившись, вышли противъ него, и, размѣстивъ у своихъ лагерей по рвамъ пѣхоту, дожидались его. Гетманъ, воодушевившись храбростію, приказалъ всей небольшой своей конницѣ сразиться съ ними. Силы были не равныя, потому что у гетмана конницы было нѣсколько сотъ челоувѣкъ, а у русскихъ нѣсколько десятковъ тысячъ; но такъ какъ польская пѣхота, которой было

się boiar z wojska Pozarskiego, gdy go sobie za zdraycę mieli, uszedł do (od?) Trubeckiego na Kołomnę y tam, wziąwszy carową Dmitrową, szedł z nią do Michajłowa, gdzie tam przez lato y zimę tłukąc się z Moskwą, po tym Astracha (Astrachan?) przysłała po syna tey carowey, która miała z Dmitrem drugim, z którym Zarudzki szedł do Astrachaniey.

Tegoz roku 12 augusti, k. Dmitr Pozarski Lopata w 700 koni przyszedł pod stolice y położyl sie. taborem między Wwierską (Twierską?) y Miekicką bramą.

Tegoz roku 22 augusti, Spolicewicz od pana hetmana przyiachał, oznajmując, yz ad ultimam augusti pan hetman na odsiecz ma przyisc.

Tegoz roku 30 augusti, Pozarski z wojskiem przyszedł pod Moskwę y położyl sie

taborem pod Białemi murami od Niemieckiey bramy az do rzeki samey, Olexieiewskiej baszty, odeymuiąc Białe mury wszystkie.

Tegoz roku 1 septembris, hetman w. x. Litewskiego, mało posiłkow co doczekawszy, gdy wiedział o nastąpieniu Moskiewskiem, bo mu tylko 15 chorągwi z Polski piechoty od krola przysłano, nie się wielkosi ludu nie lękaiąc, będąc serca mężnego, przyszedł pod stolice, chcąc oblężencow ratowac y zynności dodac. Moskwa przeciwko iemu wyszła z gotową sprawą, u swych obozow zosoczywszy piechotę po rowach, czekała. Pan hetman, mając z nich serca, co miał trochę iazdy, kazał się potykac, lecz ze nierówno było przeciwko iazdzie p. hetmana, ktorey kilka set było, Moskwiewskiy kilka dziesiąt tysięcy, ale yz piechota Polska, ktorey było 1500 dobre serce y posiłek

1500 человекъ, храбро помогали конницѣ, то конница тѣмъ смѣлѣе дѣйствовала. Наши сломали громадные силы русскихъ и втоптали ихъ въ рѣку Москву, такъ что тѣ принуждены были прыгать съ береговъ въ воду; иные изъ нихъ бѣжали мимо своего лагеря, иные насилу удерживались въ таборахъ. Наши, преслѣдуя ихъ, врывались въ самые таборы и поражали русскихъ выстрѣлами. Осажденные, желая раздѣлить русское войско, сдѣлали тоже вылазку противъ Алексѣевской башни и противъ Чертольскихъ воротъ, но русскіе имѣя большое число стрѣльцовъ, хорошо укрѣпили эти мѣста, и отразили осажденных съ не малою потерею для этихъ бѣдныхъ. Русскіе, наѣвшись хлѣба, были сильнѣе нашихъ, которые шатались отъ дуновения вѣтра. Только шляхетное благородство могло побудить ихъ рѣшиться на эту вылазку, чтобы по-

казать своему вождю гетману и своему государю королю, что для блага отечества они всегда готовы умереть. Въ то время несчастные осажденные понесли такой уронъ, какъ никогда. Когда они ѣли хлѣбъ, русскіе никогда не были для нихъ такъ страшны и сильны; всегда они на вылазкахъ поражали русскихъ, вгоняли въ таборы и, устроая засады, хватили русскихъ изъ таборовъ, какъ грибы; но когда не стало хлѣба и голодъ усиливался, въ то время не только ноги, но и руки отказывались служить; тогда русскимъ легко было бить [поляка], совсѣмъ обезилѣвшаго, не могущаго ходить, безсильнаго даже уходить. Въ этой битвѣ убиты: поручикъ Брацлавскаго воеводы г. Черскій, поручикъ г. Будилы, г. Тржасковскій и не мало товарищей изъ подъ разныхъ хоругвей. Потомъ гетманъ, видя что безъ особенныхъ приготовленій ничего не

iedzie uczyniła, tym mężniej iazda sobie poczynała, przełamili wielkosc Moskiewskich ludzi, w rzekę Moskwę napanarli, ze z brzegow skakac musieli, drudzy oboz swoy miáli, a trzeci ledwo się w taborach zostali, ktorych dobrze az w same tabory wpierając strzelala. Oblężenci tez, chcąc rozewrac woysko Moskiewskie, wycieczkę uczynili do Olexieiwskiey baszty i do Czartowskiej (Czertolskiej?) bramy, ale ze Moskwa, mając siła strzelcow, obwarowała te miejsce dobrze, y oblężencow z szkodą niemałą onych chudziąt odparła, gdyż silniejsza Moskwa byli, dobrze się naiadszy chłeba, aniz nasi, co się od wiatru chwiali, a przecie animusze szlacheckie do tego ich przywiodły, zeby się hetmanowi, iako wodzowi y krolowi i. m. iako (panu?) pokazali, ze zawsze gotowi nasi dla dobrego ojczyzny umrzec. Na ten

czas naywiększą szkodę popadli ubodzy obleżenci, niz kiedy inegdy, bo gdy się chleba naiadali, nigdy im Moskwa straszna y potężna nie była, zawsze ich spierali wycieczkami w tabory, z taborow iako grzybow zasadzkami brali, ale skoro chleb odszedł, siłę brał głod, nie tylko nogi, ale y ręce sluzyc na ten czas nie chcieli; owo zgoła zemdlonego, ktori ani chodzie, pogotowiu uciekac nie moze, iacno bic Moskwie przyszło. W tey potrzebie zabito pana Czerskiego p. wojewody Braclawskiego porucznika, pana Trzaskowskiego porucznika pana Bidziłowego y towarzystwa nie mało z pod roznych chorągwi. Potym pan hetman, widząc, iz im w taborach nic uczynic nie moze, nie przygotowawszy na to, odwiódł woysko swe od (do?) obozu, ktori od nich položyl tuz przez rzekę Moskwę pod Dziewiczym monastyrem.

можесть сдѣлать русскимъ въ ихъ таборахъ, отвелъ войско въ лагерь, который устроилъ тутъ же за рѣкой Москвой, подъ Дѣвичимъ монастыремъ.

Того же года 2 сентября, гетманъ, видя, что съ этой стороны трудно подать осажденнымъ помощь и доставить продовольствіе, потому что русскіе хорошо укрѣпили Бѣлый городъ и заслонили своимъ таборомъ, передвинулся на другую сторону рѣки Москвы, гдѣ русскіе не столь хорошо укрѣпились и имѣли лишь два городка, и устроилъ лагерь у Пречистой-Донской.

Того же года 3 сентября, гетманъ, одушевленный великою заботливостію объ осажденныхъ, напрягалъ всѣ свои силы, чтобы выручить ихъ. Онъ сдвинулъ весь свой обозъ и хотя его войско было небольшое, но онъ долженъ былъ раздѣлить его на двѣ части, потому что и у русскихъ

было двѣ арміи; одна — Пожарскаго наступающая на гетмана изъ своего лагеря, а другая Трубецкаго, нападающая на него изъ своего табора. Одна часть войска гетмана, обратившись къ Пожарскому, долго билась съ нимъ, наконецъ сломала русскихъ, вогнала въ рѣку и овладѣла полемъ битвы. Удалившись за рѣку, русскіе опустили руки и смотрѣли, скоро ли гетманъ введетъ въ крѣпость продовольствіе. Другая часть войска гетмана дѣлала тоже свое дѣло. Идя подлѣ обоза, она гнала русскихъ съ поля битвы. Когда гетманскій лагерь пришелъ въ Деревянный-городъ, гдѣ при рвахъ за сѣла часть русской пѣхоты съ двумя орудіями, то наши сильно стали стрѣлять въ нее. Гетманъ, видя, что нельзя такъ взять ее, приказалъ половинѣ конницы спѣшиться и вмѣстѣ съ пѣхотой кинуться на нее съ ручнымъ оружіемъ. Когда казаки и

Tegoz roku 2 septembra. Widząc pan hetman, yz z tey strony obleżencow trudno ratowac y z ywnosci dodac, bo mury Białe dobrze opatrzyli y taborem swym zaslonili, ruszywszy się na drugą stronę Moskwy, skąd się Moskwa nie tak dobrze opatrzyła, tylko 2 grodki miała, położył oboz swoy u Przeczystey Dunskey.

Tegoz roku 3 septembra, pan hetman, mając wielką pieczę w obleżencach, aby ich mógł ratowac, wszystkie swe zmysły na to usadził. Oboz wszystkich scisnąwszy, woysko tez wszystkie, które chocia małe miał, musiał y to na dwoie rozdzielic, bo tez Moskwa miała swoje dwoie woyska, — iedno Pozarskiego, które go (,) od swego obozu do pana hetmana następowało, drugie Trubeckiego, które czyniło od swego taboru do pana hetmana. Woyska pana hetmanowego

obrociwszy się do Pozarskiego, scierali się długo; naostatek Moskwę wsparli y, w rzekę nagnawszy, pole otrzymali. Moskwa, ustąpiwszy za rzekę, opuściwszy ręce, patrzali rychło li pan hetman do murów z ywnosci wprowadzi. Tamta zas druga część woyska pana hetmanowa swemu tez nie przepuscili bo przy taborzech idąc, parli tę Moskwę z pola. Gdy tedy tabor hetmanski przyszedł na Drzewiane miasto, gdzie się ieszcze piechoty Moskiewskiey y z parą dział przy rowach zasadziło, potężnie strzelbę przypuscili. Pan hetman, widząc, iż inaczej bydz nie mogło, kazał się połowicy woyska spieszyć, a reszcie przy piechocie ręczną bronią do nich skoczyc. Gdy się na to dobrze przygotowawszy, skoczyli kozacy z piechotą z szablami mężnie, strzelcy Moskiewsky, widząc meznosc naszych, nie mogąc strzymac, pierzchac

пѣхота, хорошо приготовившись, храбро кинулись на русскихъ съ саблями, то русскіе стрѣльцы, видя храбрость нашихъ и не имѣя возможности сдержать ихъ, стали разбѣгаться. Наши рубили ихъ, кого изъ нихъ застали [на мѣстѣ]. Далѣе, такъ какъ нашимъ мѣшалъ еще одинъ городокъ, то гетманъ послалъ Граевскаго съ пѣхотой взять его; Зборовскій по своей охотѣ тоже привелъ туда казаковъ и наши взяли этотъ городокъ и вырубили въ немъ русскихихъ; но такъ какъ они отошли отъ него, не оставивъ въ немъ людей для защиты, то русскіе, какъ только это увидали, сейчасъ же пришли и заняли его своими людьми. Послѣ этого труднаго дѣла, гетманъ радъ бы былъ птицей перелетѣть въ крѣпость съ продовольствіемъ, но такъ какъ ему мѣшали подбланные русскими частые рвы, ямы и печи, то наши войска стали отдыхать, приказавъ кушцамъ ровнять рвы. Между тѣмъ, русскіе, выбивъ силою изъ

таборовъ всѣхъ своихъ, кто только былъ въ таборахъ, и спѣшивъ конницу въ садахъ на пожарищѣ, всею силою стали налегать на таборъ гетмана. Гетманъ, какъ человекъ чрезвычайно храбрый, не убоился ихъ, и долго съ ними перестрѣливался; затѣмъ, видя бѣду, принимая также во вниманіе, что у него мало людей и что многіе ранены и изнурены, такъ какъ сражались съ неприятелемъ цѣлый день, приказалъ обозу потихоньку отступать назадъ, а самъ съ войскомъ сдерживалъ русскихъ больше часу, пока возы не вышли на открытое мѣсто, куда гетманъ вывелъ и своихъ людей. Русскіе дальше своихъ ямъ не вышли; они тамъ торжествовали свою побѣду, а гетманъ расположился лагеремъ опять на томъ же мѣстѣ, т. е. у Пречистой-Донской.

Того же года 5 сентября. Такъ какъ на этомъ мѣстѣ у гетмана не было ни воды, ни дровъ, то онъ передвинулъ свой лагерь за Дѣвичій

poczęli. Naszi, ktorych zostali, siekli. Potym, yz ieszcze grodek na przeszkodzie był, posłał pan hetman pana Graiewskiego z piechotą, a pan Zborowski z swej własney intenciey przywiódł kozaki do niego y dobyli go, — Moskwę w nim wysiekli; ale yz go odeszli, nie osadziwszy, zaraz Moskwa, widząc to, znowu osadziła swemi, przyszedzsy. Gdy po tey pracy pan hetman chocia by rad ptakiem się wprowadził z zwynoscia, ale ze rowy geste, ktore Moskwa poczyniła, y doły geste y pieczyska przeszkadzali, odoczywali sobie, rozkazawszy kupcom rowy rownac. Tymczasem Moskwa wszytką mocą swoią, co mogło bydz we wszystkich taborach, wybiwszy na głowę, spieszywszy się do sadow

na te pogorzeliska, mocno poczęli na tabor hetmanski nacierac. Pan hetman, serca wielkiego będąc, nie zlepszy się potęgi onych długo się z nimi strzelał; potym, widząc, ze gwałt, patrząc tez na swoię małose ludzi y dosyc rannych maiać y pomordowanych, biąc się z nieprzyacielem cały dzien, kazał obozom nazad ustępowac pomału, a sam z swymi ludzmi Moskwę na sobie trzymał az za godzinę; na potym, gdy wyszli na przestrzenia, ludzie tez swoje pan hetman wywiódł. Moskwa dalej od swych iam iuz nie szła y tam sobie tryumph swej victoriey czyniła, a pan hetman znowu na tymze mieyscu u Dunskey Przechystey oboz polozył.

Tegoz roku 5 sепtembra, z tego Mieysca,

монастырь и расположился на Воробьевой горѣ.

Того же года 7 сентября. Гетманъ, не имѣя возможности выручить осажденныхъ, такъ какъ въ его войскѣ произошла большая убыль — осталось у него всего едва 400 конныхъ, — прислалъ къ осажденнымъ просьбу, чтобы потерпѣли три недѣли, обѣщая явиться съ большимъ вспомогательнымъ войскомъ. Бѣдняги-осажденные согласились на это. Предоставляю здѣсь каждому разсудить, какую скорбь испытывали осажденные, когда видѣли, съ одной стороны, что ихъ гетманъ удалялся, съ другой, что ихъ томятъ недостатки и голодъ, а съ третьей, что непріятель окружилъ ихъ со всѣхъ сторонъ, какъ левъ, собирающійся поглотить, разинулъ пасть и наконецъ отнял у нихъ рѣку; но эти терпѣливые слуги рѣшились на все это для своего государя.

Того же года 9 сентября, послали [изъ Крестна] г. Гузевича къ г. гет-

ману съ просьбой поскорѣе помочь, потому что чрезмѣрно уже усиливается голодъ.

Того же года 20 сентября, русскіе бросали въ Крымъ-городъ каленные ядра и зажгли на дворѣ князя Мстиславскаго три домика, но пожаръ былъ потушенъ.

Того же года 25 сентября, князь Пожарскій прислалъ къ рыцарству письмо, въ которомъ убѣждалъ ихъ сдать. Письмо было таково. Полковникамъ — Стравинскому и Будилѣ, ротмистрамъ, всему рыцарству, нѣмцамъ, черкасамъ и гайдукамъ, которые сидятъ въ крѣпости, князь Димитрій Пожарскій челомъ бьетъ. Вѣдомо намъ, что вы, сидя въ осадѣ, терпите страшный голодъ и великую нужду, что вы со дня на день ожидаете своей гибели. Васъ укрѣпляютъ въ этомъ и управляютъ Николай Струсь и Московскаго государства измѣнники Оедька Андроновъ и Иванко, Олешко съ товарищами, которые съ вами сидятъ

yz wody, ani drew nie miał, ruszył oboz za Dziewiczy monastyr y polozył się obozem na gorze Worobieiowej.

Tegoz roku 7 septembra, gdy pan hetman, nie mogąc obleżencow ratowac dla szkody swey, którą miał w ludziach, y zgola ich iuz ledwo 400 iednych (iezdnych?) mając, przysłał do obleżencow, prosząc, aby byli cierpliwi do 3 niedziel, obiecując się im stawic w lepszych posiłkach, na co chudzieta strapieni pozwolili. Tu na kazdego baczenia przypuszczam, iaki żal ci obleżency mieli, patrząc na hetmana swego, odchodzącego; z drugiey strony patrząc na niedostatek y głod swoy, a z trzeciey strony nieprzyiaciel zewsząd ogarnął y iako lew na po-

zyranie paszczekę swoię na nie rozdarł, na ostatek rzekę odiał; iednak cierpliwi słudzy dla pana swego wszystkiego się tego podięli.

Tegoz roku 9 septembra, pana Huzewicza wysłali, pana hetmana prosząc o pretki ratunek, bo głod się iuz barzo wzмага.

Tegoz roku 20 septembra, ogniste kule puszczono od Moskwy do Krymgrodu y zapalili trzy domki na dworze k. Mscislawskiego, ale ie ugaszono.

Tegoz roku 25 septembra, kniaz Pozarski list taki do rycerstwa przysłał, namawiając, aby się poddali:

Pułkownikom: Strawinskiemu y Budziłu y rotmistrzowi (rotmistrzom?) y wszystkiemu rycerstwu y niemcom y czerkasom y haydukom,

въ осады. Они это говорятъ вамъ ради своего живота. Хотя Струсь ободряетъ васъ прибытіемъ гетмана, но вы видите, что онъ не можетъ выручить васъ. Вамъ самимъ извѣстно, что въ прошломъ году Карлъ Ходкевичъ приходилъ со всѣмъ полевымъ войскомъ; Сапѣга былъ тоже съ большимъ войскомъ, и сидѣли въ Москвѣ, и съ Зборовскимъ и со многими другими полковниками; много было тогда польскаго и литовскаго войска; никогда прежде не бывало столько вашихъ людей, и однако мы, надѣясь на милость Божию, не убоялись множества польскихъ и литовскихъ людей, а теперь вы сами видѣли, какъ гетманъ пришелъ и съ какимъ безчестіемъ и страхомъ онъ ушелъ отъ васъ, а тогда еще не всѣ наши войска прибыли. Сдайтесь намъ плѣнными. Объявляю вамъ, — не ожидайте гетмана. Бывшіе съ нимъ черкасы, на пути къ Можайску, бросили

его и пошли разными дорогами въ Литву. Дворяне и боярскіе дѣти въ Бѣлевѣ, Ржевичане, Старичане перебили (?) и другихъ вашихъ военныхъ людей, вышедшихъ изъ ближайшихъ крѣпостей, а пятьсотъ человекъ взяли живыми. Гетманъ съ своимъ [коннымъ] полкомъ, съ пѣхотой и съ челядью 3 сентября пошелъ къ Смоленску, но въ Смоленскѣ нѣтъ ни одного новоприбывшаго солдата, потому что [польскіе люди] ушли назадъ съ Потоцкимъ на помощь къ гетману Жолѣвскому, котораго турки побили въ Валахїи. И эти новоприбывшіе побиты съ гетманомъ подъ Краковымъ безъ остатка, — теперь идетъ шестая недѣля, какъ это было. Королю теперь нужно думать о себѣ, — онъ радъ будетъ, если его избавятъ отъ турокъ. Войско Сапѣги и Зборовскаго—все въ Польшѣ и въ Литвѣ. Не надѣйтесь, что васъ освободятъ [изъ осады]. Сами вы знаете... [что ваше

ktorzy siedzą w samku, k. Dmtr Pożarski czołem biie. Wiadomo nam, że wy, będąc w zamku w osadzie, głód niezmierny y nędzę wielką cierpicie y oczekiwacie ze dnia na dzień swey zguby, a krepiając was y upraszając Mikołaj Strus y Moskiewskiego gospodarstwa zmienniki Fedko Andronow, a Jwaszko Oleszko z towarzyszymi, ktorzy siedzą z wami w miescie dla swego zywota, a mówią to wam. Lubo to Strus hetmanem uczynił.. (uciesza, widzicie?) ze was nie moze wyręczyć. Y wam to samym wiadomo (ze?), w przeszłym roku Carol Chodkiewicz był ze wszystkim polnym woyskiem, a Sapieha tez z wielkim zebraniem, a w Moskwie siedzieli y z Zborowskim y z inszemi wielą pułkownikami, woyska było na ten czas Polskiego y Litewskiego w zebraniu, — nigdy tyle waszych ludzi nie zebralo się,—y my na

ten czas, nie dziwiując się (nadziewaiąc sie?) na miłosc Bożą, Polskich y Litewskich wielu ludzi nie ustraszylismy się, a teraz wy sami hetmanski przychod widzieliscie y iako on od was odszedł iaką bezczecią y strachem, a my ieszcze y nie ze wszystkimi ludzmi byli. A to sie wy daćcie pod lenne (plenne?) prawo. Obiawiam wam, na hetmana nie oczekiwajcie. Czerkasy, ktorzy byli z nim, do Możayska idąc, porzucili go w drodze y poszli różnemi drogami w Litwę. Y na Bielewie dworzanie y dzieci boiarskie, Rzewicze, Starzycanie, Lubczanie y inszych zeszyłych z zamkow poblizszych (pobili?) a pięćset głów zywych wzięli, a hetman z swoim pułkiem y z piechotą y z słuzalszym ludem szedł do Smolenska 3 dnia septembra, a w Smolensku zadney głowy nie masz ludzi przybytych, bo powrocili z Potoczkim na

нашествіе на Москву?] случилось неправдой короля Сигизмунда и польскихъ и литовскихъ людей и вопреки присягѣ. Вамъ бы въ этой неправдѣ не погубить своихъ душъ и не терпѣть за нее такой нужды и такого голода... Берегите себя и присылайте къ намъ безъ замедленія. Ваши головы и жизнь будутъ сохранены вамъ. Я возьму это на свою душу и упрошу [согласиться на это] всѣхъ ратныхъ людей. Которые изъ васъ пожелаютъ возвратиться въ свою землю, тѣхъ пустятъ безъ всякой зацѣпки, а которые пожелаютъ служить Московскому государю, тѣхъ мы пожалуемъ по достоинству. Если нѣкоторые изъ васъ отъ голоду не въ состояніи будутъ идти, а ѣхать имъ не на чемъ, то, когда вы выйдете изъ крѣпости, мы [вышлемъ таковымъ подводы]... А что вамъ говорятъ Струсь и московскіе измѣнники, что у насъ въ полкахъ рознь съ казаками и многіе отъ насъ

уходятъ, то имъ естественно пѣтъ такую пѣсню и научать языки говорить это, а вамъ [стыдно], что вы вмѣстѣ съ ними сидѣли. Вамъ самимъ хорошо извѣстно, что къ намъ идетъ много людей и еще большее ихъ число обѣщаетъ вскорѣ прибыть... А если бы даже у насъ и была рознь съ казаками, то и противъ нихъ у насъ есть силы и онѣ достаточны, чтобы намъ стать противъ нихъ. 21.

Отвѣтъ на это письмо Пожарскаго. Отъ полковниковъ—Мозырскаго хорунжаго Осипа Будилы, Трокскаго конюшаго Эразма Стравинскаго, отъ ротмистровъ, поручиковъ и всего рыцарства, находящагося въ Московской столицѣ, князю Димитрію Пожарскому. Мать наша — отчизна, давъ намъ въ руки рыцарское ремесло, научила насъ также тому, чтобы мы прежде всего боялись Бога, а за тѣмъ имѣли къ нашему государю и отчизнѣ вѣрность, были

pomoc hetmanowi Żółkiewskiemu, kiedy go pobili Turcy w Wołoszech y te ludzie z hetmanem pobili bez ostatku pod Krakowem, dzisiaj szosta niedziela, y krolowi teraz o się samego idzie, rad temu, zeby go wyzwolił od Turka, a Sapiezyne woysko y Zborowskiego wszystko iest w Polsceze y w Litwie. Y wy na to wyzwolenie nie spodziewaicie się, a wiecie sami dobrze, ze... ieszcze y razu Moskwie... stało się nieprawdą Zygmunta krola y Polskich y Litewsktch ludzi przez przysięgę, y wam by w tey nieprawdzie dusze swoich nie pogubic y takie nędze y głody za nie cierpiec.... Przysyłaycie do nas, nie mieszkaiać, obaczaić się. Zachowacie głowy wasze y żywoty wasze w cale, a ią to wemżę na swą duszę y u wszelakich rathnych ludzi uproszę. Ktorzy was zechcą do swey ziemi, y tych puszcza bez wszelakiej

zaczepki, a ktorzy zechcą Moskiewskiemu gospodarowi sami słuzyć, y tym pozalnięmy według dostoięstwa; a będą li niektorzy ludzie... iachac nie będzie na czym y iesli by z głodu isc nie mogli, y kiedy wy... z zamku wyidziecie, y my przeciwko wam roskazem bydż... A co skazuie Strus y z Moskiewskimi zmiennikami, lubo to u nas w pułkach z kozakami roznych y wiele ludzi od nas idzie, y to oni zaspiewaią y ięzykow mowic nauczą, a to wam... ze wy z nimi siedzieli. Wiadomo to wam y samym dobrze, wiele do nasz ludzi idzie, a w niedługim czasie wiecey tych ludzi obyczaie (obiecują?) prosic p. Boga... A iesli by u nas z kozakami rocznymi (roźni mieli?) y na to smy gotowi y na czym esmy się za to nam stac.

Respons na ten list Pozarskiego. Od Jozepha Budziła, chorążego Mozyrskiego, od

честными, показывали имъ повиновение и въ какихъ бы земляхъ ни былъ кто либо изъ насъ военныхъ, чтобы всегда дѣйствовалъ такъ, чтобы мать наша никогда не была огорчена его дѣлами, а напротивъ, чтобы приобрѣтала безсмертную славу отъ расширения ея границъ и устранения всякаго изъ ея враговъ. Мы, родные сыновья этой матери, родившіеся въ родномъ гнѣздѣ, гордимся совершенною вѣрностью нашихъ предковъ къ ихъ государямъ, желаемъ подражать имъ и подражаемъ. Каждый изъ насъ, не только будучи въ отечественныхъ предѣлахъ, но и въ чужихъ государствахъ, какъ доказательство своихъ рыцарскихъ дѣлъ, показываетъ вѣрность своему государю и расширяетъ славу своего отечества. Имѣя этотъ примѣръ отъ предковъ и будучи хорошо воспитаны въ добродѣтели, мы должны

Erasmusa Strawinskiego, koniuszego Trockiego, pułkownikow, rotmistrzow, porucznikow y od wszystkiego rycerstwa i. k. mosci, na stolicy Moskiewskiej będącego, kniazio-wi Dmitrowi Pozarskiemu. Podawszy nam oyczyzna — matka nasza rzemiosło w ręce nasze rycerskie, nie mniey nas nauczyła po boiazni Bozeye wiarę, cnotę y posłuszenstwo panu y oyczyźnie oddawac, a gdziekolwiek w iakich kolwiek ziemiach z nas żołnierz który będąc, zawsze zarabiał na to, iakoby y matka nasza nigdy z dzieł naszych rycerskich zasmucona była, ale owszem sławę niesmiertelną rozszerzeniem granic swych z postrachem kazdemu nieprzyjacielowi swemu otrzymała. My, pogotowiu będąc iey synowie własni, którzy, wrodziwszy się w oyczystym gniezdzdzie, wiarę zupełną przodkow naszych ku panom swym szczycąc się, nasladowac, y nasladuiem, chcemy—kazdy z nas, nie tylko w oyczystych granicach będąc, ale y w stron-

слѣдовать этому примѣру. Трудно послѣ этого склонить насъ на зло. Письму твоему, Пожарскій, которое мало достойно того, чтобы его слушали наши шляхетскія уши, мы не удивились по слѣдующей причинѣ: ни лѣтописи не свидѣлствуютъ, ни воспоминаніе людское не показываетъ, чтобы какой либо народъ былъ такимъ тираномъ для своихъ государей, какъ вашъ, о чемъ если бы писать, то много нужно было бы употребить времени и бумаги. Чего вы не осмѣлитесь сдѣлать природному вашему государю, когда мы помнимъ, что вы сдѣлали нѣсколькимъ изъ нихъ въ послѣднее короткое время; теперь же свѣжій примѣръ: ты, сдѣлавшись измѣнникомъ своему государю, свѣтлѣйшему царю Владиславу Сигизмундовичу, которому дѣловалъ крестъ, возсталъ противъ него, и не только ты самъ —

nich panstwach znak dzieł swych swych rycerskich pokazuiąc wiarę panu, a oyczyźnie sławę rozmnazac, co mając z przodkow swych, a będąc dobrze w cnotę wycwiczeni, trzymac się mamy. W tey tedy będąc wychowani, trudno nas do złego przychylac. Pisanie twoie, Pozarski, ktore mało godne było ku słuchaniu uszom naszym szlacheckim, w podziwieniu nam nie było z tych miar: nie swiadczą zadne kroniki, wiadomosc ludzka nie zachodzi, aby który tyranem takim był panom swoim, iako wasz narod; o czym by wypisuiąc, siła czasu y papieru wziac musiało; bo gdyz iesliscie przyrodzonemu panu swemu, których iuz w tym czasie małym kilka pamiętamy, coscie im wyrządzili, pokusic by się nie mieli, a teraz swiezy przykład, gdy ty, będąc zdraycą panu swemu, naiasnieyszemu caru Władysławu Zygmontowiczu, chrzestne całowanie onemu oddawszy onemu nie tylko ty sam, będąc

человѣкъ не высокаго званія или рожденія, но и вся земля измѣнила ему, возстала противъ него. Забывъ Бога, надѣясь лишь на свою силу и множество своихъ людей, не дожидаясь прибытія царя, которому назначили срокъ ваши думные бояре и вся ваша московская земля, кинулись на рыцарство царя Владислава, а что ваша измѣна обрушилась на ваши же головы, то это показываетъ, что Богъ произнесъ противъ васъ праведный свой судъ. Теперь вы, какъ видимъ изъ вашего письма, не только обвиняете въ измѣнѣ польскій и литовскій народъ, но рады бы весь міръ привлечь въ товарищество съ вами и найти людей, подобныхъ вамъ въ измѣнѣ. Вы насъ привлекаете прежде всего къ тому, чего никогда не дѣлали, ни наши предки, ни мы, и чего не будутъ умѣть дѣлать и на-

ши потомки. Какъ никакой народъ не пошелъ въ сообщничество съ вами по измѣнѣ, такъ и мы не поидемъ, и при божіей помощи удержимъ царю Владиславу эту Московскую крѣпость и столицу. Онъ имѣетъ право на васъ, какъ государь, которому вы присягали на вѣрность и подданство. Черезъ него Богъ вскорѣ смиритъ гордые и твердые ваши выи и укротитъ ваши безчестные бунты, омерзѣвшіе Богу и людямъ. Вамъ не новость сочинять въ письмѣ ложь, потому что ваши глаза не знаютъ стыда. При столкновеніяхъ съ вами, мы хорошо присмотрѣлись къ вамъ. Мы хорошо знаемъ вашу доблесть и мужество; ни у какого народа такихъ мы не видѣли какъ у васъ, — въ дѣлахъ рыцарскихъ вы хуже всѣхъ классовъ народа другихъ государствъ и монархій. Мужествомъ вы подобны ослу

maley conditiei abo urodzenia, ale u wszystkicha ziemia zdradziliscie go, targneliscie sie, zapomniawszy p. Boga, ufajac tylko swey sile y wielkosci ludzi, na ludzie rycerstwa cara Wladyslawa, nie czekajac przyscia iego, ktoremu czas polozyli byli dumni boiarowie waszi y wszystka ziemia wasza Moskiewska, a iz sie zdrada wasza na glowy wasze wylala, p. Bog, iako sprawiedliwy, decret sluszy wydal. Wy teraz, iakosmy zrozumieli z waszego pisania, zebyscie nie tylko Polski y Litewski narod zdraycami okrczili, ale radzi by y wszystek swiat do swego towarzystwa przybrali, iakobyscie mogli w zdradzie podobnych sobie znalesc. Zaciagacie naprzod nas do tego, czegosmy nigdy z przodkow naszych nie czynili, ani potomkowie naszi umiec beda. Towarzystwa waszego zdrady, iako wam zaden narod nie pogl, my pogotowiu nie pomozem, y to mieysce zamek y stolice Moskiewska za po-

mocą Boga carowi Wladyslawowi dotrzymamy, który, mając prawo do nas (was?), iako pan, ktoromuscie wiare y poddanstwo poprzysiegli, p. Bog przez niego samego wkrotce harde y twarde karki, a bunt y wasze wszeteczne, p. Boga y ludziom przemierzyle, ukroci. Nie nowina do tego wam klamstwem w pisaniu zawsze narabiac, poniewaz iuz wstydu w oczach nie macie. Przypatrzylismy sie y sami byli we wszystkich potrzebach z wami, wiemy z wami dzielnosc y męstwo wasze, ktorey w zadnym narodzie nie doznalismy takiey (gdziescie podley szymi we wszystkim narodzie inszych panstw y wonarchii w dzielnosciach rycerskich), iako u was, boscie podobni męstwem swym oslowi albo bobakowi, który, zadney nie mając obrony, iamy się swey trzymac tylko musi. Wasze męstwo nalezy takiez, iako dobrze wiemy y widzimy,—przy wragu y lesie; wszak widzielimy dobrze oczyma naszemi,

или байбаку, который, не имѣя никакой защиты, принужденъ держаться норы. Ваше мужество, какъ это мы хорошо знаемъ и видимъ, сказывается въ васъ только въ оврагахъ и въ лѣсу; вѣдь мы хорошо видѣли собственными глазами, какъ страшень былъ вамъ гетманъ великаго княжества литовскаго съ малою горстью людей. Мы не умремъ съ голоду, дожидаясь счастливаго прибытія нашего государя — короля съ сыномъ, свѣтлѣйшимъ Владиславомъ, а счастливо дождавшись его, съ вѣрными его подданными, которые честно сохранили ему вѣрность, утвержденную присягой, возложимъ на голову царя Владислава вѣнецъ. За пролитіе невинной крови и за опустошеніе Московскаго государства онъ изліетъ на вашу голову мечь. Пусть каждый изъ васъ старшихъ ждетъ надъ собою большой казни отъ Бога, которую нѣкоторые изъ васъ уже испытали

и [знаете], какою смертію погибли. Во избѣжаніе ея мы бы вамъ совѣтовали лучше подумать о примиреніи съ нами, а не приглашать насъ къ измѣнѣ, — совѣтуемъ снять съ вашихъ вый ярмо упорства, невозбуждать на себя больше гнѣва Божія и, не дожидаясь прибытія его милости царя, которое послѣдуетъ скоро, покориться своему государю и царю, которому вы уже разъ принесли присягу. Впредь не обсылайте насъ безчестными письмами и не говорите намъ о такихъ вещахъ, потому что за славу и честь нашего государя мы готовы умереть и надѣмся на милость божію и увѣрены что, если вы не будете просить у его величества короля и у его сына, царя помилованія, то подъ ваши сабли, которыя вы острите на насъ, будутъ подставлены ваши шеи. Впредь не пишите къ намъ вашихъ московскихъ сумазбродствъ, — мы ихъ уже хорошо знаемъ. Ложью вы ничего у

iako i. mosc pan hetman w. x. Litewskiego z garscią małą ludzi wam srogi był. My tedy, oczekiwając szczęśliwego przybycia pana naszego, krola i. mosci u z synem iego, najasnieszym Władisławem, z głodu nie pomrzemy; szczęśliwie onego doczekawszy, coronę na głowę cara Władysława pospołu z wiernemi poddanemi onego, ktorzy mu wiary, cnoty, raz przysięzoney, dotrzymali, włożymy. A wam p. Bog za rozlanie krwi niewinney u zniszczenie gospodarstwa Moskiewskiego pomstę na głowę waszą odda, u kazdy z was starszy niech się spodziewa znacznego karania Bozego nad sobą, iakoz niektorzy iuz z waszych doznali, iaką śmiercią poginęli, ktorey zabiegając, radzilibysmy wam lepiej do pokoiu, niz wy nam do zdrady, abyscie iuz, złożywszy s karbow swych

iarzmo uporu, a gniewu Bozego na się więcej nie pobudzając, panu u caru swemu, ktoremuscie raz poprzysięgli, poddanstwo oddali, nie czekając przyscia cara i. mosci bliższego ku sobie. Daley nas tym pisaniem, wszeteczny nie obsyłacie, ani rozmowy o takich rzeczach z nami miewaycie, gdyz przy sławie y dostoiestwie pana naszego pomrzec gotowismy, ufając w łasce Bozey, ze szablom waszym, ktore na nas ostrzycie, szyie wasze wktorce, gdy miłosierdzia y łaski i. k. mosci u syna iego cara Władysława zebrać nie będziecie, poddane są; a napotym bałamutni waszych Moskiewskich do nas nie piszcie, gdyz iuz dobrze rozumiemy. Wyłgac u nas nic nie wyłzecie, pogotowiu tez nie wytractuiecie; wszak wam murow nie zakryjemy; dobywacie, ie potrzebujecie,

насъ не возьмете и не выманите. Мы не закрываемъ отъ васъ стѣны; добывайте ихъ, если онѣ вамъ нужны, а напрасно царской земли шпынями и блинниками не пустошите; лучше ты, Пожарскій, отпусти къ сохамъ своихъ людей. Пусть хлопъ по прежнему воздѣлываетъ землю, попъ пусть знаетъ церковь, Кузьмы пусть занимаются своей торговлей, — царству тогда лучше будетъ, нежели теперь при твоёмъ управленіи, которое ты направляешь къ послѣдней гибели царства. Дѣйствительно, дѣла, управленія мы не видимъ, а скорѣе видимъ погибель. Прежде чѣмъ начинать войну, слѣдовало тебѣ дома подумать, какимъ образомъ тебѣ вести войну съ польскимъ королемъ. Не пиши намъ лукавыхъ басенъ; не распускай вѣстей; потому что мы лучше тебя знаемъ, что дѣлается въ нашей землѣ. Король польскій хорошо обдумалъ съ сенатомъ и рѣчью-посполитой, какъ

начать ему войну, какъ усмирить тебя архимятежника и какъ вести эту войну до конца. Король польскій никогда не имѣлъ и не будетъ имѣть скудости въ людяхъ. Такого [множества людей] ты не только никогда не видѣлъ, но и не слыхалъ. Турки никогда намъ не были страшны и не будутъ. Если ты, Пожарскій, кромѣ находящихся при тебѣ своевольниковъ и шпыней, присоединишь къ себѣ еще вдвое больше бунтовщиковъ такихъ, какъ ты, то и тогда, при божей къ намъ милости, не получишь пользы. Затѣмъ, если у тебя есть разумъ, то употребляй его на добро, а въ настоящемъ, глупо начатомъ дѣлѣ если ты будешь пребывать съ упорствомъ подобно королю египетскому Фараону, то, устроить Богъ, говоря словами царя пророка, наши руки на брань и укрѣпить наши персты къ правой войнѣ. Писано въ Московской столицѣ, 21 сентября 1612 года.

a po prozniey carskiej ziemie szycami y bliinnikami nie pustoszcie, raczey swych ratnych ludzi Pożarski rozpusc do sochy. Niech po staremu chłop rolę sprawuie; niech pop cerkwie pilnuie; Kuzmowie niech się swemi targami bawią; zdrowiey carstwu będzie, niz teraz twym rządem, który prowadzisz do ostatniego zginienia; owszem sprawy y prawitelstwa carstwu nie widzimy; raczey zginienie rozumiemy. Porachowac się tobie raczey było doma, iakim sposobem wojnę z krol'em Polskim prowadzić miałes, niz ją zaczynac. Nie pisz ty do nas baiek lzywych, wieści nie nos (noś?), bo my lepiej wiemy, co się w naszey ziemi dzieie, niz ty. Krol Polski dobrze się porachował z senatem swym y rzczechospolita, iako tę sprawę Moskiewską zaczął, iako ciebie arcybuntow-

nika uskromic y do konca iako ją ma prowadzić. Nie był nigdy z łaski Bozey krolowi Polskiemu w ludzie głód, ani będzie. W takie (?) ty Pożarski mało co nie tylko miał widzieć, ales ani słyszał. Turczyn nie był nigdy straszny, ani będzie. Bys nie tylko ty Pożarski z owemi rozpastnikami y terazniejszymi szycami swymi, ale bys ieszcze przyłączył sowito więcej do siebie buntownikow takich, iakos sam, pociechy nigdy za pomocą Bożą nie odniesiesz. Daley, iesli masz rozum, zazyway go na dobre, a w tey sprawie, głypie zaczętey, gdy w zatwardziałości serca, iako Pharaon krol Egiptski, staniesz, sprawi p. Bog ręce nasze (iako krol y prorok mowi) ku boiowi, a palce nasze umocni ku sprawiedliwej wojnie. Pisan w stolicy Moskiewskiej dnia 21 septembra, anno 1612.

Того же года 22 сентября, пришелъ изъ Сѣверской страны Тюфякинъ съ русскими людьми на 300 коней и расположился лагеремъ на открытомъ мѣстѣ подлѣ Деревяннаго города.

23 сентября, русскіе съ гикомъ бросились на Крымъ-городъ, но легко были отбиты.

Того же года 25 сентября, шпионы доставили отвѣтъ его королевскаго величества на посольство [которое отъ войска справлялъ] г. Кросневскій.

Сигизмундъ, польскій король, великій князь литовскій. Шляхетно-рожденные, вѣрные, любезные намъ! Изъ представленія шляхетныхъ — Войтѣха Кросновскаго и Станислава Фасча, которыхъ вы послали къ намъ, и прежде изъ писемъ тамошнихъ военачальниковъ мы узнали о вашемъ почтенномъ постоянствѣ на

службѣ намъ и рѣчи-посполитой, которое вы выдерживаете въ этомъ славномъ рыцарскомъ военномъ дѣлѣ, не смотря на крайне неблагопріятныя обстоятельства и стѣсненія отъ непріятели. Намъ это пріятно и мы имѣемъ въ надлежащемъ вниманіи просьбы и нужды вашихъ милостей, изложенныя намъ вышеупомянутыми шляхетными послами вашими. Какое рѣшеніе мы даемъ, вы узнаете изъ отвѣта, который получили отъ насъ тѣже ваши послы. Узнавъ изъ него о нашей королевской милости къ вамъ и нашей благодарности за ваши великіе и достойные похвалы рыцарскіе подвиги, вы конечно будете продолжать ваше смѣлое предпріятіе такъ же, какъ до сихъ поръ осуществляли его съ безсмертной славой, о чемъ сильно просимъ васъ и объявляемъ вамъ нашу королевскую милость, а такъ же желаемъ вамъ добраго здоровья и бла-

Tegoz roku 22 septembris, Tuphiakin z Moskiewskimi ludzmi we 300 koni z Siewierza przyszedł y położyl się obozem na błoniu przy Drzewianym miescie.

Dnia 23 septembris, Moskwa z okrzykiem przypadła do Krymgradu, ale snadnie odparci.

Tegoz roku 25 septembris, respons od krola i. mosci przez szpiegi przyniesiono na legatją przez pana Krosniewskiego.

Zygmunt krol Polski, w. xiąże Litewskie. Urodzeni szlachetnie, wierni, nam mili! Z relacyi urodzonych Woyciecha Krosnowskiego y Stanisława Faszca, ktorychescie wiernosc wasza do nas poslali, tak iako y przed tym z pisania tamecznych wodzow naszych, poznalismy przewazną statecznosc waszmosciow na posłudze naszej y rzczyzopolitei, ktorrey zazywacie, wytrzymywaiąc ledwie nie ostatnie niewczasy, doległosci od nieprzyja-

ciela w tym sławnym zaciągu swym rycerskim. Iako to nam iest wielce przyjemno, tak prozby y potrzeby waszmosciow waszych, ktore nam wyzey pomienieni urodzeni posłowie waszmosciow przełozyli, mamy y (w?) takim, iako się godzi, uwazeniu, y co za odkaz w nich waszmosciom daiemy, z resposu tego wyrozumiecie, który od nas ciz posłowie waszmosciow odniesli, z ktorego uznawszy łaskę naszą panską ku sobie y wdzięcznosc za swe wielkie y pòchwały godne rycerskie horowania, ustawac nie będziecie, tak iakoscie dotąd z niesmiertelną sławą swą czynili w przedsięwzięciu swym odwaznym, o co pilno a pilno ządamy waszmosciow, opowiadając waszmosciom łaskę naszą panską, a przy tym zycząc zdrowia dobrego y szczęśliwego na wszystkim waszmosciow cnym dziele ich powodzenia. W Wil-

гополучнаго во всемь исхода ваше-го почтеннаго дѣла. Въ Вильнѣ 3 сентября 1612 г. царствованія нашего — польскаго 25 года, а шведскаго 18.

Отвѣтъ посламъ отъ рыцарства, находящагося въ Москвѣ, полка шляхетнаго Осипа Будилы, данный его королевскимъ величествомъ въ Вильнѣ 5 августа [?] 1612 года. Его королевское величество съ полною благодарностию принимаетъ сдѣланное послами рыцарства заявленіе объ его вѣрноподданичествѣ и пожеланіе его королевскому величеству счастливаго со временемъ успѣха въ началомъ предпріятіи, и объявляетъ за это рыцарству полную свою милость. Не забывая о прежнихъ дѣлахъ, которыми прославили себя рыцарскія руки этихъ людей, но теперь принимая во вниманіе одну уже готовность служить, о которой свидѣтельствуетъ передъ его величествомъ въ

nie dnia 3 septembra, anno 1612, krolestw naszych — Polskiego XXV, a Szwedskiego XVIII roku.

Respons panom posłom w stolicy rycerstwa pułku urodzonego Iosepha Budziła od i. k. mosci, dany w Wilnie die 5 miesiąca sierpnia (?), anno 1612, Wdzięcznością całą i. k. mosc przyimowac raczy to, które od rycerstwa tamtego posłowie ich i. k. mosci oddawali, wierne poddanstwa ofiarowanie z czasem szczęśliwych progressow zaczętego i. k. mosci przedsięwzięcia winszowaniem; całą też za to łaską swą panską i. k. mosc rycerstwu temu ofiarowac raczy. Dawniejszych dziełow rycerskich sława (?) y ręce (y sławy, ktolemi ręce?) tych ludzi opływaią, nie przepominaiąc, samę ochotę wziąwszy i. k. mosc przed się, którą y wielmożny hetman w. x. Litewskiego w listach swych do i. k. mosci oswiad-

своихъ письмахъ гетманъ великаго княжества литовскаго, его королевское величество охотно признаеть, что рыцарство не могло сдѣлать болѣе славнаго для себя дѣла, болѣе угоднаго своему отечеству и своему государю, какъ то, когда оно, видя, что военные уходятъ [изъ Москвы] и оставляютъ гетмана и что столица того государства чуть не сдается непріятелю, само кинулось удерживать ее и подъ начальствомъ храбраго Хмѣльницкаго [Хелминскаго] старосты, за свою славу, за честь своего государя и славное имя своихъ предковъ сѣло въ осадѣ и, можно сказать, осудило себя на погибель. И за прежніе свои великіе подвиги оно заслуживало милости отъ своего государя, а теперь, когда оно своею храбростию, своимъ усердіемъ, своимъ постоянствомъ показало непріятелю, что есть въ Польшѣ люди, которые, будучи даже къ маломъ числѣ про-

cza, rad to przyznawac męstwu ich krol i. m. raczy, ze gwoli sławie swey, gwoli oyczyźnie własney, gwoli panu swemu więcey uczynic nie mogli, iako kiedy, patrząc na schodzących, na hetmana odbiezanego, a stolicy (stolicę?) panstwa tamtego prawie ledwie nie nieprzyiacielowi znowu poddawana, sami się do trzymania iey rzucili, sami się iako na zgubne wydali imie, sami się przy odwaznym starosci Chmielnickim (Chelmienskim?) o sławę własną, dostoiensstwo pana swego, o głosne przodkow swych imie prawie iako na gardło siedli. Mogli y przedtym zasługowac na łaskę pana swego wielkimi, przewagami swemi, ale dzis y łaski y baczenia godni, kiedy swą odwagą, swą ochotą, swą statecznością pokazali nieprzyiacielowi, ze tacy są w Polsce, którzy w małej swey sile nieprzyezranemu gminowi sławy pana swego deptac nie dadzą, którzy

тивъ большой силы непріятеля, не дозволять ему попрасть славы своего государя, которые, хотя бы въ великой нуждѣ, выносятъ жесточайшій голодъ ради безсмертной славы своихъ народовъ, оно достойно не только милости своего государя, но и награды. Поэтому его королевское величество даетъ такой отвѣтъ на просьбы рыцарства: его королевское величество всегда будетъ имѣть въ надлежащемъ вниманіи его настоящую храбрость и истинно отечественную доблесть и въ томъ же государствѣ, въ которомъ оно потеряло свое здоровье и своихъ лошадей назначить ему согласно его просьбѣ въ указанныхъ имъ мѣстахъ надлежащую, щедрую награду за его службу, время, убытки и потери. [Послы рыцарства] не доставили ни разсчета своей службы отъ гетмана великаго княжества Литовскаго, ни подписаннаго имъ разсчета новой мѣсячной уплаты, которая и его ко-

ролевскому величеству и находящимся при немъ гг. сенаторамъ кажется какою то новостію,—новымъ какимъ то военнымъ обычаемъ польскимъ: поэтому его величество не можетъ сдѣлать теперь деклараціи касательно этихъ обоихъ расходовъ, потому что безъ надлежащаго увѣдомленія трудно разсчитать и угадать, сколько нужно денегъ и на сколько людей. Чтобы уплату за двѣ четверти, которую полкъ шляхетнаго Зборовскаго взялъ изъ московской казны, получилъ и полкъ покойнаго Усвятскаго старосты, его королевское величество далъ согласіе. Какъ случилось, что рыцарство не получило ея до сихъ поръ, его королевское величество не знаетъ. Но чтобы почтенное рыцарство не думало, будто объ немъ не заботится его государь, его величество немедленно пошлетъ деньги гетману великаго княжества литовскаго, который, имѣя лучшее свѣдѣніе о тамошнихъ ро-

w wielkiey nędzy dla niesmiertelnosci narodow swych głod naywiększy wytrwają. Przeto też i. k. mosc na postulata ich taki respons dawac raczy, ze na odwagę ich tę, którą oyczystą prawie pokazali cnotę, nieposledniejsze oko zawsze miec będzie raczył, a w tym panstwie, w którym oni zdrowia y chudob swych postradali, iako proszą, będzie chciał pewnie w pomienionych mieyscach nagrodę przystoyną zaciągowi, służbom, czasowi, szkodom, utratom ich szczodrobliwie uczynic. Porachowania służby swey od wielmoznego hetmana w. x. Litewskiego nie przyniesli, ani tey, o ktorey daią znac miesięczney zapłaty podpisu, bo sie to zda nowa iakas zwyczaiow nowych, woiennych polskich rzecz tak i. k. mosci, iako y ich mosciom

panom senatorom, przy boku i. k. mosci będącym, przeto też i. k. mosc declaratyey o tym oboygu dac na ten czas nie moze, gdyz iakoby wiele y na wiele ludzi ta zapłata wyszła, trudno bez pewney wiadomosci rachowac y zgadnąć. Te dwie cwierci zasię, ktore pułk urodzonego Zborowskiego z skarbu Moskiewskiego wziął y pułk (pułku?) nieboszczyka starosty Uswiadzkiego aby były doszły, pozwolenie od i. k. mosci dano było. Co się w tym stało, ze tego nie wzięli y dzis, i. k. mosc wiedziec nie raczy; aby jednak nie rozumieli to cne rycerstwo, ze o nich pieczołowania swego pan ich nie ma, nie mieszkając, poszłe do wielmoznego hetmana w. x. Litewskiego pieniądze, ktory według rot tam tych, o ktorych on ma lepszą, nizli się

тахъ, нежели какое здѣсь можно имѣть, [удовлетворить] каждого, на сколько позволяетъ казна рѣчи-политой. Кромѣ того къ нему посылаются письма, чтобы онъ занявъ [Кремль] пѣхотой, которая уже пришла къ нему, отвелъ рыцарство для отдыха и укрѣпленія силъ въ мѣста, имѣющія достаточное продовольствіе. Его королевское величество просить, чтобы рыцарство, выдержавшее столь тяжелыя времена своей доблестной дѣятельности, не грустило, что ему придется подождать еще малое время. Рыцарство и не ожидаетъ, какъ скоро Богъ положитъ конецъ этимъ дѣламъ, рыцарство увидитъ тамъ и его величество и его милость — королевича и несомнѣнно получить надлежащую награду за свои подвиги. Объявлять, что отказываются отъ службы, неприлично тѣмъ, которые собою представили прекрасный образецъ повиновения. Этотъ образецъ доставить безсмертную славу не толь-

ко имъ, но и ихъ родамъ. Его королевское величество увѣренъ, что они не сдѣлаютъ своему государю и отечеству того, что осудили бы въ другихъ, какъ недостатокъ храбрости, что столь прекраснаго своего дѣла они не опозорятъ. Рыцарство можетъ навѣрное ожидать полной, несомнѣнной благодарности отъ его величества, что король и объявляетъ ему настоящею грамотою, и можетъ быть увѣрено, что король охотно будетъ показывать свою милость всему этому рыцарству вообще и каждому изъ него въ особенности. По именному повелѣнію его королевскаго величества.

Того же года 29 сентября, казакъ Щербина, который и прежде пробрался изъ крѣпости съ письмами къ г. гетману, пробрался и теперь въ крѣпость и принесъ нижеслѣдующій отвѣтъ его королевскаго величества на посольство г. Кетлин-

tu moze wziąc, wiadomosc, kazdego (nagrodzi?) iako skarb rzezypospolitei wyniesie, a przytym listy sie do iego daja, aby mieysce stoleczne piechota, ktora mu iuz dotad przyszla, osadziwszy, w sposobnieysza zywynosc to odwazne obrocił rycerstwo dla wytchnienia y odelgi. Ządac tedy i. k. mosc raczy, aby do malego nie tesknili czasu, przetrwawszy ciezsze cnoty swey chwile, a nad spodziewanie prętko p. Bog przyniesie tym rzeczym koniec y przętko i. k. mosc y krolewica i. mosc tam, iako sobie zyczą, oglądają prętko, a nieomylnie odwag swych odniosą doskonałe nagrody. Wypowiadac służby prozno tym, co się na piękny posłuszenstwa przykład odwazyli. Nie tym to tylko, ale familiom swymi niesmiertelną sławą posłuzy.

Pewen i. k. mosc bydz raczy, ze tego, co odwagę drugim odchodzącym iakoby zganiłi, nie wyrządzą panu y oyczyźnie swey; pewien iest, tak pięknego dzieła swego postępkі swemi nie zelżą; pewni tez bydz mogą celey po i. k. mosci pewney wdzięczności, którą i. k. mosc obawiac (objawiac?) tym raczy y łaskę swą panską tak wszem w obec, iako y kozdemu z osobna, ofiarowac raczy z ochotą. Na własne krola i. mosci rozkazanie.

Tegoz roku 29 septembra, Szczerbina kozak przekradł się do zamku, ktory był pierwiy z zamku z listami wykradł się, wysłany do pana hetmana, y respons krola i. mosci taki na legatją pana Kietlinskiego przyniosł, dany w Wilnie 21 septembra, anno 1612.

скаго, данный въ Вильнѣ 21 сентября 1612 года ²².

Того же года 2 октября, Пожарскій устроилъ батареи на Пушкарскомъ дворѣ.

Того же года 4 октября, онъ началъ стрѣлять изъ пушекъ въ башню.

Того же года, 9 октября, осажденные отправили [въ гетману] двоихъ товарищей гг. Гурскаго и Герскаго съ просьбой спасти ихъ ради Бога поскорѣе.

Того же года 13 октября, Трубецкой поставилъ утромъ батареи противъ башни и воротъ Никольскихъ.

Того же года 16 [14?] октября, осажденные, не видя возможности выносить долѣе голода, снова отправили къ гетману двухъ товарищей — Бельскаго и Вольскаго съ просьбой подать имъ помощь на этой недѣлѣ, потому что дольше они не могутъ вынести своего положенія, потому

что ихъ томить невыносимый, неслыханный голодъ. Ни въ какихъ лѣтописяхъ, ни въ какихъ исторiяхъ нѣтъ извѣстій, чтобы кто либо, сидящій въ осадѣ, терпѣлъ такой голодъ, чтобы былъ гдѣ либо такой голодъ, потому что когда насталъ этотъ голодъ и когда не стало травъ, корней, мышей, собакъ, кошекъ, падали, то осажденные съѣли плѣнныхъ, съѣли умершія тѣла, вырывая ихъ изъ земли; пѣхота сама себя съѣла и ѣла другихъ, лова людей. Пѣхотный поруччикъ Трусковскій съѣлъ двоихъ своихъ сыновей; одинъ гайдукъ тоже съѣлъ своего сына, другой съѣлъ свою мать; одинъ товарищъ съѣлъ своего слугу; словомъ, отецъ сына, сынъ отца не щадилъ; господинъ не былъ увѣренъ въ слугѣ, слуга въ господинѣ; кто кого могъ, кто былъ здоровѣе другаго, тотъ того и ѣлъ. Объ умершемъ родственникѣ или товарищѣ, если кто другой съѣдалъ

Tegoz roku 2 octobra, Pożarski kosze zasadził na Puzzkarskim dworze.

Tegoz roku 4 octobra, z dział bic począł do baszty.

Tegoz roku 9 oktobra, dwóch towarzyszow wysłali obleżency — p. Gurskiego y p. Gierskiego, na Bog żywy prosząc o ratunek.

Tegoz roku 13 octobra, Trubecki kosze postawił przeciwko baszty y bramy Mikolskiej.

Tegoz roku 16 (14?) octobra, iuz obleżency nie mogąc znośc głodu, posłali ieszcze do p. hetmana na dwóch towarzyszow, p. Ielskiego y p. Wolskiego, prosząc, aby dawał w tym tygodniu ratunek, bo daley wytrwac nie mogą dla głodu, który nie slychany y do wypisania trudny, iakiego zadne kroniki y historie nie swiadczą, aby kiedy na swiecie w obleżeniu będący który go mógł znośc, albo kiedy miał bydz,

nastąpił, bo gdy iuz traw, korzonkow, myszy, psow, kotek, scierwa nie stało, więznie wyiedli, trupy, wykopując z ziemie, wyiedli, piechota się sama miedzy sobą wyiadła y ludzie łapając poiedli. Truskowski porucznik piechotny dwu synow swych ziadł; hayduk ieden także syna ziadł, drugi matkę; towarzysz tez ieden sługę ziadł swego; owo zgola syn oycu, ociec synowi nie spuscił; pan sługi, sługa pana nie był bezpecen; kto kogo zgola zmógł, ten tego ziadł, zdrowszy chorzszego pozbił. O powinnego abo towarzysza swego, iesli kto komu inszy ziadł, iako o własny spadek się prawowali, ze go był blizszy ziesc, niz kto inszy, która taka sprawa przytoczyła się była w szeregū p. Lenickiego, ze hayducy ziedli w swym szeregu umarłego hayduka; powinny nieboszczykowski z inszego dziesiątku skarżyć się przed

таковаго, судились, какъ о наслѣдствѣ и доказывали, что его съѣсть слѣдовало ближайшему родственнику, а не кому другому. Такое судное дѣло случилось въ взводѣ г. Леницкаго, у котораго гайдуки съѣли умершаго гайдука ихъ взвода. Родственникъ покойника—гайдукъ изъ другаго десятка жаловался на это передъ ротмистромъ и доказывалъ, что онъ имѣлъ больше права съѣсть его, какъ родственникъ; а тѣ возражали, что они имѣли на это ближайшее право, потому что онъ былъ съ ними въ одномъ ряду, строю и десяткѣ. Ротмистръ... не зналъ, какой сдѣлать приговоръ и опасаясь, какъ бы недовольная сторона не съѣла самаго судью, бѣжалъ съ судейскаго мѣста. Во время этого страшнаго голода появились разныя болѣзни, и такіе страшные случаи смерти, что нельзя было смотрѣть безъ плачу и ужаса на умирающаго человѣ-

ка. Я много насмотрѣлся на такихъ. Иной пожиралъ землю подъ собою, грызъ свои руки, ноги, свое тѣло и что всего хуже,—желалъ умереть поскорѣе и не могъ,—грызъ камень или кирпичъ, умоляя Бога превратить въ хлѣбъ, но не могъ откусить. Вздохи: ахъ, ахъ—слышны были по всей крѣпости, а внѣ крѣпости — плѣнь и смерть. Тяжкая это была осада, тяжкое терпѣніе! Многіе добровольно шли на смерть и сдавались неприятелю: счастье, если кто попадетъ доброму врагу,—онъ сохранялъ ему жизнь; но больше было такихъ несчастныхъ, которые попадали на такихъ мучителей, что прежде нежели сдававшійся спускался со стѣны, былъ разсѣваемъ на части.

Того же года 15 октября, русскіе со стороны Пожарскаго начали вести подкопъ къ Китай-городу. Осажденные, замѣтивъ это, хотя отъ голода,

rotmistrem, zem go ia był blizszy ziesc, iako powinny, niz kto inszy; ci zas odpierali, zesmy blizszy do ziedzenia iego, poniewaz z nami w iednym ordynku y szeregú był y dziesiątku. Rotmistrz, iako novum emergens (?) nie wiedział, iako decretu ferowac, obawiając się tez, aby która strona, będąc urazona decretem, samego sędzego nie ziadła, musiał z trzybunału umykac. W tak tedy okrutnym głodzie nastąpiły rozmaite choroby, smierci srogie, ze na człowieka z głodu umierającego patrzac z strachem y nie bez płaczu przychodziło, ktorych wielem się napatrzył, ziemię pod sobą, ręce, nogi, ciało, iako mógł, zarił, a co naygorsza, ze choeby rad umarł, a umrzec nie mógł, kamien abo cegłę kąsał, prosząc p. Boga, aby w chleb przemienił, ale ukásie r... ogł. Ach! ach! wszedy pełno

w zamku, a przed zamkiem więzienie y smierc. Ciężkie oblężenie, cięższe wytrwanie było! Siła ludzi takich było, co dobrowolnie na smierc do nieprzyziaciela szli y sprzedawali się; więc ktory trafił na bacznego nieprzyziaciela, zachował go przy zdrowiu, a więcej niebożąt trafiło na okrutnikow, ze nim się z muru spuscił w sztuki rozsiekany był.

Tegoz roku 15 octobra, od Pozarskiego woyska Moskwa poczęła była podkop wiesc do Kitay-groda, ktorego oblężency postrzegszy, chocia iuz ledwie od głodu chodzic mogli, atoli iednak będąc serca mężnego, przebrawszy się cò duzszy, wpadli w nocy w on podkop, ludzi, co nalezli, pobili, podkopczyka samego wzięli, y zdrowo nazad do zamku się wrocili.

они съ трудомъ ходили, но какъ люди храбрые, перебрались за стѣну, кто былъ посильнѣе, ворвались въ подкопъ, перебили въ немъ, кого нашли изъ людей, взяли самага подкопщика и благополучно возвратились назадъ въ крѣпость.

Того же года 18 октября, русскіе устроили батарею у самой Москвы рѣки противъ Водяныхъ воротъ Кремля.

Того же года 1 ноября. Когда русскіе увидѣли, что осажденные уже очень слабы, то въ полдень съ великою силою пошли на приступъ изъ батарей Трубецкаго на Китай-городъ и съ великою потерею для несчастныхъ осажденных втоптали ихъ въ Китай-городъ; въ числѣ другихъ убили доблестнѣйшихъ: г. Сбрадскаго воеводича Быковскаго и г. Тваржинскаго.

Того же года 4 ноября, русскіе опять пошли на приступъ къ Китай-городу, но благодаря Бога, были отбиты.

Того же года 6 ноября. Когда насъ, несчастныхъ осажденных, зло-

получіе охватило со всѣхъ сторонъ, когда мы не могли получить никакой помощи отъ короля—нашего государя, когда колесо нашего счастья опрокинулось и насталъ иной конецъ нашихъ дѣлъ, такъ счастливо нами начатыхъ и поддерживаемыхъ долгое время нашей кровью, здоровьемъ и издержками, когда силы наши пали, природа наша отбазывалась служить, тогда мы, полумертвые, съ великою скорбію и плачемъ, взявъ во свидѣтели Бога, что мы ни чѣмъ неповинны передъ государемъ и отечествомъ, и удерживали столицу до тѣхъ поръ, пока намъ доставало не только старыхъ средствъ къ удержанію крѣпостей, столицъ, но и многихъ новыхъ, о которыхъ нигдѣ не говорится въ лѣтописяхъ и которыя мы оставили для потомства, мы принуждены были войти съ русскими въ договоръ, ничего не выговаривая себѣ кромѣ того, чтобы насъ оставили живыми. Русскіе того же дня

Tegoz roku 18 octobra, kosze Moskwa postawiła pod samą Moskwą rzeką, u Wodney bramy w Krymgrodzie.

Tegoz roku 1 novembris. Gdy iuz wiedziała Moskwa, ze my oblężency barzo słabi, o południu do szturm u puscili od koszow Trubeckiego do Kitaygroda z potęgą wielką, z niemałą szkodą oblężencow biednych wsparzy ich w Kitaygrod, miedzy ktorymi najzacniejszych zabiło p. Bykowskiego wojewodzica Sieradzkiego u p. Twarzynskiego.

Tegoz roku 4 novembra, znowu Moskwa do Kitaygroda puscila do szturm, ale za pomocą Boga odparci byli.

Tegoz roku 6 novembra. Gdysmy iuz oblężency nieszczęściem zewsząd ogarnieni

byli, ratunku zadnego od krola p. swego miec nie mogli, a koło szczęścia naszego opak się wywroczyło, dobrze zaczętych rzeczy y długo krwią, zdrowiem, kosztem swym promowowanych inakszy koniec effect swoy bierze, z wielkim kłopotem, gorzkim płaczem, gdy iuz siły ustały, człowieczenstwo daley słuzyć nie chciało, na poły obumarli, Boga wzięwszy na świadectwo, ze niwczym panu y oyczyźnie niewinni, trzymali stolice, poki im wszystkich sposobow nie tylko dawnych w dotrzymaniu stolice, fortec dostawało, ale y nowych wiele, dotąd w kronikach nie czytanych, na potomne czasy zostawiwszy, z Moskwą umowę uczynic musieli, nic więcey, aby ich tylko przy zdrowiu zostawili, ktorzy

дали присягу, что сохранять намъ жизнь и будутъ держать въ чести. И такъ, на слѣдующій день, 7 ноября, русскіе вошли въ крѣпость съ великою радостію, а въ насъ это вызвало великую скорбь и сожалѣніе. Рыцарство отведено въ таборы и роздано боярамъ, а имущество, какое у кого было, отняли и роздали русскимъ казакамъ. Принималъ его Кузьма. Г. Струся сначала отвели было въ монастырь, потомъ въ Чудовъ, а наконецъ, передали его въ тѣсный дворъ, укрѣпивъ его острогомъ и приставивъ стражу. Г. Будилу взяли себѣ Пожарскій, у котораго онъ пребывалъ шесть недѣль; затѣмъ его отослали въ Нижній-Новгородъ, о чемъ будетъ сказано ниже. Не мало товарищей перебили въ таборахъ вопреки присягѣ казаки и сами бояре, у которыхъ тѣ находились; въ таборахъ Трубецкаго перебили почти всѣхъ, а пѣхота рѣшительно вся была перебита.

Того же года 9 ноября, разослали

по крѣпостямъ изъ лагеря Пожарскаго роты — г. Будилы и г. Талафуса; людей Будилы всѣхъ перебили въ Галичѣ, а изъ Талафусовыхъ не многихъ спасли въ Соли-Галицкой наши казаки, явившіеся туда неожиданно, наѣздомъ.

Того же года 8 декабря. Его величество король, который отправился было на помощь [въ своимъ] въ Россію и былъ подѣ Волокомъ, узнавъ что русскіе взяли столицу, прислалъ подѣ Москву своихъ пословъ, но русскіе не хотѣли ихъ слушать, начали съ ними ссору; наши тоже не мало поработали съ ними и пошли назадъ. Въ это-то время больше всего перебили въ таборахъ нашихъ несчастныхъ осажденныхъ. Король, не имѣя возможности взять опять столицу, вывелъ всѣ свои войска изъ другихъ малыхъ крѣпостей и возвратился въ Польшу.

Того же года 14 декабря, г. Будила и Стравинскаго съ пѣсколькими старшими товарищами послали въ Нижній-Новгородъ, а товарищей

tego dnia obleżeniem przysięgę uczynili przy zdrowiu zostawic y w poszanowaniu miec. A tak nazajutrz 7 novembris, Moskwa w zamek weszła z radością swoią, a z wielkim smutkiem y z załością naszą. Rycerstwo do taboru wzięto, między boiar rozdano, majątnosci ich, co który miał, pobrano y kozakom Moskiewskim oddawano, ktore Kuzma odbierał. P. Strusa naupierwiey wprowadzono było do Kryztowskiego monastyrza, potym do Czudowego, a na ostatek do ciasnego dworu дано, obwarowawszy dobrze ostrogiem y strażą. P. Budziła k. Pozarski wziął do siebie, u ktorego był przez niedziel 6, potym go odesłano na Nizograd, iako będzie nizey. Towarzystwa nie mało w taborach kozacy y sami

boiarrowie, mając u siebie, pobili nad przysięgę, a w Trubeckiego taborach mało nie wszystkich, a piechotę zgola wszystką.

Tegoz roku 9 novembris, rotę p. Budziłową y p. Talaphusową z obozu Pozarskiego wysłano na zamki, ktorych pobito, — p. Budziłowich wszystkich w Galiczu, a p. Talaphusowych nieco ratowali kozacy nasi w Soli-Galickiey, ktorzy tam byli zaszli czatą.

Tegoz roku 8 decembris. Krol i. m. będąc pod Wołokiem, który był poszedł do Moskwy na odsiecz, dowiedziawszy się, że Moskwa stolice wzięła, przysłał posłow swych pod Moskwę, ale Moskwa słuchac nie chciała, zwadę z nimi zaczęła; nasi, podpracowawszy tez z nimi, nazad poszli, a na ten czas na-

вообще разослали по другимъ крѣ-
постямъ, какъ то: роту г. Калинов-
скаго, а также г. Влынецкаго съ
ротой—въ Балахну, а самага рот-
мистра Калиновскаго вмѣстѣ съ г.
Хотимскімъ въ Ярославль; роту г.
Стравинскаго послали на Унжу, но
тамъ хлопы побили ее; роту г. Под-
бильскаго послали въ Ядринъ, а са-
мага Подбильскаго послали вмѣстѣ
съ г. Будиломъ.

Того же года 25 декабря, въ самый
день Рождества Христова привезли въ
Нижній Новгородъ г. Будила и това-
рищей. Вмѣсто того, чтобы держать
ихъ въ чести, какъ присягали боя-
ре, ихъ посадили въ избу [съвѣзную],
а слугъ засадили въ тюрьму, и всёхъ
ихъ намѣрены были ночью перето-
пить, но княгиня — боярыня, мать
вышеупомянутаго Пожарскаго упро-
сила хлопство, чтобы имѣли уваже-
ніе къ присягѣ и службѣ ея сына.

Того же года 31 декабря, нака-
нунѣ новаго года, хлопы — Нижего-
родцы засадили г. Будила со всёми
его людьми въ каменную тюрьму,
очень темную и смрадную, въ кото-
рой они сидѣли 19 недѣль.

1613 года 14 января, [Будило] пи-
саль къ его королевскому величест-
ву изъ тюрьмы такое письмо. «Служа
въ эти времена отечеству саблей и
будучи готовы пролить кровь для ва-
шего королевскаго величества, мы
всею душою желали, чтобы представ-
лялись удобные случаи, съ одной сто-
роны, намъ показать нашу готов-
ность служить вашему величеству и
довершить начатыя дѣла, съ другой—
вашему величеству воздать намъ за
наши заслуги благодарностію. Когда
всемогущій Богъ передалъ во власть
вашего величества Московскую сто-
лицу, намъ представился было слу-
чай достигнуть нашихъ желаній.

szych biednych obłączencow naywięcej pobito
w taborach. Krol tez, nie mogąc stolicy re-
cuperowac, wszystkie ludzие zwiadszy z za-
meczkw inszych, do Polski się wrocil.

Tegoz roku 14 decembris, p. Budziła, p.
Strawinskiego z kilka towarzystwa starszymi
do Nizszego Nowogrodu poslano, a towarzy-
stwo do inszych zamkow, iako rotę p. Ka-
linowskiego do Bolochny u p. Wlynieckiego
z rotą, a rotmistrza p. Kalinowskiego do
Iaroslawa z p. Chocimskim; rotę p. Stra-
winskiego na Vndzie,—tych chłopi na Vndzie
pobili; p. Podbilskiego rotę—do ladryna, a
samego z p. Budziłem poslano.

Tegoz roku 25 decembra, na samę święto
Bozego narodzenia przywieziono p. Budziła
z towarzystwem do Nizszego Nowogroda.
Miasto poszanowania, na kotre przysięgli
boiarrowie, wsadzono ich do izby, a czeladz
wzięto do turmy, chcąc ich wszystkich nocą

topic, ale kniezhini boiarska, matka tego Po-
zarskiego uprosila u chłopstwa, aby mieli
baczenie na przysięgę y służbą syna iey.

Tegoz roku 31 decembra, w wigilią no-
wego lata, chłopi Nizniogrodecy p. Budziła ze
wszystkim (wszystkiemi?) w turmę wsadzili
murowaną, w ktoey siedzieli niedziel dzie-
wioletnascą, dosyc ciemney y smrodliwyey.

Anno 1613 ianuary 14, z turny list do
krola i. mosci taki pisal (p. Budziło?).

„Szablą po te czasy oyczyźnie służąc,
krwią na miłosciwą łaskę w. k. mosci goto-
wismy, sobie całym zawsze winszowali ser-
cem, aby się nam do oswiadczenia y popie-
rania animuszaw ku służbie w. k. mosci za-
czętych (do oswiadczenia animuszow ku
służbie w. k. mosci y popierania zaczętych
dział?) tak y w. k. mosci ku odmierzaniu
merit naszych wierną wdzięcznością occasie
coraz pogodne podawać mogli... (Gdy?) po-

Привзванные г. гетманомъ и введенные [въ Кремль] для защиты стѣнъ его, мы съ полною охотою вступили на эти стѣны, оставленные бѣжавшимъ съ нихъ войскомъ, въ которыхъ ожидалъ насъ голодъ, нужда и опасности, въ которыхъ мы въ срединѣ [русской земли] со всѣхъ сторонъ окружены были непріателемъ. Тѣснилъ насъ непріатель — мы сопротивлялись; шелъ онъ съ военною силою на приступъ, — мы отбивались; тѣснилъ насъ тяжкій, все преодоляющій голодъ, — мы и тогда крѣпились и боролись довольно долго, почти сверхъ силъ. Въ это время его милость г. гетманъ великаго княжества Литовскаго всѣми силами готовъ былъ подать намъ помощь и пришелъ выручать насъ, три дня бился съ непріателемъ, стоявшимъ въ укрѣпленныхъ мѣстахъ, перепробовалъ всѣ способы, какъ бы доставить

намъ продовольствіе, но такъ какъ непріатель въ громадной силѣ занялъ всѣ переходы, то къ великой нашей скорби гетману пришлось отступать, а намъ пришлось только насытить свои глаза и дожидаться помощи въ другое время. Затѣмъ истощилась обычная пища; алчущій, нуждающійся желудокъ искалъ новой пищи, — травы и корней, которые приходилось доставать изъ-подъ рукъ непріателя съ опасностію жизни, а часто и съ потерею ея. Истоцилась и эта пища, — мы кинулись на необычную, но по любви къ отечеству и уваженію къ добродѣтели сладкую пищу, — не щадили даже собакъ, — но не достало и такой пищи. Наступило затѣмъ рѣдко слышанное, по крайней мѣрѣ, скрываемое [у другихъ], а у насъ почти явное самопожирание. Настало время принять послѣднее рѣшеніе — терпѣть и выносить

dał p. Bog wszechmogący pod władzę w. k. mosci stolicę Moskiewską, podała się zatem y nam była occasia do dopinania pocztow w żądzach. Będąc od i. m. p. hetmana wezwani y na osadę murów wprowadzeni, z całosmy chęcią y mury odbiezałe, głodne, niedostatku y niebezpieczeństwa pełne, nieprzyiacielem zewsząd we szrodku ziemie opasane szlismy. Sciskał nieprzyiaciel, — opierało się; potęgą y szturmem następował, — odbiiało się; sciskał ciężko ciężki, a wszystko przemagaiający głod, — y z tym długo dosyc, a prawie nad siłę mocowało się y boiowało, w którym razie y całą był chęcią i. m. p. hetman w. x. Litewskiego nas wesprzec y ratowac, — nastąpił, gdzie mężnie z nieprzyiacielem, w fortelu swym stoiącym, całą trzy dni boiem się rozpieraiąc, sposobow wszystkich do dana (do dania?) zywnosci wymacawczy, za opanowaniem przez nieprzyiaciela gromadnego

wszystkich do przebycia mieysc, z wielkim naszym zalem, oczy tylko napasszy, odstąpic y na dalsze subsidia reserwowac się przyszło. Zeszło zatem na zwykley zywnosci, — szukał łakomy, a potrzebny zoładek nowej karmie, nowych traw y korzonkow, ktorych pod nieprzyiacielem z odwagą zdrowia swego zasięgac y onym często przyplacac przychodziło. Zeszło y na tych, — rzucił się do niezwyuczaynych, iednak dla miłosci oczyzny y ceny cnoty pod ten czas smakowitych potraw; nie stało, — psow nawet nie przypuszczano. Nastąpiła zatem rzadko słychana, a przynamnię skryta, u nas prawie iawnna samoiędz; nastąpiła ostatnia rezolutia — cierpiec y podiąd (podiać?) wszystko, coby ieno concept ludzi do dzwigania rzeczy podac mogli, uchodząc nawet y podeyrzenia poddania się oprócz samey smierci, a nic inszego przed się nie biorąc, iedno abysmy, iako synowie

все, что только может человѣческій разумъ придумать, чтобы выдержать такое положеніе, избѣгая даже подозрѣнія, что кромѣ смерти въ состояніи что либо заставить насъ сдаться, заботясь единственно о томъ, чтобы мы ни въ какой нашей обязанности не провинились передъ отечествомъ, какъ его сыновья, передъ милостивымъ нашимъ государемъ, какъ его слуги и вѣрные подданные, и какъ Поляки—передъ нашимъ народомъ, и оставили будущимъ временамъ памятникъ доблести, наконецъ подкрѣпляя себя надеждою, что когданибудь получимъ желанную военную помощь или, по крайней мѣрѣ, удовольствіе; но хитрый непріятель, зная, что у насъ въ крѣпости голодъ и что къ намъ можетъ прійти помощь поздно, зная также, что мы, какъ люди рыцарскіе, готовы умирать и что когда кровь обильно льется, то судьба еще держитъ въ нерѣшитель-

номъ положеніи вѣсы, не хотѣлъ нападать на насъ силою оружія, но умыслилъ стѣснить насъ голодныхъ и полумертвыхъ и однако ожидающихъ помощи и не вступающихъ ни въ какіе переговоры, ярмомъ голода и выморить насъ. Принявъ такое рѣшеніе, онъ достигъ того, что сто [?] чловѣкъ изъ нашего войска, необходимыхъ для защиты, умерли голодною смертію; тогда же въ слѣдствіе голода у многихъ потухла доблесть и многіе изъ товарищей и изъ пѣхоты, нарушивъ вѣрность, передались непріятелю. Когда, въ то время, какъ у насъ была лишь легкая одежда, неожиданно появился снѣгъ, когда недостало у насъ и послѣдней пищи—увядшей травы, когда самопоѣданіе до такой степени разъярило жадныя и голодныя пасти, что пришлось остерегаться не только непріятеля на стѣнахъ, но и въ стѣнахъ своего брата; когда господинъ не былъ увѣ-

oyczyźnie, iako służy y wierni poddani w. k. mosci, panu naszemu miłosciwemu, iako Polacy, narodowi swemu nic się w powinności swoiey nie zadłuzyli y wiekopotomnym czasom monumenta cnoty zostawili, krzepiąc się dobrą nadzieją wzdly kiedy požadaney odsieczy, lubo przynamniej posilku zywnoscia; ale nieprzyjaciel fortelny, wiedząc o głodnych defectach zamkowych, wiedząc o pozných naszych ratunkach, nie marte ludzi rycerskich nie („) gotowych umrzec odwagą krwi swey, która się na takim szancu gesto leie, a fortuna ieszcze szale w ręku ma, opprimowac, lecz głodnych, a na poly prawie zywych, z dobrą iednak otuchą obiecaney odsieczy czekaiąc, do zadnych prosto contractow nie przystępiących, niezbytym głodu iarzmem nas scisnąwszy y wymorzyć umysliwszy, y na tym się

samym usadziwszy, dopioł tego, że gdy szło (sto?) ludzi, do defensiey należących, głodną swiercią odeszło; gdy za głodem u wielu cnota zgasła, a wiele iako z towarzystwa, tak y piechoty, wiarę powiną złamawszy, do nieprzyziaciela się przedało; gdy za przyodzieniem sporym, a tak rano niespodzianym sniegiem y odcięciem przez to ostatniego zwiola—przewiedley trawy, y iuz tak łakomą y głodną paszczękę samoiędz rozdarło, że lubo to z muru od nieprzyziaciela, lubo w murze od swego się brata ostrzegac było, pan służy, sługa pana nie był bezpечen, czym nie mała część ludzi odeszła; gdy nie tylko zywym, ale y w ziemi leżącym trupom nieprzepuszczano; gdy iuz prawie nie tylko cienie ludzkie y tych na murach omale zostali, Kitay szturmem potężnym wziął, zaczym wszystkie sposoby w trzymaniu fortecy przetrwawszy,

рень въ слугѣ, слуга въ господинѣ, отъ чего не малая часть войска погибла; когда не только живымъ, но и лежащимъ въ землѣ трупамъ не было пощады; когда у насъ на стѣнахъ остались, можно сказать, не люди, а однѣ тѣни, да и тѣхъ было мало: тогда непріятель взялъ сильнымъ приступомъ Китай-городъ, послѣ чего мы, выдержавъ все виды осаднаго положенія, избрѣвъ сами въ примѣръ будущимъ временамъ много новыхъ способовъ защиты, нигдѣ не встрѣчаемыхъ въ лѣтописяхъ, не имѣя никакого извѣстія не только о вспомогательномъ войскѣ, но просто ни о какой помощи, полумертвые, призывавъ во свидѣтели Бога, который все видитъ, управляетъ дѣлами каждаго и даетъ и отнимаетъ монархіи, призывавъ во свидѣтели самаго непріятеля, рѣшились сдаться ему. Можно ли было дольше не сдаваться, ваше королевское величество изволите су-

дить по самымъ условіямъ сдачи, которыя мы принуждены были принять отъ непріятеля. Итакъ, вотъ мы, надѣявшіеся передать стѣны, обильно облитыя нашею кровію, въ руки вашего величества, давно желаннаго гостя, и почти достигавшіе этой цѣли, въ слѣдствіе замѣшательства въ дѣлахъ, почти оконченныхъ и сверхъ ожиданія долго поддерживаемыхъ, замѣшательства, произведеннаго не нами, видитъ Богъ, а какою то пагубною, злосчастною судьбой, сами отдались въ руки непріятеля. Надѣясь съ самаго начала дѣла на милость вашего величества и благодарность рѣчи-посполитой за нашу трудовую службу, мы тѣмъ болѣе теперь увѣрены, что ваше величество не откажетесь отправить пословъ и другихъ [лицъ?], которые бы обмѣняли [?] насъ [на русскіихъ плѣнныкъ?]. Итакъ, эти тяжкіе труды, безсонныя ночи на стѣнахъ, раны, разстройство

wiele nowych z siebie y w kronikach dotąd nie czytanych, na przykład potomnym czasom podawszy, zadney wiadomosci nie tylko o prętkiey odsieczy, ale prosto o zadney (pomocy?) nie mając, napoły obumarli, Boga, który widzi wszystko, który kozdego sprawy diriguie, który sam monarchie bierze y daie, nieprzyjaciela nawet samego wziąwszy świadkiem, poddać iesmy się musieli, które poddanie, iesli mogło bydz dłuzezy zatrzymane, po samych conditiach, ktoesmy od nieprzyjaciela przyjąć musieli, w. k. mosc zrozumiec będziesz raczył. O te ich my się, (Otosmysię?) ktorysmy ręce w. k. mosci pocałowawszy, mury, krwią dobrze oblane, z rąk swych do rąk w. k. mosci, dawno požadanego goscia, oddać nadzieję mieli, a prawie iuz to w rękę mieli, za pomieszaniem nie przez nas, Bog to widzi, ale przez

opaczny y nieszczęsny iakis wrok, niemal dopiętych, a prawie nad spodziewanie długo trzymanych rzeczy, sami się w ręce nieprzyjacielskie dostali. Za taką z samego nieprzyjaciela (przyscia?) o łasce ku nam w. k. mosci y wdzięczności rzeczypospolitei nadzieją (pewnismy?), że weyrzawszy na pracowite służby nasze, iako posłów; tak y innych, ktorzy (by nie?) odwołczą zmianę uczynić (nam mogli?), zbraniac się w. k. mosc nie będziesz raczył. Te tedy prace, trudy pracowite przetrwawszy, nocy bezsenne na murach, szwanki y urazy, iako na zdrowiu, tak y na chudobie, w nedostatku drogoscją podjęte, a teraz iuz do reszty przywiedzionych (przywiedzione?), to kolo szczęścia naszego, indziey zmierzające, wywroczone, przed maiestat y (w?) miłościwea, wdzięczne zarobkow naszych uwazenie w. k.

здоровья, потери въ лошадяхъ при до-
роговизнѣ [всего], теперь уже до-
шедшія до крайности, это колесо
счастія, обратившееся въ другую
сторону и теперь павшее примите
ваше величество въ ваше милости-
вое и благодарное вниманіе. Уни-
женно просимъ ваше величество при-
писать случившееся съ нами обычно-
му перевороту судьбы, смотрѣть на
насъ милостивыми, благодарными ко-
ролевскими глазами, немедленно осво-
бодить насъ, не дать намъ изгнаться
до конца въ этомъ горѣ и заключеніи,
не держать насъ долго въ этой па-
губѣ, въ которую насъ ввергла злая

судьба, дурно воздавшая намъ за на-
ши доблестныя заслуги. Когда мы
отсюда будемъ скоро освобождены,
то будемъ служить поощреніемъ
для тѣхъ, которое несутъ подоб-
ное иго службы при вашемъ величе-
ствѣ, а для тѣхъ, которые подрас-
таютъ, чтобы поступить на службу
вашего величества и принять участіе
въ храбрыхъ дѣлахъ, будемъ слу-
жить сильнымъ возбужденіемъ и
громкимъ, способнымъ воодушевить
и другіе народы, примѣромъ. За
тѣмъ цѣлуя руки вашего величества,
свидѣтельствуемъ вамъ наше вѣрно-
подданничество.»

mosc przyimiesz. Unizenie prosimy, abys w.
k. mosc, communi sorte to, co się stało,
przyczytawszy, na nas miłosciwym y powin-
nie wdzięcznym okiem panskim respoctowac
y niemieszkalnie oswobodzic raczył, nie dając
do ostatka w tey tesknicy y w więzieniu
zaginac, nietrzymając nas długo w tym ra-
zie, na ktory nas iniqua sors, inaczey cnot-
liwe merita nasze odmierzając, zephnęła,
zład my („) za chętnym y przętkim elibero-

waniem nam, (nas?) zywo pozostalym (pozo-
stalych?) do dalszych tym, ktorzy przy boku
w. k. wosci toz iarzmo dzwigają, gorętszych
(dziel?), tym zasię, ktorzy rostą, do nowych
zaciagow y odwag w sluzbach w. k. mosci
zarka urose pobudka y głosno brzmiący,
obce nawet natie pobudzic mogli (mogący?)
excitarcz (będzie?). A za tym przy pocałowaniu
ręki w. k. mosci wierne poddanstwo odda-
iemy.“



ПОХОДЪ

МОСКОВСКАГО ЦАРЯ ДИМИТРІЯ ВЪ МОСКВУ

СЪ СЕНДОМІРСКИМЪ ВОЕВОДОЙ ЮРІЕМЪ МНИШКОМЪ

И ДРУГИМИ ЛИЦАМИ ИЗЪ РЫЦАРСТВА.

1604 года.

(Рукопись бібліотеки Главнаго Штаба № 3,267).

Смотръ войскъ подь Глинянами, гдѣ съѣхавшееся рыцарство составило кругъ и избрало гетманомъ Сендомірскаго воеводу, а полковниками: Адама Жулицкаго и Адама Дворжицкаго. Послѣ того, какъ въ кругѣ приняты были [походныя] правила, три роты — Санецкаго старосты [Станислава Мнишка], г. Фредра, царская и 400 человекъ пѣхоты пошли съ царевичемъ, а другіе роты пошли по сторонамъ и позади и сошлись только уже подь Днѣпромъ, въ

двухъ миляхъ отъ Кіева, въ Острѣ, при границахъ Московскаго государства. Идя къ Кіеву, мы боялись войска Краковскаго кастеляна, князя Островскаго, котораго (войска) было нѣсколько тысячъ и которое стерегло насъ до самого Днѣпра, поэтому мы были очень осторожны, не спали по цѣлымъ ночамъ и имѣли на готовѣ лошадей.

Потомъ мы пришли къ Днѣпру. Краковскій кастелянъ приказалъ увести прочь всѣ паромы, поэтому

Wyprawa czara Moskiewskiego Dymitra do Moskwy z Gerzim Mniszkiem, woiewodą Sendomińskim i z innymi rycerstwem. Roku 1604.

Popis woyska pod Glinianami, gdzie rycerstwo, zieczawszy się, uczynili koło y obrali między sobą hetmana pana woiewodę Sendomińskiego, połkownikami: p. Zulickiego Adama, y p. Adama Dworzyckiego. Uchwaliwszy artykuły w kole, ruszyły się z czarowiczem roty trzy: pana starosty Sanockiego, p. Fredrowa,

czarska, piechoty 400, a insze roty poszły w bok y pozad, y nie zeszyły się do kupy, asz nad Dnieprem, 2 mili za Kiiowem, ku Ostrzu, ku granicy Moskiewskiej. Idąc ku Kiiowu, obawialismi się woyska x. Ostrowkiego, kastelana Krakowskiego, ktorego było kilka tysięcy, ktore się wieszalo nad nami asz do samego Dniepru, dla czegosmy byli ostrozni, niesypiając po całej nocy y konie gotowe mając.

Przyszlismy potym nad Dniepr, gdzie pan Krakowski wszystkie prumy kazał pozaciągać precz, y dla tegosmy się kilka dni,

мы оставались у Днѣпра нѣсколько дней, пока не пришли къ намъ паромы. Благодаря Бога, мы переправились черезъ Днѣпръ благополучно. Только одинъ товарищъ, долго страдавшій лихорадкой и горячкою, которому въ этой болѣзни надоѣла жизнь, нарочно соскочилъ съ парома и утонулъ. Переправившись черезъ Днѣпръ, мы шли черезъ веселые лѣса и поля, черезъ богатые луга; много было тамъ вкусныхъ ягодъ, по немногу мы добывали себѣ и продовольствіе.

Миновавъ Оршу, украинную крѣпость нашего государя-короля, мы пошли подъ Моравскъ, крѣпость Московскую. Въ пяти миляхъ отъ Моравска рыцарство и гетманъ согласно приняли рѣшеніе отправить впередъ нѣсколько полковъ казацкихъ, и отправили Бѣлешка, имѣвшаго 2000 украинскихъ казаковъ, затѣмъ Куцка и Швейковскаго.

Русскіе въ Моравскѣ, получивъ

zatrzymali nad Dnieprem, poki nam nie przyszły pramy y z łaski Bozey przewiezlismy się przez Dniepr bez szkody. Tylko ieden towarzysz, mając czas długi febrę y gorączkę, umyślnie wyskoczył z pramu w wodę, utęskniwszy sobie w chorobie, utonął.

Przeprawiwszy się przez Dniepr, poszlismy dąbrowami y polmi, bardzo wesolemi, trawami, bardzo wielkimi y jagodami, wdzięcznemi, zasiągając y zywności po trosze.

Minąwszy tedy Orszą, zamek ukraienny krola pana naszego, szlismy pod Mozaysk (Morawsk?), zamek Moskiewski. Będąc od niego w 5 mil, zgodziwszy się iednostaynie rycerstwo z p. hetmanem, wyprawili przed sobą kilka pułków kozackich, mianowicie Bielezska, który miał kozaków ukraiennyh 2000, Kucka drugiego, y Szwaykowskiego.

Dowiedziawszy się Moskwa na Mozaysku

извѣстіе, что въ ихъ землю вступаетъ царь съ польскимъ войскомъ, съ тревогой стали совѣщаться между собою и больше изъ страха, нежели по доброй волѣ отправили къ царю пословъ съ заявленіемъ, что сдаются. Мы въ строю пришли подъ эту крѣпость, и расположились лагеремъ, а царь и г. воевода вѣхали въ крѣпость, приняли ее съ вооруженіемъ и русскіе тогдаже изъявили покорность и принесли присягу.

Вооруживъ крѣпость, мы отправились къ Чернигову, лежащему въ 18 миляхъ отъ Моравска надъ тою же рѣкой Десной. Черниговъ очень сильная крѣпость, и городъ этотъ хорошо вооруженъ пушками. Казаки, пришедшіе впереди войска къ Чернигову, подѣзжали подъ крѣпость и городъ, и кричали, чтобы Черниговцы сдались царю Димитрію Ивановичу. Черниговцы не послушались этого, а напротивъ стали стрѣлять

(Morawsku?), isz idzie car w ziemię z wojskiem Polskim, poczęli sobą trwozyc y radzyc; dla tego więcej z boiazni, niz dobrej woley, wyprawili posly do czara, poddawiając się. I przyszlismy z wojskiem w sprawie pod tenze zamek y położylismy się obozem, a car z p. woiewodą. wiechał do zamku, odebrał go y z armatą, y Moskwa zarazem oddali posłuszenstwo z przysięgą.

Opatrzywszy zamek, ruszylismy się pod Czernieiw (Czernihow?) 18 mil od Mozayska (Morawska?), nad tąz rzeką Dębna (Desna?) leżący, nad którą y Mozaysk. Czernieiw —zamek bardzo mocny y miasto—dobrze armatą opatrzone. Kozacy przyszedszy przed wojskiem pod Czernieiw, podiezdźzali pod zamek y pod miasto, wołaiąc, aby się podali carowi Dymitru Iwanowiczu. Niedbali na to, owszem strzelali na kozaki y siła pobili;

въ казаковъ и много ихъ перебили, но узнавъ, что Моравскъ сдался, составили совѣщаніе и соглашались сдать-ся царевичу. Противъ этого возста-валъ только воевода князь Иванъ ²³, котораго рускіе связали. Между тѣмъ, казаки пошли на приступъ къ городу и взяли его. Они желали до прихода войска разграбить его и обогатиться. Рускіе изъ Чернигова дали объ этомъ знать [царю] и просили послать казакамъ приказъ, чтобы не грабили города, такъ какъ мы, говорили они, сдаемся доброво-льно. Царь и войско сожалѣли объ этомъ и царь отправилъ къ ка-закамъ дворянъ и воиновъ своей роты, Станислава Боршу и г. Прже-радовскаго, но пока они прибыли, казаки уже разграбили городъ и опустошили все; передъ домами стояли лишь пустые короби. На слѣдующій день пришелъ къ Чер-нигову царь съ войскомъ, которое

было въ строю, и, увидѣвъ злое дѣло казаковъ, послалъ въ ихъ лагерь объявить имъ сильный гнѣвъ и при-казъ возвратитъ взятое, въ особен-ности одежду, въ противномъ слу-чаѣ царь съ войскомъ пойдетъ на ихъ. Казаки прислали къ царю и къ рыцарству посольство съ прось-бой [не дѣлать этого] и объясняли, что у нихъ много людей убитыхъ и ра-неныхъ [Черниговцами], что мы, гово-рили они, захватили городъ, желая услужить царю и боясь, чтобы рус-кіе не укрѣпились и не были намъ сильнѣе. Царь на нѣсколько дней удержался идти на нихъ, приказавъ имъ все таки возвратитъ одежду. Они ее возвратили, хотя не всю, а царь съ воеводой расположился лагеремъ тутъ же подъ Черниго-вымъ.

Тутъ рыцарство просило у царя денегъ, жалуюсь на свою нужду въ одеждѣ и продовольствіи. Царь взялъ

jednak dowiedziawszy się, że się Mozaysk podał, weszli w radę y iedni pozwalali pod- dac się carowiczowi, telko był przeciw temu ieden woiewoda kniaz Iwan, ktorego Moskwa związali; a interim kozacy puscili do szturm- u do miasta y ubiegli go, chcąc się łupem zbo- gacie, nimby woysko przyszło. I tak Moskwa dała znac z Czernieciowa, prosząc go, aby posłał do kozakow, zeby miasta nie plondrowano, gdysz się dobrowolnie podaiemy. Będąc car stąd załosny z woyskiem swym, wyprawil do kozakow pana Stanisława Borsze z p. Przer- adowskim—dworzanow y żołnierzow swey rot- y, y nim ci posłowie przybiezeli, tym kozacy miasto splundrowali, złupili, tylko krobie stały prozne przed dumami. Potym nazaiutrz przyszedł car z woyskiem sprawnym pod Czernieciow, a obaczywszy złą sprawę kosa- kow, posłał do ich obozu, frasując się na

nich bardzo, a rozkazując, aby to powracali, co pobrali, mianowicie fanty, alias czar z rycerstwem inszym bitwę im da. Przysłali tedy kozaky, prosząc cara y rycerstwa, obma- wiając się, że bardzo wiele mają zabitych y rannych, „a zesmy to miasto dla tego ubiegli, abysmy się mogli czarowi tym przysluzyc, oba- wiając się, aby się Moskwa, zmocniwszy, nie byli nam silni“; iednak przecie zatrzymał się czar do kilku dni, przykazawszy, aby powra- cali fanty, ktore kozaki, choc nie wszystkie, pooddawali, a car z p. woiewodą tusz pod Czernieciowem położyl się obozem.

Tam rycerstwo prosilo czara o pieniądze, uskarżając się na niedostatek swoy, iako w odzieniu, tak w zywności. Wziąwszy car z zamku Czernieciowskiego zł. 10,000, podzielił między rycerstwo. Tam tydzien pod Czernie- ciowym odpoczyliśmy.

изъ Черниговской крѣпости 10000 золотыхъ и раздѣлили между рыцарствомъ. Подъ Черниговымъ мы отдыхали недѣлю.

Оттуда мы двинулись подъ Новгородокъ [Сѣверскій], остоящій отъ Чернигова въ 36 миляхъ и шли все лѣсами.

Казаки, придя къ Новгороду, лежащему надъ тою же рѣкой Десной, хотѣли идти на приступъ, но боялись подвергнуться отъ царя такой же бѣдѣ, какъ подъ Черниговымъ, а между тѣмъ [пока они думали], начальникъ крѣпости Басмановъ сжегъ городъ и заперся въ крѣпости. Потомъ пришелъ съ войскомъ въ строю царь и послалъ къ крѣпости для переговоровъ нѣсколько человекъ, а именно: Матвѣя Домарацкаго, Станислава Боршу, Бялоскорскаго, старосту Острскаго и другихъ, а также нѣсколькихъ русскихъ изъ Моравска; но русскіе въ Новгородѣ не хотѣли вступать въ переговоры, на-

противъ сильно стрѣляли въ нашихъ и кричали: «а б... сыны, вы съ вояромъ прѣехали на наши деньги».

Когда войско расположилось лагеремъ надъ рѣкой Десной, отъ крѣпости въ четверти мили или даже и ровно въ мили, то сейчасъ приказано было рыть вблизи крѣпости шанцы и плести корзины. Поставивъ тамъ 8 не большихъ полевыхъ орудій и 6 смиговницъ на колесахъ и винтахъ, стали стрѣлять въ крѣпость, пробуя, не пожелаютъ ли русскіе сдаться. Въ то время и наши гусары въ качествѣ охотниковъ сошли съ коней и ходили на приступъ, а остальные роты стояли въ полѣ. Русскіе своими выстрѣлами два раза отражали нашихъ отъ крѣпости. Ночью мы сдѣлали деревянные башни на саниахъ, стали двигать ихъ передъ собою и такимъ образомъ тихо пошли въ третій разъ къ крѣпости. При этомъ 300 человекъ шли съ приметомъ, т. е. съ со-

Stamtąd ruszyliśmy się pod Nowogrodek, od Czernieiowa mil 36, wszystko lasami.

Kozacy, przyszedszy pod Nowogrodek, nad tą rzeką Dębna (Desną?), chcieli puscic do szturm, lecz się bali takiego kłopotu od czara, iako pod Czernieiowem, a w tym Bosmam—sprawca zamku tego popalił miasto, a sam się zamknął na zamku.

Przyszedł potym carowicz z wojskiem swym sprawionym y posłał na traktaty pod zamek kilkunastu, a mianowicie: pana Matyasza Domorackiego, p. Stanisława Borszę, p. Białoskorskiego, starostę Ostrskiego, także Moskwy z Mozayska; iednak Moskwa nie chciała do traktatów, owszem strzelali na naszych potężnie, wołając: „a błędyn synowie, przyięchaliscie na nasze degi z worom.“

Położywszy się wojsko obozem nad rzeką Dębna (Desną?), od zamku cwierec mile albo mile rowne, zaraz kazano pod zamkiem szanec kopac, pleść kosze. Tam wprowadziwszy działek niewielkich polnych 8, a smigownic na kółkach y na srubach 6, strzelali do zamku, probując, azaby się chcieli podac, y na ten czas ochotnik posiadali z koni nasi uszarze y chodzili do szturm, a insze rotы stali w polu, y po dwakroc naszych Moskwa odstrzelała od zamku. Trzeci raz w nocy, porobiwszy szturmь drzewiane albo baszty na saniach, prowadząc ie przed sobą, takesmy szli pod zamek cicho. Przytym szło do 300 ludzi z namiotami, to iest słomą y chrustami, chcąc potym y chrosty zapalic koło zamku. I podszedzy pod zamek, miotali chrosty pod

ломой и хворостомъ съ намѣреніемъ зажечь ихъ вокругъ крѣпости. Подойдя къ крѣпости, они бросали хворостъ въ крѣпостной ровъ. Русскіе замѣтили это, стали стрѣлять изъ пушекъ и нанесли нашимъ не малый вредъ. Приступъ этотъ продолжался съ вечера до разсвѣта. Наши вида, что безъ сильныхъ пушекъ, которыми бы можно было пробить стѣну крѣпости, не было никакой возможности взять крѣпость, отступили съ немалою потерю. Царевичъ былъ очень печаленъ, онъ почти падалъ въ обморокъ съ печали, ропталъ на свое несчастіе и на поляковъ и говорилъ: «я имѣлъ о полякахъ лучшее мнѣніе, а теперь вижу, что они такіе же люди, какъ и другіе». Тѣ изъ рыцарства, которые были при царевичѣ, крикнули: «не порочь нашей доброй славы, потому что всѣ народы знаютъ, что намъ не диковина брать приступомъ сильныя крѣпости. Хотя мы не обя-

заны ходить на приступы, но, оберегая славу нашихъ предковъ, мы до сихъ поръ не отказывались отъ этого и теперь не отказываемся,—прикажи только пробить дыру. Когда намъ придется встрѣтиться съ этимъ непріателемъ въ открытомъ полѣ, тогда вы, милостивый царь, увидите польскую доблесть, которой теперь не можете понимать». Въ скоромъ времени царевичъ дѣйствительно насмотрѣлся на доблесть нашихъ поляковъ и послѣ того уже иначе объ нихъ думалъ. Потомъ дошло до того, что наши сомнѣвались въ его справедливости. На слѣдующій день, благодаря всевышняго Бога, пришло пріятное извѣстіе, что идутъ послы изъ города Путивля, отстоящаго отъ Новгорода въ 15 миль, съ объявленіемъ, что Путивляне поддаются. По дивному устроению божію это случилось такимъ образомъ: русскіе царскіе алебардники, прибывшіе съ царемъ еще

zamkiem w row. Moskwa postrzegła, strzelali z dział, y niemalo naszych poszkodzili. Trwał ten szturm z wieczara do switania. Widząc nasi, ze y podobienstwa do dobycia zamku niebyło, nie mając potężney armaty do tego, którąby mogli dziurę wybic, odstapili z nie małą szkodą swoich. Zaty m carowicz, będąc załosnym bardzo, az prawie omdlewał od frasunku, narzekając na nieszczęście swoje y na Polaki, mówiąc te słowa: „zem ia cos większego rozumiał o Polakach, ale tesz widzę ludzie, iako inszy“. Rycerstwo w tym krzyknęli, ktorzy natenczas byli przy carowiczu: „nie uymuy nam dobrej sławy, poniewaz to wiedzą wsytki narody, iz nam nie nowina mocnych zamkow szturmem dobywac. Choc tego powinność na-

sza nie niesie, abysmy do szturmowi mieli chodzic, iednak, poprawując sławy przodkow swych, niezbranialismy się tego do tych czasow y zbraniac nie chcemy, tylko kasz dziurę wybic; a kiedy nam przydzie potkac się polem z tym nieprzyiacielem, tam wasza moc poznasz, miłościwy czaru, dzielność y męztwo polskie, o ktorym teraz mało rozumiesz“. I niedługo potym napatrzyl się dzielności Polakow naszych, y inaczej potym rozumiał o nich. Przyszło potym naszym do tego, ze wąpili o iego sprawiedliwosci, asz nazaiutrz, z łaski p. Boga nawyszszego, przyszła nowina pocieszna, iz posłowie idą z miasta Putywła, 15 mil od Nowogrodka, z poddanstwem od Putywlanow, co takim sposobem się stało za dziwną sprawą Bożą, ysz

изъ Самбора, поѣхали подѣ Путивль за продовольствіемъ. Русскіе изъ Путивля поймали ихъ и спрашивали: «что вы за люди»? Они дали имъ такой отвѣтъ: «мы ваши братья, идемъ въ отечество съ природнымъ нашимъ государемъ Димитріемъ Ивановичемъ». Не довѣря имъ, русскіе изъ Путивля хотѣли подвергнуть ихъ пытѣбъ, но тѣ сказали имъ: «наша жизнь въ вашихъ рукахъ; вы можете дѣлать съ нами, что вамъ угодно, но мы не можемъ сказать вамъ ничего другаго кромѣ того, что знаемъ и что навѣрное узнали, т. е. что онъ истинный наслѣдникъ, и совѣтуемъ и вамъ ударить ему челомъ», Путивляне, подумавъ хорошо объ этомъ и посовѣтовавшись между собою, повязали своихъ воеводъ и привели ихъ въ лагерь подѣ Новгородъ. Царевичъ и все рыцарство не мало были этимъ обрадованы, тѣмъ болѣе, что послѣ того сей-часъ

же на третій или четвертый день сдалось нѣсколько крѣпостей, какъ то: Рыльскъ, Камарынская волость.

Послѣ того привезли изъ Путивля 5 осадныхъ орудій и 5 меньшихъ, ввели ихъ въ шанцы, для которыхъ выбрали лучшее мѣсто, стали изъ нихъ сильно стрѣлять и въ первый день убили ими въ крѣпости до 60 человекъ, потому что ядра пролѣтали насквозь. Изъ этихъ орудій стрѣляли день и ночь въ теченіи недѣли.

Потомъ пришло къ намъ извѣстіе, что для отраженія насъ идетъ очень большое Борисово войско, котораго было, говорили, до 200,000. Благодаря Вога, наши этого не убоялись, а съ разныхъ ротъ собрались на рекогносцировку охотники и, избравъ себѣ старшихъ и вождей, отправились къ Борисову войску съ хорошими русскими проводниками. Русскіе изъ Борисова войска тоже отправили на рекогносцировку нѣ-

halabartnicy czarscy—Moskwa, ktorzy ieszcze z Sambora przyszli z carem, iechali dla zynnosci pod Putywł, ktorych Moskwa z Putywła, poymawszy, pytała: „coscie za ludzie?“ Oni im dali tę sprawę, „zesmy są bracia waszy, ktorzy idziem do oyczyzny z Dymitrem Iwanowiczem, panem naszym przyrodzonym“. Nie dufając im w tey mierze, chcieli ich wziąć na próbę, ktorzy im powiedzieli, ze „gardła nasze w rękach waszych są; wolno wam poczynac z nami, iako chcecie, iednak my nie mozem inaczy zeznac, iedno iako wiemy y czegosmy doznali, iz iest prawdziwy dziedzic, y wam radzimy, abyscie się mu poklonili“. Oni to dobrze u siebie uwazywszy y naradziwszy się społem, powiazali woiewody y przywiedli ie do obozu pod Nowogrodek, z czego był nie pomału pocieszony carowicz y ze wszytkiem rycer-

stwem, gdyz potym zaraz trzeciego albo czwartego dnia poddali się kilka zamkow, mianowicie: Ryłsk y Komarska włose.

Przywieziono potym z Putywła dział burzących 5, mniejszych 5 y, wprowadziwszy ie w szance, upatrzywszy mieysce lepsze szancom, strzelano z nich do Nowogrodka bardzo potężnie, y ubito pierwszego dnia w zamku do 60, bo kule przechodziły nawyłot, a strzelano z nich niemal cały tydzien we dnie y nocy.

Przysła potym do nas wiesc, isz idzie na odsiecz woysko Borysowo, bardzo wielkie, ktorego, powiedali, było na 200,000. Naszi się tego z laski Bozey nie strachając, zebrawszy się na czatę, ochotnik z roznych rot, szli pod woysko Borysowo z dobrimi y pewnemi kalauzy Moskiewskimi, obrawszy z posrodku siebie starsze y wodze.

сколькo тысячъ татаръ. Нашихъ было не больше 800. Съ татарами мы неожиданно сошлись ночью и дали имъ битву. Благодаря Бога, они подались назадъ, мы загнали ихъ въ болото и многіе изъ нихъ потонули. Мы взяли много плѣнныхъ, — нѣсколько десятковъ, которые во время пытки дали намъ надлежащія свѣденія о своемъ войскѣ и объявили, что оно очень велико.

Черезъ недѣлю послѣ того, ночью пришло на насъ подь Новгородокъ Борисово войско, почти къ самому лагерю, такъ что наша стража отступила къ лагерю, давая знать, что наступаетъ громадное войско. [Сендмирскій) воевода, какъ гетманъ, послалъ свѣжую стражу и приказалъ стеречь неприятеля, пока, Богъ дастъ, не настанетъ день. На утро наше войско, призвавъ на помощь Бога, затрубивъ тихо въ мунштукъ, вышло въ поле. Русскіе мужествен-

но стали; оба войска приглядывались одно къ другому и выпускали наѣздниковъ. Басмановъ, между тѣмъ, сталъ стрѣлять въ насъ изъ крѣпости и дѣлать часто вылазки. Поэтому наши отрядили нѣсколько сотъ казаковъ и приказали имъ наблюдать за русскими въ Новгородѣ. Казаки нѣсколько разъ вгоняли ихъ въ самую крѣпость, рубя саблями. Между тѣмъ, наступилъ вечеръ, потому что весь тотъ день прошелъ въ переговорахъ царевича съ русскими, потому царевичъ и не давалъ имъ сраженія. Уже на слѣдующій день, когда переговоры не устранили битвы, громадное Московское войско пришло къ самому нашему лагерю. Наши были готовы и въ строю вышли изъ лагеря. Наши, выстроивъ войско, какъ находили лучше, приказали ударить ротъ г. Неборскаго, состоявшей изъ 200 коней. Неборскій хорошо ударилъ на нихъ, однако русскіе

Z wojska także Borysowego wyprawiła Moskwa Tatarów na czatę kilka tysięcy. Naszych nie było więcej 800, z ktoremiśmy się zeszli w nocy inspatę y dalimy im bitwę. Z łaski Bozey, tył podali y naganialimy ich do błota; wiele ich potonęło; więzniom (wieznioŃ?) dostalimy siła, do kilkudziesiąt, ktorzy nam dali dobrą sprawę o woysku na mękach, ze bardzo wielkie.

W tydzień potym ono woysko Borysowo przyszło na nas w nocy pod Nowogrodek prawie do samego obozu, asz straż nasza ustąpiła do obozu, dawaiąc znac o wielkim ludu. P. woiewoda, iako hetman, posłał straż z wieżą z obozu, aby strzegli asz da pan Bog dzien. Nazaiutrz, wziąwszy pana Boga na pomoc, zatrąbiwszy cicho przez munsztuk, wyszło woysko z obozu w pole przeciwko nim. Moskwa potężnie stanęła, przypatrując się

sobie, a harce zwodząc, a Bosman nieomieszkiwał wycieczek częstych czynic z zamku, strzelaiąc na nas. Dla tego naszy, kozakow kilkaset na to odłączywszy, kazali miec na nie oko. Ci ich wsiekali kilkakroc w sam zamek. W tym wieczor zaszedł, bo dzien ten zszedł na traktatach carowicza z Moskwą, dla tego bitwy nie dał. Asz nazaiutrz, kiedy nie mogło byc inaczy, przyszło woysko Moskiewskie, bardzo wielkie, asz do samego obozu. Będąc naszy pogotowiu, wyszli z obozu w sprawie. Tam uszykowawszy woysko, iako nalepiey rozumieli, kazano się potkac rocie p. Nieborskiego 200 koni, y uderzył się dobrze o nich, iednak sparła go Moskwa. On, odwiódszy rotę, przyszedł znowu do sprawy, skoczył do nich ze dwiema rotami z Kruszyną y Bylinskim. Dworzycki, nie mieszkaiąc, z rotą swą petyhorską potkał się mężnie, ze

отразили его. Онъ отвелъ роту, устроилъ ее и съ двумя другими ротами Крушныи и Былинскаго, скопчилъ снова на русскихъ. Дворжицкій съ своею пятигорскою ротою тоже мужественно ударилъ, такъ что [вѣ] они почти смѣшали русскихъ. Затѣмъ скопили двѣ гусарскія роты, — Санецкаго старосты и г. Фредра, а третья—г. Щуки хорошо подкрѣпляла ихъ. Когда же ударила четвертая—царская рота, состоявшая изъ 200 коней, то оказала большую услугу, потому что сейчасъ же стало отступать то громадное Московское войско. Оставались еще у насъ вспомогательныя роты, которыя не вступали въ битву, потому что не было нужды. Борисовы стрѣльцы, которые въ числѣ нѣсколькихъ тысячъ зашли въ долину, не сразу были замѣчены нами. На нихъ приведена была наша пѣхота, которая, при Божіей помощи, всѣхъ ихъ разгромила. И такъ, при Божіей помощи,

овладѣли мы полемъ битвы и одержали побѣду, а Борисово войско отступило отъ насъ за двѣ мили и въ лѣсу окружило себя засѣлками и рвами. Въ то время наши отняли у русскихъ золотое, очень дорогое знамя, которое было знаменемъ для всего войска.

На слѣдующій день, по христіанскому обычаю, хоронили тѣла убитыхъ русскихъ. На мѣстѣ битвы сдѣлано было три огромныхъ могилы и въ нихъ кидали русскихъ, которыхъ могло быть до 600. Когда царь ѣздилъ между трупами и видѣлъ такое множество убитыхъ его людей, то сильно сожалѣлъ и плакалъ. Поляковъ убитыхъ, въ особенности знатнѣйшихъ, было не больше 20. Ихъ хоронили съ великими почестями подлѣ церкви, которая была въ срединѣ лагеря. Изъ простыхъ нашихъ людей погубило до 100, которыхъ похоронили въ малой могилѣ, не далеко отъ русскихъ могилъ.

prawie zamieszali Moskwę. Skoczyły potem dwie rotы ussarskie p. starostы Sanockiego y p. Fredrowa; p. Szczuki trzecia posilkowała dobrze. A gdy czwarta rota się potkała carska, pod którą było 200 koni, znaczną posługę uczynili, bo zaraz ono wielkie Moskiewskie wojsko poczęło ustępować. Były jednak rotы posilkowe, które się nie potykały, yz tego niebyło potrzeba. A strzelcy Borysowi, którzy byli w dolinie zasadzeni kilka tysięcy, nie zaraz byli od nas postrzeleni, przywiedli na nie piechotę naszą polską, która ich wszystkich za pomocą Bożą zgromiła. Y tak za pomocą Bożą otrzymaliśmy plac y zwycięstwo, a wojsko to Borysowo odemknęło się od nas za dwie mili, obrabawszy się y okopawszy się w lesie. Na ten czas odiegli byli chorągiew Moskiewską złotą,

bardzo kosztowną, która była wszystkiego wojska.

Nazajutrz podług zwyczajui chrześcianskiego, chowano Moskiewskie ciała zabitych, uczyniwszy trzy mogiły, bardzo wielkie, na poboiowisku. Tam miotano Moskwę, których mogło być do 6000, czego czar z wielkim zalem y płaczem używał, iedząc między trupy, widząc tak wiele ludzi swych pobitych. Polaków zaś swych pobitych, zwłaszcza znaczniejszych, nie było więcej 20, których chowano z uczciwością wielką w obozie przy cerkwi, która była w posrodku obozu, a innych ludzi pospolitych naszych zginęło do 100, których niedaleko Moskiewskich ludzi pochowano w małej mogile. Tamże było nalezione między trupy Mscisławskiego bardzo usieczonego.

Между русскими трупами нашли тогда Мстиславскаго, сильно изрубленнаго.

Послѣ этого перваго сраженія наше рыцарство грустило, что пришлось терпѣть великую нужду ему самому и его прислугѣ; нѣкоторыхъ же изъ нихъ, надобно думать, приводилъ къ этому страхъ—т. е. они боялись, что ихъ ожидаетъ еще большая бѣда. Они стали требовать у царя денегъ и объявили: «если не дашь денегъ, то сейчасъ идемъ назадъ въ Польшу». Царевичъ очень просилъ ихъ, чтобы потерпѣли и сейчасъ же, не медля, добивали непріятеля, который очень напугаецъ и встревоженъ. Рыцарство не дало ему сказать и слова объ этомъ, а напротивъ кричало: «идемъ въ Польшу, если не дашь денегъ». Царевичъ, видя, что дѣло плохо, совѣщался, что дѣлать, такъ какъ, надобно думать, онъ не имѣлъ столько денегъ, чтобы вѣзмъ раздать. Товарищи изъ роты г. Фредра

стали тайно говорить ему: «дай лишь, ваша царская милость, деньги намъ, такъ чтобы другія роты объ этомъ не знали; другія роты на насъ смотреть, и если мы останемся, то и всѣ останутся». Обманутый такимъ образомъ, бѣдный царевичъ далъ имъ ночью деньги. Другія роты, узнавъ объ этомъ, оскорбились, что царевичъ далъ деньги одной ротѣ, а другимъ ничего не далъ, и взбунтовались. Г. воевода тоже двинулся изъ оboза отъ царевича, указывая на свое нездоровье и на то, что ему нужно быть на сеймѣ, а за нимъ пошла и большая часть рыцарства. Царевичъ въ это время былъ очень печалень и озабочень, потому что тогда онъ испыталъ отъ рыцарста разныя огорченія; оно отняло у него знамя, сорвало съ него даже соболью феразь, которую уже русскіе выкупили за 300 злотыхъ; притомъ нѣкоторыя употребляли позорныя слова. Такъ одинъ сказалъ: «ей, ей,

Po той pierwszej potrzebie rycerstwo nasze cknęli sobie, iż niedostatek wielki cierpieli, tak oni sami, iako y czeladz ich, a niekorych tesz podobno strach przywoził do tego, obawiając się niebezpieczeństwa większego, upominając się carowi pieniądze, deklarując mu się, że „jesli pieniądze nie dasz, zaraz iedziem do Polski nazad“. Czarowicz prosił bardzo, aby byli cierpliwi y zeby zaraz, nie mieszkając, konali nieprzyaciela, bardzo przestraszonego y strwozonego. Rycerstwo na to niedali słowa rzec, owszem „do Polski isc, iesli preniędzy nie dasz“. Czarowicz, widząc, iże źle, radził się, co z tymi czynic, nie mając podobno z to pieniędzy, aby miał wszystkim dac. Towarzystwo z roty p. Fredrowey potaiemnie poczęli mowic: „abyś wasza carska moc raczył dac nam iedno pieniądze, zeby

drugie rotы o tym nie wiedziały, gdysz insze rotы na nas patrzą; iesli się my zatrzymamy, wszyscy zostaną“. I tak czarowicz nieborak, będąc uwiedziony, dał im pieniądze w nocy, czego się insze rotы dowiedziawszy, zbuntowali się, obrazając się tym do czarowicza, że tylko iedney rocie dał pieniądze, drugim nie. P. woiewoda, też będąc chory, ukazując też potrzeby swe na seym, ruszył się z obozu od czarowicza, a z nim rycerstwa większa część. Był na ten czas czarowicz bardzo żalony y utrapiony, gdysz go tam rozmaite rzeczy potykały od rycerstwa, bo y chorągiew mu iego były wzięły, nawet ferezyą z niego zdarli sobolą, asz ią Moskwa wykupiła we zł. 300. Do tego mowy spronsne mowiąc, że „ty, dalibog, będziesz na palu“, rzekł ieden, za co go czarowicz w gębę. Po-

ты будешь на колѣ», за что царевичъ далъ ему въ зубы. Потомъ несчастный ѣздилъ отъ роты къ ротѣ, просилъ именемъ Христа, падалъ ницъ и упрашивалъ не уѣзжать. Рыцарство никакимъ образомъ не соглашалось остаться, оставались лишь охотники, по нѣсколько человекъ изъ роты, такъ что при царевичѣ осталось польскихъ людей всего не больше 1500.

Войско, ушедшее съ г. воеводой въ Польшу, идя по стенамъ, терпѣло великую нужду, голодъ, холодъ — само и его лошади, и одни укоряли другихъ, что были причиною удаленія, потому что ушедшіе терпѣли больше неудобствъ, нежели оставшіеся при царевичѣ.

Послѣ отъѣзда г. воеводы и рыцарства съ нимъ, пришли [къ царевичу] запорожскіе казаки въ числѣ 12000, которымъ давно онъ послалъ было знамя. Они имѣли 12 хорошихъ [?]

малыхъ пушекъ. Царевичъ очень былъ радъ казакамъ, и былъ высокога мнѣнія объ ихъ мужествѣ, потому что это было огромное войско. Съ ними и съ небольшимъ числомъ Поляковъ онъ пошелъ дальше въ Московскую землю, въ Комаринскую волость. Тамъ рыцарство оставалось въ теченіи двухъ недѣль и хорошо отдохнуло послѣ великихъ неудобствъ. Не желая однако оставаться въ бездѣйствіи и зная, что идетъ русское войско, оно послало разѣзды на разстояніи 8 миль. Прежде чѣмъ это войско двинулось изъ подъ Новгорода въ Комаринскую волость, Рыльщане прислали къ царевичу пословъ съ просьбой прислать имъ въ Рыльскъ поляка — человека надежнаго, которому царевичъ довѣряетъ. Царевичъ призналъ это дѣломъ справедливымъ и нужнымъ, и немедленно отправилъ своего дворянина и въ то время ротмистра, Станислава Боршу

tym nieborak iedząc, od roty do roty, prosił, dla p. Boga, padając krzyżem, aby nie odiedzali. Oni zadnym sposobem niechcieli się zostac, chyba z roznych rot po kilku, po kilkunascie towarzystwa, kto ochoczy. Owo nie zostało przy czarowiczu ludzi polskich wszystkich a wszystkich wiecey 1500.

Idąc, to woysko z p. woiewodą przez pola dzikie do Polski, uzyli wielkich niedostatkow, głodu, zimna y konie ich y narzekali jedni na drugie, ktorzy byli tego odiazdu ich przyczyną, gdyz więszych niewczasow uzywali idąc, niz ci, co zostali przy carowiczu.

Po odiezdzie p. woiewodziny y tego rycerstwa, ktore z nim poszło, przyszli kozacy zaporoscy we 12,000, ktorym był dawno czarowicz posłał chorągiew, — mieli z sobą kil-

kanascie dzialek armaty grzecznej (?), — ktorym czarowicz był badrzo rad, rozumiejąc siła o męstwie ich, poniewaz woysko było badrzo ogromne. Wziąwszy się tedy z nimi y z trochą Polakow, poszedł do Komarskiej włosci dalej w ziemię Moskiewską. Tam sobie rycerstwo pō wielkich niewczasiech wytchnęło przez 2 niedzieli dobrze. Niechąc proznowac, o woysku wiedząc, na czaty chodzili na 8 mil. A przedtym, nisz się było woysko ruszyło z pod Nowogrodka do Komarskiey włosci, przysłali Rylszczanie do czarowicza posły swe, prosząc, aby im dał do Rylska Polaka, człeka takiego, ktoremuby mogli ufac, co się y samemu carowi zdało za rzecz słuszną y potrzebną. Wuprawił tedy, nie mieszkając, y prosząc p. Stanisława Borszę, dworzanina y rotmitrza swęgo na ten czas, a opatryw-

и приказалъ ему осмотрѣть крѣпость, снабдить ее продовольствіемъ и другими нужными вещами и по его приказу возвратиться назадъ. Борша, взявъ знамя, собралъ 200 товарищей.

Войско Бориса, когда узнало объ отбѣздѣ г. воеводы и столь многихъ изъ товарищества, очень разхрабрилось противъ насъ и придвинулось къ намъ на разстояніе 6 миль отъ насъ. Царевичъ совѣтовался, что дѣлать, въ особенности съ казаками, потому что въ нихъ полагалъ всю надежду. Гетманъ и полковники совѣтовали не дожидаться русскихъ, а идти на нихъ немедленно. Нѣкоторые поляки не соглашались съ этимъ, а совѣтовали ожидать ихъ, выбравъ мѣсто удобное для сраженія, и не торопиться начинать битвы, а больше заводить съ ними переговоры и развѣдывать. Въ послѣдствіи все убѣдились, что это былъ дѣйствительно хорошій совѣтъ

сами русскіе потомъ говорили: «мы готовы были мирно кончить дѣло, такъ какъ видѣли, что у васъ огромное войско». Но казаки упорно держались своего мнѣнія и совѣтовали непременно идти на русскихъ. Царевичъ послушался ихъ совѣта и со всемъ своимъ войскомъ двинулся изъ подъ Сѣвска, назначивъ гетманомъ бывшего до того времени полковникомъ, поляка Адама Дворжицкаго. Наши пришли почти къ самому непріятельскому лагерю. Московское войско, котораго было на 30000 больше, чѣмъ подъ Новгородкомъ, было готово и ожидало насъ. Оно было подъ начальствомъ двоюроднаго брата Годунова—Семена [?] Годунова и двоихъ братьевъ Шуйскихъ.

Поляки, выстроившись хорошо, двинулись далѣе къ лѣвому крылу Московскаго войска, а правое крыло взяли себѣ казаки. Поляки выстроили 7 ротъ воиновъ съ копья-

szy y obwarowawszy zamek zywnością y inszeni potrzebami, wrocil do cara za iego rozkazaniem. Chorągiew wziąwszy, zebrał towarzystwa 200.

Woysko Borysowo, dowiedziawszy się o odiechaniu p. wojewodowym y inszego rycerstwa tak wiele, wzięło stąd wielkie serce przeciwko nam, y przymknęli się do nas w 6 mil. Czarowicz radził się, co czynić, mianowicie kozaków najwięcej, gdysz był w nich nadzieję swą wszytką położył. Hetman z półkownikami radził, aby isc do nich, nie czekając ich; Polakom się zas niekorym (nie?) zdało, ale żeby ich czekac na mieyscu, upatrzyszy sobie mieysce dobre do potkapia, a więcej ich kontraktami zazywac y zrozumiewac, nieskwapiając się do bitwy. Iakoz tego wszyscy potym doznali, ze to była dobra

rada, co y sama Moskwa potym powiedała, mówiąc, zesmy się byli do pokoju nakłonili, widząc wasze woysko ogromne. Kozacy przecili, przy swym zdaniu upornie stojąc, radzili, aby koniecznie isc do nich, w czym czarowicz rady ich posłuchawszy, ruszył się ze wszytkiem woyskiem z pod Sierska (Siewska?), obrawszy sobie Polaka hetmanem p. Adama Dworzyckiego, który był przedtym pułkownikiem. Tam przyszli prawie ku obozowi nieprzyacielskiemu niedaleko, a woyska Moskiewskie w sprawie stały, czekając nas, którego było więcej 30,000, niz pod Nowogrodkiem, pod sprawą brata stryiecznego Odonowego (Hodunowego?) Siemiena (?) Odonna y Szuyskich dwu bracyey.

Sprawiwszy się Polacy porządnie, postąpili daley ku lewemu skrzydłu woyska Mos-

ми, перемѣшавъ ихъ съ пятигорцами въ одинъ отрядъ, и въ подкрѣпленіе имъ оставили 200 гусаръ подъ начальствомъ г. Бялоскорскаго. Призвавъ затѣмъ на помощь Бога, пошли въ бой роты: гетмана Дворжицкаго, Станислава Борши, г. Вербицкаго, г. Крушины, г. Билинскаго, г. Тышкевича и г. Микулинскаго. Они такъ храбро ударили, что вогнали русскихъ въ лагерь, гдѣ попали на очень сильныя выстрѣлы, которые русскіе пустили въ насъ, какъ градъ, но по милости Божіей, выстрѣлы эти не очень вредили, потому что перелѣтали. Дымъ отъ этихъ выстрѣловъ пошелъ на казаковъ, державшихъ правое крыло. Они, ни разу не ударивъ на русскихъ, всѣ побѣжали назадъ передъ этимъ дымомъ. Поляки, въ дыму не видя, что дѣлается съ казаками, и полагая, что они бьются съ русскими такъ же, какъ и они, тѣмъ сильнѣе

налегали на русскихъ, какъ вдругъ прибѣжало нѣсколько поляковъ и дали знать, что казаки уже бѣжали. Итакъ, мы отступали, защищаясь, выстроиваясь и отражая русскихъ. Впрочемъ, казацкая пѣхота, бывшая при орудіяхъ, хорошо держалась противъ русскихъ, но мы не могли устоять противъ столь великаго войска и отступали назадъ, надѣясь, что казаки вернуться. Мы никакъ не могли спасти вышеупомянутой пѣхоты; русскіе ее разгромили и взяли орудія. Мы пустились за казаками, кто изъ насъ имѣлъ смѣннаго коня, просили ихъ и убѣждали, чтобы не подвергали себя такому безславію; но они, не обращая на это вниманія, позорно бѣжали въ разныя стороны. Царевичъ изрубилъ ихъ нѣсколько, возвращая ихъ назадъ съ нѣкоторыми поляками. Такимъ образомъ, мы за казаками шли до самаго Рыльска,

kiewskiego, a kozacy prawe skrzydło wzięli. Sprawiwszy Polacy 7 rot kopiyników z Petygorcami pomieszanych w jeden ufięc, zostawiwszy na posilek ussarzow 200 pod p. Białoskorskim, tam wziąwszy p. Boga na pomoc, potkały się rotы: p. Dworzyckiego hetmana, p. Stanisława Borszy, p. Wierzbickiego, p. Kruszynina, p. Bilinskiego, p. Tyszkiewiczza y p. Mikulinskiego. I tak się mężnie potkali, asz wparli Moskwę w oboz, gdzie naszymy przyszli na strzelbę, bardzo gęstą, którą gdy Moskwa na naszymy wypuszcila iako grad, z łaski Bozei nie bardzo szkodzila, bo przenośli, a dym od ti strzelby poszedł na kozaki, ktorzy prawe skrzydło trzymali. Ani się potkawszy, wszyscy nazad przed dymem uciekli. Polacy, rozumiejąc, iz się kozacy scieraiają z Moskwą, iako y oni, spirali

Moskwę tym więcej, nie wiedząc, co się z kozaki w dymie dzieie. Asz kilka z Polakow przypadło, daiać znac, iz iusz kozacy uciekli. Y tak uchodziliśmy obronną ręką, przychodząc do sprawy, spieraiąc Moskwę. Piechota iednak kozacka, która była przy armacie, zastanowili się dobrze przeciwko Moskwie; ale nie mogąc strzymac tak wielkiemu woysku, ustępowalismy nazad, spodziewaiąc się, azeby kozacy odwrot uczynili. Oney piechoty zadnym sposobem ratowaciesmy nie mogli, którą tam Moskwa pogromila y armatę porabrała. Puscilismy się zatym po kozakach, kto miał rączego, upominaiąc y prosząc, aby tey niesławy na się nie wewłoczyli. Oni, na to niedbaiąc, sromotnie uciekali tam y sam. Czarowicz sciał ich kilku, nawracaiąc ich z in-szemi Polaki. Y takesmy szli za kozaki asz

18 миль, не кормя лошадей, и уже придя въ Рыльскъ, отдохнули два дня.

Изъ Рыльска мы двинулись къ границамъ Польши, къ Путивлю, въ 12 миляхъ отъ Рыльска, а войско Бориса шло за нами и надѣялось застать насъ въ Рыльскѣ. Въ Рыльскѣ оно пришло на слѣдующій день послѣ насъ и тамъ расположилось лагеремъ. Русскіе сейчасъ же приказали плести корзины и рыть шанцы. Подрывшись къ городу и поставивъ въ шанцы пушки, сильно стали стрѣлять въ Рыльскъ. Рыльчане тоже сильно защищались, получивъ отъ царевича увѣреніе, что онъ пришлетъ имъ для защиты войско. И дѣйствительно, онъ послалъ 2000 русскихъ и 500 поляковъ, которые ночью такъ хитро вошли въ городъ, что русскіе ихъ не замѣтили. Замѣтили они ихъ уже тогда, когда тѣ вошли. Царевичъ увѣрилъ

рыльчанъ, что въ самомъ непродолжительномъ времени прибудетъ съ немалымъ польскимъ войскомъ выручать ихъ. Когда войско Годунова, объ этомъ узнало то сильно встревожилось; но мы еще больше ихъ встревожились, боясь, какъ бы они не пришли къ намъ, потому что насъ было очень не много. Послѣ вышеозначенной битвы подъ Сѣвскимъ весьма многіе, не сказавъ ничего, ушли было въ Польшу, [или лучше сказать] ушли было почти всѣ, но царевичъ сталъ просить Ермолая Бялоскорскаго и Станислава Боршу, чтобы они отправились за ними и просили ихъ, ради Бога, возвратиться. По милости Божіей, многіе изъ упрежденныхъ послушались ихъ увѣщаній и возвратились, а ушли въ Польшу что то очень не многіе. Возвратившись назадъ въ Путивль, мы вновь устроили товарищей по харугвамъ, такъ

do samego Rylska, mil 18, niepokarmując; asz do Rylska przyszedzsy, spoczeliśmy dwa dni.

Ruszylismy się do Putywła, od Rylska 12, mil ku granicy Polskiej, a wojsko Borysowo po nas szło, spodziewając się nas w Rylsku zastac. Przyszli pod Rylsk nazajutrz po nas y tamze się obozem položyli. Moskwa zaraz kosze kazali plesc y kopac szance. Podszancowawszy się pod miasto y armatę wprowadziwszy w szance, strzelali potężnie do Rylska, a Rylszczanie tez potężnie się bronili, będąc upewnieni od czarowicza, że miał przysłać wojsko na odsiecz, yakoż posłał 2000 Moskwy, a 500 Polakow, ktorzy nocą weszli w miasto tak sztucznie, iz ich Moskwa nie postrzegła; asz weszli, tosz dopiero obaczyli,—a czarowicz upewniał ich znowu, że miał przyse

iako naprzędzey z niemałym woyskiem Polakow na odsiecz, o czym się dowiedziawszy wojsko Odonowo, nie pomału sobą trwozyli, a my ieszcze bardziey, obawiając się, aby do nas nie przyszli, poniewasz nas bardzo niewiele było, gdysz po tey bitwie pod Siewskiem siła ich poszło do Polski, nie zegnając, a zgoda wszyscy prawie, asz czarowicz usilnie począł prosic p. Hermolausa Białoskorskiego y p. Stanisława Borszę, aby za nimi iechali, prosząc dla pana Boga, aby się wrocili, na ktorych perswasją, za pomocą Bożą, wrocilo się ich nie mało y cos niewiele poszło ich do Polski. Przyszedzsy do Putywła nazad, iako znowu zwodziliśmy towarzystwo pod chorągwie, gdysz się byli pomieszali to tam, to sam, wprawili znowu w swą klubę rotę, pp. rotmistrze, drzewek

какъ они было перемѣшались, устроили по прежнему роты, назначили ротмистровъ; пришлось больше всего дѣлать древокъ, такъ какъ въ нихъ былъ недостатокъ у рыцарства, потому что одни въ сраженіи переломали ихъ, а другіе побросали, когда уходили [въ Польшу]. Потомъ мы выпустили слухъ, что къ намъ на помощь идетъ большое польское войско и, главное, идетъ польный гетманъ Жолѣвскій, хотя на дѣлѣ не было ничего подобнаго.

Русскіе изъ войска Бориса, поймали одного русскаго изъ Путивля и спрашивали его, что думаетъ дѣлать царевичъ съ своимъ войскомъ. Тотъ далъ имъ такой отвѣтъ касательно того, что въ Путивлѣ намѣревались дѣлать,—онъ сказалъ, что къ полякамъ на помощь идетъ большее войско. Они повѣрили этому, очень встревожились, выступили изъ лагеря изъ подъ Рыльска и, почти

убѣгая, отодвинулись отъ насъ почти на 40 миль отъ Рыльска, къ Кромамъ, что насъ весьма обрадовало,

Потомъ царевичъ послалъ на помощь Кромьянамъ 4000 войска, состоявшаго изъ Донскихъ казаковъ и изъ русскихъ. Это войско также незамѣтно вошло въ городъ. Русскіе замѣтили, когда уже послѣдніе изъ нихъ вступали въ городъ, Русскіе съ ними тогда стали биться и бились, пока послѣдніе изъ нашихъ не ворвались въ городъ. Когда наши такимъ образомъ пришли на помощь въ Кромы, то войско Борисово стало страшно стрѣлять изъ пушекъ и большихъ мортиръ, такъ что сожгло крѣпость. Но жители Кромъ все таки храбро защищались. [Борисово] войско 7 или 8 недѣль стояло подъ Кромами и доставало ихъ большими силами.

Въ Путивль часто приходили извѣстія, что Кромьяне добыты силою.

iako najwiącszy narobiwszy, na ktorych było rycerstwo zeszło, bo jedni w potrzebie pokruszyli, drugie pomiątywali uchodząc. Puscilismy potym ten słuch, iż nam idzie wojsko Polaków nie małe na posiłek, mianowicie p. Żółkiewski, hetman polny, chociaż nie było podobienstwa do tego.

Moskwa Borysowa, dostawszy ięzyka Moskwicina z Putywła, pytali go, co myśli carowicz z wojskiem swym, y dał im tę sprawę, iaki zamiar był w Putywła, iż idzie wielkie wojsko na posiłek Polakom. Oni temu uwierzwszy, zatrwozyli się sobą badrzo, ruszyli się obozem od Ryłska, y tak prawie uchodząc, odemknęli się od nas, prawie 40 mil od Ryłska, pod Kromy, s czegośmy nie pomauły byli pocieszeni.

Potym czarowicz wyprawił z Putywła y Ryłska ludzi 4,000 kozaków Donskich y z Moskwą na odsiecz Kromianom, którzy także weszli cicho nocą w miasto, ktorych nie obaczyli, asz ku koncowi, y tak się z nimi Moskwa biła, asz się naszych ostatek wbił w miasto. Gdy tedy naszymy przyszli na pomoc do Kromow, dopiero z wojska Borysowego haniebnie strzelano z dział y moździerzw wielkich, asz zamek Kromski spalili z dział. Ale Kromianie, nie ustawiając, bronili się: Wojsko leżało 7 albo 8 niedziel pod temisz Kromami, dobywając miasta wielką mocą.

Przychodziły zatym od (do?) Putywła częste wiesci do nas, iż Kromianow dobyto przez moc, skąd było wielkie zatrwozenie między nami, gdysz było wielkie narzekanie w miescie, zonki oplakując mężow y synow

Эти извѣстія производили у насъ большое смятеніе: въ городѣ сильно нарекали на насъ; женщины оплакивали мужей и сыновей. Мы были въ большой опасности, боясь, какъ бы Путивляне, не пожелали прислужиться Борису и не измѣнили намъ. Затѣмъ пришло 500 стрѣльцовъ изъ Борисгорода и Царьгорода и передались царю. Они были въ красной одеждѣ, потому что служили у самаго Бориса.

Затѣмъ пришло несомнѣнное и очень намъ пріятное извѣстіе о смерти Бориса. Жена Бориса быстро прислала къ войску подъ Кромью приказаніе присягать ея сыну Θεодору. Весьма многіе принесли присягу, но при этомъ произошло большое волненіе. Мы, имѣя обо всемъ надлежащія извѣстія и не дождавшись изъ Польши на помощь ни одного человѣка, пошли съ царевичемъ противъ того [русскаго] войска,

хотя у насъ войска было только 200 копейниковъ и русскихъ около 10,000.

Выступивъ изъ Путивля, мы отправили впередъ три роты поляковъ подъ начальствомъ г. Запорскаго и нѣсколько тысячъ русскихъ. Когда мы были уже недалеко отъ Кромья, то г. Запорскій употребилъ такую хитрость: онъ написалъ Кромьянамъ по русски письмо такого содержания: «извѣщаю васъ, что идемъ къ вамъ на помощь съ сильнымъ польскимъ войскомъ». Съ этимъ письмомъ онъ отправилъ одного русскаго изъ деревни Бориса Бильзона, которому показалъ нѣсколько ротъ и, давъ рубль, поручилъ ему доставить это письмо горожанамъ Кромья. Этого посланца поймали русскіе изъ войска Бориса, привели въ лагерь, взяли письмо, адресованное Кромьянамъ и, когда прочитали его, то сильно встревожились. Въ то же

swych, dlczegosmy byli w wielkim niebezpieczeństwie, obawiając się, aby nas Putywłscy nie zdradzili, chcąc się przysłużyć Borysowi. A zatem przyszło 500 strzelców z Boryshoroda y z Carygroda, przedawając się carowi. Byli w czerwoney barwie; bo byli służebni Borysowi.

Zatem prędko przyszła wieść, nieodmienne, a wielce nam wszystkim pocieszna, o śmierci Borysowej. A w tym zóna Borysowa posłała z Moskwy miasta wskok do woyska, które było pod Kromiami, aby przysięgali synowi iey Fiedorowi, y siła ich było, którzy przysięgali, iednak w tey mierze stał się rozruch niemący. A my, o wszystkim mając dostateczną wiadomość, nie mogąc się doczekać zadnego żywego człeka z Polski nam na pomoc, ruszyliśmy się z carowiczem

przeciwko tamtemu woysku, nie mając więcej woyska, tylko 2000 kopiynikow, a Moskwy mogło bydz 10,000.

Ruszywszy się z Putywła, wyprawiliśmy wprzód przed sobą 3 rotы Polakow, p. Zaporskiego starszym uczyniwszy, y kilka tysięcy Moskwy. Gdy iuz był niedaleko Kromow, zazył p. Zaporski tey sztuki: napisał list po Moskiewsku do Kromianow takim sposobem: „oznaymię wam, iż wam idziemy na odsiecz z potężnym woyskiem Polakow“, z którym listem wyprawił Moskwicina, wzięwszy ze wsi Bilzomy Borysowej, ukazawszy mu kilka rot y dawszy mu robi, aby ten list doniósł do mieszczan Kromianskich, którego poslanca пойmano z woyska Borysowego y przywiedziono do obozu, wzięwszy listy czytali, które należały Kramianow, który

время приближали въ лагерь разбитые Запорскимъ Татары, бывшіе въ сторожевомъ отрядѣ, и сказали, что идетъ очень большое войско, такъ какъ наши тогда выходили изъ лѣсу и показались Татарамъ большимъ войскомъ. Татары не мало встревожили русскихъ, такъ какъ ихъ извѣстіе согласовалось съ письмомъ, которое г. Запорскій нарочно отправилъ съ тѣмъ, чтобы его перехватили. Подъ влияніемъ страха русскіе отправили къ г. Запорскому пословъ, которые объявили: «мы хотимъ ударить челомъ Димитрію Ивановичу и все войско сейчасъ будетъ цѣловать ему крестъ.» Объ этомъ г. Запорскій сейчасъ же далъ знать царевичу, да и русскіе сами сейчасъ приближали, говоря: «большое войско бьетъ тебѣ челомъ, а измѣнниковъ твоихъ мы перевязали». Все это очень обрадовало царя и всѣхъ насъ, такъ какъ мы съ нимъ были

тогда въ большой опасности. Тогда пріѣхали къ царю князь Зальчинъ (Голицынъ?), бывшій однимъ изъ гетмановъ, и нѣсколько сотъ другихъ русскихъ, и объявили царю: «все войско и вся земля покорны тебѣ». На стражѣ была тогда рота г. Борни, которому и прислалъ это извѣстіе его поручикъ. Мы съ царевичемъ были уже тогда въ пути; мы отправились далѣе къ столицѣ, а къ тому войску [русскому] царевичъ послалъ сказать, чтобы оно разѣзжалось по домамъ, потому что оно было утомлено; только главнѣйшей части войска онъ приказалъ ожидать его подъ крѣпостію Орломъ. Затѣмъ мы съ царевичемъ прибыли къ Орлу. Тамъ на встрѣчу къ нему выѣхало, какъ говорили, 80,000 русскаго войска, и такимъ-то образомъ мы, при божіей помощи, счастливо вели царевича къ столицѣ. Однако царевичъ, не довѣряя тому войску, при-

przeczytawszy wielce się strwozyli, a w tym straż Moskiewska Tatarowie, będąc pogromieni od p. Zaporskiego, przybiegli do obozu, powiedaiąc o wielkim bardzo ludzie, gdz naszy z lasa wychodzili, ktorych się Tatarom siła zdało, y nie pomału Moskwę zatrwozyli, gdysz się ich powiesc zgadzała z listem, który p. Zaporski na to posłał umyślnie, aby go poymano. A w tym z onego strachu Moskwa wyprawili posły przeciwko p. Zaporskiemu, oznaymuiąc mu, że „my czołem chcemy uderzyc Dymitrowi Iwanowiczu y chrest zaraz wszytko woysko caluie“, o czym zaraz dał znac p. Zaporski carowiczowi, y Moskwa sama, przybiegszy zaraz, isz, „wielikie woysko tobie czołem bieth, a twoie zmienniki powiązaliśmy“, z czego wszytkiego car był bardzo pocieszon y my wszyscy, ktorzysmy na ten czas z nim byli w

wielkim niebezpieczeństwie. Przytym przyjechał książę Zalkczyn (Halicyn?), który był między inszemi hetmanem z kilką set człeka, oznaymuiąc mu o tym, isz „wszytko woysko tobie posłuzne iest y wsia zemla.“ P. Borsze rota była na ten czas na strazy y poruczник przysłał do p. Borsze tę nowinę. My, iuz tez w drodze będąc z carowiczem, ruszyliśmy się daley ku stolicy, a do tamtego woyska posłał zaraz carowicz, aby się roziechali, bo było strudzone, a co przednieiszym kazał się czekac pod Orłem zamkiem. Przeszlismy potym z carowiczem pod Orzeł. Tam wyjechało woyska Moskiewskiego przeciwko nam w liczbie, iako powiedano, 80,000 y takesmy go prowadzili za Bożą pomocą ku stolicy szczęśliwie. Iednak woysku tamtemu nie ufaiąc przecię, carowicz kazał ie w pułmilu stawiac od siebie, czasem w mili,

казалъ ставить его въ полумили отъ себя, а иногда въ разстоянїи мили, а около царевича, при остановкахъ и въ пути до самой столицы, были мы—Поляки. Ночью мы ставили карауль по 100 человекъ.

Когда мы были подъ Серпуховымъ — въ 15 миляхъ отъ Москвы, то разбиты были въ видѣ крѣпости шатры, присланные царевичу изъ Москвы. Эти шатры были очень дорогие и большіе. Было четверо воротъ, были башни. Казалось, что это каменная крѣпость. Комнаты были убраны очень дорого; [стѣны] чудно вышиты были золотомъ; въ особенности, хороша была столовая, въ которой царь угощалъ насъ и бояръ; въ ней сидѣло до 500 человекъ. Угощеніе было очень обильное, потому что изъ Москвы прїѣхали повара со всѣмъ нужнымъ, и другіе чиновники и ключники. Вывели 200 лошадей, которыхъ на царской ко-

нюшнѣ стоитъ всегда до 500; привезли также нѣсколько каретъ съ очень красивыми пѣшеходами (?). Такимъ-то образомъ мы шли къ Москвѣ, и каждый день царя встрѣчали бояре и подносили ему подарки — соболей, серебро, золото.

При божіей помощи, мы вступили въ столицу въ прекрасную погоду. Очень много народу помѣстилось на крышахъ домовъ и онъ присматривался къ полякамъ. Мы ввели царя въ самую крѣпость во дворъ, — стояли мы въ строю съ знаменами у дворца, пока царь не сошелъ съ коня и не ушелъ во дворець. Помѣщеніе назначили всѣмъ нашимъ хоругвямъ въ одномъ посольскомъ дворѣ, въ которомъ намъ было очень тѣсно; впрочемъ, послѣ, по немногу иныя по своей волѣ перешли въ другія помѣщенія.

Вѣнчаться на царство царь не хотѣлъ до прїѣзда матери, которая тогда еще была въ дорогѣ [на пути

a my Polacy tuz około niego na stanowiskach y w ciągnieniu asz do samey stolicy, straz koło niego nocną trzymając po 100 człeka.

Potym 15 mil od Moskwy będąc, pod Sierpuchowem zamkiem, rozbito zamek z namiotow, który wysłano z Moskwy przeciw czarowiczowi, bardzo wielki y kosztowny, o 4 bramach z basztami, które się zdały jako zamek warowny. Pokoie bardzo kosztowne y złotem dziwnie hafowane, mianowicie izba stołowa, gdzie nas czar częstował y boiary, — siedziało do 500 człeka. Częstowano wielkim dostatkiem, bo byli zaiechali kucharze z Moskwy ze wszystkimi potrzebami, z inszemi urzëdnikami, klucznikami takze. Koni wyszło na powodzie 200, ktorych zawsze do 500 na stayni czarskiej, y karet kilka z porzãdnymi woznikami, bardzo piëknymi. Takesmy szli

ku Moskwie, a co dzien potykali czara boiarowie, przynosząc upominki, — sobole, srebro, złoto.

Weszliśmy za pomocą p. Boga naywyszszego na stolice, mając piëkne pogody, gdzie ludzi bardzo wiele wieszalo się na dachach, narodowi Polskiemu się przypatrując. Wprowadziliśmy go w samy zamek w dziedziniec, stojąc w sprawie, z chorągwiemi przy pałacach, asz zsiadł z konia do pałacow. Stanowisko nam ukazano w iednym dmorze poselskim wszystkim chorągwiom, gdzie na nas było bardzo ciasno; iednak potym po woley powyprowadzali się byli drudzy.

Koronaciey niecheiał odprawowac, asz by matka iego pryiechała, ktora była w drodze. Czeakał iey 4 niedziele, a w tym Szuyscy — ludzie znaczni — chcieli zdradę nad niem y nad nami uczynic, zapaliwszy z nocy, iednak

къ Москвѣ]. Царь дожидался ея 4 недѣли. Въ это время Шуйскіе—знатные люди русскіе—задумали ночью зажечь [Москву] и учинить надъ царемъ и надъ нами предательство; но мы во-время узнали объ этомъ, и царь приказалъ ихъ арестовать и вывести на площадь [для казни]. По ходатайству однако нѣкоторыхъ сенаторовъ имъ дарована жизнь и они были отосланы куда-то далеко отъ Москвы, а теперь они уже опять возвращены и опять въ милости у царя.

Вѣнчаніе на царство совершено черезъ нѣсколько дней послѣ прїѣзда матери царя, на встрѣчу которой онъ съ поляками вышелъ изъ экипажа и шелъ пѣшкомъ полмили, а когда она ѣхала черезъ Москву, то онъ шелъ подлѣ кареты.

Вскорѣ послѣ вѣнчанія на царство произошелъ между русскими и поляками великій раздоръ по слѣдующему поводу: русскіе за мало-

важную вину приказали палачамъ бить польскаго шляхтича Липскаго, нашего товарища, вода его по своему обычаю по улицамъ. Наши, увидѣвъ это, кинулись на нихъ. Въ этой свалкѣ многіе легли на мѣстѣ и очень многіе были ранены. Царь очень разсердился и послалъ къ полякамъ приказаніе выдать виновныхъ, «въ противномъ случаѣ, прикажу, велѣлъ онъ сказать, привезти пунжи и снести васъ съ дворомъ до основанія, не щадя даже самыхъ малыхъ дѣтей». Поляки на это дали такой отвѣтъ: «такъ вотъ какая ожидаетъ насъ награда за наши кровавыя труды, которые мы взяли на себя для царя? Мы не боимся [объявленной намъ угрозы]. Пусть мы будемъ мучениками; но объ этомъ будутъ знать его королевское величество—нашъ государь и наши братья; а между тѣмъ, мы желаемъ погибнуть, какъ прилично рыцарству, и пока умремъ, натворимъ много

zesmy się postrzegli,² y czarowicz kazał ich poymac y na plac wywiesc, iednak za przyczyną niektórych senatorów darowani gardłem, odesłani będąc daleko gdzies od Moskwy, ale iuz przywroceni do łaski.

Koronacja w kilka dni po przyjeździe matki jego była odprawowana, przeciw ktorey szedł ¹/₂ mile piechotą, zsiadszy z wozu, y z inszemi Polaki, a gdy iechała przez miasto Moskwe, szedł przy karecie.

Rychło potym, po koronatiey, stał się wielki rozruch między Moskwą a Polaki z tej miary, iż Moskwa za małą przyczyną szlachcica polskiego Lipskiego, towarzysza naszego, kazała katom knotowac, wodząc po ulicach podług zwyczaju swego. Naszy to obaczywszy, — do nich; tam siła pobitych legło na placu y rannych bardzo wiele, z

czego był czar bardzo obrazony, posłał do Polaków, aby mu winnych wydano, alias „kazę armatę zatoczyc y znieśc do gruntu z dworem, y nie kazę żywic y namnieyszego dziecięcia“. Polacy na to poselstwo tak wskazali: „takasz to nagroda ma być za nasze krwawe posługi, ktoreśmy dla cara podjęli? my się tego nie strachamy; niechay będziemy męczennikami; będzie iednak i. k. mosc, pan nasz, y bracia naszy o tym wiedziec, a my tym czasem chcemy zginąć, iako ludzie rycerscy, y poki nie pomrzemy, nabroimy siła złego“. Była tedy taka rezolucya między rycerstwem, iż chcieli wypasc do Moskwy, ktorych było kilkadziesiąt tysięcy, wołając księdza do spowiedzi. Dano tedy sprawę czarowi, iż tak są rezolucy Polacy, który się temu bardzo dziwował ich wiel-

зла». Рыцарство тогда приняло такое рѣшеніе: оно хотѣло кинуться на русскихъ, которыхъ было нѣсколько десятковъ тысячъ и звать священника исповѣдывать его. Объ этомъ рѣшеніи рыцарства дали знать царю; онъ очень дивился его храбрости и вторично послалъ къ нему сказать, чтобы не отказывалось выдать виновныхъ и увѣрять, что этимъ виновнымъ ничего дурнаго не сдѣлаютъ, но пусть окажутъ повиновеніе для того, чтобы успокоить русскихъ. Рыцарство, получивъ отъ царя такое увѣреніе, выдало троихъ съ тѣмъ условіемъ, чтобы они не были наказываемы, «потому что, говорили, они не виноваты; мы всѣ били въ свалкѣ, а выдали ихъ единственно въ угоду царю». Выданы были: изъ роты Станислава Борши товарищъ Павелъ Дерзбицкій, изъ роты г. Вербицкаго — Щигельскій, изъ роты г. Богухвала — Шелиборскій, которыхъ царь общалъ намъ

отдать невредимыми. Но они были въ большомъ страхѣ, потому что ихъ посадили въ башню, въ которой нельзя было не опасаться за себя: внутри ея, около стѣнъ были узкія лавки, а ниже ихъ разные крюки, косы, желѣзные прутья. Если бы кто изъ нихъ задремалъ, то заплатилъ бы за это жизнь. Если бы ихъ дольше держали, то они уже собирались спуститься внизъ; но ихъ держали тамъ только день и ночь.

Ротмистры, введившіе царя въ столицу, были слѣдующіе: гетманъ Дворжицкій, Станиславъ Борша, г. Иваницкій, г. Бялоскорскій, г. Вербицкій, г. Запорскій, г. Богухваль.

Эту Московскую исторію записалъ въ 1606 г. ротмистръ и дворянинъ великаго царя Московскаго, Димитрія Ивановича, Станиславъ Борша.²⁴

Инструкція, данная его королевскимъ величествомъ въ Краковѣ, 23 августа 1605 года, его милости Велижскому старостѣ, Александру Кор-

kiemu sercu. Posłał powtore wydac, obiecuiąc, ze się im nie miało nic stac, tylko zebы tę pokorę uczynili dla tego, aby się Moskwa uspokoiła. I tak, wziąwszy rycerstwo od niego upewnienie, wydali 3 z tą conditią, iszby nie byli karani,“ gdysz są niewinni, bosmy wszescy bili, iedno się to czyni, dogadzaiąc łasce carskiej“. Wydani tedy byli z rotы p. Stanisława Borsze towarzys ieden Paweł Dzierzbicki, z rotы p. Wierzbickiego—Szczygielski, z rotы p. Boguchwałowey—Szeliborski, ktorych nam wcale obiecał czar oddac; iednak w wielkim strachu byli, bo ich było wsadzono do niebezpieczney wieze, gdzie były wewnątrz około muru ławki wąskie, a pod ławkami rozmaite haki, kosy, pale zelazne; gdyby się był który zdrzymał, zarazby był dał haniebnie gardło, y

gdyby tam byli dłuzej, iusz się mieli spuscic bo tam tylko przez dzien y przez noc byli.

Rotmistrze ci byli na ten czas, ktorzy czara wprowadzili na stolicę: p. Dworzycycki hetman, p. Stanisław Borsza, p. Iwanicki, p. p. Białoskorski, p. Wierzbicki, p. Zaporiski, p. Boguchwał.

Tę historiją Moskiewską spisał p. Stanisław Borsza, rotmistrz y dworzanin wielkiego czara Moskiewskiego, Dymitra Iwanowicza, roku panskiego 1606.

Instrukcia, od krola i. m. p. Alexandrowi Korwinowi Gosiewskiem, staroscie Wieliszkiemu, do kniazia Dymitra Iwanowicza, hospodara wielkiego Moskiewskiego, dana w Krakowie die 23 augusti, roku p. 1605. Naprzod przy pozdrowieniu od krola i. m. ma się pytac o zdrowiu hospodarskim,

вину Гонсѣвскому [отправленному посломъ] къ великому государю Московскому, князю Димитрію Ивановичу. Прежде всего, поздравивъ государя отъ имени его королевскаго величества, посоль имѣть спросить о здоровьи его, пожелать ему добраго здоровья, всякихъ радостей и долговременнаго и счастливаго царствованія на его престолѣ къ увеличенію славы Божіей и ко благу всего христіанскаго міра и собственныхъ государствъ его княжеской милости. Затѣмъ имѣть сказать, что его королевское величество всегда показывалъ расположенность къ его милости государю, что когда государь его милость подвергся такой обидѣ, то это расположеніе короля послужило ему началомъ и возбужденіемъ къ его счастливымъ замысламъ овладѣть своими государствами, опираясь на свою правду и пользуясь благословеніемъ божіимъ. Его королевское величество премного радуется, что всемогущій Богъ благословилъ его

милость государя и даровалъ ему въ этомъ счастье. Хотя объ этомъ его королевское величество получаетъ извѣстія, но чтобы имѣть болѣе основательныя свѣдѣнія о дѣлахъ его милости государя, посылаетъ нарочно для этого своего посла. Его королевское величество всегда желалъ, чтобы дѣла государя его милости приведены были къ желанному концу, и теперь сильно желаетъ имѣть объ этомъ извѣстіе, чтобы еще болѣе радоваться этому. Его королевское величество также надѣется, что государь, его милость, не откажется и черезъ своихъ пословъ извѣститъ его обо всемъ этомъ, т. е. о своей жизни и о положеніи своихъ дѣлъ.

Его милость, государь, безъ сомнѣнія, признаетъ, что, когда онъ находился въ государствахъ его королевскаго величества и когда старался овладѣть своимъ государствомъ, то получалъ [и отъ его корол. велич.] и отъ его подданныхъ великое содѣйствіе. Его королевское величество

winszując mu przy dobrym zdrowiu wszelakich pociech y długo szczęśliwego panowania na tey stolicy z rozmnożeniem chwały Bozey y dobrym wszystkim chrozcianstwa y panstw własnych kniazia i. m. (y mowic ma?), iako zyczliwosc swoię zawsze krol i. m. hospodarowi i. m. pokazował, którą zyczliwoscią swoią krol i. m. był początkiem y powodem do tych fortun y zamyslow w takowym ukrzywdzeniu iego, aby za błogosławienstwem Bozym y sprawiedliwoscią swoią do panstw swych przysc mogli, w czym isz mu p. Bog wszechmogący szczęscie y błogosławicie raczył, wielce się z tego cieszy, o czym acz krol i. m. wiadomosci dosięga, iednak, aby tym gruntowniejszą miał wiadomosc o powodzeniu

hospodara i. m., posyła dla tego umyslnie, isz iako zawsze zyczył krol i. m., aby do konca dobrego y požadanego sprawy hospodara i. m. prowadzone były, tak aby stąd więtszą ieszcze miał pociechę, pragnie o tym miec wiadomosc. Rozumie tesz krol i. m., ze o tym wszystkim, iako o powodzeniu swym, tak y postanowieniu rzeczy swych nie zaniecha przez posły swe oznaymic krola i. m.

Przyzna to hospodar i. m. także y w dochodzeniu panstwa swego ze wielką zyczliwosc i. k. m. (i. hospodarska m.?), będąc w panstwach i. k. mosci od ludzi i. k. mosci uznawał. Pewien tego iest krol i. m., ze wzaiem dozna wszelakiey zyczliwosci, powolnosci y wdzięcznosci, a gdzie będzie potrzeba,

увѣренъ, что и онъ взаимно получить доказательства всякаго добраго расположенія, благодарности и содѣйствія со стороны государя его милости противъ всякаго непріятеля, когда это понадобится, а этимъ его милость государь приобрѣтетъ отъ его королевской милости еще большее расположеніе къ себѣ и готовность къ услугамъ.

Чтобы была хорошая дружба между его королевскою милостию и государемъ, его милостью, и чтобы его милость государь показалъ его королевскому величеству тѣмъ большую благодарность, слѣдуетъ, чтобы и его милость государь чувствовалъ оскорбленіе отъ обидъ, какія сдѣлалъ его королевской милости [шведскій король] Карль, и чтобы его милость государь извѣстилъ его королевскую милость о готовности своей [воевать] и противъ этого непріятеля его королевской милости.

Увѣренный въ дружбѣ государя его милости и полагая, что онъ будетъ сочувствовать всякой его ра-

дости, его королевская милость извѣщаетъ государя о своей свадьбѣ, которая, при божіей помощи, имѣетъ быть 30 октября въ Краковѣ. Его королевское величество женится на великой княжнѣ Констанціи, дочери великаго князя блаженной памяти Карла... Изложивъ все это и заявивъ, что у государей обычай извѣщать другъ друга о такихъ радостныхъ событіяхъ и приглашать къ себѣ, посоль его королевской милости пригласить государя его милость на свадьбу.

Затѣмъ посоль имѣетъ говорить въ тайной аудіенціи. Посоль представитъ, что такъ какъ его королевская милость полагаетъ, что въ государствахъ его милости государя умы пока еще не совсѣмъ успокоены, то для утрашенія ихъ его королевская милость, приказалъ на всякій случай всѣмъ пограничнымъ старостамъ, въ особенности вамъ, тоже пограничному старостѣ, быть готовыми [и идти] по всякому требованію госу-

y spólnego ratunku na kazdego nieprzyjaciela, a tym samym wiêjsza tesz chęć y zyczliwosc i. k. mosci przeciwko sobie gospodar i. m. będzie uznawał.

Należy tesz to do dobrej przyjazni, aby się tym wiêjsza wdzięcznosc od gospodar i. m. krolowi i. m. pokazała, aby pokrzywdzenie takowe krolowi i. m. od Carolusa gospodar i. m. tesz bolało, dla tego o gotowosci swej y przeciwko temu nieprzyjacielowi krola i. m. wiadomosc uczynił.

Będac tedy pewien i. k. mosc dobrej przyjazni od gospodar i. m. przeciwko sobie, rozumie, ze z kazdey pociechi i. k. mosci słusznie się tesz cieszyć ma gospodar i. m., oznaymuie o weselu swym, ktore ma bydz za

pomocą Bożą die 30 octobris w Krakowie z arcyksiężną Constantią, corką s. pamięci arcyksięcia Carla... To wszystko przełożywszy, ze monarchowie zwykli o takowych akciach pociesznych sobie dawac znac y wzywac się wzaiem, będzie gospodar i. m. (posel?) krola i. m. prosił na to wesele.

To w tajemney audientey ma mowic. To tesz przypomni, isz i. k. mosc rozumiejąc nie do konca, zwłaszcza na początku, uspokioione wszystkich uwysły tamtych panstw gospodar i. m., dla wszelakiego postrachu y potrzeby roskazał krol i. m. wszystkim starostom ukraynnym, mianowicie wam, tesz staroscie ukraynnemu, bydz gotowym na wszelką potrzebę gospodar i. m.—A iesliby tam byli posło-

даря, его милости. Если бы у его милости государя находились какіе либо послы изъ Швеціи, то посоль долженъ стараться, чтобы они были отправлены къ его королевской милости съ послами государя его милости. Въ Москвѣ находится Густавъ, называющій себя сыномъ Шведскаго короля Эрика. [Посоль пусть поклопочеть], чтобы его не окружали уваженіемъ, на которое онъ вызываетъ, выдавая себя за Шведскаго королевича, но чтобы держали подъ хорошимъ присмотромъ. Все это его королевская милость ввѣряетъ преданности и способностямъ посла и надѣется, что посоль не упустилъ сдѣлать все, чего потребууетъ честь его королевской милости и благо всей рѣчи-посполитой.

Письмо [короля] къ Московскому царю, [посланное] черезъ г. Гонсѣвскаго. Отъ свѣтлѣйшаго, божіей милостію великаго короля Польскаго, велика-

го князя Литовскаго, Русскаго, Прусскаго, Жмудскаго, Мазовецкаго, Подольскаго, Кіевскаго, Волинскаго, Инфлянтскаго, Эстонскаго и наслѣдственнаго короля Шведскаго, Готескаго, Вандальскаго, князя Финляндскаго великому государю Божіей милостію и великому князю, Дмитрію Ивановичу, Владимірскому, Московскому, Новгородскому, Казанскому, Астраханскому, Псковскому, Вятскому, Югорскому, Болгарскому и другихъ странъ государю приносимъ поздравленіе и желаемъ, чтобы получилъ отъ Бога всякія радости и былъ въ добромъ здоровьи ко благу и радости всего христіанства и [въ частности] нашихъ государствъ.

Всегда мы показывали вамъ, великому государю, нашу расположенность и всегда желали, чтобы всемогущій Богъ привелъ къ хорошему концу начатое вами дѣло, къ чему насъ въ особенности побуждала ис-

wie iacy Szweccy, aby się o to starał, żeby do krola i. m. z posły hospodara i. m. posłani byli. A isz tesz tam w Moskwie iest Gustaw, który się zowie synem krola Szweckiego Eryka, aby tam nie w takim uwazeniu był, iako się udawa, ale raczey aby w dobrym opatrzeniu był. Co wszystko wierze y dzielności posłannikowey zleca krol i. m., rozumiejąc to, że co бѣдзье налезаło do dostoiestwa krola i. m., d. dobrego wszytkiey rzeczypospolitey, nie zaniecha tego uczynic.

List do cara Moskiewskiego przez p. Gosiewskiego. Od najasniejszego, wielkiego z łaski Bozey krola Polskiego, wielkiego xięcia Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Zmudzkiego, Mazowieckiego, Podolskiego, Kiiowskiego, Wołyńskiego, Inflantskiego, Estomskiego y dziedzicznego krola Szwedzkiego, Gotskiego, Wandalskiego, xięcia Finlant-

skiego wielkiemu gospodarowi z łaski Bozey y wielkiemu kniazii Dymitru Iwanowiczu, Włodymirskiemu, Moskiewskiemu, Nowogrodskiemu, Kazanskiemu, Astrachanskiemu Pskowskiemu, Wiatskiemu, Iuchorskiemu, Bułgarskiemu y innych państw gospodarowi pozdrowienie y pociech wszelakich przy dobrym zdrowiu, z dobrym a pociesnym wszitkiego krzescianstwa y państw naszych od p. Boga w długi wiek zyczymy.

Iakosmy zawsze chęc naszą ku wam, gospodarowi wielkiemu, pokazowali y zyczyli tego, aby p. Bog wszechmogący koniec dobry sprawie zaczętey dac raczył, w takowym zwłaszcza ukrzywdzeniu, iakosmy od ciebie, hospodara wielkiego, zrozumieli y z inszych tesz mieysc nas dochodziła wiadomosc o tym, teraz o szczęśliwym powodzeniu spraw waszych w dziedzicznym panstwie waszym sły-

пытанная вами неправда, о которой мы слышали отъ тебя самаго, великаго государя, и о которой извѣстія доходили до насъ и изъ другихъ мѣстъ. Теперь, слыша, что дѣла ваши въ наслѣдственномъ вашемъ государствѣ приняли хорошее направлѣніе, мы тѣмъ больше радуемся и благодаримъ Бога, и, желая имѣть объ этомъ лучшее извѣстіе, нарочно для этого посылаемъ посломъ секретаря нашего, Велижскаго старосту, шляхетнаго Александра Корвина Гонсѣвскаго, которому просимъ васъ, великаго государя, вѣрить во все, что онъ будетъ говорить отъ нашего имени, и дать намъ черезъ него знать о своемъ здоровіи и благополучіи. Дано въ Краковѣ 23 августа, лѣта Господня 1605.

Описаніе дѣлъ въ настоящее время въ Москвѣ, составленное и посланное 1606 г. въ канцелярію его королевскаго величества къ свѣдѣ-

нію его величества нами, послами его королевскаго величества въ настоящее время въ Москвѣ, Малогоскимъ кастеляномъ Николаемъ изъ Олесницы Олесницкимъ и Велижскимъ старостой, Александромъ Корвиномъ. Прежде всего, когда мы вѣхали въ предѣлы Московскіе, то хотя у насъ былъ недостатокъ въ продовольствіи, какъ объ этомъ мы еще прежде писали съ дороги къ чиновникамъ его королевскаго величества, но во всю дорогу напи приставы и другіе русскіе признавали Димитрія Ивановича своимъ прирожденнымъ царемъ и государемъ, иные же называли его кесаремъ [императоромъ], и при каждомъ удобномъ случаѣ превозносили до небесъ его величіе.

12 мая, мы вѣхали въ Москву и на мосту, перекинутомъ на лодкахъ черезъ рѣку Москву, черезъ который мы проѣзжали, стояло по обѣ

sząc, niemożemy, abysmy lepszą wiadomość mieli, umyślnie dla tego posyłamy posłannika y sekretarza naszego, starostę Wieliskiego, urodzonego Alexandra Korwina Gosiewskiego, któremu abys ty, hospodarzu wielki, dał wiarę, co imieniem naszym będzie mówił, y przezen nam o zdrowiu y o powodzeniu swym oznaymił. Dan w Krakowie die 23 miesiąca sierpnia, roku p. 1605.

Status spraw terazniejszych w Moskwie od nas, posłów krola i. m. w Moskwie zatrzymanych, Mikołaja z Olesnicze Olesnickiego, castellana Malogoskiego y Alexandra Korwina, starosty Wieliskiego dla wiadomosci i. k. mosci wypisany y do cancellaryey krola i. m. posłany roku p. 1606. Naprzod, gdysmy w granice Moskiewskie wiechali, chocia nam na zywnosci schodziło, iakosmy o tym z drogi do pańow urzędniokow krola

i. m. przedtym wypisali, iednak po wszystkie drogę przystawowie nasz y insza Moskwa Dymitra Iwanowicza przyrodzonym prawem carem y hospodarem, drudzy y cesarzem bydz przyznawali y za każdą okazją słowy swemi maiestat iego asz do nieba wynosili.

Dnia 12 maia, wiechaliswy do Moskwy y nad rzeką Moskwą, którąsmy przez most, na łodziach zbudowany, przeiechali, stało Moskwy do 700 koni po oba poł drogi. Tam przystaw od hospodara Moskiewskiego, kniaz Hrehory Konstantynowicz Wołkonski z Andrzejem Dyskiem (diakem?), potkawszynas, mówił ty słowa: „naiasniejszy y niepobiedzivy samodzierca y weliki hospodar, Dymitr Iwanowicz, Bożą miłością cesarz y weliki kniaz wseia Rusi y wszoch Tatarskich carstw y inszych wielu hospodar Moskiewskiey monarchiey podległych car, hospodar y obładaciel iego carski

стороны дороги до 700 человекъ конницы. Тамъ приставъ Московскаго государя, князь Григорій Константиновичъ Волконскій, при которомъ былъ дьякъ Андрей [Ивановъ], встрѣтилъ насъ и сказалъ такіа слова: «свѣтлѣйшій, непобѣдимый самодержецъ и великій государь Дмитрій Ивановичъ, божіей милостию, кесарь и великій князь всея Руси и всѣхъ Татарскихъ царствъ и многихъ другихъ, подвластныхъ Московской монархіи, великій государь, царь и обладатель, его царское величество приказалъ намъ, своимъ холопамъ, встрѣтить васъ, пословъ Сигизмунда, короля Польскаго и великаго князя Литовскаго, привѣтствовать, спросить о здоровіи, отвести въ посольскій дворъ и быть у васъ приставами». На это мы ему отвѣтили, какъ слѣдовало и какъ требовалъ обычай.

Черезъ часъ послѣ нашего вѣзда въ Москву, Московскіе сенаторы, Мстиславскій, теперешній государь

Василій Ивановичъ Шуйскій и другіе главнѣйшіе въ двухъ шатрахъ, которые дивно были разбиты подъ городомъ, принимали царицу, заявляя, что она ихъ государыня, а передъ тѣмъ за два дня, тѣже всѣ сенаторы со множествомъ лучшихъ людей изъ народа принесли ей присягу на вѣрнопопданничество и признали ее наследственной государыней.

13 мая, мы были у государя на аудіенціи, на которой, онъ принималъ насъ съ великой гордостію и высокоуміемъ, не хотѣлъ принять письма его королевскаго величества и приказалъ не называть его королевское величество королемъ за то, что въ этомъ письмѣ онъ самъ не названъ кесаремъ [императоромъ]. Но когда мы осадили его надлежащими доказательствами, то онъ въ смущеніи замолчалъ и принялъ письмо его королевскаго величества.

Отвѣтъ Дмитрія, князя Московскаго, данный въ столичномъ горо-

maiestatu rozkazał nam, chłopom swom, was, posłów Zygmunta krola Polskiego y wielkiego x. Litewskiego, potkac, przywitać, o zdrowiu spytać, do gospody doprowadzić y przystawami u was bydz,“ na co mu się według potrzeby y zwyczajui odpowiedziało.

W godzinie po wiechaniu naszym do miasta Moskwy, senatorowie Moskiewscy, poczawszy od Mscisławskiego, od kniazia Iwanowicza Wašila Szwyńskiego, hospodara terazniejszego, y drudzy wszyscy przedniejszy we dwu namiotach, ktore pod miastem cudnie rozbito stały, przyjmowali czarową, przyznawając ją bydz panią swoją, a przedtym dwiema dniami cisz wszyscy z znaczniejszą gromadą lydzi przedniejszych przysięgę wiecz-

nego poddaństwa swego iey oddali y za panią dziedziczną przyjęli.

Dnia 13 maia, bylismy u hospodara na audientiey, gdzie nas z wielką hardością y wyniosłością przyjmował, listu krola i. m. dla tego samego, ze go cesarzem nie pisano, przyjąc, a krola i. m. krolem mianowac nie kazał. Potym, iako się go ratiami sparło, confuse stanął y list krola i. m. przyjął.

Respons Dymitra kniazia Moskiewskiego, pp. posłom krola i. m. Mikołaiowi Olesnickiemu castellanowi Małogoskiemu y Alexandrowi Korwinowi staroscie Wieliskiemu na weselu Dymitrowym w stolicy Moskiewskiej dany. Dziwiujemy się temu, ze nas krol i. m. bratem y przyacielem

дѣ Москвѣ на его свадьбѣ гг. посла-
ламъ его королевскаго величества
Малогосскому кастеляну Николаю
Олесницкому и Велижскому старостѣ
Александру Корвину. Удивляетъ
насъ, что его королевская милость
называетъ насъ братомъ и другомъ,
и въ то же время поражаетъ насъ
какъ бы въ голову, ставя насъ какъ
то низко и отнимая у насъ титулъ,
который мы имѣемъ отъ самаго Бо-
га, и имѣемъ не на словахъ, а на
самомъ дѣлѣ и съ такимъ правомъ,
больше котораго не могли имѣть ни
древніе Римляне, ни другіе древніе
монархи. И мы имѣемъ это преимуще-
ство — называемся императоромъ
— по той же причинѣ, по какой на-
зывались такъ и они, потому что не
только надъ нами нѣтъ никого вы-
ше кромѣ Бога, но мы еще другимъ
раздаемъ права и, что еще больше,
мы — государь въ великихъ государ-
ствахъ нашихъ, а это и есть быть
монархомъ, императоромъ. По ми-
лости божіей, мы имѣемъ такую

власть и право повелѣвать, какія
имѣли короли Ассирійскіе, Мидійскіе,
Персидскіе, имѣемъ также подъ сво-
ею властію нѣсколько другихъ ца-
рей — Татарскихъ. Поэтому мы не
понимаемъ, чѣмъ бы лучше насъ
былъ въ настоящія времена великій
ханъ, котораго всѣ историки назы-
ваютъ императоромъ Татаръ (хотя
многіе и насъ такъ называютъ)? По-
чему его милость — христіанскій ке-
сарь и святѣйшій отецъ не стыдят-
ся называть въ своихъ письмахъ
насъ или нашихъ предковъ кесаря-
ми, каковыя письма имѣетъ при
себѣ посолъ нашъ къ королю, при-
дворный нашъ подскарбій Аѳанасій
Ивановичъ Власевъ?

Мы хорошо знаемъ, что наши
предки не употребляли этого титула
и не домогались его, но это намъ
нисколько не вредитъ, потому что
молчаніе монарховъ о правѣ или не-
употребленіи его нисколько не под-
рываетъ его, точно такъ же, какъ
нерадѣніе предковъ ничего не уни-

swym zowie, a przecie nas prawie w głowę
uraza, kładąc nas iakos nisko y tytuł nasz
własny nam odeymuiąc, który my mamy od
Boga samego, a mamy go nie słowy, ale rze-
czą samą, którego ani Rzymianie dawni, ani
inzy dawniejszy monarchowie więzszym pra-
wem nad nas uzywac nie mogli. Y my s tych
racyi, s ktorych oni, tę prerogatiwę mamy,
ze się zowiemy imperator, gdysz nie tylko
nikogo więzszego nad sobą nad Boga nawysz-
szego niemamy, ale tesz iestesmy podawcą
praw, a co więzsza, iestesmy prawem samym
w wielkich państwach naszych, co właśnie
iest monarcha albo imperator. Mamy taką
władzą z łaski Bozey y rozkazowanie, iakie
mieli Assyryiscy, Medscy, Perscy krolowie,

mamy tesz kilku inszych carow Tatarskich
pod sobą. Więc tego nie baczmy, czemu by
lepszy miał bydz czasow dzisiejszych wielki
cham (chan?), ktorego historycy wszyscy zo-
wą imperator Tartarorum, acz y nas, wielie
ich iest, ktorzy tak mianuią. Dla czego ce-
sarz i. m. krzescianski y naswiętszy ociec nie
wstydzą się nigdy nas albo przodkow naszych
w lisciech swych cesarzem pisac, co ma przy-
sobie posłannik nasz do krola i. m. Ofana-
siej Iwanowicz Własseiow, podskarbi nasz
nadworny.

Wiemy to dobrze, ze przodkowie naszy
tego tytułu nigdy nie uzywali, ani się go
przedtym domagali, ale to nam nic nie wa-
dzi, gdysz milczenie monarchow, albo nie

что жаётъ [?] у потомковъ. Притомъ, всякое государство начинаетъ свою жизнь въ простотѣ и грубости, а чѣмъ дольше существуетъ, тѣмъ больше развивается въ своихъ законахъ, обычаяхъ, даже въ рѣчи. Такъ мы читаемъ, что въ тѣ простыя времена королей называли пастырями, судьями и другими подлыми именами. Въ подобной простотѣ начинали свою жизнь всѣ государства. Неудивительно поэтому, что тогда нерадѣли о многихъ дѣлахъ—и не только наши предки, но и другіе государи. И Польскіе исторіки, если справедливо то, что они пишутъ, говорятъ о польскихъ короляхъ, что тѣ получили королевскую корону и титулъ отъ кесаря Оттона. Хотя они прежде назывались и были монархами, но отъ равнаго себѣ взяли то, что до того времени имѣли отъ Бога. Въ настоящее время они, конечно, не сдѣлали бы этого.

uzywanie prawa iego praescriptiey zedney w tym iey nie uczyni; takze niedbalstwo przodnow successorom nic nie gubi. Do tego kazde panstwo w prostosci y grubosci się zaczyna; potym im daley, tym więszą politiem w prawach, w obyczaiach, w mowiech nawet bierze, iako czytamy, ze prostych onych wiekow krolow nazywano pastores, iudices y inszemi podłemi imiony, ktorym wiekom wszystkie panstwa podobne początki mają. Nie dziew tedy, isz z przodku o wielu rzeczach niepostrzegali się nie tylko naszymi przodkowie, ale y drugie panstwa, bo iesli prawda iest to, co historycy Polskie o krolach polskich piszą, ze od cesarza Ottona koronę y tytuł krolewski wzięli, zowąc się pierwiey y będąc monarchami, ale tesz ze od siebie rownego wzięli, co przedtym od Boga samego mieli, czegoby pewnie tych czasow nie uczynili.

Кромѣ того, всякому государю позволено называться, какъ кто пожелаетъ. И дѣйствительно, у Римлянъ многіе кесари назывались народными трибунами, консулами, авгурами, точно также многіе изъ нихъ, когда имъ вздумалось, бросали титулъ императора. Тѣ же Римскіе кесари, какъ это извѣстно, назывались князьями. Кесарь Августъ не дозволилъ называть себя государемъ, не смотря на то, что былъ имъ на самомъ дѣлѣ, потому что сами Римляне особымъ закономъ дали ему полную власть управлять, освободивъ его отъ всѣхъ законовъ [ограниченій?] Такъ и предки его королевской милости назывались сначала монархами, наконецъ королями.

Итакъ, объявляемъ его королевской милости, что мы не только государь, не только царь, но и императоръ и не желаемъ какъ нибудь легко потерять этотъ титулъ для на-

Nadto ieszcze, wolno to kazdemu panu zwac się, iako sam chce, iako u Rzymian wiele cesarzow zwali się tribuni plebis, consules, augures. Takze wiele cesarzow było, ktorzy porzucali titulum imperatoris, kiedy chcieli. Cisz Rzymscy cesarze zwali się sprzodku tylko principes, co są iawne rzeczy. Augustus cesarz nie dał się zwac panem, choc nim prawdziwie był, bo mu sami Rzymianie prawem osobliwym dali byli zupełną moc panowania, od wszystkich praw wolnym go uczyniwszy. Takze przodkowie krola i. m. zwali się pierwiey xiążęty, potym monarchami, na ostatek krolmi.

A tak się declarujęm s tym krolowi i. m., ze nie tylko gospodar, nie telko czar, ale iestesmy imperator y niehcemy tego tytułu panstwom naszym lada iako utracic. Iesli krol i. m. ma nas za brata y przyjaciela, czemu

шихъ государствъ. Если его королевская милость признаетъ насъ своимъ братомъ и другомъ, то почему не признаетъ за нами того, что намъ принадлежитъ. Кто отнимаетъ у меня преимущество и украшеніе моего государства, которыми государи дорожатъ, какъ зеницу ока, то тотъ мнѣ большій врагъ, нежели тотъ, который покушается отнимать у меня мою землю. Высшее проявленіе справедливости — воздавать всякому должное, и это больше всего должно быть соблюдаемо между королями, отъ которыхъ другіе должны учиться справедливости. Иное было дѣло, когда наши предки были во враждѣ съ Польскимъ королевствомъ: тогда позволительно было одному унижать другаго, — это бывало и теперь бываетъ въ другихъ странахъ; но въ дружбѣ иначе слѣдовало дѣлать, и мы сильно надѣялись было, что его королевская милость, какъ стар-

шій, по братски наставитъ насъ въ томъ, что служить ко благу и славѣ намъ и нашимъ государствамъ.

18 числа мая, въ четвергъ, въ каѳедральной церкви пречистой Богородицы, въ присутствіи насъ пословъ, въ присутствіи всѣхъ Московскихъ думныхъ бояръ и при великомъ стеченіи народа происходила съ обычными Московскими церемоніями коронація Московской княгини.

25 мая, въ день божьяго тѣла, мы были у государя, который отослалъ насъ для переговоровъ къ думнымъ боярамъ, съ которыми когда мы открыли засѣданіе, то согласно съ инструкціей его королевскаго величества мы домогались, чтобы государь ихъ указалъ намъ, какъ начать войну съ погаными [Турками?]. Они ходили къ государю и, возвратившись, сказали намъ, что государь ихъ желаетъ составить засѣданіе изъ небольшого числа лицъ и самъ будетъ

nam tego nie przyznawa, co naszego iest, gdysz to iest więszy nieprzyziaciel, co mi adeymnie prerogatiwy u ozdoby panstwa mego, ktore monarchowie za zienice oka mają, nisz co się na dobra moie targnie. Więc tesz sprawiedliwosc to nawięsze (nawięsza?) kazdemu co czyiego iest oddawac, a to daleko więcey między krolmi bydz ma, od ktorych się drudzy sprawiedliwosci mają uczyc. Insza była, poki przodkowie naszymy z koroną Polską w nieprzyziadni byli, zaczym iednemu drugiego zeszło się nabardziey ponizac, iako to y kędy indziey bywało y teraz iest, w przyziadni zas inzby inaczey miało bydz, iakozesmy się bardziey spodziewali, ze krol i. m., będąc starszym, miał nas, iako brat, przestrzedz, coby z dobrym y sławą naszą y panstw naszymъ było etc.

18 dnia maja, we czwartek, Koronacia kniehini Moskiewskiej była przy bytnosci nas poslow, przy bytnosci boiar wszytkich dumnych Moskiewskich y przy wielkiej asystentey ludzi w cerkwi katedralney przeczystey Bogarodzice zwyczaiem y ceremoniami etc. Moskiewskiem.

25 maja, w dzien Bozego cięła bylismy u hospodara, ktory odesłał nas na traktaty z boiary dumnymi, s ktoremi gdysmy zasiedli, domagalisię wedle instructey krola i. m. aby sposoby do zaczęcia woyny z pogany od hospodara ich były podawane. Oni chodzili do hospodara; zwrociszysy się, powiedzieli nam, ze hospodar ich chce o tym sam, w meley gromadzie zasiadszy, z nami mowic, y odiechalismy do gospody.

говорить съ нами. Мы уѣхали въ свой дворъ.

О нашей аудіенціи у государя, о коронаціи и о томъ, что съ нами до сихъ поръ случилось,—обо всемъ этомъ мы сами дадимъ его королевскому величеству надлежащій отчетъ, когда Богъ выведетъ насъ отсюда въ добромъ здоровіи. Теперь мы подробно опишемъ лишь смерть этого государя и то, что за тѣмъ послѣ его смерти съ нами случилось. Думаемъ, что это теперь болѣе нужно.

Объ умерщвленіи Московскаго государя Дмитрія. 27 числа мая. По прибытіи нашемъ въ Москву, мы по многимъ признакамъ видѣли, что жизнь Дмитрія находится въ большой опасности и, черезъ кого только могли, наводили его на мысль о предосторожности. Такъ не разъ мы говорили объ этомъ съ Сендомирскимъ воеводой, который въ свою очередь часто имѣлъ съ нимъ разговоръ объ этомъ. Предостерегали

его и многіе другіе изъ нашего народа. Онъ не только не принималъ этого съ благодарностію, а напротивъ обижался этимъ, и хотя самъ зналъ объ этихъ опасностяхъ лучше, чѣмъ мы, но заботливо старался скрыть это отъ насъ съ тѣмъ, чтобы его королевская милость и рѣчь-посполитая не узнали объ его домашнемъ неустройствѣ, а жизнь свою онъ думалъ тѣмъ обезопасить, что держалъ при себѣ 300 алебардниковъ нѣмцевъ; но нѣкоторые изъ думныхъ бояръ приказали именемъ государя (о чемъ онъ ничего не зналъ) однимъ изъ этихъ алебардниковъ вечеромъ въ пятницу, а другимъ утромъ въ субботу разойтись по домамъ, и оставили на стражѣ не больше 30 человекъ. Алебардники, ничего не зная, охотно такъ сдѣлали, оставивъ передъ государевой комнатою только 30 алебардниковъ, а изъ нашего народа было тамъ лишь

O audientiey naszej u hospodara, o koronaciey u do tego czasu co się z nami działo, o wszystkim sami damy krolowi i. m. dostateczną wiadomosc, gdy nas p. Bog w dobrym zdrowiu stąd wyniesie; teraz iedno o smierci tego hospodara u co się potom po smierci iego z nami działo, dostatecznie wypisuiemy, rozumiejąc to bydz potrzebniejszym.

O zamordowaniu Dymitra hospodara Moskiewskiego die 27 maia. Po przyiechaniu naszym do Moskwy, z wielu miar baczylismy niebezpieczenstwo wielkie zdrowia iego, y przez kogo się mogło, na przestroge natręcało mu się, o tym nie raz mając rozmowę z p. woiewodą Sandomirskim, który z nim o tym częstą rozmowę miewał. Bywały przestrogi y od innych wielu z narodu naszego. Nie tylko wdzięcznie tego nie przyjmował,

ale się obrazał, y chocia sam tesz o tych niebezpieczenstwach więcej, nisz my, wiedział, ale tego przed nami pilnie utaic chciał dla tego, aby krol i. m. pau nasz y rzeczpospolita o defectach iego domowych nie wiedzieli, a bezpieczenstwo zdrowia swego tym obwarowane rozumiał bydz, ze obecnie chował Niemcow alabartnikow 300; ale iednym z wieczora w piątek, a drugim w sobotę poranu z boiar dumnych niektorzy imieniem hospodarskim (o czym on nie nie wiedział) rozkazali, aby do gospod y domow swych odeszli, a na strazy 30 czleka zostawili, ktorzy, nie wiedząc o zdradzie, radzi to uczynili, zostawiwszy przed pokojem hospodarskim iedno 30 alabartnikow Niemcow, a z narodu naszego iedno kilka pacholat było y muzykow pewna lidzba.

нѣсколько малолѣтнихъ прислужниковъ и нѣкоторое число музыкантовъ.

Въ субботу, утромъ Димитрій вышелъ въ чамарѣ изъ своихъ комнатъ на крыльцо и, увидѣвъ Аѳанасія Власьева и нашего пристава князя Григорія Волконскаго, спрашивалъ послѣдняго, что мы—послы говорили. Нашъ приставъ, который, должно быть, ничего не зналъ о томъ, что готовилось, далъ ему отвѣтъ и сейчасъ же ушелъ отъ него съ верху, а между тѣмъ думные бояре сходились, договорившись уже напередъ убить государя. Въ то же время ворвалось въ крѣпостныя ворота до 200 человекъ Московскихъ бояръ и дворянъ, вовлеченныхъ въ заговоръ, и ударили къ колоколь, называемый набатъ, въ который обыкновенно звонятъ при всякомъ смятеніи. Димитрій, услышавъ звонъ, спросилъ князя Димитрія Шуйскаго, зачѣмъ звонятъ? Онъ отвѣтилъ, что по случаю пожара. А между тѣмъ, когда уда-

рили въ колоколь, то часть народа, вовлеченная въ заговоръ, стала кричать другимъ, которые этого не знали, что паны рѣжутъ думныхъ бояръ, т. е. что Поляки и Литва бьютъ Московскихъ сенаторовъ. И такъ, ударивъ во всѣ колокола, сколько ихъ было въ Москвѣ, бѣжали съ великимъ крикомъ къ крѣпости, будто бы на защиту бояръ, кто съ чѣмъ могъ — съ рога тинами, ружьями, сѣкирами, и пока чернь вбѣгала въ крѣпость, князь Василій Шуйскій съ другими боярами велъ дворянъ брать приступомъ покои государя и въ пространной рѣчи убѣждалъ ихъ оканчивать начатое, иначе, — если они не убьютъ этого вора Гришку Отрепьева, (такъ онъ называлъ его), то тотъ прикажетъ снимать имъ самимъ головы. И такъ, съ великимъ крикомъ и силою всѣ валили въ государевы покои. Вышеупомянутые 30 нѣмцевъ загородили было дорогу алебардами,

Dymitr w czamarze w sobotę rano na ganek z pokoiow wyszedł, a zayrzawszy Ofanasia Własiewa y kniaza Hrehora Wolkonskiego, przystawa naszego, pytał o nas poslech, cobysmy mowili. Przystaw nasz, który o tym, co się dziać miało, snadz nie wiedział, odpowiedziawszy, szedł wnet z gory od niego, a tym czasem boiarrowie dumni schadzali, iusz z sobą porozumienie mając zabic hospodara. W tenze czas zaraz wpadło do bramy zamkowej boiary dworzanow—Moskwy spraktykowaney do 200 czleka, y uderzono w dzwon, nazwany kabat (nabat?), ktorым na wszelki gwałt dzwonic zwyczaj iest. Dymitr, uslyszawszy, spytał kniazia Dymitra Suyskiego, na coby dzwonili? powiedział, ze na ogien; a skoro w dzwon uderzono, pospolstwa częśc, do tego dzieła spraktykowa-

nego, ięli na drugich wołac, ktorzy tego nie wiedzieli, ze pany boiar dumnych sieką, to iest, Polacy y Litwa senatorow Moskiewskich bią. Y tak rzkomo na ratunek boiarrow wszyscy, uderzywszy we wszystkie dzwony, ile ich było w Moskwie, kto z czym mógł, z rohatynami, z rusnicami y siekierami, z wielkim tumultem biegli do zamku, y nim czern do zamku wbiegła, kniaz Wasil Szuyski z inszemi przywoził dworzan do sturmu w pokoie hospodarskie y upominał ich szerokimi słowy, aby to, co przedsięwzięli, konczyli, bo iesliby tego wora (iako on nazywał) Gryska Otrepiowa nie ubili, tedyby im samym głowy poucinac kazał. I tak wszyscy gwałtem się wielkim cisnagli do pokoiow hospodarskich. Niemcow ta 30 zastawili się byli z alabartami, ale gdy między nie kilka razy

но когда въ нихъ нѣскольکو разъ выстрѣлили, то они бросили прочь алебарды. Петра Богдана [Васманова] и нѣскольکو другихъ русскихъ, защищавшихъ Димитрія, убили.

Димитрій, одѣвшись въ обычную свою одежду, сталъ уходить отъ насилія и выскочилъ изъ окна внизъ съ большой высоты. Когда онъ уходилъ, то одинъ русскій, догнавшій его, ранилъ его саблей въ ногу, притомъ Димитрій сильно убится, [когда высканивалъ изъ окна]. Къ нему прибѣжало нѣскольکو десятковъ стрѣльцовъ; они подняли его съ земли, облили водой и ввели на каменный фундаментъ, на которомъ стоялъ деревянный домъ Бориса Годунова, разрушенный по приказанію Димитрія. Бояре и дворяне кинулись сюда къ Димитрію. Онъ сталъ просить стрѣльцовъ, чтобы они защищали его. Стрѣльцы стали стрѣлять въ бояръ и поразили нѣскольکو дворянъ, такъ

что всѣ подались назадъ. Дворяне закричали: «пойдемъ всѣ въ городъ, къ стрѣleckимъ домамъ и вырѣжемъ всѣхъ ихъ женъ и дѣтей.» Стрѣльцы, смущенные этимъ, опустили ружья внизъ. Видно, такъ угодно было Богу, не хотѣвшему долге терпѣть гордости и надменности этого Димитрія, который не признавалъ себя равнымъ ни одного государя въ мірѣ и почти равнялъ себя Богу. Бояре и дворяне, приблизившись къ нему, стали его попрекать, что онъ не дѣйствительный Димитрій, а Гришка Отрепьевъ. Онъ ссылался на мать. На эти слова князь Голицынъ сказалъ отъ имени матери, что она сознается и говоритъ, что онъ не ея сынъ, что ея сынъ Димитрій дѣйствительно убитъ и тѣло его лежитъ въ Угличѣ. Во время этихъ разговоровъ, боярскій сынъ Григорій, протискавшись черезъ толпу, [отружавшую Димитрія] выстрѣлилъ изъ подъ армя-

strzelono, poczęli zaraz alabarty od siebie rzucac. Tamże Piotra Bohdana y innych kilku Moskwy, którzy się opponowali przy Dymitrze, zabito.

Dymitr iusz w odzienie swe ubrawszy się, uchodząc przed gwałtem, skoczył wysoko z okna na doł y, kiedy uchodził, Moskwin ieden, doganiając go, zadał mu ranę szabłą w nogę, do tego się stłukł bardzo. Przypadło do niego strzelcow iego kilkadziesiąt; porwawszy z mieysca, odlali go wodą y prowadzili go na fundament murowany, na którym pokoie Borysa Godonowa drzewiane stały, a Dymitr ie zrucie kazał. Boiarowie y dworzanie rzucili się k niemu. On strzelcow iał prosie, aby go bronili. Strzelcy poczęli strzelac do boiar y postrzelili kilku z dworzan, tak ze się nazad wszyscy cofnęli. I zawołali dworzanie: " idzmy wszyscy na miasto do domow

strzeleckich y wyscinamy wszystkich zony y dzieci". Strzelcy, tym strwozeni będąc, rusznice na doł opuscili. A snadz tak p. Bog chciał miec, niecierpiąc więcej hardosci y pychy tego Dymitra, który zadnego monarchy na swiecie rownym sobie nie przekładał, a sam się Bogu mało rownac niechciał. Boiarowie y dworzanie, przyblizywszy się do niego, ięli mu wyrzucac na oczy, iakoby nie miał bydz prawdziwym Dymitrem, ale Hryskiem Otrepiewym. On się odzywał do matki. Na te słowa iego kniaz Galliczyn powiedzial mu od matki, ze ona przyznawa y wskazuje do niego, ze nie iest iey synem, a syn iey Dymitr prawdziwie iest zabity y ciało iego, zabite, w Uhleczu lezy. Pod czas tych rozmow syn boiarski Hrehory, weisnąwszy się między ludzi, z pod giermaka strzelił y zabił Dymitra. Strzelcy się rozpierzchnęli, a

ка и убилъ Димитрія. Стрѣльцы разбѣжались, а [другіе] русскіе, кинулись рубить его тѣло. Потомъ приказали тащить его за ноги къ воротамъ, подлѣ которыхъ при церкви жила старая царица — жена покойнаго князя Ивана Васильевича, которую Димитрій признавалъ или называлъ своею матерью. Русскіе спросили ее: ея ли онъ сынъ. Она будто бы такъ отвѣтила: «нужно было спрашивать меня объ этомъ, когда онъ былъ живъ, а

теперь, такъ какъ вы его убили, то онъ уже не мой сынъ». Русскіе выволокли его за ворота, положили на него посреди площади, а подлѣ него у ногъ — Петра Басманова, и такъ они лежали три дня. Потомъ Басманова похоронили подлѣ его предковъ при церкви, а Димитрія въ полѣ за стрѣлецкимъ посадомъ, но послѣ вырыли и сожгли въ полѣ, подлѣ дороги, которою онъ въѣхалъ на государство. ²⁵

Moskwa, przypadszy, siekli ciało iego. Potym kazali go za nogi wlec do bramy, przy ktorey podle cerkwi carowa stara — zona nieboszczyka kniaza Iwana Wasilewicza, ktorą on sobie matką bydz rozumiał, albo mianował, mieszkała; spytali iey, iesliby to był iey syn. Ona iakoby tak miała powiedziec: „pytac mię było o to, kiedy on był żyw, teraz zescie wy go zabili, iusz nie mov syn“. I

wywekli go za bramę, položyli nagiego posrod rynku, a podle niego Piotra Bosmana w nogach, y tak lezeli trzy dni. Potym Bosmana pochowano podle przodkow iego przy cerkwi, a Dymitra w polu za strzeleckim posadem, a potym, dobywszy, spalic dali w polu przy goscineu, ktorym na państwo wiechał.



ПОХОДЪ ЕГО КОРОЛЕВСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА ВЪ МОСКВУ [РОССІЮ]

1609 года.

(Таже рукопись бібліотеки Главнаго Штаба стр. 29).

Роты, идущія впереди его королевскаго величества:

Его милости гетмана, Кіевскаго воеводы — гусарь 200, пѣхоты 100 человекъ.

Кварцяныхъ ротъ 7, въ которыхъ большею частью по 150 (?), гусарь [по] 200.

Его милости Перемышльскаго кастеляна Стадницкаго сабатовъ [?] 200, казаковъ 100, гусарь 100, пѣхоты 500.

Его милости маршала великаго княжества Литовскаго Монвида Доростайскаго — казаковъ 200, пѣхоты 200.

Его милости канцлера великаго княжества Литовскаго Льва Сапѣ-

ги—гусарь 300, казаковъ 200, пѣхоты 100, волонтеровъ 120, пѣхоты 200.

Рота его королевскаго величества при орудіяхъ, начальствомъ Гаіовскаго [Граіовскаго] — пѣхоты 400, татаръ 300.

Роты, идущія при его королевскомъ величествѣ:

Роты подъ знаменемъ его королевскаго величества, надъ которыми гетманомъ маршалъ великаго княжества Литовскаго, а поручикомъ г. Барановскій: казаковъ 100 человекъ, копейниковъ 600, пѣхоты 800.

Wyprawa krola i. m. do Moskwy r. p. 1609.

Roty, ktore przed kroleм i. m. idą:

I. mosc p. hetmana, woiewody Kiiowskiego, ussarzow numerus 200, piechoty nm. 100.

Quarcianych rot nm. 71, w ktorych powiekszy czesci po nm. 150, ussarzow nm. 200.

Iego mosci p. Stadnickiego, castellana Przemyskiego, sabatow nm. 200, kozakow nm. 100, ussarzow nm. 100, piechoty nm. 500.

Iego mosci p. Monwiда Dorostajskiego, marszałka w. x. Litewskiego, kozakow nm. 200, piechoty nm. 200.

Iego mosci. p. Sapieha Lwa, kanclerza w. x. Litewsk. ussarzow nm. 300, kozakow nm. 200, petyhorcow nm. 100, voluntaryuszow nm. 120, piechoty nm. 200.

Krola i. m., nad ktora p. Gaiowski (Graiowski?) przy dzialach, piechoty nm. 400, tatarow nm. 300.

Roty, ktore przy krolu i. m. idą:

Pod chorągwią krola i. m., nad ktoremi hetmanem iest p. marszałek w. x. Litewskiego, porucznikiem pan Baranowski: kozakow nm. 100, kopiynikow nm. 600, piechoty nm. 800.

Войско кастеляна Краковского, князя Острогского — казаковъ 100 человекъ, гусарь 100, пѣхоты 100.

Его милости Сендомірскаго старосты Станислава Любомірскаго — казаковъ 100, гусарь 200, пѣхоты 200.

Г. кавалера Новодворскаго — конныхъ рейтаръ 130.

Подъ начальствомъ г. Вайера нѣмецкой пѣхоты 1130 человекъ.

Роты, идущія позади его королевскаго величества:

Полкъ его милости Брацлавскаго воеводы 900 человекъ.

Рота его милости Бѣлокаменцаго старосты 150 человекъ.

Его милости Каменцаго кастеляна 100 человекъ.

Его милости Брацлавскаго старо-

сты Калиновскаго — гусарь 150 человекъ, пѣхоты 100.

Его милости Хмѣльницкаго старосты Струся — гусарь 150, казаковъ 159, пятигорцевъ 100.

Его милости Варшавскаго кастеляна — гусарь 100, казаковъ 600.

Его милости Брацлавскаго старосты Скумина Тышкевича — гусарь 100, пѣхоты 100.

Его милости князя Христофора Збаражскаго — гусарь 150, пѣхоты 100, стрѣльцовъ 200.

Его милости мечника королевства Браницкаго — гусарь 100, пѣхоты 100.

Его милости Снопковскаго — гусарь 100, пѣхоты 40.

Его милости полковника Людовика Вайера — гусарь 200.

Ихъ милостей ротмистровъ Васичинскаго, Дунковскаго, Роговскаго — пѣхоты 40 [?].

Xęcia Ostrogskiego, castellana Krakowskiego, kozakow nm. 100, ussarzow 100, piechoty nm. 100.

Iego mosci p. Stanisława Lubomirskiego, starosty Sandomirskiego, kozakow nm. 100, ussarzow nm. 200, piechoty nm. 200.

Pana cavallera Nowodworskiego konnych raytarow nm. 130.

Pod p. Waierem — Niemieckiey piechoty nm. 1130.

Roty, pozad idące:

Iego mosci p. wojewody Braclawskiego ludzi w pułk nm. 900.

Iego mosci p. starosty Bialokamienieckiego nm. 150.

Iego mosci p. Kamienieckiego nm. 100.

Iego mosci p. Kalinowskiego, starosty Braclawskiego, ussarzow nm. 150, piechoty 100.

Iego mosci p. Strusa, starosty Chmielnickiego, ussarzow nm. 150, kozakow nm. 159, petyhorcow nm. 100.

Iego mosci pana Warszawskiego ussarzow 100, kozakow nm. 600.

Iego mosci p. Skumina Tyskiewicza, starosty Braclawskiego, ussarzow nm. 100, piechoty nm. 100.

Xęcia i. m. Krzysztofa Zbaraskiego ussarzow nm. 150, piechoty nm. 100, strzelcow nm. 200.

Iego mosci p Branickiego, miecznika koronnego, ussarzow nm. 100, piechoty nm. 100.

Iego mosci p. Snopkowskiego ussarzow nm. 100, piechoty nm. 40.

Iego mosci p. Ludwiga Waiera, pulkownika, ussarzow nm. 200.

Ich mosciow pp. Wasiczynskiego, Dунковского, Bogowskiego rotnistrzow piechoty nm. 40.

Его милости Чуйскаго — гусарь 100.

Ихъ милостей Розновыхъ — волонтеровъ 300.

Роты его милости придворнаго Литовскаго подскарбія и всѣ остальные кварцянныя роты шли позади въ неудобопроходимыхъ лѣсахъ, въ которыхъ служащій ксендза Виленскаго епископа, узнавъ, что за гетманомъ тою же дорогой—на Лукомлю идетъ еще войско, приказалъ разобрать мосты и завалить деревьями дороги.

Сентябрь 1609 г.

5 числа. Въ Орши. Не случилось ничего особеннаго.

6. Г. гетманъ и Перемышльскій кастелянъ были у его королевскаго величества. Этого числа приказано Оршанскому городничему написать къ жителямъ Смоленска письмо, въ которомъ онъ долженъ былъ объявить имъ, что это [?] вторженіе въ пре-

дѣлы Смоленскіе случилось безъ вѣдома его королевскаго величества и гетмана, что это сдѣлали своевольные украинскіе люди, и долженъ общать, что они будутъ подвергнуты за это ответственности.

7. Привезли изъ Витебска три осадныхъ пушки.

8. Пришло извѣстіе отъ Брацлавскаго воеводы, отправленное изъ Добрвиска 4 числа сентября, что во вторникъ онъ предполагалъ быть уже подлѣ Могилева—въ сторонѣ. Находящаяся при немъ роты идутъ очень густо по причинѣ дурныхъ дорогъ. Впрочемъ, онъ послѣшно переправлялись въ Петровичахъ. Поправивъ тамъ немного попортившіеся возы онъ двинется, куда прикажетъ его королевское величество.

9. Большія орудія прибыли изъ Вильны и переправлены черезъ Днѣпръ, — не безъ затрудненій, потому что 4 дня строили судно [?], но переправлены счастливо.

Iego mosci p. Czuyskiego ussarzow nm. 100.
Ich mosci pp. Roznowych voluntariuszow nm. 300.

I. 5 mosci p. podskarbiego nadwornego Litewskiego y insze rotы quarciane wszystkie jozad na nieprzejranych lesiach, w ktorуch urzędnik x.biskupa Wilenskiego, dowiedziaszy się, że za p. hetmanem tymże gościncem na Lokumienią wojsko następuje, mosty pozamiatał y drogi zarąbił.

September anni 1609.

Dnia 5. W Orszey. Nic nowego.

6. P. hetman z p. Przemyskim u krola i. m. byli. Tego dnia horodniczemu Orszanskiemu kazano list do Smolenszczan pisac, obmawiając to wtargnienie w granice Smolenskie, że bez wiadomosci krola i. m. y het-

manskiey, że od ludzi swowolnych ukrainnych stało się, y sprawiedliwosc z nich obiecuiąc.

7. Działa nm. 3 burzące z Witepska wprowadzono.

8. Od p. woiewody Braclawskiego wiadomosc przyszła, że iusz po bok Mohilowa o wtorku bydz miał a data z Dobrwiska die 4 septembris. Rotы iednak te, które przy nim, idą gescie bardzo dla złych drog, przeprowowały się iednak spieszno w Piotrowicach y, mało co tam nadpsowanych wozow połatawszy, ruszy się, gdzie mu krol i. m. naznaczy.

9. Armata wielka z Wilna przyszła y przez Dniepr przeprowadzona nie bez trudności, bo przez 4 dni gnę zmiatano, szczęśliwie iednak.

10. Пришло извѣстіе, что кварцяныя роты проходили мимо Могилева. Посланъ къ нимъ дворянинъ Барановскій, чтобы онѣ тамъ не останавливались и не запустошали королю этой страны въ продовольствіи.

11. Привели одного русскаго, который сказалъ, что Смольняне въ вѣ тревогѣ, но ожидаютъ помощи отъ Скопина. Онѣ подтвердилъ прежде полученное извѣстіе, что въ Смоленскѣ годныхъ къ бою только 200 бояръ и 300 стрѣльцовъ.

12. Доставленъ отвѣтъ отъ Смоленскаго воеводы на письмо Оршанскаго старосты [городничаго], въ которомъ [отвѣтъ] онѣ пишетъ лишь, чтобы король остановилъ пролитіе христіанской крови и вывелъ и то войско, съ которымъ идетъ, и то, которое находится при Димитріѣ. Онѣ исчисляеть титулы Шуйскаго и прибавляетъ излишніе, — онѣ признаеть за Шуйскимъ наследственное право на Сѣверское государство.

10. Wiadomość przyszła, że roty quarciane Mohilow miały, do których posłano było p. Baranowskiego dworzanina, aby się tam nie stanowiły u tego mieysca dla dosięgania żywności krolowi i. m. nie ogłodziły.

11. Moskwićin jeden przywiedziony powieǳiał, że Smolenszczanie w trwodze, czekaiā jednak na posiłek od Szkopina; potwierdził pierwszey powiesci, że na Smolensku nie masz do boiu ludzi, iedno boiarow nm. 200 a strzelcow nm. 300.

12. Rêspons przyniesiono od woiewody Smolenskiego na pisanie p. starosty Orszanskiego, w ktorym to tylko pisze, aby krol i, m. krew krzescianską uiāl wyprowadzeniem u swego, z ktorem idzie, woyska u tego, co się koło Dymitra dawno bawi. Tytuły Suyskiego wylicza, przyczyniając ich

13. Изъ Орши прибыли къ границамъ полевая и осадная орудія; при нихъ находится королевской пѣхоты 400 подъ начальствомъ г. Граевского.

14. Г. Брацлавскій воевода привѣтствовалъ [представлялся] его королевское величество. Тогда же было тайное совѣщаніе. Того же дня отцы іезуиты въ присутствіи его королевскаго величества заложили въ Оршѣ костель св. Михаила.

15. Въ Оршѣ. Получено извѣстіе, что наши изъ отряда придворнаго Литовскаго подскарбія вторглись въ предѣлы Смоленскіе и вывели оттуда множество плѣнныхъ. Король очень негодовалъ на это, потому что русскіе люди, особенно большая часть хлопства, согласились уже было сдаться.

16. Его королевское величество отпавился ночевать изъ Орши въ Дубровну. Съ королемъ шли: королевская пѣхота, нѣкоторыя роты и гусарскіе

więcey, u dziedzictwo panstwa Siewierskiego przypisuie u przyznawa iemu samemu.

13. Armata polna u burząca wyszła z Orszy ku granicom; przy niey piechoty nm. 400 krolewskiey pod regimentem p. Graiewskiego.

14. P. woiewoda Braclawski wital krola i. m. Tamze rada tajemna była. Tegosz dnia kosciol s. Michała patres Soc: Iesu w Orszy zalozyli przy bytnosci krola i. m.

15. W Orszy. Dano znac, że nasz y wtargnęli w granice Smolenskie z ludzi p. podskarbiego Litewskiego nadwornego u siła plonu wyprowadzili, o co się krol i. m. frasował, bo iusz byli ludzie Moskiewscy, a zwłaszcza większe chłopstwo sklonili się ku poddaniu.

16. Ruszył się krol i. m. z Orszy do Du-

и казацкіе отряды; королевскаго знамени однако не развертывали.

17. Цѣлый день мы провели въ Дубровнѣ, дожидаясь, пока подойдут другіе полки, которыхъ много было позади съ Брацлавскимъ воеводой.

18. Въ Ивановичахъ. Было обсуждаемо, выступать ли за границу, не дожидаясь всего войска, или дожидаться, пока оно соберется. Рѣшено, чтобы г. гетманъ съ артиллеріей шель впередъ, а за нимъ, неторопясь и дѣлая ночлеги черезъ небольшое разстояніе, шель король и поджидалъ идущихъ позади. Поэтому гетманъ пошелъ впередъ, а съ нимъ при артиллеріи: пѣхоты г. Граевскаго 400, гусарская рота самаго гетмана 200 человекъ и три роты кварцянныхъ по 150 человекъ въ каждой,—шелъ онъ рядомъ съ Литовскимъ канцлеромъ.

19. Въ Баяхъ. Представлено 5 русскихъ, которые пришли отъ міра и просили смиловаться надъ ними, общали цѣловать крестъ и доставлять продовольствіе, но чтобы ихъ не мучили и не жгли.

20. Тамъ же. Пришли люди Перемышльскаго кастеляна и король дѣлалъ имъ смотръ, — пѣхоты 200, казаковъ 100, копейниковъ-поляковъ хорошихъ 200, сабатовъ [?] на лошадяхъ и въ вооруженіи венгерскомъ 100. вмѣстѣ съ ними явилась на смотръ рота г. Хвалибога—100 казаковъ съ рогатинами.

Того же дня, послѣ обѣда, подошла и явилась въ строю на смотръ къ обозу короля нѣмецкая пѣхота Пущкаго старосты Вайера, 7 знаменъ, подъ каждымъ по 200 кнехтовъ, одѣтыхъ не богато, но видныхъ и съ хорошими ружьями.

Того же дня, посланы изъ канце-

browna na noc. Szła wespół y p. piechota krola i. m. Szły rotы niektore y poczty usarskie y kozackie; chorągwie iednak krolewskiej nierozstaczano.

17. W Dąbrowie cały dzien, czekaiąc, aszby insze pułki nadeszły, ktorych pozad wielka część była przy p. wojewodzie Braclawskim.

18. W Iwanowicach. Deliberowano, iesli bez wszytkiego woyska postępowac za granice, czyli go czekac, asz się zeydzie? Stanęło na tym, aby p. hetman wprzod szedł z armatą, a krol i. m. powoley następował małemi noclegami, oczekiwaiąc na tych, co pozad szli. Szedł tedy p. hetman, przy ktorym z działy piechoty Graiowskiego nm. 400, rotы samego hetmana usarskiej nm. 200, quarcianych rot 3, po koni nm. 150, rowno z p. canclerzem Litewskim.

19. W Baiach. Prezentowano nm. 5 Moskwiwinow, ktorzy od miru przyszli, prosząc o miłosierdzie y obiecuiąc chrest całowac, zywności dodawac, by iedno ich nie mordowano y nie palono.

20. Tamze. Ludzie p. Przemyskiego nastąpili y monstrowali się krolowi i. m: piechoty nm. 200, kozakow nm. 100, kopiynikow nm. 200,—Polakow porządnych, sabatow nm. 100 po węgiersku w konie y rynsztunek; wespół rota p. Chwalibogowa — kozakow nm. 100 z rohatynami.

Tegoz dnia po obiedzie piechota p. Waierowa starostы Puckiego, uszykowana, nad oboz krola i. m. nadeszła Niemiecka na monstre—chorągwi nm. 7, pod kazdą po nm. 200 knechtow, w szaty nie bogato ubranych, ale w osoby y muszkiety porządnych. Tegosz dnia uniwersaly do Smolenszczan z cancel-

лярніи универсалы къ жителямъ Смоленска съ увѣщаніемъ, чтобы они сдались королю и съ обѣщаніемъ, что имъ будетъ сохранены: старожитная ихъ греческая вѣра, давніе ихъ обычаи и всѣ ихъ имущества, а если они будутъ противиться, то навлекутъ послѣднюю гибель на себя, своихъ женъ, дѣтей и имущество.

21. Его королевское величество выступилъ къ русской границѣ въ такомъ порядкѣ: впереди шло 800 человекъ Венгерской пѣхоты и 200 человекъ Сандецкаго старосты; передъ его королевскимъ величествомъ 100 гусаръ кастеляна Краковскаго видныхъ, на хорошихъ лошадяхъ и богато одѣтыхъ; за ними около его королевскаго величества до 700 лицъ; за тѣмъ его королевское величество; за нимъ придворный отрядъ гусаръ 600; Новодворскихъ Пруссаковъ 150, каждый съ парю

ружей; королевскихъ казаковъ 100; нѣмецкой пѣхоты г. Вайера 1,400; рота князя Порицкаго 150 человекъ.

Въ такомъ-то порядкѣ мы перешли нашу границу у рѣчки Ивалы, гдѣ подканцлеръ королевства Щенский Крискій отъ имени придворныхъ поздравлялъ короля съ счастливымъ вступленіемъ въ то государство, которое смѣлъ удерживать за собою 96 лѣтъ грубый народъ [русскій], и высказывалъ подканцлеръ желаніе, чтобы Богъ, давшій счастливое начало этому замыслу и продолженіе, далъ и счастливо его кончить къ своей славѣ и чести, къ расширенію государствъ его королевскаго величества и къ безсмертной его славѣ. Все утро было пасмурно и начиналъ падать дождь, но когда король перешелъ мостъ, почти въ 10 часовъ утра, то въ ту же почти минуту

lariey posłano, napominając, aby się królowi i. m. poddali, obiecując starożytnę wiary Greckiej zatrzymanie, obyczajem (obyczajom?) dawnym, zachować (zachowanie?), majątnościami wszystkimi darowanie, a iesłiby uporem szli, ostatnią zgubę na (ich?) samych, żon, dzieci y majątności ich.

21. Ruszył się król i. m. w takim porządku ku granicom Moskiewskim: wprzód szło piechoty Węgierskiej nm. 800; p. starosty Sądeckiego nm. 200; przed królem i. m. pana Krakowskiego ussarów nm. 100,—chłopno konno, świetno; za nimi koło króla i. m. osob do nm. 70; król i. m.; za nim chorągiew dworska ussarów nm. 600; Nowodworskich Prusaków—kazdy z parą rusnic nm. 150; kozaków królewskich nm. 100; p. Waierowey Niemieckiej piechoty nm. 1400; kniaza Poryckiego rota nm. 150.

Tym ordynkiem przeszliśmy granice nasze u rzeczki Iwaley, gdzie i. m. pan Kryski Szczęsny, podkanclerzy koronny, imieniem dworu, króla i. m. winał szczęśliwego wescia w to państwo, które sobie gruby naród vindicować chciał y śmiał przez lat 96, życząc, aby tę impresję p. Bog, iako szczęśliwie począł y prowadzi, tak fortunnie postawił ku cci y chwale swej s., ku rozszerzeniu państw jego k. mosci a z niesmiertelną sławą i. k. mosci. Był wszystek poranek chmurny y deszcz się pokuszał, ale skoro król i. m. przeszedł ten most, prawie o 10 godzinie na pułzgarzu, teyże prawie minuty tak się wypogodziło niebo, że żadney chmury widac niebyło, y tak aż do wieczora pogoda trwała. Tegosz dnia w Wasilowie rota kniaza Poryckiego przeszła, nm. 150 koui, chłopno, konno.

небо сдѣлалось столь яснымъ, что не видно было ни одной тучи, и хорошая погода стояла до самаго вечера.

Того же дня въ Васильевѣ прошла рота князя Порицкаго 150 коней, — люди видные, лошади хорошія.

22. Отрядъ, идущій передъ королемъ, выступилъ, а король не много задержался въ Васильевѣ, чтобы дожидаться войскъ, которыя должны подойти сюда.

23. Король прибылъ по невыразимо дурнымъ дорогамъ въ Красный, въ которомъ засталъ 100 человекъ изъ русской черни, которые умоляли помиловать ихъ и заявляли готовность цѣловать крестъ и доставлять продовольствіе, но чтобы король не предавалъ ихъ своеволю солдатъ.

Того же дня Литовскій канцлеръ представлялъ королю свой полкъ, — казаковъ 210, пятигорцевъ 100, волонтеровъ 100, гусаръ 200, пѣхоты 200.

24. Тамъ же. Литовскій маршалъ

представлялъ королю своихъ людей, — казаковъ 200, гусаръ 150, пѣхоты 200 человекъ.

25. Тамъ же. Возвратился изъ Смоленска посолъ, который ѣздилъ туда съ универсаломъ. Письменнаго отвѣта онъ не принесъ, а сказалъ лишь, что русскіе взяли универсалъ, прочитали его и тамошній воевода сказалъ ему: «больше не пріѣзжай сюда; много говоришь; короля здѣсь нѣтъ, остался въ Вильнѣ; ѣдутъ только Левъ Сапѣга и Жолѣвскій; если въ другой разъ придешь съ такими дѣлами, то напоимъ тебя водой [утопимъ].»

Того же дня къ вечеру, Кременецкій староста представлялъ [королю] своихъ людей: пѣхоты 200 человекъ, очень хорошихъ, — гусаръ 150, — на хорошихъ лошадяхъ, съ хорошимъ вооруженіемъ. вмѣстѣ съ нимъ представлялъ королю своихъ людей и г. Хойсцкій, — хорошихъ гусаръ 40.

26. Въ тотъ день [мы пришли] въ Сорозну. Казацкая рота г. Невядом-

22. Ruszyli się ludzie, którzy wprzod przed kroleм i. m. chodzą, a krol i. m. w Wasilowie zetrawał dla tych ludzi, którzy ieszcze za kroleм i. m. nastąpic maіą.

23. Do Krasnego przez niewymownie zle drogi przebył (krol?), gdzie Moskiewskіey czerni do 100 zastał. zebrzących miłosierdzia krola i. m. gotowych chrest całowac y zywności do dawac, by ich iedno swey woley żołnierskiej niepoddawano.

Tegosz dnia p. canclerz Litewski pulk swoy krolowi i. m. pokazował: kozakow nm. 210, petyhorcow nm. 100, woluntaryuszow nm. 100, ussarzow nm. 200, piechoty nm. 200.

24. Tamze. P. marszałek Lit. ludzi swe krolowi i. m. pokazował: kozakow nm. 200, ussarzow nm. 150, piechoty nm. 200.

25. Tamze. Poslannik się wrocил ze Smolenska, który tam z uniwersalem iedził Responсу listownego nieprzyniosł; to telko powiedziął, isz uniwersaly wzіeli; przeczytawszye, to mu woiewoda tameczny rzekł: „więcey tu nie byway; mnoho haworysz; krola tak nie masz; w Wilnie został; Lew telko Sapieha z Żolkiewskim idzie; gdy drugi raz z takimi rzeczami przyiedziesz, wodą cię napoimy“.

Tegosz dnia ku wieczorowi p. starosta Krzemieniecki ludzi swe monstrował: piechoty nm. 200 — bardzo dobrey, ussarzow nm. 150 — dostatnich, konnych y swietnych; wespoł y p. Choycki — ussarzow nm. 400, porządnych krolowi i. m. pokazwał.

26. Do Sorozny tego dnia. Kozacka rota

саго вмѣстѣ съ г. Осмольскимъ, порутчикомъ казаковъ Литовскаго канцлера подошла подъ самыя стѣны Смоленска и имѣла стычку съ русскими; она убила нѣсколькихъ русскихъ, нѣсколько ихъ ранила, взяла въ плѣнъ чернеца и нѣсколько стрѣльцовъ и послала ихъ къ королю. Съ нашей стороны, русскіе одному пробили руку бердышемъ, а подъ другимъ убили лошадь. Плѣнные говорятъ, что жители Смоленска не вѣрятъ, чтобы король прибылъ, что мало имѣютъ людей, годныхъ къ бою,—имѣютъ лишь 500 стрѣльцовъ; пушекъ имѣютъ довольно, но не кому стрѣлять.

27. Надъ рѣкой Ухиной.

28. Тамъ же. Дано знать, что Михаила Борисовича, имѣвшаго сношенія съ Литовскимъ канцлеромъ и дававшаго знать, что дѣлается въ Смоленскѣ, русскіе повѣсили при дорогѣ, вложивъ ему [въ руку?] записку: „это виситъ воръ Михаилъ Борисовичъ за воровство, какое дѣлалъ

съ Львомъ Сапѣгой, давая ему знать, что дѣлалось въ крѣпости.»

29. Прибыли въ Лубно. Оттуда гетманъ королевства ѣздилъ къ стѣнамъ [города] для осмотра положенія крѣпости и удобныхъ мѣстъ для шанцовъ и войска. Гарцы происходили подъ самыми стѣнами. Изъ крѣпости стрѣляли въ нашихъ, но не часто. Затѣмъ стали кричать, чтобы не стрѣляли, а дали съ собою говорить. Тогда [русскіе] спрашивали, самъ ли король идетъ съ войскомъ? Когда имъ было сказано, что дѣйствительно идетъ король, то они не хотѣли вѣрить, пока одинъ русскій, котораго взялъ въ плѣнъ Перемышльскій кастелянъ и котораго они заклинали сказать правду, не сказалъ имъ, что дѣйствительно король есть здѣсь. Послѣ того они сказали: «поѣдемъ къ старшимъ, дадимъ имъ знать объ этомъ и принесемъ вамъ ихъ отвѣтъ». На гарцахъ наши убили двухъ стрѣльцовъ. Того же вечера, русскіе сами начали жечь предмѣ-

p. Niewiadowskiego z p. Osmolskim, porucznikiem kozaków p. canclerza Litewskiego, pod same mury Smolenskie podszedszy, utarczke z Moskwą mieli; ubił (ubili?) Moskwy kilka, oprócz rannych kilkanascie; czernca y kilku strzelcow poymawszy, do krola i. m. posłali. Z naszey strony jednemu rękę przebito berdy szem, pod drugim konia zabito. Powiedaią więzniowie, isz Smolenszczanie niewierzą o przybyciu krola i. m. Ludzi do boiu bardzo mało mają, strzelcow tylko nm. 500, armaty dosc, jedno nie masz, ktoby strzelal.

27. Nad Uchinią rzeką.

28. Tamże. Dano znac, ze Michała Borysowicza, który porozumienie miał z p. canclerzem Lit. y dawał znac, co się na Smolensku dzieie, przy drodze obiesili, karteczke

włożywszy, isz „to wor Michał Borysowicz wisi, dla worowania swego, ktore miał ze Lwem Sapiehą, oznaymuiąc mu, co się w zamku działo.“

29. Do Lubna. Stamtąd p. hetman koronny pod mury iechał, położenie zamku y sposobnosc szancow y woyska przeglądaiąc Harce pod sameni murami czynili. Strzelano z zamku, ale nie często, na naszych. Tesh wołali, aby nie strzelali, a dali z sobą mowic. Pytali tedy, iesli krol i. m. sam idzie z woyskiem. Gdy im powiedziano, ze pewnie idzie, nie chcieli wierzyc, asz Moskwicin ieden, ktorego p. Przemyski był poymał, pod przeklinaniem y przysięgą ich ostateczną powiedział, ze krol jest. Zaczym rzekli: „poiedziem do starszych, damy o tym znac, a

тіе, не шадя даже церквей. Въ Лубнѣ виденъ былъ большой огонь.

30. Надъ рѣкой Ясенкой. Литовскій канцлеръ и Перемышльскій кастелянъ, опасаясь, чтобы русскіе не завезли изъ крѣпости съ той стороны Днѣпра на гору пушекъ, которыми они могли бы наносить вредъ нашему обозу, сдѣлали плоты, переправили нѣсколько десятковъ казаковъ и пѣхоты, которые, переправившись, поймали провентоваго писаря Сѣверскаго княжества, который самъ—четверть разсматривалъ расположеніе [нашего] лагеря и войска. Этотъ писарь говоритъ, что въ Смоленскѣ пороху, оружія и другихъ военныхъ припасовъ довольно, но мало людей, годныхъ къ бою, однако, онъ полагаетъ есть ихъ до 4,000. Сказалъ онъ также, что у Смольнянъ было рѣшено сдаться королю, если тотъ самозванецъ [второй] овла-

дѣтъ престоломъ. Этотъ писарь — хитрый человекъ и разбитной.

Октябрь.

1 числа. Брацлавскій воевода представлялся королю съ своимъ полкомъ надъ рѣкой Есенкой. Потомъ король ѣхалъ въ большой лагерь подъ Смоленскомъ въ такомъ порядкѣ: нѣмецкая пѣхота 1,400 человекъ; Кременецкаго старосты 200; мечника королевства 100; Литовскаго копияшаго 50; королевскаго Венгерскаго войска 7 ротъ [?] человекъ; старосты Сандецкаго 200; Краковскаго кастеляна 100; Брацлавскаго воеводы 300; Варшавскаго кастеляна 60 человекъ. Затѣмъ казаковъ и Валаховъ г. Брацлавскаго воеводы 3 хоругви [?] человекъ; пятигорцевъ г. Заговорскаго съ рогатинами 100 человекъ; гусарь Ивана Потоцкаго 100 человекъ; гусарь Фелинскаго старосты

wam tesz odkaz przyniesiemy". Zabili przecie naszy dwu strzelcow na harcach. Tegosz wieczora przedmiescie Smolenskie samisz poczęli palic, y cerkwiom nie folguiać. Widac było ognie wielkie w Lubnie.

30. Nad rzeką Iessionką. P. canclerz Litewski z p. Przemyskim, obawiając się, aby z drugą stroną Dniepru nie zawodzili w gory dział z zamku, kotreminy obozow naszych szkodzie mogli, porobiwszy płoty, przeprawiwszy kozakow kilkadziesiąt y piechoty, ktorzy, przeprawiwszy się, pisarza prowentowego księstwa Siewierskiego samoczwartego, przepatrującego położenie obozu y woyska, poymali. Ten powieda, ze na Smolensku prochow, strzelby y inszych potrzeb dosc, ale ludzi do boiu niewiele, ale spem — do 4000. Powiedzial tesz: bronie się pewnie będą. I to tesz twierdził, ze to intencum Smolenszczan było, gdzieby ten impostor osiadł stolicę, kro-

lowi i. m. się poddac. Człek iest chytry y rostopny.

October.

Die 1. P. woiewoda Braclawski z pulkiem swym nad Iesionką rzeką krolowi i. w. się prezentował. Potym w takim porządku do obozu wielkiego pod Smolensk iechał: piechoty Niemieckiey nm. 1400; p. starosty Krzemienieckiego nm. 200; p. miecznika koronnego nm. 100; p. koniuszego Litewsk. nm. 50; Węgierskiey krola i. m. chorągwi nm. 7 nm. (?); p. starosty Sądeckiego nm. 200; pana Krakowskiego nm. 100; p. woiewody Braclawskiego nm. 300; pana Warszawskiego nm. 60. Potym kozakow y Wołochow p. woiewody Braclawsk. chorągwi 3 nm. (?); p. Zahorowskiego petyhorcow z roгатinami nm. 100; p. Kossowskiego petyhorcow nm. 100.—poło-

на хорошихъ лошадяхъ и въ красивой одеждѣ 120; гусарь Брацлавскаго воеводы, весьма красивыхъ и и шедшихъ густымъ строемъ 280; Литовскаго писаря Скумина 80 копейниковъ; Варшавскаго кастеляна 200 копейниковъ; князя, Краковскаго кастеляна 100. За ними ѣхаль со всѣми чиновниками и сенаторами король. Съ одной стороны короля казачья хоругвь Краковскаго кастеляна 100; съ другой стороны Сандецкаго старосты 100. Позади короля придворное знамя, подъ которое въ тотъ день вступили: рота Кременецкаго старосты—150 копейниковъ; г. Тенчинскаго копейниковъ 108; взводы: мечника королевства Браницаго 40 человекъ; Хойскаго 40; другихъ военныхъ, которые уже давно подъ знаменемъ короля 300; другіе придворные чиновники польскаго королевства и великаго княжества Ли-

товскаго и дворяне его королевскаго величества. Въ лагерѣ у крѣпости ожидалъ короля Литовскій канцлеръ съ своимъ полкомъ.

Когда мы подходили къ лагерю, то русскіе, увидѣвъ людей короля, встрѣвожились и зажгли городъ, который къ утру и сгорѣлъ, хотя въ немъ было, можно думать, до 6000 домовъ. Изъ крѣпости стали уже часто стрѣлять.

Ночью Нѣмецкая пѣхота подошла къ крѣпости, чтобы изслѣдовать ее, разсмотрѣть ея расположенія и имѣла стачку съ тѣми, которые подлѣ наружной башни жили деревянные спуски къ Днѣпру, чѣмъ русскіе въ крѣпости будучи встревожены, чаще стали стрѣлять и бить въ колокола. Русскимъ однако пришлось залить огонь и отойти отъ спусковъ.

2. Гетманъ съ Шотландскими и Нидерландскими капитанами вторич-

wica z drzewki, połowica z rogatynami; p. Goreckiego petyhorcow z rogatynami nm. 100; p. Iana Potockiego ussarzow nm. 100; p. starosty Felinskiego konno, stroyno ussarzow nm. 120; p. wojewody Braclawskiego ussarzow nm. 280, bardzo ozdobno y gęstym szeregim; p. Skomina, pisarza Litewsk. kopiynikow nm. 80; p. Warszawskiego kopiynikow nm. 100; p. starosty Sądeckiego kopiynikow nm. 200; p. xięca i. m. pana Krakowskiego nm. 100. Za nimi krol i. m. ze wszytkimi urzędnikami y senatorami. Pobok krola i. m. kozacka chorągiew p. Krakowskiego nm. 100. Z drugiej strony p. starosty Sądeckiego nm 100. Za krolem i. m. chorągiew dworska, pod którą tego dnia weszła rota p. starosty Krzemienieckiego kopiynikow nm. 150; p. Tenczynskiego kopiynikow nm. 100; p. Snopkowskiego kopiynikow nm. 108. Poczty: p. Branic-

kiego, miecznika koronnego, nm. 400; p. Choyskiego nm. 40; inszych, ktorzy dawno pod chorągwią chodzili, kopiynikow nm. 300; inszych urzędnikow dworskich, tak koronnych, iako y Litewskich y inszych dworzan krola i. m.; a w obozie kanclerz Litewski pod zamkiem z swem pułkiem czekał krola i. m.

Skorosmy przychodzili nad oboz, obaczywszy Moskwa ludzie krola i. m. potrwozona w miasto ogien zalozyła, ktore tylko do dnia zgorzało, choc posady snadz miało do 6,000. Strzelbę iusz gęsto puszczano z zamku.

W nocy Niemiecka piechota, podszedzy pod zamek, aby tym sposobniey ingregorowac (inquirowac) mogli zamek y mieysce iego rewidowac, skaramuca czynila z tymi, ktorzy przy narozney baszcie na („) wypuszczonym (wyszczone?) ku Dnieprze wrzęby ogniem popalili, zaczym w zamku potrwozeni y gęsciey

но объѣзжалъ крѣпость, высматривая мѣсто для шанцевъ и разсматривая расположеніе и вооруженіе крѣпости, въ которой было 37 башень. Приступъ съ этой стороны не столь удобенъ, какъ можно было сразу думать, — мѣстность выступаетъ болѣе угломъ, нежели полукругомъ. Ворота къ городу, который русскіе сожгли, 3, къ югу 3 и къ сѣверу 3. У двѣхъ только воротъ русскіе поставили деревянные срубы. Подлѣ крѣпости у Днѣпра великое множество народа съ скотомъ. Солдаты г. гетмана много этого скота отогнали и побрали съ людьми.

Послѣ обѣда пришло 400 копейниковъ г. Людовика Ваiera. Когда они шли на назначенное мѣсто, то ядромъ убили у нихъ одного пахолика и лошадь, бывшую за нимъ. Они очень выдвинулись на горѣ. Это первый, погибшій отъ ядра. У одного това-

рища изъ роты г. Тенчинскаго убили двухъ обозныхъ лошадей и двухъ гайдуцкихъ. Русскіе часто однако стрѣляють и изъ порядочныхъ орудій.

Ночью одинъ нѣмецкій капитанъ измѣрилъ пиковой стѣны крѣпости и говоритъ, что онъ выше трехъ локтей.

3. Пришло извѣстіе, что Нѣмцы ушли отъ Скопина Шуйскаго; онъ возвратилъ ихъ къ себѣ уже тогда, когда изъ Москвы прислали имъ деньги. Между тѣмъ, на лагерь Скопина, укрѣпленный острожками и шанцами, ударилъ Левъ Сапѣга. Онъ уже ворвался было въ шанцы; но нѣмцы, которые не далеко еще были ушли, воротились назадъ и отразили его, впрочемъ, не сдѣлали ему большаго вреда, потому что съ обѣихъ сторонъ дрались. Послѣ этого Сапѣга возвратился въ свой лагерь.

Великій князь Шуйскій уступилъ

strzelac y we dzwony bic ięli. Przyszło im jednak do tego, że ogień zalac y odstąpić od nich musieli.

2. Znowu p. hetman z pewnemi capitaniami, tak Szkoekiem, iako y Niderlandskimi obiezdzał zamek. upatruiąc szancem mieysce, położenie, munitią zamku, która nm. 37 baszt ma w sobie sama. Z tey bardziey kolisty, nizli ovatá figurá przystęp nie tak snadny, iako się zdac moze z razu. Bram ku miastu, które zapalili, 3, ku południowi 3, ku północy 3; u dnu tylko wręby postawili drewniane. Pod zamkiem czerni z dobytkami nad Dnieprem wielki gwałt, gdzie żołnierze p. hetmana, siła tego odłączywszy y z chlupy, pobrali.

Po obiedzie przyszło 400 koni kopiynikow p. Ludwika Waiera, z ktorych, gdy szli do stanowiska, pacholika zabito z działą y konia za nim, bo się byli na gorze bar-

dzo wydali, y pierwszy to, co od działą zginął. Koni z rotы p. Tęczyńskiego towarzyszowi jednemu wozowych dwu zabito, hayduckich tesz parę. Gęsto jednak strzelaią, y z nosnych (znosnych?) dział.

W nocy kapitan jeden niemiecki zmierzył piką mur zamkowy; powieda, że iest na trzy łokcie miązszy.

3. Wiadomosc przyszła, iż Niemcy odstąpili Skopina Suyskago, asz z Moskwy dzięgi przysłano, zaczym powrocił ich znowu do siebie Skopin. Interim Ian Sapięha na oboz Skopinow dobrze ostrorogowany y szancami obwarowany uderzył. Iusz się był w szance włamał, ale Niemcy, ktorzy ieszcze niedaleko byli odeszli, odwrot uczyniwszy, zrazili go, jednak z niewielką iego szkodą, bo spolny był raz, zaczym p. Sapięha do obozu się swęgo wrocił.

Szuyski, kniaz wielki, Iwangrod y insze

Карлу [Шведскому] Ивангородъ и двѣ другихъ крѣпости, послѣ чего Карлъ послалъ на помощь Москвѣ не малое число Нѣмцевъ и Шведовъ.

Люди Брацлавскаго воеводы поймали купца изъ Смоленска, который говоритъ, что въ крѣпости только 300 стрѣльцовъ, что воевода послалъ въ Бриски 200 бояръ и прибавлялъ было имъ возвратиться, но они не пожелали. Говоритъ онъ также, что миръ крестнымъ цѣлованіемъ обязался не жечь города, но воевода, видя, что у короля большое войско, встревожился и сказалъ народу: «никакимъ образомъ я не могу защищать и крѣпость и городъ». Тогда русскіе всѣ крикнули «жги, жги» и подожгли городъ. Пушкарей, говоритъ онъ, 100, пушекъ тоже 100. На каждой башнѣ на верху одно орудіе, въ серединѣ два, внизу одно. 1 октября, ночью, когда стрѣ-

ляли, то порохъ разорвалъ одно орудіе и пушкарю оторвало руку; онъ еще не умеръ, но не можетъ остаться живымъ.

Того же дня [наша] устроили на Днѣпрѣ мостъ, который 2 октября привели изъ Орши. Всей пѣхотѣ, какая есть въ лагерѣ, приказано плести коши [туры].

4. Князь Корецкій показывалъ королю свой отрядъ — 40, гусаръ и 40 казаковъ, которымъ гетманъ приказалъ попробовать ночью счастья съ петардами такимъ образомъ: Литовскій маршалъ у вѣшней башни со стороны нашего лагеря, за полтора часа до разсвѣта, сталъ стрѣлять изъ полевыхъ орудій и бросалъ изъ мортиръ въ крѣпость каленныя ядра, чтобы встревожить и устранилъ народъ, котораго въ крѣпости много, а Пуцкій староста Вайеръ съ нѣмецкою пѣхотой долженъ былъ при-

dwa zamki Carolusowi ustąpił, zaczem Carolus niemało Niemców y Szwedow na odsiecz do Moskwy posłał.

Ludzie p. woiewody Braclawskiego kupca ze Smolenska poymali, ktory powieda, ze tylko 300 iest strzelcow na zamku, bo 200 do Brysk woiewoda posłał. Rozkazał iednak im wrocic się, ale nie chcieli. Powieda tesz to, isz mir pod kresnym nie mieli palic miasta, ale woiewoda, widząc wielkie krolewskie woysko, strwozony, rzecz do nich uczynił, ze „zadnym sposobem nie mogę y miasta y zamku bronit“. Krzyknęli tedy wszyscy: „zegi, zegi!“ zaczem ognie w miasto założyli. Puszkarzow twierdzili bydz 100, dział tesz 100. Na kazdey baszcie na wierzchu iedno, weszodku dwie, nizko działo iedno; a 1 octobris, gdy w nocy strzelali, działo iedno proch rozsadsił a puszkarzowi rękę urwało, ktory ieszcze nie unarł, ale zyw bydz nie moze.

Tegosz dnia na Dnieprze most (ktory z Orszy dn. 7 (?) octobris przyprowadzono) postawiano. Piechocie wszytkiey, ktora iest w obozie, kosze kazano gotowac.

4. X. Korecki poczet swoy krolowi i.m. pokazował, — 40 ussarzow, 40 kozakow, ktorych (ktorym?) w nocy z petardami szczęcia probowac p. hetman kazał tym sposobem: p. marszałek Litewski u narozney baszty przy miescie od naszego obozu, godzin zpoltory przededniem, s polnych działek, strach czyniąc, bił y z mozderzow ogniste kule w zamek puszczal, ku trwodze pospolstwu, ktorego w zamku siła, a p. Waier, starosta Pucki, z Niemiecką piechotą do drugiey narozney bramy od pola petardy przysadzic miał; p. Nowodworski zas cavaller y z p. Szembekiem z drugimi petardami do dziewiętey od tego miejsca baszty nad Dnieprem, do Abraamowskiey bramy szedł. Scaramuca y okrzyk

ставить петарду къ другимъ вѣнчимъ воротамъ со стороны поля; кавалеръ Новодворскій съ Шембекомъ пошелъ съ петардами къ другимъ воротамъ, къ девятой отъ того мѣста башнѣ надъ Днѣпромъ, называемой Авраамовой. Тревога и крикъ со стороны маршала были хорошо сдѣланы; петарды Людовика Вайера произвели слабое дѣйствіе, а тамъ, гдѣ были г. кавалеръ и Шембекъ, петарды выбили обои ворота; но Венгерская пѣхота, которой слѣдовало наступать, и ея вожди не хотѣли идти въ крѣпость. Кромѣ того, друбачи, которымъ слѣдовало давать знать, что ворота выбиты, убѣждали о. г. Новодворскаго. Итакъ, все это предпріятіе кончилось ничѣмъ. Петардники, два раза вступившіе въ крѣпость, отступили и принуждены отвести все войско, стоявшее наготовѣ. Отъ ружейнаго однако оружія и отъ камней (потому что долго перестрѣливались) погибло около 10 человекъ изъ Нѣмецкой и

Венгерской пѣхоты, а раненныхъ камнями и выстрѣлами было до 70.

5. Въ эту ночь Нѣмецкая пѣхота, желая поправить неудачу, ударила съ другой стороны отъ Днѣпра, въ сторонѣ отъ мѣста перваго нападенія, на ту часть города, которую русскіе сами сожгли и заслонили валами и шанцами до самой крѣпости, такъ что едва можно было видѣть, выбили русскихъ изъ шанцевъ, подожгли дома и побили и сожгли много людей, въ частности, сожгли въ одномъ домѣ служилыхъ нѣмцевъ 40 человекъ, которые было вышли изъ крѣпости. Гонясь за бѣгущими въ крѣпость, нѣсколько кнехтовъ ворвалось въ ворота, но частая стрѣльба заставила ихъ отступить; однако они поймали одного священника и открыли мѣсто, въ которомъ стѣна была слабѣе и пострадала отъ пожара. Поймали еще одного русскаго, который, между прочимъ, говорить, что народъ чуть было не побилъ камнями воеводу за то, что

p. marszałkow dobry był; p. Ludwika Waicrowe petardy mały effect uczyniły, a tam, gdzie p. samallera z p. Szembekiem byli, obiedwie bramie wysadziły petardy, ale piechota Węgierska, która następowac miała, z wodzami swęcinie chciała do zamku. Trębacze tesz, którzy mieli dawac znak otwartej bramy, od p. Nowodworskiego pierzchnęli. Itak ta przewaga wniwecz poszła. Petardnicy, po dwa raza bywszy w zamku, odstąpili y wojsko, które w sprawie stało, wszystko zwiesc musieli. Zginęło iednak od ręczney strzelby y od kamieni (bo się długo strzelali) do 10 piechoty tak Niemieckiey, iako y Węgierskiey, a rannych od kamieni y postrzelonych do 70.

5. Tey nocy, poprawując szczęścia swęgo, piechota Niemiecka z drugiey strony od

Dniepru częc miasta w bok pierwszey osady którą Moskwa sama spaliła, którą byli walem oslonili, ze go mało co widac było, y szancami do samego zamku okryli, wybiwszy Moskwę z szancow, założyli ogien y siła ludzi posiekli, z domami spalili, a mianowicie Niemcow służących, którzy byli z zamku wyszli, do 40 z domem spalili, y goniąc za ludzmi, w zamek uciekającami, kilkanascie knechtow w bramę wpadło, ale ustąpic musieli dla gęstey strzelby. Popa iednak poymali y odkryli to mieyscie, gdzie mur słabszy y od ognia nadwątlony. Poymano tesz y drugiego Moskwicina, który między inszemi rzeczami powieda, ze pospolstwo woiewodę Smolenskiego mało nieukamionowało o to, ze im spalił posadę, y to tesz twierdzi, ze

сжегъ посадъ; говоритъ онъ также, что пять русскихъ сговорились поджечь въ крѣпости пороховъ, что одного изъ нихъ поймали и мучили, но онъ не хотѣлъ выдать своихъ сообщниковъ.

6. Бѣлокаменецкій староста показывалъ королю: пѣхоты 100 человекъ, казаковъ 100, гусарь 100; Николай Потоцкій копейщиковъ — 100; г. Казановскій — 100, Орлинскій староста 4 [?].

Жители Мстиславля прислали къ королю пословъ, заявляя свою готовность принять участіе въ этомъ предпріятіи короля и объявляя, что отъ нихъ идутъ на эту войну 200 казаковъ и 150 копейщиковъ.

7. Г. Юневичъ—Брестскій воеводичъ и староста Цѣцѣнскій представилъ королю 100 копейниковъ.

Того же дня прибыли къ королю послы отъ запорожскихъ казаковъ съ просьбой дать имъ знамя и заявле-

ніемъ, что ихъ 300 человекъ идутъ къ королевскому войску, которые потомъ стали въ особомъ лагерѣ при одномъ монастырѣ, на другой сторонѣ Днѣпра вмѣстѣ съ полкомъ Байера для подкрѣпленія его, для отраженія русскихъ въ случаѣ ихъ нападенія и для того, что русскіе, зная, что тамъ есть войска, не столь скоры были на вылазки.

8. Русскій воеводичъ Гербортъ показывалъ 100 копейниковъ. Ночью, Пуцкій староста поставилъ батарею противъ вышней башни, съ которой сильно стрѣляли въ лагерь.

При этой батарее онъ поставилъ 400 человекъ польской королевской пѣхоты, 200 человекъ Кременецкаго старосты и двѣ нѣмецкія хоругви, которые всегда попеременно стоятъ на стражѣ; потомъ для облегченія ихъ и на случай непріятельскаго нападенія онъ прибавилъ еще 200 человекъ Венгерской пѣхоты.

5 Moskwićinow znowiło się prochy w zamku zapalic, z których iednego poymano y zmęczono, ale drugih towarzyszwow wydac nie chciał.

6. P. starosta Białokamienski piechoty nm. 100, kozakow nm. 100, ussarzow nm. 100; p. Mikołay Potocki nm. 100; p. Kazanowski nm. 100; p. starosta Orlinski nm. 4 (?) kopiynika krolowi i. m. pokazowali. Obywatele Mscisławscy posły swe posłali do krola i. m., ofiarując chęć swą do tey imprezy krola i. m. a oznaymując, że 200 kozakow, a 150 kopiynika na tę expeditiã idzie.

7. P. Iumiewicz, woiewodzie Brzeski, starosta Ciecieniński, 100 kopiynika pokazał. Tegosz dnia od kozakow zaporohskich posłowie do krola i. m. przyszli, prosząc o chorągiew y oznaymując, że 300 do woyska krola i. m.

idã, ktorzy potym swym obozem stanęli przy manasterze iednym, z drugã stronã nad Dnieprem, pospołu z p. Waierowym pułkiem dla więszey potęgi y odparcia, ktoreby mogło napase od Moskwy, y dla tego Moskwa, wiedząc tam o ludziach, nie tak bezpieczna była na wycieczkę.

8. I. m. p. Herbort, woiewodzie Ruski, 100 kopiynikow pokazował. W nocy i. m. p. starosta Pucki przeciwko baszcie narozney, z ktorey nabardziej na oboz bito, kosze postawił. Przy teyze strzelbie 400 piechoty krolowskiey Polskiey, 200 p. starosty Krzemienieckiego y 2 chorągwi Niemieckie, ktore zawsze alternatim straz swoje odprawiają, przysłał potym y Więgierskiey, aby nie tak ciężko było y dla przypadku wszelakiego od nieprzyiaciela, 200.

9. Изъ орудій этой батареи стрѣляли въ эту башню. Русскіе часто отвѣчали намъ, но безъ всякаго вреда для насъ, потому что ослабѣлъ ихъ срубъ, на которомъ были устроены шанцы. Наши орудія производили значительныя поврежденія въ башнѣ, но русскіе такъ усердно стали задѣлывать ихъ землей, что вскорѣ задѣланы были всѣ поврежденія не смотря на то, что [стѣны] насквозь пробиты были нашими ядрами.

Той же ночи Литовскій маршалъ устроилъ шанцы на другой сторонѣ Днѣпра, тамъ, гдѣ русскіе сожгли городской посадъ и утромъ изъ полевыхъ орудій онъ привѣтствовалъ съ добрымъ утромъ архіепископа и и воеводу [Смоленскія], при чемъ народъ былъ въ страхѣ, потому что пушкаръ попалъ въ жилище воеводы и потомъ часто стрѣлялъ въ дома въ крѣпости.

10. Вайеръ, начавъ стрѣлять въ

башню утромъ, кончилъ стрѣльбу въ часъ послѣ полудня. Когда король собирался ѣхать за Днѣпръ, чтобы лучше разсмотрѣть крѣпость, то дано знать, что въ осадныхъ пушкахъ намѣтились расколы, поэтому нельзя больше стрѣлять изъ нихъ. Затѣмъ король поѣхалъ на ту сторону Днѣпра, а передъ нимъ шелъ отрядъ Кременецкаго старосты. Когда король присматривался къ крѣпости, то изъ шанцевъ Вайера два раза выстрѣлили въ башню и ядра пролетѣли насквозь, но русскіе не переставали задѣлывать землей пробоины и отзывались изъ орудій.

По возвращеніи короля въ палатеръ, привели боярскаго слугу, пойманнаго на гарцахъ. Онъ сказалъ, что изъ шанцевъ Вайера убили 3-хъ пушкарей, что сдѣланы сильныя поврежденія въ стѣнѣ, но въ башнѣ задѣлали поврежденія землей и за ней сдѣлали шанецъ.

9. Bito z tych dział do narozney baszty obecnie. Odpowiedali y oni często, ale bez wszelkiej szkody naszym, bo ich zgrab, na którym Moskwa siedziała y szance swe miała, osłabiał. W baszcie iednak razy znaczne działa czyniły, ale Moskwa fasowac ią ziemią tak pilnie poczęła, że wkrótce zasypała y razy przeszła, choć przedtym na wylot przelatowały.

Teżte nocy p. marszałek Litewski szance po drugą stronę Dniepru, tam, gdzie Moskwa posadę miasta swego spaliła, rzucił y zrana z dział polnych archiepiskpoowi, woiewodzie dobry dzien dawał, s postrachem pospolstwa, bo ugodziwszy puszkarcz w mieszkanie woiewodzine, potym w posadę zamkową gęsto strzelał.

10. Poczawszy zrana, p. Waier przecię do baszty konczył strzelbę swą prawie o godzi-

nie społudnia. Gdy krol i. m. gotował się za Dniepr, aby się lepiey zamkowi przypatrzył, дано znac, że się 2 działa burzące narysowały, zacym strzelac z nich więcey niemożono. Iechał zatym krol i. m. na onę stronę Dniepru, przed którym szła chorągiew p. starosty Krzemienieckiego. Gdy się przypatrował krol i. m., uderżono z dział z szancow p. Waierowych ku baszcie dwa razy y znacznie kule przeszły nawylot, ale Moskwa fasowac ziemią nie przestawała y ozywała się z dział.

Po zwroceniu krola i. m. do namiotu, przywiedziono sługę boiarskiego, ktorego na harcuy пойmano. Ten powiedział, że z szancow p. Waierowych w zamku 3 puszkarczow zabito, że znaczna szkoda w murze, ale basztę zafasowano y szaniec za nią postawiono.

11. Ночью перевезли на лагерный плац пушки оттуда, гдѣ г. Вайеръ пересталъ стрѣлять, потому что пришлось бы терять напрасно порохъ и ядра.

12. Маршалъ однако приказалъ съ самаго утра часто стрѣлять въ строеніи. Въ полдень была на смотру рота Брацлавскаго старосты — 150 копейщиковъ. Послѣ обѣда опять стрѣляли съ шанцевъ г. маршала, но русскіе не отзывались и когда спрашивали плѣнныхъ, отъ чего это? то они сказали, что отъ сильной стрѣльбы уходитъ вода въ колодцахъ въ крѣпости, а ходить за водой къ Днѣпру трудно. Отъ того въ крѣпости было тихо. Хмѣльницкій староста показывалъ свою роту, — 220 человекъ [?], казаковъ съ рогатинами 150, пѣхоты 300; Львовскій староста: пѣхоты 60, гусарь 12.

Той же ночи Литовскій маршалъ устроилъ шанецъ ближе, подъ самымъ городомъ, для мортиръ, изъ

которыхъ хотѣлъ бросать въ крѣпость каленныя ядра. Тамъ же [у крѣпости] одинъ гайдукъ зажегъ мость и значительная часть его сгорѣла. Русскіе хотѣли тушить его, но наши отогнали ихъ выстрѣлами. Тамъ же убили ядромъ одного гайдука князя Збаражскаго, а другаго — Литовскаго коюшаго.

13. Вечеромъ наши бросили изъ мортиръ два каленныхъ ядра въ крѣпость для пробы, какъ далеко они возьмутъ; одно упало передъ стѣной, а другое хорошо перелетѣло и произвело тревогу въ народѣ. Ночью стали бросать ихъ чаще. Огонь занялся было [?], но его потушили. Одно ядро упало въ верхнюю часть башни, гдѣ, долго дѣлая свое дѣло, нанесло вредъ русскимъ. Въ ту же ночь убиты — боярка и двое дѣтей боярскихъ, что произвело въ крѣпости плачь, стѣнаніе и немалую тревогу.

11. Teyze nocy działa ztamtąd, z kąd p. Waier strzelał, sprowadzono w plac obozowy, bo się prozno proch y kule psowac miały.

12. P. marszałek iednak w posadę gęsto strzelac kazał, s poranku poczawszy. O południu p. starosty Braclawskiego rota się pokazowała, — kopynika nm. 150. Po obiedzie znowu strzelano z szancow p. marszałkowych, ale się Moskwa nie ozywała. Gdy pytano więzniow, czemu? powiedzieli, ze od wielkiego strzelania, woda z studnic zamkowych ustępowała, a do Dniepru po wodę trudno. I tak cicho w zamku stali. P. starosta Chmielnicki pokazywał rotę nm. 220, kozakow z rohatynami nm. 150, piechoty nm. 300; p. starosta Lwowski piechoty 60, ussarzow nm. 12.

Teyze nocy rzucił szanc p. marszałek Li-

tewski blizey nad samym miastem dla mozderzow, z ktorych ogniste kule puszczac miał w zamek. Tamze hayduk most zapalił y siła go zgorzało; Moskwa bronie chciała, ale ich naszy odstrzelali. Tamze hayduka iednego x. Zbaraskiego, a drugiego p. koniuszego Litewskiego z działa zabito.

13. Z wieczora puszczone dwie kule ogniste z mozderzow w zamek, biorąc miarę, iako donosic będą. Iedna przed murem padła, druga przeniosła dobrze y trwoę w ludziach uczyniła. W nocy zapuszczono gęsciey. Zaiął się był ogien na trwie (?), ale ugasili. Wpadła tesz była iedna w wierzch baszty iedney, gdzie długo operatią swoię czyniąc, Moskwe poszkodziła. Teyze nocy zabito boiarkę iednę y dwoie dzieci boiarskich, co uczyniło w zamku płacz, lament, ucisk y niemałą trwoę.

14. 3000 запорожскихъ казаковъ пришли и стали лагеремъ по другую сторону крѣпости, — тамъ, гдѣ стоитъ съ своимъ полкомъ Вайеръ, ближе къ той башнѣ, которую зовутъ Авраамовой и къ которой ходилъ съ петардами Новодворскій кавалеръ. Того же дня Литовскій канцлеръ послалъ въ крѣпость гайдука и приказалъ ему объявить, что Богданъ Величанинъ имѣетъ нѣчто сказать имъ отъ имени короля: такъ чтобы выслушали его. Они приказали гайдуку войти въ крѣпость. Онъ вошелъ. Держали они его тамъ съ часъ, почему г. канцлеръ уже думалъ, что они его стали пытать. Посовѣтовавшись, русскіе выпустили гайдука и сказали, что желаютъ узнать, что скажетъ Богданъ; но такъ какъ уже подходилъ вечеръ, то дѣло это отложено до утра. Затѣмъ гетманъ послалъ по шанцамъ маршала сказать, чтобы ничего враждебнаго не пред-

принимали противъ крѣпости. И такъ, ночью была тишина.

15. Богданъ Величанинъ, сойдясь съ русскими, сказалъ: «его королевское величество удивляется вашему упорству и грубости, что вы не встрѣчаете съ благодарностію прибытія въ эти страны короля, который, какъ христіанскій государь, сжалившись, что столь давно проливается столько христіанской крови, пришелъ сюда остановить кровопролитіе и, если вы будете достойны божіей милости, взять васъ подъ свою защиту, такъ какъ у васъ прекратился родъ государей и теперь ваши государи столь часто смѣняются. Оцѣните доброе намѣреніе короля, который хочетъ пожаловать васъ, держать въ мирѣ вашихъ женъ и дѣтей, сохранить вамъ вашу вѣру, обряды, законы и обычаи». На это они отвѣтили: «хвалимъ государя коро-

14. Zaporohskich kozaków przyszło nm. 3,000, y stanęli obozem z drugą stroną zamku, gdzie p. Waier z pułkiem swym leży, w stronę tej bramy, co ią Abrahamowską zowią, gdzie p. cawaller Nowodworski z petardami chodził. Tego dnia posłał p. canclerz Litewski hayduka iednego do zamku, powiedaiąc, ze Bohdan Wieliczaniin ma słowo krolewskie do nich, aby go słuchali. Kazali do zamku wniec haydukowi. Wszedł; trzymali go tam z godzinę, zaczęm rozumiał p. canclerz, ze go męczyc mieli. Naradziwszy się, zasię wypuscili go, a powiedzieli, ze chcą Bohdana słuchac, co powiedac będzie; a isz się było schyliło ku wieczorowi, do iutra tę sprawę odložono. Posłał zatym p. hetman do szancow p. marszałkowych, aby nie hostile nieczyniono. Tak cicho noc była.

15. Bohdan Wieliczaniin, zszedzy się z nimi, powiedział, ze „się krol i. m. dziwiuie temu uporowi waszemu y grubosci, ze przyscia krola i. m. w te kraie wdzięcznie nieprzyimuiecie, ktory, iako pan krzescianski, uzaliwszy się takiego rozlania krwi, ktora, z ludzi krzescianskich płynie tak dawno, przyszedł tu, chcąc to uiąc, a, będziecieli wdzięczni tej łaski Bezey, y w opiekę was wziąc, w zesciu panow swych, w tak niepewney odmianie ich. Weyrzycie tedy na umysł dobry krola i. m. ktory was pozalowac chce y w pokoju zonki y dzieci wasze chowac bedzie; wiare, obrzęd y iey, prawa y zwyczaie wasze chowac chce“. Na to mu odpowiedzieli: „pochwalamy to gospodarowi, krolowi waszemu, ze się krzescianskim dziełem z nami obchodzic chce, ale się Litwy boimy, bo

ля, что желаетъ обходиться съ нами по христіански, но боимся Литвы; мы отъ нея не обезпечены; хотя бы король и поцѣловалъ намъ крестъ, Литва не будетъ держать крестнаго цѣлованія, какъ и тѣ изъ Литвы, которые стоятъ подъ Москвой и которые хотя оберегаютъ нашихъ, но сами же берутъ нашихъ женъ, дѣтей, дочекъ и разоряютъ наши волости. Впрочемъ, мы вышлемъ къ вамъ завтра на переговоры бояръ, когда они выспятся послѣ этихъ тревогъ.» И такъ обѣ стороны разошлись, отложивъ дѣло до слѣдующаго дня. Однако изъ крѣпости стрѣляли изъ пищалей, потому, впрочемъ, что наши, какъ люди вольные, слишкомъ часто стали прогуливаться къ стѣнамъ крѣпости.

16. Русскіе, встрѣтивъ Богдана Величанина подъ крѣпостью и попочивавъ водкой, сказали, какъ и прежде: «мы уже цѣловали крестъ

государю нашему Шуйскому, который обѣщаетъ намъ помочь. По этому, пусть вашъ король дѣлаетъ, что можетъ, а мы сохранимъ вѣрность нашему государю». И такъ этотъ грубый народъ отнялъ у насъ два дня. Послѣ этого пришлось уже обратиться къ другимъ средствамъ.

Того же дня пришли въ лагерь Подлѣсскіе выбранцы, приведенные г. Чернѣвскимъ, человекъ 350. Ночью гетманъ приказалъ Вайеру построить шанцы ближе къ стѣнамъ противъ башни Богословской и въ эти шанцы ввезли 4 осадныя орудія. Когда наши насыпали туры, то русскіе ружейными выстрѣлами убили 2 выбранцовъ Подлѣсскихъ, а 3 жестоко ранили.

17. Начиная съ утра и черезъ цѣлый день, наши очень часто стрѣляли въ башню въ верхъ и выбили не малую дыру. Изъ крѣпости отзывались, но не часто и безъ вреда для

nie warowni; choc nam krol chrest pocałue, ona nie zdierzy, iako y drudzy, co pod Moskwą zyią, ktorzy choc naszych bronią, przecię samisz zonki, dzieci, doczki naszych biorą y włosci psuią. Wszakosz kiedy się lud boiarski po tych niewczasiech w pokoju przespi, iutro wyslemy do was na gorow.“ Y tak się rozeszli, do iutra odłożywszy. Strzelili iednak z zamku kilka razy z hakownic, ale dla tego, ze się naszy pod mury, iako to ludzie wolni, gęsciey przechadzali.

16. Moskwa, przyjąwszy Bohdana Wieliczana pod zamkiem y poczęstowawszy go gorzałką, tak iako y pierwey powiedziała, ze „mu (my?) iuzesz Suyskiemu gospodarowi naszemu catowali krest, który obiecuie nam pomoc. Zaczym niechay czymi krol wasz, co moze. My dotrzymamy wiary gospodarowi nasze-

mu“. I tak gruby narod wziął nam dwa dni. Zaczym iusz do inszych fortelow obrocie się przyszło.

Tegosz dnia wybrancow Podlaskich, ktore p. Czernieciowski prowadził, nm 350 przyszło do obozu. W nocy p. hetman p. Waierowi szance blisko rzucic kazał blisko murów, przeciwko baszcie Bogusławskiej, do ktorych dział 4 byrzących zaprowadzano. Gdy kosze nasypowali, dwu wybrancow Podlaskich zabito z ręczney strzelby, a 3 postrzelono szkodliwie.

17. Zrana począwszy, przez cały dzien z dział do baszty wzgorę bito bardzo często y dziurę niemalą wybili. Ozywali się z zamku, ale nie często y bez szkody naszych. Ku wieczorowi p. Gaiewskiego, starostę Wyskiego, w szancach nie opatrnie stojącego, z hakow-

нашихъ. Подъ вечеръ выстрѣломъ изъ ганавницы пораженъ въ шею Гаевскій, староста Выскій, стоявшій въ шанцахъ неосторожно, — оны упалъ и умеръ на мѣстѣ.

18. Сильно стрѣляли изъ шанцевъ маршала и Вайера. Того же дня, утромъ, выстрѣлами изъ шанцевъ маршала убили въ церкви Пятницкой во время службы 5 священниковъ и одного боярина.

19. Часть нѣмецкой и королевской пѣхоты устроила шанцы подъ самыми стѣнами. Изъ крѣпости бросали камни, сильно стрѣляли изъ гаковницъ и ружей. Двое нашихъ опасно были ранены, а наши ядромъ снесли двухъ русскихъ, бросавшихъ на нашихъ камни изъ разрушенной башни.

20. Ночью по приказанію гетмана пѣхота стала рыть шанцы въ 30 лишь шагахъ отъ стѣнъ. Тамъ былъ самъ гетманъ. Двоихъ нашихъ тамъ ранили.

21. Вышло было изъ крѣпости до 20 русскихъ съ намѣреніемъ добыть языка, но наши, бывшіе на стражѣ, замѣтили ихъ, послѣ чего тѣ, ничего не сдѣлавъ, возвратились назадъ.

22. Въ этотъ день часто стрѣляли въ городъ и въ стѣны изъ шанцевъ маршала и Вайера.

23. Рожновскіе волонтеры дѣлали ученіе передъ королемъ. Прибыло въ лагерь 200 отборнѣйшихъ запорожскихъ казаковъ.

24. Казаки Литовскаго писаря Соколовскаго, отправляясь на добычу, поймали въ нѣсколькихъ миляхъ по направленію отъ Смоленска къ Москвѣ боярина, ѣхавшаго съ подьячимъ къ Шуйскому съ письмами, провели къ королю и отдали ему письма. Послѣ обѣда Инфляндецъ Медонъ показывалъ королю 60 рейтаровъ. Того же дня отъ надежныхъ людей пришло извѣстіе, что бывшіе при царѣ [второмъ самозванцѣ] запорожскіе казаки, по

nice w gardło postrzelono, ze na placu został u skonał.

18. Strzelano mocno z szancow, tak p. marszałkowych, iako p. Waierowych. Tegoż dnia, 5 popow u boiarzyna w cerkwi, Piatnica nazwaney, na nabozenstwie rano z szancow p. marszałkowych zabito

19. Niemieckiey piechoty częse, takze u krolewskiey pod samemi murami się szancowali, u rzucono z zamku kamienie, z hakownic, muszkietow często do siebie strzelali; dwu naszych postrzelono nieszkodliwie, a z działa na baszcie zbitey kamienie na naszych rzucających dwu Moskwicinow strącono.

20. W nocy piechota z rozkazania p. hetmana szance na 30 krokow tylko od muru kopac poczęła. Był tam sam p. hetman, gdzie dwu naszych postrzelono.

21. Wyszło było Moskwy z zamku do 20 dla ięzyka, ale ich ci, co na posłuchach byli, postrzegli, zaczyn się do zamku, nie nie sprawiwszy, wrocili.

22. Tego dnia nie tylko z szancow p. marszałkowych, iako u p. Waierowych często do miasta u murów strzelano.

23. Walonowie p. Roznowi przed krolem i. m. się popisowali. Kozakow Zaporohskich nm. 200, co nacelnieyszych, do obozu przyszli.

24. Kozaki p. Sokołowskiiego p. pisarza Litewskiego, na zdobycz iadąc, w kilkunastu milach do (od?) Smolenska ku Moskwie boiarzyna z poddyaczym do Suyskiego z Smolenska z listy idącego poymawszy, do krola i. m. przyprowadzili, listy krolowi i. m. oddali. Po obiedzie p. Medon Inflanczyk 60 koni

приказанію тамошняго гетмана, князя Рожинскаго, пришли подъ Бѣлую и, убивъ подъ крѣпостію 3,000 русскихъ, овладѣли городомъ; впрочемъ, другіе русскіе защищаются въ крѣпости. Казаки желаютъ улучшить удобное время и идти на приступъ, потому что ради добычи, которая тамъ есть, не хотятъ брать ея огнемъ.

25. Нѣсколько русскихъ, по наущенію одного Венгерца, давно поселившагося въ Россіи, пробравшись по бревнамъ моста, гдѣ были подѣланы скамьи, благодаря неосторожности поручика и безопасности пѣхоты старосты Сандецкаго, которая поставлена была не допускать русскихъ брать воду у моста съ той стороны, гдѣ находятся шанцы маршала, украли ея знамя и ушли съ нимъ безъ вреда, ранивъ хорунжаго, который въ пьяномъ видѣ одинъ напалъ на нихъ, отнимая знамя.

26. Запорожскіе казаки, прибывшіе изъ подъ Бѣлой отъ тамошняго войска, послали нѣсколькихъ изъ среды себя къ королю съ заявленіемъ своего вѣрноподданчества, повиновенія и желанія оканчивать свой счастливый походъ во имя короля и подъ властію его гетмановъ. Къ вечеру нѣсколько десятковъ конныхъ русскихъ, ободренныхъ вчерашнею добычею и счастіемъ, выскочили изъ крѣпости и ударили на нашу стражу, но наши, прибѣжавшіе на помощь къ стражѣ, вогнали ихъ въ крѣпость.

27. Тѣло покойнаго Гаевского отправлено изъ лагеря въ Польшу. Того же дня осудили тѣхъ, которые потеряли знамя, — поручика на смерть, а 72 гайдукамъ назначено идти впереди на приступъ, когда придетъ время; но если бы до того времени кто либо изъ нихъ отыскалъ

raytarow pokazował. Tegosz dnia od pewnych ludzi wiadomosc przyszła, że kozacy Zaporohscy, ktorzy przy caru byli, z rozkazania kniazia Rozynskiego, hetmana woyska tamtego, pod Białą przyszli, y, Moskwy do 3,000 ubiwszy przed zamkiem, miasto ubieгли. ale drudzy w zamku się bronią. Chcą, czas upatrywwszy, do sturmu przystąpić, bo ogniem dla zdobyczy, która tam iest, nie chcą zamku dobywac.

25. Chorągiew p. starosty Sądeckiego piechotną, która u mostu wody broniła zamkowym, z tej strony, gdzie szance p. marszałka, prze nieopatrzność porucznika y bezpieczeństwa piechoty wielkie, kilkanascie Moskwićinow, zebrawszy się, mimo zręby mostowe, gdzie sobie ławki poczynili, mając antesignanum tej imprezy Węgrzyna, który dawno w Moskwie osiadł, ukradli, y tak z nią bez szkody wszelakiej uszli, postrzeliwszy cho-

razego, który piiany sam napadł na nie, odbiiając ją.

26. Kozacy Zaporohscy, ktorzy z pod Białey od tamtego woyska przyszli, posłali do krola i. m. z poszodka siebie, poddanstwo swe y posluszenstwo oddając krolowi i. m. y chcąc pod imię krola i. m. y pod władzą hetmanow krola i. m. szczęście swe konczyć. Ku wieczorowi Moskwy kilkadziesiąt koni wczorayszą zdobyczą y szczęściem wyniesli (wyniesieni?), z zamku wypadszy, na straż uderzyli, ale ich ci, co na posiłek strazey przypadli, do zamku wegnali.

27. Ciało nieboszczyka p. Gaiiewskiego do Polski z obozu wyprawdzono. Tegosz dnia osądzono tych, ktorzy chorągiew stracili, — porucznika na gardło, a 72 haudukow naprzod do szturmu, gdy czas przyydzie w przod isć naznaczono, a ktorzyby tym czasem albo

знамя или совершилъ замѣчательный подвигъ, то будетъ свободенъ.

28. Читаны были въ переводѣ письма, которыя несли изъ Смоленска къ Шуйскому русскіе, взятые съ ними въ плѣнъ. Въ этихъ письмахъ русскіе рассказываютъ все, что съ ними было въ это время, сильно просятъ дать имъ помощь, но по своему обычаю много хвастаются своими дѣлами. Говорятъ также, что въ пяти мѣстахъ роютъ глубокіе колодцы для подслушиванія нашихъ подкоповъ.

29. Назначены послами къ тому войску [самозванца] Перемышльскій кастелянъ, князь Збаражскій, Людовикъ Вайеръ, Литовскій писарь Скуминъ и Домарацкій и имъ дана подлежащая инструкція. Того же дня приѣхалъ отъ того войска г. Кнутъ, который сказалъ, что то войско съ радостію ожидаетъ малѣйшаго приказанія его королевскаго величества. Къ вечеру наши выслали на ближайшіе

шанцы на переговоры съ русскими плѣннаго боярина, пойманнаго съ письмами. Находясь въ шанцахъ, онъ громко началъ убѣждать ихъ ударить челомъ королю, представляя имъ разныя и великія опасности отъ ихъ упорства. Русскіе со стѣнъ отвѣтили ему: «если бы ты былъ въ городѣ, то думалъ бы также, какъ и мы, а теперь ты говоришь, какъ плѣнный». Онъ старался еще больше убѣждать ихъ, говорилъ, что и Шуйскій не пришлетъ помощи, потому что не можетъ, и войско короля велико и будетъ пустошить уловои ихъ; просилъ пощадить женъ, дѣтей. Они сказали: «мы не желаемъ загубить нашихъ дунъ». Затѣмъ онъ просилъ ихъ поговорить съ нимъ въ другое время. Они сказали ему: «если ты будешь говорить о томъ, чтобы мы сдались, то тебѣ не зачѣмъ приходить, а если о другомъ, хорошемъ дѣлѣ, то вольно тебѣ говорить съ нами всегда и вездѣ, какъ по-

odyskał chorągiew, albo znaczną uczynił przewagę, wolen będzie.

28. Czytano listy, przetłumaczone, które więźniowie z Smolenska do Szuyskiego niesli, w których opowiadają wszystko, co się z nimi działo przez ten czas, o posiłek proszą gorąco, ale więcej chluby rzeconom swym dają, iako Moskwa. To też powiadają, że doły wielkie kopają dla posłuchow do podkopu w pięci mieyscach.

29. Naznaczono posły do woyska tamtego: i. m. pana Przemyskiego, xiążę Zbarskiego, p. Ludwika Waiera, p. Skumina, pisarza Litewskiego, p. Domorackiego z pewną instrucją. Tegosz dnia przyjechał p. Knut od woyska tamtego, który powiada, że czekają z radością namnieyszego rozkazu krola i. m. Ku wieczorowi więźnia boiarzyna, kto-

rego z listy poymano, do szancow blizszych na gowor z Moskwą wysłano. Będąc w szancach głosem perswadowac począł, aby krolowi i. m. czołem uderzyli, ukazując rozne, a wielkie niebezpieczenstwo, iesliby uporem szli. Moskwa zas z murow odpowiedziała, że „gdymy też ty w horodzie był, tobys rozumiał co y my, ale to mowisz teraz iako więzien“.

Silił się y daley perswazią, ukazując, że y Suyski nie da posilku, bo nie moze, a lud krolewski wielki y włoki będą pustoszyli, prosił, aby się nad sobą, zonkami, dziecmi zmiłowali. Powiedzieli, że „niehcemy dusze zatracić“.

Prosił zatym, aby inszemi czasami mogli z nimi goworzyc. Powiedzieli mu: „iesli o poddaniu mowic będziesz, nie masz po co przychodzic, ale iesli o inszym dobrym dziele, wszędzie y zawsze wolnoc będzie z

желаешь». И такъ, того дня они разошлись.

30. Съ пятницы на субботу, въ два часа послѣ полуночи, въ церкви русскихъ патроновъ—Бориса и Глѣба, при которой находится помѣщеніе гетмана, началось наше сокращенное богослуженіе, на которомъ въ воскресенье былъ у обѣдни и у вечерни король. Великое число военныхъ было въ эти два дня на богослуженіи, у исповѣди и причастія.

31. Въ субботу, передъ самымъ вечеромъ, русскіе сдѣлали вылазку изъ двухъ воротъ: изъ Скопинскихъ воротъ они попали на стражу Литовскаго канцлера, но были отражены и возвратились въ крѣпость; изъ другихъ—на Людовика Вайера, гдѣ бились долго, потому что одинъ изъ нихъ съ соболимъ воротничкомъ, должно быть, знатный, долго гошился въ стычкѣ съ паними. Наши хотѣли окружить его, но нѣсколько стрѣльцовъ оберегали его и нѣсколь-

ко разъ выручали. Когда онъ уже возвращался въ крѣпость, то нѣкій Требуховскій ударилъ своимъ конемъ въ его коня, повалилъ его и уже держалъ всадника за воротникъ, но сильная стрѣльба смутила его, и онъ, нанеши ему саблей двѣ раны—въ голову и плечо, а самъ получивъ лишь ударъ въ руку рогатиной, отбѣхалъ. Русскихъ легло 6 человекъ, но ихъ унесла ихъ пѣхота, какъ это у нихъ въ обычаѣ.

Ноябрь.

1 числа. Восвода [Смоленскій] приказалъ схватить одного боярина, бывшаго сотникомъ, за то только, что такъ сказалъ: «однако мы должны будемъ сдаться, когда не станетъ силъ: такъ лучше сдаться во время.» Этотъ сотникъ былъ измученъ и на слѣдующій день умеръ. Того же дня пришло извѣстіе, что Скопинъ Шуйскій послалъ изъ своего войска 30 бояръ собирать разбѣжав-

nami, co chcesz, rozmawiac“. Y tak się onego dnia z sobą rozeszli.

30. Z piątka na sobotę, dwie godziny z północy zaczęło się nabozenstwo nasze w cerkwi Borysa — Chleba, Moskiewskich patronow, przy którym stanowisko iest p. hetmana, 40 godzin, na którym w niedzielę y na mszey y na nieszporce był krol i. m. Wielka woyska liczba przez całe dwa dni trwała na nabozenstwie, spowiedzi y communie odprawiając.

31. W sobotę, przed samym wieczorem, wycieczkę Moskwa ze dwu bram uczyniła. Skoczyli z Skopinskiey na straz p. cānciera Litewskiego, od ktorey meznie sparci, do zamku powrocili; z drugiey na p. Ludwika Wajera, gdzie długo się scierali, bo ieden z nich, snadz nazacnieyszy, z'kōlnierzem sobo-

lim, długo sie z naszymi uganiał, ktorego naszzy chcieli oskoczyc, ale go kilkanascie strzelcow pilnowało y kilka razy ratowało. Trzebuchowski nieiaki, iusz wracaiącego się do zamku koniem swym konia pod nim potraciwszy, położył, y iusz go za kōlnierz trzymał, ale gęstą strzelbą zrazony, zadawszy mu w głowę y ramię pałaszem dwie ranie, w ręce tylko od rohątny sam raz odnośł. Moskwy 6 legło, ale od picchoty ich, iako u nich zwyczaj iest, porwano.

Nowember.

Die 1. Boiarzyna jednego, który setnikiem był, telko ze te słowa rzekł: „przecię, kiedy siły nie stanie, poddac się musimy, a lepieyby w czas“, woiewoda poymac kazał, — nazaiutrz zmęczony umarł. Tegosz dnia wia-

шихся по лѣсамъ людей и [съ ними] ловить или бить наши пикеты. Изъ этихъ бояръ одинъ — нѣкій Треска собралъ 3,000 хлопства и, нападая изъ лѣсу, убилъ 40 пахоликовъ маршала и 10 казаковъ Краковского кастеляна.

2. Въ число пословъ, которые должны идти къ Москвѣ, вмѣсто г. Викентія Войны, назначенъ Брацлавскій староста Скуминъ. Полученныя извѣстія заставили увеличить число пословъ. Къ вечеру русскіе открыли противъ нашихъ частую стрѣльбу камнями и ранили двоихъ изъ пѣхоты.

3. Одинъ русскій стрѣлецъ выбѣжалъ изъ крѣпости черезъ одно отверстіе и передался намъ. Онъ говоритъ, что въ крѣпости большое бѣдствіе и дороговизна: пудъ соли, равняющійся половинѣ нашего корца, стоитъ рубль; четверть ржи — рубль; сѣна для лошадей не имѣютъ; воды

недостаточно. Вылазки дѣлаютъ только для того, чтобы выслать кого либо къ Шуйскому, потому что уже 4 недѣли ни отъ нихъ никто не ходилъ къ нему, ни отъ него къ нимъ. Онъ говоритъ, что и сегодня русскіе намѣрены сдѣлать вылазку съ тою же цѣлю, т. е. чтобы кого либо послать къ Шуйскому. Когда объ этомъ узнали военные изъ полка гетмана, то Моравецъ Борковский, двое Срединскихъ, Давидовскій и нѣсколько другихъ стали приготовляться къ вечеру къ этой стычкѣ, но пока собиравшіеся приближали, стража уже имѣла дѣло съ русскими, сдѣлавшими вылазку. Тогда они храбро кинулись въ битву и счастливо сокрушили древка [пики] о русскихъ. Русскіе повернули назадъ къ крѣпости; наши съ саблями — за ними и попали на огонь пѣхоты, которая стала бить подъ нами коней. Прежде другихъ потерялъ ко-

domosc przyszła, że Skopin Szuyski posłał boiarow 30 z wojska swego, aby ludzie, co się rozbiegli po lesiach, do kupy zebrali y naszych picownikow łapali, albo bili, z których boiarow ieden, Trzaska nieiaki, 3,000 chłoptwa zebrawszy, z lasa wypadając, 40 pacholików p. marszałkowych, 10 kozaków p. Kraowskiego zabił.

2. Naznaczony był do pierwszych posłów, którzy mają pod Moskwę isc, na miejsce p. Wincentego Woyny i. m. pan Skumin, starosta Braclawski, s pewnych wiadomosci poselstwa przydawszy. Ku wieczorowi Moskwa gęstą puszcila strzelbę kamienną na naszych, y z piechoty dwu obrazila.

3. Przedał się z strzelcow ieden Moskwin, wypadszy dziurą iedną. Powieda, że w zamku ucisk wielki y drogosc: pud soli, iako nasze pułkorca, za rubl; cwiertnia zyta za

rubl; siana dla koni nie mają; wody skapo. Wycieczki, ktore czynią, tedy tylko na to, aby mogli kogo wyslac do Szuyskiego, bo iusz od 4 niedziel, ani od nich, ani do nich nikt nie wszedł. Tenze powiada, że y dzis wycieczkę uczynic mają na tesz impressę wysłania, czego dowiedziawszy się żołnierstwo p. hetmana pułka iego, p. Morawiec Borkowski, Szedzinscy dwaj, Dawidowski y inszych kilka ku wieczorowi, a drudzy się za nimi gotowali, ale nizli oni nadbiezeli, co się wybierali, zastali, a straz sciera się z wycieczką. Skoczyli społem z ochotą, skruszyli drzewa o ludzie Moskiewskie szczęśliwie. Powrocila Moskwa ku zamkowi, oni ręczną bronią za nimi, wpadli na strzelbę piechotną, która pod nimi konie strzelac porzęła. Zbył naprzod p. Dawydowski konia, ale, męcznie broniąc się oney wielkosci, bo

ня г. Давидовскій, но, мужественно защищаясь отъ цѣлой громады, потому что русскихъ было 150, ушелъ отъ нихъ. Младшій Срединскій такъ былъ окруженъ, что хотя долго и храбро рубился съ ними, но не могъ отбиться и товарищи, при столь сильной стрѣльбѣ, не могли ему помочь и потому онъ былъ взятъ въ плѣнъ. Другіе невредимо ушли съ окровавленными палахами и пиками. Это доказываетъ, что русскихъ много пало, но они сейчасъ подбираютъ тѣла своихъ убитыхъ. Изъ нашихъ только Борковскій былъ раненъ въ лѣвую руку рогатиной.

4. Ночью на среду брошены были въ крѣпость изъ мортиръ каленныя ядра и 6 изъ нихъ упали и зажгли одинъ домъ, такъ что совсѣмъ показалось было пламя, но множество народа бросилось и потушило огонь; не обошлось однако безъ потери въ людяхъ. Послѣ обѣда стража Людови-

ка Вайера поймала одного простаго русскаго хлопа, который также, какъ и прежній, передавшійся намъ, говоритъ, что въ крѣпости бѣдствіе и дороговизна. Кромѣ того, онъ говоритъ, что Срединскаго привели къ воеводѣ и онъ спрашивалъ его: «скоро ли отсюда поѣдетъ король?» Говоритъ онъ еще, что нашихъ тамъ не мучать и что находящимся тамъ плѣннымъ даютъ на день по нѣскольکو грошей. Нашихъ плѣнныхъ тамъ до 50 человекъ, потому что наши такъ безпечны, что, возвращаясь съ стражи, почти трутся о стѣны крѣпости.

5. Вышеупомянутый русскій плѣнный сказалъ, что изъ крѣпости намѣрены сдѣлать ночью вылазку противъ шанцевъ, поэтому у насъ стояло наготовѣ до 100 человекъ пѣхоты, въ шанцахъ была большая осторожность во всю ночь и изъ шанцевъ часто стрѣляли, поэтому

ich było 150, uszedł. P. Szendzińskiego młodszego tak oskoczyli, że y on sam, choć się z nimi dosyc długo siekł meźnie, ratować się nie mógł, y towarzystwo dla gęstej strzelby posiłkować go nie mogli, y tak wzięty od nich do więzienia. Inszy cało uszli z zakrwawionemi pałaszami y koncerzami, co znakiem iest, że wiele padło Moskwy, ale oni zarazem trupow swych biorą. P. Borowski tylko w lewą rękę rohatyną obrazono.

4. W nocy, na srodę, kule ogniste z morderzow puszczano w zamek, y 6 ich wpadło y zapaliło dom ieden, że się wszystkie płomien ukazał, ale ugasiła wielkosc ludzi, nie bez szkody iednak w ludziech. Po południu poymała straz p. Ludwika Waiera Moskwicina, chłopą prostego, który tosz powieda, co y pierwszy, co się przedał, o ucisku y drogos-

ci w zamku, tego dokładaiać, że Sredzińskiego przywiedziono do woiewody y pytano: „rychłoli krol ztąd poiedzie“? To tesz twierdzi, że naszych nie męczą, a tym więzniom, którzy tam są, dawaiają na dzien po kilka groszy, ktorych iest do 50, bo takie bezpieczenstwo iest w naszych, że się z picowania idąc, o same nie mał mury ocieraiają.

5. Powiedział ten więzien Moskwin, że w nocy wycieczkę z zamku na szance mieli uczynic, zaczym y piechoty do 100 y ostroznosc wielka w szancach przez całą noc była, y strzelbę gęstą puszczono z szancow, zaczym Moskwa, widząc gotowosc naszych, nic nie czyniła. Tegosz dnia z dział do baszty mniejszey podle Bohusławskiey mocno bito, w ktorey dziurę niemałą uczyniono wzgorę,

русские, видя такія приготовленія нашихъ, ничего не предпринимали. Того же дня наши сильно били изъ орудій въ меньшую башню, которая подлѣ Богословской и выбили въ верху ея не малую дыру.

6. Были у короля послы отъ запорожскихъ казаковъ изъ Бѣлой, которые заявляли о своемъ вѣрно-подданничествѣ, просили дать имъ знамя и сообщали, что г. Велегловскій склоняетъ ихъ приступить къ составившейся въ пользу Димитрія конфедерации, но они не хотятъ поднимать оружія противъ его королевскаго величества. Пришло также извѣстіе, что войско Димитрія составило конфедерацию, которая постановила такіе пункты: соединенными силами добиваться уплаты за службу, а если бы кто вздумалъ напасть на войско, то отражать и стоять за своего государя [самозванца]. Пахолики однако объявили, что противъ короля—своего государя, они не будутъ служить.

7. Прибыли къ королю другіе по-

слы отъ казаковъ изъ Вязьмы. Они тоже заявляютъ свое вѣрно-подданничество и желаніе служить у короля; ихъ 3,000 самыхъ лучшихъ и опытныхъ.

8. Къ Велижскому старостѣ пришло извѣстіе, что одинъ казакъ изъ полка донскихъ казаковъ, служившій цѣлое лѣто подъ начальствомъ г. Гонсѣвскаго, услышавъ, что г. Гонсѣвскій пошелъ къ королю, отлучился отъ людей его между Торопцемъ и Велижемъ, пошелъ къ Димитрію и, взявъ у него грамоту, въ которой говорилось, чтобы этому казаку повиновались, собралъ нѣсколько сотъ донскихъ казаковъ, переодѣлъ ихъ и пошелъ къ Торопцу. Торопчане ударили на нихъ, разбили, разсѣяли, а того казака посадили на колъ. Велижскій староста между тѣмъ, узнавъ, что казаки, находящіеся подъ Бѣлой, готовы идти на службу его королевскаго величества, ведетъ съ ними переговоры. Слышно также, что и Василий Шуйскій и

6. Posłowie od kozaków Zaporohskich z Biały do krola i. m. przyszli, poddanstwo oddając, o chorągiew prosząc, dając znać, że ich do confederacyey Dymitrowey uczynioney p. Wielogłowski wieździe, ale oni broni swoicy przeciwko krolowi i. m. podnosic nie myślą. Wiadomosc tesz przyszła, isz woysko Dymitrowe confederacją uczyniło, ktorey te puncta: zasłużonego unitis viribus dochodzić, a ktoby na nie gwałtem następować chciał, oponować się, a przy panu swym stac, iednak pacholikowie się im opowiedzieli, że oni przeciwko krolowi, panu swemu, służyc nie będą.

7. Posłowie drudzy z Wiazmy od kozaków do krola i. m. przyszli, poddanstwo swe od-

dając y na służbę krolowi i. m. chcą isc, ktorych iest nm. 3,000, co naczelniejszych y doświadczonych.

8. Przyszła wiadomosc do p. starosty Wielizkiego, że kozak ieden z pułku kozaków Donskich, który cało lato pod p. Gąsiowskiem służył, usłyszawszy, że p. Gąsiowski do krola i. m. poszedł, odłączywszy się od ludzi iego, ktore był zostawił między Toropcem a Wielizem, poszedł do Dymitra y wyiednawszy sobie list u niego, aby mu posłuszni byli, (nabrawszy?) kilka set Donskich kozaków przebranych, poszedł pod Toropiec. Uderzyli nan Toropczanie, pobili, pogromili y samego na pal wbili. P. starosta tym

Димитрій [?] Скопинъ въ большой тревогѣ.

9. Ничего не случилось.

10. Казаки, согласившись съ Людовикомъ Вайеромъ, кинулись ночью съ топорами къ воротамъ крѣпости, чтобы прорубить ихъ, но частая стрѣльба изъ крѣпости не допустила ихъ до этого. Той же ночи одинъ лейтенантъ изъ полка Пуцкаго старости хотѣлъ съ другой стороны зажечь ворота крѣпости, но былъ убитъ выстрѣломъ изъ смиговницы. Того же дни маршалъ поймалъ въ своихъ шапкахъ одного пахолика, который бѣжалъ было изъ полка Брацлавскаго восводи, обокравъ какого-то солдата, и передался Смоленскому воеводѣ. Воевода посылалъ его шпиономъ въ лагерь и разъ [онъ успѣшно исполнилъ порученіе], а во второй разъ его поймали. Онъ рассказываетъ множество вещей, и видно, что онъ все знаетъ. Прежде всего онъ указываетъ, гдѣ лежитъ порохъ

и сколько ядеръ имѣютъ русскіе; рассказываетъ, кто изъ знатнѣйшихъ русскихъ убитъ и гдѣ кого похоронили, а убито множество; говоритъ, что простые люди ежедневно кричатъ воеводѣ, чтобы сдавалъ королю крѣпость, чтобы имъ уйти живыми; воевода, по его словамъ, тѣмъ лишь отдѣляется, что король не сегодня, такъ завтра уйдетъ къ столицѣ. И дѣйствительно, когда возы нашихъ пословъ переправляемы были черезъ Днѣпръ, то русскіе радовались, думая, что король отправляется къ Москвѣ. Этотъ пахоликъ берется зажечь порохъ, но ему не довѣряютъ.

11. Отъ г. Добка, который отъ нашихъ пословъ отправился подъ Москву съ объявленіемъ, что идутъ послы отъ его королевскаго величества, пришло извѣстіе, что Вербицкій, занимающій Дорогобужъ, его принялъ ласково, съ честію и въ сопровожденіи 100 человекъ отправилъ въ Вязьму, гдѣ стоитъ Велѣ-

czasem z kozakami Zaporohskimi, co pod Białą są, porozumiewa się, dowiedziawszy się, że na posługę krolowi i. m. przyszli. To tesz slychac, że u Wasil Suyski u Skopin Dymitr potrozeni bardzo.

9. Nic.

10. Kozacy, porozumiawszy się z p. Ludwikiem Waierem, w nocy z siekierami do bramy przypadli, chcąc ją wysiec, ale gesta strzelba z zamku niedopuszcila. Teyze nocy, z drugiey strony, locumtenant ieden z pulku p. starosty Puckiego chciał bramę zapalic, ale z smigownicy zabit. Tegosz dnia, p. marszałek w szancach swoich poymał pacholika iednego, ktory z pulku p. woiewody Braclawskiego, ktoremus zolmierzowi skorzysciwszy go, uciekl y do woiewody Smolenskigo przedal się. Ten go wysylal w nocy

w oboz na szpiegi raz; za wtorym razem poymano go. Siła rzeczy powieda y znac, ze swiadom wszytkiego. To naprzod ukazuie, gdzie prochy są y wiele kul maia; powieda, kogo z ludzi znacznych Moskiewskich zabito y kędy pochowano kogo, a siła tego. Powieda, ze pospolstwo co dzien na woiewodę woła, aby zamek krolowi i. m. podał, aby tylko z garły usc mogli. Powieda, ze ich tylko tym zbywa, ze krol co dzien idzie pod stolicę, iakosz gdy się wozy poslow naszych przez Dniepr przeprowowały, radzi byli, rozumiejąc, ze krol pod Moskwę ciągnie. Podeymuie się ten pacholik prochy zapalic, ale mu nie ufaia.

11. Wiadomosc przyszła od p. Dobka, ktory od poslow naszych szedł z tą wiadomoscią pod Mockwę, ze idą od krola i. m.,

гловскій и при немъ 400 русскихъ. Онъ увѣряетъ, что королевскіе послы хорошо будутъ приняты, потому что и отъ того войска идутъ послы къ его королевскому величеству, — Русецкій, Мархоцкій и Моджевскій съ хорошими дѣлами, а именно: желаютъ, чтобы король овладѣлъ этимъ государствомъ; при этомъ требуютъ лишь, чтобы царица получила въ пожизненное владѣніе Самборъ, а имъ за кровавую службу чтобы дозволено было добывать Молдавію, въ которой они однако будутъ подданными короля. Утверждаютъ они, что войско Димитрія поразило Скопина.

12. Королевскіе послы къ тому войску отпразднелись въ путь. Того же дня пріѣхалъ назадъ къ королю г. Коханскій, ѣздившій въ Турцію посломъ; онъ привезъ хорошій отвѣтъ и доброжелательное предосте-

реженіе касательно нѣкоторыхъ дѣлъ.

13. Напи выставили изъ шанцевъ двухъ русскихъ, — одного изъ нихъ брата Куменова [игумена?] (*), — на переговоры съ русскими въ крѣпости, потому что прежде они говорили было о раздѣннѣ плѣнныхъ, но потомъ заперлись. Объ этомъ дѣйствительно былъ разговоръ съ ними съ той стороны — со стороны маршала; но напрасно говорить съ этимъ медвѣжьимъ народомъ. Эти плѣнные долго убѣждали русскихъ, [бывшихъ на стѣнѣ крѣпости] сдаться, но напрасно. Послѣ долгой перебранки корчемными словами, разошлись. Затѣмъ [русскіе?] стали необычайно часто стрѣлять.

14. Съ пятницы на субботу, послѣ шести часовъ [вечера] пѣмцы Вайера, замѣтивъ, что русскіе большой толпой вышли изъ крѣпости къ

изъ p. Wierzbicki, który iest na Drohobyczy, wdzięcznie go przyjął y, uszanowawszy go, we 100 człeka odesłał do Wiazmi, gdzie p. Wielogłowski leży z ludźmi, mając Moskwy przy sobie 400. Upewnia, że będą wdzięczni tam posłowie krola i. m., bo tesz tamtego woyska posłowie idą do krola i. m: Rusiecki, Marchocki, Modrzewski z dobremi znac rzeczami, a mianowicie, zycząc tego panstwa i. k. mosci, tylko, aby carowa Sambor trzymała wiecznością, a onym za krwawe ich posługi wolno było dobywac ziemie Multan-skiey, y to chcą krolowi Polskiemu holdowac. Twierdzą to, że woysko Dymitrowe Skopina poraziło.

12. Posłowie krola i. m. do woyska tamtego w drogę się puscili. Tegosz dnia p. Kochanski, który posłem był do Turek, wrocił się do krola i. m. z dobrą odprawą y pewnych rzeczy przestrogą zyczliwą.

13. Wysadzono z szanow naszych dwu Moskwicinow, — iednego brata Kumenowego (ihumenowego?), — na gowor z temi, co w zamku, bo snadz mowili pierwey o zamianę więzniow, ale się zas tego zaprzeli, bo były gowory o tym z tamtą stroną od p. marszałka za dnia, ale darmo z tem narodem niedzwiedzem. Persuadowali ci więzniowie długo, aby się poddali, ale surdo fabula, y długo karczemnemi słowy altercowawszy z sobą, rozlesi się. Poytm nad zwyczaj gęstą strzelbę puszczono.

14. Z piątku na sobotę, prawie po szostey, postrzegszy p. Waierowi Niemcy, że Moskwa z zamku gromadą wielką wyszła po wodę do Dniepru, bo iey w zamku nie staie, poczęli ich, wody im broniąc, strzelac; z zamku zasię y wielką strzelbą, y ręczną tak poczęła Moskwa bic, oswieciwszy kagancami mury, że się ludzie w obozie poruszyli, y, mniemając, że wycieczkę, albo na oboz,

(*) См. ниже подъ 18 числомъ.

Дѣпру за водой, въ которой у нихъ недостатокъ, стали стрѣлять въ нихъ, чтобы не дать имъ взять воды. Тогда русскіе, освѣтивъ стѣны крѣпости площадками, стали стрѣлять и изъ большихъ орудій и изъ ручнаго оружія столь часто, что встревожились войска въ лагерь и кто то, думая, что сдѣлана вылазка противъ лагерья или противъ шанцевъ, затрубилъ тревогу, а другіе думали, что уже начался приступъ и, не желая остаться назади и лишиться добычи, изо всѣхъ силъ бѣжали. Это смятеніе продолжалось больше часу. Въ это время происходила страшная стрѣльба: и наши въ шанцахъ часто стрѣляли, и русскіе — у стѣнъ крѣпости, такъ какъ они боялись петардъ, которыя они называютъ такварами, и каждый изъ нашихъ, кто на конѣ, кто пѣшкомъ, прибѣгалъ и старался выстрѣлить. Въ лагерьѣ были насторожѣ почти до полуночи.

15. Коканскій вручалъ королю турецкія письма, въ которыхъ [султаны] завѣряють, что желаетъ быть съ ко-

ролемъ въ совершенной и вѣрной дружбѣ и, между прочимъ, говоритъ: «если при нашихъ предкахъ была дружба, то мы тѣмъ болѣе желаемъ держать ее». Коканскій принесъ также отъ поганныхъ нѣкоторое предостереженіе и увѣдомленіе касательно неспокойныхъ въ Польшѣ головъ, нерасположенныхъ къ королю и указывалъ, что королю слѣдуетъ наблюдать за ними.

16. Пришло извѣстіе отъ Добка, что онъ прибылъ въ Вязьму и хорошо принять Велегловскимъ; только когда онъ хотѣлъ писать къ нашему гетману, то находящійся въ Вязьмѣ воевода Димитрія не соглашался выпустить посланныхъ съ письмами, пока ихъ не прочитаеть. Эти письма и до сихъ поръ не пришли.

17. Ночью русскіе снова толпой высыпали изъ крѣпости къ Дѣпру, чтобы снабдить крѣпость водой, но были замѣчены нашими и возвратились въ крѣпость не безъ потерь. Съ обѣихъ сторонъ долго продолжалась стрѣльба. Изъ нашихъ никто

albo na szance, ktos na trwogę zatrąbic rozkazał, że rozumieli drudzy, że iusz sturm, i tak niechcieli zamieszkać dla zdobyczy, — co żywo biegało. Trwała ta scaramuca więcej, niż godzinę z ogromną strzelbą, bo ci, co w szancach byli, gęsto strzelali, y Moskwa z zamku około murów, bo się bała petardów, które oni takwarami zowią, y każdy z naszych lubo konno, lubo pieszo przybiegł y wystrzelic chciał swoje. Ostrożni byli po oboziech ledwie nie do północy.

15. Listy Tureckie p. Kochanski oddawał, w których całą y stateczną przyiaźn turecką krolowi i. m. ofiaruie z dołożeniem tego: „iesli za przodków naszych kiedy trwa-

русск. историч. вѣдѣют.

ła, my ją trzymać chcemy“. Przynosił też pewne przestrogi od poganstwa y o głowach w Polsce niepokojnych y niezyczliwych krolowi i. m. aby miał na nich oko, potrzebę bydz okazawał.

16. Od p. Dobka wiadomosc przyszła, że do Wiazmy przyjechał y wdzięcznie przyjęty od p. Wielogłowlkiego; tylko, gdy pisac chciał do i. m. p. hetmana naszego, wojewoda, który iest od Dymitra na Wiazmie, wypuscic posłannikow z listy nie chciał, asz ie przczytawszy, które y dotąd ieszcze nieprzyszły.

17. W nocy znowu turmatim Moskwa wypadła z zamku do Dniepra, chcąc zamek wodą posilic w nocy, ale postrzezeni od na-

не погибъ. Того же дня г. Модзельскій давалъ гетману объясненіе, что не онъ производилъ тамъ [?] грабсжъ, а какой то татаринъ, который, когда окликали его, называлъ себя — Лупинъ. Онъ получилъ отъ гетмана отвѣтъ, что пусть представитъ того татарина, иначе вина не будетъ съ него снята (*).

18. Въ полдень русскіе, которымъ ночью не удалось добыть воды и дровъ, опять вышли еще большей толпой, чѣмъ прежде. Ихъ начали поражать и изъ шанцовъ г. маршала изъ-за Днѣпра и кнехты изъ шанцовъ г. Вайера со стороны Богословской башни. Русскіе убили двухъ гайдуковъ и ранили одного кнехта. Того же дня посланъ нашими на переговоры въ крѣпость братъ игумена св. Троицы, но русскіе не уважили его и не хотѣли говорить.

19. Гетманъ, желая оцупать всякій уголь крѣпости, приказалъ устроить шанецъ на одной горѣ, съ которой хорошо было стрѣлять въ ту часть крѣпостныхъ строеній, гдѣ укрылись отъ нашихъ выстрѣловъ Смоленскіе бояре и воевода. Того же дня спустился со стѣнъ крѣпости одинъ русскій, но такъ какъ онъ сломалъ ногу, то не скоро пришелъ къ шанцамъ. Онъ далъ знать, что [воевода] отправилъ къ Шуйскому такихъ то лицъ, за которыми наши и послали [въ погоню]. Онъ говоритъ, что въ крѣпости великое бѣдствіе отъ недостатка соли, воды и дровъ. Того же дня г. Чарлинскій по русски убѣждалъ народъ и стрѣльцовъ, чтобы не осуждали своихъ душъ на погибель, чтобы сдались благочестивому королю, который можетъ и имущество воз-

szych do zamku powrocili, nie bez szkod swych. Trwała strzelba długo z obu stron. Z naszych nikt nie zginął. Tegosz dnia p. Modzelowski sprawę o sobie dawał i. m. p. hetmanowi, że nie on tego łupiestwa przyczyną, ale pewny Tatarzyn, co się na imię jego ozywał: Lupin. Tym odprawiony od p. hetmana, aby się o Tatarzyna starał y stawił go, bo inaczej z tego nie wynidzie.

18. O południu znowu (bo się byli wocy na wodę nie zdobyli y na drwa) większą gromadą wyszli, nisz pierwey. Tam y z szan-cow p. marszałka z za Dniepra, y z szan-cow p. Waierowych od baszty Bogusławskiey knechci zrazac ich poczęli, gdzie dwu haydukow zabito y iednego knechta postrzelono. Tegosz dnia, brat ihumena s. Troyce posłany był od naszych za mury na gowor, ale im wzgardzili y mowic nie chcieli.

19. Szanc kazał rzucic p. hetman na gorze iedney, z ktorey z drugą stronę posady zamkowey, gdzie się boiarrowie y z woiewodą Smolenskim przed strzelbą p. marszałkową zniesli, bic snadnie mogą, chcąc macac w kazdy kąt. Tegosz dnia spuscil się Moskwin ieden z zamku, ale ze nogę złamał, nie rychło do szancow przyszedł, dając znac, że (woiewoda?) wysłał do Suyskiego pewne osoby, po których posłano. Ten powieda, że wielki ucisk w zamku przez (niedostatek?) soli, wody y drew. Tegosz dnia p. Czarlinski Moskiewskim ięzykiem upominał pospolstwo y strzelcow, aby się nie dawali na taką zgubę y dusz swoich, zeby się pobożnemu krolowi poddali, który y maiełności ich wcale powrocic, y boiarami ich poczynic moze, y boiarskie włosci między nie podzieli, iedno niechay niedaia się ruszyc tym, którzy ich prowadzą s tym upo-

(*) См. ниже, декабрь, подъ 3 числомъ.

вратить имъ въ цѣлости и подѣлать ихъ боярами и раздѣлить между ними боярскія волости, пусть только не дають [боярамъ] вести ихъ такъ упорно къ погибели; онъ убѣждалъ, чтобы они кинулись на воеводу. Они ничего не отвѣтили ему, только со скорбію слушали его.

20. Утромъ изъ орудій г. маршала страшно стали стрѣлять до того, что въ крѣпости занялся пожаръ и отъ него многіе пострадали, но народъ потушилъ его. Того же дня представлялась королю рота г. Малинскаго,—гусары на 100 лошадахъ.

21. Въ субботу, передъ полуднемъ, русскіе сдѣлали вылазку и напали на лагерь низовыхъ казаковъ, но тѣ скоро съ крикомъ отразили ихъ. Этотъ крикъ поднялъ на ноги людей въ лагерь, и началась жестокая стрѣльба и изъ крѣпости и изъ шанцевъ. При этомъ [русскіе] убили ядромъ одного француза и ранили въ руку одного нѣмца, находившагося на тѣхъ новыхъ шанцахъ.

22. Тишина.

23. На слѣдующій день русскіе опять большой толпой высыпали [изъ крѣпости въ Дибру], чтобы заpastись дровами и водой. Наша пѣхота въ шанцахъ г. маршала, замѣтивъ это, кинулась на нихъ, чтобы не дать имъ брать воды, но была отражена превосходными силами непріятели, потому что воду брали 600 человекъ, а 300 стрѣльцовъ стояло подъ ружьемъ; однако наши, получивъ подкрѣпленіе, повернулись опять и мужественно и долго перестрѣливались. Нашихъ было убито нѣсколько человекъ, русскихъ до 10. Тогда убитъ былъ гетманскій казакъ Олександръ сѣвичъ. Гонясь за русскими, онъ неосторожно попалъ (онъ былъ пьянъ) на самую большую силу русскихъ.

Наши взяли въ плѣнъ двухъ русскихъ—боярскихъ слугъ и убили какого то знатнаго человека. Того же дня пріѣхали къ королю послы изъ подъ Москвы отъ тамошняго войска.

24. На слѣдующій день вышеупо-

rem na zbugę; przywoził ich do tego, aby się na wojewodę rzucili. Na co mu nie odpowiedzieli, ale z smutkiem słuchali.

20. Zrana od p. marszałka z dział bic ogromnie poczęto do ognia, który się był w zamku zajął y poszkodził wiele ludzi, ale przecię gwałt ugasił. Tegosz dnia rota p. Malinskiego ussarska koni 100 monstrowali się.

21. W sobotę przed południem wypadła Moskwa na oboz kozakow nizowych, ale ich prętko do zamku z krzykiem wparli, czyn ludzie się w obozie poruszyli y ogromnie z strzelbą, tak z zamku, iako y z szancow puszczali, gdzie iednego Francuza z działa zabito y drugiego Niemca przy tych nowych szancach w rękę postrzelono.

22. Cicho.

23. Nazajutrz catervatim Moskwa wypadała, chcąc (się?) drwy y wodą, iako pierwey, posilic, co piechota z szancow p. marszałkowych postrzegszy, przypadła do nich, chcąc wody bronie, ale od wielkosci ludzi (bo po wodę 600, a strzelcow do 300 do boiu stało) wsparci; iednak mając positek, odwrot czyniwszy, mężnie się y długo strzelali. Naszych kilka, Moskwy do 10 padło. Zginął hetmanski kozak Olexeiowicz, ze się uganiając za nimi, nieopatrznie na potęgę ich (upity będąc) największą napadł. Wzięli dwu Moskwi-cinow—sług boiarskich w więzienie y kogos znacznego zabili. Tegosz dnia pp. posłowie przyiechali do krola i. m. od tamtego woyska z pod Moskwy.

мянутые послы привѣтствовали короля и справляли свое посольство. Рыцарство встрѣтило это посольство дурно, съ ѣдкими насмѣшками.

25. У гетмана составилось коло [собрание] рыцарства и туда съѣхались все сенаторы. Разсуждали о томъ, давать ли отвѣтъ тѣмъ посламъ. Много было голосовъ и восклицаній, чтобы этому посольству отвѣтить какъ можно суровѣе.

26. Данъ отвѣтъ тѣмъ посламъ.

27. Изъ Полоцка и Витебска привезены 4 большія пушки.

28. Русскіе опять высыпали изъ крѣпости за дровами и водой. На нихъ кинулась пѣхота Сандецкаго старосты и выбила ихъ изъ церкви, находящейся подлѣ крѣпостныхъ стѣнъ; но когда она возвращалась назадъ, то нѣкоторыхъ ранили, такъ какъ изъ крѣпости открыли сильную пальбу. Тогда ядромъ убили пѣхотнаго поручика роты Сандецкаго старос-

ты и при немъ гетманскаго подростка; далѣе, ружейными выстрѣлами убили двухъ гайдуковъ, а подлѣ шанцевъ г. маршала убили ядромъ двухъ товарищей г. Коссовскаго, стоявшихъ тамъ вмѣстѣ. Ночью маршалъ приказалъ сжечь церковку, въ которой обыкновенно скрывались русскіе, когда выходили за дровами.

29. Низовые казаки привели русскаго, который шелъ въ Смоленскъ съ граматами отъ царя Шуйскаго и отъ Скопина. Въ письмахъ этихъ не было ничего достойнаго вниманія, потому что они давно писаны, — въ нихъ лишь говорится, чтобы Смольняне, какъ можно чаще, давали о себѣ знать.

30. Изъ крѣпости передался одинъ бояринъ, который сказалъ, что недостатокъ въ водѣ и дровахъ до того довелъ осажденныхъ, что они предпочитаютъ погибнуть въ битвѣ, — ударить на шанцы и тамъ наконецъ

24. Nazaintz ci poslowie witali krola i. m. y poselstwo odprawowali, ktore niewdzięcznie y z sarkaniem rycerstwo przyięło.

25. Koło rycerskie u p. hetmana było, gdzie ich mm. pp. senatorowie wszyscy się ziechali, deliberując, iesliby tym poslom dac respons. Siła tam głosow y acclamaty było, aby ich iako nasurowiey było odprawiono.

26. Odprawiono tych posłow.

27. Przyprawdzono dział 4 z Polocka y Witepska nie małych.

28. Wypadła Moskwa z zamku dla drew y wody, przeciwko ktorym piechota starosty Sądeckiego skoczyła y z cerkwi, ktora blisko murow iest zamkowych, wyparła, ale wracających się postrzezono, wielką strzelbę z zamku puszezono, gdzie poruczника p. starosty Sądeckiego piechotnego zabito y wyrostka p. marszałkowego przy nim z działą;

więc z ręczney strzelby dwu haydukow; pod szancami p. marszałkowemi z iednego działą dwu towarzyszow p. Kossowskiego wspol stojących zabito. W nocy cerkiewkę, w ktorey, po drwa wypadaiąc, Moskwa skradac się była zwykła, p. marszałek spalic kazal.

29. Przyprawdzili kozacy nizowi Moskwičina, ktory od Suyskiego cara y od Skopina z listy do Smolenska szedł, w ktorych nic wiadomosci godnego nie było, bo dawna data, tylko zeby o sobie iako nawięcey znac dawali

30. Przedał się boiarzyn ieden z zamku, ktory to powiedzial, isz niedostatek wody y drew do tego tych, co w zamku, przywiedło, ze wolą w potrzebie zginac, anizeli (?) na szance uderzyc y ostatniego szczescia sprobowac; lecz wojewoda, obawiając się, zeby za zgrabą ich, albo iakim fortelem y przeda-

попытать счастья; но воевода, который боится, какъ бы не ослабили силы крѣпости, если они погибнутъ или подвергнутся какому либо коварству и предадутся королю, удерживаетъ ихъ разными обѣщаніями.

Декабрь.

1. Прибылъ къ гетману и къ подканцлеру королевства слуга князя Рожинскаго г. Блендовскій съ письмами отъ нѣкоторыхъ лицъ того войска. Онъ говоритъ, что князь Рожинскій, получивъ извѣстіе, что идутъ—г. Добекъ и послы его королевскаго величества, полетѣлъ изъ подъ Троицы подъ Москву въ большой лагерь и сильно беспокоился о томъ, что задержали г. Добка. Онъ сейчасъ послалъ сказать ему, чтобы поспѣшилъ пріѣхать въ лагерь подъ Москву, и вѣроятно онъ уже выѣхалъ изъ Можайска къ гг. посламъ,

которыхъ Блендовскій вывелъ изъ Вязмы къ Москвѣ.

2. Въ слѣдствіе предостереженія, сдѣланнаго вышеупомянутымъ, передавшимся намъ бояриномъ, войско весь день стояло подъ оружіемъ, ожидая вылазки русскихъ, но никто не показывался.

3. Г. гетманъ съ сенаторами и нѣкоторыми ротмистрами осудилъ на смерть ротмистра Модзелѣвскаго, который не могъ оправдаться въ наѣздѣ и грабежѣ, учиненномъ надъ литовскими татарами, бывшими при королѣ.

4. Г. Модзелѣвскому отсѣкли голову.

5. Г. гетманъ, замѣтивъ по нѣкоторымъ даннымъ, что русскіе предполагаютъ сдѣлать вылазку, приказалъ войску быть на-готовѣ, поэтому въ лагерь все было готово; но ничего не случилось.

6. 7. 8. 9. [ничего не показано].

niem się ich do krola i. m. nie osłabiał zamiek, na słowie ich trzyma.

December.

1. Przyjechał p. Błędowski—sługa x. Rozynskiego z listy od pewnych osob z tamtego woyska do i. m. p. hetmana y i. m. p. podcancclerzego coronnego. Powiedział, iż x. Rozynski, wzięwszy wiadomosc o p. Dobku y o posłach i. k. mosci, przybiegł zarazem spod Troyce do obozu wielkiego pod Moskwę y wielie się frasował, że p. Dobka zatrzymano, zaczyn posłał zarazem do niego, wzywając, aby się pospieszał do obozu pod Moskwę, iakosz pewnie z Mozayska wyjechał do pp. posłow, które Błędowski z Wiazmy ku Moskwie wyprowadził.

2. Woysko wszystko za przestroga tego boiarzyna, co się przedał, w sprawie przez cały dzien stało, spodziewając się wycieczki Moskiewskiej, lecz nic się nie pokazało.

3. I. m. p. hetman Modzelowskiego rotmistrza z ich mm. pp. senatory y niektoremi rotmistrzami osądził na smierc, ze się nie mogli sprawic tego łupiestwa y najazdow, ktore Tatarom Litewskim, przy krolu i. m. będącym, poczynił.

4. Ścięto Modzielowskiiego.

5. Postrzegszy i. m. p. hetman spewnych coniectur, że Moskwa miała wycieczkę uczynic, rozkazał żołnierzom bydz pogotowiu, zaczyn gotowosc wielka w obozie była, ale się nic nie pokazało.

6. 7. 8. 9.

10. Изъ крѣпости передался стрѣлецъ, который тоже говоритъ, что въ крѣпости недостатокъ дровъ и продовольствія, что русскіе вырыли къ рѣкѣ ровъ на подобіе шанцовъ, чтобы безопасно ходить за водой. Говоритъ онъ также, что пришелъ въ крѣпость [изъ польскаго лагеря] одинъ русскій и сказалъ, что Литва радуется полученному извѣстію, что подъ Троицей литовцы побили Скопина.

11. Привели къ г. гетману священника, который просилъ, чтобы король далъ письмо къ архіепископамъ, воеводамъ, стрѣльцамъ и къ міру. Онъ готовъ идти даже на мученіе, но будетъ говорить и убѣждать ихъ не противиться волѣ божіей и сдаться, не увеличивать болѣе въ землѣ разоренія и кровопролитія. Для большей вѣрности онъ оставляетъ у гетмана своего сына. Этого священника пошлютъ въ крѣпость, какъ только приготовить письма.

12. Пришло извѣстіе, что г. Добекъ уже возвращался изъ лагеря отъ того войска, но послы взяли его съ собою назадъ. Онъ принесъ [посламъ]: одну грамоту Димитрія—опасную посламъ его королевскаго величества съ печатью и собственноручною подписью, въ которой говорится, что послы могутъ свободно и безопасно справлять свое посольство передъ рыцарствомъ королевства, а другую опасную грамоту отъ рыцарства, въ которой говорится, что послы не только безопасны отъ него [рыцарства], но если бы на нихъ покусились нападать кто другой, то рыцарство будетъ отражать и вообще надежно защищать ихъ и заботиться объ ихъ безопасности.

Велижскій староста даетъ знать изъ Бѣлой, что, улучивъ удобное время, онъ послалъ на приступъ [въ Бѣлой] запорожскихъ казаковъ и то войско, которое при немъ, что онъ уже зажегъ было одну башню и ворвался во рвы, но что его недо-

10. Przedał się strzelec z zamku, który też o wielkim niedostatku drew u zwywności powieada, — że row na xtałt szancow do rzeki wykopali, aby bezpiecznie mogli po wodę chodzie. Tenze powieada, że ieden Moskwiin do zamku przyszedł, powieadzał, że Litwa raduie się z tey nowiny, która przysza, że Skopina Litwa pod Troycą porazili.

11. Przywieziono popa do p. hetmana, który prosił, aby mu dał krol i. m. list do archiepiskopow, do woiewod, strzelcow y do miru, chcąc się resolwować, by go też y na męki dac mieli, nowie im y przywoadzie do tego, aby się wolej Bozey nieprzeciwiłi, a poddali się, nie prowadząc daley zniszczenia w ziemie, a rozlania krwi, a dla lepszej pewności syna w zakładzie zostawie u i. m.

p. hetmana, y skoro listy nagotuią, posła tego popa do zamku.

12. Wiadomosc przysza, że się p. Dobek z obozu woyska tamtego nazad wracał, ale go nazad z sobą pp. posłowie powrocili; przyniosł assecuratią na pismie, pod pieczęcią y pisanie ręki Dymitra, posłowi krola i. m. daną, że wolnie y bezpiecznie będą mogli poselstwa swego do rycerstwa coronnego odprawować, drugą też na pismie od rycerstwa, że nie tylko od nich mogą bydz bezpieczni zdrowia, ale też iesliby kto na nich gwałtem chcał następować, opponować się y statecznie bronie chca y securitati ipsorum providere.

Z Białey p. starosta Wieliski oznaymuie, iż, czas upatrzywszy, puscil kozaki zaporo-

пустили ийти дальше частые выстрѣлы, послѣ чего онъ возвратился въ свои шанцы. Руссіе понесли большую потерю, а онъ малую, потому что во время приступа у него убито лишь 12 казаковъ. Князь Рожинскій и Велѣгловскій прислали убѣждать тѣхъ казаковъ, которые подъ Бѣлой, чтобы стояли на сторонѣ Димитрія. Казаки отписали, что будутъ соблюдать должную вѣрность его королевскому величеству и стоять крѣпко за его честь, и убѣждали Рожинскаго и Велѣгловскаго не присылать къ нимъ больше съ такими дѣлами, которыя имъ не прилично слушать.

13. Приказано выслать въ помощь Велижскому старостѣ 4 пятигорскихъ роты и часть татаръ, которые и вышли подъ Бѣлую въ пятницу.

14. Дано знать посламъ, что Скопинъ Шуйскій съ большими силами

идеть къ Троицѣ, что онъ уже вышелъ изъ Александровской слободы и находится въ полторы мили отъ Троицы, гдѣ все войско Димитрія находится при Сапѣгѣ въ лагерѣ. Этотъ Скопинъ, гдѣ только ему приходится сражаться, вездѣ строитъ, какъ Нидерландцы, крѣпости. Нѣмцевъ при немъ множество.

15. Одинъ священникъ подъ Смоленскомъ рѣшилъ, взявъ письма отъ короля къ архіепископамъ, воеводамъ, боярамъ и къ посадскимъ людямъ, ийти и убѣждать ихъ, чтобы сдались. Онъ оставилъ при гетманѣ заложникомъ своего сына. Онъ пошелъ туда въ понедѣльникъ и должно быть принять тамъ съ радостію, но сегодня еще ничего неизвѣстно, что съ нимъ дѣлается.

16. Наши замѣтили тайники, которые начали вести русскіе отъ Пятницкихъ воротъ къ Дибіру, чтобы ходить за водой, поэтому наши ста-

skie y ludzi te, ktore z sobą ma, do szturmum. Iusz basztę jednę był zapalił y na wały wpadł, ale gestosc strzelby niedopusciła im daley, zaczym znaczną z Moskwy, a małą z swoich (bo telko 12 kozakow w szturmie zabito) szkodą do szancow swych się wrocil.

X. Rozynski y p. Wielogłowski przysłał do tych, co pod Białą są, kozakow, napominając, aby z Dymitrem przestawali. Odpisali, ze chcą powinney wiary krolowi i. m. dotrzymac y przy dostojenstwie iego mocno stac, napominając tesz, zeby iusz więcej do nich nieposyłali z takimi rzeczami, bo im to nieprzystoi.

13. Wysłać kazano 4 rotы petyorskie y Tatarow częsc w posiek p. staroscie Wieliskiemu, ktorzy o piątku wyszly pod Białą.

14. Dano znac do posłow, ze Szkopin potężnie na Troycą następuje y iusz z Alexan-

drowey słobody wyszedł, a był od Troyce wputloru mil, gdzie woysko niemal wszystko przy p. Sapihy w obozie woyska Dymitrowego. Ten Skopin, gdziekolwiek czyni, fortecze wszędzie, iako Niderlanczykowie, buduje y ma Niemcow siła przy sobie.

15. Pop się iden przewazył pod Smolenskiem, wziawszy listy od krola i. m. do archiepiskopow, woiewod, boiar, do posadzkich do poddania się, na co zostawił pro obside syna przy p. hatmanie. W poniedziałek tam szedł y snadz przyjęt z radoscią. Dzis ieszcze nie slychac, co się z nim dzieie.

16. Postrzeżono tainiki, ktore poczęli prowadzić od bramy Piatnickiey do Dniepru dla wody, zaczym w bok ich tesz kopac się poczęło, odeymuiąc im y tę commoditatem wody. Strzeley codzien się przedaią z carskieu kazni. Poczęto zboze dawac na żyw-

ли рыться имъ въ бокъ, чтобы лишить ихъ этого удобства. Стрѣльцы передаются намъ каждый день, убѣгая царской казни. Въ крѣпости стали раздавать народу продовольствіе зерномъ, чего русскіе не имѣютъ обычая дѣлать, и дѣлаютъ только въ послѣдней крайности.

17. Тишина. 18. Ничего не было. 19. Ничего не было.

20. Прибѣжалъ къ королю гонецъ отъ гетмана съ извѣстіемъ о новой опасности въ Инфлянтахъ отъ Мансфельда, который, когда [наша] войска разошлись по волостямъ, замышляетъ съ свѣжимъ войскомъ ударить на Пернаву.

21. Было тайное совѣщаніе. Тогоже дня начали въ лагерѣ праздновать юбилей.

22. Передался изъ крѣпости одинъ русскій, который подобно другимъ передававшимся сказалъ, что у нихъ недостатокъ въ дровахъ, водѣ, соли и продовольствіи и что русскіе роютъ къ рѣкѣ на подобіе шанцевъ ровъ, чтобы ходить за водой.

Священника, который пришелъ въ крѣпость съ письмами отъ короля, приняли, но воевода и архіепископъ не дозволяютъ ему выйти къ народу, такъ какъ они не думаютъ сдаваться, ожидая, что отъ Шуйскаго вскорѣ прибудетъ сильное войско для отраженія насъ.

23. Вечеромъ трубили по лагерю, объявляя, что по деревнямъ слоняется одинъ русскій съ письмами отъ Шуйскаго и старается пробраться въ крѣпость: такъ чтобы старательно его подстерегали. Общано 100 червонцевъ тому, кто приведетъ его къ гетману.

24. Тишина.

25. [Изъ крѣпости] стрѣляли въ [нашу] стражу, когда она смѣнялась.

26. Въ лагерь его королевскаго величества прибыли турецкіе капуджи. На встрѣчу имъ выѣхали на прекрасныхъ коняхъ и въ прекрасныхъ, богатыхъ одеждахъ 100 видныхъ товарищей, привѣтствовали ихъ, (не столько для того, чтобы почтить пословъ, а чтобы показать

nosc popolstwu, czego, chyba yn (in?) extrema necessitate, uzywac nie zwykli.

17. Cicho. 18. Nic. 19. Nic.

20. Od p. hetmana z listy posłaniec przybiegł do króla i. m., dając znac o niebezpieczeństwie w Inflanciech od Mansfelda nowym, który po wesciu żołnierzow na włosci, swiezym ludem na Pernawę pomysła.

21. Tajemna rada była. Tegosz dnia iubilusz się w obozie zaczął.

22. Przedał się Moskwicin z zamku, który o takimże niedostatku drew, wody, soli y zywnosci powiedział, iako inszy, że row na xtałt szancow biorą do rzeki dla wody.

Popa, ktorego król i. m. z listy do zamku

przyszedł (posłał?), przyięto, lecz mu in publicum wynisic woiewoda z archiepiskopem nie pozwalaią, że poddac się nię myslą, odsieczy prętko y potężney od Suyskago się spodziewaiąc.

23. Wytrębowano w wieczor, że się Moskwicin ieden z listy do Suyskiego tuła po derewniach, chcąc się do zamku przekrasc, aby go pilnie szukano, 100 czerwonych, kto by go p. hetmanowi przyprowadził, obiecuiąc.

24. Cicho. 25. Strzelano do strazy, gdy schodziła.

26. Kapudzieiowie Tureccy przyiechali do obozu króla i. m. przeciwko ktorym 100 towarzyszow z rozných rot stroyno, chlöpno

красу королевскаго войска) и отвели ихъ въ назначенное имъ помѣщеніе.

27. Цѣлый день рыцарство провело на богослуженіи.

28. Сенаторы собрались къ гетману, чтобы слушать посольскія рѣчи капуджіевъ, которыхъ вели черезъ лагерь довольно торжественно. Передъ ними ѣхало не мало хорошо одѣтыхъ товарищей; другіе въ разныхъ мѣстахъ по лагерю гарцовали, а по обѣимъ сторонамъ дороги пословъ стояла разная пѣхота съ мушкетами; изъ орудій сильно стрѣляли по крѣпости. Сенаторы приняли пословъ обычнымъ порядкомъ. Послы, сказавъ отъ имени турецкаго султана поздравленіе королю, настаивали, чтобы имъ дозволено было самимъ отдать королю грамоты; но когда имъ по уважительнымъ причинамъ рѣшительно было

отказано, то они отдали грамоты въ руки подданцера королевства. Затѣмъ они возвратились въ свое жилище.

29. У короля былъ посланный отъ запорожскихъ казаковъ, которые находятся подъ Бѣлою,—онъ просилъ дать имъ знамя и жаловался на князя Рожинскаго, который грозитъ сажать ихъ на колъ за то, что они не хотѣли идти на службу къ Димитрію. Король милостиво принялъ его и приказалъ дать знамя.

30. Нѣмцы Вайера, замѣтивъ, что русскіе роютъ тайникъ къ рѣкѣ, чтобы брать воду, и желая отнять у нихъ это удобство, ударили на нихъ и такъ удачно, что выбили ихъ оттуда.

31. Передался изъ крѣпости одинъ русскій, который сказалъ, что переговоры и убѣжденія не помогутъ взять крѣпость, что ее можно взять

y bogato wyiechali, witali nie dla ich godnosc, iako dla ozdoby woyska krola i. m., y tak ich do stanowiska prowadzono.

27. Na nabozenstwie rycerstwo cały dzien strawilo.

28. Zeszli się pp. senatorowie do p. hetmana dla sluchania Kapudzieiow, kroych dosc pompose przez oboz prowadzono. Iechalo towarzystwa przed nimi chędogiego niemalo; drudzy nad obozami po roznym mieyscach harcowali, a piechota rozmaita z obu stron z muszkietami stala; z dzial tesz mocno d zamku bito. Przyigli ich pp. senatorowie zwyczaunym trybem. Tam imieniem cesarza Tureckiego pozdrowiwszy krola i. m., domagali się, aby mogli sami listy krolowi i. m. oddac; lecz gdy im koniecznie dla pewnych respectow tego nie chciano pozwolic, oddali listy do ręku p. podcanclerzego coronnego. Potym do stanowiska swego wrocili się.

29. Od kozakow Zaporohskich, co pod Wiazną leza, był poslaniec u krola i. m. o choragiew prosząc, a uskarzając się na kniazia Rozynskiego, ze przez list swoy grozi się na pal ich kazac wbic o to, ze niecheieli na posługę Dymitra się stawic. Łaskawie go krol i. m. przyiał y choragiew dac kazal.

30. Niemcy p. Waierowi, postrzegszy tajniki, ktore Moskwa do rzeki kopa, chcąc im y tę commoditatem wody odiać, uderzyli na nich. Tak się im zdarzyło, ze ich wybili stamtąd.

31. Przedał sie Moskwiem z zamku, ktory powiedzial, ze tractaty y perswazie nic do wzięcia zamku nie pomoga, iesli potęga y gwałt nie nastapi. Powiedzial przytym, ze kupiec ieden z Płocka przedał sie do zamku. Ten powiedzial, ze się krol i. m. prętko stąd ruszyc ma, z czego Moskwa się ciesząc, tryumf miala; powiedzial y to, ze tego po-

лишь силою, приступомъ. Онъ сказалъ притомъ, что передался въ крѣпость одинъ купецъ изъ Плоцка [Плоцка?] и сказалъ имъ, что король вскорѣ намѣренъ двинуться отсюда, чему русскіе радовались и торжествовали. Передавшійся русскій сказалъ также, что того священника, котораго король послалъ въ крѣпость съ письмами, подвергли пыткамъ; сказалъ онъ еще, что въ крѣпости отъ разныхъ болѣзней умираетъ много народу, такъ что каждый день хоронятъ по 40, по 50, по 20 человекъ.

1610 г. Январь.

1. Отозвались наконецъ послы изъ Димитріева лагеря, въ который вступили 14 декабря довольно торжественно: при нихъ было 3,800 пѣхоты и 400 отборныхъ копейщиковъ; остальныхъ людей послы оставили въ нѣсколькихъ миляхъ для удобства въ продовольствіи, потому что Скопинъ, подступивъ къ лагерю, такъ стѣснилъ войско Димитрія

въ продовольствіи, что оно подверглось и дороговизнѣ и недостаткамъ, да и не малой тревогѣ. На встрѣчу посламъ выѣзжалъ Зборовскій въ сопровожденіи 200 человекъ, а затѣмъ, ближе къ лагерю выѣхалъ на саняхъ (по причинѣ болѣзни) князь Рожинскій съ Саноцкимъ старостой. При выѣздѣ въ лагерь, одинъ русскій, нѣкій Плещеевъ, встрѣтилъ пословъ отъ имени Димитрія. Третьяго дня они были на аудіенціи. [Сановники Димитрія] сначала убѣждали пословъ почтить прежде своимъ посольствомъ ихъ государя, но такъ какъ послы не имѣли къ нему никакого дѣла, да и напрасно они вступали бы съ нимъ въ сношенія, то [сановникамъ Димитрія] самимъ пришлось слушать посольскія рѣчи королевскихъ пословъ. Рѣчь съ успехомъ сказалъ имъ Черемышльскій кастелянъ. Знатнѣйшіе были довольны рѣчью, но другіе или не хотѣли понять ея, или наконецъ не дослышали ея и потому не понима-

pa, ktorego krol i. m. z listy swemi do zamku poslal, na pytki dano y to twierdzil, ze w zamku bardzo sila ludzi od roznych chorob umiera, tak ze co dzien po 40, po 50, 20 chowaią.

1610. Januarius.

1. Ozwali się nam pp. posłowie s tamtego Dymitrowego obozu, do ktorego weszli dn. 14 decembra dosc ozdobnie,—nm. 3,800 piechoty, a nm. 400 kopiynika wybornego, inszy lud w kilkunastu milach zostawiwszy dla sposobniejszey zywnosci, bo snadz tamten oboz nastapieniem swem Skopin tak scisnal w zywnosci, ze y drogosc y niedostatek na nie przywiody, ba y trwogi potrosze. Wyciezdzał

przeciw nim Zborowski we 200 człowieka; trochę bliżej kniaz Rozynski na saniach, bo chory, z p. starostą Sanockim. Przy samym obozie nieiaki Moskwicin Pleszczeiow od tego Dymitra potykał tesz pp. posłów. Trzeciego dnia audientią mieli, bo się znadz o to umawiali, aby pierwey poselstwem pana ich poszanowac, ale ze nie było okazji do niego zadnego poselstwa, prozno się tez w nie wdawac mieli, zaczym samym tych sluchac posłow krola i. m. przyszło. Odprawował ich i. m. pan Przemyski feliciter, bo się co znaczniejszy contentowali, drudzi albo niechcieli rozumiec, albo, niedoslyszawszy, nierozumieli; zaczym domagali się instruetiy; dano im puncta—przyczyny tak poselstwa, iako y przyscia krola i. m. w te kąty.

ли, поэтому требовали отъ пословъ ихъ инструкціи. Послы дали имъ пункты—изложеніе причинъ прибытія посольства и вступленія короля въ эти страны.

На слѣдующій день они сошлись [съ нашими послами] и вмѣсто совѣщанія съ ними нападали на Яниковскаго, который, говорятъ, самовольно измѣнилъ инструкцію ихъ пословъ къ королю. Они чуть не изрубили его, укоряя его такимъ образомъ: «ты не достоинъ распоряжаться нашею честью, когда и своей чести ты не умѣлъ уберечь», потому что онъ былъ осужденъ на бесчестіе. Послы пишутъ, что при этомъ было большее смятеніе и разнесена была окружающая совѣщавшихся рѣшетка. Насилу ихъ усмирили старшіе. Яниковскій совѣтовалъ, чтобы королевскимъ посламъ дать словесный отвѣтъ и отправить ихъ сейчасъ же, но ему не дали сказать ни слова. Говорятъ, между ними есть очень много желающихъ служить своему государю и отечест-

ву. Хотя тамъ едва ли не каждый ротмистръ высчитываетъ, что выслужилъ сто тысячъ; но видя, что невозможно это получить, и видя ослабѣвшія свои силы, потому что Скопинъ беретъ надъ ними верхъ, они дешевле оцѣниваютъ свою прошедшую службу и [рады были бы], если бы на ихъ долю хоть что нибудь пришлось. Пріѣзжающіе изъ того войска и наши, пишущіе оттуда къ намъ, утверждаютъ, что если бы король не наступилъ на русскихъ, то [полюкамъ, находящимся при Димитріѣ] пришлось бы сдѣлать позорное и вредное отступленіе; но это нашествіе [на Россію] королевскаго войска, а также и то войско, которое пришло съ послами въ тотъ лагерь и которое они преувеличиваютъ, потому что вышедшихъ отъ насъ 2,000 человекъ они превратили въ 7,000, придали имъ храбрости и увеличили тревогу Скопина. Но болѣе разсудительные пишутъ, что хотя бы наши послы и приняли къ соглашенію съ ними и если бы

Nazajutrz, zszedszy się, miasto consultancy, invecię uczynili na Ianikowskiego, który snadz rozumkiem swym odmienic miał instructią posłów ich do krola i. m., y mało go nie usiekl, zadając mu: „zes ty ucciwym naszym szafowac niegodzien, kotorys swego ochraniać nie umiał“, bo snadz infamis. Wielki, iako piszą, rozruch był; szranki, które były uczynione, na sobie roznieśli; ledwo ich uhamowali ich starszy. Ta rada była tego Ianikowskiego, aby posły krola i. m. słowy odprawic, a prętko; ale drudzy y słowa na to mowic nie dali. Siła, powiedaią, iest tych, co panu y oyczynie zyczą. Choc tam ledwo nie co rotmistrz stemtysięcy zaszuzone liezy; ale, widząc niepodobienstwo doscia tego y na słabiąc siły swoje, bo im Skopin silny

bydz poczyna, mniej wazą te wyslugi, byle ich cokolwiek doszlo. Twierdzą zapewne, co s tamtego woyska przyiedziają, y naszy, co do nas pisywaią, zeby im iusz odwrot y sromotny y szkodliwy uczynic przyszło, by był krol i. m. nie nastąpił, ale to nastąpienie woyska krola i. m. y im serca dodało, y Skopinowi trwogi przyczynilo, a pogotowiu ci ludzie, ktorzy z pp. posły do tamtego obozu przyszli, ktorych oni (iako tam fama volat) wielką liczbę kładli, bo te 2,000, które z nimi od nas wyszli, kładli na 7,000 człeka. Iako iednak consideratiores piszą, chociaz się z nimi naszy zgodzą, chocia y ta Moskwa, która przy tym tam czleku stoi, przekinie się do nas, nie iusz wygraną mamy (ale mamy?), przecię znosic szablą Skopina, y po-

намъ передались и тѣ русскіе, которые держатся тамъ того человѣка [самозванца], то и тогда мы еще не кончимъ дѣла, а придется намъ силою оружія побивать Скопина и заключать съ Шуйскимъ основательный договоръ. 27 декабря приказано было изъ каждой роты выслать на переговоры [съ королевскими послами] по два товарища. Полкъ Сапѣги и люди г. Вильковского, а также г. Копыцинскаго не подписались на конфедерацию. Это много будетъ содѣйствовать хорошему окончанію переговоровъ и скорѣйшему установленію согласія.

Царица съ тѣмъ выдуманымъ Димитріемъ равнодушно смотрѣли на пословъ. [Онѣ] вѣзжались въ свой лагерь въ тотъ день, кончивъ посольство. Этотъ царь настойчиво заявилъ желаніе проѣхать подъ Москву. Вышневецкій, слышно, противился этому; велѣно было запереть и коней, но не могли удержать его. Онъ выѣхалъ съ 400 донцевъ и съ та-

кимъ же числомъ [другимъ] русскихъ. Изъ нашихъ никто не поѣхалъ съ нимъ. Рожинскій посѣщилъ за нимъ и привелъ его въ лагерь. Рожинскій не довѣряетъ ему. Царь этотъ не крѣпко держится. Хотя [наши, находящіеся при немъ] домогаются, чтобы и при этихъ переговорахъ сдѣлано было что нибудь въ пользу его и царицы, но такъ какъ почти все вообще, какъ пишутъ намъ, страшно ругаютъ его и такъ какъ ему это известно, то онъ недовѣряетъ нашимъ и хочетъ бѣжать.

2. Дано знать гетману, что Держбицкій, державшій Дорогобужъ отъ имени Димитрія, возвратился въ лагерь [въ Тушино] и увелъ съ собою бывшее при немъ войско. Поэтому посланы стрѣльцы и казаки — подъ начальствомъ казацкаго ротмистра Нелюбовича, который занялъ отъ имени короля и Дорогобужъ и прилежація къ нему волости и приказалъ разбѣжавшимся хлопамъ возвращаться въ свои деревни.

dobno a („) fundamentalne tractaty z Suy-
skim zawierac. Die 27 decembris kazano z
kozdey rotы po dwu towarzyszow wyslac na
tractaty. Pulk p. Sapiehy y ludzie p. Wil-
kowskiego, iako y Kopycinskiego nie pod-
pisali sie na confederatją. To bardzo na re-
kę dobrej odprawie y pędszej zgodzi się.

Carowa i. m. snadz z tym zmyslonym Dy-
mitrem absque respectu quovis patrzala na
pp. posly. Wyiedzali do obozu w ten dzien,
kiedy odprawili poselstwo. Naparł się na
przeiazdzkę pod Moskwę ten car. Bronił,
iako slychac, p. Wisniowiecki y konie za-
mykano, ale ubronie nie moznono. Wyiechal
ze 400 Doncow y tyle drugie Moskwy. Z na-
szych nikt nie icchal. Ale p. Rozynski po-

spieszyl za nim y przyprowadzil go do obo-
zu, nieufajac mu, bo płocho siedzi. Chocia
chca, aby respect nan y w tych tractaciech,
takze y na carową miano, ale ze mu o to
wszyscy plugawie laia, prawie, iako pisza,
per universum, a dochodzilo go to, iusz dif-
fidit naszym y mysli pierzchnac.

2. Dano znac p. hetmanowi, ze p. Dzier-
bicki, ktory Drohobycz na Dymitra trzy-
mal, powrocił do obozu, sprowadziwszy te
ludzie, ktorzy przy nim byli, z sobą. Zaczyn
poslano Nielubowicza rotmistra kozackiego
z strzelcami y kozaki, ktorzy iako Droho-
bicz, tak y te tam włosci na krola i. m. imię
wzieli, kazawszy się rozbiegłym chłopom do
derewni powrocic.

3. Казаки крайчого королевства заняли отъ имени короля одну крѣпостцу въ сторонѣ отъ Дорогобужа и привели подъ власть короля жителей той волости.

4. Доставлено извѣстiе, что Велѣгловскiй, державшiй отъ имени Димитрiя Вязьму, узнавъ, что запорожскiе казаки отправили къ королю посольство съ заявленiемъ должной вѣрности и съ просьбой дать имъ знамя, которое и дано имъ, пошелъ изъ Вязьмы въ лагерь [самозванца], а казаки вознегодовали на то войско и принесли жалобу, что гетманъ его, вмѣсто награды и уплаты за службу, грозилъ посадить ихъ на колѣ.

5. Кварцяннiй ротмистръ г. Гореккiй съ нѣсколькими товарищами подошелъ ночью къ стѣнамъ Смоленска и для извѣстныхъ военныхъ хитростей, смѣрилъ высоту стѣны. Онъ былъ замѣченъ, когда возвра-

щался, и подвергся большой опасности отъ частыхъ выстрѣловъ.

6. Русскiе изъ крѣпости сильно стрѣляли и говорили г. Вайеру: «что ты не придешь къ намъ; ты вѣдь обѣщаль придти за колядой», а подъ вечеръ, когда наши музыканты играли имъ вблизи стѣнъ, одинъ изъ нихъ сказалъ: «вы пляшете, а наши жены и дѣти плачутъ».

7. Турецкихъ капуджiевъ отправили въ Вильну и обѣщали послать туда за ими грамоты, потому что въ лагерь не было переводчика; притомъ не годилось долше держать ихъ, потому что они приняли развѣдать, какъ велика сила короля, выдумавъ предлогъ, что прибыли просить и добиваться удовольствiя Константинопольскимъ купцамъ отъ жидовъ и армянъ.

8. Ничего не случилось.

9. Нѣкiй Садовскiй изъ роты Бѣ-

3. Kozacy p. krajczego coronnego w stronie Drohobuza zamczek pewny y z ludzmi tey tam włosci do krola i. m. posłuszenstwa obiegli.

4. Przyniesiono wiadomosc, ze Wielogłowski, ktory był na Wiazmie od Dymitra, pobaczywszy, ze kozacy Zaporohscy do krola i. m. posłali, ofiarując powinną ofiarę swą, a o chorągwie prosząc, ktora im iest dana, poszedł z Wiazmi ku obozowi, a kozacy za tym się do tamtego woyska urazili, iako skargę czynili, ze miasto płace y nagrody hetmana (hetman?) tamtego woyska palem im grozić miał.

5. P. Gorecki, rotmistrz quarciany, odwywszy się z kilką towarzystwa, w nocy podszedzy pod mury Smolenskie, od Abrauwskiey bramy, zmierzyl wysokosc muru, dla pewnych woiennych fortelow, y postrzezony,

gdy się wracał, siła uzył od gestey strzelby niebezpieczenstwa.

6. Strzelano często z zamku y p. Waierowi mowili: „czemu do nas nie przyidziesz; iutros (iako?) obiecał po kolendzie“, a ku wieczorowi, gdy im szyposzowie grali pod murami, rzekł ieden: „wy skaczecie, a nasze zonki y dzieci płaczą“.

7. Odrprawiono kapudzieiow Tureckich ku Wilnu, obiecuiąc za nimi listy poslac, bo tłumacza w woysku nie było, a onych dluzey trzymac się nie zdało, gdysz na szpiegi potegi krola i. m. przysli, uczyniwszy sobie prætexit dochodzenia albo żądania sprawiedliwosci z zydwow y ormian kupcom Konstantynopolskim.

8. Nic.

9. Sadowski nieiaki z rotы p. starostы Białokamienskiego iechał mimo mury do stra-

локаменецкаго старосты Ъхаль мимо крѣпости на стражу, на которую ему была очередь идти. Когда онъ прѣхаль къ передовымъ нашимъ постами, то русскіе, устроивъ засаду, ранили его выстрѣлами изъ мушкетовъ, сбили съ коня и еле живаго схватили и унесли въ крѣпость, но какъ только внесли въ крѣпость, онъ умеръ.

10. Тишина.

11. Получены извѣстія отъ нашихъ пословъ изъ-подъ Москвы съ 24 по 31 декабря. Прежде всего они извѣщаютъ, что послѣ того, какъ Перемышльскій кастелянъ изложилъ передъ тушинцами посольское дѣло, они назначили 27 декабря на то, чтобы изъ каждой роты явились по два товарища, которые узнаютъ отъ пословъ волю короля и объявятъ свои мысли. Посламъ пришлось дожидаться назначеннаго дня и когда въ этотъ день съѣхались эти выборные, то прежде

всего сказали, чтобы король взялъ отъ ложнаго Димитрія, котораго они поддерживаютъ, Сѣверскую землю и Смоленскъ, довольствовался этимъ, и помогъ имъ посадить этого Димитрія на престоль. Когда имъ было доказано, что и то, что они предлагаютъ ненадежно, потому что эти волости труднѣе взять, чѣмъ столицу, и что недостойно государя сажать на престоль чловѣка, который не можетъ имѣть на это ни малѣйшаго права, то они отказались отъ этого предложенія, но сказали: «такъ пусть король заплатитъ намъ 20,000,000 [злотыхъ], которые мы заслужили и пусть удовлетворитъ того [Димитрія] и царицу; тогда мы готовы служить и рѣчиносполитой». Тогда мы имъ выставили на видъ самую невозможность дѣла и доказывали, что такой громадной суммы не можетъ вынести ни Россія, ни полсвѣта. Затѣмъ они предложили, чтобы король

zy, bo nan przypadała, y, gdy (pryjechał?) na to miejsce, gdzie posłuchy nasze odprawiają, Moskwa, zasadzkę uczyniwszy, z kilku muszkietow go postrzelili, z konia strącili y ledwie żywego do zamku porwali; skoro wniesli w zamek, skońał.

10. Cicho.

11. Przeszła wiadomosc z pod Moskwy od pp. posłow naszych de die 24 ad ultimam decembris. Naprzod oznaymują, że za pierwszym przelozeniem poselstwa przez p. Przemyskiego, dali sobie dzien, scilicet 27 decembris, aby się z kazdey rotы po parze towarzyszw stawili na dowiedzenie się wole y k. mosci od pp. posłow y declarowanie animuszow swych. Zaczym przyszło pp. posłom czekac destinatum dzien, na ktory ziechawszy się, to pierwey powiedali, aby krol i. m. od fałszywego Dymitra, ktorego oni teraz

piastują, contentował się Siewierską ziemią y Smolenskiem, a nie (,) pomagał mu (im?) wsadzac go na państwo. Kiedy się im pokazała y niepewnosć tego, co go (,) pokazują, gdysz więcej o te włosci trudnosci bydz może, nizli o stolice, y indignitas państwa — tego wsadzac, ktory zadnego prawa do tego miec się niezda, cofnęli się od tego podania, a powiedzieli: „niechayze nam krol i. m. 20,000,000 zapłaci, ktore mamy zasłużonego, a przecię tego contentuie z czarową, tedy im tego zyczyc y rzeczypospolitey będziemy“, y wywiedli. Tak y my ex impossibilitate rei taką (tedy my służyc y rzeczypospolitey będziemy. Wywiedlismy im ex impossibilitate rei, że taką?...) wielkosć y Moskwa, y pol swiata nie zniesie. Podali zaśię, zeby na dobrach stołu swego assecurował krol i. m. 5,000,000 w Polsce, a ostatka na Siewierskiej

5,000,000 [злотыхъ] обезпечилъ [на свои имѣнья] въ Польшѣ, а остальные деньги пусть они получаютъ съ Сѣверской земли. Послы поставили имъ на видъ, что нашимъ государямъ — королямъ не дано права закладывать своихъ столовыхъ имѣній, а они могутъ только пользоваться ихъ доходами, потому на это требуется согласіе всѣхъ чиновъ; но если бы на это и согласились чины, то такой суммы нельзя было бы получить, потому что такой суммы нельзя найти въ польскомъ королевствѣ; ей едва ли равняется годичный доходъ Испанскаго флота. Послы представляли имъ и то, что они тутъ имѣютъ дѣло съ собственнымъ королемъ, что это дѣло касается не его блага, а блага общаго ихъ отечества, что они въ этомъ случаѣ всѣмъ тѣмъ, что дѣлаютъ, сослужать службу рѣчи-посполитой, а не кому чужому. Затѣмъ тушинцы сдѣлали такое рѣшительное предложе-

ніе, — чтобы король заплатилъ имъ наличными за двѣ прошедшія четверти года и за одну новую четверть и обезпечилъ уплату остальныхъ заслуженныхъ денегъ на Сѣверскомъ княжествѣ, когда овладѣетъ тѣмъ государствомъ [русскимъ]. Послы и на это возразили: прежде всего, — почему бы королю платить за двѣ [прошедшія] четверти, когда они въ это время не служили ему, а на третью четверть откуда взять денегъ? Затрудненія короля и малость доходовъ они сами знаютъ. Послы напомнили имъ и то, что они больше обязаны отечеству, нежели чужимъ людямъ, которымъ однако служили такъ долго, даромъ и такъ храбро. Они справедливо домогаются уплаты за службу съ того государства, но эта плата не должна быть столь дорога, какъ они домогаются, и тѣхъ, кому слѣдуетъ платить, не столь много, какъ они написали въ спискахъ этого счастлив-

ziemi zeby dochodzili. Pokazali pp. poslowie, ze krolom panom naszym nie iest dana facultas zawodzic dobr stołu swego, na ktorych u nas panowie tylko usu fructuarii są, zaszczym wszystkich stanow rzecz iest na to pozwalac, ale chochy y to się pozwolilo, pokazali pp. poslowie, zeby się uiscie nie mogło, bo ta summa nie iest krolewstwa Polskiego, ale ledwo floty Hiszpanskiey doroczney. Ukazali im y to, ze z własnym krolem rzecz mają, nie o iego, ale o spolney oyczyny dobro idzie, ze nikomu inszemu, ale rzeczyrospolitey, cokolwiek uczynią w tey mierze, posłuża. Zatym pro finali to podali, aby im krol i. m. dwie cwierci przeszle y na iednę nową gotowe dał pieniądze, a w ostatku zasłużonego, ze ich doydzie, gdy ta monarchia do ręku przyidzie, na Siewierskim xięstwie assecurował. Dali pp. poslowie y na to rep-

liki: wprzod, dla czegoby krol i. m. dwie cwierci plaćc miał, ktorych mu nie służyli, a trzecie skąd? poniewasz difficultates y szczupłość dochodow sami znaią. Przypomnieli y to, ze więcey oyczynie wzdy powinni, nizli komu obcemu, a z tymi tak długo, tak darmo, tak odwaznie służyli. Zasłużonego z tego panstwa dochodow słuźnie chcą, ale y nie tak drogie, iako pretenduią, y nie tak siła, iako w registrach tego szczesliwego Dymitra položyli, gdysz samo niepodobienstwo zniósłoby rzecz; ale miałali bydz zasłużonego płaca, tedyby y według ceny tey, którą drugie rycerstwo od i. k. mosci bierze, y według tego, iako kto służył, nie iako się pisał w registr; więc y w cwierciach darownych aby było porachowanie y modus possibilis, non contrarius. Na tym rzeczy stanęli do tąd, ze ieszcze z sobą zniesc y rozmo-

ца Димитрія. Самая невѣроятность могла бы уничтожить это требованіе. Но если должна произойти уплата за выслуженное время, то, во первыхъ, по той цѣнѣ, какую получаетъ отъ короля остальное рыцарство и сообразно тому, кто сколько служилъ, а не потому, кто какъ записалъ себя въ списокъ. И касательно даровыхъ четвертей пужно еще посчитать [людей] и опредѣлить возможный способъ уплаты, а не противный правдѣ. Рѣшено еще собраться и переговорить. Но и теперь отъ главнѣйшихъ лицъ мы вывѣдали, что придется провѣрять число людей въ отрядахъ, придется уступить имъ даровыя четверти, обдумать уплату изъ русскихъ доходовъ, что во всякомъ случаѣ они будутъ домогаться наличныхъ денегъ за одну четверть и безопасности Димитрія и царицы. Между тѣмъ, они согласились, хотя впрочемъ, съ досадою, и на то заявленіе, что послы снесли съ Шуйскимъ и хотятъ вести съ нимъ переговоры касательно вреда и тиранствъ, какия онъ сдѣлалъ рѣчи-

посполитой и ея людямъ. Объ этомъ же послы отнесли и къ думнымъ сенаторамъ, боярамъ и къ духовенству. Нашихъ людей въ томъ лагерѣ считаютъ до 7,000. Есть множество русскихъ, которые желаютъ, чтобы мы пришли съ собою къ соглашенію и готовы идти туда, куда поидетъ польское войско, потому что они разбиваются на разныя партіи и въ самой Москвѣ русскимъ стало ненавистно правленіе Шуйскаго. Множество бояръ, а миръ чуть ли не весь хотѣли имѣть княземъ Голицына, пока не узнали о нашествіи короля. Воины, находящіеся съ Скопинымъ въ походѣ, называютъ его царемъ. Послалъ въ столицу своихъ шпионовъ г. Домарацкій, который имѣлъ сношенія съ нѣкоторыми русскими, съ которыми сблизился, когда былъ въ Москвѣ. Онъ получилъ извѣстіе, что наши купцы—злѣдѣйская Русь—сказали міру и духовенству русскихъ, что король хочетъ наступить на ихъ вѣру и церкви, поэтому пусть они не склоняются на его сторону. Шуйскій тоже

wie się mieli. To jednak wyczerpnęło się od przedniejszych, że verificować przyjdzie pocztę, że darownych ćwierci ustąpić, z Moskiewskich dochodów płacić patrzyc, ale na jedną ćwierć gotowych się upominac będą y ochrony tego swego Dymitra y czarowey. Interim pozwolili też y tego, aigre iednak, (?) że pp. posłowie ozwali się Szuyskiemu y tractować z nim chęć o te, które y rzeczypospolitey y ludziom naszym poczynał krzywdy y tyranstwa; tosz do dumnych panow y boiar y duchowienstwa się wskazało. Naszych ludzi w tamtym obozie rachują do 7,000 wszystkich. Moskwy siła, która patrzy

na to, zebysmy się z sobą zgodzili; ofiarnie się przypasc tam, gdzie wojsko Polskie poydzie, bo in varia scindunt, y w samey Moskwie iusz sobie zbrzydźili panowanie Szuyskiego, y siła boiar, a mir znadz wszytek Gallicyzna, poki nie slyszeli o nastąpieniu kroła i. m. chcieli miec za kniazia; żołnierz też ten, co w polu Szkopina czarem zowie. Słał pewne szpiegi do stolice p. Domaracki, ozywając się tym, z ktoremi, gdy na Moskwie był, swoje porozumienie miewał. Przyniesiono mu to, że kupcy naszym—Rus złodzieyska—dali znac mirowi y duchowienstwu, że krol i. m. na wiarę y cerkwie ich nastąpić chce,

пустилъ молву, что король воюетъ не ради царства, а изъ-за вѣры, что онъ желаетъ лишь приманить къ себѣ русскихъ. Наши послы отпра-вили однако снова шпіоновъ, которые должны, какъ можно больше, успо-коить міръ, бояръ и духовенство ка-сательно ихъ обрядовъ и вѣры; тоже самое тайно, но усердно дѣлаютъ и послы, сносясь съ русскими, находящи-мися въ лагерѣ, и обѣщая имъ крест-нымъ цѣлованіемъ, что король не обман-нетъ ихъ. Хуже всего то, что подѣ Троицей Скопинъ беретъ верхъ надѣ Сапѣгой, которому князь Рожин-скій изъ личной ненависти отказы-вается до сихъ поръ помогать; пото-му что если Сапѣга принужденъ бу-детъ отступить изъ-подъ Троицы, то тамошніе русскіе сильно ободрятся, а здѣшніе упадутъ духомъ. Ежедневно наши ожидаютъ дальнѣйшихъ из-вѣстій и просятъ Бога, чтобы онъ сильною своєю рукою поддержаль предиріятіе, направленное къ про-славленію его имени къ распростра-ненію св. вѣры. О томъ своемъ под-ставномъ государѣ наши сами гром-

ко говорятъ, что онъ не Димитрій; русскіе—тоже, что не тотъ; но, не имѣя другого лица, наши держатся его, чтобы добиться уплаты за вы-служенное время, а несчастные рус-скіе, боясь тиранства Шуйскаго, рады быть, при комъ угодно, лишь бы спасти свою жизнь. Особенно удивительно вотъ что: наши, зная, что онъ—не тотъ Димитрій, за ка-кого они выдаютъ его и, что еще хуже, зная, что онъ человѣкъ нич-тожный, необразованный, безъ чести и совѣсти, страшный хульщикъ, пья-ница, развратникъ, что онъ ни самъ не придумасть ничего дѣльнаго, ни совѣтовъ не принимаетъ, не бы-ваетъ ни на какомъ богослуженіи, о полявахъ или, какъ они говорятъ, о Литвѣ, ничего хорошаго не ду-маетъ и не говоритъ, и, если бы имѣлъ силу и возможность, то всѣхъ ихъ истребилъ бы, относится одна-ко къ нему съ уваженіемъ, хотя, какое это уваженіе, убереги Богъ отъ такого уваженія. Такъ, недав-но князь Рожинскій въ его при-сутствіи ударилъ по щекѣ и билъ

zaczyn aby się nieprzychylali do krola, iakosz y ten Suyski puscil głos, ze nie o panstwo, ale o wiarę wojuje, chcąc ich tym ulapic. Posłali iednak znowu pp. posłowie drugich szpiegow, ktorzyby upewnili mir, boiary y duchowienstwo w obrzędach y wierze ich, iako nabardziej; tosz y samy clandestine, ale pilno czynią z temi, co w obozie są, na hresne całowanie obiecuiąc im, ze się na krolu i. m. nie zawiodą. To nagorsza, ze Skopin silny p. Sapiegi pod Troycę, ktorego kniaz Rozynski ex privatis odijs, posilkowac się zbrania dotąd, bo gdzieby od Troyce p. Sapiha odstąpić musiał, siłaby tamta Moskwa

serca wzięła, a ta tu straciła. Co dzien się spodziewaią dalszey wiadomosci, prosząc p. Boga, ut ceptis ku chwale imienia swego y rozszczenia wiary s. ławcat mocną ręką swoią. O tym swoim zfałszowanym hospodarze y samy głośno mowią, ze nie ten, Moskwa—nie; ale oni, subiectum nie mając inszego, przy nim dochodzie chcą zasłużonego, y ci niebożęta, bojąc się tyrannidem Suy-skiego, wołą przy kim, przy tym vitam fovere; ale to dziwna, ze nie tylko znając go naszy nie tym, ktorym go mianuią, owszem—co gorzey, czlekiem nikczemnym, nullius iudicij, fidei, et conscientiae, bluzniercą okrutnym, pła-

палкой Вишневецкаго, котораго Димитрій очень любить. Въ то же время г. Тышкевичъ... Другой на мѣстѣ этого царя, при первой возможности, бѣжалъ бы, и онъ дѣйствительно думаетъ объ этомъ, но его стерегутъ. Рѣшительно можно сказать, что они держатся имени Димитрія, а не человѣка.

12. Русскіе со стѣнъ крѣпости кричали, что желаютъ вести переговоры, но видно, они при этомъ дожидались [испугались?] старшихъ, потому что сейчасъ же замолкли; сказали однако, чтобы мы подождали до ночи. Въ слѣдствіе этого гетманъ поспѣшилъ въ шанцы и до поздней ночи дождался, но со стѣнъ больше не отзывались.

13.—14. Изъ крѣпости передался одинъ русскій, который говоритъ, что въ крѣпости и въ войскѣ большой голодъ, что онъ рѣшился лучше передаться, нежели умирать въ крѣпости съ голоду.

15. Дано знать, что ложный Димитрій, замѣтивъ, что польскіе люди [въ его войскѣ] готовы вступить въ соглашеніе съ послами его королевскаго величества и заключить въ скоромъ времени договоръ съ ними, бросилъ царскіе регаліи и жену и бѣжалъ изъ лагеря въ Калугу 6 января, подъ вечеръ, послѣ того, какъ протрубили пароль.

16. Русскіе, замѣтивъ мины, которыя наши давно уже вели, чтобы взорвать стѣны порохомъ (если объ нихъ до сихъ поръ не упоминалось вовсе въ этомъ дневникѣ, то это происходило не отъ незнанія, но для того, чтобы болѣе секретныя стратегическія дѣла не получили огласки.), начали изъ своихъ минъ, которыми они окружили нѣсколько башенъ и частей стѣны, начиная отъ внѣшнихъ воротъ, у которыхъ сбитая верхняя часть, и вверхъ къ горѣ, рыться къ тому мѣсту [гдѣ были наши мины] и, встрѣтившись въ подкопѣ

nicą, wszetecznikiem, który zadnych consilia ani ma w sobie, ani słucha, żadnego nabożenstwa nieużywa, o Polakach, albo, iako oni zową, Litwie nic dobrego nie rozumie, ani nowi, y by siła y occasia była, chciałby wszystkich wyniszczyc, a precię go venerantur, a ta ich veneratia, Boże ty wiesz, iako nie dawno x. Rozynski Wisniowieckiemu, w którym się kocha, przed nim upogębkował y kiem dał. P. Tyszkiewicz w tenże czas meritum Moskiewskie recipens (?) bez respectu oddawał, dla czego by tesz mogli oportune, inszyby uciekł, iakosz y myśli o tym, ale go pilnią: owo zgoła subiectum się trzymają, nie człowieka.

12. Wołała Moskwa z muru, że chcą tractować, ale znadz czekali starszych, bo zaraz umilkli; mówili iednak, aby do nocy pocze-

kali. Zatem hetman do szanow bieżał y długo w noc czekał, ale więcej się nie ozwałi z muru.

13. 14. Przedał się Moskwiem ieden z zamku, który o wielkim głodzie y w woysku y w zamku powieđa, iakosz y on wołał się odwazyć, niżli w zamku głodem umrzeć.

15. Dano znac, że Dymitr zmysłony, pobaczywszy przychylnosc narodu Polskiego do zgody y pp. posłami i. k. mosci y prętkiego zawarcia tractatow, 6 ianuarii od tytułow carstwa y zony uciekł z obozu ku Kałudze, trochę przed wieczorem po wytrąbieniu hasła.

16. Moskwa, postrzegszy miны, które naszymu wysadzenie murów prochem dawno prowadzili (o których ze dotąd wzmianka żadna w dyaryuszu nie była, nie szło z wiadomosci, ale żeby secretiora stratagema-

Шембека съ нашими, обѣ стороны стали стрѣлять одни въ другихъ. Наши показали великое мужество и подвергали себя великой опасности; но такъ какъ русскіе подрывились въ боги нашей мины, то не сдѣлали нашимъ никакого вреда ни пищалями, ни мортирой, которую зарядили огромнымъ каменнымъ ядромъ и кусками желѣза и камней. Наши тоже только 4 изъ нихъ ранили.

17. Нѣсколько бояръ изъ Дорогобужской волости ударили челомъ его королевскому величеству и просили, чтобы и другимъ дозволено было прийти. Одному изъ нихъ приказано ѣхать за тѣми, которые отъ царя пошли къ Калугѣ, и привести ихъ къ крестному цѣлованію на имя короля. Старшимъ надъ тѣми русскими, кажется, одинъ изъ Шаховскихъ и Кернозицкій.

18. Въ то отверстіе подкопа, гдѣ наши дрались съ русскими, наши вложили взрывной зарядъ и ночью

зажгли его, желая взорвать стѣну и русскихъ, но порохъ не могъ произвести своего дѣйствія, потому что отверстіе не тщательно было задѣлано съ нашей стороны, и порохъ могъ устремиться и впередъ и назадъ; несмотря на то, порохъ задушилъ 16 русскихъ въ ихъ подкопѣ.

19. Русскіе съ своей стороны подложили въ одно отверстіе, которое служило отводомъ изъ нашего подкопа, чтобы не задохнуться, какое-то количество пороху, зашитаго съ смрадчыми составами въ кожу, и, вѣроятно, надѣлали бы намъ не мало вреда, но наши, бросивъ ту мину, такъ какъ русскіе замѣтили ее, спустились ниже съ цѣлю передуть русскихъ. Поэтому наши не подверглись отъ того взрыва никакому вреду.

20. Г. Добекъ, ѣздившій впереди пословъ къ тому войску, пріѣхавъ назадъ отъ пословъ съ извѣстіемъ, что послы возвращаются и, что къ королю идутъ послы отъ того вой-

ta nie biegały po ludziach), ięli tesz swoich min, ktoremі, począwszy od narozney bramy, co iey wierzech zbito, asz wyszszey ku gorze, kilka wiez y quater muru okopali, ku temu się mieyscu kopac, y począwszy się w Szembekowey mine spolnie strzelac do siebie ięli wielką przewagą naszymъ y niebezpieczeństwem; ale isz w bok miny przyszli, ani z hakownic, ani z mozderza, ktory wielką kamienną kulą y inszemi tak zelaza, iako y kamieni sztukami napełnili, szkody naszymъ nie uczynili; naszymъ tesz telko 4 z nich postrelili.

17. Boiarow kilka z Drohobuzkiey włosci i. k. mosci czołem bili y na inszych o wolnosc prosili. Z tych iednego (posłano?), aby za ludzmi, ktorzy z carowego ramienia ku Kaludze poszli, iechał y do chrestu na krola

i. m. przywiódł. Nad temi ludzmi snadz z Szachowckich ieden z Kiernoziickim iest starszym.

18. Salzecon w tę dziurę miny, gdy się naszymъ z Moskwą strzelali, podszadono y w noey zapolono, chcąc Moskwę y muru ich wyrzucic, ale isz nie warownie od naszej strony zabudowano, nie mogli siła effectu proch uczynic, gdysz iako wprzod, tak y w tyl miał swemu impetu lost, 16 iednak czeleka Moskiewskiego w ich minie zadusił.

19. Oni zasię w dziurę pewną, ktorey (ktora?) była uchodem zudechu z miny naszymъ, dopuscili iakąs tesz sztukę prochu w skorę zaszytę, y nazwaną smrodliwemi rzeczami, ktorą pewnieby byli nie mało szkody naszymъ uczynili, ale ze naszymъ, zamiechawszy tamtey postrzezoney miny, apuscili ale niłow,

ска—отъ поляковъ и отъ русскихъ. Онъ возбудилъ сильную надежду на то, что счастливо начатая дѣла придутъ къ хорошему окончанію, чему, онъ и самъ много содѣйствовалъ, врачаясь между рыцарствомъ.

21. Прибылъ Велижскій староста и... [пропускъ] въ русскую землю, чтобы унять кровопролитіе и установить по всей земли миръ, что желаетъ посадить королевича на московскомъ престолѣ, при чемъ называлъ его своимъ государемъ и благодарилъ Бога, что далъ имъ столь великаго государя и что царское имя опять засіяло. Русскіе просятъ, чтобы казаки и другіе польскіе люди не глумились надъ ними, чтобы король объявилъ, что они могутъ безопасно придти къ нему и чтобы прислалъ къ границѣ Бѣлой приставовъ, съ которыми бы можно было безопасно приходиться къ нему. Онъ обѣщалъ потянуть за со-

бою къ королю многихъ бояръ, которые искренно будутъ служить ему. Онъ получилъ подлежащій отвѣтъ и универсалы съ объявленіемъ королевской милости; назначены также и лица, которыя бы могли приводить [къ королю] тѣхъ людей.

22. Со стѣнъ крѣпости спустился одинъ русскій, вынужденный къ этому голодомъ. Наши взяли его въ панцы едва живаго. Когда онъ пришелъ въ себя, то сказалъ, что въ крѣпости въ простомъ народѣ сильный голодъ и что множество людей умерло отъ голода и разныхъ болѣзней.

23. Тишина.

24. Пришло извѣстіе, что [Шведскій король] Карль разбитъ параличемъ и что все управление въ рукахъ старшаго его сына. Онъ приказалъ объявить безчестнымъ Мансфельда за то, будто бы онъ былъ въ согла-

aby ie podusili, zadney stamtąd nie odniesli szkody.

20. P. Dobek, który iako przed pp. posłami do tamtego woyska iechał, tak y od pp. posłów przyiachał, dając znac o zwrocceniu się pp. posłów krolewskich, a o posłach tamtego woyska narodu Polskiego y Moskiewskiego do krola i. m. idących siła nadzieie podał rzeczy szczęśliwie raczetych y ku dobremu skonczeniu podobnych, ktorych tesz sam był wielką pomocą między rycerstwem.

21. P. starosta Wielijski.. przyszedł na Ruską ziemię rozlania krwi y we wszytkiej ziemi pokoy uczynic, y chce krolewicza i. m. posadzie na Moskiewskie gospodarstwo, mianując go gospodarzem swym dziękując p. Bogu, ze tak wielkiego hospodara im dał, ize iego carskie imię rozswieciło się. Proszą przytym, zeby się kozacy y inszy ludzie

Polscy nad nimi nie pastwili, y krol i. m. ich opowiedział, zeby do krola i. m. bezpiecznie przysc mogli y zeby przystawow dobrych na granicę Bielską przysłał, z ktoremiby bezpiecznie mogli przysc do niego, obiecując wiele boiarow z sobą do krola i. m. zaciągając, a krolowi i. m. z serca służyc chcą. Na co respons rzeczy służącey odniósł y unwersaly łaski i. k. m. oswiadczone y osoby, do przyprowadzenia tych ludzi sposobne.

22. Spuscil się Moskwiicin z zamku, głodem przymuszony. Ledwie zywego do szancow naszy wziełi. Co przyszedszy k sobie, o wielkim głodzie między pospolstwem w zamku powiedzial y ze siła ludzi głodem y rozmaitem chorobomi pomarli.

23. Cicho.

24. Przyszła wiadomosc, ze Karolus paralizem zarazony, a gubernio iego wszytko przy

шеніи съ литовскимъ гетманомъ и потому проигралъ сраженіе. [Онъ] послалъ въ Эстонію нѣсколько солдатъ, чтобы они схватили Мансфельда; но все это дѣлалось для того лишь, чтобы уклониться отъ уплаты денегъ Мансфельду, который выпустилъ все свое войско. Эти военные послали въ Ревель къ комиссарамъ за деньгами, но комиссары сказали, что не здѣсь мѣсто для уплаты, а въ Швеціи. Взволнованные этимъ они жестоко разорили волости всѣхъ неосторожныхъ и не имѣвшихъ средствъ къ защитѣ.

25. Приѣхали отъ того войска [самозванца] князь Збаражскій, гг. Скуминъ, Домарацкій, а уже вечеромъ Людовикъ Вайеръ. Они такъ рассказываютъ рядъ своихъ трудовъ и стараній: прежде всего, во все то время, пока тотъ ложный Димитрій не бѣжалъ (а можетъ быть онъ спря-

тался), [тушинцы] занимали ихъ спорами и пирами, а когда онъ бѣжалъ 15 января, въ то время, какъ трубили пароль, то [тушинцы] во время смятенія разнесли всѣ царскія украшенія,— уносили, кто что могъ, при чемъ досталось нѣкоторымъ богатымъ боярамъ. 17 января они составили коло недалеко отъ помѣщенія князя Збаражскаго, гдѣ дѣлали разныя нападки, то на князя Рожинскаго, за то что онъ своимъ пьянствомъ отпугнулъ его [самозванца], то на гг. пословъ, что они были причиной его бѣгства. Всѣ люди гг. пословъ, какъ пѣхота, такъ и конница, стояли подъ ружьемъ, потому что тѣ то и дѣло кидались искать Димитрія въ ихъ возахъ изъ подъ казны и денегъ отъ короля. Такъ продолжалось до вечера. Только уже послѣ многихъ споровъ г. Бучинскій добился, что его стали слушать и сталъ нападать на тѣхъ,

starzym synu jego zostało. Mansfelta szelmem publicowac kazał, wziąwszy ten przetext nan, ze na zmwowie z p. hetmanem Litewskim bitwę przegrał, y posłał kikanascie drabantow do Ostoniey, aby go poymali; ale to wszystko k woli temu, aby płacey spełzneli Mansfeltowi, który wszystko woysko swoje habdankował. Żołnierze ci slali na Rewel do commissarzow o zaplate, ktorzy odpowiedzieli, ze nie tu mieysce płacey, ale we Szwecyey, czym poruszeni Ostomią wybrtka, gdziekolwiek nieostroznych y nie obronnych włoki zasięgli, splundrowali bardzo.

25. Przyjechał x. Zbaraski, p. Skumin, p. Domaracki, a w samy wieczor p. Waher Ludwik od tamtego woyska. Ci seriem pracey y pieczołowowania swego tak powiedaią: naprzod, ze przez ten wszystkie czas, ktorego tam kolwiek, dokąd ten zmyslony Dymitr nie uciekł, albo się nie schronił, controversiami roznemi, a

bankiety ich zabawiał (zabawiali?); asz kiedy zbiegł die 15 ianuarii, prawie gdy hasło wytrębowano, z onego tumultu, w którym wszystkie deposit carski rozszarpali, co kto porwał, to niosł, a przy tym dostało się niektórym boiarom dostatnieyszym. Die 17 ianuarii uczynili koło niedaleko stanowiska x. Zbaraskiego, gdzie rozmaite invectivy, to na kniazia Rozynskiego, ze go on wystraszył piianstwem swym, to na pp. posły, ze oni zbiczenia iego przyczyną, uczynili. Ludzie wszyscy tak pieszy, iako y iezda pp. posłow krola i. m. w sprawie stali, bo się co raz porywali patrzac w wozach skarbnych Dymitra, y pieniędzy od krola i. m. Trwało to ku wieczorowi; asz po długich altercacyach p. Buczynski, audientią sobie uczyniwszy, począł invectivy czynic na tych, ktorzy te bunty wszczynali, ktorzy snadz z pacholików, krawczykow, szweczykow w towarzyszką służbę, czego tam iest

которые поднимали бунты,—это пахолики, портные, сапожники, забравшиеся на службу въ число товарищей, а такихъ тамъ не мало. Въ этомъ помогли Бучинскому Андрей Млоцкій, г. Яйковскій и многіе другіе. Затѣмъ они распустили коло и на слѣдующій день составили новое подлѣ лагера. Тамъ князь Рожинскій оправдывалъ себя, а гг. послы, чтобы не испытывать больше презрительнаго обращенія съ ними, стали собираться въ путь. Тѣ, замѣтивъ это, стали вести себя смиреннѣе и послали къ посламъ просить, чтобы остались три дня, и обѣщали дать королю хорошей отвѣтъ. Послы легко дали убѣдить себя. И быстрые сборы они дѣлали лишь для виду, потому что эти, столь почтенные люди, избранные королемъ для этого дѣла, видѣли, что въ подобныхъ обстоятельствахъ не слѣдуетъ изъ-за этого уѣзжать, а нужно думать о болѣе важныхъ дѣлахъ. Между тѣмъ, съ послами стали бесѣдо-

вать русскіе и явно начали высказывать свою расположенность къ королю. Увидѣвъ это, послы просили русскихъ собраться въ кругъ. Это охотно сдѣлали патріархъ съ духовенствомъ, Заруцкій съ своими военными и Солтыковъ съ думными боярами и дворянами. На этомъ совѣщаніи хотѣлъ быть тоже и князь Касимовскій. Сюда пришли гг. послы. Они и въ инструкціи имѣли на это полномочіе и имѣли особыя грамоты, писанныя по русски и съ подписью короля, въ которыхъ объявлялась этимъ людямъ [русскимъ] милость короля. Перемышльскій кастелянъ сказалъ отъ имени пословъ прекрасную и довольно обширную рѣчь, въ которой доказывалъ, что король пришелъ сюда [въ Россію] не для того, чтобы разрушать ихъ законы и вѣру и не для гибели этого народа, а для того, чтобы остановить пролитіе христіанской крови и поддержать эти государства и русскій народъ. Поэтому, если они не

nie mało. Pomógł mu tego p. Młocki Andrzej, pomógł y p. Iaykowski y inszych nie mało; zaczęm ono koło rozwiódzsy, nazaiutrz drugie pod obozem uczynili. Sam x. Rozynski o sobie dawał justifiacią, a pp. posłowie w drogę się gotowac poczynali, aby więcey takich contemptow nie słyszeli, co obaczywszy, sedatius agere ięli, posłali prosząc, aby się do trzeciego dnia zatrzymali, obiecując im dobrą do krola i. m. odprawę. Lascno się namowie dali, bo y to porwanie przez forma tylko było, gdysz ludzie tacy, ktorych do tey sprawy i. k. mosc zazyc raczył, to mieli przed oczyma, ze in talibus rebus w tey mierze odiechac nie myslili y salubrius sądzili. Interim ludzie Moskiewscy z posły conversowac y palam odkrywac affect swoy ku pa-

nu poczęli, co pobaczywszy pp. posłowie, prosili, aby narod Moskiewski do koła zgromadzić się mógł. Uczynili radzi patryarcha z duchowienstwem, Zarucki z woyskowemi ludzmi, Sołtykow z dumnemi boiary y dworzany, przyczym tez kniaz Kazimowski bydz chciał. Zeszli się tesz pp. posłowie, mając y w instrucciach zlecenie y osobnemi ramotami Ruskimi z popisem (podpisem?) i. k. mosci opowiedzenie łaski tym ludziom. Przez p. Przemyskiego piękną y dostateczną przemową odkryli, pokazując, ze krol i. m, nie na urazenie praw y wiary ich, nie na zgubę narodu tego, ale dla usmierzenia krwie krzescianskiewy, dla zatrzymamia panstw y narodu Ruskiego tu przyszedł, zaczęm, iesliby gardzić łaską Boga nie chcieli y opieką i. k. mosci, gotow

хотятъ пренебрегать божіею милостию и покровительствомъ короля, то такъ какъ у нихъ прекратился царскій родъ, король готовъ взять ихъ подъ свою защиту и освободить ихъ отъ рабства у тѣхъ тирановъ, которые помимо всѣхъ правъ и правды вторгаются на ихъ престолъ. Русскіе сильно радовались и много плакали. Начиная съ патриарха, [всѣ] съ благодарностию слушали эту рѣчь, съ благодарностию приняли [грамоты], цѣловали подпись короля, хвалили рѣчь-посполитую [и прославляли Бога], что послалъ имъ время замиренія. Они сейчасъ же вступили въ конфедерацію [договоръ] съ польскимъ войскомъ не разлучаться и не передаваться ни на сторону вора, такъ какъ онъ бѣжалъ, ни на сторону Шуйскаго и его братьевъ, а частнымъ образомъ многіе изъ нихъ цѣловали крестъ на имя короля. Войско тоже возвратилось къ благородію, — всѣ обѣщаютъ быть вѣрными и доброжелательными его ко-

ролевскому величеству и отправляютъ къ королю пословъ съ нѣкоторыми требованіями.

Между тѣмъ, тотъ человекъ [самозванецъ] отозвался изъ Калуги и къ царицѣ, извѣщая ее, что уѣхалъ на охоту, и къ другимъ, тайно посредствомъ писемъ заявляя желаніе возвратиться, если поляки обяжутъ себя повою присягой, а измѣнниціе русскіе будутъ казнены смертью. Эти письма разносилъ Казимірскій и нѣкоторые изъ нихъ уже пораздавалъ. Это замѣтили, закричали идти въ коло, обязали Казимірскаго клятвой [не дѣлать этого], отняли у него нерозданныя письма и издали приказъ, что если кто не возвратитъ ихъ и не принесетъ въ коло, а это легко будетъ узнать, потому что Казимірскій долженъ будетъ сказать [кому раздалъ ихъ], то будетъ казненъ жестокою смертію. Сейчасъ же эти письма были принесены и брошены въ огонь, а Казимірскому объявлено, что онъ будетъ казненъ

iest y onych pod obronę wziąc, poniewaz plennike (plemienia?) gospodarow ich nie stawa, y zniesc z nich tyranskich ludzi niewolą, ktorzy się nad prawo y słusznosc na panstwo to srubuia. Było radosci y płaczu dosyc między Moskwą. Począwszy od patriarchy, wdzięcznie, y słuchali y przyjęli, podpis krola i. m. całuiąc, a rzeczpospolitą chwalać (y Bogą chwalać?), ze ten czas uspokoienia ich zesłał. Wnet weszli w confederatią z woyskiem Polskim nie odbiegac się y nie chylic się tak do wora, kiedy zbiegl, iako y do Szuyskiego y braciey iego, privatim zas chrest na imię i. k. mosci siła ich całowali. Woysko tesz ad paratura consilia się wrocili, — wszyscy i. k. mosci wiare y zyczliwosc

ofarnią. Otosz posły swe do krola i. m. wy prawuią z pewnemi postulatory.

Interim ten człek ozwał się y carowey z Kaługi, daiąc znac, ze na łowy odiechał, y inszym przez listy potaiemnie, chcąc się wrocic, iedno, zeby nową przysięgą Polacy się stwierdzili, a Moskwa, która zmieniała, zeby na gardle była karana. Roznosił te listy Kazimirski y niektore porozdawał. Postrzezono tego, do koła wolano, Kazimirskiego słubem zawiązano, co listow było nie oddanych, pobrano, edyct uczyniono, ze ktory ich nie wrocil y nie wnosił w koło, a łączno się dowiedziec, bo Kazimirski powiedac musi, srogą smiercią zginie. Zaraz listy znoszone, a z listy w ogien (a te listy—w ogien?). Ka-

смертію, если впредь будетъ тревожить и волновать войско. Затѣмъ царица прислала просьбу, чтобы ей дозволили уѣхать къ мужу. Ей это дозволили, но подѣ страхомъ смерти запретили кому либо двинуться отъ войска съ знаменемъ. Царица сейчасъ одумалась и просила, чтобы ей дозволили жить въ Можайскѣ до тѣхъ поръ, пока не придетъ король. Ей и этого не дозволили, опасаясь, какъ бы не пришелъ къ ней тотъ обманщикъ, (у него послѣ его побѣга нашли талмудъ). Итакъ, поляки и русскіе отправляютъ [къ королю] пословъ съ своими требованіями. Посылаетъ [посла] и царица, которая всѣ права свои ввѣряетъ вниманію, разсужденію и совѣсти его королевскаго величества. Требованія нашихъ [Тушинцевъ?] суровы, но ихъ можно будетъ умѣрить ²⁶. Въ виду того, что войско раздѣлилось и въ виду усиленія Скопина нельзя было иначе

поступать, но есть надежда и средства [иначе устроить дѣло], а тѣ подонки [негодныхъ людей], которые теперь заправляютъ дѣлами, можно будетъ уничтожить.

26. Ничего не было.

27. Русскіе, замѣтивъ, что мы ведемъ другой подкопъ, стали рыться противъ насъ и, встрѣтившись, обѣ стороны долго перестрѣливались изъ ружій, пока русскіе не задрѣпали дыры мѣшками, наполненными пескомъ; однако они выстрѣлили изъ мортиры и пустили одно ядро и много картечи, но такъ какъ ихъ мина приходилась въ бокъ нашей, то они не могли причинить нашимъ вреда, — вся сила выстрѣла ударилась въ землю. Бросили они также три ядра, заправленные составомъ съ страшнымъ смрадомъ. Чтобы не дать этимъ ядрамъ воспламениться, одинъ гайдукъ съ великою опасностію жизни — забросалъ ихъ землей.

zimirskiego, iesliby woysko wiecey turbowac smial, albo tumultowac chcial, na gardle karac obiecano. Czarowa zatym poslala, proszac, aby mogla za nim odiechac. Pozwolono, ale pod choragwia nikomu z woyska ruszyc sie pod gardlem zakazano. Obaczywszy sie, zaraz prosila, aby na Mozaysku tak dlugo mieszkac iey wolno bylo, asz krol i. m. przybedzie. I tego, obawiajac sie, aby znowu ten impostor (po ktorym snadz y Talmut znaleziono) do niey nie przyszedl, nie pozwolono.

Posylaja tedy Polacy y Moskwa z postulatory swemi. Posyla y czarowa, wszystko prawo swe pod baczenie, rozsadek y summienie i. k. mosci kladac.

Postulata naszych snadz u siebie cruda, ale moderari moga, gdysz dla rozerwania woyska, a Skopinowey potencyeey inaczey poczynac sie niegodzilo, wszakosz iest nadzieia

y sposoby. Wszakze ta fex z ludzi, ktore tam nabardziecy teraz przewodzi, wyplec sie moze.

26. Nic.

27. Postrzegszy Moskwa druga mine, ktora naszy prowadzili, iela kopac przeciwko y, zszedszy sie, z muszketow do siebie strzelali dlugo, asz Moskwa worami piaskiem napelnionemi dziure zatkala. Wypalili iednak z mozderza y kulę iedną niemalą y srotow gwałt (puscili?), ale isz mina bokiem przyszła, naszym szkodzie nie mogli, gdysz sie wszytek impet w ziemie obrocil. Wrzucili tesz trzy kule dziwnym smrodem przyprawione, ktore, aby sie nie zapalily, ieden hayduk ziemia zarzucal, z odwaga wielka zdrowia, zaczym wynioszsy to z miny, rozcięto z nich iedną, natkana saletra, prochem, siarką, gorzalką y inszemi, bardzo zarazliwemi

Затѣмъ ихъ вынесли изъ подкопа и одну изъ нихъ разрубили. Она была наполнена селитрой, порохомъ, сѣрой, водкой и другими заразительными веществами. Когда ихъ зажгли, то никто не могъ вынести ихъ запаха.

28. Прибыли въ лагерь послы отъ русскаго войска, стоявшаго съ обманщикомъ подъ Москвой. Король принялъ ихъ съ честію. Встрѣчали ихъ старосты — Бѣлокаменецкій и Слонимскій; передъ ними ѣхали: пять хоругвей запорожскихъ казаковъ, не мало гусаръ и множество простыхъ людей съ дворянами короля. Послы были одѣты богато, на хорошихъ татарскихъ лошадяхъ. Изъ крѣпости сильно стрѣляли и изъ порядочныхъ орудій, но эти выстрѣлы не сдѣлали большого вреда нашимъ, — убить былъ одинъ запорожскій казакъ.

Ночью тоже была сильная пальба

изъ крѣпости. Того же дня Пучкій староста подложилъ порохъ подъ русскую мину. Зарядъ хорошо подействовалъ и должно быть причинилъ не малый вредъ.

29. Пришло извѣстіе, что изъ Серпухова, гдѣ г. Млоцкій имѣлъ свой полкъ, ушли Донцы. Млоцкій, желая привести ихъ опять на сторону обманщика, такъ какъ они обѣщали вѣрность ему прежде, а не королю, привелъ ихъ къ присягѣ. Наши не имѣя терпѣнія [дожидаться, пока тѣ присягнутъ?], напали на нихъ, оставивъ при своихъ возахъ и вещахъ немного прислуги. Когда они погнались въ полѣ [за казаками, въ Серпуховѣ] мѣръ перебилъ и разтерзалъ [нашихъ] оставшихся въ городѣ. Послѣ этого, [наши], побивъ донскихъ казаковъ, вмѣсто Серпухова, поворотили къ Брянску и овладѣли Боровскомъ.

30. Приѣхали къ его величеству послы отъ польскаго рыцарства, на-

rzeczami, ktorych, gdy zapalili, żadną miarą człek strzymac nie mogli.

28. Posłowie od wojska Moskiewskiego, które przy impostorze pod stolicą cało (stało?), wiechali w oboz. Krol i. m. przyjął ich honorifice. Potykał ich p. starosta Białokaminski y p. starosta Słonimski; więc przed nim iechało kozaków Zaporohskich choragwi 5, ussarzow niemało y inszego ludu pospolitogo z dworzany krola i. m. bardzo siła, a sami posłowie, bogato ubrani, na dobach iechali bachmatach.

Z zamku y bardzo często, y z nosnych dział bito, iednak szkody w naszych wielkiey nie uczynili, procz iednego kozaka Zaporohskiego zabito.

W nocy także ogromno strzelba szła z zamku. Tegosz dnia p. starosta Pucki podszadził prochy pod Moskiewski podkop, ktore

dobry effect uczynili, a snad z szkodą ich nie małą.

29. Przyszła wiadowosc, ze z Sierpuchowa, gdzie p. Andrzej Młocki swoy pułk miał, odeszli Doncy. Chcąc ich na wiarę impostorowę przywrocic, gdysz mu pierwey byli oddali, nizli na krola i. m. p. Młocki ich przywiódł do przysięgi. Naszy nieciepliwi wypadli do nich, zostawiwszy przy wozach y rzeczach swych czeladzi po troszę. Gdy się uganiali w polu, mir tych, co w miescie byli, pomordował y poszarpał. Zaczym, zraziwszy kozaki Donskie, miasto Sierpuchowa do Branska się obrocili y Borowsk ubieгли.

30. Pp. posłowie: p. Chraslinski, p. Staborowski, p. Iaykowski, p. Strawinski, p. Woyekowski, p. Dworzycycki, p. Pawłowski, p. Peplowski od rycerstwa Polskiego, pod Moskwą będącego, do krola i. m. przyszli.

ходящагося подъ Москвой: гг. Храслинскій, Стаборовскій, Яйковскій, Стравинскій, Войцковскій, Дворжицкій, Павловскій и Пепловскій.

31. Русскіе послы были приняты королемъ послѣ обѣдн, при чемъ присутствовало много сенаторовъ и военныхъ изъ рыцарства. Старшій Солтыковъ, какъ первый посоль, поцѣловалъ [руку] короля и сказалъ краткую рѣчь. Въ ней онъ сказалъ, что русскій народъ доброжелателенъ и расположенъ къ королю, что русскіе благодарны за ту милость, которую король объявилъ имъ въ своей грамотѣ и его послы въ ихъ посольскихъ рѣчахъ, и что они желаютъ ему не только добраго здоровья, но и счастливаго окончанія счастливо начатаго предпріятія. Послѣ него сынъ его Иванъ Солтыковъ ударилъ королю челомъ отъ имени русскаго патріарха Филарета и всего духовенства и благодарилъ короля за то, что, видя великое смя-

теніе между всѣми людьми Московскаго государства, обѣдненіе и запустошеніе земли, король, какъ христіанскій государь, скорбитъ объ этомъ, и желаетъ, чтобы его промышленіемъ, при божіей милости, Московское государство было, какъ прежде, въ тишинѣ и мирѣ. Затѣмъ онъ читалъ грамоту, — перечислялъ по порядку тѣхъ московскихъ государей, которые по прекращеніи дѣйствительныхъ [московскихъ] государей, безправно врывались на [русскій] престоль. При этомъ онъ билъ челомъ отъ имени думныхъ бояръ, окольничьихъ дворянъ [бояръ], думныхъ дьяковъ, стольниковъ, чашниковъ и всякаго званія людей и желалъ ему всякаго благополучія. Заявилъ онъ и то, что русскіе желаютъ видѣть государемъ на Московскомъ государствѣ и на всѣхъ великихъ государствахъ Русскаго царства королевича, если король сохранитъ имъ въ цѣлости, ненарушимо апостольскую ихъ

31. Po mszey pp. posłowie Moskiewscy u krola i. m. in frequenti consensu tak pp. senatorow, iako y ludzi rycerskich audientią otrzymali. Szoltykow stary, iako poseł pierwszy, całowawszy krola i. m. rzecz zaczął krotkimi słowy, oswiadczaiać chęć y powolność narodu Moskiewskiego do krola i. m. a ze wdzięczni tey, którą im i. k. mosec w liscie swym y p. posłom w poselstwie swym ofiarował, łaskę (łaski?), zaczmy zyczą nie tylko fortunnego zdrowia, ale y szczęśliwego iako zaczęcia tey impreza, tak y skonczenia. Po nim syn Iwan Soltykow od Filireta (Filareta?) patryarchy Moskiewskiego y od wszytkiego duchowienstwa krolowi i. m. czołem bił, dziękuiać, ze krol i. m. iako hospodar krzescianski miłosierny, wiedząc (widząc?) w Moskiewskim hospodarstwie między wszytkimi ludzmi rozruch y

upadek wielki y ziemie spustoszenie, o to się frasuje y załue, a chce tego, aby łaską Bożą y i. k. mosci obmyslowaniem Moskiewskie hospodarstwo było w cichosci y w pokoiu po pierwszymu. Zatym (czytał?) hramotu, seriem hospodarow Moskiewskich wyliczał — tych, którzy po zesciu dziedzicznych panow prostym sposobem na to sie wdarli panstwo. Przytym imieniem boiar dumnych, dworzan okolicznych, dyakow dumnych, stolnikow, czesnikow y wszytkiego stanu ludzi czołem bił, zycząc i. k. mosci y iego potomstwu wszytkiego dobrego. Declarował y to, ze na Moskiewskim hospodarstwie y na wszytkich wielkich hospodarstwach Rosyiskiego carstwa krolewica i. mosec hospodarem widziec chcą, iesli i. k. mosec s. apostolską cerkiew y wiarą greckiego zakonu zadzierzy wcale nienaa-

церковъ и греческую вѣру и никому не подчинить ихъ, если король не только ни въ чемъ не нарушитъ давнихъ правъ и вольностей русскаго народа, но еще увеличить права и пожалуетъ новыя вольности, какихъ до того времени не было въ Московскомъ государствѣ. Старшій Солтыковъ повторилъ съ плачемъ просьбу, чтобы король сохранилъ имъ въ цѣлости обряды ихъ вѣры и ни въ чемъ не нарушалъ ихъ. Затѣмъ онъ просилъ какъ можно скорѣе назначить сенаторовъ для переговоровъ, которые они будутъ вести не только отъ своего имени, но имѣютъ порученіе вести ихъ отъ имени всѣхъ русскихъ, — какъ тѣхъ, которые находятся подъ столицей [Москвой], такъ и тѣхъ, которые въ столицѣ.

Канцлеръ великаго княжества литовскаго отвѣтилъ имъ, что король милостиво принимаетъ доброжелательство и расположеніе къ нему, общается ни въ чемъ [не нарушаетъ

правъ] ихъ совѣсти и вѣры, и все дѣло отлагаетъ до совмѣстнаго обсуждения его ими съ сенаторами.

Черезъ полчаса справляли посольство послы отъ польскаго рыцарства,—г. Хросланскій отъ имени рыцарства, находящагося подъ столицей, а г. Стравинскій отъ имени г. Сапѣги и рыцарства изъ-подъ Троицы. Они заявили искреннюю свою вѣрность королю и говорили, что хотятъ служить и жертвовать своимъ здоровьемъ своему королю и своему отечеству, а не чловѣку изъ чужаго народа. Затѣмъ [они] подали на бумагѣ изложеніе своихъ требованій.

Подканцлеръ королевства отъ имени короля благодарилъ ихъ за выраженіе преданности и сказалъ, что отвѣтъ касательно ихъ дѣлъ и требованій данъ будетъ послѣ совѣщанія съ ними.

Февраль.

1. Всѣ сенаторы имѣли частное

ruszenie y nikomu niepoda, a starozytne prawa y wolnosci Moskiewskiego narodu ni w czym nienaruszy, a ktemu ieszcze przybawi praw y wolnosci nada lepszych, ktore przedtym w Moskiewskim gospodarstwie nie bywały. Powtorzył znowu Sołtykow stary z płaczem, zeby krol i. m. wecale ni w czym nie naruszone ceremonii wiary y obrzędy ich zachował. Prosił zatym, aby na tractaty z nimi pp. senatory wysadzono iako naprędzey, ktore oni nie tylko swemi, ale y wsztykney Moskwy, tak tey, co pod stolicą, iako y tey, co w stolicy, imieniem czynic będą y poruczenie maia.

Na co p. canclerz w. x. Litewskiego dał respons, ze wdzięcznie i. k. m. tę ich ochotę y zyczliwosc przyimowac raczy, obiecuię ni w czym summienia y wiary ich (nie ła-

mac i wszystko?) do spolnego się poruzamienia z senatem odkładac.

W pulgodziny potym pp. posłowie rycerstwa narodu Polskiego swą odprawili legatiją, p. Chroslinski od rycerstwa, pod stolicą będącego, a p. Strawinski od p. Sapihy y od rycerstwa spod Troyce. Ofiarowali szczerose y wiernose krolowi i. m. a declaruiąc się, ze nie obcego narodu czlowiekowi, ale własnemu krolowi y własney oyczyźnie słuzyć y zdrowie swoje niesć chcą, a pewne postulata na pismie dał (dali?).

Dziękował i. m. p. podcanclerzy koronny imieniem krola i. m. za takie ofiarowanie, obiecuiąc w dalszych sprawach y postulatach ich, znioszy się, dac respons.

Februarius.

1. Ich mm. pp. senatorowie wszyscy mieli

совѣщаніе у подканцлера королевства.

2. Была частая стрѣльба изъ пушекъ.

3. Ничего не было.

4. Русскіе подвели зарядъ въ бокъ Шембекова подкопа, который хорошо подѣйствовалъ, потому что большая часть подкопа завалена была землею, которая засыпала было и Шембека и 6 гайдуковъ; но такъ какъ у Шембека была свободна правая рука, то онъ отрылъ себя и, добывъ саблю, продѣлалъ себѣ отверстіе и вылезъ въ третьемъ часу ночи, хотя затѣмъ подвергся великой опасности, потому что русскіе пустили за нимъ много выстрѣловъ, пока онъ добѣжалъ до шанцевъ, а онъ у насъ четвертый минеръ [?].

5. Ничего не было.

6. Г. Шембекъ, желая отплатить русскимъ за посяганіе, которому они его подвергли, заваливъ его подкопъ, подвелъ зарядъ подъ ихъ мину.

Зарядъ хорошо подѣйствовалъ, потому что и мину вырвалъ и задушилъ нѣсколько десятковъ русскихъ вмѣстѣ съ ихъ мастеромъ.

7. Король устроилъ пиръ тѣмъ русскимъ, которые пріѣхали въ посылствѣ. Угощали ихъ пышно къ великому ихъ удовольствію.

8. Поймали 5 русскихъ, пробиравшихся въ одеждѣ нищихъ въ крѣпость съ письмами отъ Шуйскаго. Онъ проситъ всеми святыми и убѣждаетъ, чтобы русскіе не сдавали королю крѣпости, а пребыли вѣрными чести и присягѣ, и обѣщаетъ прислать вскорѣ сильное войско для отраженія [поляковъ].

9. Одинъ бояринъ передался изъ крѣпости и говоритъ, что народъ тамъ терпитъ великое бѣдствіе; сказалъ онъ еще, что порохъ, подведенный подъ русскую мину, вырвалъ мину и задушилъ нѣсколько десятковъ людей, а мастера ихъ убилъ

deliberatią u p. podcanclerzego koronnego prywatną.

2. Z dział często bito. 3. Nic.

4. Podsadziła Moskwa prochy w bok podkopow Szembekowych, ktore dobrze im posłużyły, bo wielka się część podkopu przytłukła była ziemią u Szembeka u 6 haydukow; lecz, isz miał prawą rękę wolną, wygrzebił się u, dostawszy szable, uczynił okno, którym wylazł o trzeciej w noc, acz z wielkim niebezpieczeństwem, bo bardzo często za nim, nizli do szancow wpadł, strzelano, u gornik czwarty.

5. Nic.

6. P. Szembek, chcąc tego wetowac despectu, ktory mu Moskwa rzuceniem prochami jego podkopu uczyniła, podsadził prochy pod ich minę. Dobrze mu posłużyły, bo u

minę wyrzuciły, u kilkadziesiąt człeka z mistrzem zadusiły.

7. Krol i. m. bankiet sprawił Moskwie, ktora w poselstwie przyjechała. Częstowano solenniter z wielkim ich ucontentowaniem.

8. 5 Moskwicinow, w dziadowskim ubierze przekradających się do zamku z listy od Szuyskiego poymano, ktorych per omnia sacra prosi u napomina, aby nie podawali zamku krolowi i. m. a statecznie wiary u przysięgi dotrzymali, odsiecz prętką u potężną obiecując.

9. Przedał się boiarzyn z zamku, ktory o wielkim ucisku między pospolstwem powieda; powiedziął przytym, ze prochy, ktore p. Szembek pod minę Moskiewską podsadził, minę wyrzuciły u kilkadziesiąt człeka zadusiły. Mistrza ichze własny podkop, gdy

ихъ же зарядъ, когда онъ подводилъ его подъ мину Шембека.

10. Частая пальба.

11. Изъ крѣпости передался одинъ русскій, который тоже говоритъ, что и прежде передавшійся; сказалъ онъ еще кромѣ того, что воевода, замѣтивъ, что Аѳанасій по стѣнамъ что-то устроитъ въ пользу короля, приказалъ бросить его въ тюрьму.

12. Получено извѣстiе отъ Млоцкаго изъ Серпухова. Когда онъ ѣхалъ изъ лагеря и остановился въ Боровскѣ, чтобы дать отдохнуть лошадямъ, то встрѣтилъ отрядъ своихъ товарищей. Онъ [съ ними] повернулъ назадъ и тайно подошелъ къ Серпухову. Напалъ онъ на русскихъ на разсвѣтѣ. Сойдя съ коней, они пошли брать приступомъ палисадникъ; безъ малѣйшей потери Млоцкій овладѣлъ городомъ и сжегъ его совершенно. Сгорѣло множество людей и не мало перебито изъ тѣхъ, которые уходили въ крѣпость. Вдругъ

онъ получили извѣстiе, что Боровскъ а также и монастырь, который очень укрѣпленъ, намѣрены передаться Шуйскому. Млоцкій все бросилъ и день и ночь бѣжалъ назадъ. Вотъ что онъ нашелъ: монахи, снесшисъ съ Шуйскимъ, впустили въ свой монастырь 600 стрѣльцовъ. Нѣкоторые изъ этихъ военныхъ, не думая, чтобы Млоцкій могъ такъ скоро пріѣхать изъ-подъ Серпухова, и желая захватить крѣпость [Боровскъ], уже пошли было брать ее, но такъ случилось, что они вступали въ городъ съ одной стороны, а Млоцкій съ другой. Какъ скоро они его замѣтили, то стали сейчасъ же уходить въ монастырь. Млоцкій, догнавъ ихъ, захватилъ часть ихъ. Поэтому онъ сильно проситъ короля прислать вспомогательное войско, какъ можно, скорѣе.

13. Пришло извѣстiе, что Салъга, стѣсненный Скопинымъ въ удовольствіи и водѣ, отступилъ отъ

pod p. Szembeka prochy podszadził, zabił.

10. Gesta strzelba.

11. Przedał się Moskwin z zamku, który tosz powieđa, co u pierwszy; dołożył, że wiewoda, postrzegszы, isz Ofanas między murem począł cos na stronę krola i. m. robic, do turmy wrzucic kazal.

12. Od p. Młockiego w Sierpuchowie (wiadomosc przysła?): trafiwszy towarzystwo swe, gdy z obozu iechał, stanął w Borowsku, chcąc koniom odpocząc, uczynił znowu odwrot czatą pod Sierpuchow; zbiegli ich rowno ze switem; zsiadszy z koni, szli szturmem ku parkanu; bez wszelkiej szkody ubiegł miasto y spalil wszystko; ludzi gwałt pogorzalo; tych tesz, którzy do zamku uciekali, nie malo pobito. Wtym дано mu znać, że Borowsko Szuyskiemu poddac się ma wolą, także y

manaster, który iest dobrze obronny. Porzuciwszy wszystko, biegł dniem y nocą nazad; zastał, ale czerncy, znowę z Szuyskim uczyniwszy, 600 strzelcow do manasteru puscili. Drudzy ludzie Szuyskiego, nie rozumiejąc, aby tak прѣтко p. Młocki spod Sierpuchowa przybiezd miał, chcąc zamek ubiezec, iusz się byli do niego puscili, y tak się zdarzyło, że tamci ludzie z iedney, a on z drugiey strony wiezdzali w miasto. Skoro go postrzegli, zaraz do manasteru uciekac poczęli. Tam się ich częse, doganiając, urwała: zaczym gorąco prosi krola i. m. o posiłek iako naprędzey.

13. Wiadomosc przyszła, isz p. Sapiha, scisniony w zywnosc y wodę od Skopina, do Dymitra 6 mil od Troyce ustapił, gdzie, impedimenta zostawiwszy, z Lessowskim się

Троицы на 6 миль — къ Димитрію [самозванцу], гдѣ оставивъ тяжести, соединился съ Лисовскимъ и зашелъ въ тылъ Скопину съ намѣреніемъ попробовать побитьего съ этой стороны.

14. Русскіе подвели порохъ подъ третью [нашу] мину, которую велъ одинъ французъ изъ отряда Пуцкаго старосты. Порохъ такое имѣлъ дѣйствіе, что засыпалъ мину и выбросилъ француза выше стѣнъ [крѣпости]; но онъ упалъ на снѣгъ и остался живъ. Ночью сгорѣло нѣсколько домовъ, отъ чего, неизвѣстно.

15. У гетмана было совѣщаніе о томъ, какъ бы смягчить условія и требованія рыцарства того войска [тушинскаго], но такъ какъ послы отъ этого войска имѣли ограниченную власть вести переговоры, то напрасно было заключать съ ними какой либо договоръ. Между тѣмъ, эти послы пришли къ русскимъ боярамъ и стали угрожать имъ и обѣщали отомстить, если не полу-

чатъ отъ короля благополучнаго отвѣта.

16. Собрались къ подканцлеру королевства русскіе [послы] и гг. сенаторы. Русскіе, передавъ сенаторамъ, что противъ нихъ враждуютъ [польскіе] послы [отъ войска самозванца], просили, чтобы король далъ этимъ посламъ милостивый отвѣтъ. Сенаторы охотно согласились сдѣлать это.

17. Было тайное совѣщаніе. Того же дня [представлялся королю] персидскій посоль, который передъ тѣмъ прибылъ съ посольствомъ и въѣхалъ въ королевскій лагерь.

18. Приѣхали къ королю Шаховскіе, заявили ему свое вѣрноподданничество и преданность и просили дать имъ въ государи королевича. Въмѣстѣ съ ними есть одинъ бояринъ, который былъ воеводой въ Бѣлой. Будучи въ нашемъ лагерѣ подъ Бѣлой, онъ убѣждалъ русскихъ, сидящихъ въ крѣпости, сдать-ся и припоминалъ имъ, что когда

ziął u w tył Skopinowi zaszedł, chcąc go z tamtej strony macać.

14. Podszczyła Moskwa prochy pod minę trzecią, którą Francuz ieden z kompaniey p. starosty Puckiego prowadził. Effect taki uczyniły, że się mina zawałiła, a Francuza wyszszey murów na snieg wyrzuciły, żyw iednak. W nocy kilka domow zgorzało, z kąd, nie wiedzieć.

15. U p. hetmana deliberatia była (z?) strony umoderowania condity i postulat rycerstwa tamtego woyska, ale isz limitatami mieli p. posłowie potestatem tractować, prozno co zawierac mieli. Interim pp. posłowie, przyszedszy do boiar Moskiewskich, expostulowac z nimi poczęli, grożąc im y chcąc się na nich mścić, iesliby od króla i. m. dobrej nie mieli odprawy.

16. Zeszli się do p. podcanclerzego koronnego tak Moskwa, iako y pp. senatorowie, gdzie Moskwa, przelożywszy niechęc pp. posłów, prosila, aby łaskawy dac raczył i. k. mosc pp. posłom respons, co z chęcią pp. senatorowie uczynic obiecali.

17. Tajemna rada była. Tegosz dnia poseł króla Perskiego, co przedtym w poselstwie przyjechał do obozu, króla i. m. (witał?)

18. Szachowscy do króla i. m. przyiechali, poddanstwo y wiareę swą królowi i. m. oddając, a królewica za hospodara prosząc. Jest między nimi boiarzyn ieden, który na Białey woiewodą był. Ten, będąc w obozie naszym pod Białą, napominał tych, co w zamku, aby się poddali, przypominając im to, że iedney byli z nimi intentyey, gdy woiewodą na Białey był, że królewica za hospoda-

онъ былъ у нихъ воеводой, то они за одно съ нимъ желали имѣть государемъ королевича. Но они ему ничего не отвѣтили. Потомъ въ другой день одинъ казакъ подѣхалъ къ крѣпости и къ нему вышло нѣсколько знатнѣйшихъ русскихъ и въ числѣ ихъ незамѣтно воевода. Когда тамъ шель разговоръ и рускіе уже склонялись вступить [съ поляками] въ переговоры, другой казакъ, въ пьяномъ видѣ, прибѣжалъ и убилъ одного изъ русскихъ, послѣ чего обѣ стороны разошлись, не кончивъ дѣла. Г. гетманъ послалъ сказать Велижскому старостѣ, чтобы приказалъ отрубить голову на глазахъ у русскихъ казаку, убившему русскаго, чтобы этимъ склонить ихъ вступить въ какіе нибудь переговоры. Къ Велижскому старостѣ прибыло 2,000 запорожскихъ казаковъ, недавно пришедшихъ изъ Украины, съ которыми [янаши] хотятъ и задумываютъ попробовать счастья, если бы рускіе,

ra miec chcieli. Lecz mu nic nie odpowiedzieli. Potym drugiego dnia ieden z kozakow podiechal pod zamek, do ktorego kilka Moskwy przednieyszey wyszlo u woiewoda nieznaionie. Gdy tam na rozmowie byli u do tractatow się schylali, kozak drugi piłany przybiegl u iednego z Moskwy zabil, dla czego, re infecta, rozeszli się, zaczyn p. hetman do p. starosty Wieliskiego (posłał?), aby tego kozaka, co zabil, przed ich oczyma kazal sciag, chcąc ich tym sposobem do tractatow iakich przywiesc. Posilku tesz p. staroscie Wieliskiemu 2,000 kozakow Zaporohskich, co swiezo z Ukrajny przyszli, przybyło, z ktoremi szczescia, iesliby nie chcieli tractowac ci, co w zamku są, sprobowac temi czasy chcą u zamyslaia.

19. Cicho.

сидящіе въ крѣпости, не согласились вести переговоры.

19. Тишина.

20. Утромъ, отправлены и рускіе, и польскіе послы отъ рыцарства, находящагося подъ Москвой. Имъ объявлены совершенное благорасположеніе и милость короля, а на условія и требованія ихъ данъ письменный отвѣтъ ²⁷. Въ то же время Шаховскіе заявили королю свою покорность и вѣрноподданничество, отдали себя и все свои волости — Жаковъ, Ржевъ и Владимірскія волости съ нѣсколькими крѣпостями подъ покровительство короля и просили, чтобы король послалъ кого либо туда взять присягу и вывести изъ этихъ волостей стоящихъ тамъ казаковъ. Подъ вечеръ сенаторы имѣли частное совѣщаніе у подканцлера королевства.

21. Пришло извѣстіе, что нѣсколько тысячъ донцевъ взбунтовались въ томъ войскѣ [тушинскомъ] и хо-

20. Zrana poslow tak Moskiewskich, iako u rycerstwa, pod Moskwą będącego, odprawiono z oswiadczeniem całej chęci u łaski i. k. mosci, a na conditie u postulata pewne respons na pismie dano. Tegosz czasu Szachowscy wiarę u poddanstwo swe krolowi i. m. ofiarowali, pod protectią krola i. m. samych siebie u wszystkie włosc — Zakowa, Rzowy, Włodzimierskie z kilką zamkow oddaiąc; prosili, zeby przysięgę odebrać posłał u zeby kozaki, ktorzy w tych tam włosciach leżą, sprowadzono. Ku wieczorowi pp. senatorowie u p. podcanclerzego cononnego prywatną mieli deliberatią.

21. Wiadomosc przyszła, isz kilka tysięcy Doncow, zbuntowawszy się w tamtym woysku, chcieli do Kaługi odeysc; lecz p. Zarzucki niechciał im tego dopuscic, zaczyn do

тѣли уйти въ Калугу; но Заруцкій не хотѣлъ позволить имъ этого, поэтому дошло до драки и казаки начали было брать верхъ надъ Заруцкимъ, но ему помогъ князь Рожинскій и безъ большаго вреда для нашихъ они такъ были побиты, что немногіе изъ нихъ ушли, которыхъ затѣмъ Млоцкій на пути побилъ на голову.

22. Изъ крѣпости очень часто палили въ станъ литовскаго канцлера, но безъ вреда для нашихъ.

23. Прибыло къ королю нѣсколько пословъ отъ запорожскихъ казаковъ, которые дали знать, что прибыло на службу короля 7,000 отборнѣйшихъ казаковъ и что они желаютъ быть подъ властію и знаменемъ короля. Казаки были приняты милостиво, и одна часть ихъ направлена къ Рославлю подъ начальствомъ г. Богашовскаго, а другая подъ начальствомъ г. Запорскаго послана къ Брянску заступить обманщину [само-

званду] дорогу въ Сѣверскую землю.

24. Ничего не случилось.

25. Русскіе кончили пальбу въ станъ гетмана, — убили въ комнатѣ одного гайдука, а другаго ранили. Гг. сенаторы имѣли у подканцлера королевства частное совѣщаніе съ русскими [послами] и на этомъ совѣщаніи обѣщали, что Брацлавскій воевода отправится къ ихъ столицѣ на помощь и русскимъ и нашимъ. Русскіе [послы] были этому очень рады.

26. Посланъ къ запорожскимъ казакамъ г. Запорскій, и ему поручено взять ихъ подъ свое начальство и постараться захватить какой либо [русскій] городъ или крѣпость.

27. Гг. сенаторы отпустили частнымъ образомъ пословъ отъ того войска [тушинскаго], обѣщая послать [къ нему] съ частію войска Брацлавскаго воеводу, съ которымъ должны были отправиться и тѣ русскіе, которые прибыли къ королю. Къ Филарету и къ боярамъ сенаторы [?] послали сказать, что

załepku przyszło, gdzie silni poczeli bydz p. Zaruckiemu, asz go kniaz Rozynski posilkowal y bez wielkiej szkody naszych tak ich pogromili, isz mało co uszło, ktorych na głowę p. Młocki w drodze poraził.

22. Do stanowiska p. canclerza Litewskiego z zamku bardzo często z dział bito, iednak bez szkody naszych.

23. Od kozakow Zaporohskich kilka posłancow do krola i. m. przyszło, dając znac, ze z Ukrainy 7,000 kozakow co celnieyszych na posługę krola i. m. przyszło, chcąc bydz pod posłuszenstwem y chorągwią krola i. m. Wdzięcnie ich przyjąwszy, część do Rosławia pod sprawę p. Bohaszowskiego obrocono, a drugą pod Zaporohskiem ku Bransku posłano, zeby się impostorowi do Siewierskiej ziemie droga zawarła.

24. Nic.

25. Konczyła Moskwa strzelbę swoją do stanowiska p. canclerza Litewskiego y iednego kula w izbie zabiła, a dwu obraziła. Pp. senatorowie z Moskwą u p. podcanclerzego coronnego priuatim consultowali, gdzie deklarowali (deklarowało?) się wyscie p. woiewody Braclawskiego w posilek tak Moskwie, iako y naszym ludziom ku stolicy, z czego Moskwa bardzo contenta.

26. Posłano p. Zaporohskiego do kozakow Zaporohskich z ich posłancami, zeby ich pod swym regimentem miał y miasto albo zamek iaki ubiegł.

27. Pp. senatorowie pp. posłow od tamtego woyska odprawili privatim, p. woiewodę Braclawskiego obiecawszy im z częścią woyska posłac, przy ktorymby Moskwa ta,

послы [тушинскіе] возвращаются [отъ короля] съ милостію и хорошимъ дѣломъ. Того же дня пріѣхалъ къ королю полковникъ того [тушинскаго] войска Андрей Млоцкій, который говоритъ, что долженъ былъ выйти изъ Брянска по недостатку продовольствія, что на Брянскъ пришло на лыжахъ 2,000 людей Шуйскаго, чтобы захватить его, но онъ — Млоцкій далъ имъ битву; однако, не имѣя возможности по причинѣ большихъ снѣговъ прорвать ихъ табора, долженъ былъ повернуть къ Можайску и расположилъ тамъ свой полкъ. Онъ былъ милостиво принятъ королемъ и получилъ въ подарокъ коня и 1000 золотыхъ.

28. Русскіе изъ крѣпости производили сильную и частую пальбу въ [нашъ] лагерь, но безъ всякаго вреда [намъ.]

Мартъ

1. Послы отъ того [тушинскаго] войска выѣхали. Они получили отъ ко-

роля удовлетворительный на все пункты отвѣтъ и [денежное] удовлетвореніе, на сколько это было возможно въ настоящее время.

2. Пріѣхали Нижневскій и Обалковскій, которые отправлены были съ письмами отъ короля къ рыцарству, находящемуся подъ столицей. Они сказали, что то войско взволновано извѣстіями отъ нѣкоторыхъ лицъ изъ этого лагеря о чемъ-то противномъ его ожиданіямъ, а также интригами царицы, которая такъ подѣйствовала на дощевъ, что 3,000 ихъ почти днемъ выступили въ Калугу съ нѣсколькими русскими вождями, а именно: съ княземъ Трубецкимъ и Засѣцкимъ, но царица, можно сказать, отдала ихъ на рѣзню, потому что князь Рожинскій, замѣтивъ ихъ выступленіе, пошелъ за ними въ погоню и такъ ударилъ на нихъ, что ихъ легло на мѣстѣ около 3,000, убитъ и Трубецкой, а остальныхъ нѣсколько сотъ,

co do krola i. m. przyszła, isc miała; posłali jednak do Filareta y inszych boiar, dając znac o łasce y dobrym od krola i. m. dziele, ktore niosą. Tegosz dnia p. Andrzej Młocki pułkownik woyska tamtego do krola i. m. przyiechał, ktory to powiedca, ze z Branska dla zywnosci ustąpić musiał, na ktory przyszło było nartami ludzi Szuyckiego 2,000, chcąc go ubiedz, ale im dał bitwę; wzakosz, niemogąc taboru im przełomic dla sniegow, musiał powrocic ku Mozajskowi y tam pułk swoy położył. Wdzięcznie od krola i. m. przyięty y darowany koniem y zł. 1,000.

20. Moskwa bardzo ogromnie y często z zamku do obozu bila, ale bez wszelkiej szkody.

Martius.

1. Wyiechali pp. posłowie z woyska tam-
русск. историч. библиот.

tego, dostateczny na wszystko wziąwszy respons od krola i. m. y ucontentowani według terazniejszey moznosci.

2. P. Nizniowski z p. Obalkowskim przyiechali, ktorzy z listami krola i. m. do ryccerstwa, pod stolicą będącego, byli posłani. Ci powiedzieli, ze się woysko tanto spewnych ludzi, ktorzy z obozu tego dali znac cos przeciwnego żądosci ich oznaymieniem, pomieszzało, a niemnię tesz za practyką czarowey, ktora Donce pobudzila na to, ze ich 3,000 do Kalugi prawie w dzien uchodzilo z kilka wodzow Moskiewskich, a mianowicie: z kniazem Trubeckim y z Zasiekinem, ale ich prawie na rzez ofiarowała, bo kniaz Rozynski, obaczywszy, poszedł za nimi w pognią y zbiegł tak, ze trupa legło ze 3,000, gdzie Trubecki zabity, a ostatek, co uchodzi-

которые ушли, разгромилъ Млоцкій. Говорятъ также, что въ слѣдствіе тѣхъ же интригъ и какихъ-то писемъ изъ Польши, [тушинское] войско такъ разбилось на партіи, что одни уходятъ въ Калугу, другіе думаютъ идти въ Польшу, а нѣкоторые хотятъ отправиться на грабежъ за Волгу; болѣе знатные однако держатся государя и отечества.

3. Частая, сильная пальба.

4. Усмотрѣнъ гайдукъ, желавшій передаться въ крѣпость. Когда онъ сознался въ своемъ намѣреніи, то былъ повѣшенъ.

5. Г. Щитъ показывалъ свою гусарскую роту, — 100 коней. Изъ крѣпости часто стрѣляли въ [вту] массу [войска], по безъ вреда.

6. Литовскій маршалъ показывалъ королю свою гусарскую роту.

7. Дано знать, что 2-го марта царица, переодѣвшись и въ сопровожденіи одной служанки и прислужника, бѣжала къ Калугѣ и при-

ѣхала въ Дмитровъ, оставивъ въ лагерѣ письмо, въ которомъ говорить, что, не имѣя возможности долѣе выносить выговоры, глумленія и пренебреженія и не будучи увѣрена въ своей безопасности, должна неволей бѣжать къ своему мужу. Послѣ ея выѣзда въ лагерѣ было великое волненіе. Множество рыцарства возстало на князя Рожинскаго, котораго обвиняли, что онъ или своимъ умысломъ погубилъ ее или отправилъ въ какую либо пограничную крѣпость. Царица, приѣхавъ на конѣ въ Дмитровъ, въ которомъ стоялъ съ полкомъ г. Сапѣга, дала знать о себѣ. Она говоритъ, что въ той же одеждѣ [въ какой ее теперь видѣли], она вышла отъ рыцарства. Она сказала рѣчь, и нѣкоторые изъ рыцарства, тронутые ея женскимъ плачемъ, отправились за ней и привели въ Осиповъ, гдѣ она взяла старую женщину свою — Казановскую (потому что уда уже прибылъ ея фрауцим-

ło, kilka set, Młoccki pogromił. Powiedaiã y to, że za tąsz praktyką y czyiemis z Polski listami, tak się rozerwało tamto rycerstwo, że iedni do Kaługi idą, drudzy do Polski myślą, niektorzy za Wolgę na łupy, znaczniejszy iednak przy oczyszczynie y panu stoiã.

3. Strzelba gęsta y ogromna.

4. Postrzeżono hayduka, który się chciał do zamku przedac. Gdy się do tego przyznał, obieszono.

5. P. Szczyt rotą usarską 100 koni krolowi i. m. ukazował, a z zamku do gromady z dział bardzo często bito, bez szkody iednak naszey.

6. P. marszałek Litewski rotę swoię usarską krolowi i. m. prezentował.

7. Dano znacze, że czarowa dnia 2 martii w nocy, mentita habitum, z iedną służebną tylko, a

chłopiem, wybiezawszy do Kaługi, do Dymitra (Dymitrowa?) zaięchała, pewny script zostawiwszy w obozie, że nie mogąc przymowek, urągania y contemptow znosić, ani zdrowia swego bezpieczna będąc, do małzonka swego niewolą przymuszona uchodźcie musiała. Był wielki rozruch po tym zięchaniu w obozie. Na kniazia Rozynskiego siła rycerstwa powstało, udaiãc, że iã swą dumą albo zagubił, albo na iaki zamek ku granicy zaprowadził. Ona, przyięchawszy do Dymitra (Dymitrowa?) na koniu, gdzie p. Sapiha z pułkiem swym stał, dała znac o sobie; przyznawa, że od rycerstwa w onymze habicie poszła; rzecz uczyniła: snadz moti compassione płaczu niewieskiego za nią się niektorzy udali y do Osipowa zaprowadzili, zkąd wziawszy panią starą swoię Kazanowską (bo iusz tam był fraucym-

мерь съ ея братомъ Санодкимъ старостой, который за тѣмъ отправился [подъ Смоленскѣ] въ королевскій лагерь) и отправились съ ней въ Калугу.

8. Дано знать, что 2,000 донцевъ и 2,000 [другихъ] русскихъ, надъ которыми начальникомъ отъ имени обманщика былъ Пleshоновъ [Пleshевъ], желая овладѣть Можайскомъ и условившись съ нѣкоторыми жителями Можайска, вошли въ городъ, а въ Борисовѣ оставили русскихъ, какъ подрѣзленіе, которые тамъ скрывались день между народомъ, котораго въ столь большемъ населеніи очень много. Однако Можайскій воевода Вильчекъ замѣтилъ это и сейчасъ же послалъ въ полкъ г. Млоцкаго сказать, чтобы спѣшили выручать. Они немедленно выступили и ночью прилетѣли въ Можайскъ. [Казаки] на разсвѣтѣ уже собирались идти на приступъ. [Люди Млоцкаго] закричали и затрубили тревогу. Донцы, встревоженные неожиданно явившеюся помо-

щю [полякамъ], сейчасъ же обратились въ бѣгство; но [наши] заслонили имъ дорогу и, устремившись къ крѣпости, множество ихъ перебили. Захватили они также много бояръ, шедшихъ изъ Борисова на помощь казакамъ. Въ этомъ лѣтѣ погибло до 2,000 донцевъ и [другихъ] русскихъ. Наши взяли тоже не мало плѣнныхъ и нѣсколько знаменъ.

9. Посланъ былъ г. Рознятовскій поднести королю первые плоды ихъ службы.

10. Приѣхали къ королю послы отъ Инфлянтскаго войска. — Пальба изъ крѣпости, производившаяся въ теченіи нѣсколькихъ недѣль съ великою силой, умякла, вѣроятно потому, что растрескалась бання, съ которой чаще всего стрѣляли въ лагерь. Того же дня получено извѣстіе, что Казановскій, стоявшій въ Вязьмѣ, оставилъ при артиллеріи славнаго минера Людовика Байера и взявъ свой отрядъ и людей нѣкото-

mer iey przyjechał z p. starostą Sanockim, bratem iey, który się do obozu Krolewskiego obrocil) poszła do Kalugi.

8. Dano znaa, że 2,000 Doncow y 2,000 Moskwy, nad ktoremi Plessonow (Pleszczeiow?) był starszym od impostora, chcąc ubiecć Mozaysk, mając porozumienie z niektórymi tamże z Mozayska, weszli w miasto, w Borysowie zostawiwszy Moskwę na posilek, tam przez dzień między pospolstwem (ktorego siła w tak wielkiej posiadzie było) zataiony. Post-rzegł iednak p. Wilczek, wojewoda Mozayski y zaraz pułkowi p. Młockiego dał znac, zeby na odsiecz przybywali. Zaczyn bez z włoki nocą do Mozayska przybiegli; nisz (iusz?) do sturmu nadedniem do zamku gotujących się zastali, uczynili okrzyk y trwo-gę zatrąbili. Doncy, niespodziewaną strwo-

zeni odsieczą, zaraz tył podali, ale im zaskoczono drogę y siła, do zamku wypadzy, pobito. Boiarow tesz, którzy z Borysowa wyszli na posilek, wielką część urwali. Zginęło w tey potrzebie do 2,000 Doncow y Moskwy. Więźniow nie mało y kilka chorąg-wi wzięto,

9. P. Rozniatowskiego posłano do krola i. m., primitias posługi swey i. k. mosci ofiaruiąc.

10. Pp. posłowie woyska Infantskiego do krola i. m. przyjechali. Z zamku strzelba, która przez kilka niedziel obecnie ogromna szła, ucichła, snad dla tego, że się baszta, z ktorey najczęściej do obozu bili, narysowała. Tegosz dnia dano znac, że p. Kazanowski, który w Wiazmie leżał, z ludzmi swemi y inszych posłow, tak x. Zbarskie-

рыхъ пословъ, какъ на примѣръ, князя Збаражскаго, пошелъ съ этимъ вспомогательнымъ войскомъ на соединеніе съ командовавшимъ въ то время полкомъ Андрея Млоцкаго г. Бобовскимъ, который далъ знать, что Можайску угрожаетъ новая опасность.

11. Инфлянтскіе послы справили передъ королемъ свое посольство. Ночью наши вывели изъ шанцевъ пушки, боясь, какъ бы ихъ не залила вода, когда стануть таять снѣга.

12. Тишина.

13. Пришло извѣстіе, что изъ Москвы выступило къ Можайску 12,000 войска, въ слѣдствіе чего г. Казановскій выступилъ изъ Вязмы на помощь къ войску г. Млоцкаго.

14. Тишина.

15. Литовскій гетманъ, не давъ о себѣ знать, вѣхалъ подъ вечеръ въ лагерь и остановился у подканцлера королевства въ Троицкомъ монастырѣ.

16. Пришло извѣстіе, что царица [Марина], пріѣхавъ въ Дмитровъ, вошла въ рыцарское коло въ томъ же гусарскомъ костюмѣ, въ какомъ пріѣхала, и своимъ лицомъ и печальною рѣчью взбунтовала весьма многихъ изъ товарищества г. Сапѣги, такъ что нѣкоторые сопровождали ее въ Осиповъ [монастырь], гдѣ она, взявъ старую свою женщину, отправилась прямо въ Калугу, къ тому обманщику, съ которымъ она тайно побраталась [обвѣнчалась].

17. Рыцарство полка г. Млоцкаго перадавало королю знамя, отнятое подъ Можайскомъ у войска обманщика [самозванца], котораго (войска) тогда не мало было перебито. Король очень милостиво принялъ его.

18. Отправлены пріѣзжавшіе къ королю отъ Инфлянтскаго войска съ требованіями послы: Глѣбовичъ, Радивилъ, Кишка. Имъ данъ отъ имени короля письменный отвѣтъ.

go, u p. Ludwika Wayhera sławnego ianika, zostawiwszy przy impedimentach, tym miejscem (?) posiłki poszły (poszedł?) zcy-mowac się z p. Bobowskim, który, na ten czas starszym będąc nad pułkiem p. Andrzeia Młockiego, obwiesił, że świeże niebezpieczeństwa na Mozaysk zachodzą.

11. Odprawili posłowie Infantcy poselstwo przed kroleм i. m., a w noey armatę naszą z szancow sprowadzili, obawiając się, aby za rezolutią zimy woda nie zabrała.

12. Cicho.

13. Przyszła wiadomość, że z Moskwy wyszło ludzi ku Mozayskowi 12,000, zaczym p. Kazanowski do ludzi p. Młockiego się z Wiazmy ruszył na odsiecz.

14. Cicho.

15. P. hetman Litewski ku wieczorowi, nie dając o sobie znac, w oboz wiechał y

stanął u p. podkanclerzego koronnego w manasterze Troieckim.

16. Przyszła wiadomość, iż carowa, do Dymitra (Dymitrowa?) przybiegszy, w tymże ubierze usarskim weszła w koło rycerskie, gdzie twarzą y mową swoją zalosną bardzo siła towarzystwa p. Sapizynego zbuntowała, tak że niektorzy prowadzili ją do Osypowa, gdzie panią starą wzięwszy z sobą, poszła prosto do Kalugi, to tego impostora, z którym się pobratała potajemnie.

17. Oddawali rycerstwo pułku p. Młockiego chorągwie i. k. mosci, które ludziom impostorowym pod Mozayskiem z niemałym pobiciem ludzi wzięto. Wdzięcznie bardzo od krola i. m. przyjęte.

18. Odprawiono posłów Infantkich, którzy od wojska tamtego do krola i. m. w pewnych postulatach swych przyjezdzi: p. Chlebo-

19. Ничего не случилось.

20. Приѣхалъ къ королю изъ того [тушинскаго] лагеря Саноцкій староста, который сказалъ, что тамошнее войско въ великомъ разьединеніи и несогласіи, что во время смятенія нѣсколько разъ стрѣляли въ Рожинскаго и что онъ насилу могъ уйти отъ ихъ ярости и скрыться. Сказалъ онъ также, что Лисовскій съ своимъ полкомъ отхватилъ порядочную часть войска у Скопина, потому что убилъ, говорятъ, 7,000, причемъ и самъ Скопинъ опасно раненъ, но это не вѣроятно. Сказалъ онъ еще, что только въ Осиновѣ онъ узналъ отъ своей сестры, когда она выѣзжала въ Калугу, что она повѣнчалась съ тѣмъ франтомъ, который присвоилъ себѣ имя Димитрія.

21. Пришло извѣстіе, что Можайскій воевода Вильчекъ послалъ сказать Шуйскому, чтобы прислать къ Можайску немного войска, что онъ—

Вильчекъ хочетъ сдать ему крѣпость, и дѣйствительно, онъ сдержалъ слово, потому что когда войско Шуйскаго подошло къ самому Можайску, онъ тогда только далъ знать нашимъ, чтобы прислали войско на помощь,—которое и пришло, но напрасно, потому что Вильчекъ уже вышелъ къ войску Шуйскаго и здаль крѣпость, а самъ послѣ того уѣхалъ въ Москву, гдѣ Шуйскій пожаловалъ ему 100 рублей.

22. Литовскій гетманъ уѣхалъ изъ лагеря домой. Множество рыцарства и всѣ сенаторы провожали его полмили.

23. Дано знать, что 100 пахоликовъ, собравшись изъ разныхъ королевскихъ ротъ и соединившись съ 1,000 запорожцевъ, стройно и съ великимъ патискомъ кинулись на городъ Мосальскъ, овладѣли имъ и, забравъ оттуда все, зажгли и крѣпость и городъ, и множество людей, частию изру-

wiecz, p. Radziwił, p. Kiszka. Dany im respons na piśmie imieniem krola i. m.

19. Nic.

20. P. starosta Sanocki z tamtego obozu przyjechał do krola i. m., ktory o wielkiej distractiey woyska tamtego y niezgodzie powiedzial, a ze do Rozynskiego w tunulcie kilka razy strzelono y ledwo się przed ich furyą schowac mogli. Powiedzial y to, ze Lisowski z pulkiem swym urwał część dobrą woyska Skopinowi, bo mu snadz 7,000 ubił y samego Skopina szkodliwie postrzelono, ale to nie pewna. Powiedzial tesz, ze zię w Osypowie dopiero dowiedzial od siostry swey, gdy do Kalugi uiezdzała, ze brała slub z tym frantem, co sobie imię Dymitrowe usurpowal.

21. Wiadomosc przyszła, isz Wilczek wiewoda Mozayski posłał do Szuyskiego, aby

ludzi co posłał, chcąc im zamek poddać, iakosz ziscił słowo, bo gdy iusz podchodzili Szuyskiego ludzie pod Mozaysk, dał naszymъ znac, prosząc o posiłek, ktory przyszedł wprawdzie, ale prozno, bo iusz był sam wyszedł przeciwko ludziom Szuyskiego y zamek podał, a sam potym iechał do Moskwy, gdzie od Szuyskiego 100 rubli pozalowany.

22. P. hetman Litewski z obozu do domu odiechał. Wyprowadzało go rycerstwa siła y senatorowie wszyscy na pulmile.

23. Dano znac, isz pacholikowie z roznych rot krola i. m. do 100 się zebrawszy z 1,000 Zaporohscow porządnie, wielkim impetem ubieгли miasto Maszalsk, skąd wszytko sprowadziwszy, zapalili, tak zamek, iako y miasto, ludzi bardzo siła częścią wysiekli, częścią spalili. Niektorzy, wrociwszy się ieszcze trzeciego dnia po zdobycz, ktorey w

били, частію сожгли. Нѣкоторые [изъ нихъ] возвратились туда на третій день за добычей, которою наполнены были ямы и наложили ея возы, но другіе [изъ нихъ], которые не были при этомъ, заѣхали въ сторону отъ города и сдѣлали тревогу. [Вышеупомянутые паколикки] думая, что это идутъ Димитріевы татары и донцы, стали уходить отъ возовъ къ своему отряду и принесли въ лагерь извѣстіе, что множество нашихъ погибло, но эта тревога сдѣлана была нашими изъ-за добычи.

24. Дано знать, что запорожскіе казаки, надъ которыми начальникомъ былъ Богусевичъ, захватили Стародубъ слѣдующимъ образомъ: когда они подошли къ городу, то жители Стародуба, видя, что не могутъ такъ скоро собраться для отраженія казаковъ, вышли къ нимъ на встрѣчу съ двумя хоругвями, какъ будто хотѣли сдаться. Казаки, милостиво принявъ ихъ, избрали и послали своихъ сто человекъ принять присягу. Когда

эти казаки вошли въ крѣпость, то Стародубцы запустили рѣшетку и всѣхъ ихъ перебили. Остальные казаки, замѣтивъ это, кинулись къ крѣпости—одни по лѣстницамъ, другіе стали жечь, и такимъ образомъ сожгли крѣпость и изрубили людей. 400 центнеровъ пороху взорвало; орудія однако казаки вывезли изъ крѣпости. Затѣмъ они сожгли и одну часть города и перебили людей.

25. Приѣхалъ г. Сапѣга, полковникъ того [тушинскаго] войска и, между прочимъ, сказалъ, что товарищество его полка взбунтовалось и послано въ Калугу къ тому обманщику сказать, что желаетъ служить ему, если онъ исполнитъ слѣдующія условія: если, давъ клятву, дастъ за одну четверть наличными по 50 злотыхъ на коннаго; если затѣмъ будетъ платить имъ наличными за тѣ четверти, въ которыя они будутъ служить ему; если онъ не только не будетъ дѣлать ничего враждебнаго противъ короля, но напротивъ будетъ искать

iamach pełno było, w wozy nakładli, a ci, co przy tym nie byli, zaiechawszy w stronę ku miastu, trwożę na nich uczynili, a mniemając, że Tatarowie Dymitrowi y Doney, od wozow pod zwod uchodzie poczęli, y tak wiese do obozu przyniesli, że naszych siła zginęło, ale od naszych trwoża dla łupu.

24. Dano znac, że kozacy Zaporohsey, nad ktoremi Bohuszewicz starszym, byli ubiegli Starodub tym sposobem: gdy blisko miasta podeszli, Starodubianie, nie mogąc się tak prętko sprawie, wyszli z parą chorągwi, w rzeczy się im poddawac, ktorych wdzięcznie przyjąwszy, posłali z nimi sto, wybrawszy, swoich do odbierania przysięgi, ktorzy, gdy na zamek weszli, zarzuciwszy za

sobą kratę, wszystkich wysiekli kozakow. Co oni obazywszy, rzucili się jedni do drabin, drudzy do ognia, y tak, zamek spaliwszy, ludzie wysiekli. Prochow 400 cetnarow wypaliło się. Działa jednak sprowadzili. Potym y posadę iednę miasto spalili y ludzie na głowę wybili.

25. Przyiechał p. Sapiha pułkownik tamtego woyska, który to inter caetera powieada, że towarzystwo pułku iego, zbuntowawszy się, do Kaługi,—do tego impostora posłali, chcąc mu słuzye, gdy tym condition dosyc uczyni: po przysiędze za iednę cwierc zeby gotowemi dał na kon po zł. 50; zatym zeby te cwierci, poki będą na służbie iego, gotowemi płacone były; zatym zeby z krolem

случая установить съ нимъ согласіе.

26. Отправлены послы отъ полка г. Млоцкаго, которые передали королю два знамени, взятыхъ у русскихъ. Изъ Турціи доставлены слѣдующія извѣстія: персіане взяли у турокъ Вавилонъ и идутъ на Константинополь съ большимъ войскомъ, въ слѣдствіе чего въ Константинополь великое смятеніе и народъ съ шумомъ собирается. Султанъ послалъ къ татарскому хану сказать, чтобы онъ, подъ опасеніемъ потери государства, готовился идти на персіанъ со всею своею силою. Послалъ онъ и къ Седмиградскому воеводѣ сказать, чтобы оставилъ въ покоѣ Валахскаго и Молдавскаго господарей, если не хочетъ самъ лишиться господарства.

27. Приѣхали послы отъ тѣхъ запорожскихъ казаковъ, которые сожгли Стародубъ. Старшимъ между этими послами былъ Искорка.

28. Этотъ Искорка отъ имени всего запорожскаго рыцарства зая-

вилъ должную вѣрность и доброжелательство королю и такую сдѣлать реляцію о взятіи Стародуба. Собравшись подъ Цѣцерскомъ и прочитавъ письмо его королевскаго величества, присланное къ нимъ черезъ г. Богуславскаго, они составили раду, и затѣмъ переправились черезъ рѣку [Сель], летѣли къ Стародубу днемъ и ночью, проѣзжая въ сутки 30 миль. 15 марта они прилетѣли къ Стародубу и сейчасъ же заняли почти весь городъ, не надѣявшійся встрѣтить никакого непріятеля. Осталось не занятыхъ ими лишь нѣсколько десятковъ домовъ у самой крѣпости въ острогѣ, изъ которыхъ русскіе хорошо защищались и стали дѣлать вылазки, но были поражены. Однако, вобѣжавъ въ крѣпость, сильно защищались, потому что получили предостереженіе отъ нашихъ изъ пограничныхъ городовъ и хорошо запаслись оружіемъ. За оградой они размѣстили на церквахъ и колокольняхъ пушки, гановницы

i. m. w zadną się nieprzyjazn nie wdawał, ale owszem wszelakiey occasiey szukał zgody.

26. Odprawiono posłów z pułku p. Młockiego, ktorzy chorągwie, pod Moskiewskim wzięte, krolowi i. m. oddali. Z Turek zas te nowiny przyniesiono: isz Pers wziął Turkom Babilon y z wielkiem woyskiem do Konstantynopola sie pomyka, zaczym wielki tumult w Konstantynopolu, ludzie z trzaskiem zbierają się. Do Chama (chana?) Tatarskiego cesarz posłał, aby pod utraceniem panstwa ze wszytką potęgą swoją przeciwko Persowi się gotował. Posłał y do woiewody Siedmigródzkiego, zebym Wołoskiego y Multanskiego woiewodow zaniechał, nie chce-li stracic swojego woiewodstwa.

27. Posłowie kozakow Zaporohskich przyiechali, ktorzy Starodub spalili, między ktorymi Iszkierka ztarszym był.

28. Ten Iszkierka imieniem wszytkiego rycerstwa Zaporohskiego wiarę powiną y zyczliwą chęć dla krola i. m. odwazywszy, relatią wzięcia Starodubu takim sposobem czynił: isz pod Ciecierskiem się skupiwszy, po przeczytaniu listu waszei kr m., ktorzy do nich przez p. Bogusławskiego posłany był, radę uczynili, skąd się przebrawszy, biegli dniem y nocą ku Starodubu, tak od godziny do godziny 30 mil ubiegli. Zaczym dn. 15 martij pod Starodub podbiegszy, miasto niemal wszytko, zadnego się niespodziwaiąc nieprzyziela, zaraz opanowali, ledwo kilka

подблали изъ дерева тарасы, возили ихъ по улицамъ и били казаковъ. Это имъ не принесло пользы, однако не обошлось безъ большого урона въ людяхъ его королевскаго величества: у Искорки отняли 3 знамени, 130 человекъ и не малое число нашихъ перебили. Затѣмъ, русскіе, бывшіе въ строю, сожгли городъ и хотѣли было сильно защищаться изъ крѣпости, потому что ожидали вспомогательныхъ войскъ изъ другихъ крѣпостей. Казаки не сразу пошли брать крѣпость приступомъ. Они сначала послали русскимъ письмо короля и свое, въ которомъ убѣждали сдаться добровольно безъ пролитія христіанской крови; тогда русскіе сохранять невредимыми своихъ женъ, дѣтей и свой имущества. Русскіе отнеслись къ этому съ пренебреженіемъ и стали обращаться къ казакамъ съ непристойными словами,—они говорили, что поведутъ ка-

заковъ къ своему царю въ веревкахъ, что на ихъ хребтахъ они вѣдуть въ Польшу и Литву. Разсерженные такимъ отвѣтомъ, казаки ударили на крѣпость съ четырехъ сторонъ и съ двухъ сторонъ должны были поджечь, такъ какъ не видѣли возможности иначе взять крѣпость. Когда пламя обхватило уже всю крѣпость, то русскіе предпочли броситься въ огонь, нежели сдаться. Такимъ то образомъ казаки обратили въ ничто крѣпость, которая была сильна и орудіями и войскомъ и которой передъ тѣмъ не могли взять большія войска. Казаки однако выбили въ ней одни ворота и спасли одно крѣпостное орудіе, 13 полевыхъ и не мало русскихъ, изъ которыхъ болѣе знатныхъ, именно: воеводу тамошняго князя Андрея Чарновскаго, ротмистровъ: Григорія Мазелевскаго и Гавріила Александровича и боярскаго сына Григорія Суходольскаго

dziesiąt domow przed samym zamkiem w ostrogu zostało, z ktorych Moskwa dobrze się bronie y na wycieczkę wypadac poczęła, iednak ze tak przełomieni, asz w zamek wpadszy, potężnie się bronili, bo za przestrogą naszych z miast pogranicznych w strzelbe się byli dobrze opatrzyli, gdy za ostrogiem po cerkwiach y dzwonicach działa, hakownice narychtowawszy y tarazy z drzewa poczyniwszy, na saniach po ulicach wożąc, bili kozaki. Nie im to przecię nie pomogło, acz nie bez szkody znaczney w ludziach krola i. m., bo Iskierce wzięto chorągwi 3 y 130 czleka y niemało inszych ubito. Zaczyn sami, co w szeregu byli, spaliwszy miasto, z zamku się mocno bronie chcieli, bo się spodziewali ludzi z zamkow inszych na odsiecz. Nie zaraz kozacy do szturm puscili, ale wprzod list od krola i. m. y

swoie poslali pisanie, napominając ich, aby się dobrowolnie poddali, nie rozlewając krwi krzescianskiej, aby zony, dzieci y maĩtnosci swe wcale zachowali. Oni, to wszystko lekce powazywszy y nieprzystoynemi się słowy targając, w powrozach do cara swego prowadzic y na grzbieciech ich do Polski y Litwy wiechac obiecowali. Zaczyn kozacy takim wzbudzeni responsem, ze czterech stron na zamek uderzyli, a nie mogąc co więcej sprawic, ze dwu stron musieli ogien w zamek założyc. Tam, kiedy iusz wszytek zamek płomien ogarnął, woleli się sami w ogien rzucac, nizeli się poddac. Y tak zamek z armatą y z ludzmi dobrze obronny, ktorego wielkie woyska przedtym dobyc nie mogły, od kozakow w niwecz obrocony. Iednę iednak bramę odbiwszy, działa burzące y 13 polnych y Moskwy nie mało rato-

они послали его королевскому величеству, какъ доказательства ихъ счастья и побѣды. Все это король принялъ милостиво.

29. Пришло извѣстie, что Кіевскій подкоморій Горностай, собравъ толпу разныхъ людей, захватилъ Черниговъ — крѣпость и городъ и сжегъ, послѣ чего множество русскихъ ушли оттуда въ другіе пограничные города. Король сильно разгнѣвался, что эти люди безъ приказа запустошили пограничный городъ и приказалъ послать имъ универсалы, чтобы къ русскимъ они относились ласково, а не сурово.

30. Со стѣны крѣпости спустилось на веревкахъ нѣсколько русскихъ, чтобы отбросить снѣгъ отъ слуховаго отверстія для выслушиванія [нашихъ] подкоповъ, чтобы вода не подрывала фундамента стѣны. Пуцкій староста, замѣтивъ это, устроилъ съ своими нѣмцами заса-

ду, изъ которой они ручнымъ оружіемъ убили 7 русскихъ; изъ нѣмцевъ одинъ раненъ не опасно въ ногу выстрѣломъ изъ гановницы. Того же дня дано знать, что 15 марта свезены орудія изъ лагеря подъ столицей въ Осиповъ.

31. Зубцовскій воевода, князь Черкасскій и нѣсколько бояръ ударили королю челомъ и съ крестнымъ цѣлованіемъ приняли подданство, прося короля взять ихъ подъ свое покровительство и запретить своевольнымъ людямъ нападать на нихъ. Король объявилъ имъ, какъ и другимъ, свою милость и назначилъ двухъ приставовъ для защиты ихъ отъ своевольныхъ людей, а если бы на нихъ осмѣлился нападать кто либо изъ волонтеровъ, то пусть дають знать гетману, который будетъ наказывать ихъ. Подъ вечеръ пріѣхалъ къ королю съ посольствомъ отъ того вой-

wali, z których eo celnieyszych kniaza Andrzeja Czarnowskiego, woiewodę tamecznego, Hrehora Mazelowskiego, Hawryła Alexandrewicza, rotmistrzow, Hrehora Suchodolskiego syna boiarskiego, znak szczęscia y zwyciestwa krolowi i. m. poslali. Wdzięcznie to wszystko krol i. m. przyjąc raczył.

29. Wiadomosc przyszła, iż p. Hornostay podkomorzy Kiiowski, zebrawszy kupe roznych ludzi, Czerniciew miasto y zamek ubiegli y spalili, skąd siła Moskiewskich ludzi do miast ukrainnych uszło, czym krol i. m. wielce obrazony, że nad rozkazanie miasto ukrainne splondrowali, poslac rozkazal uniwersaly, aby raczey clementią, nie surowoscią z temi postępowano ludzmi.

30. Spuscilo sie Moskwy kilkanascie z muru powrozami, chcąc snieg odgarnąc od dziury tey, która posłuchem była min na-

szych, żeby woda muru fundamentu nie podrywała, czego p. starosta Pucki postrzegszy, zasadzkę Niemcy uczynili, którzy z ręczney strzelby siedmi zabili, a z Niemcow ieden z hakownicy w noge nie szkodliwie postrzelon. Tegosz dnia dano znać, iż dn. 15 marca z obozu tamtego pod stolicą armatę do Osypowa sprowadzono.

31. Woiewoda Zubcowski y kniaz Cerkaski y kilka boiar krolowi i. m. czołem bili y poddanstwo pod kresnem całowaniem oddali, prosząc, aby pod obronę swą ich wziął y swowolnym ludziom niekazał ich szarpac, którym krol i. m. tak, iako inszym, laskę swą pokazał y dwu przystawow naznaczył, którzyby ich od swowolników bronili, a iesliby ich kto z woluntaryuszow smiał drapac, aby dawali znać p. hetmanowi, żeby karano. Ku wieczorowi p. Alexander Zborow-

ска полковникъ Александръ Зборовскій и съ нимъ царь Касимовскій.

Апрѣль.

1 числа. Г. Зборовскій справлялъ передъ королемъ посольство. Онъ заявлялъ о совершенной преданности королю того войска и просилъ короля оказать этому войску дѣйствительную милость и поддержку въ его нуждахъ. Отвѣтили ему подканцлеръ королевства. [Онъ сказалъ, что король] милостиво принимаетъ ихъ готовность [служить], а что касается надежнаго вспомошествованія, то обсужденіе этого [король] отлагаетъ до взаимнаго сношенія и совѣщанія. Къ вечеру вышло изъ калитки [крѣпости] нѣсколько десятковъ русскихъ, должно быть, отбрасывать снѣгъ. Нѣмцы, замѣтивъ это, кинулись къ нимъ и завязали частую перестрѣлку. Тогда же открыли съ обѣихъ сторонъ частую

пальбу и изъ пушекъ. Русскихъ только нѣсколько человекъ погибло, потому что остальные поспѣшно вѣзжали въ крѣпость, а изъ нѣмцевъ убитъ одинъ лейтенантъ.

2. У гетмана королевства было частное совѣщаніе.

3. Касимовскій царь привѣтствовалъ короля въ такомъ смыслѣ: «я, холопъ твой, пріѣхалъ на службу вашего величества и прошу нѣсколько войска, чтобы мнѣ пролить кровь на службѣ вашего величества». Король принялъ его съ великою честью и такимъ почтеніемъ, какого требовали его лѣта и санъ, потому что посадилъ его на первомъ мѣстѣ между сенаторами.

4. Ночью спустился съ крѣпости на веревкѣ стрѣлецъ, который (если можно ему вѣрить) сказалъ, что въ крѣпости сильный голодъ и уныніе, потому что отъ недостатка продовольствія уже умерло много народу,

ски pułkownik wojska tamtego w poselstwie od rycerstwa do króla i. m. przyjechał; wespół czar Kazimowski.

Aprilis.

Die 1. Odprawował p. Zborowski poselstwo przed królem i. m., oświadczając affect rycerstwa tamtego przeciwko królowi i. m. y rzeczypospolitey, a prosząc o stateczną łaskę y poratowanie do niedostatku swych, na co mu odpowiedział p. podcanclerzy coronny, wdzięcznie ich przyjmując ochotę, a o sposobie ratunku skutecznego do consultaty y zniesienia spolnego odkładając. Ku wieczorowi do kilkudziesiąt Moskwy wyszło fortką, snadz śnieg odgarnowac, co Niemcy postrzegszy, skoczyli do nich y często się ręczną strzelbą spierali. Z dział tesz z obu-

stron często bito. Zginęło Moskwy kilka tylko, bo drudzy w zamek prętko wpadli, a z Niemcow locumtenenta jednego zabito.

2. Consultatia była prywatna u p. hetmana coronnego.

3. Car Kazimowski króla i. m. witał w ten sens: „przyjechałem tu na służbę waszey kr. m. ia, chłop twoy, a proszę o ludzi co, zebych mogli krew swą na służbie w. k. mosci przelać“. Przyjął go król i. m. z wielką częścią y takim, iako lata iego y powaga osoby godna, uszanowaniem, bo go mieyscem pierwszym między pp. senatory uccił.

4. W nocy strzelec z zamku się powrozem spusił, ktory, (si credere fas est) o wielkiem głodzie y utrapieniu w zamku powiedział, bo dla defectu zywności wielkiego iusz nie mało pospolstwa pomarło, więc y powietrzem siła zginęło, ze na kazdy dzien

a kromъ того очень много его погибло и отъ повѣтрія, такъ что каждый день хоронять по 100, по 150 человекъ. Поэтому, тогда какъ прежде на каждой башнѣ караулило по 300 человекъ, теперь караулить едва по 30. Лошадей во всей крѣпости только и есть: у одного боярина 7, у архіепископа 8. Говорить онъ и то, что воевода соглашался сдать королю крѣпость, но архіепископъ не хотѣлъ допустить этого, что когда однажды миръ и воевода пришли къ нему и стали убѣждать, чтобы онъ спялъ съ себя архіерейское облачение, то онъ положилъ посохъ и обвилъ: «я готовъ перетерпѣть что угодно, но не оставлю церкви» и [сказалъ затѣмъ, что] пусть лучше изрубятъ его, а не сдаютъ крѣпости. Народъ, увлеченный этими смиренными словами, измѣнилъ свое намѣрение и, одѣвъ его опять въ архіерейскія ризы, обѣщала стоять при

немъ до смерти. Послѣ того воевода предлагалъ сдѣлать хоть вылазку: архіепископъ и на это не соглашается. Воевода для того больше всего желаетъ вылазки, чтобы вывести войско изъ крѣпости и ударить челомъ королю. Портятъ дѣло больше всего тѣ, которые передаются въ крѣпость и говорятъ, что король скоро уѣдетъ изъ подъ Смоленска.

5. Ничего не случилось.

6. Русскіе толпой выбѣжали [изъ крѣпости] по направленію къ запорожскимъ казакамъ, по остановлены были стрѣльбой и должны были возвратиться назадъ.

7. Запорожскіе казаки, которымъ въ начальники король послалъ г. Запорекаго, прислали извѣстіе, что 25 марта сожгли крѣпость Поченовъ такимъ же образомъ, какъ и Стародубъ, потому что тайно подошли къ нему и, соскочивъ съ коней, [ви-

po 100, po 150 ludzi grzeba, zaczyn co przed tym kazdey baszty po 300 pilnowalo, teraz ledwo po 30; koni we wszystkim zamku u iednego boiarzyna 7, u archiepiskopa 8, Twierdzi y to, ze y woiewoda na tym byl, aby sie zamek krolowi i. m. poddal, lecz archiepiskop dopuscic niechial, ktorego gdy sie pewnego czasu mir zebrał z woiewoda, napominając go, aby iusz zlozył z siebie odzienie archiepiskopie, položyl posoch, declarując (declarował?) się, że „wolę extrema quaecumque pati, niż cerkwie odbiegac“, y aby go sami rozsiekali, niż zamek poddać. Zwiedzieni łagodnymi słowy pospolstwo, odmienili umysł y, znowu go w szaty archiepiskopie ubrawszy, do gardł swych obiecali przy nim stać. Mowił zatum woiewoda, żeby wycieczkę iaką uczynili,—niechce y na to archiepiskop pozwolic; a woiewoda nawięccy temu wycieczki

chce, aby ludzie z zamku sprowadził, a krolowi i. m. czołem uderzył. Nawięccy ci, co się do zamku przedają, rzeczy mieszają, udając, że krol i. m. prętko zpod Smolenska odiedzie.

5. Nic.

6. Wydadła Moskwy gromada dla drevku kozakom Zaporozkim, ale prętko odstrzelani, musieli nazad.

7. Kozacy Zaporohsey, nad ktoremi Zaporski od krola i. m. był posłany starszym, do krola i. m. posłali, dając znac, iż Poczepow zamek dn. 25 martij takimże sposobem, iako y Starodub spalili, bo podszedzy tam cicho, z koni skoczyli, z ogniem y z inszemi przygotowanemi do szturmia potrzebami. Na zamek uciekli. Anceps długo była victoria, bo z rana aż do wieczora potężnie się bronili, iednak przełomwszy, a prawie

нулись] съ огнемъ и другими пригото-
 вленными орудіями. [Русскіе] убѣжа-
 ли въ крѣпость. Долгое время по-
 бѣда была сомнительна, потому что
 [русскіе] съ утра и до вечера сильно
 защищались, но наконецъ были сло-
 мапы и доведены почти до крайно-
 сти. Тогда прежде всего спустились
 съ крѣпости двое воеводъ съ прось-
 бой о помилованіи, за ними священ-
 ники, а затѣмъ весь міръ и стали
 просить пощады. Потушить огонь
 въ крѣпости нельзя было, потому что
 онъ всю ее обхватилъ, но городъ
 остался цѣль. Почепскіе воеводы,
 которыхъ Запорскій послалъ королю
 въ знакъ счастья и побѣды, говорятъ,
 что при зычитѣ крѣпости погибло
 болѣе 4,000 русскихъ. Казаковъ уби-
 то 100, ранено 200.

8. Касимовскій царь послалъ
 въ крѣпость уговаривать, чтобы сда-
 лись королю, но напрасно посылалъ.

9. Король съ рыцарствомъ былъ
 на богослуженіи.

10. Пришло извѣстіе о смерти
 гетмана того [тушинскаго] войска, князя
 Рожинскаго.

11. Передался изъ крѣпости одинъ
 русскій, который также, какъ и преж-
 ній, говоритъ, что въ крѣпости го-
 лодъ, повѣтріе и проч.

12. Г. Зборовскій отпущень съ удо-
 влетворительнымъ на все отвѣтомъ.

13. Пришло извѣстіе, что умеръ
 отъ меланхоліи г. Хруслинскій, ко-
 торый велъ въ Калугу пятигорцевъ.

14. Г. Зборовскій и другіе послы,
 бывшіе съ нимъ, уѣхали, довольные по-
 лученнымъ отвѣтомъ. Того же дня по-
 лучено извѣстіе изъ Калуги, что това-
 рищество, которое, увлекшись обѣща-
 ніями, отошло было отъ войска подъ
 столицей въ Лжедимитрію, увидѣвъ,
 что обманулось въ этихъ обѣщані-
 яхъ, возстало противъ своихъ вож-
 дей, при чемъ изрублены главнѣй-
 шіе бунтовщики Козеловскій и Бо-
 жовскій.

ad angustias redacti, woiewodowie dwaj,
 ktorzy na zamku byli, napierwey supplices
 z zamku się spuscili, za nimi popi, a za tym
 y mir wszytek, o miłosierdzie prosząc. Ognia
 iednak, który był wszytek ogarnął zamek,
 ugasic nie mogli, miasto iednak całe zostało.
 Powiedaia ci woiewodowie Poczepsey, kto-
 rych Zaporski krolowi i. m. na znak szczę-
 scia y zwyciestwa posłał, że więcey nisz
 4,000 Moskwy w obronie zginęło; kozakow
 100 zabito, 200 rannych.

8. Czar Kazimowski pisał do zamku, na-
 pominaiać, aby się krolowi i. m. poddali, ale
 darmo.

9. Na nabozenstwie krol i. m. z rycerst-
 wem.

10. Przyszła wiadomosc, że kniaz Rozyn-
 ski, hetman woyska tamtego, umarł.

11. Przedał się Moskwicin z zamku, kto-
 ry o takinze głodzie, powietrzu etc., iako y
 pierwszy, powieda.

12. Odprawiono p. Zborowskiego z dos-
 tatecznym na wszytko responsem.

13. Wiadomosc przyszła, isz p. Chruslin-
 ski, który petyorce (petihorce?) do Kalugi
 prowadził, z melankoliey umarł.

14. Odiechał p. Zborowski y inszy posło-
 wie przy nim z contentatią. Tegosz dnia da-
 no znać z Kalugi, isz towarzystwo, które
 z woyska tamtego, co pod stolicą było, do Dy-
 mitra się tego zmysłonego byli udali, zwie-
 dzieni obietnicami, a na nich się oszukaw-
 szy, tumult na wodzow swych uczynili, w kto-
 rym Kozelowskiego y Bozowskiego, buntow-
 nikow naprzednieyszych, rozsiekali.

15. Передался изъ крѣпости одинъ русскій, который дастъ свѣдѣнія, противныя тому, что говорили передавшіеся недавно передъ тѣмъ.

16. Велижскій староста далъ знать, что Бѣльскій воевода и его войско, которые почти полгода сидѣли въ осадѣ, будучи не въ состояніи долѣше защищать крѣпость (потому что изъ 16,000, запершихся въ ней, осталось не много болѣе 4,000), вступили съ нимъ въ переговоры. Къ этому побудили ихъ отчасти голодъ и нужда, отчасти убѣжденія нѣкоторыхъ русскихъ бояръ, заявившихъ королю свое вѣрноподданничество. 13 апрѣля, они принесли присягу на вѣчное подданство, при чемъ включено было имя и королевича Владислава, сдали королю крѣпость съ пушками и себя. Староста Велижскій и нѣкоторые изъ рыцарства утвердили присягой съ своей стороны условленные съ ними пункты. Такимъ образомъ, счастливо возвра-

щено то, что за сто лѣтъ отторгнуто было отъ королевскихъ владѣній.

17. Тѣ запорожскіе казаки, надъ которыми былъ начальникомъ г. Богусевскій, дали знать, что г. Богусевскій послалъ въ Новгородокъ пространное письмо отъ имени короля, убѣждая русскихъ безъ кровопролитія передать королю крѣпость и сдаться самимъ. Они съ благодарностію приняли письмо и изъявили желаніе сдаться. Не желая откладывать этого на долго, Богусевскій, посоветовавшись съ старшимъ полковникомъ Гунченкомъ и со всѣмъ рыцарствомъ, и не обращая вниманія на свое здоровье и дурныя дороги (во многихъ мѣстахъ пришлось плыть) двинулся 29 марта съ 3,000 человекъ къ Новгородку. 13 [30?] марта они остановились въ 1¹/₂ мили отъ него, захватили стражу, поймали нѣсколько стрѣльцовъ и вмѣстѣ ихъ пачальника боярскаго сына, и узнавъ отъ нихъ, что въ

15. Moskwićin się z zamku przedał, który przeciwnie daie wiadomosci tym, którzy blisko się wprzod przedawali.

16. Dał znac p. starosta Wieliski, isz woiwoda Bielski z ludzmi, którzy blisko pułroczu w oblężeniu byli, iusz nie mogąc dłużej samku bronie (bo od 16,000 ludzi, którzy się byli w zamku zawarli, cos nad 4,000 z nich zostało) do tractatow z p. starostą Wieliskim przystąpili, pobudzeni do tego częścią głodem y uciskiem, częścią perswaziami boiar niektórych Moskiewskich, którzy krolowi i. m. wiarę y poddanstwo oddali, y dn. 13 aprilis przysięgę na wieczne poddanstwo z dokładem krolewicza i. m. Władysława wykonali, zamek z armatą y siebie samych krolowi i. m. poddali, którym tesz od p. starosty Wieliyskiego y od niektórych

z rycerstwa umowione pacta są poprzysiężone. I tak, co ode 100 lat, fortunnie, od panstw i. k. mosci oderwane, recuperowali.

17. Kozacy Zaporohscy, nad ktoremi p. Boguszewski starszym był, dali znac, isz p. Boguszewski posłał do Nowogrodka szerokie pisanie od krola i. m., napominając ich, aby bez krwie rozlania siebie y zamek krolowi i. m. podali. Oni to wdzięcznie przyjąwszy, z chęciami swemi ku poddaniu się ozwali; a nie chcąc tego w długą odkładac, namowiwszy się z Hunczenkiem starszym pułkownikiem y wszystkim rycerstwem, 3,000 woyska dn. 29 martii ruszyli się ku Nowogrodku, ani na swe zdrowie, ani na złe drogi (bo na wielu mieyscach przyszło pływac) nie respectuiąc, dn. 13 martij w 1¹/₂ mil od miasta stanąwszy, zaskoczyli straz ich, y strzelcow

крѣпость уже собрался народъ изъ деревень и изъ города, чтобы тѣмъ сильнѣе защищаться, послали къ русскимъ убѣждать, чтобы сдались добровольно или вступили въ переговоры. Затѣмъ 31 марта, казаки подступили къ крѣпости и къ городу въ строю, какъ бы идя въ сраженіе, и стали. Изъ крѣпости выслали нѣсколько знатнѣйшихъ членовъ въ заложники. Послѣ того Богусевскій съ старшимъ полковникомъ Гунченкомъ и съ нѣкоторыми другими полковниками отправился къ самой крѣпости. Къ нимъ вышли воеводы на переговоры. Прежде всего они предложили, чтобы [наши] дали присягу въ томъ, что они, ихъ жены, дѣти и все имущество будутъ невредимы. Богусевскій принялъ это условіе. Съ своей стороны воеводы, бояре, дворяне и весь народъ приняли подданство на имя королевича

Владислава и, избравъ изъ среды себя одного воеводу Михаила Карпова, [нѣсколько] боярскихъ сыновей, старшихъ казаковъ и стрѣльцовъ, послали къ королю вмѣстѣ съ казачьими послами. Наши нанли въ Новгородѣ: пушекъ 24, пищалей 100, ядеръ большихъ 430, меньшихъ 400, пороху 4 бочки, пуль свинцовыхъ къ пищалямъ 2,000. Король милостиво принялъ все это и казакамъ обѣщалъ награду, а сдавшимъ—милость.

18. Царь Касимовскій, воеводы, бояре и другіе русскіе, находящіеся при королѣ отправили одного барабанщика въ крѣпость съ письмами, въ которыхъ убѣждали осажденныхъ прекратить кровопролитіе, не брать на свою душу тѣхъ, которые умираютъ съ голоду, и сдать королю крѣпость. При этомъ они увѣдомляли ихъ, что Бѣлая, Новгородскъ,

kilka z synem boiarskim, starszym nad strażą, ułapili, a dowiedziawszy się od nich, że się iusz do zamku ze wsi y miasta skupili, aby się tym potężniey bronili, posłali do nich, napominając, aby się dobrowolnie poddali, albo do tractatow przystąpili. Pozwolili tedy na tractaty y dwu synow boiarskich posłali. Zaczyn kozacy, dn. 31 martij, podciągnąwszy pod zamek y miasto w szyku, iako do potrzeby, stanęli. Wysłali z zamku w zamiarę kilku przedniyszych. Zaty m p. Boguszewski iechał pod zamek samy z Hunczenką, starszym pułkownikiem, y z kilką inszych pułkownikow, do ktorego woiewodowie wyszli na tractaty. To naprzod podali, aby przysięgę uczynili, że oni iako z zonami, dziecmi y ze wszystką majątnością zostaną. Przyjął tę conditią Boguszewski. Wzajemnie woiewodowie, boiarowie, dworzanie y wszystko pospolstwo na imię krolewicza i. m. Władysła-

wa poddanstwo oddali, a obrawszy z posrodka siebie iednego woiewodę, Mihała Karpow (Karpowa?), synow boiarskich y starszych kozakow y strzelcow, do krola i. m. z posłancami kozackimi posłali. Zastali dział wszytkich w Nowogrodku 24, hakownic 100, kul wielkich dzielnych 430, mnieyszych 400, prochu bezek 4, kul hakowniczych ołowianych 2,000, co wszystko krol i. m., wdzięcznie przyjąwszy, tak kozakom nagrodę, iako tym, ktorzy się poddali, łaskę ofiarował.

18. Bębennistę iednego car Kazimowski, woiewodowie, boiarowie y insza Moskwa, przy krola i. m. będącey (będące?) do zamku z listami posłał (posłali?), napominając, zeby iusz krwie rozlania uiegli, zeby tych, ktorzy tam głodem umieraia, na swą duszę niebrali, zeby zamek krolowi i. m. poddali, przypominając, że Biała, Nowogredok, Starodub, Poczepow, Czerniehow y inszych nie

Стародубъ, Почеповъ, Черниговъ и не малое число другихъ крѣпостей уже находятся въ рукахъ короля, что воеводы ихъ пришли ударить королю челомъ и заявить ему свое вѣрноподданничество. Русскіе вышли изъ воротъ, приняли письма и попочивали барабанщика медомъ; затѣмъ они строго запретили ему приходить съ подобными письмами.

19. Приѣхалъ къ королю татарскій гонецъ, отдалъ грамоты отъ царя и объявилъ, что идетъ великій посоль.

20. Львовскій подстолий Домарацкій отправленъ въ Бѣлую къ запорожскимъ казакамъ (которые послѣ того, какъ Бѣлая сдалась, хотѣли тиранить и мучить ея жителей и приказали мѣщанамъ разложить между собою 15,000,000 [?] рублей, а на Велижскаго старосту и на людей короля задумывали напасть за то, что не допускали ихъ до этого) съ по-

рученіемъ наказать зачинщиковъ этого бунта, укротить своеволие казачковъ и приказать имъ непременно идти къ Можайску. При этомъ ему поручено объявить отъ имени короля Велижскому старостѣ за труды при взятіи крѣпости, и всему рыцарству за мужество при осадѣ благодарность, а сдавшимся—милость короля и увѣреніе въ ихъ безопасности и ненарушимости ихъ вѣры, имущества и достатковъ. Того же дня король послалъ приказы запорожскимъ казакамъ, какъ тѣмъ, которые взяли Стародубъ, такъ и тѣмъ, которые взяли Почеповъ, чтобы они до окончательнаго рѣшенія короля касательно этихъ городовъ, Стародубъ сдали Залѣскому, а Почеповъ Мстиславскому подкоморію.

21. Въѣхалъ въ лагерь короля великій татарскій посоль. Того же дня Саноцкій староста получилъ изъ

mało zamkow iusz w ręku krola i. m. z ktorych wojewodowie do krola i. m. czołem biiąc, z wiernym poddaustwem swym przyszli. Wyszli do niego przed bramę, listy przyięli y samego miodem częstowali, surowo mu potym rozkazali, zeby więcej z takimi listami nieprzychodził do nich.

19. Gonicc Tatarski do krola i. m. przyiechał, listy od cara oddał, a o wielkim posle powiedzial.

20. P. Domorackiego, podstolego Lwowskiego, poslano do Białey z instructią krola i. m. do kozakow Zaporohskich (ktorzy tam, gdy się iusz Biała poddała tyranstwa, mordy chcieli czynic, szacowac się mieszczanom na 15,000,000 (?) rubli kazali, a na p. starostę Wielyskiego y na ludzie krola i. m., ze im tego dopuscic niechcieli, następować myslili) zeby pryncypałow tych buntow karali y tę ich swąwolą pohamował, a pod Mo-

zaysk koniecznie isc rozkazal; przytym zeby p. starostę Wielyskiego, ktory w dobywaniu zanku pracowal y rycerstwa wszyskiego, ktore in obsidione trwało, statecznosc wdzięcznie imieniem krola i. m. przyiał, a tym, ktorzy się poddali, łaskę krola i. m. opowiedzial y assecurował ich w bezpieczenstwie zdrowia, religiey, maigtnosci y dostatkow. Tegosz dnia uniwersały do kozakow Zaporohskich, tak tych, co Starodub, iako y Poczepow wzięli, posłał krol i. m. zeby Starodub Zaleskiemu, a Poczepow podkomorzemu Mscislawskiemu do dalszey krola i. m. resolutiey oddali.

21. Posel wielki Tatarski do obozu krola i. m. przyiechał. Tegosz dnia p. starosta Sanocki wziął pewną wiadomosc z Kalugi, isz Dymitr ten nowy zyczy sobie łaski y baczenia i. k. mosci y aby go krol i. m. pod opieckę swoię wziął, iednak, z głupstwa-li, z

Калуги вѣрное извѣстіе, что тотъ новый Димитрій желаетъ, чтобы король показалъ ему вниманіе и милость и взялъ его подъ свое покровительство; однако по глупости или по гордости онъ желаетъ быть предвареннымъ объ этомъ черезъ посольство отъ короля. Между прочимъ, въ письмахъ оттуда говорится, что дѣла его въ плохомъ положеніи, потому что разбѣды изъ Москвы подѣзжаютъ подъ самую Калугу, что людей при немъ мало, что русскимъ онъ тоже не довѣряетъ и, какъ кто-то оттуда написалъ, его счастье и жизнь держатся одною лишь милостию божіею.

22. Г. Дуниковскій далъ знать г. гетману, что нѣсколько десятковъ бояръ [боярскихъ дѣтей] вышли изъ Можайска въ деревни, въ которыхъ нами пахолики собирали фуражъ, и, не оставъ ихъ, изрубили крестьянъ. Потомъ [онъ] добылъ языка и узналъ, что Скопинъ былъ въ Москвѣ съ значительнымъ войскомъ и что онъ

идеть къ Можайску, желая туда перенести главный театръ войны. Ночью, того же дня Пуцкій староста, будучи на форпостахъ у стѣнъ крѣпости, сталъ разговаривать съ русскими о сдачѣ крѣпости. Съ нимъ разговаривалъ самъ воевода (его по голосу узналъ одинъ изъ передавшихся изъ крѣпости) и, съ величайшимъ почтеніемъ произнося имя короля, спрашивалъ: «скоро ли уѣдетъ отсюда вашъ свѣтлѣйшій, сіятельный король? Мы имѣемъ достовѣрное извѣстіе, что онъ въ скоромъ времени отправится отсюда».

23. Татарскій посоль справлялъ посольство обычнымъ порядкомъ. Онъ привезъ перемирную грамоту, которую далъ покойный царь Казигирей, подарилъ королю коня отъ имени царя, предложилъ вѣрную дружбу, просилъ дать обычные упоминки и благодарилъ за то, что король изволилъ обѣщать черезъ прежняго посла сдержать своеволие казаковъ

pychy-li, chce krola i. m. poselstwem anticipari; a inter cetera to w tych listach iest, ze we zlych terminach rzeczy iego, bo czatą asz pod samę Kalugę z Moskwy podbiegają, a ludzi przy nim bardzo mało; Moskwie tesz nie ufa, a iako ieden napisał, na samey tylko łasce Bozey szczęście y zdrowie iego zawisło.

22. Dał znac p. Dunikowski p. hetmanowi, isz boiarow kilkadziesiąt z Mozayska wyszło do derewni, w ktorych pacholikowie naszymy zasięgali zywnosci, tam nie zastawszy pacholikow, chłopy wysiekli. Dostali potym ięzyka, isz Skopin na Moskwie był z ludem nie małym, ku Mozaysku następuie, chcąc sedem belli pod Mozaysk przeniesc. Teyze noc y p. starosta Pucki, na posłuchach pod

murami będąc, mowę zaczął z Moskwą o poddaniu zamku. Tam sam woiewoda z nim (bo go z głosu Moskwiczin ieden, ktorzy się z zamku przedał, poznał) honorificentissime imię krola i. m. wspominając, mowił y pytał: „rychło-li najasnieyszy, oswiecony krol wasz stąd odiedzie, bo mamy pewną wiadomosc, ze prętko stąd ma się ruszyć“.

23. Poseł Tatarski more solito odprawował poselstwo, list przymierzny, iaki nieboszczyk Kazigierey car dał, przysłał, konia od cara krolowi i. m. darował, przyiazn stateczną ofiarował, o upominki zwykłe prosił, a dziękował, ze (przez?) pierwszego posła krol i. m. obiecac raczył pohamowac kozackie swowolenstwo y panstwo Tatarskie od najazdow wyzwolic.

и оградить татарскія владѣнія отъ ихъ наѣздовъ.

24. Было частное совѣщаніе, на которомъ Саноцкому старостѣ дозволено ѣхать въ Калугу и уговаривать своего зятя Димитрія, чтобы онъ искалъ милости и вниманія короля.

25. Саноцкій староста уѣхалъ.

26. Получено извѣстіе, что тотъ Димитрій вторично и открыто вѣнчался въ Калугѣ съ царицей. Того же дня стали поговаривать о смерти [царя] (*) Шуйскаго.

27. Получено извѣстіе, что Скопинъ съ Чеметомъ [Шереметьевымъ] находится въ столицѣ и что онъ распустилъ свое войско, съ тѣмъ однако условіемъ, чтобы все оно собралось, какъ только пойдетъ трава. Того же дня король далъ должность подскарбія королевства Варшавскому кастеляну г. Варшевицкому, ко-

торый тутъ же, въ присутствіи сенаторовъ принесъ присягу.

28. Ничего не случилось.

29. Г. Слизень отправился въ столицу [Москву] съ письмами короля къ боярамъ и къ Шуйскому, въ которыхъ они приглашались открыться съ королемъ переговоры.

Май.

1 числа. Одинъ гайдукъ хотѣлъ передаться въ крѣпость, но, когда онъ пробирался тайкомъ къ стѣнамъ ея, то нѣмцы замѣтили его и схватили. Нѣкоторые думали, что онъ нанялся снести туда письма, но при немъ не могли ничего найти кромѣ лоскутка бумаги въ шабельтасѣ, писаннаго по-русски и безъ начала и безъ конца, — какая то опись вещей въ крѣпости. Онъ и на пыткахъ ни въ чемъ не сознался, однако на страхъ другимъ приказано его повѣсить.

24. Consultatia była prywatna, w ktorej p. staroscie Sanockiemu pozwolono do Kalugi iechac, aby szwagra swego Dymitra do tego wiodł, zeby łaski y baczenia krola i. m. ządał y szukał.

25. P. starosta Sanocki wyiechal.

26. Wiesc przyszła, ze Dymitr ten powtore publice slub z carową brał w Kaludze. Tegosz dnia y o smierci Suyskiego powiedac poczęto.

27. Wiadomosc przyszła, isz Skopin z Czemetem na stolicy. iest, woysko swe rozpuciwszy, tym iednak sposobem, zeby, gdy trawa nastanie, wszyscy w kupie byli. Tegosz dnia p. Warszawickiemu casztellanowi Warszawskiemu podskarbstwo coronne krol i. m. conferował, który zarazem in senatu przyięg oddał.

28. Nic.

29. P. Sklezen z listami krola i. m. do stolice do boiar y Suyskiego iechał, perswadiuąc, aby do tractatow z kroleм i. m. przystąpili.

30. Nic.

Maius.

Dnia 1. Hayduk ieden chciał się do zamku przedac, lecz gdy się pod mury przekradał, Niemcy, postrzegszy, porwali go. Rozumieli niektorzy, ze przenaięty z listami tam szedł, ale nic nie mogli przy nim nalesc, oprócz kartki iedney Ruskim ięzykiem pisanej w szabeltasiе, y to ani początku, ani konca nie było, tylko inventarz z zamku, który y na pytkach potym przyznac się nie chciał, iednak ad tenorem (timorem?) drugich, kazano go obiesic.

(*) См. ниже подъ 3 числомъ мая.

2. Велижскій староста даль знать въ королевское войско, что изъ Ржева пришло извѣстіе, что Скопинъ и Василій Шуйскій дѣлали у столицы примѣрное сраженіе, что дѣло дошло до серьезной битвы и что съ обѣихъ сторонъ пало не мало людей.

3. Г. Казановскій даль знать изъ Царева-Займища, что слухъ о смерти царя Шуйскаго возобновился. Извѣщаетъ онъ также, что Зборовскій принялъ такое рѣшеніе: если то войско [тушинское] приметъ предложенныя королю условія и перейдетъ къ нему на службу, то соединить съ нимъ свои силы и попытаться или наѣздомъ взять Можайскъ или приступомъ, взявъ изъ Осипова пушки, которыя были въ лагерѣ подъ столицей.

4. Передался изъ крѣпости одинъ русскій и говорить, что изъ числа нѣсколькихъ сотъ стрѣльцовъ, бывшихъ въ крѣпости, осталось едва ли 100, что много боярскихъ дѣтей по-

мерло и теперь умираетъ частію отъ голода, частію отъ повѣтрія, что если бы король остался здѣсь еще съ четверть года, то крѣпость очень обезсилѣла бы, что русскихъ задерживаетъ [отъ сдачи] архіепископъ, который говоритъ, что [защищаясь], они умрутъ честно. Говоритъ онъ также, что когда вскрывалась рѣка, то двое пробрались въ крѣпость съ письмами отъ Шуйскаго, поэтому гетманъ приказалъ перегородить [?] рѣку.

5. Велижскій староста даль знать, что люди Скопина, — одни на стругахъ по Волгѣ, а другіе сухимъ путемъ подошли ко Ржеву и нечаянно напали на бывшихъ тамъ запорожскихъ казаковъ. Казаки, бывшіе на той сторонѣ Волги, во-время оглядѣлись, зажгли посадъ и ушли въ крѣпость, а другіе, пребывавшіе въ безопасности, были побиты. Казаки навѣрное не знаютъ, что это за люди. Иные говорятъ, что это пришли

2. Dał znac p. starosta Wieliski do wojska krola i. m., isz ze Rzowa taka przysła wiesc, ze Skopin z Wasilem Szuyskiem pod stolicą harc zwodził, że do znaczney bitwy przyszło, y niemało z obu stron legło.

3. P. Kazanowski z Carowego-Zamiescicia dał znac, ze znowu o smierci Suyskiego cara powtorzyła się wiesc. Oznaymuie y to, ze p. Zborowski uczynił takie postanowienie: iesli wojsko tamto conditę, ktore im krol i. m. podał, przyimie y iusz na stronę krola i. m. słuzyc będzie, chcą abo czatą, unitis viribus, o Mozaysk się kusie, albo armaty dostawszy z Osypowa, ktora w obozie pod stolicą była, szczęscia probowac.

4. Przedał się Moskwin z zamku, ktory powieźdzał, ze od kilku set, ktorzy w zamku byli, strzelcow ledwo 100 zostało, y siła dzieci boiarskich częscia głodem, częscią po-

wietrzem pomarło y codzien mrze, zaczym iesliby ieszcze tu krol i. m. czwierc roku zetrwał, bardzo by zamek oslabiał; iednak archiepiskop ich trzyma, powieźdaiąc, ze dobrze pomrą. Powieźda y to, ze na tey rezolutiey rzeki dwa z listy od Suyskiego przekradli się, przeto im hetman rzekę kazał zawrzec.

5. P. starosta Wieliski dał znac, isz ludzie Skopinowi, iedni strugami drudzy („) po Woldze, drudzy ładem do Rzowa podeszli y niespodzianie napadli na kozaki Zaporoskie, ktorzy tam byli. Postrzegszy się ci, co z drugiey strony Wolgi byli, posadę zapaliwszy, do zamku uszli, drudzy ubezpieczeni pobici. Wieździec nie mogą doskonale, co to za ludzie y czyi. Ci powieźdaią, ze Niemcy, ktorzy przy Skopinie byli, czatą podeszli. Wieździeli y przedtym o nich kozacy, iakosz

изгономъ нѣмцы, бывшіе съ Скопинымъ. Казаки и прежде имѣли объ нихъ извѣстіе и отправили противъ нихъ 2,000 войска, но это войско гдѣ то стало пьянствовать, и нѣмцы обошли ихъ. Говорятъ, что идетъ большое войско; поэтому король приказалъ нѣсколькимъ ротамъ отправиться въ Бѣлюю на помощь къ Велижскому старостѣ.

6. Тишина.

7. Данъ отвѣтъ татарскому гонцу.

8. Въ королевскій лагерь пріѣхалъ изъ Бѣлой воевода съ нѣсколькими боярами. Съ ними пріѣхалъ Львовскій подстолій, который наказалъ въ Бѣлой своевольныхъ казаковъ.

9. На слѣдующій день подстолій привѣтствовалъ короля, поздравлялъ съ счастливымъ ходомъ дѣлъ и высказалъ пожеланіе, чтобы скоро окончилось это предпріятіе. Того же дня отпущенъ татарскій посоль.

10. Русскіе опять звали нашу поч-

ную стражу на переговоры, обѣщая подъ крестнымъ цѣлованіемъ не стрѣлять. Поручикъ Брацлавскаго воеводы подѣхалъ къ самымъ стѣнамъ, сталъ говорить, что Бѣлая сдалась, и что тамашній воевода пріѣхалъ къ королю, и убѣждалъ Смольнянъ сдаться королю по примѣру тѣхъ. Русскіе не хотѣли вѣрить ни тому, что сдалась Бѣлая, ни тому, что пріѣхалъ воевода, и просили показывать имъ воеводу, послѣ чего разошлись, ничего не сдѣлавши.

11. [Наши] начали строить мостъ черезъ Днѣпръ.

12. Получено извѣстіе о раздорѣ въ войскѣ, бывшемъ подъ столицей. Большая часть его ушла оттуда, именно, пятигорцы и полкъ г. Сапѣги, которому наши больше всего удивляются, такъ какъ онъ во все это время держалъ сторону короля. Лучшіе изъ военныхъ остались однако на сторонѣ короля, довольству-

2,000 woyska przeciw im byli posłali, lecz gdy się oni pīanstwem gdzieś zabawili, minęli ich Niemcy. Powiedaiaę o wielkim woysku, zaczym krol i. m. kilkom rot na posilek p. staroscie Wieliyskiemu do Bialej isc rozkazal.

6. Cicho.

7. Odprawion goniec Tatarski.

8. Przyjechał woiewoda z Bialej do obozu krola i. m. z kilka boiar, z ktoremi y p. podstoli Lwowski, skarawszy kozakow swowolnych.

9. Nazaiutrz krola i. m. wital, winszuiac szczesliwego spraw i. k. mosci powodzenia y prętkiego tey impresy effectu. Tegosz dnia posła Tatarskiego odprawiono.

10. Wołala znowu Moskwa na straz naszę nocną, aby do nich na gowor przystapili, pod chresnem całowaniam obiecuiac nie strze-

lac. Iechał tedy porucznik p. woiewody Braclawskiego asz pod same mury. Tam począł im powiedac, ze się Biała poddała y woiewoda tamedzny przyjechał do krola i. m., zaczym perswadował im, aby się oni przykładem ich krolowi i. m. poddali. Niechcieli wierzyć ani o Bialej, ani o woiewodzie, ale prosili, aby im woiewodę ukazono, zaczym, re infecta, rozeszli się.

11. Most na Dnieprze budowac poczęto.

12. Danó znac o rozerwaniu woyska, ktoreę pod stolicą było, ktorego więtsza część poszła, mianowicie petyhorcy y pułk p. Sapihy, czemu nabardziej się naszy dziwuia, bo przez wszystkie ten czas expeditiey przy krolu i. m. trwał. Co celniejszy przy krolu i. m. zostali, contentuiac się conditiami od krolu i. m. podanemi, mianowicie: z pułku i. m. p. Zborowskiiego chorągwi 6 usarskich; rota nieho-

ясь предложенными королемъ условіями, именно: 6 гусарскихъ хоругвей изъ полка г. Зборовскаго; рота покойнаго князя Рожинскаго; рота покойнаго Вильковскаго; часть роты г. Бобовскаго; весь полкъ Андрей Млоцкаго; рота г. Рудницкаго; рота г. Мархоцкаго. Каждый часъ мы ожидаемъ отъ нихъ пословъ къ королю.

13. Дано знать, что умеръ Скопинъ Шуйскій, отравленный женой Дмитрія Шуйскаго. Когда Скопинъ выѣзжалъ въ Москву, то его встрѣчали съ хлѣбомъ — солью и съ подарками — весь міръ, люди посадскіе и бояре. Василій Шуйскій, оскорбленный этимъ, послалъ сказать ему, чтобы, не забывая въ свой домъ, сейчасъ же пріѣхалъ въ крѣпость. Скопинъ сдѣлалъ такъ. Царь встрѣтилъ его такими словами: «благодарю тебя за вѣрную, хорошую службу мнѣ и моему государству, но не

благодарю за то, что хочешь лишить меня царства». Скопинъ отвѣчалъ ему: «о царствѣ я не думаю, но совѣтую тебѣ оставить жезлъ и управление государствомъ, потому что счастье не благоприятствуетъ твоему правленію и смятеніе не прекратится, пока мы не выберемъ себѣ государя царской крови». Василій остался доволенъ отвѣтомъ и сказалъ: «я охотно положу царскій посохъ, только выгони Литву изъ всей Россіи; тогда вамъ будетъ воля избирать государемъ, кого хотите». Потомъ жена Дмитрія Шуйскаго отравила его на крестинахъ, — какимъ образомъ, это еще неизвѣстно; но двое бояръ, предавшись нашимъ въ Можайскѣ, сказали, что онъ болѣлъ двѣ недѣли и не могъ оправиться. Послѣ его смерти прислана была въ Можайскіе богадѣльные дома милостыня и звонили въ колокола, чего у русскихъ [въ подобныхъ случа-

szczyka kniazia Rozynskiego; rota nieboszczyka Wilkowskiego; fragment rotы p. Bobowskiego; pułk wszytek p. Andrzeia Młockiego; rota p. Rudnickiego; rota p. Marchockiego, od których posłów do krola i. m. co godzina wyglądamy.

13. Dano znac, isz Skopin Suyski otruty umarł od zony Suyskiego Dymitra, który gdy do Moskwy przyjeżdzał, mir wszytek, posadzczy ludzie y boiarowie z chlebem, solą y upominkami potykali go, czym Suyski Wasil urazony posłał do niego, aby zaraz, w swym niebyswajac dworze, na zamek iechał. Uczynił to. On go tam czar w te słowa wital: „dziękuję tobie, zes mnie y panu (państwu?) memu wiernie y zyczliwie służył, ale za to nie dziękuję, ze carstwo ze mnie chcesz ziąć“. Odprawiedział mu Skopin: „ia o carstwie hie myślę, ale to tobie radzę, abys po-

soch y regiment z tego państwa z siebie słożył, gdysz przeciwne widzisz szczęście panowaniu twemu, ani te tunulty ustają, asz ze krwi krolewskiej pana obierzem sobie“. Contentował się tym Wasil y to rzekł: „bardzo ia rad posoch położę, iedno Litwę ze wszytkiej Moskwy wyzeń; potym będzie wam wolno obrac, kogo zechcecie“. Potym go zona Dymitra Szuyskiego na krzczinach otruła, iakim sposobem, ieszcze nie wiedziec, ale o tym boiarowie dway (którzy się do naszych z Mozayska przedali) powiedzieli, ze dwie niedzieli chorzawszy, nie mogli się ratowac. Iakosz po smierci iego eleemosinę do szpitalow Mozayskich przysłano y we dzwony w Mozaysku nad zwyczaj Moskiewski bito. Powtorzył tego p. Slizien, ktorego pp. senatorowie do dumnych boiar Moskiewskich posłali, czyniac otuchę dobrą fortunney po-

ял] не бываетъ. Этотъ разсказъ повторилъ и г. Слизень, посланный сенаторами къ Московскимъ боярамъ. Слизень высказываетъ надежду, что получить благоприятный отвѣтъ на свое посольство. Послѣ смерти Скопина русскіе раздѣлились на три партіи: одни не знаютъ, чего держаться; другіе явно доброжелательствуютъ королю; нѣкоторые держатся Шуйскаго.

14. Пришло извѣстіе, что наши пахолики, отправившіеся воевать изгомъ, захватили городъ Рославль и затѣмъ зажгли часть тамошней крѣпости, которая хорошо была вооружена пушками, и добыли ее посредствомъ переговоровъ. Того же дня привели къ королю бояръ изъ Можайска, передавшихся намъ.

15. У г. гетмана былъ военный совѣтъ, на которомъ сенаторы совѣщались съ ротмистрами. Къ вечеру пріѣхали послы отъ того ры-

царства, которое перешло на сторону короля. Съ ними прибылъ и г. Заруцкій.

16. Эти послы отправляли свое посольство въ публичномъ засѣданіи. Сущность ихъ посольства была слѣдующая: они повергаютъ передъ престоломъ короля свои прежнія заслуги и преданность; напоминаютъ объ обѣщаніи короля, именно, объ обѣщаніи дать имъ 100,000 зл.; просятъ признать ихъ службу съ новаго года и благодарятъ, что она уже засчитана съ 6 апрѣля царвнѣ съ службой всѣхъ отрядовъ; заявляютъ, что принимаютъ обезпеченіе на Московскомъ государствѣ уплаты за выслуженное время; просятъ, чтобы обезпеченіе столовыми имѣніями короля уплаты и за прошедшія двѣ четверти ихъ службы утверждено было на сеймѣ согласіемъ всей рѣчи-посполитой; наконецъ просятъ, чтобы, когда Богъ дастъ, король овладѣтъ

selstwa swego odprawy. Po smierci Skopina na troje się rozdzielili: iedni nie wiedzą, czego się chwycić, drudzy aperte krolowi i. m. zyczą, niektorzy przy Suyskim stoją.

14. Wiadomosc przyszła, iż pacholikowie naszymy, ktorzy na czatę byli poszli, Rosław ubiegli miasto. Częsc zapaliwszy zamku, dobrze strzelbą obwarowanego, przez tracatę dostali. Tegosz daia boiarow tych, co się z Mozayska przedali, do krola i. m. przyprowadzono.

15. U p. hetmana consilium bellicum było, na ktorym pp. senatorowie z pp. rotmistrzami consultowano. Ku wieczorowi poslowie od rycerstwa tamtego, ktore do krola i. m. się przywięzalo, przyiechali y z nimi p. Zarzucki.

16 In publico consensu odprawowali poselstwo swe ci poslowie, ktorego summa ta

jest: przeszłe zasługi swe y przeszłe chęci pod maiestat krola i. m. oddaia; upominaia się obietnice krola i. m. y mianowicie złott. 100,000; proszą, aby im służbę od nowego lata przyznano, a dziękuią, że a die 6 aprilis słusnie im idzie służba, rowno ze wszystkim woyskiem krola i. m.; contentuią się assecuratią na panstwie Moskiewskim na swe zasłuzone; proszą, aby na seymie consensum wszystkiey rzeczypoşolitey na dobrach stolu krolewskiego assecuratią za dwie cwierci przeszłe mieli; nakoniec proszą, aby im wprzod, gdy, da Bog, carstwo krol i. m. osiedzie, nagroda z tego panstwa Moskiewskiego szła. W liczbie się kładą nm. 3,000. Przytym zaraz p. Zarzuckiego commendowali krolowi i. m. Tegosz dnia z czaty Rosławskiej przyprowdzili kilka osob y wojewodę Rosławskiego do obozu, bo pacholikowie roznych

царством [Московским], прежде всего награждена была их служба изъ средствъ Московскаго государства. Свое войско они показываютъ въ числѣ 3,000. Тогда они сейчасъ же представили королю г. Заруцкаго. Того же дня пахолики, ходившіе изгонюмъ на Рославль, привели въ лагерь рославльскаго воеводу и нѣскольکو другихъ русскихъ. Эти пахолики собрались изъ разныхъ ротъ королевскаго войска въ числѣ около полуторы тысячи, составили изъ себя отрядъ, избрали себѣ начальникомъ... [пропускъ], отправились къ Рославлю необычными дорогами и неожиданно подошли къ нему. Русскіе, увидѣвъ ихъ, вышли противъ нихъ изъ города въ числѣ нѣсколькихъ сотень, чтобы вступить съ ними въ бой, въ который и вступили, но наши опрокинули ихъ. Послѣ того русскіе стали защищаться изъ города, къ которому наши пошли на приступъ. Первый приступъ былъ неудаченъ; во второй наши—одни вырубилы во-

рота, другіе зажгли острогъ и съ четырехъ сторонъ ворвались въ городъ. Устрашенные русскіе сами зажгли часть города и стали уходить въ крѣпость. Наши на ихъ плечахъ ворвались на крѣпостной мостъ, но дальше не могли идти. Послѣ того наши собирались опять идти на приступъ, но русскіе изъ крѣпости закричали, что хотятъ вести переговоры, на что наши согласились. Обѣ стороны дали одна другой заложниковъ, заключили договоръ и крѣпость сдалась на имя его королевскаго величества.

17. Представленъ былъ королю Рославльскій воевода, принявшій вмѣстѣ съ миромъ подданство и цѣловашій крестъ.

18. Изъ крѣпости переданъ одинъ русскій, который говоритъ, что въ крѣпости голодъ и повѣтріе такъ велики, что послѣ русской пасхи умерло 14,000. Сказанное имъ соглашается съ показаніями всѣхъ другихъ, прежде передавшихся.

rot wojska krola i. m. do kilkunastu set zebrawszy, porządek między sobą postanowiwszy, a za wodza (пропускъ) obrawszy, drogami niezwyčajnymi nad spodziewanie pod Rosław podeszli. Postrzegszy ich Moskwa, wyszło kilka set z miasta, chcąc bitwę dać, którą zwiedli, ale naszy ich przelomili, zacyz z miasta poczęli się bronieć, do którego sturmem przystąpili. Stracili pierwszy; za drugim iedni bramę wysiekli, drudzy ostrog zapalili y ze czterech stron wdarli się w miasto. Moskwa iusz strwozona do zamku ięli uciekac, część miasta zapaliwszy; na grzbietach ich wpadli naszy asz na most zamkowy, bo daley nie mogli. Tam znowu chcieli szturmowac, ale o tractaty z zamku za-

wołano, na ktore pozwolili naszy. Dawszy z obu stron obsides, zawarto tractaty, zacyz zamek na krola i. m. imię przyszedł.

17. Prezentowano krolowi i. m. tego wojewodę, ktory poddanstwo pospołu z mirem oddał y chrest całował.

18. Przedał się Moskwiem z zamku, ktory o głodzie y powietrzu powieda takim, ze iusz po wielkiej nocy Ruskiej 14,000 umrzec miało, y ze wszytkimi się pierwszemi zgadza.

19. Dał znac p. Zborowski, isz iusz nieprzyiaciel kupi się y iest woysko na wielu mieyscach nie małe, a z Osynowa dn. 6 martii towarzystwo do Lipici (gdzie p. Zborowski lezy) przybiegło, ktorzy to zapewne twierdzą, ze dn. 12 marca nm. 2,000 Moskwy

19. Г. Зборовскій даль знать, что неприятель уже собирается, что уже во многих мѣстахъ находятся значительные отряды, что 6 марта [мая?] прибѣжали товарищи изъ Осинава въ Лилицы, (гдѣ стоитъ Зборовскій) которые утверждаютъ, что 12 марта [мая?] 2,000 русскихъ и нѣсколько сотъ нѣмцевъ пришли изгономъ къ Осипову и, не будучи замѣчены, привинтили петарды къ воротамъ городка и вырвали ихъ. Наши выскочили изъ каменнаго монастыря, всѣ вступили съ ними въ бой,—конные съ конными и пѣшие съ пѣшими,—и сильно бились съ ними, такъ что нашихъ убито до 60, а нѣмцевъ и русскихъ погубло весьма большое число. Русскіе принуждены были оставить деревянный городокъ и отступить назадъ за милю отъ Осипова. Наши нѣсколькихъ изъ нихъ взяли въ плѣнъ. Опасаясь однако, какъ бы русскіе не получили подкрѣпленія [и не напали снова], наши сожгли деревянный городокъ и запер-

лись въ каменномъ. Они просятъ помощи. Чтобы подкрѣпить ихъ сильнѣе и скорѣе, 19 мая приказано двинуться г. Казановскому, съ которымъ долженъ былъ соединиться подъ Царевымъ-Займищемъ г. Зборовскій и оба они, составивъ одинъ лагерь, въ двухъ миляхъ отъ Царева-Займища и хорошо устроивъ кавалерію и защитивъ лагерь, должны были двинуться и осадить неприятеля. Плѣнные говорятъ, что въ сраженіи было нѣсколько сотъ англичанъ и шотландцевъ, а русскихъ только нѣсколько тысячъ, потому что послѣ смерти Скопина русское войско разошлось по разнымъ крѣпостямъ. Говорятъ они, что въ столицѣ большое несогласіе. Того же дня пріѣхалъ изъ Калуги Саноцкій староста и говорить, что Калужскій [самозванецъ] отправляетъ пословъ въ нашъ лагерь.

20. Привели къ намъ одного боярина, бѣжавшаго къ нашимъ изъ Можайска. Онъ подтверждаетъ извѣстія о смерти Скопина и говорить,

y kilka set Niemcow w nocy czatą pod Osynow przyszło, y tak bez wiadsci, do wrot w przygrodku petardy przysadzziwszy, wrota wyniesli. Naszy z murowanego manastera wypadzsy, zarazem wszyscy scierac się z nimi ięli, y tak się konni z konnemi, pieszy z pieszymi potęznię bili, ze do 60 naszych ubito, a Niemcow y Moskwy siła zginęło, zaczym z drewnianego przygrodku ustapic musieli y cofnąc się wzad milę do Osypowa. Naszy iednak kilkunastu zywcem poymali, a obawiając się znowu posiłka, drewniany przygrodek spalili, w murowanym się zawarszy. O posiłek proszą, który aby tym potęznięszy y prętszy bydz mógł, dn. 19 majj p. Kazanowskiemu (ruszyc się kazano, z którym?)

pod Carowym-Zamuscem ziąc się p. Zbrowski miał, y w ieden oboz skupiwszy się, we dwu mil od Carowego-Zamiescia, komonikiem woysko przebrawszy y dobrze oboz obwarowawszy, mieli isc osiesc nieprzyacielski. Taką ci więzniowie daią wiadomosc, ze Anglikow z Szkotami było kilkaset, a Moskwy kilkatysięcy, gdsz się po Skopinowey smierci woysko Moskiewskie po zamkach rozeszło. W stolicy o wielkim rozerwaniu powiedaią. P. starosta tesz Sanocki przyiechał tegosz dnia z Kalugi y powieda, ze posły swe Kaluski posyła do naszego obozu.

20. Przyprowadzono boiarzyna iednego, który z Mozayska do naszych uciekł. Ten o smierci Skopinowey nowinę potwierdza y o

что въ Москвѣ мятежь и великое несогласіе, что около 20 смоленскихъ бояръ отправились къ королю, но на пути ихъ забрали съ собою поляки, ѡхавшіе въ Калугу.

21. Ничего не случилось. 22. Тишина. 23. Ничего не случилось. 24. 25. [Ничего не показано].

26. У гетмана шли переговоры съ послами отъ того [тушинскаго] войска. Обѣщано имъ заплатить 100,000 злотыхъ частью товарами, частью наличными и дать призывныя къ службѣ грамоты.

27. Велижскій староста далъ знать, что, дабы добыть языка, онъ отправилъ нѣсколько сотъ запорожскихъ казаковъ къ Торонцу и нѣсколько сотъ къ Ржеву, давъ имъ въ начальники двухъ московскихъ бояръ.

28. Пришло извѣстіе, что наши, бывшіе въ Осиновѣ, послѣ того, какъ выгнали оттуда нѣмцевъ и русскихъ, начали спорить, ссориться между со-

бою. Одни хотѣли сидѣть въ осадѣ и ожидать помощи, а другіе совѣтовали пробиваться черезъ [русское] войско; нѣкоторые хотѣли идти въ Калугу, а иные къ королю. Затѣмъ, вооруживъ хорошо крѣпость пушками (ихъ было 20), оставили ее, вышли въ полѣ и расположились лагеремъ. Тутъ опять вышелъ у нихъ раздоръ и несогласіе. Этимъ воспользовался неприятель, ударилъ на нихъ неожиданно, и такъ разгромилъ, что кто какъ могъ, спасался. Много нашихъ и русскихъ погибло въ болотѣ, черезъ которое они не могли пробраться, много также попало въ плѣнь и въ числѣ другихъ патріархъ Филаретъ, котораго, кажется, ранили.

29. Отпущены послы отъ того [тушинскаго] войска съ письменнымъ отвѣтомъ. Того же дня привезли изъ Риги довольно хорошія и крѣпкія пушки, именно: Бабу, Василиска и шесть Братевъ.

buntach, o rozerwaniu wielkim w Moskwie powieda, a ze 20 boiar Smoleńskich do kro-la i. m. wyszło, iedno ich w drodze Polacy, co do Kaługi szli, zabrali z sobą.

21. Nic. 22. Cicho. 23. Nic. 24. 25.

26. Z posłami wojska tamtego z p. hetmanem tractowano: Obiecano zlot. 1000,000 tak towarami, iako gotowizną zapłacić y listy przypowiedne dać.

27. P. starosta Wieliski dał znać, iż sz kozakow Zaporohskich kilka set pod Toropiec, a kilka set pod Rzow wyprawil dla ięzyka, dawszy im dwu boiar Moskiewskich wodzami.

28. Przyniesiono wiadomosc, iż ludzie naszymy, co w Osipowie byli, iusz potym, iako wyparli Niemcow y Moskwę od Osipowa, roznie się poczęli, y w altercacie wdawac,

iedni bowiem in obsidione trwac y odsieczы czekac, drudzy przebiac się inszy do kro-la i. m. Wyszli zatym w pole wszyscy, zamek dobrze strzelbą (bo 20 sztuk było) opatrzywszy, opuściwszy, obozem się położyli. Tam znnowy swar, niezgoda nastąpiła, a w tym nieprzyacieli, mając occasiā, uderzył na nie gwałtownie y tak rozgromil, że gdzie kto mógł, radzić o sobie musiał. Siła naszymy y Moskwy na błociech, przez ktore się przebic nie mogli, zginęło; siła zywcem w więzienie pobrano, a między innemi Philareta patryarchę, snadz rannego.

29. Odprawiono posłow tamtego wojska, dawszy im na pismie respons. Tegosz dnia armatę z Rygi do obozu przyprowadzono, mianowicie Babę, Bazyliszka y szesc Braciey, dosc chędogich y mocnych.

30. Привели одного боярина, который отвелъ въ столицу бояръ, желавшихъ передаться королю, и уже возвращался въ Можайскъ. Онъ подтверждаетъ, что Скопинъ умеръ; говоритъ, что въ Можайскѣ великое несогласіе, раздоръ, далѣе, что послѣ смерти Скопина бояре Великаго Новгорода разбѣжались по домамъ, что надъ оставшимся войскомъ гетманами и вождами назначены Димитрій Шуйскій и Шереметьевъ. Дѣлаетъ онъ и другія достовѣрныя и основательныя показанія.

31. Тишина.

Июнь.

1 числа. У короля было частное совѣщаніе, на которомъ король постановилъ послать гетмана, чтобы онъ привелъ къ повиновенію то [тушинское] войско, установилъ въ немъ дисциплину, какъ было прежде и, соединившись съ нимъ, шелъ про-

тивъ непріятели, о которомъ сдѣлалось извѣстно, что онъ готовится идти на помощь Смоленску.

2. Пришли бояре и посадскіе люди изъ Мещевска, насильно взятые запорожскими казаками, цѣловали крестъ королю и неволею приняли подданство.

3. Изъ крѣпости переданъ одинъ русскій, который рассказываетъ, что въ крѣпости господствуютъ разныя болѣзни и повѣтріе, такъ что изъ нѣсколькихъ десятковъ тысячъ человѣкъ, бывшихъ въ началѣ, остались едва 2,000 человѣкъ, здоровыхъ, годныхъ къ защитѣ, а 8,000 человѣкъ лежатъ больными. Говоритъ онъ также, что осажденные получаютъ отъ нашихъ всякія извѣстія и мы сами виноваты, что они держатся такъ долго.

4. Велижскій староста извѣстилъ, что казаки, посланные къ Торопцу и къ Ржеву, добыли такія извѣстія:

30. Przyprawdzono boiarzyna iednego, ktory boiarow tych, co do krola i. m. przedac się cheieli, do stolicy odprowadził, iusz się do Mozayska wracał. Ten o smierci Skopinowey twierdzi, o wielkim rozerwaniu y niezgodzie na Mozaysku powieda, więc y to; ze boiarowie Nowogrodka wielkiego po smierci Skopinowey, do domow się rozbiegli, a nad tym, ktore zostało, woyskiem Dymitr Suyski z Szeremetem hetmany y wozdami naznaczeni; więc y insze pewne y dowodne przestrogi powieda.

31. Cicho.

Junius.

Die 1. Consultatia była prywatna u krola i. m., gdzie p. hetmana krol i. m. naznaczył do tamtego woyska, aby ich w postu-

szenstwo woienne y w pierwszą wprawil klubę, a przeciwko nieprzyiacielowi, o ktorym powiedano, ze na odsiecz Smolenskowski gotował, złączywszy się z nimi, szedł.

2. Boiarowie z podsackiemil ludzmi z Miesciska do krola i. m., przez kozaki Zaporojskie gwałtem wzięci, przyszli, chrest na imię krolewskie całując y poddanstwo, ktore musieli czynic, swe oddając.

3. Przedał się Moskwićin z zamku, ktory o rozných powieda chorobach y powietrzu takim, ze iusz od kilkudziesiat tysięcy, iako było zrazu, ledwie 2,000 z drowych, a własnie do obrony, a 8,000 chorych zostało. Powieda y to, ze wszelaką wiadomosc od naszych miewaią y naszych przyczyna, ze się tak długo trzymaią.

4. Dał znac p. starosta Wieliski, isz ko-

въ Ржевѣ находится лишь нѣсколь-
ко десятковъ русскихъ; не слышно
ни о какомъ войскѣ, а слышно толь-
ко, что въ Москвѣ послѣ смерти
Скопина разьединеніе и разногласіе.

5. Къ вечеру русскіе закрича-
ли со стѣнъ и просили прислать
къ нимъ того боярина, который по
приказанію Шуйскаго пробирался
въ Смоленскъ и пойманъ нашими
подъ Можайскомъ. Наши послали
его и онъ сказалъ имъ, что они не
получать помощи, потому что Ско-
пинъ Шуйскій умеръ, люди отъ го-
сударя разбѣгаются, народъ и знат-
нѣйшіе бояре сильно желаютъ при-
хода короля и королевича. Упорный
народъ не хотѣлъ ему вѣрить и да-
же обругалъ этого боярина.

6. Гетманъ уже собирался ѣхать,
какъ привели къ нему двухъ англи-
чанъ, захваченныхъ подъ Бѣлой. Они
говорятъ, что къ Бѣлой идутъ 3,000
англичанъ, шотландцевъ, нѣмцевъ и

французовъ и нѣсколько тысячъ рус-
скихъ; поэтому необходимо было
вновь совѣщаться; гетману прибави-
ли еще нѣсколько ротъ—гусарскихъ,
пятигорскихъ и пѣхотныхъ, и вмѣ-
сто того, чтобы прямо идти къ тому
войску, къ Цареву-Займищу, какъ
прежде предположено было, гетманъ
пошелъ къ Бѣлой выручать нашихъ.

7. Отъ старосты Велижскаго при-
бѣжалъ гонецъ съ письмами, въ кото-
рыхъ староста извѣщаетъ, что не-
пріятель приближается, расположил-
ся лагеремъ въ полумили лишь отъ
Бѣлой, а потому онъ—староста про-
ситъ скорой помощи. Гетманъ дви-
нулся того же дня подъ вечеръ и
ночевалъ въ 2 миляхъ отъ лагера.

8. За нимъ вышли слѣдующія роты:
хоругвь гетмана 250 человекъ; кня-
зя, Краковскаго кастеляна 100; край-
него королевства 100; князя Пориц-
каго 130; старосты Хмѣльницкаго
200 гусаръ; старосты Сандецкаго

zacy, ktorych pod Toropiec y Rzow słał, ta-
kiego dostali języka, ze na Rzowie ledwo
kilkadziesiąt Moskwy iest; o woysku zadnym
nie slychac, tylko o rozerwaniu y dissentiach
w Moskwie po smierci Skopinowey.

5. Ku wieczorowi zawołala Moskwa z mu-
ru, prosząc, aby do nich posłano tego boia-
rznyna, co się z rozkazania Szuyskiego prze-
kradał do Smolenska, od naszych pod Mo-
zayskiem poymanego. Posłany powiedział, że
odsieczy miec nie mogą, bo Skopin Suyski
umarł, że się ludzie od hospodara rozbie-
gają, że lud pospolity y celnieyszy boiario-
wie krola i. m. nastąpienia y krolewicza
pragną; ale narod krnąbrny wiary dac nie-
chciał, owszem tego boiarznyna złaiał.

6. Iusz prawie wsiadac miał w drogę p.
hetman, przyprowadzono mu dwu Anglikow,
ktorych pod Białą poymano. Ci powiedaią,

isz Anglikow, Skotow, Niemcow y Francu-
zow pod Białą nm. 3,000 idzie, a kilka ty-
sięcy Moskwy, zaczym nova consilia musiały
nastąpic, y kilka rot tak usarskich, iako y
petyhorskich y pieszych, nad pierwsze przy-
dano, a co miał prosto do woyska tamtego
ku Carowemu-Zamiesciu isc, obrocił się ku
Białey na odsiecz.

7. Z listy od p. starosty Wieliskiego przy-
bieziano, o nastąpieniu nieprzyaciela znac
daiąc, że iusz w mili tylko od Białey položyl
się obozem, zaczym prosi o prętką odsiecz.
Ruszył się tegosz dnia ku wieczorowi p. het-
man, y we 2 mil od obozu nocował.

8. Za nim te rotы wyszły: p. hetmana
chorągiew nm. 250; x. i. m. Krakowskiego
nm. 100; p. krayczego coronnego nm. 100;
kniazia Poryckiego nm. 130; p. starosty
Chmielnickiego nm. ussarzow 200; p. staros-

200; старосты Тлумацкаго 100; людей г. Балабина 100; старосты Хмѣльницкаго—пѣхоты 100, казаковъ 100; пѣхоты 1,000.

9. На разсвѣтѣ русскіе кинулись изъ крѣпости на стражу и захватили нѣсколько запорожскихъ казаковъ. Того же дня нѣкоторые пахолки, бывшіе по деревнямъ для сбора продовольствія, прибѣжали съ извѣстіемъ, что русскіе, у которыхъ они жили, предостерегли ихъ, что лѣсами пробираются къ Смоленску нѣсколько тысячъ нѣмцевъ и русскихъ; поэтому Брацлавскій воевода, который теперь управляетъ войскомъ, и стражу усилилъ, и разослалъ по дорогамъ для развѣдыванія нѣсколько десятковъ казаковъ, и самъ сталъ бдительнѣе и во все вникаетъ.

10. Г. Казановскій прислалъ знатнаго боярина, недавно отправленнаго изъ Москвы. Онъ говоритъ что у Шуйскаго недостатокъ и въ лю-

дяхъ и въ деньгахъ, что онъ и не имѣетъ войска, и не надѣется имѣть его больше, а теперь у него нѣмцевъ подъ начальствомъ Понтуса 3,000, да тѣ, что были подъ Бѣлой; изъ русскихъ не больше 15,000 и то плохихъ. Скопинъ Шуйскій умеръ. На мѣсто его [царь] назначилъ гетманомъ Дмитрія Шуйскаго. Рязанское государство взбунтовалось противъ него, да и многія другія области не слушаютъ его. Люди на Москвѣ расположены къ королю и желаютъ, чтобы онъ поскорѣе пришелъ.

Того же дня пришло отъ гетмана извѣстіе, что въ прошедшую субботу т. е. 5 июня, Велижскій староста далъ подъ Бѣлой сраженіе нѣмцамъ. 90 нѣмцевъ легло на мѣстѣ, 20 взято въ плѣнъ, а въ полночь 16 ихъ передалось. Въ понедѣльникъ они шли на приступъ къ крѣпости, условившись съ русскими, которые были при насъ, чтобы они

ty Sądeckiego nm. 200; p. starosty Tłumackiego nm. 100; p. Bałabanowych nm. 100; p. starosty Chmielnickiego piechoty nm. 100, kozaków 100; piechoty 1000.

9. Nadedniem kozaków kilka Zaporohskich, z zamku wypadszy, na strazy porwała Moskwa. Tegosz dnia pacholikowie niektorzy, (co?) po derewniach dla zywnosci byli, przybiegli, dając znac, isz Moskwa, z ktorymi zyli, przestrzegli ich, ze kilka tysięcy Niemców u Moskwy do Smolenska lasem się przekrada, zaczym woiewoda Braclawski, który woyskiem rządzi, u strazy przyczynił, y kilkadziesiąt koni kozaków po goscincach na wzwiady rozesał, y pilnosc wietszą, sam będąc in omnes partes intentus, miał.

10. P. Kazanowski przysłał boiarzyna znaczного, swiezo z Moskwy wyslanego. Powieda, ze koło Suyskiego gryz y w ludzie y

w grosze; ludzi się więcej ani spodziewa, ani ma, nad Niemców z Pontusem 3,000 y tych, którzy pod Białą byli; z Moskwy nawięcej, y to ledaiakich, nm. 15,000. Skopin Suyski umarł. Dymitra Suyskiego na jego miejsce hetmanem dał. Rozanskie panstwo mu rebellizowało, y wiele go prowincyi nie słuchaią. Ludzie na Moskwie kroła i m pragną y zyczą sobie, aby rychło nastąpił.

Tegosz dnia przysła od p. hetmana wiadomosc, ze p. starosta Wieliski w sobotę przeszła, to iest, dn. 5 iunij, utarczkę dał z Niemcy pod Białą. Legło 90 Niemców na placu, 20 zywcem wzięto, a o północy się ich przedało 16. Do zamku w poniedziałek do szturmuy przypuscili, namowiwszy się z tą Moskwą, co przy naszym była, aby w tenze czas zapalili zamek, ale ci Niemcy, co się przedałi w niedzielę, przestrzegli naszym o

въ это время зажгли крѣпость, но нѣмцы передавшіеся намъ въ воскресенье, предостерегли нашихъ, сказавъ объ этой измѣнѣ. Поэтому нѣмцы, начавъ приступъ и не видя въ крѣпости пожара, догадались, что измѣна открыта. И такъ, потерявъ на этомъ приступѣ около двухсотъ людей, они возвратились къ Ржеву, куда, кажется, отправился гетманъ, чтобы пресѣчь имъ путь при переправѣ [черезъ рѣку]. Тѣхъ русскихъ, которые знали объ измѣнѣ, Велижскій староста приказалъ бросить въ тюрьму до королевскаго рѣшенія. Казаки жестоко стали побивать по деревнямъ простыхъ русскихъ крестьянъ за то, что, когда пришло войско Шуйскаго, то тѣ стали возить ему продовольствіе и обѣщали дать по 3 рубля для уплаты жалованія нѣмецкой пѣхотѣ, но нѣмцы, услышавъ о прибытіи гетмана, не стали дожидаться ни прибыли [продовольствія?], ни рублей.

11. Передался изъ крѣпости одинъ русскій. Онъ сказалъ, что въ крѣпости сильно готовятся къ вылазкѣ, которую хотятъ сдѣлать на разсвѣтѣ. Брацлавскій воевода сейчасъ же оповѣстилъ всѣхъ ротмистровъ, чтобы были въ готовности; поэтому во всемъ лагерѣ была великая осторожность, но никто изъ крѣпости не показывался. Того же дня привели отъ Велижскаго старосты 16 передавшихся нѣмцевъ и 4 взятыхъ въ плѣнъ въ сраженіи подъ Бѣлой.

12. 13. [Ничего не показано].

14. Изъ крѣпости вышло 200 русскихъ, одни говорили, за травой, другіе полагали, для того, чтобы развѣдать, что нани дѣлаютъ во рвахъ, потому что нѣсколько ночей прохаживались тамъ наши инженеры. Наши, полагая, что тѣ дѣлаютъ вылазку, кинулись къ конямъ и всѣ летѣли къ крѣпости; но русскіе, увидѣвъ нашихъ, поспѣшно отступали назадъ.

tey zdradzie, zaczyn przypusciwszy do szturm, a nie obaczywszy ognia w zamku, poznali, ze zdrada odkryta. Y tak u tego szturm, stokilkadziesiat szleka zgubiwszy, powrocili ku Rzowu, gdzie snadz p. hetman poszedł im zachodzic ku przeprawie; a p. starosta Wieliski onę Moskwę, co conscij zdrady byli, do turmy wrzucic kazal do informacyey krola i. m. Kozacy zasie ludzi pospolite Moskiewskie po wlosci scinac passim poczeli, ztąd, ze za przysciem Szuyskiego ludzi poczeli iusz byli zywnoсе do tego tam woyska wozic y po 3 rubliach na zaplate piechocie Niemieckiey obiecowali: ale oni, poslyszawszy o p. hetmanie, y zysku y rubli nieczekali.

11. Przedal się Moskwiem z zamku. Powiedzial, isz z zamku nadedniem wypasc

mocno się gotnią. Zaraz p. wojewoda Bracławsky wszystkie rotmistrze obeslal, aby przygotowi byli, zaczyn po wszystkim obozie gotowosc wielka była; lecz nikt się z zamku nie pokazal. Tegosz dnia od p. starosty Wieliskiego Niemcow przyprowadzono 16, co się przedali, a 4 w utarczee pod Białą wzięto.

12. 13.

14. Wyszło było Moskwy z zamku 200, iedni powiedali, ze dla trawy, drudzy rozumieli, ze przypatrując się, coby naszym pod parowami tak często czynili, gdysz kilka nocy przedtym ingeniorowie się tam przechodzili. Naszy, rozumiejąc, ze na wycieczkę, do koni się rzucili, y co zywo ku zamkowi biezalo; lecz Moskwa, pobaczywszy naszych, prętko cofnęli.

15. Гетманъ извѣстилъ, что Каза-новскій послалъ изгономъ нѣсколь-ко своихъ переодѣтыхъ людей и ка-заковъ изъ полковъ того [тушинскаго] войска, которые въ Зубцовѣ неча-янно напали на оставленныя повоз-ки и артиллерію нѣмцевъ, быв-шихъ подъ Бѣлой, побили людей, сопровождавшихъ повозки, и все захватили, а самое войско нѣмецкое расположилось лагеремъ у Ржева, надъ Волгой въ крѣпкой позиціи, такъ что гетману трудно подойти къ нему; наши однако надѣются, что нѣмцы передадутся королю.

16. Привели одного боярина, быв-шаго у Шуйскаго сотникомъ. Онъ говоритъ, что послѣ смерти Скопи-на Василій Шуйскій нѣкоторыхъ чиновниковъ и слугъ его замучилъ, а другихъ бросилъ въ тюрьму. Вся его надежда на нѣмцевъ, которыхъ у него около 6,000, а русскаго войска въ Можайскѣ можетъ быть 15,000. Въ Москвѣ бояре въ раз-

номыслии и были бы рады, если бы король прибылъ поскорѣе. Того же дня русскіе толпою выбѣжали [изъ крѣпости] за травой въ сторону каза-ковъ, но казаки скоро ихъ прогна-ли назадъ. Того же дня одинъ ку-пецъ хотѣлъ передаться въ крѣпость, но его схватили нѣмцы и передали Брацлавскому воеводѣ.

17. Нѣкоторыя роты, которыя по-шли было изгономъ съ гетманомъ къ [Бѣлой] на помощь нашимъ, имен-но роты: Краковскаго кастеляна, Сандецкаго старосты, Слонимскаго старосты и г. Щита возвратились назадъ въ лагерь.

18. 19. [Ничего не показано].

20. Привели къ королю, когда онъ прогуливался, одного боярска-го сына, бѣжавшаго изъ крѣпости къ нашимъ. Онъ привѣтствовалъ коро-ля такимъ образомъ: «Божья и твоя, великій государь, крѣпость!» Онъ рассказывалъ о какихъ-то тяжкихъ болѣзняхъ и о томъ, что Смолен-

15. P. hetman dał znac, iż p. Kazanowski, przebrawszy cos ludzi, z kozakami z pułkow tamtych na czatę wyprawił, ktorzy na wozy u impedimenta tych Niemcow, co pod Białą byli, zostawiwszy impedimenta swoje w Zupcowie, zapadli, uderzyli na nie, pobili tych, co przy woziech szli, u wszystko pobrali, a samo wojsko Niemieckie pod Rzewem się położyło obozem nad Wolgą w mocnym mieyscu, tak ze trudny p. hetmanowi do nich przystęp. Tuszą iednak, ze się Niemcy do krola i. m. przedadzą.

16. Przyprawdzono boiarzyna iednego, ktory setnikiem u Szuyskiego był. Ten powieda, iż Suyski Wasil, po smierci Skopinowej, urzędnikow u slug iego niektrych pomordował, a drugich do turmy wsadził. Potym iego wszystka nadzieia w Niemcach

ktorych iest circiter 6.000; woyska Moskiewskiego moze bydz 15,000 na Mozaysku. W Moskwie boiarrowie rozroznieni, radziby pretkiemu nastapieniu krolewskiemu. Tegosz dnia Moskwa do kozakow catervatim dla trawy wypadła, ktorych kozacy pretko do zamku nazad wegnali. Tegosz iednak (dnia?) kupiec ieden do zamku przedac się chciał, ktorego Niemcy, porwawszy, oddali do p. woiewody Braclawskiego.

17. Wrocily się roty niektore, iako p. Krakowskiego, p. starosty Sądeckiego, p. starosty Słominskiego, p. Szczytowa do obozu, ktore były poszły czatą ku Poraty z p. hetmanem.

18. 19.

20. Przyprawdzono boiarskiego syna, ktory z zamku do naszych skoczył, do krola

скій воевода, Михаилъ Борисовичъ Шенинъ хочеть уже сдаться королю, но что посадскіе люди принуждаютъ его держаться до Петрова дня по русскому календарю. И нашимъ, которые бывають на стражѣ, они съ крѣпости говорятъ: «въ Петровъ день или мы будемъ вашими, или вы нашими». Однако Брацлавскій воевода, не дожидаясь этого дня, такъ какъ трудно вѣрить этому народу, приказалъ поставить 9 туровъ противъ разбитой башни. Поставилъ онъ ихъ лишь для виду, чтобы заставить русскихъ укрѣпляться съ этой стороны противъ разбитой башни. Того же дня привезли въ королевскій лагерь тѣло Рожинскаго, которое на слѣдующій день —

21 числа отправлено въ Польшу съ честію, и довольно торжественно. Король почтилъ покойнаго черезъ

своего посла, подканцлера королевства, а сенаторы, ротмистры и многіе другіе изъ рыцарства провожали его за лагерь.

22. Пріѣхали къ королю послы отъ запорожскихъ казаковъ, которыхъ ведетъ изъ Украины Геронимъ Харлинскій, и извѣстили, что на службу къ королю ѣдетъ 3,000 конницы и 1,000 пѣхоты. Ночью къ вышеупомянутымъ турамъ прибавлено нѣсколько новыхъ. Когда ихъ ставили, то изъ крѣпости часто и весьма сильно стрѣляли, но безъ большаго вреда.

23. Получено извѣстіе, что 18 хоругвей нѣмцевъ, бывшихъ подъ Бѣлою, отдѣлились отъ прочихъ и отправили къ гетману 18 пословъ съ заявленіемъ, что на извѣстныхъ условіяхъ они готовы перейти на службу къ королю, но въ то самое

i. m. gdy na przejazdce był. Przyprawdzony tak krola i. m. witał: „Bozy a twoy zamek, wielku gospodaru.“ O ciężkich iakichsi chorobach powieđał y o tym, że Mihajło Borysow Sycin (Szein?): woiewoda Smolenski iusz się zdac chce krolowi i. m. ale ludzie posaccy do s. Piotra Ruskiego kalendarza wytrwac go przymuszaią y naszym tak z zamku, co na strazy bywaią, mawiaią, że „na s. Piotr, albo my waszy, albo wy naszymy będziecie“. Czego nieczekaiąc, p. woiewoda Braclawski, bo fides lubrica gentis, kazał przecię postawic koszow 9 u baszty słuczoney (słuczoney?), tylko pro forma, zeby się z tey strony fortificali przeciw tey baszty nadwątloney. Tegosz dnia ciało kniazia Rozynskiego do obozu krola i. m. zrana przyprowadzono.

21. ktore nazaiutr do Polski honorifice y dosc pompose wyprowadzono, co tesz krol i. m. przez posła swego p. podkanclerzego

coronnego ten act uhonestowac raczył, a pp. senatorowie, rotmistrowie y znaczne rycerstwo gromadą asz za oboz wyprowadzili.

22. Od kozakow Zaporohskich, (ktorych?) p. Hieronim Charlinski z Ukrayny prowadzi, posłancy do krola i. m. przybiezeli, daiąc znac, isz na posługę krola i. m. 3,000 iezdy, a 1,000 piechoty idzie. W nocy do pierwszych koszow kilka przystawiono, ktore gdy stawiono, gesta y ogromna strzelba bardzo była, bez szkody iednak znaczney.

23. Dano znac, isz 18 chorągwi Niemcow, co pod Białą, odłączywszy się od inszych, wyprawili do p. hetmana 18 z posrodku siebie, daiąc znac, że za pewnemi conditiami na służbę krola i. m. chcą przystac, ale pod ten prawie czas, gdy w drodze byli ci Niemcy, rota p. Lanckoronskiego, p. Młockiego y 2,000 kozakow Zaporohskich czatą ku Rzowu wyszli przeciwko tymze Niemcom, zastali ich w sprawie. Impatientes kozacy, o

время, какъ нѣмецкіе послы были въ дорогѣ, роты Ланцкоронскаго, Млоцкаго и 2,000 запорожскихъ казаковъ отправились изгономъ ко Ржеву на тѣхъ же нѣмцевъ и нашли ихъ въ боевомъ строѣ. Нетерпѣливые казаки, не зная, что нѣмцы отправили къ гетману пословъ, ударили на нихъ, а гусарскія роты стали помогать имъ. Нѣмцы стали бросать оружіе въ знакъ того, что сдаются. Наши, не обращая на это вниманія, не давали имъ пощады. Бѣдняги стали уходить. Много ихъ тамъ перебито, ограблено, остальные заперлись въ небольшомъ укрѣпленіи.

Въ ту же ночь наши начали ставить туры на прекрасной равнинѣ между Копытинскими воротами и разбитой башней, гдѣ инженеры совѣтовали устроить батарею. Какъ только изъ крѣпости увидѣли это,

то открыли непрерывный и очень сильный, ружейный и пушечный огонь съ значительнымъ урономъ для насъ, потому что одного королевскаго ротмистра жестоко ранили въ ногу, а другому ротmistру Любловскому, командовавшему пѣхотой Брацлавскаго воеводы, ударило ядромъ въ ноги, такъ что онъ въ ту же ночь и умеръ. Изъ разной пѣхоты, — королевской и другихъ убито около 14, ранено около 50 нашихъ и нѣсколько русскихъ, бывшихъ въ турахъ. Поставили однако съ великою отвагою 50 туровъ и не малое число ихъ насыпали землей. Наступившій день не далъ кончить работы. Когда были насыпаемы туры, то нѣмцы стали рыть укрѣпленія отъ траншей, а казаки, чтобы отвлечь русскихъ отъ тѣхъ мѣстъ, гдѣ наши ставили туры, подняли крикъ

poslech do p. hetmana od nich nie wiedząc, uderzyli na nie y posilkowali ich rotы usarskie; lecz Niemcy broni rzucac od siebie poczęli na znak tego, ze się poddaia. Naszy na to nie dbaiąc, niefolgowali im przecie, zaczym niebożęta uciekac ięli. Tam ich siła pobito, połupiono. Ostatek w zameczku się zawarli.

Teżе nocy w polu, piękney rowninie, na 60 krokow od muru, między y Kopycynską bramą a słuczoną basztą kosze naszy stawiac poczęli, gdzie bataryą indzieniorowie postawic radzili. Skoro z zamku postrzegli, gęsto bardzo strzelbę tak ręczną, iako y wielką puscili bez przestanku, zaczym z (,) szkoda znaczna w ludziach naszych, bo rotmistrza iednego krola i. m. szkodliwie w nogi postrzelono, a drugiego tesz rotmistrza Lublowskiego nad piechotą także p. woiewody Braclawskiego y działą w nogi ustrzelono, ze teżе nocy umarł. Piechoty rozney, tak

krolewskiej, iako y inszey, do 14 zabito, a do 50 postrzelono, a Moskwy, co w koszach byli, kilka. Postawili iednak 50 koszow z wielką przewagą, ktorych niemałą część nasypali, bo dzien skonczye roboty nie dopuscil. Niemcy od rowow szance kopac poczęli, przy nasypowaniu koszow teżе nocy, a kozacy z swey strony uczynili okrzyk, chcąc Moskwe oderwac od tych quater, gdzie kosze naszy stawiali, gdzie znaczna się słabosc tych ludzi pokazala, bo y nie rychło się z blankow ozwali, a ręczną strzelbą prawie nic nie czynili, tylko kilkanascie razy z dział strzelili, zaczym verificuią się słowa tych, co o małosci ludzi do obrony powiedaią y o wymarcu etc.

Tegosz dnia p. Kazanowski dał znac,isz Dymitr Suyski z 15,000 Moskwy, a z 5,000 Niemcow pod Mozaysk nastąpił, z ktorem y ludzie naszy z pułkow tak p. Zborowskiego, iako y p. Kazanowskiego potrzeby w krotce się spodziewali, a p. hetmana z wielką chy-

съ своей стороны. Тутъ русскіе показали великую слабость,—они и не скоро отозвались съ валовъ, и ружейной стрѣльбы почти не производили, а только нѣсколько разъ выпалили изъ пушекъ. Такимъ образомъ оправдываются слова тѣхъ, которые говорили, что въ крѣпости мало людей для защиты, что они вымираютъ и проч.

Того же дня г. Казановскій извѣстилъ, что Димитрій Шуйскій выступилъ къ Можайску съ 15,000 русскихъ и 5,000 нѣмцевъ, съ которыми наши изъ полковъ Казановскаго и Зборовскаго въ скоромъ времени надѣялись имѣть сраженіе и съ великимъ нетерпѣніемъ ждутъ г. гетмана, который [тогда] былъ уже недалеко отъ Вязмы, потому что онъ не могъ догнать нѣмцевъ, бывшихъ подъ Бѣлой. Приѣзжающіе оттуда думаютъ, что когда наши разобьютъ немцевъ, въ которыхъ Шуйскій видитъ наибольшое ручательство своей силы, то королю откроются

ворота въ столицу и осуществится его предпріятіе, потому что въ столицѣ есть весьма много людей, ожидающихъ прихода короля.

24. Ночью наши кончили насыпать вышеупомянутые туры, при чемъ нѣсколько человѣкъ изъ пѣхоты погибло и нѣсколько человѣкъ ранено.

25. Ночью съ большимъ мужествомъ насыпано еще нѣсколько туровъ въ длину, при чемъ трое русскихъ убиты ядрами и нѣсколько человѣкъ изъ пѣхоты ранено.

26. Приѣхалъ къ королю изъ подъ Бѣлой Велижскій староста съ нѣсколькими изъ товарищества и привелъ 40 англичанъ, частью взятыхъ въ плѣнъ (такихъ больше было), частью передавшихся.

28. Г. гетманъ прислалъ королю такое извѣстіе: узнавъ 22 іюня, что Димитрій Шуйскій пришелъ въ Можайскъ, онъ, дѣлая ночлеги на большихъ растояніяхъ и не давая отдыха ни лошадямъ, ни себѣ, ни рыцарству, спѣшилъ, потому что опа-

cią czekaia, który iusz blisko Wiazmy był, bo Niemcow tych, co pod Białą byli, nie mógł dogonic. Ta opinia iest tych, co ztamtąd przyjezdzaia, isz gdy tych Niemcow zniósą, w których Suyski ufnosc największą potegi swey ma, otworzą się wrota do stolice krolowi i. m. y tey imprezie, gdysz siła takich w stolicy iest, ktorzy nastapienia krola i. m. czekaia.

24. Tych koszow dosypali w nocy, gdzie tesz kilka piechoty zginęło, postrzelonych kilka.

25. W nocy z niemałą przewagą kilka koszow, wzdlusz przyczyniając, postawiono, gdzie Moskwinow trzech zabito z dział, a piechoty kilka postrzelono.

26. W nocy koło szancow y koszow nasypowania pracą.

27. P. starosta Wieliski z kilka towarzystwa do krola i. m. przyiechał, 40 Anglikow przyprowadził z pod Białey, tak tych, co poymał nawięcey, iako y tych, co się przedali.

28. P. hetman taką przysłał do krola i. m. wiadomosc, isz dn. 22 iunji, wziąwszy wiadomosc, ze Dymitr Suyski przyszedł do Mozayska, spieszył się większemi noclegami, ani koniom, ani sobie, ani rycerstwu wiele folgując, bo się obawiał, aby nieswornosc tych pułkow, ktore z pod stolice na stron krola i. m. poszły, za nastapieniem nieprzyiacielskim, co niebezpiecznego y załosnego na

сался, какъ бы своеволие тѣхъ полковъ, которые изъ подъ столицы перешли на сторону короля, не подвергло ихъ, при наступленіи непріятеля, какой либо опасности и бѣдствію. Послѣшая такимъ образомъ, онъ остановился лагеремъ въ нѣсколькихъ выстрѣлахъ изъ лука отъ лагеря г. Зборовскаго и другихъ [т. поляковъ]. Димитрій Шуйскій, узнавъ объ этомъ, оставшись самъ въ Можайскѣ, отправилъ [далѣе] съ 8,000 войска Григорія Волуева и князя Елецкаго, которые остановились у Царева-[Займища] и въ теченіе нѣсколькихъ дней построили городокъ по ту сторону рѣки, текущей къ Цареву-Займищу. Гетманъ рѣшилъ поскорѣе напасть на нихъ, чтобы утратить непріятеля и вывести его изъ самообольщенія, такъ какъ онъ особенно храбрился отъ того, что наши отступили отъ Царева-Займища. Переночевавъ подъ Царевымъ [подъ Шуйскимъ], гетманъ явился 23 іюня со всѣмъ войскомъ у Царева-Займища

и расположился въ полумили отъ него. Съ гетманомъ двинулись сюда и люди Збаражскихъ князей. Но наши поляки, пришедшіе изъ-подъ столицы, не хотѣли двинуться. Когда гетманъ по совѣту Зборовскаго хотѣлъ ѣхать къ нимъ въ коло, то они объявили, что не пойдутъ въ коло, пока не уѣдетъ гетманъ. Гетманъ поэтому принужденъ былъ сноситься съ ними черезъ депутатовъ. Онъ отправилъ къ нимъ Тлумацкаго старосту Гербурта и другихъ, укоряя ихъ за неповиновеніе и недоброжелательство, напоминая имъ заявленное ими горячее желаніе служить, и прося ихъ оставить это безчиніе, войти въ одинъ общій лагерь и повиноваться ему. Онъ приказалъ депутатамъ передать имъ и то, что если они обижаются тѣмъ, что имъ не доставили жалованія, то пусть не смущаются этимъ, потому что причиною этого не дурное намѣреніе, а то, что переѣзды опасны. На это они черезъ Гербурта дали

nich nie przyszło. Przeważnie z tym pospiechem stanął obozem, było na kilka strzelenia z łuku od obozu p. Zborowskiego y inszych, gdzie, dowiedziawszy się Dymitr Suyski, zostawszy sam w Mozaysku, wysłał Gregora Wołycina y kniazia Ieleckiego z 8,000 ludzi, ktorzy się zastanowili u Czarzowa y przez kilka dni, iako tam przyszli, przygrodek zbudowali na tamtę stronę rzeki, która pod Carow idzie. Tam, aby nieprzyiacielowi wstret uczynic y z tey præsumptiey go zrazic, gdysz nawięcey serca ztąd wziął, ze naszy z Carowa nazad cofneli, zdało się p. hetmanowi, aby k nim nastąpic, iako naprędey. Zaczynam, przenocowawszy u Carowa (Szuyska?) tę noc, dn. 23 iunii stanął u Carowa w dobrym polmilu

ze wszystkim woyskiem. Ruszyli się tesz xiążąt Zbaraskich ludzie z p. hetmanem. Sami ludzie od stolice narodu naszego ruszyc się niechcieli, do ktorych gdy za zdaniem p. Zborowskiego chciał p. hetman ziechac do koła, declarowali się, ze niechcieli zehodzie się do koła, azby p. hetman odiechał. Przyszło tedy p. hetmanowi przez posły z nimi się znosic. Posłał tedy do nich p. Herburta starostę Tłumackiego y inszych, expostulując z nimi o tę nieswornosc y niezyczliwosc, przypominając gorące ofiarowanie chęci ich, prosząc tedy, aby tey wzrędy nieczynili, ale weszli w ieden oboz y posluszenstwo. Roskaznął y to: iesliby ich obrażalo dotąd, ze donativum nieprzyszło, aby się tym niegorzyszyli,

такой отвѣтъ, что пока имъ не будетъ доставлено жалованіе, до тѣхъ поръ они не будутъ слушаться гетмана, не будутъ подчиняться ему и до будущей субботы не двинутся изъ лагеря, — они рѣшили ожидать этого жалованія; обѣщали впрочемъ выручать гетмана, если будетъ въ томъ крайняя надобность и гетманъ дастъ имъ знать, а если къ будущей субботѣ они не получаютъ жалованія, то позаботятся устроить себя другимъ способомъ. Получивъ такое заявленіе и не желая вооружать ихъ противъ короля, гетманъ прекратилъ сношенія съ ними. 24 іюня, гетманъ, оставивъ лагерь и взявъ съ собою нѣсколько сотъ конницы, отправился къ Цареву-Займицу, чтобы осмотрѣть крѣпость и мѣстоположеніе и выбрать болѣе удобное мѣсто для лагеря. Неприятель, услышавъ о прибытіи гетмана, выслалъ за плотину нѣсколько сотъ конницы и при ней отрядъ пѣхоты

и началъ битву съ нашими, но по милости божіей онъ былъ отраженъ нашими и отступилъ за мостъ, не причинивъ намъ вреда, такъ какъ онъ никого изъ нашихъ не убилъ и не взялъ въ плѣнъ, а ему самому порядочно досталось и двоихъ изъ нихъ наши взяли въ плѣнъ, изъ которыхъ одинъ — знатный Смольнянинъ, начальствовавшій надъ 500 казаковъ. Эти плѣнные сказали, что войска у нихъ не болѣе 5,000. Осмотрѣвъ мѣстность, гетманъ того же дня возвратился въ лагерь.

29. Стража литовскаго маршала, бывшая на передовыхъ постахъ, замѣтивъ четырехъ человекъ, пробиравшихся изъ крѣпости съ письмами къ Шуйскому, одного боярина, который не сдавался, изрубила, другою схватила живымъ, а двое слугъ спрятались во рвахъ и кустахъ, но и они потомъ были отысканы. Бояринъ добровольно объявилъ слѣдую-

gdysz nie zadna nieswornosz tego przyczyną, ale niebezpieczeństwo przeiazdow. Na co taki respons dali przez p. Herborta: ze dokąd donativum nieprzyniosą, słuchac y podlegac niechcą hetmanowi; ruszyc się obozem nie myślą do soboty przyszley, — skonfederowali się czekac tego donativum; iednak w tym czasie obiecali, iesliby gwałtowna potrzeba była, a dał znac p. hetman, ze go ratowac chcieli; a iesliby soboty przyszley donativum chybiło, z inszey miary o sobie radzie obiecowali. Za którą declaratią, aby ich na krola i. m. nie wsadzac, p. hetman zaniechał się z nimi znosic. 24 iunij, oboz zostawywwszy, p. hetman poszedł w kilkuset koni do Carowa oglądac ten horodek y położenie mieysca, aby tym sposobnieysze mieysce obozowi upatrzyc mógł. Zaczyn nieprzyiaciel, oslyszawszy się o zieczaniu p. hetma-

nowym, kilka set szłeka z piechotą przeprawwszy za groblą, z naszymi iął się scierac, ale z laski Bozey od naszych sparty bez szkody, bo zadnego naszego ani zabito, ani poymano, ustąpił za most. Nie nagorzey im iednak dobito y dwoch ięzykow wzięto, — iednego znaczego Smolanina, który nm. 500 koni kozakov pod sobą miał. Ci powiedali, ze więcey ludzi nie mają nad nm. 5,000. Tego dnia, obeyrzawszy mieysce, p. hetman wrocil się do obozu.

29. Straz p. marszałka Litewskiego, która na posłuchach była, czterech przekradających się z zamku do Suyskiego z listami postzegszy, boiarzyna iednego, bo się zywcem poymac nie dał, rozsiekali, drugiego żywo wzięli, a dway czeladnikow ich, między rowami a chrostami się zataili, iednak obudwu p. tym naleziono. Boiarzyn ten dobrowolnie

щее: высота стѣны саженой 6 отъ поля, 8^{1/2} отъ Днѣпра; толщина стѣны — отъ поля всего 3 сажени, а отъ Днѣпра 4, потому что тамъ осыпается земля. На брустверахъ, отъ свода до бойницъ подъ зубцами, стѣна толщиной только 1^{1/2} локтя, а отъ наружной подошвы до бойницъ 4 локтя. Въ среднихъ окнахъ таже ширина; внутри въ среднихъ окошкахъ ширина 3 хорошихъ локтя, въ нижнихъ 4 хорошихъ локтя. Снаружи до окошка выпина 2 локтя. Въ круглыхъ башняхъ толщина стѣны 3^{1/2} локтя, а въ квадратныхъ 3. Противъ шанцевъ средніе бойницы завалены землей и камнями; нижнихъ еще не завалили, но намѣрены завалить. На верху, на валу сдѣлали срубъ и засыпали его отъ круглой башни до средней, но его можно обойти отъ зубцовъ съ той стороны. Въ угловой и средней башняхъ у нижнихъ бойницъ и у среднихъ и

на верху поставили срубы и засыпали ихъ землей. Если бы это оказалось недостаточной защитой, то хотять ставить за каменной стѣной клѣти и засыпать ихъ землей. О сдачѣ не помышляютъ. Этотъ бояринъ начальствуетъ надъ посадскими людьми и надъ чернью, о которыхъ онъ сообщаетъ такіа свѣдѣнія: бояръ 700, стрѣльцовъ 500, посадскихъ людей изъ купечества 2,000, черни только 1,000. Всѣ свои силы рускіе обратили противъ шанцевъ; нападенія съ другихъ сторонъ не очень опасаются. Окна большія, широкія и высокія. Ворота всѣ задѣланы, кромѣ царскихъ, заслоненныхъ срубомъ, черезъ который ходятъ къ Днѣпру за водой. Они надѣются на крѣпость рѣшетки и потому ворота эти отперты. Онъ слышалъ, что когда [наши] ходили съ петардами, то у Авраамовскихъ воротъ отперты были оба затвора. Самъ онъ тогда стоялъ у

powiedział: wysokość muru sążni 6 od pola, od Dniepru 8^{1/2}, szerokość muru na sążni 3 ze wszystkim od pola, a od Dniepru 4, przeto, iż tam ziemia sypka. W tej szerokości na blankach muru 1^{1/2} łokcia tylko od sklepienia aż od poboiu pod zubece, a szerokość muru od podeszwy zwierzchniej aż pod poboy łokci 4. W średnich oknach także szerokość, wewnątrz średnich okien na łokci 3 dobrych, a spodnie na łokci 4 dobrych. Tamże zewnątrz do okna łokci 2. W basztach okrągłych mur na łokci 3^{1/2}, a w czworokątnych 3. Przeciw szanow średnie boie zasypali ziemią y kamieniem, spodnich jeszcze nie, ale mają wolać. Na wierzchu wrąb uczynili na blankach y nasypali od baszty okrągłej aż do średniej w środku, ale obyc może y od zupcow od tamtej strony. W tej granowitej y średniej baszcie y od spodnich

boiow y w średnich y nawierzchu wrąb uczynili y ziemią wszystko zasypali. Gdyby im to nie poszło, chcą chałupy stawic za scianą murowaną y zasypowac ziemią. O poddaniu się nie myślą. Bielanie (boiarin?) ten posackimi ludzmi y czernią włada, o których taką sprawę dać: boiar 700, strzelcow 500, a posackich ludzi kupieckich 2,000, czerni tylko 1,000. Wszyscy się na tę stronę obrocili ku szancowi, zinać nie bardzo się boją. Okna wielkie, szerokie y wysokie. Bramy wszystkie zabudowane, tylko carska wrębem samym, no którą chodzą po wodę do Dniepru, w kratę ufajac, y dla tego odczyniona brama. Kiedy z petardami chadzano, powiedaię, iż on słycał, że u Abramowskiej bramy obie wrota otworzone były, a on sam stał u Kopycinskiej bramy, gdzie Niemcy chodzili; powieda, iż byli wybili dziurę w szerz na

Копытцѣихъ воротъ, къ которымъ шли нѣмцы. Онъ говоритъ, что нѣмцы стѣлали было проломъ шириной 1½ локтя и въ 2 локтя вышиной. Проломъ этотъ защищаль отъ нихъ пушкаръ съ рогатиной. Рогатиной пробить былъ шедшій впереди ихъ и взять уже въ крѣпости; взяты были также — барабанъ и разное оружіе. О вылазкѣ не помышляютъ, потому что ворота засыпаны и боятся отпирать ихъ, особенно боятся съ тѣхъ поръ, какъ дѣлали вылазку, чтобы добыть сѣна. Какъ далеко отъ стѣнъ туры, не знаетъ, потому что тѣ рвы, на которые они больше обращали вниманіе, занимаютъ 60 сажень и находятся за турами въ 10 саженьяхъ.

30. Ночью отвезены въ шанцы 4 небольшія полевыя пушки.

Іюль.

1 числа. Пришло въ лагерь нѣсколько сотъ чужеземцевъ, передавшихся отъ Шуйскаго къ г. гетману.

2. Начали возить осадныя орудія въ шанцы. Того же дня передался изъ крѣпости молодой русскій, корый сказалъ, что въ крѣпости большая тревога и что русскіе всѣ свои силы собрали противъ того мѣста, гдѣ находятся наши туры. Подъ стѣнами они дѣлаютъ слуховыя колодцы для наблюденія за нашими подкопами и какъ мы къ приступу, такъ они къ защитѣ употребляютъ всѣ хитрости.

3. [Ничего не показано].

4. Ночью передался изъ крѣпости одинъ русскій, — говоритъ согласно съ прежде передавшимся.

5. Г. Харлинскій пришелъ въ лагерь изъ Украины съ 2,000 казаковъ и представлялъ свое войско королю.

6. Приѣхали къ королю послы отъ Валахскаго и Молдавскаго господарей.

7. Подеанцлеръ королевства, въ присутствіи короля, говорилъ отъ его имени рѣчь къ собранному рыцарству,

pułkocia, a w zdłusz na 2 łokcia; tam broń im puszkarcz rohatyną dziury, y przewodnika im przebitego rohatyną iusz w zamku wzięli y bęben y insze oreza. O wycieczce nie myślą, bo zasypane wrota, y boją się więcey otwierac po oney wycieczce, gdy dla trawy wychodzili. Kosze od murów nie wie, iako daleko, bo rowy tych, na ktore oko za zawsze mieli, co za koszami są, sążni 60, a rowy za koszami sążni 10.

Іулиусъ.

Дня 1. Чужоземцевъ kilkanascie set до оbozu przyszło, ktorzy od Suyskiego do p. hetmana przedali się.

2. Działa burzące do szanców prowadzić

poczęto. Tegosz dnia Moskwicinek się z zamku przedał, ktory powiedział, iż wielka w zamku trwoga; potęgę swą wszytkę na te quaterę, gdzie kosze naszymy (nasze?), obrocili. Posłuchy pod murami dla podkopów czynią, y wszytkich fortelów, iako naszymy do dobywania, tak oni do obronienia mają.

3.

4. Moskwicin jeden w nocy z zamku się przedał. Zgadza się z pierwszym.

5. P. Charlinski ze 2,000 koni kozaków z Ukrainy do obozu przyszedł y krolowi i. m. się prezentował.

6. Posłowie od gospodarów Wołoskiego y Multanskiego do krola i. m. przyiechali.

7. P. podkanclerzy coronny imieniem kro-

которое просить и убѣждалъ пребы-
вать твердо на службѣ его величе-
ства.

8. 9. [Ничего не показано].

10. Посольъ Валахскаго господара
справлялъ передъ королемъ посоль-
ство, — отъ имени своего государя
высказывалъ королю желаніе добра-
го здоровія, счастливаго царствова-
нія, заявлялъ о совершенной распо-
ложенности и вѣрноподданничествѣ,
приносилъ нижайшую благодарность
за всѣ благодѣянія и въ знакъ сво-
его благорасположенія подарилъ 2
турецкихъ коня.

11. Получено извѣстіе о побѣдѣ,
гетмана королевства, одержанной
подъ Клушинымъ надъ нѣмцами и
рускими.

12. Получены объ этой побѣдѣ
письма отъ самаго гетмана слѣдую-
щаго содержанія: когда прибылъ
гетманъ, то наши стали тѣснить за-
першихся въ городѣ русскихъ, и го-
родками и бдительною стражею и
пресѣченіемъ подвоза продовольствія

людямъ и лошадямъ. 3 іюля за 2
или за 3 часа до разсвѣта при-
шло къ гетману извѣстіе, что князь
Димитрій Шуйскій, собравъ всѣ воен-
ныя силы, и русскія, и иноземныя,
какія только могъ собрать, двинулся
изъ Можайска и ночевалъ въ 8 ми-
ляхъ отъ лагеря королевскаго вой-
ска. Собралъ онъ больше 5,000 фран-
цузовъ, англичанъ, нидерландцевъ,
финляндцевъ и другихъ изъ нѣмец-
каго народа подъ начальствомъ Пон-
туса Деллагарди и Эдуарда Горна, а
русскихъ 30,000, въ числѣ которыхъ
было множество знатныхъ людей и
воеводъ, какъ то: Андрей Голицынъ,
Данило Мезецкій, Яковъ Борятин-
скій, Василій Бутурлипъ и многіе
другіе. Онъ думалъ, что этими си-
лами не только доставить помощь
городу, но разобьетъ королев-
ское войско, которое считалъ нич-
тожнымъ, и доставить помощь Смо-
ленску. Г. гетманъ, составивъ коло
изъ полковниковъ и ротмистровъ,
представилъ имъ, что безопаснѣе

la i. m. in frequentia rycerstwa przy krolu
i. m. mowę miał do żołnierzow, prosząc y
napominając, aby stateczni na posłudze kro-
la i. m.

8. 9.

10. Posel hospodara Wołoskiego legatją
swoię do krola i. m. odprawował, w ktorey
po winszowaniu dobrego zdrowia y fortunne-
go panowania, całą wiarę, zyczliwosc y wier-
nosc poddanstwa i. k. mosci imieniem pana
swego oddał, unizenie za wszelakie dobro-
dzieystwa dziękował, a na znak chęci swey
2 koni Tureckich darował.

11. Dano znac o zwycięstwie p. hetmana
coronnego nad Niemcy y Moskwę pod Kłu-
szynem.

12. O ktorym od samego p. hetmana
przyszły listy takie: gdy za przysciem p.
hetmanowym, Moskwa w grodku zawarci. to
castellami w koło, to pilną strażą ustawicz-
nie, to bronieniem zywnosci tak im samym,
iako y koniom scisnieni byli, dnia 3 iulij
przyszła wiadomosc godzin 2 albo 3 na dzien
do p. hetmana, ze kniaz Dymitr Suyski, ru-
szywszy się z Mozajska, w 8 mil od obozu
woyska krola i. m. nocował, zgromadziwszy
do siebie wszytki siły, y Moskiewskie, y cu-
dzoziemskie, co ich iedno mogli miec. A na-
zbierał tego przy Pontusie Delagarde y przy
Goward Horren więcey, nizli 5,000 Francu-
zow, Anglikow, Niderlanczykow, Finland-
czykow y inszego narodu Niemieckiego,

pospěšitъ выйти противъ непріятеля и предупредить его, нежели оставаться на мѣстѣ и дожидаться, когда онъ придетъ совсѣми силами и военными хитростями. И такъ, оставивъ при острожкѣ часть войска — всю пѣхоту короля, гетманъ спѣшили войско и безъ повозокъ того же дня подъ вечеръ двинулся къ Клушину, гдѣ надѣялся застать непріятельское войско, которое должно было быть въ 4 миляхъ отъ нашего лагеря. На разсвѣтѣ передовая стража по шуму изъ лагеря, замѣтила непріятельское войско, которое уже миновало Клушинъ и находилось ближе къ лагерю г. гетмана. Непріятель, не взявшій никакихъ предосторожностей, не имѣвшій никакого извѣстія о нашемъ движеніи противъ него, застигнутый нами такимъ образомъ въ распlochъ, могъ бы быть пораженъ нами еще на постели, но по причинѣ узкихъ дорогъ въ лѣсу, гетману пришлось больше часу дожидаться, по-

ка не вышло все войско изъ дурной дороги, а въ это время непріятельская стража замѣтила нашихъ людей. Поэтому начать съ ними битву пришлось передъ восходомъ солнца, кажется, въ 4 часу 4 іюля. Непріятель выстроился надъ болотомъ и у лѣса, бывшихъ у него по правую сторону, а съ лѣвой стороны и съ фронта у него случился длинный и высокій плетень. Наши люди ничего объ немъ не знали, поэтому и нельзя было миновать его. За плетнемъ, а также въ лѣсу стояла [и] пѣхота, противъ фланга нашего лѣваго крыла, которымъ предводительствовалъ Хмѣльницкій староста, а за пѣхотой стояли рейтары. Правое крыло велъ Александръ Зборовскій. Въ серединѣ шель г. гетманъ. Когда пришлось вступать въ битву, то наши сдѣлали такой сильный натискъ, что снесли плетень. [Непріятельская] пѣхота такъ твердо стояла, что почти приставляла къ груди нашихъ свои мушкеты,

Moskwy zasię 30,000, między ktoremi znacznych ludzi siła była y woiewod: Andrzej Galliczyn, Danicki, Micicki (Danila Mezeccki?), Iakow Bozalinski (Boratynski?), Wasili Butwelin (Buturlin?) y inszych wiele, y rozumiał to, że swemi siłami nie telko horodkowi posiłek (da?), ale, zniozszy woysko krola i. m., ktore lekko u siebie kładli, y Smolenskowi odsiecz miał dac. Zaczym p. hetman, koło uczyniwszy na pp. pułkowniki y rotmistrze, pokazał, że bezpiecniey nieprzyiaciela uprzecie swoim pospiechem, nizli iego fortelu y siły w mieyscu czekac. Zostawisz y tedy częsc woyska przy grodku, piechotę wszytkę krola i. m., expedito exercitu, bez wozow, tegosz dnia ruszył się nad wieczorem ku Kluszynu, spodziewaiąc się tam zastac woyska nieprzyiacielskie, od obozu swego

iakoby we 4 milach. Na rozswicie przednia (przednia?) straz postrzegliex fremitu castrorum woysko nieprzyiacielskie, ktore się iusz było daley przyblizyło ku obozowi p. hetmanowemu, pominąwszy Kluszyn. Tak tedy zbiezany niespodzianie nieprzyiaciel, ktory zadney przestrogi, ani wiadomosci o ludziach na się nie miał, mógł by się był ieszcze w postaniu gromic, ale prze ciasnosc przescia w lesie, przyszło p. hetmanowi czekac wiecocy, nisz godzinę, nizli się woysko wszytko ze zley drogi wybiło, y przetosz straz nieprzyiacielska ludzie nasze postrzegła. Przyszło tedy przed wschodem słońca o godzinie 4 iakos na pułzegarzu dn. 4 iulii zwiesc z nimi bitwę. Stanął nieprzyiaciel w sprawie nad błotem y lasem, ktore było onym po prawney stronie, po lewey stronie trafil się

и это тогда, когда [нашимъ] бѣднякамъ нужно было часто поворачиваться въ тѣсномъ мѣстѣ, между плетнемъ то противъ тѣхъ, то противъ другихъ, когда они проходили мимо нѣмцевъ. У нашихъ убили множество коней. Такъ, подъ княземъ Порыцкимъ убили двухъ коней и самъ онъ едва не былъ смятъ лошадыми, когда садился на третьяго коня. Однако [наши] мужественными руками, счастиемъ его королевскаго величества и гетманскимъ мужествомъ сломали [непріятельскую] пѣхоту, переломавъ на ней свои копья и черезъ нее кинулись на рейтаръ, но такъ какъ были безъ копій, то сначала не могли удержаться, а за тѣснотой мѣста нельзя было прислать подмогу, чтобы и та переломала свои копья. И такъ, шло нерѣшительное сраженіе и то наши гнали ихъ, то они нашихъ. Такъ сражались мужественно обѣ стороны 4 часа. Однако хоругви г. гетмана, г. крайчего, г. Ба-

лабана и г. Гербурта какъ накинута на непріятеля съ самаго начала, такъ уже не давали ему отдыха и гнали его, такъ что онъ принужденъ былъ миновать свой станъ. На другихъ же, которые съ лѣваго крыла ударили на нашихъ и уже не огнестрѣльнымъ оружіемъ, а холоднымъ, отправились роты: Хмѣльницкаго старосты, г. Васичинскаго, Фирлея и Копыцинскаго. Тутъ пало много непріятелей и наши долго ихъ били, преслѣдуя. Но такъ какъ наши никого изъ своихъ не оставили въ таборѣ ихъ, то его заняли другіе отряды непріятеля со стороны лѣса. Другіе русскіе между тѣмъ пустились бѣжать, кто куда могъ. Когда наши уничтожили тѣхъ, которые уходили полемъ и стали снова наступать на таборъ, то иностранцы, понявъ исходъ дѣла, одни стали вступать въ переговоры съ нашими, а другіе, не полагаясь на переговоры, прямо сдавались. Тоже стали дѣлать и нѣкоторые

plot, dość szeroki y długi, takisz własnie z czoła. Ominąc go tedy trudno było, ponieważ zadney o nim ludzie naszymy wiadomości nie mieli. Za płotem stała piechota, także w lesie, która była w bok lewego skrzydła, a to przywoził p. starosta Omielnicki. Za piechotą raytarowie stali. Prawe skrzydło wiodł p. Alexander Zborowski, w posrodku p. hetman szedł. Gdy iusz do potkania przyszło, natarli naszymy tak mężnie, że zobą płoty znieść musieli. Piechota też tak wytrzymała, że aż ledwo nie w bok muszkiety naszymy kładła; a onym niebożętom między płoty, w ciasnym mieyscu, często się obracać to na tych, to na owych przyszło, miiając Niemce, y tam ich siła w koniech poszkodowano, iakosz pod x. Poryckim dwu koni zabito y samego ledwie konmi nie starto, gdy

trzeciego dosiadał. Oto jednak mężną ręką swą za szczęściem króla i m. odwagą hetmańską przełamawszy ich, na nich przecię aż na rayтары włęczali; ale ze bez kopiy byli, pierwszego razu strzymać nie mogli; posilkam też prze ciasność mieysca przybydź nie mogło, aby wszystkie kopie skruszyć mieli: y tak, ancipiti proelio, to naszymy ich, to oni naszymy pędzili, scieraiąc się meznie ze 4 godziny. Chorągiew iednak p. hetmana, p. krayczego, p. Bałabana, p. Herberta, iako wzięli nieprzyaciela w potkaniu, tak, im iusz odpoczynku nie dając, pędzili, że y tabor swoy minąć musieli. Z lewego skrzydła zaśię na drugich, którzy iusz nie strzelbą, ale ręczną bronią na naszymy natarli, iechała rota p. starosty Chmielnickiego, p. Wasiczynskiego, p. Firleia, p. Kopu-

русскіе. Больше всего встревожило иностранцевъ то, что при первомъ натискѣ побѣждали ихъ вожди: Понтусъ Делагарди и Эдуардъ Горнъ, а Делавиль былъ боленъ и остался въ Погорѣломъ. Такимъ образомъ у нихъ не было никого изъ начальниковъ. Побѣда казалась уже рѣшительною и г. гетманъ пошелъ слушать обѣдню и благодарить Бога, какъ Понтусъ Делагарди и Горнъ вышли изъ лѣсу и стали разрывать переговоры. Гетманъ, не оставляя богослуженія, приказалъ наступать на лагерь людямъ, возвращавшимся съ погони. Тогда французы стали скорѣе сдаваться. Остальное рыцарство [иноземное] тоже перестало слушать убѣжденій своихъ вождей. Димитрій Шуйскій, увидѣвъ, что на солдатъ не могутъ дѣйствовать ни убѣжденія Понтуса и Горна, ни его

великія обѣщанія, съ остатками [разбитой арміи], которыхъ было нѣсколько тысячъ и которые съ нимъ окопались въ городкѣ и черезъ ночь укрѣпили его рогатками, ушелъ въ близлежащій лѣсъ и сталъ поспѣшно уходить, такъ что его не могла догнать погоня, но она убила многихъ изъ уходящихъ [съ нимъ]. Наши ворвались въ его лагерь. Вмѣстѣ съ нашими ворвались и иноземцы. Лагерь былъ большой и богатый. Тамъ наши взяли собственную карету Шуйскаго и другіе возы, саблю, булаву и шпаль. Князь Яковъ Бяратинскій былъ убитъ, Василій Бутурлинъ взятъ въ плѣнъ, а также разрядной дьякъ и Яковъ Демидовъ [а также разрядной дьякъ Яковъ Демидовъ?], который недавно привезъ изъ Москвы деньги иноземцамъ и въ субботу передъ битвой роздалъ имъ 10,000 рублей налич-

cińskiego. Tam ich wiele legło, y w pogoni długo bito. Iednak ze naszymy w taborze ich nikogo nie zostawili, znowu drudzy od lasa opanowali tabor. Moskwa tym czasem w długą, gdzie kto mógł. A skoro naszymy tych, co polem uchodzili, znieśli, a na tabor znowu następowac poczęli, cudzoziemcy, pobaczywszy rezolucją, tractowac ięli, drudzy tesz, nie ufając tractatom, przedawali się, także y Moskwa niekto. To iednak najbardziej strwożyło cudzoziemce, ze wodzowie ich za pierwszym impetem tak Delagarde Pontus, iako Erdouard Horen pouciekali; Delaville chory został był w Pohoryłem: y tak zadnego starszego z nimi nie było. Zdało się to iusz doskonale zwycięstwo, y tak p. hetman do mszey poszedł dziękowac p. Bogu, kiedy znowu Pontus z Hornem, z lasa wyszedszy, tractaty rozrywac ięli. Nie opuszczając iednak p. hetman nabozenstwa, nacierac na oboz kazał, gdy się ludzie z pogoni wracali, a w tym Francuzowie ięli się sporzey przeda-

wac. Rycerstwo tesz insze na perswasie wodzow swych iusz nie dbali, co obaczywszy Dymitr Suyski, ze ani Pontus, ani Horn, ani iego, aby były wielkie obietnice, u żołnierza nieszły, z ostatkiem ludzi, co się z nim byli w horodku okopali y ostrożyli przez iędnesz noc, a mogło ich bydz do kilkutyściey, poszły w las, ktory blisko był, y mocno uciekac iął, tak ze go pogonia doysdz nie mogła, bito iednak siła uchodzących. A naszymy do obozu iego wpadli. Wpadli tesz z naszymy y cudzoziemcy. Oboz wielki był y dostateczny, Tam własną karęte Suyskiego y insze wozy, szablę, buławę, szyszak wzięto. Kniаз Іаков Boratynski zabít, Wasil Buturlin пойман, dyак Doziadny (rozradny?), także Іаков Dziemidow, ktory swiezo był z Moskwy pieniądze cudzoziemcow przywiozł. W sobotę ktora poprzedzała potrzebę 10,000 rublow, gotowych pieniędzy im oddał; oprócz tego 20,000 rublow w sobolach y suknach przywiozł, co się u naszymy zostało, bo procz

ными и кромѣ того 20,000 рублей соболями и сукнами, которыя остались у нашихъ, потому что только деньги остались у иноземцевъ, а изъ вещей ничего не досталось имъ. Съ этими иноземцами черезъ Адама Жолкевскаго, много въ томъ потрудившагося, заключенъ такой договоръ: имъ должна быть сохранена жизнь и все ихъ имущество; если бы кто изъ нихъ пожелалъ поступить на службу короля, то имѣть право это сдѣлать, а кто пожелаетъ возвратиться въ свою страну, тотъ долженъ быть отпущенъ, и капитаны подачею рукъ учинили присягу и удостоверение за себя и отъ имени таковыхъ, что никто изъ нихъ не подниметъ оружія противъ короля, а въ особенности въ Московскомъ государствѣ. Затѣмъ гетманъ отправился къ лагерю, а за нимъ

на слѣдующій день пришли иноземцы, бывшіе въ непріятельскомъ войскѣ, какъ то: нѣмцы, испанцы, французы, англичане, шотландцы, но прежде они нанали на Понтуса за то, что онъ не роздалъ имъ денегъ, которыя получилъ для этого изъ Москвы. Понтусъ насилу убѣждалъ отъ нихъ съ Эдуардомъ Горномъ и нѣкоторыми шведами и финляндцами въ Погорѣлое съ намѣреніемъ взять Делявиля и отправиться въ Нидерланды, потому что Понтусъ сказалъ гетману и далъ руку, что не будетъ воевать противъ войска короля и не пойдетъ въ Швецію. Въ этой битвѣ русскихъ пало больше десяти тысячъ, нѣмцевъ около 700. Голицына видѣли раненаго на повозкѣ на дорогѣ къ Можайску, и онъ, не останавливаясь въ Можайскѣ, отправился въ столицу. Димитрій Шуй-

pieniędzy nic cudzoziemców nie doszło, z którymi umowa taka przez p. Adama Żółkiewskiego, który w tym siła pracował, stanęła: żeby przy zdrowiu y przy swym wszystkim wcale zostali, a którzyby chcieli zaciągnąć się na służbę króla i. m., wolno im to ma być; którzyby też chcieli iść do swych krajów, mają być swobodnie puszczeni, a przysięgę y upewnienie daniem ręki kapitanowie swym y ich imieniem uczynili, że przeciw króla i. m., a zwłaszcza w Moskwie nie ma z nich nikt broni nosić. Obrócił się potem p. hetman do obozu, za którym naziętrz cudzoziemcy, którzy byli w wojsku nieprzyjacielskim, Niemcy, Hiszpani, Francuzowie, Anglikowie, Szkotowie, wszyscy przyszli, oskoczywszy pierwey Pontusa o to, że on pieniądze na nich wziął z Moskwy y nie dał ich im, y ledwo im uszedł z Eduardem Hornem y z Szwedami y z Finlandczykami niektoremu ku Pohorylemu, chcąc z sobą Dellaville wziąć y przechodzić do Niderlan-

du, bo rzekł y rękę dał p. hetmanowi nie wołowac przeciw ludziom króla i. m. y do Szwecyey nie chodzić. Legło w tey potrzebie Moskwy kilka tysięcy, Niemców do 700. Galicyzna potkano ku Mozaysku na kolasie ranego, który, nie się nie bawiąc w Mozaysku, ku stolicy poszedł. Dymitr Suyski, niewiedziec, gdzie się podział. To tylko wiedzą, że w uciekaniu konia zbył y, iako Moskwa mówi, po lasu pieszo chodził. Nowogrodecy, Kostromcy y insze ludzie Moskiewscy rozbiegli się,—kozdy do swoich zamków. Bielanie też ku Białey na łaskę króla i. m. W Mozaysku zamknęli się sami posaccy ludzie y Niemców cos niewiele, co ich tam było zostawiono z nimi. To skonczywszy p. hetman wrocil się do obozu swego. Zebrawszy kazdy rotmistrz tak rannych, iako zabitych z rotы swey, ledwie jednę albo dwie nocы cicho przespali, kiedy ludzie z onego horodka potęzną dn. 6 iulij wycieczkę uczynili, w ktorey naszy wielką odwagą tak się

скій, неизвѣстно, куда дѣвался. Знають только, что во время бѣгства онъ потерялъ лошадь и, по словамъ русскихъ, ходилъ пѣшкомъ по лѣсу. Новгородцы, Костромичи и другіе русскіе разбѣжались по своимъ городамъ. Бѣляне направились къ Бѣлой, чтобы просить у короля помилованія. Въ Можайскѣ заперлись сами посадскіе люди и немного нѣмцевъ, оставленныхъ у нихъ. Окончивъ эти дѣла, гетманъ возвратился въ свой лагерь. Каждый ротмистръ убралъ своихъ раненныхъ и убитыхъ. Едва одну или двѣ ночи [наши] провели спокойно, какъ 6 іюля непріятель сдѣлалъ изъ вышеупомянутаго городка сильную вылазку. Наши противустали ему съ такою храбростію, что послѣ продолжительной битвы, вогнавши его обратно въ городокъ съ немалымъ для него вредомъ и по прежнему стѣснили. Затѣмъ г. гетманъ отправилъ къ осажденнымъ на переговоры младшаго Солтыкова, и для большаго вѣсу отправилъ вмѣстѣ

съ нимъ своего племянника Адама Жолкевскаго. Нѣсколько нашихъ посланы заложниками. Русскіе послали на переговоры тоже знатныхъ людей, которые по обычаю своего народа начали дѣло высокопарно и гордо, но когда ихъ вступительная рѣчь съ презрѣніемъ была прервана, то они стали требовать, чтобы имъ показаны были условія королевскаго договора съ тѣми русскими, которыя прежде прибыли въ королевскій лагерь изъ столицы. Увидѣвъ эти условія, они отказались отъ всякихъ совѣщаній и колебаній и сдали на милость короля городокъ, пушки, знамя и себя. Послѣ того при гетманѣ осталось русскаго войска изъ того городка 5,000, а 34 русскихъ изъ болѣе знатныхъ отправлены къ королю.

Въ тотъ же день пріѣхалъ Можайскій воевода и сдалъ свою крѣпость, которую принять гетманъ послалъ г. Бобовскаго съ 1,000 человекъ. На слѣдующій день, нѣко-

stawili, że ich po długich utarczkach, z szkoda ich nie małą nazad wpędzili y znowu scisnęli. Posłał zatem p. hetman Sułtyka młodego do nich na tractaty, przydawszy mu pro auctoritate synowca swego p. Adama Żółkiewskiego. Posłano naszych kilka osob w zakładzie. Oni też posłali ludzi na tractaty, które pro more gentis wysoko y gorno zaczęli, ale gdy im praepositia praе contemptum pomięszano, domagali się tych conditii widzieć, które krol i. m. z ludzmi ich, co wprzod od stolice byli przyszli do obozu krola i. m. postanowili, co uyrzawszy, odrzuciwszy wszystkie deliberatie y tergiversatie, grodek, strzelbą, chorągwię y sami siebie na łaskę krola i. m. zdali. Zostało zatem woy-

ska Moskiewskiego z tego horodka przy p. hetmanie 5,000, a z celnieyszych ludzi posłano osob 34 do krola i. m.

Tegoz prawie dnia woiewoda Mozayski przyjechał, poddając zamek, na który posłał p. hetman p. Bobowskiego z 1,000 czelka. Nazajutrz posłali pewni cudzoziemcy, którzy z bitwy uchodząc do Pohoryłego przyszli, gdzie Delaville chory leżał, do p. hetmana, podając mu Pohoryłe; a ci starszych swych do Pontusa, iako Edward Horna y tego Delawille tak pozałowali, że ledwo przy iednych sukniach y kabatach zostawili. Co dzien zatem, to z tego, to z owego przybiegali zamku, zdając się na imię krola i. m; takisz wszystkie, które były pozmieniały: Boryssow,

торые иноземцы, ушедшіе съ поля битвы въ Погорѣлое, въ которомъ лежалъ большой Делавиль, прислали сказать гетману, что сдаютъ ему Погорѣлое. Эти иноземцы такъ ублаговторили своихъ начальниковъ, бывшихъ до Понтуса, т. е. Эдуарда Горна и вышеупомянутаго Делавиля, что оставили ихъ въ однихъ сюртукахъ и шинеляхъ. Затѣмъ каждый день русскіе прибѣгали то изъ той, то изъ другой крѣпости, сдавая ихъ на имя короля и всѣ измѣнившіе города, какъ то: Борисовъ, Боровскъ, Осиновъ, Ржевъ и многіе другіе принимали снова подданство королю. Къ нимъ назначались воеводы изъ нашего народа. Самъ гетманъ пошелъ къ Можайску, направляясь къ столицѣ, а къ королю отправилъ пословъ съ добычею и съ извѣстіемъ о дарованной Богомъ побѣдѣ. При гетманѣ было 10,000 русскихъ, болѣе 2,000, французовъ и другихъ иноземцевъ кромѣ войска, пришед-

шаго съ нимъ, съ которымъ всѣ эти отряды соединились.

Въ этихъ стычкахъ и въ генеральномъ сраженіи всѣхъ нашихъ, считая и убитыхъ и раненыхъ, было... ²⁸.

13. Посоль Молдавскаго господаря имѣлъ аудіенцію у короля и отъ имени своего государя поздравлялъ короля, заявлялъ о преданности господаря и неизмѣнномъ повиновеніи и подарилъ королю красиваго коня.

Того же дня, Велижскій староста, по просьбѣ русскихъ, пошелъ на переговоры съ осажденными. Тамъ обѣ стороны говорили прилично, безъ ссоры и [русскіе] съ уваженіемъ произносили имя короля и вообще были смиренѣе, чѣмъ прежде. Когда Велижскій староста сказалъ имъ о побѣдѣ гетмана, то они не хотѣли вѣрить и требовали, чтобы мы показали имъ плѣнныхъ.

14. Прибыли въ лагерь иноземцы, сдавшіеся г. гетману въ Клушинской битвѣ и просили выдать имъ

Borusk, Osypow, Rzew y innych wiele, powrocili wiare swą i. k. mosci, na ktore rozesłano z narodu naszego pewne woiewody, a sam p. hetman ku Mozajsku poszedł, do stolice zmierzając, wyprawiwszy posły do krola i. m. cum spoliis y z tym, ktore p. Bog dał zwycięstwem. Zostalо przy p. hetmanie Moskwy 10,000, Francuzow y innych cudzoziemcow nad 2,000 do onego pierwszego, ktore z nim przyszło, y słaczyły się woyska Naszych wszystkich w tych utarczках y bitwie walney s postrzelonemi y rannemi nie dostaje nm..., a mianowicie z kazdey rotы z tych—towarzystwa...

13. Poseł hospodara Multanskięgo audienціą miał u krola i. m., gdzie imieniem pana

swego pozdrowienie, zyczliwosc y wierne i. k. mosci oddawał posłuszenstwo y konia chędogiego darował. Tegosz dnia p. starosta Wieliski za prozbą Moskwy poszedł na gowor pod zamek, gdzie modestę z obustron bez swarow mowy byli y krola i. m. honorificę wspominali, y we wszystkim placidores, nisz przed tym, byli; a gdy im o zwycięstwie p. hetmanowym powieдаł, wierzyc niechcieli, ale wołali, aby im więznie pokazano.

14. Cudzoziemcy ci, ktorzy się p. hetmanowi z bitwy Khuszynskioy poddali, do obozu krola i. m. przyszli, prosząc o paszporty dla wolnego przesćia do swych domow.

15. Za nimi nazajutrz poslowie od p. het-

паспорты для свободнаго возвращенія домой.

15. Послѣ нихъ, на слѣдующій день, прибыли послы отъ г. гетмана и отъ рыцарства съ добычей и съ извѣстіемъ объ одержанной по милости божіей побѣдѣ.

16. [Ничего не показано].

17. Тишина.

18. Послы отъ гетмана и отъ рыцарства справляли передъ королемъ посольство, которое состояло изъ слѣдующихъ пунктовъ: 1) заявивъ королю объ усерднѣйшей службѣ и вѣрноподданничествѣ своего вождя гетмана и всего рыцарства, они говорили, что гетманъ показалъ великое благоразуміе и доблесть, а все рыцарство подъяло великіе труды и показало мужество и что все это сдѣлано ими для славы короля и блага рѣчи-посполитой; 2) поднесли трофеи побѣды — булаву Шуйскаго и нѣсколько знаменъ, въ числѣ которыхъ было и знамя самаго Шуйскаго, и заявили, какія

знамена остались при гетманѣ; 3) просили, чтобы король по обычной своей милости, какую всегда показывалъ послѣ одержанной побѣды, благоволилъ и имъ подарить четверть службы [деньги за нее]; 4) просили короля, чтобы обратилъ милостивое вниманіе на раненныхъ и потерпѣвшихъ убытокъ въ прислугѣ, лошадяхъ и аммуниціи и чтобы пожертвовалъ рыцарству на это какую нибудь денжную сумму; 5) просили убѣдительно заплатить имъ за выслуженную четверть, чтобы они могли удобнѣе пополнить утраты, понесенныя въ этой битвѣ; 6) просили также, чтобы король имѣлъ милостивое вниманіе къ лицамъ, находящихся теперь вдали отъ короля, при гетманѣ, чтобы они при заявленіи своихъ нуждъ и открывающихся вакансіяхъ были удовлетворяемы сообразно ихъ достоинству. Все это король принималъ милостиво и обѣщалъ дать отвѣтъ по совѣщанію съ сенаторами. Потомъ,

mana y od rycerstwa przyszli cum spoliis y z łaski Bozey zwycięstwem.

16. 17. Cicho.

18. Pp. posłowie od p. hetmana y rycerstwa legatją przed kroleм i. m. odprawowali, ktorey te puncta: naprzod, po zaleceniu paniszszych służb swych y wiernego poddanstwa od p. hetmana, iako wodza swego, potym od wszytkiego rycerstwa, przelozyli ostroznosc wielką y dzielnosc przewazną p. hetmana, prace y mężtwo wszytkiego rycerstwa, ktore dla sławy krola i. m. y dobrego rzezypospolitey ponosili; 2) oddali znak zwycięstwa—булавę Suyskiego y kilkanascie chorągwi, między ktoremi samego Suyskiego była, y te, ktore przy p. hetmanie zostały, opo-

wiedzieli; 3) prosili krola i. m., aby według starodawney łaski swey, którą zawdy zwykł po wygraney bitwie pokazowac, cwierc darowną przyznac raczył; 4) prosili krola i. m. aby miłosciwie oko na rannych, poszkodzonych y czeladzi, w koniech, w rynsztunkach miec raczył y sumę iaką pieniężną ofiarował; 5) prosili krola i. m. gorąco o zasłużoną cwierc, aby tym snadniey mogli poprawic szkode w tey potrzebie; 6) prosili krola i. m., aby niemniejszy wzgląd na tych miec raczył, ktorzy tam przy p. hetmanie odlegli są od krola i. m. aby w petitach y vacantiach według conditiej każdego uposlędzeni niebyli. Co wszytko krol i. m. wdzięcznie przyjąwszy, respons ex senatusconsulto

сейчасъ же цѣловали руку короля и заявляли о своемъ вѣрнопоподданничествѣ Смоленскіе бояре.

19. Утромъ передались двое изъ крѣпости и рассказываютъ, что осажденные, послѣ того, какъ получили извѣстіе о побѣдѣ, начинаютъ думать о сдачѣ [крѣпости], и тогда какъ прежде нельзя было и заикнуться о здачѣ, теперь объ этомъ говорятъ вездѣ. Подъ вечеръ спустился со стѣнъ одинъ пушкаръ. Онъ говоритъ, что послѣ разговора, который велъ съ ними изъ шанцевъ Бѣлянинъ, воевода Михаилъ [Шенинъ] говорилъ къ народу: «слышите рассказъ этого Бѣлянина; вы вѣдь хорошо его знаете; думайте, что будетъ за тѣмъ, а я города не могу удержать; люди вымерли». Народъ отвѣтилъ: «волень Богъ и ты, Михайло Борисовичъ; на чемъ воля божія, на томъ и мы». И съ того времени люди въ крѣпости начали ходить толпами, бесѣдовать между собою и намѣкать издалека о сдачѣ.

20. Находящіеся при королѣ русскіе бояре выслали знатнѣйшихъ изъ среды себя подъ крѣпость на бесѣду съ осажденными. Тамъ они начали рассказывать ходъ битвы [Гетмана] съ Шуйскимъ, говорили о взятыхъ знаменахъ и о боярахъ, сдавшихся въ городкѣ. Русскіе смиренно слушали рассказъ и затѣмъ спросили: «отъ чего не стрѣляете въ насъ изъ пушекъ»? [Бояре] отвѣчали имъ: «по нашей просьбѣ король приостановилъ штурмъ, такъ какъ мы увѣрили его, что вы послушаетесь нашихъ совѣтовъ и убѣжденій и сдадитесь; но если станете упорствовать, то не надѣйтесь на пощаду; отдайте намъ, по крайней мѣрѣ, нашихъ женъ, братьевъ и матерей, чтобы они не погибли вмѣстѣ съ вами». Затѣмъ изъ крѣпости стали спрашивать: «гдѣ васъ взяли»? Тѣ сказали: «въ сраженіи и въ городкѣ силою оружія, а теперь мы видимъ со стороны короля милость къ намъ и пожалованіе». Они сказали на

dac obiecał. Potym zaraz boiarrowie Smolanie rękę krola i. m. całowali y poddanstwo oddali.

19. Zrana dway przedali się z zamku, ktorzy powiedaią, isz po tey, ktorą wzięli wiadomosc o zwycięstwie, dumac poczęli o poddaniu, y co przed tym nefas było wspomniec podanie, teraz passim chodząc o nim mowią. Ku wieczorowi puszkarcz ieden spuscil się z muru. Powieda, isz po tey rozmowie, ktorą Bielantin z nimi z szancow miał, Mihayło woiewoda mowil do pospolstwa: „słyszycię powiesc tego Bielantina; wszak go dobrze znacie; co wprzod ma bydz, dumaycie, a horoda ia nie wydzierzę; ludzie wymarli.“ Pospolstwo odpowiedziali: „wolen Bog y ty,

Mihayło Borysowicz; na czym wola Boza, na tym y my“. I od tego ezasu ięli ludzie kupami chodzie w zamku, z sobą dumaiąc, rozmawiając, zdaleka natrącając o poddaniu

20. Boiarrowie Moskiewscy, co przy krolu. i. m. są, wysłali kilka znaczniejszych pod zamek na gowor; tam poczęli powiedac seriem bitwy z Suyskim, o chorągwiach, o boiarach, ktorzy się poddali z horoda. Słuchali skromnie. Potym mowili: „czemu do nas nie strzelacie z dział? Odpowiedzieli, isz“ krol i. m. za prozbą naszą ieszcze się szturmem zatrzymał, gdziesmy krola i. m. upewnili, ze na persuziach y radach naszych przestaniecie y poddacie się; ale gdy uporem poydziecie, iusz prozna miłosierdzia nadzieia, tylko nam

это: «мы увидимъ къ себѣ еще большую милость и еще большее пожалованіе». По окончаніи этихъ переговоровъ [бояре, бывшіе при королѣ] послали въ крѣпость съ своими письмами для увѣщанія одного русскаго, котораго поймалъ гетманъ, когда онъ прокрадывался въ Смоленскъ съ письмами отъ Шуйскаго.

28. Прибылъ въ лагерь изъ Украины Кульбака съ 2,500 казаковъ, которыхъ и показывалъ королю.

22. Одинъ бояринъ ушелъ изъ крѣпости съ полякомъ, нѣкимъ Каменскимъ, который 1½ года былъ у нихъ въ плѣну. Они говорятъ, что осажденные въ большой тревогѣ, но еще ничего опредѣленнаго не рѣшили.

23. Ночью изъ крѣпости бѣжалъ одинъ русскій, который также, какъ и первый, говорить, что тамъ еще ничего опредѣленнаго не рѣшили.

zonki, bracia y matki nasze wydajcie, zeby z wami nie zgineli“. Jeli zatym pytac z zamku: „zkd was wzięto“? Odpowiedzieli, ze „w boiu y w horodku przez szablę, zaczym łaskę y pozalowanie poznamy krola i. m.“ Na co oni: „i my zarazem więszą łaskę y więsze pozalowanie poznamy“. Pro finali z tych tractatow posłali iednego, ktorego p. hetman z listy od Suyskiego do Smolenska przekradającego się poymał, z listy swemi y napominaniem w zamek.

21. Kulbaka z Ukrainy przyszedł do obozu z 2,500 kozakow, ktore krolowi i. m. prezentował.

22. Uciekł z zamku boiarzyn ieden z Polakiem, nieiakim Kamienskim, ktory od 1½ lat był u nich w więzieniu. Ci powiedaią, ze w wielkiej trwodze, iednak ieszcze nie pewnego między sobą nie zawarli.

23. W nocy Moskwiicin z zamku uciekł,

24. 25. [Ничего не показано].

26. Русскіе подвели зарядъ подъ шанцы, которые Апельманъ велъ къ стѣнамъ крѣпости и находился уже близко башни. Зарядъ такъ подействовалъ, что часть шанцевъ насыпана была землей, которая задавила нѣсколько нѣмцевъ. Апельманъ однако не оставилъ работы и повелъ ее по тому же мѣсту къ крѣпости.

27. На слѣдующій день ночью онъ подошелъ къ самымъ стѣнамъ и хотѣлъ разбивать ихъ, но ничего не могъ сдѣлать, потому что нашелъ, что отъ основанія и вверхъ вышиной въ полчеловѣка все красный, широкій, квадратными кусками тесаный, твердый камень. Поэтому онъ бросилъ эту работу и, если пушки не сдѣлаютъ своего дѣла, то онъ попробуетъ употребить другую хитрость. Той же ночи была стычка, — наши подняли крикъ и открыли час-

ktory takiesz nie pewnego, iako y pierwszy, powieda.

24. 25.

26. Podszadziła Moskwa prochy pod szanccy, ktore Apelman pod mury prowadził y iusz blisko baszty był. Uczynili ten effect: szancow część zawaliły y niemcow kilkunastu tasz ziemia w szancach przytłukła. Nie przestał iednak roboty, ale tym ze mieyscem do muru szedł.

27. Nazajutrz w nocy pod same mury poszedł, chcąc go kowac, ale isz od ziemie wysoko asz popas czerwony kamien szeroki, kwadratowy, ciosany, twardy był, nie poczając nie mógł. Zaczym tey zaniechał prace, a nowych, iesliby działa nie uczyniły effectu, probowac fortelow. Teyze nocy scaramuca—okrzyk uczynili naszymy wielki, ręczną strzelbę puscili gęsto; z dział tesz w blanki uderzono.

тую пальбу; изъ пушекъ тоже выстрѣлили по зубцамъ.

28. Когда насталь день, то [наши] отправили въ крѣпость письмо съ окончательнымъ увѣщаніемъ, чтобы перестали упорствовать и черезъ 3 часа дали отвѣтъ; но воевода отвергъ это письмо и не хотѣлъ его принять: поэтому Брацлавскій воевода приказаль стрѣлять въ четверугольную башню. Послѣ нѣсколькихъ выстрѣловъ обнаружилось хорошее ихъ дѣйствіе, потому что къ вечеру оказался довольно большой проломъ: поэтому наши, желая попытать счастья, стали готовить лѣстницы, петарды и другія орудія, нужныя для приступа, и разставляли войска.

29. Какъ только стало свѣтать, староста пудкій Вайеръ отправилъ 100 нѣмцевъ, а г. Горецкій 100 венгерцевъ къ пробитой башнѣ и

поручили имъ ворваться въ нее и, если будетъ можно, овладѣть ею. За ними приказано идти 500 казакамъ Кульбаки. Нѣмцы и венгерцы смѣло ворвались и храбро сражались съ неприятелемъ; но казаки вмѣсто того, чтобы подавать помощь, пошли въ сторону (вожди ихъ, впрочемъ, храбро шли въ бой): поэтому тѣ, которые пошли было къ стѣнѣ, должны были отступить и не безъ потерь, потому что нѣсколько нѣмцевъ и венгерцевъ было убито и около 20 человекъ было ранено пулями. Другіе отряды запорожцевъ въ разныхъ мѣстахъ дѣлали окликъ и приставляли къ стѣнамъ лѣстницы, но сильная пальба изъ крѣпости не допустила ихъ [пробраться въ крѣпость]. Новодворскій кавалеръ поелъ къ воротамъ съ петардами, но такъ какъ уже разсвѣло и при немъ было не много людей, то онъ принужденъ

28. Skoro dzien, do zamku posłano list, finaliter napominając, aby iusz uporu odstąpili, a rezolutią za trzy godziny dali; lecz wojewoda wzgardził tym listem y przyiąc go nie chciał, zaczym p. wojewoda Braclawski rozkazal do baszty bic kwadratowej, z ktorey za kilkanastą strzeleniem dobry się pokazal skutek, bo dziura dosc przestrona przed wieczorem stanęła: przeto apparatusa, drabiny, petardy y insze, do syturmu nalezające potrzeby, sposabiali, woysko szykowali, chcąc picrwszego sprobować szczescia.

29. Rowno ze dniem Niemcow 100 p. Waierowych starosta Pucki, Węgrow 100 p. Gorecki w basztę zbitą przypuscil, aby ci w basztę nazrzel, y iesliby mogli, opanowali. Za nimi Charlinskiogo kozakow 500 y Koli-bak (Kulbaki?) tesz 500 następowac kazano. Wpadli Niemcy z Węgrami resolute y animosę z nieprzyiacielem się scierali, ale ko-

zacy miasto posilku, w stronę poszli, wodzowie ich iednak dobrze się stawili, zaczym ci, co poszli byli, ustapic musieli, nie bez szkody swey, bo Niemcow kilku, Węgrow kilku zabito, a postrzelonych do 20. Woysko insze Zaporowskie na roznych miejscach, y okrzyki czynili, y drabiny do murów stawiali, ale z zamku gęsta strzelba nie dopuscila. Cavaller Nowodvorski z petardami do bramy szedł, ale ze iusz oswitło było, więc ludzi nie wiele miał, musiał wszystkim dac pokoy. Było y to na przeszkodzie naszym, ze dziurę tę w baszcie Moskwa drzewem zatarasowała w nocy, którą chcąc naszy otworzyc, uderzyli z dział, zkąd wsztyko drzewo w basztę zapadlo y dziurę zawalilo, ze asz ognie tam podkładac przyszło. Dla sposobnieyszego iednak szturm drugą pobok zbitey baszty w scienie dziurę przed wieczorem wybito, na dwa siąznia szeroka.

былъ бросить свое дѣло. То еще нашимъ препятствовало, что русскіе задѣлали проломъ бревнами. Наши, желая откыть проломъ, ударили изъ пушекъ, отъ чего всѣ бревна упали въ башню и завалили проломъ, такъ что пришлось подкладывать огонь. Чтобы сдѣлать приступъ болѣе удобнымъ, [наши] къ вечеру пробили въ стѣнѣ въ сторонѣ отъ разбитой башни другой проломъ шириной въ двѣ сажени. Ночью въ крѣпости было спокойно, а наши, чтобы сдѣлать проходъ къ стѣнѣ болѣе удобнымъ, рыли ровъ [я отъ него другой] малый къ пролomu. Изъ-за этого пришлось ждать цѣлый день.

30. Днемъ была сильная пальба въ стѣну [крѣпости]. Отправленъ кромѣ того на стѣны одинъ гайдукъ съ письмами и съ порученіемъ разсмотрѣть, что дѣлается въ крѣпости, какая оборона и какія укрѣпленія противъ разбитой башни. Онъ ничего не могъ увидѣть кромѣ рва и нѣсколькихъ мортиръ. Затѣмъ съ тою

цѣлью отправленъ былъ одинъ нѣмѣць, но и онъ сказалъ тоже, что и гайдукъ.

Московскіе бояре просили короля дозволить имъ еще разъ съѣздить къ крѣпости на переговоры. Когда имъ это было дозволено, то они отправились къ стѣнамъ [и убѣждали осажденныхъ] одуматься и не доводить себя и всѣхъ до послѣдней гибели. Русскіе изъ крѣпости сказали, чтобы король прислалъ къ нимъ своего дворянина, что они съ нимъ будутъ вести переговоры; затѣмъ просили прислать сенатора; но трудно было обѣщать имъ это, поэтому ничего не вышло изъ этихъ переговоровъ.

31. Имѣя готовый проломъ и все нужное для приступа, Брацлавскій воевода приказалъ всему войску быть наготовѣ и когда оно выстроилось, то передъ разсвѣтомъ отражены были идти къ башнѣ 200 нѣмцевъ и 200 венгерцевъ и овладѣть преждѣ всего зубцами. За

W nosy w zamku cicho było, a naszymy row, zeby bezpieczniejsze ludzie do muru przescie mieli, rowik ku dziurze puscili, dla ktorego cały dzien przyszło czekac.

30. We dnie z dział gęsta do muru strzelba szła. Posłano tesz iednego hayduka na mur z listy, zeby wypatrzył co w zamku robią, iaka munitia y co za fortele przeciwko baszcie. Nie mógł nic widziec opocz rowu, a moździerow kilku. Potym Niemca dla tegosz posłano, ktory tesz co y hayduk powiedział,

Boiarrowie Moskiewscy krola i. m. prosili, aby mogli ieszcze raz na gowor pod zamek iechac, czego gdy im pozwolono, iechali pod mur, aby się wzdy upamiętali, a na ostatnią zgubę samych siebie y wszystkich

nie dali. Odpowiedziano z zamku, zeby kvol i. m. dworzanina swego do nich posłał, z ktorym chcą tractowac; potym o senatora prosili, ale im to obiecowac trudno było. I tak z tego goworu nic.

31. Maiąc tedy dziurę gotową y insze potrzeby murowe, rozkazał p. woiewoda Braclawski woysku wszytkiemu bydz pogotowiu, ktore gdy iusz w sprawie stało, nadedniem wprzod Niemcow 200 do baszty przypuszczono, aby wprzod blanki opanowali. Za nimi kozakom następowac kazano. Potym rotom usarskim, voluntaryuszom y inszym. Gdy tedy Niemcy z Węgrami w basztę weszli, Moskwa strzelbę potęzną to z dział pobocznych baszt, to z bab, to z samopałow puscila,

ними приказано ийти казакамъ, а далѣ ротамъ гусарскимъ, волонтерамъ и другимъ. Когда нѣмцы и венгерцы вошли въ башню, то русскіе открыли сильную пальбу, и изъ пушекъ на сосѣднихъ башняхъ, и изъ самопаловъ, такъ что наши не могли выдержать. Кромѣ того не прибыло подкрѣпленіе, поэтому начавшіе дѣлать хорошее дѣло принуждены были отступить, и такъ, не кончивъ дѣла, распустили войско.

Августъ.

1 числа. Начали стрѣлять въ двѣ круглыя башни, ближайшія къ разбитой четвероугольной башнѣ. Того же дня, по просьбѣ русскихъ, Велижскій староста отправился къ крѣпости для переговоровъ, но такъ какъ уже приближался вечеръ, то отложили переговоры до слѣдующаго дня.

2. Приѣхалъ отъ г. гетмана Срединскій съ нѣсколькими московскими боярами и привезъ извѣстіе, что

[въ Москвѣ] думные бояре и весь міръ 27 іюля пришли въ крѣпость [Кремль] къ князю Василю Шуйскому, взяли его, отвели въ старый его дворъ и отдали подъ стражу князьямъ Лыкову и Нагому. Схватили также и отдали подъ стражу братьевъ его Димитрія и Ивана Шуйскихъ и вѣрнѣйшихъ его любимцевъ, и всѣ поклялись не принимать на царство вора, называющаго себя Димитріемъ, а напротивъ биться съ нимъ. И дѣйствительно, когда этотъ самозванецъ подошелъ къ Москвѣ 25 іюля и, остановившись на Коломенской дорогѣ, хотѣлъ силою ворваться въ столицу, то русскіе дали ему хороший отпоръ. Всѣ желаютъ королевича. Потомъ, 28 іюля по просьбѣ боярѣ и всѣхъ сословіи князь Василій Шуйскій постригся въ монахи. Послѣ того, бояре вѣрили управленіе всѣмъ государствомъ князю Осодору Ивановичу Мстиславскому съ товарищами, съ которыми г. гетманъ уже сносится и 30 іюля уже

такъ же нашы wytrzymać nie mogli. Posiłki też nie nastąpili, zaczyn y ci, co iusz dobrą zaczęli byli robotę, cofnąć się mysieli, y tak, nie kończąc, wojsko rozpuszczono.

Augustus.

Dnia 1. Do baszt dwu okrągłych, nablizszych zbitey kwadratowey bic poczęli. Tegosz dnia za proszeniem Moskwy p. starosta Wieliski pod zamek na tractaty iechał, ale ze wieczor blisko był, do iutra gowor odłożono.

2. Przyiechał p. Sredzinski do krola i. m. od p. hetmana z kilka boiar Moskiewskich, z tą wiadomością, że boiarrowie dumni

y wszytek mir, przyszedzsy dnia 27 iulij do kniazia Wasila Suyskiego na zamek, wzięli go y odprowadzili na iego stary dwor y dali pod straz kniaziewi Likowu y kniaziewi Nagiemu. Bracią iego, Dymitra y Iwana Szuyskich y nawierniejszych kochankow iego, połapawszy, dali pod straz, y przysięgę uczynili wszyscy, że wora, który się nazywa Dymitrem, na gospodarstwo nie przyimowac, owszem bic się z nim. Iakosz, gdy ten impostor przyszedł pod Moskwę dnia 25 iulij y, stanąwszy na Kołominskicy drodze, chciał gwałtem w stolicę się wedrzec, dali mu dobry odpor, a wszysey zyczą krolewicu. Potym dnia 28 iulij za uproszeniem boiarrow y wszytkiego stanu ludzi kniaz Wasil Szuy-

двинулъ свое войско къ столицѣ, чтобы и съ боярами кончить переговоры и уничтожить самозванца, если бы онъ осмѣлился оспаривать у короля счастье. Сами бояре просить гетмана объ этомъ. Г. Гонсѣвскій передалъ это извѣстіе въ крѣпость, но русскіе не хотѣли ни вѣрить этому, ни вступать въ переговоры. Наши въ знакъ торжества ударили въ барабаны, затрубили въ трубы, стрѣляли изъ мушкетовъ и орудій, — стрѣляли однако въ круглыя башни, изъ которыхъ русскіе намъ вредили, и [наши] сбили боковыя бойницы.

3. [Наши] стрѣляли въ башни, а русскіе, такъ же, какъ и наши, не переставали дѣлать военныя хитрости. Мину, которую вель Апельманъ къ ихъ подкопу, въ который они тоже подвели зарядъ, они взорвали, съ малымъ, впрочемъ, для нашихъ урономъ, — погибло только 15 русскихъ хлоповъ и 3 венгерца. Того же дня

къ вечеру наши сдѣлали въ башняхъ значительные проломы; но русскіе крѣпко задѣлали ихъ изнутри, а противъ разбитой средней башни и разбитой стѣны, на пространствѣ отъ одной малой башни до другой, возобновили находящейся тамъ старый валъ и обдѣлали землю вышиной въ двѣ сажени, поставили на валу деревянные, насыпанные землей срубы и въ нихъ въ серединѣ поставили нѣсколько большихъ пушекъ, а по бокамъ поставили четыре меньшихъ, заряженныхъ картечью, дабы со всѣхъ сторонъ поражать нашихъ, еслибы наши стали занимать крѣпость черезъ проломы или черезъ среднюю башню.

4. Брацлавскій воевода приказалъ войску быть готовымъ къ приступу. Разрушивъ ядрами три башни и часть стѣны и желая узнать, какое укрѣпленіе въ башняхъ, гетманъ послалъ впередъ нѣсколько сотъ вен-

ski postrzygł się w czerncze, zaczyn regiment wszystkiego państwa poruczyli boiarowie kniazowi Fedorowi Iwanowiczu Mscisławskiemu z towarzyszami, z ktoremi p. hetman siłą (ssyla?) się y pod stolicę wojsko dnia 30 iulii ruszył, aby y tractatow z boiarami dotarł, y impostora zniósł, iesliby na szczęście krola i. m. następowac chciał, o co sami boiarowie proszą. Z tą nowiną ozwał się p. Gąsiowski w zamek, ale ani wierzyć chcieli, ani do tractatow przystąpić. Naszy zatym w bębny, w trąby krzyknęli, z muszkietow, z dział bili na tryumph do baszt przecie okrągłych, ktoremi naszym szkodzili, strzelnice zniesli.

3. Bili przecie do baszt, a Moskwa, iako y naszy, swych nie zaniechała fortelow, — minę, którą Apelmary prowadził dla ich podkopu, gdzie prochy swe zasadzili, wyrzucili

z małą naszymi szkodą, tylko chłopow Moskiewskich 15, a Węgrow 3 zginęło. Tegosz dnia ku wieczorowi baszty dobrze otworzono, ktore oni przecie w samym wesciu z zamku zatarasowali mocno, a przeciwko słuczoney baszcie sredniey y bitemu muirowi od potoczney baszty asz do drugiey potoczney wal stary, ktory tam był, odnowili y ociosali ziemię zwysz na dwa siąznia, a na wale wrzęby ziemią nasypane postavili, w ktorych na czoło dział kilka wielkich wyrzuchowali, a po bokach po czterech mnieyszych srotem nabili dla tego, iesliby naszy dziurą albo srednią basztą zamek ocupowac chcieli, aby ich zewsząd szkodzic.

4. Kazał p. woiewoda Braclawski bydz wojsku pogotowiu do szturm. Otworzywszy strzelbą trzy baszty y muru częśc y chcąc się doswiadczyć, co za obrona w basztach,

герской пѣхоты, нѣсколько сотъ нѣмецкой и 1,000 казаковъ, и думаль идти за ними на приступъ, къ чему явилось много охотниковъ изъ рыцарства; но, удивительная вещь, едва войска начали стрѣлять и слѣдовало наступать самому сильному отряду, какъ изъ маленькой тучи полился такой сильный дождь, что залилъ у обѣихъ сторонъ порохъ и продолжался два часа, такъ что земля сдѣлалась скользкою. И такъ, Господь Богъ помѣшалъ приступу, къ ихъ ли или къ нашей пользѣ, неизвѣстно. За два часа до приступа рускіе хотѣли вести переговоры, и литовскій канцлеръ съ подканцлеромъ королевства подѣвзжали къ стѣнамъ, но такъ какъ рускіе предлагали условіе, чтобы мы возвратили войско въ лагерь и прекратили пальбу, а войско, соскучившись, начало бунтоваться, то нель-

puscił kilka set piechoty Węgierskiej y kilka set Niemców y kozakow 1,000 za ktorymi do szturmum przypuscie miał, na co ochotnego rycerstwa moc stało. Dziwna rzecz, ledwie się poczęli strzelac, gdy co napotężniejszemu woysku następowac przyszło, a z maley bardzo chmury, uderzył taki deszcz, ze z obudwu stron strzelbę zalał, a trwał przez dwie godzinie, tak ze ziemia oslizła, y tak rozprowadził p. Bog ten szturm, ku ichli, ku naszemu-li dobremu. Chcieli tractowac przed szturmem na dwie godzinie, ale co p. canclerz Litewski z p. podcanclerzem coronnem podiezdzał pod mury, ale ze tey conditiei chcieli, aby woysko do obozu powrocili y strzelac przestano, a woysko się buntowac, iako stesknione, poczęło, przeto nie mogli zacząć goworu, ale deszcz rozprowadził wszystko.

зя было начать переговоры, а затѣмъ дождь все разстроилъ.

5. 6. 7. [Ничего не показано].

8. Ночью передалось двое боярскихъ дѣтей, которые показали слѣдующее: многіе бояре и многіе изъ простаго народа сильно желаютъ сдаться королю; одни лишь купцы не хотятъ этого и хлопочуть, чтобы осажденные не разъединились, поэтому тѣ не осмѣливаются гласно заявить своего желанія; они ожидаютъ, когда съ другой стороны будутъ устроены шанцы и сдѣланъ будетъ проломъ; тогда желающіе сдаться смѣлѣе возстанутъ противъ упорныхъ. Говорятъ они также, что нѣсколько десятковъ боярскихъ дѣтей знали объ ихъ намѣреніи бѣжать изъ крѣпости и сами хотятъ бѣжать. Проритый проломъ сильно задѣланъ и назначены всѣ лучшіе люди защищать это мѣсто. Выстроенны три полка на мѣстѣ [предполагаемой]

5. 5. 7.

8. W nocy przedali się z zamku dway dzieci boiarskich, ktorych były te confessata, ze wielka iest дума tak w boiaraah, iako y w pospolstwie, isz się chcą krolowi i. m. poddac, iednosz kupcy przeciwni temu zabiegaią, zeby się nie rozdwaiali, y tak iawnie się z tem ozwac nie smieią; czekaia, zeby z drugiey strony szance stanęły y dziurę wybito, zaczymby iusz tym, ktorzy się chcą rozdac (zdac?), snadniey przyszło przeciw upornym poprzec. Powiedaią y to, ze kilkadziesiąt dzieci boiarskich wiedzieli o ich wysciu z zamku y sami chcą wynisc. Dziurę wybitą obwarowano mocno, y wszyscy ludzie celnieyszy obroceni do obrony mieysca tego; zordinowano na trzy pułki w placu; gdzie pierwszych zbiaą, drugi, a potym trzeci następowac ma, a w pułku po 300 człeka

битвы и, если одинъ будетъ разбитъ, то наступить второй, а затѣмъ третій. Въ полку по 300 человекъ съ ручнымъ оружіемъ, не считая пушкарей. На этой сторонѣ пролома, съ правой и съ лѣвой стороны русскіе уничтожили насыпанныя земли кѣлѣти, потому что во время пальбы изъ [нашихъ] пушекъ, куски отъ этихъ укрѣпленій наносили вредъ людямъ. Если [наши] разобьютъ стѣны до окошекъ, то люди, находящіеся теперь на стѣнѣ, станутъ въ шанцахъ, устроенныхъ на старомъ валѣ, и будутъ стрѣлять въ тѣхъ изъ нашихъ, которые влѣзутъ на стѣну: поэтому если приступъ будетъ сдѣланъ на одно мѣсто, у пролома, то осажденные могутъ защищаться и дать отпоръ. Чтобы пробраться къ отверстиямъ у зубцовъ въ пробитыхъ башняхъ, нужны лѣстницы вышиной въ полтора человекъ. Причиною того, что недавно разстроился приступъ, былъ дождь. Когда у осаждаемыхъ, находившихся на глазисѣ,

не достало камней, то они сбѣжали за ними внизъ: въ это время купцы стали уходить и отъ вала и отъ стѣны. Осажденные хотятъ просить [дать имъ] на Москву королевича.

9. 10. 11. 12. [Ничего не показано].

13. Отъ г. гетмана получены слѣдующія извѣстія: 3 августа онъ оставился съ войскомъ его королевскаго величества за милою отъ столичнаго города Москвы и когда появилась [у Москвы] наша передовая стража, то русская стража, принявъ насъ за войско замозванца, стала перестрѣливаться; но когда узнала, что это—войско короля, то стала смѣло здороваться съ нашими. Подѣхали затѣмъ Иванъ Солтыковъ, Валуевъ и другіе бояре, паходящіеся при г. гетманѣ, и начали съ тѣми русскими разговаривать, здороваясь и со слезами обнимая другъ друга, но ихъ разговоръ былъ прерванъ приближавшимся къ Москвѣ войскомъ самозванца, которое, ожидая прихода г. гетмана, зажгло

z strzelbą ognistą ręczną, oprócz puszkarzy. Na tej stronie koło dziury po prawej y po lewej ręce, które mieli ziemią nasypane chałupy, precz znieśli, isz gdy z dział bito, trzaski od tarasow ludziami szkodzili, y kiedy po okna mur na scienie zbiłi, tedy ci, którzy dōtad na scienie stoią, mają stanąć w szancach swych, które na starym wale mają, y odstrzeliwac naszych, którzyby na scianę wlezi: zaczym iesli z iednego mieysca od dziury szturm będzie, tedy mogą bronie y odpor dac. W basztach wybitych trzeba drabin na pułtora chłopca, po których wlesc może do fortki na blanki. Onegdayszego szturmowi rozerwania przyczyną jest deszcz, y kiedy im iusz na blankach

kamieni nie stało, zbiegli po nie na dół, a w tym kupcy y od wału y od sciany uciekac poczęli; a ta iest ich дума, że krolewica Moskwe (Moskwie?) prosie chcą.

9. 10. 11. 12.

13. Taka wiadomosc od p. hetmana przysła, isz dnia 3 sierpnia stanął p. hetman z woyskiem krola i. m. w mili od stołecznego miasta Moskwy, y gdy przednia straz nasza ukazała się, Moskiewska straz, rozumiejąc, że woyska impostorowego ludzie, ięli się harcami scierac; ale, gdy się dowiedzieli, że to woyska krola i. m. ludzie, zarazem smiele ięli się witalc. Nadięchal potym Iwan Sołtykow, Woliow y inszy boiarowie, którzy przy p. hetmanie są; poczęli byli z sobą

съ другой стороны города, въ предмѣ-
стїи кирпичный заводъ и нѣкоторыя
другія строенія, но русскіе дали ему
хорошій отпоръ. Вдругъ прилетѣлъ
отъ князя Мстиславскаго, Феодоръ
Телушкинъ и сказалъ, что Мстислав-
скій хотѣлъ было вести переговоры
съ г. гетманомъ о хорошемъ дѣлѣ,
но такъ какъ къ столицѣ подсту-
пили люди вора, то онъ принужденъ
былъ приказать войску идти сражать-
ся съ ними; при этомъ онъ просилъ
гетмана помочь имъ побить вора, а
по крайней мѣрѣ, чтобы со стороны
королевскаго войска не было пре-
пятствія, если они направятъ свое
войско противъ вора. Далѣе, онъ
просилъ гетмана послать къ Сапѣ-
гѣ, чтобы пересталъ подѣзжать подъ
Москву и жечь. Гетманъ отпустилъ
этого боярскаго сына съ отвѣтомъ,
что пошлетъ сказать Сапегѣ, чтобы
держалъ себя мирно, а о хорошемъ
дѣлѣ гетманъ радъ сноситься съ кня-
земъ Мстиславскимъ и съ другими
боярами. Касательно того, чтобы по-

дать помощь, гетманъ сказалъ, что
когда они кончатъ это хорошее дѣ-
ло, то онъ готовъ будетъ защищать
ихъ королевскимъ войскомъ и отъ
вора и отъ всякаго другаго непрїа-
теля.

Того же дня вечеромъ къ гетма-
ну прїѣхали послы отъ войска са-
мозванца и просили, чтобы онъ за-
претилъ своимъ людямъ подавать
поводъ къ несогласію и враждѣ, [что
очень возможно], когда оба войска нахо-
дятся въ столь близкомъ разстояніи
одно отъ другаго (они стояли въ раз-
стояніи 1½ мили между собою), а
они съ своей стороны обѣщаются
всячески стараться не давать ново-
довъ къ раздору; они просили еще гет-
мана пропустить ихъ пословъ къ ко-
ролю. Гетманъ согласился на это и
обѣщалъ сноситься съ г. Сапѣгой
о дѣлахъ, полезныхъ имъ обоимъ.
На слѣдующій день князь Мстислав-
скій прислалъ г. гетману письмо отъ
себя и отъ бояръ, на которое гет-
манъ не отписалъ, и сказалъ по-

nowic, witając się, obłapiając ze łzami, ale
rozmowę ich rozerwało podstępnie wojska
impostorowego pod Moskwę, bo w nadzieję
przyscia p. hetmana, z drugiej strony na
przedmieściu zapalili cegielnię y niektóre
budowania, ale im Moskwa dobry odpór da-
ła. A w tym przybieżał książ Mscisławski,
(od kniazia Mscisławskiego?) Fiedor Czelus-
kin, dając znac, że na tym kniaz Mscisławski
był, żeby się był z p. hetmanem o dobrym
dziele znosił, ale isz worowi ludzie podsta-
pili, musiał kazac na boy isc przeciwko nim,
prosząc przytym, żeby im p. hetman pomógł
przeciw worowi, a przynamniemy, kiedy tam
ludzie swe przeciwko niemu obroci, żeby z tę
stronę od wojska krola i. m. nie było impedi-

mentu; więc żeby do p. Sapięhi posłał, żeby
zaniechał poieczdzania (podiezdzenia?) pod Mo-
skwę y palenia. Odprawił tego syna boiarskie-
go z tym, że miał poslac do p. Sapihi, iszby
się s pokojem zachował, a o dobrym dziele,
isz rad chce z kniazem Mscisławskim y in-
szymi boiary znieśc się. Strony pomocy da-
nia odpowiedział: kiedy skonczą między sobą
dobre dzieło na krola i. m., w ten czas woj-
skiem iego k. m. chce ich bronie y od wora
y od kazdego nieprzyziaciela.

Tegosz dnia w wiecier przyiechali poslowie
do p. hetmana od wojska impostorowego, pro-
sząc, aby tey bliskosci (bo w 1½ mil od siebie
leżą) niedopuszczał swym do niezgody y iakiey
nieprzyiazni occaziey dawac, gdysz tesz oni

сланному: письмо за письмомъ, и дѣлу не будетъ конца. Послѣ того Мстиславскій прислалъ боярскаго сына Богдана Глѣбова сказать, что сами бояре желаютъ съѣхаться съ гетманомъ и выслать [кого либо изъ среды себя] вести переговоры; пусть только гетманъ назначитъ время и мѣсто и вышлетъ на переговоры Львовскаго подстоля. Гетманъ назначилъ для переговоровъ третій часъ послѣ восхода солнца 5 августа, мѣсто — на большой дорогѣ противъ Дѣвичьяго монастыря, а вести переговоры назначилъ изъ польскаго народа: гг. Балабана и Львовскаго подстоля, а изъ русскаго: Ивана Солтыкова, Рославскаго воеводу князя Хворостина и Валуева. 5 августа [вышеупомянутыя лица] выѣхали на назначенное мѣсто. Изъ московскихъ бояръ изъ столицы тоже выѣхали — четыре князя [?]: Иванъ Троеруковъ, котораго отецъ ѣздилъ посломъ къ королю Стефану, Андрей

Ивановичъ — второй дьякъ послѣ большого дьяка, третій Феодоръ Колычевъ и наконецъ Иванъ Глѣбовъ. Какъ только они съѣхались, то Львовскій подстоля Домарацкій сказалъ на ихъ языкѣ [?] рѣчь, въ которой припомнилъ, для чего, по чьему вызову и по чьей просьбѣ король пришелъ въ Московское государство и какіе потомъ дѣлались ему указанія и просьбы. [Русскіе] приняли эту рѣчь съ великою благодарностію и нѣкоторые изъ нихъ сказали, что они слышали и знаютъ объ этихъ дѣлахъ, и что затѣмъ имъ — боярамъ и всему міру ничего больше не нужно, какъ только возможно скорѣе имѣть на ихъ государствѣ государемъ божіею и королевскою милостию Владислава, для чего они не полагаютъ никакихъ условій кромѣ одного, чтобы королевичъ былъ съ ними одной вѣры. Съ этими четырьмя боярами выѣхало другихъ нѣсколько

z pilnością postrzegac chcą, żeby do iakich zachepek nieprzyszło; prosili przytym, aby ich wolno do krola i. m. przepuscil, na co pozwolil, y z p. Sapihą de communibus commodis porozumiewac się obiecal. Nazaiutrz potym przyslal kniaz Mscislawski od siebie y boiar list do p. hetmana, na ktory nie nie odpisujac, poslanca odprawil, ze list za list, a konca w rzeczach nie bedzie. Przyslal potym syna boiarskiego Bohdana Chlebowego, ze sami boiarrowie chcą z p. hetmanem ziechac się y dla umowy wyslac, iedno żeby p. hetman czas y mieysce naznaczył, a p. podstolego Lwowskiego na gowor wyslal. Zaczyn godzine trzecią po wschodzie slonca dnia 5 augusti, mieysce na wielkiey drodze przeciw Dziedzicznemu (Dziewieczemu?) manasterowi, a na rozmowę z Polskiego narodu p. Bałabana y p. podstolego Lwowskiego, z Moskiewskiego

Iwana Soltykowa, kniazia Hworostyna woicwodę Roslawskiego y Wołuiowa naznaczył.

5. tedy augusti wyiechali na mieysce naznaczone. Z boiar tesz Moskiewskich z stolice wyiechali 4 kniazowie: Iwan Treykurow, ktorego ociec był poslem do krola Stefana, Andrzej dyak Iwanowicz, drugi po bolszym dyaku, trzeci Fedor Koluczow y Iwan Chlebow. Skoro się ziechali, uczynil do nich przemowę według ich sposobu p. Domoracki podstoli Lwowski, przypominajac, dla czego y za czym powodem y prozbą przyszedł do panstwa Moskiewskiego krol i. m. y iakie były wskazowania o tym y prozby do krola i. m. Z podziękowaniem wielkim tę przyjawszy mowę, powiedzieli niektorzy, ze o tym słyszeli y wiedzą, zaczyn niczego inszego nie dostaie boiarrow y wszey ziemi, tylko żeby iako naprędzey kro-

соть, но они стояли въ сторонѣ; впрочемъ, послѣ переговоровъ они сѣхались съ нашими, здоровались, поздравляли и говорили, что когда они будутъ имѣть государемъ королевича Владислава, то имъ возвратятся золотыя времена. Ничто другое не затрудняетъ дѣла кромѣ недоразумѣній касательно вѣры. Князя Голицына, который замышлялъ быть царемъ и имѣлъ на своей сторонѣ патріарха, Домарацкій такъ обвинилъ, что вмѣсто того, чтобы получить царство, онъ едвали удержится и при боярствѣ, подобно Шуйскому.

14. Приѣхали къ королю послы отъ войска самозванца — гг. Быкинскій, Казимирскій, Яниковскій, Уликъ.

15. 16. 17. 18. [Ничего не показано].

19. Желая дѣйствительнымъ образомъ подвинуть дѣло осады Смоленска, Брацлавскій воевода рѣшился попытать счастья на приступѣ. По-

этому онъ собралъ въ коло всѣхъ ротмистровъ, гдѣ всѣ они заявили готовность [идти на приступъ], кромѣ нѣкоторыхъ ротмистровъ придворныхъ хоругвей, и подписали свои имена на бумагѣ. Между тѣмъ [въ войскѣ] стали готовить снаряды для приступа съ тѣмъ, чтобы съ разсвѣтомъ начать дѣло.

20. Но когда пришло время [идти на приступъ], то во многихъ ротахъ взбунтовались товарищи, и не хотѣли сойти съ коней, недовольные тѣмъ, что ихъ напередъ не попросили [идти на приступъ]. Сначала Брацлавскій воевода послалъ просить ихъ, чтобы помогли другимъ и шли вмѣстѣ съ ними. Къ нимъ выѣхалъ Литовскій маршалъ и отъ имени короля высказалъ имъ желаніе, чтобы они не давали собою дурнаго примѣра потомству и неприятелю случая порадоваться. Потомъ отъ воеводы приѣхали Литовскій писарь Скуминъ и

lewicza i. m. Władysława na carstwie swym hospodarem z łaski Bozey y z łaski krola i. m. mieli, zadnych conditiei niekładąc, oprócz, zeby ich wiary krolewicz był. Wyiezdzało kilka set boiar z temi czterma, lecz na stronie stali, ale po umowie ziechali się z naszymi z witaniem y wieszowaniem, y snadz mowili, ze się im złote lata wrocą, kiedy będą mieli krolewicza i. m. Władysława panem. Nie inszego nie zabawia, iedno wątpliwose religiey, a kniaz Wasil Galliczyn, ktory aspirował dominium, mając y patryarchę po sobie, tak udany od p. Domorackiego, isz miasto gospodarstwa, ledwie nie zbędzie y boiarstwa, iako y Szuyiski.

14. Posłowie od woyska impostorowego do krola i. m. przyiechali — p. Bykinski, p. Kazimirski, p. Ianikowski, p. Ulik.

15. 16. 17. 18.

19. Chcąc iaki effect tey imprezie koło dobywania Smolenska uczynić, p. woiewoda Braclawski szczęscia szturmem probowac unyslił. Przeto wszystkich rotmistrzow do kola wezwał, gdzie się wszyscy z chęciami swymi declarowali y imiona na pismie dali, oprócz niektórych pp. rotmistrzow dworskich choragwi. Interea apparamenta szturmowe gotowac poczeli, chcąc rowno z switem zaczac.

20. Ale, gdy iusz czas przyszedł, towarzystwo z wielu rot, zbuntowawszy się, z koni zsiesc nie chcieli, ztąd mając discontenteczę, ze ich przedtym nie proszono. Posłał wprzod p. woiewoda Braclawski, prosząc, aby drugim pomogli companiey; wyiechał p. marszałek Litewski, zadając imieniem krola i. m., zeby złego przykladu z siebie posteritati, a nieprzyacielowi pociechy nie dawali. Znouw

Каменецкій подсудокъ Горскій и упрашивали ихъ. Но ничто не дѣйствовало на рыцарство. Наконецъ, самъ Брацлавскій воевода съ сенаторами сталъ ѣздить отъ одной роты къ другой и умолять всѣми святыми, чтобы уважили волю короля и настоятельную нужду. Столь сильныя и настойчивыя убѣжденія побѣдили наконецъ упорство и рыцарство сошло съ коней и пошло къ шанцамъ, но такъ какъ уже было позднее время и неприятель былъ на сторожѣ, то пришлось оставить дѣло и потерять этотъ день. Не хотѣли сойти съ коней слѣдующія роты: князя кастеляна Краковскаго, г. подскарбія королевства, г. Сандецкаго старосты, г. Словинскаго старосты, князя Корецкаго, Яна Потоцкаго, Николая Потоцкаго, г. Снопковскаго, г. Хосцкаго, г. Горецкаго, г. Коссовскаго; но сами ротмистры готовы были идти на приступъ и много помогли г. воево-

дѣ убѣдить рыцарство сойти съ коней. Цѣлый тотъ день рыцарство не выходило изъ шанцевъ. Когда наступила ночь, то до самаго утра приготавливали лѣстницы, полотно, мѣшки, наполненные мхомъ, и другіе снаряды для приступа.

21. Каленикъ, гетманъ запорожскихъ казаковъ привелъ ихъ къ башнѣ и мужественно вступилъ въ бой; тамъ казаки долго, больше часу перестрѣливались съ осажденными, а нѣмецкая и венгерская пѣхота перестрѣливалась до тѣхъ поръ, пока уже совсѣмъ не разсвѣло. Но такъ какъ имъ не было возможности [ворваться въ крѣпость], потому что осажденные то побивали ихъ камнями, то засыпали имъ глаза пескомъ, то [поражали] частыми ружейными выстрѣлами и ядрами изъ орудій и вообще такъ защищались, что показали такую же доблесть въ защитѣ, какую наши показывали въ нападе-

od p. woiewody p. Skumin pisarz Litewski y p. Gorski podsedek Kamieniecki wyiechali, prosząc; lecz to wszystko u rycerstwa nie szło, asz sam p. woiewoda Braclawski z pp. senatory od roty do rot y iezdząc prosił, upominał per sacra, aby wzdy woley krola i.m. y urgenti wygodzili necessitati. Zwycięzły tak gorące nalegania y, z koni pozsiadawszy, poszli do szancow, lecz isz iusz spozniło się było, a pieprzyciel ostrzegł się, przyszło ten dzien, nihil tentando, strawic. Te rot y nie chciały z koni zsiesc: x. p. Krakowskiego, p. podskarbiego coronnego, p. starosty Sądeckiego, p. starosty Słowinskiego, x. Koreckiego, p. Iana Potockiego, p. Mikolaia Potockiego, p. Snopkowskiego, p. Chosckiego, p. Goreckiego, p. Kossowskiego; ale sami pp. rotmistrze ochotni byli y wiele p. woiewodzie pomogli, ze z koni zsiadli. Cały

dzien ten, nie schodząc z szancow, rycerstwo strawilo. Gdy iusz noc przyszła, drabiny, namioty, wory ze mchem y insze sposabiali potrzeby szturmowe asz do dnia 21.

21. Kozakow Zaporowskich Kalenik hetman ich do baszty przywiódł, tam mężnie się stawil y resolutę; długo się strzelali, nad godzinę; piechota tak Niemiecka, iako y Węgierska, asz dzien dobry był, lecz gdy nie było sposobu, bo to kamieniem tkliki, to piaskiem oczy zasypowali, to ognistą strzelbą, y bardzo gestą, y z dział, tak bronili, ze iako naszych in oppugnando, tak ich in defendendo pokazala się virtus, do dalszego postępku przyszło usarzowi następować, ktor ych, a osobliwie p. woiewody Braclawskiego przywodził p. Strus starosta Chmielnicki, a pułkiem p. marszałek rządził. Poskoczyli tedy wszysey z takim, iakiego y sama potrzeba y ich cno-

ни, то, чтобы подвинуть дѣло, пришлось наступать гусарамъ, которыхъ, — а именно: гусарь Брацлавскаго воеводы привелъ Хмѣльницкій староста г. Струсь, а полкомъ ихъ управлялъ г. маршалъ. Всѣ бросились съ такою отвагой, какой требовали самое дѣло и ихъ доблесть; но когда подошли ко рву, который былъ и глубокъ и широкъ, то должны были отступить, потому что трудно было перепрыгнуть черезъ него. Бросились другой разъ пробовать счастья, но должны были опять отступить отъ широкаго и глубокаго рва, ничего не сдѣлавъ, и не безъ вреда для себя. ²⁹

22. Отпущены послы, приходившіе отъ гетмана и отъ рыцарства. Въ тотъ же день справляли посольство послы отъ войска самозванца и подали на бумагѣ свои условія. ³⁰

23. Литовскій референдарій Гон-

сѣвскій отправился въ столицу съ извѣстнымъ порученіемъ отъ короля.

24. Отпущенъ посолъ Валахскаго господаря.

25. Отпущенъ посолъ Молдавскаго господаря.

26. 27. [Ничего не показано].

28. Гетманъ прислалъ королю такое извѣстіе: все послѣднее время — съ того дня, какъ гетманъ пришелъ подъ Москву и до 18 августа, ушло на переговоры и объясненія съ боярами. Два раза гетманъ выѣзжалъ къ нимъ въ поле, а также выѣзжали: князь Мстиславскій, князь Василій Голицынъ, Ѳеодоръ Шереметевъ, князь Данило Мезецкій, канцлеръ Телепневъ, дьякъ Луговской и многіе другіе отъ всѣхъ сословій. Они объявили отъ имени всего Московскаго царства, что хотятъ цѣловать крестъ на имя его милости королевича, только бы гетманъ цѣловалъ крестъ на поданныя ими условія, но

ta potrzebowała, sercem; lecz, gdy do rowu przyszło, który y głęboki y szeroki był, musieli odstąpić, bo trudno było przeskoczyć. Znowu chcąc jeszcze spróbować szczęścia, poskoczyli resoluté, ale dla rowu głębokiego y szerokiego, re infecta y nie bez szkody, cofnęli się...

22. Odprawiono posłów p. hetmanowych y rycerstwa. Tegosz dnia posłowie od woyska impostorowego legatją odprawowali, dawszy na pismie pewne conditie.

23. P. Gąsiowski, referendarz Litewski z pewnymъ zleceniem i. k. mosci do stolice iechał.

24. Posła hospodara Wołoskiego odprawiono.

25. Posła hospodara Multanskiego odprawiono.

26. 27.

28. P. hetman do krola i. m. przysłał z tą wiadomością, iż ten czas wszytek, iako pod Moskwę przyszedł, aż do dnia 18 sierpnia, strawił się na umawianiu y ssyłaniu się z boiary. Po dwakroc sam p. hetman wyjeżdżał z nimi w pole, także kniaz Mscisławski, kniaz Wasili Galliczyn, Fedor Szereemet, kniaz Daniel Micinski, Telipniow cancellerz, Ługowski dyak y niemało inszych od wszystkich stanow. Declarowali się imieniem wszytkiego carstwa Moskiewskiego, że chcą zarazem chrest całować na imię krolewicza i. m. tylko żeby p. hetman na ich, które podali, conditie, chrest całował, między kteremi iż siła rzeczy niekterych niesłusznych y niepodobnych było, tym zbywał p. hetman, aby posły swe z ludzi przedniejszych do krola i. m. wyprawili, dawszy im plenam facultatem stanowic y umawiac, zaczym, gdy

такъ какъ въ этихъ условіяхъ было много вещей несправедливыхъ и невозможныхъ, то гетманъ отклонялъ ихъ отъ себя тѣмъ, что предложилъ имъ отправить пословъ къ королю изъ среды болѣе знатныхъ людей и дать имъ совершенное полномочіе договариваться и заключать договоръ; затѣмъ, русскіе не успѣвъ вынудить у гетмана согласія ни на какія другія условія сверхъ тѣхъ, на которыя король соизволилъ боярамъ подъ Смоленскомъ, общали сообщить окончательное свое рѣшеніе 19 августа. Во все это время русскіе, вопреки своему обычаю, относились дружественно къ людямъ короля, но, что еще важнѣе, по просьбѣ гетмана они согласились выпустить всѣхъ плѣнныхъ, бывшихъ въ заточеніи, а ихъ нѣсколько сотъ. Между войскомъ самозванца и жителями города бывають частыя стычки, потому что самозванецъ, чтобы стращать ихъ, посылаетъ къ городу

войско поджигать, и едва ли не успѣлъ бы въ этомъ, если бы не защитилъ жителей Иванъ Солтыковъ тѣми русскими, которые находятся при королевскомъ войскѣ. Бояре были этимъ весьма довольны и торжественно благодарили гетмана за помощь, и онъ этимъ снискалъ великую расположенность къ королю и боярѣ и простаго народа.

29. [Ничего не показано].

30. Приѣхалъ къ королю посольство отъ Лотарингскаго князя.

31. [Ничего не показано].

Сентябрь.

1 числа. Посольство Лотарингскаго князя имѣлъ аудіенцію у короля. Того же дня приѣхали двое боярскихъ дѣтей, вѣхавшихъ изъ лагерь гетмана 28 августа, и привезли извѣстіе, что 27 августа бояре цѣловали крестъ, именно: князь Теодоръ Мстиславскій, князь Василій Голицынъ, Теодоръ Шереметевъ

nie więcej nad te conditie, ktore krol i. m. boiarom pod Smolenskiem pozwolic raczył, na p. hetmanie wyciągnąć nie mogli, dnia 19 augusti ostateczną resolutią dac obiecali. Pod ten czas wszystkie dosyc się humaniter nad swoy zwyczaj przeciwko ludziom krola i. m. stawili, ale co nawiętsza, więznie, co ich iedno było po turmach, za instantią p. hetmana, a jest ich kilka set, dobrowolnie wypuscili. Między woyskiem impostorowem, a miastem częste bywaią utarczki, bo impostor, strasząc ich, posyła pod miasto, chcąc zapalic, y małoby był tego nie dokazał, by był p. Iwan Soltykow z ludzmi Moskiewskiem, ktorzy przy woysku krola i. m. są, nie ratował ich. Bardzo się boiarowie contentowali tym y dziękowali solenniter za ratunek p. hetmanowi y wielki favor iako u przedniey-

szych boiar, tak y u pospolstwa krolowi i, m. ziednał.

29.

30. Poseł od xięcia Lataryiskiego do krola i. m. przyiechał.

31.

Septemher.

Dnia 1. Poseł x. Lataryiskiego miał u krola i. m. audientią. Tegosz dnia (przyiechali?) dwoie dzieci boiarskich, ktorzy 28 augusti z taboru p. hetmana wyiechali, daiąc znac, isz dn. 27 sierpnia chrest całowali boiarowie: kniaz Fedor Mscislawski, kniaz Wasili Galliczyn, Fiedor Szeremetow, kniaz Danielo Maciecki, dyak dumny, kniaz Wasili Paliczyn, Mihayło Ługowski, a kniaz Iwan Kurakin y kniaz Andrzej Galliczyn (zostalisie?) dla berezenia zamku, bo wor nastę-

князь Данило Мезецкій, думный дьякъ, князь Василий Палицынъ [?], Михайло Луговской, а князь Иванъ Буракинъ и князь Андрей Голицынъ остались [въ городѣ] оберегать крѣпость, потому что, когда бояре выѣзжаютъ на переворы, то обыкновенно воръ наступаетъ [на городъ]. Говорятъ они еще, что гетманъ не разъ съѣзжался съ боярами, а когда послѣдній разъ съѣзжался, то послалъ съ оружіемъ въ Московскій городъ Ивана Солтыкова, Григорія Валугева, нашихъ человекъ до 20, и тамъ на крыльцѣ между переднею палатою и большою они читали [договорную] запись. Запись эта всѣмъ понравилась; только касательно нѣкоторыхъ пунктовъ существуетъ разногласіе, которое русскіе улаживаютъ съ гетманомъ и отправляютъ [собираются отправить] къ королю пословъ ³¹. Самозванецъ сжегъ подъ Москвою много слободъ, именно: Красное село, Даниловъ монастырь, Кожевную слободу и

Калунъ [?], куда отправлены нѣмцы.

2. Тишина.

3. Приѣхали къ королю отъ войска, находящагося при гетманѣ, Молчановъ и Соловицкій.

4. На другой день они были допущены къ рукѣ короля, давали отчетъ въ своихъ дѣйствіяхъ съ того времени, какъ пошли отъ короля съ гетманомъ, и извѣстили, что идутъ къ королю изъ столицы послы. Того же дня приѣхалъ въ королевскій лагерь Иерусалимскій архимандритъ съ товарищемъ. Его 6 лѣтъ держали въ Москвѣ, а теперь съ приходомъ гетмана [подъ столицу] онъ освобожденъ.

5. Отъ гетмана получено извѣстіе, что уже кончены всѣ переговоры между Московскими боярами и имъ. 26 августа, знатнѣйшіе бояре собрались въ палаткахъ, а также опъ— гетманъ и ротмистры и все утвердили, а всѣ прочіе имѣли цѣловать крестъ въ крѣпости въ соборной

puie w ten czas, kiedy na tractaty boiарowie wyiezdzaia. Powiedzia y to, ze p. hetman nie raz ziedzal się z boiary, a za ostatnim ziechaniem poslal z armatą w grod Moskiewski Iwana Sołtykowa y Hrehora Weluiowa, a naszych osob ze 20 y tam zapis czytano przed wszystkimi ludzmi na ganku, między przednią a wielką pałatą, y tam wszystkim się ludziom ten zapis podobal, iedno o niektore artykuły ieszcze zostala roznica, ktore z p. hetmanem ucieraią y posly do krola i. m. wyprawia. Impostor wiele slobod pod Moskwą popalil: Krasnosielo, Danielow manaster, Kazewną slobodę y Kalun, gdzie Niemcy wyslali.

2. Cicho.

3. Mołczanow z Sołowickiemі od woyska

Moskiewskiego, ktore iest przy p. hetmanie, do krola i. m. przyiechali.

4. Nazaiutrz do ręki przypuszczeni relatią spraw y postępkow swych, iako od krola i. m. z p. hetmanem poszli, czynili y o poslech z stolice do krola i. m. dali znac. Tegosz dnia archymandryta Ierosolimski z towarzyszem swyni do obozu krola i. m. przyiechali, ktory w zatrzymaniu w Moskwie przez 6 lat był, a teraz swym przysciem p. hetman wolnym go uczynil.

5. Od p. hetmana przyszla wiadomosc, isz iusz wszystkim tractatom między boiary Moskiewskimi a p. hetmanem koniec się stal. Dnia 26 augusti, boiарowie co przednieyszy w namiotach, takze tez p. hetman z pp. rotmistrzami wszystko potwierdzili, a wszyscy

церкви. Послами назначены изъ столицы люди знатные: Василій Голицынъ, Ѳеодоръ Шереметевъ, князь Данило Мезецкій, Телепневъ и другіе, около 100 человекъ, а отъ духовенства Ростовскій митрополитъ Филаретъ. Съ тѣмъ же посланнымъ отъ гетмана пріѣхали трое бояръ съ посольствомъ въ Смоленскъ — съ письменнымъ и словеснымъ приказаніемъ воеводѣ отъ князя Мстиславскаго покориться и бити [королю] челомъ.

6. Этыхъ бояръ на другой день послали къ крѣпости, но такъ какъ наши [они нашимъ?] не хотѣли дать заложниковъ, то не пустили ихъ въ крѣпость.

7. На слѣдующій день однако дозволено боярамъ безъ всякихъ условій идти въ крѣпость, и осажденные, послѣ того какъ приняли ихъ, начали учтивѣе обходиться съ нашими и дѣлались менѣе и менѣе упорными.

8. И дѣйствительно, на слѣдующій день они отправили одного изъ этихъ бояръ къ королю съ заявленіемъ, что хотятъ отправить пословъ на переговоры. Имъ это дозволено и для переговоровъ назначено 20 [10?] сентября.

9. [Ничего не показано].

10. Явились изъ крѣпости 6 пословъ отъ всѣхъ сословій. Ихъ прежде всего привели къ гг. сенаторамъ и, когда оказалось, что ихъ посольство не заключаетъ въ себѣ ничего оскорбительнаго, то они были допущены къ королю, котораго они, не указывая ни на какія обстоятельства, сильно просили прекратить пальбу и отвести войска. Отвѣтъ имъ отложенъ до слѣдующаго дня. Того же дня король отпустилъ посла князя Лотарингскаго.

11. Итакъ, на слѣдующій день, гг. сенаторы собрались у короннаго подкоморія и туда пріѣхали тѣ послы изъ крѣпости за отвѣтомъ. Тамъ

inszy 28 w cerkwi sobornej w zamku mieli chrest całowac. Posły tesz z stolice naznaczyli ludzi przednie: Wasila Galliczyna, Fiedora Seremeta, kniazia Daniela Miczyckiego, Talesmiowa y inszych do 100; metropolit Pskowski (Rostowski?) od duchowienstwa. Z tym ze posłancem p. hetmanowym przyiechali trzy bojarowie w posłaniu do Smolenska z listy y słownym rozkazaniem kniazia Mscislawskiego, aby się ukorzył wojewoda Smolenski y czołem bił.

6. Ktorych nazaiutrz pod zamek posłano, lecz ze zamiany niechcieli dac naszymy, do zamku niepuszczono.

7. Nazaiutrz iednak bez wszelakich respectow pozwolono im do zamku, ktorych oblezeney przyiąwszy, humaniusz z naszymi poczęli postępowac y uporu odstępowac.

8. Iakosz nazaiutrz wysłali iednego z tychze do krola i. m., daiąc znac, isz chcą posły wysłac na tractaty, czego im pozwolono y czas dn. 20 (10?) septembris naznaczono.

9.

10. Stawilo się 6 posłów z zamku do wszytkich stanow. Wprzod ich przed pp. senatory przyprawadzono. Tam z nich wyrozumiawszy, ze nie obrazliwego nie mieli przynieśc przed krola i. m., przypuszczono ich przed krola i. m., gdzie bez wszelakich circumstantiy mocno prosili, zeby do zamku niestrzelano, a ludzie zwiedzono, na co im respons do iutra odłożono. Tegosz dnia (posła?) x. Lataryiskiego krol i. m. odprawił.

11. Nazaiutrz tedy ziechali się pp. senatorowie do p. podkomorzego coronnego, tamze y cisz posłowie z zamku po respons przy-

Литовскій канцлеръ упрекалъ ихъ въ жестокости и вѣроломствѣ, упрекалъ, что они жестоко и вѣроломно обходились не только съ польскими людьми, но даже съ самимъ королемъ, что они не только не уважали пословъ короля, но даже не хотѣли принимать ихъ, пренебрегали письмами короля и здравыми его увѣщаніями, хотя должны были знать, что они съ давнихъ временъ принадлежали къ государствамъ короля и суть и были собственными подданными короля: поэтому имъ слѣдуетъ просить о помилованіи, а не вымышлять такихъ вещей, о которыхъ нельзя даже подумать, а не то чтобы ихъ дозволить. Если они такъ сдѣлають [будутъ просить о помилованіи], то всѣ сенаторы обѣщаютъ ходатайствовать за нихъ у короля, утолить его гнѣвъ и возвратитъ имъ его милость, обѣщая имъ при этомъ, что ихъ вѣра и всякія имущества будутъ сохранены въ цѣлости. Съ такимъ

отвѣтомъ они уѣхали въ крѣпость.

12. [Ничего не показано].

13. Приѣхали изъ столицы нѣсколько десятковъ русскихъ съ извѣстіемъ, что по причинѣ дурныхъ дорогъ и перевозовъ послы не могутъ приѣхать въ скоромъ, времени.

14. Приѣхали опять [послы] изъ Смоленска и объявили, что они никакъ не хотятъ и не могутъ отложиться отъ столицы, потому что не имѣютъ оттуда дозволенія отложиться отъ жителей столицы и поддаться чужому государю. Поэтому [наши сенаторы] выбрали ихъ больше прежняго и сказали имъ, дабы приѣзжали съ лучшимъ дѣломъ, а о такихъ дѣлахъ, съ какими теперь приѣхали, пусть и не думаютъ. Ночью того числа передались три боярина, которые сказали, что между осажденными великое разногласіе. Бояре, которыхъ есть 200, стрѣльцы, которыхъ 12,000, духовенство и воевода стоятъ за то, чтобы сдаться на

iechali, ktorym p. canclerz Litewski okrucienstwo y złą wiarę, którą się obchodzili, nietelko z ludzmi narodu Polskiego, ale y z samym krolem i. m., ktorego poslow nie telko szanowac, ale przyimowac nie chcieli, listy krola i. m. y zdrowie, napominanie w wzgardę obrociewszy, wiedząc y to, ze oni od dawnych czasow do panstw krola i. m. nalezeli y własnymi poddanemi krola i. m. są y byli: przeto miłosierdzia prosic trzeba, nie te rzeczy wymyslac, ktore żadną miarą podobne nie są nietelko do pozwolenia, ale y do pomyslenia, co gdy uczynią, obiecują się pp. senatorowie wszyscy do krola i. m. przyczynic, gniew jego ukoic y onym łaskę krola i. m. przeprawic, obiecując wiarę ich y majątnosci wszelakie wcale im zostawic. Z tym do zamku odiechali.

12.

13. Od stolice kilkadziesiąt Moskwy przyiechali, oznaymując, ze dla złych drog y przepraw posłowie tak prętko przybydz nie mogą.

14. Przyiechali znowu od Smolenska, oznaymując, ze się od stolice nie mają tego poruczenia, aby się do inszego pana od nich odłączyli. Zaczym, znowu ich gorzey ieszcze połaiawszy, napomnieli, aby z lepszym dziełem przyiezdźzali, a więcey o rzeczach, z ktoremi pod ten czas przyiezdźzali, nie myslili. Teyze nocy przedali się trzey boiarowie, ktorzy powiedzieli o wielkim rozroznieniu ich między sobą. Boiarowie, ktorych iest do 200, strzelcow (strzelcy?), ktorych iest 12,000, z duchowienstwom y woiewodą na tym są, aby na krola i. m. imię poddali, ukazując to, ze tak im

имя короля и говорятъ, что имъ все равно—быть ли подъ властію короля, или его сына, лишь бы ихъ оставили при ихъ вѣрѣ и правахъ; а посадскіе люди, т. е. купцы, въ числѣ которыхъ есть много зажиточныхъ, богатыхъ, никакъ не хотятъ отложиться отъ столицы, а желаютъ цѣловать крестъ королевичу, какъ это сдѣлала столица.

15. [Осажденные] собирались на общую думу, съ которой прислали нашимъ извѣстіе, что завтра самъ воевода выѣдетъ изъ крѣпости на переговоры съ гг. сенаторами.

16. Изъ крѣпости вышли два боярина къ Брацлавскому воеводѣ и просили дозволить завтра Смоленскому воеводѣ съѣхаться въ полѣ съ Литовскимъ канцлеромъ. Итакъ, съ соизволенія короля выѣхали въ поле канцлеръ и Смоленскій воевода съ нѣсколькими боярами. Воевода никакъ не соглашался отдѣлиться

отъ главы — столицы и отложилъ окончательные переговоры до пріѣзда великихъ пословъ, ѣдущихъ къ королю изъ столицы.

Того же дня получено извѣстіе изъ-подъ столицы отъ г. гетмана, что послѣ того, какъ онъ заключилъ договоръ съ Московскими боярами и учинено крестное цѣлованіе, осталось затрудненіе только съ самозванцемъ и его людьми. Этихъ послѣднихъ гетманъ черезъ пословъ убѣждалъ, чтобы и сами они обратились къ королю и своего государя склонили мягкими средствами, если это возможно, вѣрить себя милости и вниманію короля; но такъ какъ они оказались до того упорными, что никакія увѣщанія не дѣйствовали на нихъ, то гетманъ пересталъ сноситься съ ними черезъ пословъ и рѣшился прибѣгнуть къ крайнимъ мѣрамъ. Спѣшивъ войско и оставивъ повозки, онъ пошелъ на

pod krolew, iako u synem iego zyc, byly tylko przy wierze u prawach swych zachowani byli; zas ludzie posaccy, to iest, kupcy, ktorych iest sila moznych u bogatych, zadna sie miara od stolice lacząc nie chcą, ale tym sposobem, iako u stolica, chcą chrest całowac krolewiczowi i. m.

15. Mieli dumę gwałtowną, z ktorey dali znacze sam wojewoda nazajutrz z zamka na tractaty do pp. senatorow wyiechac miał.

16. Dwa boiarrowie wyszli z zamku do p. wojewody Braclawskiego, prosząc, aby nazajutrz mógł wojewoda Smolenski z p. canclerzem Litewskim w polu ziechac się. Za pozwoleniem tedy krola i. m. wyiechal p. canclerz w pole u wojewoda Smolenski z kilką boiar, ktory zadną miarą niechcial się dac do tego przywiesc, aby bez wiadomosci wszech stanow Moskiewskich miał się odłą-

czyc od głowy stoliczney, odkładając koniec tractatow do przyiechania tych wielkich poslow, ktorzy iadą od stolice do krola i. m.

Tegosz dnia zpod stolice od p. hetmana przyszła ta wiadomosc, ze po tych, ktore z Moskiewskimi boiary zawarł tractatach, u po chresnym całowaniu, trudnosć tylko z impostorem stała u z ludzmi iego, ktorych przez poselstwo napominal, aby u z chęciami swemi do krola i. m. się schylili u pana swego dobremi, moze-li bydz, sposoby do tego przywiedli, aby sie w łaskę u baczenie krola i. m. podał; lecz, widząc p. hetman tak upartych, ze zadne perwasie u nich nie szły, poselstwy się więcey niebawiac, resolwowal się per extrema z nimi postapic. Szedł tedy do nich, expedito exercitu, bez wozow, u tak ukrył przedsięwzięcie swe, ze asz godzina na dzien uyrzeli woysko nad

нихъ и такъ скрылъ свое намѣре-
ніе, что только въ часъ послѣ раз-
свѣта они увидѣли у своего лагеря
въ строю войско королевское, съ ко-
торымъ соединились со всѣми свои-
ми силами и бояре изъ города. Г.
гетманъ послалъ г. Сапѣгѣ пригла-
шеніе пріѣхать къ нему на перего-
воры. Сапѣга выѣхалъ съ нѣсколь-
кими лицами, избранными депутата-
ми отъ того войска. Переговоры
между ними тянулись долго. Сапѣ-
га и депутаты настаивали, чтобы
ихъ не устранили отъ заслуженной
награды и чтобы ихъ государь, изъ-
за котораго они подъяли столько
трудоу и которому на конфедера-
ціи принесли присягу, что не от-
ступячь отъ него, былъ удовлетво-
ренъ отъ короля какимъ нибудь
значительнымъ удѣломъ. Г. гетманъ
обѣщалъ ходатайствовать обо всемъ
этомъ передъ королемъ, т. е. и за
нихъ и за ихъ государя, чтобы ему

[былъ пожалованъ удѣлъ] въ Литвѣ или
въ Польшѣ, если онъ ввѣритъ себя
милости короля. Такъ какъ они удо-
влетворились этимъ обѣщаніемъ, то
гетманъ отвелъ назадъ свое и Мо-
сковское войско. Все рыцарство, со-
бравшись въ коло, одобрило посту-
покъ Сапѣги и послало къ обман-
щику, находившемуся съ своей го-
сударыней въ трехъ миляхъ, въ од-
номъ монастырѣ, объявить, что если
онъ не станетъ искать милости ко-
релевской и не пожелаетъ удоволь-
ствоваться предложеніемъ гетмана, то
оно не хочетъ помогать ему въ его за-
мыслахъ. Самозванецъ притворно по-
казалъ, что доволенъ этимъ предло-
женіемъ, но думалъ другое и при-
готовлялъ все нужное къ побѣгу.
Увѣдомленный объ этомъ гетманъ,
снесся съ боярами, двинулся съ вой-
скомъ 6 сентября въ часъ послѣ
заката съ цѣлію осадить его въ томъ
монастырѣ, проходилъ черезъ дере-

oboze swym uszykowane, z którym boiaro-
wie z miasta ze wszytką potęgą swą złączy-
li się. Posłał p. hetman do p. Sapihy, wzy-
wając go do siebie na rozmowę. Wyjechał
z kilkunastą osob, od tamtego woyska depu-
towanych. Długie były między nimi mowy.
Tamci urgebant to, żeby od zasług swych
niebyli odstrychnieni, a pan ich, za powo-
dem, którego tak wiele czynili i którego
przez confederacją swą nie odstępowac przy-
sięgli, żeby udziałem iakim znacznym od
krola i. m. był ucontentowany, w czym wszyt-
kim p. hetman prozbę swą do krola i. m.
wniesc obiecał tak za nimi, iako y za panem
ich w Litwie albo w Polsce, gdyby się na
łaskę krola i. m. podał, którą declaracją, isz
się contentowali, odwiódł woysko swoje y Mo-
skiewskie. Approbowawszy ten postępek p. Sa-
pihi rycerstwo wszytko w kole, posłali do szal-

bierza, który we trzech milach w manasterze
iednym z panią swą był, opowiedając mu,
gdzieby łaski krola i. m. szukac y podaniem
p. hetmanowym contentowac się nie chciał,
isz mu zamyslow iego pomagac nie cha. Po-
kazał powierzechownie, ze się tym podaniem
contentuic; co inszego iednak myślił y do
uciekania wszytko, co mu iedno było trzeba,
spობiał. O czym p. hetman przestrzezony.
porozumiawszy się z boiarami, dnia 6 wrzes-
nia ruszył się godzina w noc z woyskiem,
chcąc go w tym manasterze obledz, szedł
przez miasta drzewiane y murowane zamki
ze wszytkim woyskiem cudzoziemskim y ko-
zackim, ku Mihalskiej drodze, na ktorey
iusz boiarrowie z stolice czekali. Gdy iusz
woysko wprzod ciągnęło, a p. hetman z bo-
iary rozmawiał o porządku y sposobie oble-
zenia, przybieżał Moskwin ieden, który

вянные города и каменные крѣпости [черезъ Москву?] со всѣмъ иноземнымъ и казацкимъ войскомъ къ Михайловской дорогѣ, на которой его уже ожидали бояре изъ столицы. Когда уже войско шло впередъ, а г. гетманъ разговаривалъ съ боярами, въ какомъ порядкѣ и какимъ образомъ осаждаютъ самозванца, прибѣжалъ одинъ русскій, пробравшійся изъ того монастыря и далъ знать, что замозванецъ, предуведомленный, однимъ русскимъ бѣжалъ, посадивъ на лошадей свою государыню и другихъ женщинъ. Послѣ того, войска черезъ городъ возвратились въ лагерь, а бояре послали въ тѣ крѣпости, къ которымъ онъ направился, грозное приказаніе сдаться на имя королевича и задержать этого франта.

18. [Ничего не показано].

19. Русскіе изъ крѣпости опять пріѣхали съ прежнимъ порученіемъ. Ихъ еще сильнѣе выбрали и заключили условіе лишь касательно плѣнныхъ.

20. [Ничего не показано].

21. Согласно договору изъ крѣпости выпустили всѣхъ [нашихъ] плѣнныхъ. Ихъ было десятокъ съ чѣмъ-то; остальные перемерли.

22. На слѣдующій день передался боярскій сынъ, бывшій приставомъ Сѣдинскаго, и сказалъ, что между боярами и воеводой [съ одной стороны] и болѣе богатыми купцами [съ другой] великое разногласіе.

23. Русскіе опять выѣхали на переговоры, но такъ какъ они не привезли ничего новаго, то [наши] выбрали ихъ и приказали имъ не являться въ лагерь съ такими предложеніями подъ угрозою лишенія жизни.

26. Запорожскіе казаки, выпедшіе было на поиски изъ королевскаго войска, разграбили Козельскъ и Мещерскъ, которыми овладѣли изгономъ, и изрубивъ всѣхъ жителей, никому не давая пощады, возвратились въ королевскій лагерь съ полнымъ [?] и большою добычею.

się z manasteru tamtego przekradł, dając znać, że impostor uciekł, przestrzeżony od Moskwicina iednego, wzadziwszy panią swą y inszysh białęglowy na konie. Zaczym wrocily się woyska przez miasto do obozu, a boiarrowie z trzaskiem posłali do tamtych zamkow, ku którym się impostor udał, aby się na imię krolewicza podawszy, franta tamtego zatrzymali.

18. 19. Znowu Moskwa z zamku z tymze, z którym pierwey, zleceniem przyiechali; ale ich, co raz, tym gorzey połaiawszy, oprocz, ze o zamianę więźniow zawarto.

20. 21. Wypuszczono więźniow wszystkich według umowy z zamku, których kilkanascie było, inšzy pomarli.

22. Nazajutrz syn boiarski, który przystawem nad Siedzinskim był, sprzedał się. O wielkim rozroznieniu między boiary, woiewodą y bogatzemi kupcami powiedał.

23. Przecię Moskwa z zamku na tractaty wyiechała, których, że nic nowego nie przyniesli, połaiawszy, kazano nazad.

24. 25. Znowu Moskwa dla tractatow z zamku wyiechali, ale ze nic nowego nie przyniosła, surowie nałaiawszy, rozkazali, aby więcey z takowemi nie bywali w obozie rzeczami pod gardłem.

26. Kozacy Zaporohscy, którzy na czatę z woyska krola i. m. wyszli, splundowawszy Kozielsk y Miszczersk, ktore czatą niespodziewanie zbiezeli, y wszystkich, nikomu nie

27. Послѣ вышеупомянутыхъ переговоровъ съ Смольянами, въ одну ночь передалось изъ крѣпости разнаго званія 18 человекъ, которые сказали, что между стрѣльцами и боярами, желающими сдать крѣпость, не дожидаясь пословъ [изъ Москвы], и болѣе достаточными мѣщанами, которые ожидаютъ пословъ, разъединеніе и несогласіе.

28. Ночью передались 7 человекъ, которые говорятъ тоже, что и вышеупомянутые. Того же дня справляли передъ королемъ свое посольство послы отъ Ипфлянтскаго войска.

29. Отъ гетмана изъ-подъ столицы получены извѣстія. Думные бояре обѣщали гетману выдать королю всѣхъ Шуйскихъ, но съ тѣмъ условіемъ, чтобы король не оказывалъ имъ никакой милости. Все имущество Шуйскихъ взято въ царскую казну. Львовскій подстолій и г. Борковскій пишутъ [?], что Шуйскихъ такъ обобрали, что они едва остались въ

платяхъ, которыя на себѣ имѣли. Василия [Шуйскаго], бывшаго царемъ, еще не рѣшились выдать за границу и предоставить ему жить въ чужихъ государствахъ. Димитрія и Ивана Шуйскихъ совѣтовали отправить въ Польшу, чтобы этотъ родъ, замыслившій съ давнихъ временъ много зла противъ государя, не произвелъ какого либо замѣшательства въ государствѣ, но требовали отъ гетмана удостовѣренія, что король не будетъ жаловать Шуйскихъ; въ противномъ случаѣ хотѣли перебить ихъ. Женъ ихъ постригли въ монашество. Для сдачи крѣпостей, именно: Пскова, Великихъ Лукъ, Торонца и другихъ послали Григорія Валусва и Ивана Солтыкова. Чтобы столица была спокойнѣе, сами бояре назначили мѣсто-пробываніе войску, бывшему при самозванцѣ, въ Сѣверской землѣ. Пословъ своихъ они отправляютъ 21 сентября; съ ними вмѣстѣ отправляютъ и Шуйскихъ. Однимъ слѣ-

folgując, wysiekli, z plonem y zdobyczą wielką wrocili się do obozu krola i. m.

27. Po tych, ktore były z Smolany traktatach, iedney nocy 18 z zamku się przedali rozney conditiei ludzi, ktorzy o rozerwaniu y niezgodzie między strzelcami, boiarami, ktorzy chcą, posłów nie czekaiąc, zamek podac, a mieszczany moznieyszemi, ktorzy posłów z stolice oczekiwaiąc, powiedzieli.

28. W nocy 7 się ich przedało, ktorzy tosz, co y pierwszy, twierdzą. Tegosz dnia posłowie od woyska Inflanckiego poselstwo przed kroleм i. m. odprawowali.

29. Od p. hetmana z pod stolice taka przysła wiadomosc, isz boiarowie dumni dekarowali się p. hetmanowi Szuyskich wzytkich

wydac krolowi i. m., iedno zeby im krol i. m. zadney niepokazował łaski. Rzeczy ich wszytki do kazni carskiey. P. podstoli Lwowski z p. Borkowskim z pisma y (,) ze wszytkiego ich tak wyzuli, ze ledwo przy tych, ktore mieli na sobie sukniach, zostali. Wasila, ktory był carem, aby za granice wydac, ieszeze się nie resolwowali, aby w panstwach cudzych oczema swiecił. Dymitra y Ioana Szuyskich do Polski poslac radzili, zeby iakiey ten dom, ktory zawsze od dawnych czasow siła z tych rzeczy przeciw ho-spodarowi zamysłał y czynił, zamieszki w tym panstwie nie roznicieć, upewnienia od p. hetmana potrzebuiąc, ktore im dał, ze pozalowania krola i. m. nie poznaiąc, bo

вомъ, съ каждымъ днемъ они болѣе и болѣе привязываются къ королю и къ нашему народу.

30. Посланы въ Смоленскъ королевскіе универсалы, чтобы не медлили съ сдачей крѣпости, и если не сдадутся въ теченіе трехъ дней, то всѣ ихъ имѣнія будутъ розданы другимъ боярамъ, которые ввѣрили себя милости короля, и потомъ уже не будетъ никакого помилованія. Имѣнія посадскихъ людей тоже будутъ конфискованы и сами они будутъ казнены смертію.

Октябрь.

1 число [Ничего не показано].

2. Одинъ русскій, передавшійся изъ крѣпости, вынулъ изъ подкоповъ порохъ, подведенный осажденными подъ [наши] шанцы, а пороху было 7 большихъ возовъ.

inaczej pobic ich chcieli, a zony ich w czernce dali. Dla podania zamkow, mianowicie: Pskowa, Wielkichluk, Toropca y innych posłali Hrehora Wołuiowa y Iwana Sołtykowa. Leze woysku, ktore było przy impostorze, dla sposobniejszego y spokojniejszego w stolicy zycia w Siewierskiey ziemi samisz boiarowie ukazali; posłów tesz swoich dnia 21 wrzesnia wyprawuią, z nimi y Suyskich. Zgoła im daley, tym więzszy biorą affect do krola i. m. y narodu naszego.

30. Posłano uniwersały krola i. m. do Smolenska, aby nie zwłaczali podania zamku, co gdyby do trzeciego dnia uczynic niechcieli, dobra ich wszystkie między insze boiary, ktorzy na łaskę krola i. m. się dali, rozdac obiecuiąc; a zadney potom łaski pokazac niehcąc; takže y posackich ludzi dobra confiskowac y gardłem samych karac.

October.

Dnia 1.

3. Русскіе зажгли порохъ въ другомъ мѣстѣ, и онъ взорвалъ часть шанцовъ, но не причинилъ никакого вреда людямъ, потому что они почувствовали его [?] и убѣжали.

16. [Ничего не показано].

5. Гонецъ отъ великихъ пословъ изъ столицы цѣловалъ руку короля и извѣстилъ о послахъ. Тогоже дня прибылъ къ королю изъ столицы Молдавскій воеводичъ, сынъ Александра Марція, который, путешествуя, зашелъ въ Москву при Θεодорѣ. Θεодоръ, не желая выпустить его изъ своей земли, женилъ его на своей родственницѣ. Потомъ послѣ убійства Димитрія онъ былъ осужденъ и сидѣлъ въ Новгородѣ въ заключеніи. Теперь, благодаря счастію короля, онъ вышелъ изъ заключенія. ³²

2. Moskwin ieden, ktory się z zamku przedał, podkopami prochy, ktore Moskwa pod szance podsadziła była, wyiął, a było go wozow 7 wielkich.

3. Na drugim mieyscu Moskwa zapaliła prochy, ktore częsc szancow wyrzuciły; w ludziach iednak zadney nie uczyniły szkody, bo go poczuwszy uciekli.

4. 5. Goniec posłów wielkich z stolice krola i. m. rękę całował, a o posłach oznaymił. Tegosz dnia, wojewodzie Multanski, syn Alexandra Marcya z stolice do krola i. m. przyszedł, ktory za czasow Fiedora do Moskwy, peregrinuiąc zaszedł. Dał mu Fiedor powiną swoię za zonę, niehcąc go z ziemie wypuscic; potym za zabiciem Dymitra osądzony w Nowogrodzie siedział; dopiero teraz za szczęściem krola i. m. wyszedł.

6. Posła (posłowie?) od woyska, ktore po zbiezeniu impostora pod regiment p. Sapihi

6. Послы отъ войска, перешедшаго послѣ бѣгства самозванца на сторону короля, справляли свое посольство. Они заявили желаніе, чтобы этому войску признаны были сполна выслуженныя деньги и чтобы [по жалованію] оно было уравнено съ полкомъ г. Зборовскаго.

7. Г. Залѣскій вручалъ королю знамена, которыя онъ съ казаками взялъ въ Почеповѣ, избивъ русскихъ.

8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.
[Ничего не показано].

16. Гетманъ прислалъ изъ столицы извѣстія. Послѣ того, какъ гетманъ заключилъ съ боярами всѣ условія, бывшее при самозванцѣ войско препятствовало совершенному окончанію дѣла. Наконецъ, благодаря усерднымъ убѣжденіямъ

Усвятекаго старосты Сапѣги, оно 27 сентября двинулось по пути къ Боровску, направляясь къ Калугѣ. Сапѣга объявилъ, что если король ему поручить, то онъ будетъ стараться, если можно, мягкими средствами склонить того франта вѣрить себя милости короля, для каковой цѣли гетманъ послалъ въ Калугу г. Валевскаго, которому поручилъ убѣждать самозванца къ этому; а если онъ станетъ упорствовать, то противъ него будутъ дѣйствовать оружіемъ, для каковой цѣли гетманъ хочетъ назначить въ помощь Сапѣгѣ сильный отрядъ изъ королевскаго войска. Послѣ того, какъ Сапѣга ушелъ съ своимъ полкомъ, бояре, видя непостоянство и измѣнчивость міра и народа, совѣтовали гетману ввести [свое] войско въ столицу; но когда Литовскій референда-

na szczęście krola i. m. obrocilo się, odprawowali poselstwo przed kroleм i. m., żądając, aby przy zasłużonym swym cale zostawali y z pułkiem p. Zborowskiego porównani byli.

7. P. Zaleski oddał krolowi i. m. chorągwie, które z kozaki w Poczepowie, Moskwę wybiwszy, wziął.

8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15.

16. P. hetman przysłał z stolice wiadomosc. Po tych wszytkich, które p. hetman z boiary dumnymi zawarł, tractatach, woysko, które przy impostorze było, wstręt zupełnemu tej sprawy zawarciu czyniło, asz tandem za staraniem y perswazją p. Sapihi starosty Uswiatkiego dn. 27 septembra, ruszyli się swym szlakiem ku Bоровску, do Kaługi zmierzając, bo p. Sapiha deklarował się, że gdzie mu od krola i. m. poruczono będzie, chcę się starac o tego franta, mozna-li rzecz, dobrymi sposobы przywiesc go, aby się na łaskę krola i. m.

zdał, gwoli czemu p. Walewskiego p. hetman do Kaługi posłał, żeby mu perswadował; a iesliby tak wparty był, miał przeciwko niemu czynic, do czego p. hetman potężnie ludzmi krola i. m. przyłozyc się chce. Po odesciu p. Sapihi z pułkiem iego, boiarowie, oglądając się na niestatecznosc y odmiennosc miru y pospolstwa, radzili p. hetmanowi, aby woysko w stolice wprowadził; ale gdy p. referendarz Litewski z p. starostą Chmielnickim dn. 26 septembris, dla rozrządzenia gospod w miescie byli y u boiar się wpominali, aby im kogo według umowy przydano, z czerncow ieden uderzył we dzwon na pospolstwo, powiedając, że się woysko do miasta rusza. Byli w strachu boiarowie sami y przyszli zaraz do p. hetmana, aby się ieszcze z tym do trzeciego dnia zatrzymał, zaczymby Szuyskich factją uprzętnęli. Przeto wydali p. hetmanowi kniazow Szuyskich trzech: kniazia Wasila, który był

рій и Хмѣльницькій староста 27 сеп-
тября были въ городѣ для распре-
дѣленія [войску] квартиръ и требо-
вали, чтобы бояре, согласно условію,
назначили къ нимъ кого либо [изъ русскихъ]
то одинъ чернецъ ударилъ въ коло-
коль и сказалъ собравшемуся на-
роду, что [поляки] направляются
къ городу. Бояре испугались и сейчасъ
же пришли къ гетману съ просьбой
приостановиться еще до третьяго
дня, пока они уничтожатъ козни
Шуйскихъ. Затѣмъ они выдали
гетману троихъ Шуйскихъ. Бывшаго
царя князя Василія гетманъ ото-
слалъ въ Осиповъ и поручилъ сто-
рожитъ его Бартошу Ручкому, по-
тому что объ этомъ его просили
сами бояре; князя Димитрія и князя
Ивана онъ отослалъ съ Невядом-
скимъ въ Бѣлую. Касательно ихъ
бояре настойчиво просятъ, чтобы
они не были допущены къ королю
и чтобы ихъ держать въ строгомъ
заключеніи, и хотя не много не
дошло до того, чтобы бояре ихъ убили,
но гетманъ, соображая, что столь

важныя лица могутъ очень приго-
диться королю, счелъ за лучшее
сохранить имъ жизнь. ³³

Патріархъ однако не пересталъ,
послѣ выдачи Шуйскихъ, дѣлать
замѣшательство. Тамъ, 10 октября,
онъ собралъ великое множество людей
не столько изъ простаго народа, сколь-
ко изъ дворянъ и служивыхъ людей, и
они съ нимъ обсуждали, какъ бы нару-
шить крестное цѣлованіе. Патріархъ
два раза посылалъ за боярами, чтобы
они пришли къ нему. Бояре отго-
варивались тѣмъ, что заняты госу-
дарственнымъ дѣломъ. Патріархъ
послалъ въ третій разъ съ такимъ за-
явленіемъ, что если они не хотятъ
придти къ нему, то онъ придетъ
къ нимъ со всѣми [собравшимися у него].
Бояре предупредили его [и пришли].
Тамъ князь Мстиславскій и другіе,
бывшіе съ нимъ, искренно держась
принесенной присяги, два часа вся-
чески опровергали мятежническіе
ихъ отзывы о гетманѣ и рыцарствѣ
и давали суровые отвѣты на ихъ
рѣчи, и такъ какъ главѣйшею

hospodarem, odesłał na Osypow, straz nad
nim zleciwszy p. Bartoszowi Ruckiemu, bo
go o to boiarowie prosili; kniazia Dymitra
y kniazia Iwana przez p. Niewiadowskiego
do Białey odesłał, za ktoremi boiarowie sol-
licitè proszą, zeby oczu krola i. m. nie wi-
dzieli y zeby w ostroznym więzieniu byli, y
acz blisko od boiar smierci byli, ale p. het-
man, bacząc, ze krolowi i. m. na tak wiel-
kich ludziach siła nalezec miała, wołał tak
przy zdrowiu ich zachowac.

Nie przestał iednak patryarcha po wy-
daniu Szuyskich rzeczy mieszac, iakosz dn.
10 octobris uczynił zgromadzenie wielkie lu-
dzi, nie tak pospolstwa, iako dworzan y lu-

dzi służebnych, ktorzy o tym z patryarchą
radzili, iakoby chrest złamac. Posyłał pa-
tryarcha dwakroc po boiary, aby się do nie-
go zesłzi. Wymawiali się boiarowie, ze dzie-
łem hospodarskim zabawieni. Posłał trzeci raz
z taką odpowiedzią, ze iesli do niego niechcą
przysc, tedy on do nich ze wszytkim (wszytki-
mi?) idzie. Poprzedzili go boiarowie. Tamże
dwie godzinie bywszy, buntownicze mowy
strony p. hetmana y rycerstwa rozmaicie
zbiiał kniaz Mscislawski y drudzy przy nim,
szczerze trzymając się przysięgi swey, a na
większy fundament był, isz nikogo p. het-
man z pułkownikow ani rotmistrzow prze-

причиною [волненія русских] было то, что гетманъ не отправляетъ противъ вора къ Калугѣ никого, ни изъ полковниковъ, ни изъ ротмистровъ, но вѣдетъ ихъ въ городъ, гдѣ жены и дѣти ихъ—русскихъ оставлены будутъ на глумленіе имъ, потому что ихъ самихъ всѣхъ высылаютъ на службу, то Литовскій референдарій Гонсѣвскій, извѣщенный однимъ хорошимъ приятелемъ, что это именно и есть главнѣйшая причина волненія, и желая разрушить такое мнѣніе и успокоить русскихъ, послалъ къ князю Мстиславскому князя Василя Черкаскаго и поручилъ ему сказать, что онъ [Гонсѣвскій] посланъ къ нимъ отъ гетмана съ извѣстіемъ, кого гетманъ отправляетъ полковникомъ надъ всѣмъ войскомъ, [которое пойдетъ противъ самозванца] и что гетманъ хочетъ послать это войско завтра, если ихъ войско будетъ готово [къ походу]: поэтому просилъ назначить мѣсто, гдѣ бы русскіе могли его [Гонсѣвскаго] выслушать. Это очень было выгодно всѣмъ, державшимъ сторону короля. Князь Мсти-

славскій сейчасъ же передалъ патриарху громко то, что прислалъ сказать Гонсѣвскій и сталъ говорить, что гетманъ поступаетъ съ ними искренно, что самъ народъ причиною того, что до сихъ поръ не выслано войско, потому что при такихъ мятежахъ русское войско не можотъ собраться идти противъ вора, а гетманъ уже нѣсколько дней готовъ къ походу и только ожидаетъ этого войска. Заявилъ онъ при этомъ, что никогда онъ [Мстиславскій] не нарушалъ присяги, не измѣнялъ, что и теперь готовъ умереть за того, кому цѣловалъ крестъ. При этомъ патриархъ и всѣ другіе замолкли. Расходясь, [боаре] сказали патриарху, чтобы смотрѣлъ за церковію, а въ мірскія дѣла не вмѣшивался, потому что никогда прежде не было того, чтобы попы управляли дѣлами государственными. Затѣмъ боаре ушли въ палаты, а за ними пошелъ и г. референдарій. Они были очень довольны его объясненіемъ, которое сдѣлано такъ кстати. 4-хъ мятежниковъ они приказали посадить въ тюрьму.

ciwko worowi nie wysła pod Kaługę, ale w miasto ich prowadzi, zony y dzieci ich na sromotę zostaną, gdysz ich wszystkich na służbę wysyłają, p. Gąsiowski, referendarz Litewski ostrzeżony od zyczliwego przyjaciela, że to największa przyczyna sedicyey tey, chcąc tę opinią nieznie y uspokoić, posłał kniazia Wasila Cerkaskiego do kniazia Mscislawskiego z tym, że iest do nich od p. hetmana posłany, oznaymując im, kogo pułkownikiem nad wszystkim woyskiem wysła, a że to chce intro uczynić, iesliby ich woysko gotowe było, y aby im mieysce naznaczyli, gdzieby go wysłuchać chcieli, prosił. Bardzo to było na rękę wszystkim, ktorzy partes kro-

la i. m. trzymali. Zarazem kniaz Mscislawski wgłos te słowa od p. Gąsiewskiego p. patryarsze powiedział, potwierdzając to, że p. hetman szczerze z nimi idzie, że samo pospolstwo w tym winno, że dotąd woyska nie wysłali, gdysz przed temi buntami woysko Moskiewskie wybrac się nie może przeciw worowi, na ktore p. hetman czeka, gotow będąc przed kilką dni z woyskiem swoim. Declarował się przytym, że przysięgi nigdy nie łamał, ani zmieniał, y że teraz gotow za tego, komu chrest całował, umrzec. Na to zamilkł patryarcha y wszyscy, a profinali, roschodząc się, to powiedzieli patryarsze, aby cerkwie pilnował, aby w ziemskie

На другой день всё бояре вмѣстѣ съ тѣми [русскими], которые собирались у патриарха, приѣхали къ гетману. Гетманъ оправдывалъ себя во всемъ и очищалъ отъ мнѣнія, будто онъ самъ желаетъ быть царемъ и доказывалъ, что это напрасно взвели на него. Затѣмъ Солтыковъ съ Шереметевымъ, Голицынымъ и Грамотинымъ попеременно объѣзжали этихъ мятежниковъ, хорошо ихъ побранили и сказали, чтобы впредь не поднимали подобныхъ мятежей. Мятежники послѣ того сознались, что виноваты, и просили гетмана и бояръ простить ихъ. Уладивъ это дѣло, гетманъ ввелъ въ городъ часть войска, именно: весь полкъ г. Зборовскаго размѣстилъ въ Бѣломъ городѣ передъ самою крѣпостію, по дворамъ посольскимъ, Вильчковымъ[?] и другимъ; полкъ г. Казановскаго передъ Троицкими [?] крѣпостными воротами во дворахъ Димитрія и

Ивана Шуйскихъ и другихъ бояръ; въ крѣпости помѣстился самъ гетманъ, а послѣ его отъѣзда туда вступилъ полкъ г. Гонсеѣвскаго. Полкъ гетмана и Хмѣльницкаго старосты Струся стоялъ въ Можайскѣ, Борисовѣ и въ Вереи, чтобы съ той стороны давать отпоръ самозванцу. Бояре присоединили къ нимъ часть русскаго войска подъ начальствомъ князя Воротынскаго и хотятъ доконать обманщика, у котораго ежедневно уменьшаются силы, потому что отъ него отпало много городовъ, какъ то: Кашинъ, Коломна, Нижний Новгородъ; также всё области, лежащія къ сѣверному морю: Вологда, Бѣлоозеро, Тотьма [?] цѣловали крестъ [корольвичу]. Изъ Новгорода-Великаго жители прислали письма къ боярамъ, спрашивая, какое бояре сдѣлали постановленіе съ королемъ, и объявляя, что еслибы было вѣрно, что вѣра ихъ не будетъ отмѣнена

się dzieła nie wdawał, gdyż tego przed tym nigdy nie bywało, aby popi dziełami hospodarskimi zawiadowac mieli. Szli potym do pałacow, szedł y p. referendarz z nimi. Contentowali się bardzo wskazaniem tym iego, ktore ich prawie na czas zaszło, a buntownika 4 do więzienia wsadzić kazali.

Nazaiutrz zas wszyscy boiarowie z temi, co się byli do patryarchy zgromadzili, przyiedzali do p. hetmana. Justificował się im we wszystkim p. hetman, wywodził się z tego, co o nim mowili, iakoby sam u nich carem bydz chciał, ze to nieszlusznie nan włożyli. Sołtykow potym z Seremetem, Galliczynem y Hramotynem tych buntownikow na odmiangę obiezdzali, zgromiwszy ich dobrze, napomnieli, aby takowych seditiy więcey nie wszczynali. Zatym buntownicy przyznali się, ze winni, a o pozalowanie prosili p. hetmana

y boiar. To tak uprzatnąwszy, p. hetman częse woyska w miasto wprowadził, to iest, pułk wszytek p. Zborowskiego w Białym miescie przed samym zamkiem, po dworach poselskich, Wilczkowym y inszych; pułk p. Kazaowskiego przed Torciszlą zamkową bramą w dworach Dymitra y Iwana Sui-skich y innych boiar, a w zamku sam p. hetman. Po odiezdzie iego pułk p. Gąsiowskiego nastąpił. Pułk hetmanski y p. Strusa, starosty Chmielnickiego w Mozaysku, w Borysowie, w Werei leżą ma, żeby z tey strony wstret impostorowi dawali, do ktorych boiarowie, częse woyska Moskiewskiego złączywszy z kniazem Werotynskim, chcą tego szalbierza konczyc, ktoremu co dzien siły ubywa, bo wiele zamkow od niego odpada, iako Kazim, Kołomna, Nizny-Nowogrod, wszytkie tesz kraie od mare hyperborum:

то и они желали бы тоже цѣловать крестъ [королевицѣ]. Бояре отправили къ нимъ Ивана Михайловича Солтыкова, а въ Торонецъ, Луки, Сѣбежь [?], Невель, Заболотье, Опочку, Островъ, Псковъ отправился Григорій Валуевъ. Всѣ ближайшія къ столицѣ крѣпости: Троица, Ярославль, Владиміръ, Кострома [?], Переяславль, Ростовъ, Суздаль [?], Угличъ и Кашинъ [?] вѣрны королю. Бояре послали въ Казань [?] и Астрахань приказаніе всѣхъ привести къ крестному цѣлованію.

Устроивъ такимъ образомъ все, гетманъ заключилъ условіе съ тѣми чужеземцами, которые нанялись у гетмана на службу королю. Они хотѣли было уйти толпою въ Швецію и собрались было пройти по странѣ вооруженною рукою и соединиться съ французами Делявила, который обманулъ русскихъ и завладѣлъ Ладогой. Поэтому гетманъ раздѣлил ихъ конницу на двѣ части,

и одну изъ нихъ, изнуренную трудами и непогодой, отослалъ [отъ себя], и только 150 человекъ оставилъ при пѣхотѣ, а пѣхоту всю удержалъ у себя. Бояре очень хлопотали, чтобы ихъ не пускать къ Новгороду [?], потому что тамъ нѣтъ никакой защиты, а Понтусъ писалъ къ нимъ письмо, въ которомъ дѣлаетъ угрозы, высказываетъ ненависть къ королю и совѣтуетъ имъ взять лучше въ государи сына князя Карла.

17. Послы изъ столицы вѣбхали въ королевскій лагерь. Ихъ принималъ Кременецкій староста князь Збаражскій. На встрѣчу имъ выбѣжало множество товарищей и королевскихъ дворянъ. Когда они проѣзжали мимо крѣпости, то нѣкоторые изъ нихъ родомъ Смольняне, имѣвшіе въ крѣпости своихъ женъ, силою вырывались, чтобы поговорить съ тѣми изъ осажденныхъ, которые вышли за ворота, но наши не хо-

Wologda, Białeieżioro, Tetna y insze całowali chrest. Z Nowogroda-Wielkiego przysłali listy do boiar, pytając się, jakimby sposobem uczynili z krolom i. m. postanowienie, to samo wspominając, że by była pewność nieodmienienia im wiary, że oni chcą także chrest całować, do których Iwana Mihałowicza Sołtykowa wyprawili; a do Toropca, Luk, Siewiera, Newla, Zawłocia, Opoczki, Ostrowa, Pskowa iechał Irehory Woluiow. Wszystkie zamki poblizsze stolice: Troyca, Iarosław, Włodimirz, Kostrowno, Peresław, Rostow, Sapdał, Uhlec, Kazni są in fide krola i. m. Rozsyłając boiarrowie do Kopani, Astrahani, żeby wszystkich do całowania chrestu przywiedli.

Iusz tak wszystko p. hetman rozrządziwszy, z temi cudzoziemcy, ktorzy się zaciągęgli z p. hetmanem na służbę krola i. m.,

compositą uczynił. Chcieli byli kupą odejść do Szwecyey y brali się na to, żeby byli hostiliter szli przez ziemię, a tam złączyliby się byli z Francuzami Delawille, który Holadygę przez oszukanie Moskwy osiadł. Preto z boiary namowiwszy się, rozerwał ich iezdę, którą niewczasy y niepogodami temi bardzo znużdzoną odprawił, 150 tylko przy piechocie zostawiwszy, a piechotę wszystkie zatrzymał. Bardzo o tym boiarrowie byli solliciti, żeby ich w ten tam kray ku Nowogrodku nie puszczac, gdysz tam niemaią zadnych praesidia, a Pontus pisał do nich list, bardzo grozny, invidia krolowi i. m. czyniąc, perswadiując, żeby raczey syna x. Carolusa sobie za pana wzięli.

17. Posłowie od stolice w oboz krola i. m. wiechali, ktorych Zbaraski starosta Krzemieniecki przyjmował. Towarzystwa z rozných

тѣли дозволить имъ этого и отогнали даже саблями, такъ что нѣкоторые были ранены. Приставами назначены: Литовскій писарь г. Скуминъ, ловчій коронный Кохановскій и королевскій коморникъ Мясковскій.

18. 19. 20. 20 21. [Ничего не показано].

22. Допущены были цѣловать руку короля вышеупомянутые послы. Сдѣлавъ торжественно обычный поклонъ, они, начиная съ митрополита и до самаго меньшаго изъ нихъ, цѣловали руку короля и справляли посольство, стоя на ногахъ все время. Сущность посольства заключалась въ слѣдующемъ: они просили короля дать имъ въ государи королевича Владислава, назначить сенаторовъ для обсуждения и опредѣленія пунктовъ [двора Владислава]; наконецъ каждый изъ нихъ поднесъ отъ себя подарки. Послѣ того

они съ обычною честію отведены были на ихъ квартиры.

23. Тайное совѣщаніе.

24. 25. [Ничего не показано].

26. Сенаторы съѣхались къ королю, которому представлялись Московскіе послы, начавшіе послѣ того переговоры съ сенаторами.

27. 28. [Ничего не показано].

28. Второе засѣданіе гг. сенаторовъ съ Московскими послами.

30. 31 [Ничего не показано].

Ноябрь.

1 число. [Ничего не показано].

2. Третье частное засѣданіе съ русскими.

3. [Ничего не показано].

4. Ночью передались изъ крѣпости 13 русскихъ, которые говорятъ, что тамъ между боярами и міромъ такой

rot y dworzan krola i. m. siła wyjeżdżała, a gdy zamek mieli, gwałtem się niektorzy Smolanie wydzielali, co zony swoje w zamku mają, aby z temi ludzmi, którzy przed bramę wyszli, mogli gadac, lecz im naszy dopuscic niechcieli y asz pałaszami odgania-li, tak ze kilku obrazono. Przystawow dano p. Skumina pisarza Litewskiego, p. Kochanowskiego łowczego corounego y p. Miaskowskiego komornika krola i. m.

18. 19. 20. 21.

22. Przypuszczono do ręki krola i. m. tych posłów, którzy, solenniter zwyczynny pokłon oddawszy, rękę, od metropolity poczawszy do namnieyszego, rękę całowali, a poselstwo, przez wszytek szas stojąc, odprawowali, ktorego summa ta była: prosząc o krolewicza i. m. Władysława, aby im za hospodara krol i. m. dac raczył, a zeby pp. senatorow do umawiania y stanowienia ar-

tykułow; nakoniec upominki od kazdego z osobna krolowi i. m. oddawali. Przeto ich honorificè, more solito y odprowadzili do stanowiska takze.

23. Tajemna rada.

24. 25.

26. Ziechali się pp. senatorowie do krola i. m., gdzie potom y poslowie Moskiewscy prezentowali się krolowi i. m., a zatym tractaty z pp. senatory zaczęli.

27. 28.

29. Druga sessia pp. senatorow z posły Moskiewskimi.

30. 31.

November.

Dnia 1.

2. Trzecia z Moskwą privatna sessia.

3. 4. W nocy z zamku 13 się ich przedało, którzy o takowey niezgodzie między

раздоръ, что часто дѣло доходить до сабель.

5. Опять передались 15 русскихъ. Говорятъ они тоже, что и вышесказанные. Тогоже дня гг. сенаторы вели переговоры съ Московскими послами.

6. 7. 8. [Ничего не показано].

9. Въѣхалъ въ королевскій лагерь г. гетманъ королевства. На встрѣчу ему выѣхали всѣ наши сенаторы, множество королевскихъ дворянъ и большая часть войска. Привѣтствовалъ его отъ имени всѣхъ Литовскій канцлеръ и затѣмъ съ величайшею честию отвели его въ ставку. Приведенъ тогда же бывший царь Василій Шуйскій.

10. [Г. гетманъ] представлялся королю.

11. Г. Казимірскаго справлялъ посольство передъ королемъ отъ рыцарства, находившагося тогда подъ

начальствомъ Усвятскаго старосты Сапѣги. Всѣ заслуги этого войска онъ ввѣрилъ вниманію и милости короля.

12. Гайное совѣщаніе.

13. Говорились королю посольскіи рѣчи отъ рыцарства, находящагося въ столицѣ. Въ тотъ же день велись переговоры съ Московскими послами.

14. 15. 16. Ничего не случилось, только изъ крѣпости передавались русскіе слишкомъ по десяти человекъ, которые говорили, что въ крѣпости великое несогласіе и раздоръ.

17. 18. 19. [Ничего не показано].

20. Литовскій референдарій извѣстилъ короля письмомъ, что въ столицѣ открылась измѣна, противъ которой приняты слѣдующія мѣры. Референдарій послалъ подъ Серпуховъ, который на имя самозванца держалъ Феодоръ, Савиновъ сыпъ, Плещеевъ съ донскими казаками, добыть язы-

posackiemі ludzmi boiary u mirem powiedaią, ze często do szabel przychodzi.

5. Znowu 17 z zamku się przedało. Tosz, co pierwszy, powiedaią. Tegosz dnia tractaty pp. senatorowie z Moskiewskimi posłami mieli.

6. 7. 8.

9. P. hetman coronny do obozu krola i. m. wiechał. Przeciwno iemu pp. senatorowie naszymy wszyscy, dworzan siła krola i. m. woyska częse większa wyiechała. Witał p. canclerz Litewski imieniem wszystkich, y honorificentissime do stanowiska odprowadzili. Współ Wasila Szuyskiego, który był carem, przyprowadzono.

10. Krola i. m. witał p. hetman.

11. P. Kazimirski od rycerstwa, ktore na ten czas pod regimentem p. Sapihi, starosty Uswiatskiego iest, przed krolom i. m.

odprawował (poselstwo?), podaiąc wszystkie zasługi swe pod baczenie y łaskę krola i. m.

12. Tajemna rada.

13. Poselstwa od rycerstwa z stolice przed krolom i. m. odprawowali się. Tegosz dnia tractaty z posły Moskiewskimi.

14. 15. 16. Nic, tylko się z zamku pokilkanastru przedawali, którzy powiedali o niezgodzie y rozzerwaniu wielkim w zamku.

17. 18. 19.

20. P. referendarz Litewski (przez?) list o zdradzie, ktora się w stolicy wynurzyla, dał krolowi i. m. znac, ktorey takim zabezpieczono sposobem. Posłał p. referendarz Tatarski Moskiewskie pod Sierpuchow (ktory na imię impostorowie Fiedor Sawinow syn Plezsepіow (Pleszczeіow?) z Donskimi kozaki trzymał) dla języka, którzy, dwu kozakow Doncow z woyska impostorowego dostawszy, przyprowadzili do stolice. Tam z nich ieden dobrowolnie wyznał

ка. Они захватили двухъ донцевъ изъ войска самозванца и привели ихъ въ столицу. Тамъ одинъ изъ нихъ сознался добровольно и потомъ подтвердилъ на пыткахъ, что одинъ священникъ по имени Иларіонъ ѣхалъ черезъ Серпуховъ изъ Москвы къ самозванцу съ письмами почти отъ всѣхъ сословій и въ письмахъ этихъ говорилось, чтобы самозванецъ, какъ можно, скорѣе пріѣхалъ къ столицѣ изгномъ, что русскіе хотятъ цѣловать ему крестъ помимо королевича, а нашихъ истребить хитростію. Москвичи составили съ Плещеевымъ такой заговоръ: Плещеевъ долженъ былъ стать съ войскомъ подъ городомъ надъ Погрой [?], тайно договориться съ боярами и, договорившись, незамѣтно ворваться въ городъ, ударить въ колоколъ 29 октября, за 3 часа до разсвѣта, и напасть прежде всего на Кремль— мѣстопробываніе государей, и всѣхъ

нашихъ истребить, оставивъ лишь болѣе знатныхъ, на которыхъ можно бы послѣ вымѣнять у короля [русскіи] пословъ, и расположенныхъ къ королевичу перебить, а князя Мстиславскаго ограбить и въ одной рубашкѣ привести къ вору. Этотъ казакъ подтвердилъ это и на вторичной пыткѣ. Священникъ Харитонъ [?], когда его нѣсколько разъ подвергали пыткамъ, показалъ во всемъ согласно съ донцемъ; прибавилъ только, что князь Василій Голицынъ, когда ѣхалъ къ королю, писалъ съ дороги къ вору, а князь Андрей Голицынъ въ совѣтѣ съ воромъ; что отъ князя Ивана Воротынскаго и отъ князя Александра [?] носилъ письма въ Калугу Живорко. 25 октября, на пыткѣ, въ присутствіи всѣхъ бояръ, а также полковниковъ и ротмистровъ, онъ повторилъ свой рассказъ, — насчетъ князя Андрея Голицына сознался, что наговорилъ на него со страху,

y na inquisitiei tego potwierdził, że od wszystkich niemal stanow pop ieden z Moskwy, imieniem Parion, do impostora z listy przez Sierpuchow iechał, aby iako naprędzey do stolice czatą przybywał, chcąc mu mimo przysięgę, krolowicowi uczynioną, całowac chrest, a naszych fortelem zniesc. Iakosz taka zmowa z Iwanem Plaszczciowym Moskiewskich ludzi była: miał ten Plaszczciow z wojskiem pod miastem stanąc nad Pohrą, occultè ztamtąd z boiarami tractowac y, namowiwszy się, a w miasto wpadszy cicho, uderzyc we dzwon dnia 28 octobris, godzin 3 drzededniem, a napierwey na Krymgrod, gdzie sedes gospodarow, y wszystkich naszych pobie, przednieyszych zostawiwszy, za ktorych by zas potym na odmianę mógł posły u krola i. m. wyswobodzic. Ktorzy krolowicowi życzą, pobie, a kniazia Mscislawskie-

go, rozgrabiwszy, w iedney telko koszuli do wora przywiesc uradzili. Tosz, iteratis vicibus, na pytkach powiedał. Pop tesz Charytan, gdy był kilkakroc na questiach, we wszystkim się z tym zgodził Doncem, tego tylko dokładaiąc, że kniaz Wasili Galliczyn z drogi, do krola i. m. iadąc, pisał do wora a kniaz Andrzej Galliczyn w radzie jest z worem; od kniazia Iwana Worotinskiego y od kniazia Alexandra Zyworko listy do Kalugi nosił. Potym, 25 octobris przed wszystkimi boiary, także polkownikami y rotmistrzami na probie retractował powiesc, o kniaziu Andrzeiu Galliczynie twierząc, że się z strachu nan wymowił, ale o kniaziu Wasilu Galliczynie y o inszych chciał gardlem pieczątowac. Zaczyn p. Gąsiowski dla liepszego bezpieczenstwa kilkaset Niemcow do Krymgrodu wprowadził y armatą dobrze

но о князѣ Василіѣ Голицынѣ и другихъ сказали, что готовъ запечатлѣть смертію истину своего показанія. Поэтому для большей безопасности, г. Гонсѣвскій ввелъ въ Кремль нѣсколько сотъ нѣмцевъ, вооружилъ его хорошо пушками, взялъ въ полное свое управленіе ворота, стѣны и весь городъ, противъ чего никто не возражалъ, а участниковъ заговора однихъ казнилъ, а къ другимъ, изъ опасенія волненій, долженъ былъ отнестись съ послабленіемъ и снисхожденіемъ.

Гонсѣвскій извѣстилъ также, что Иванъ Михайловичъ Солтыковъ, по приказанію г. гетмана и думныхъ Московскихъ боярѣ отправился 4 октября съ русскимъ и польскимъ войскомъ къ Великому Новгороду, чтобы привести его ко кресту на имя королевича и, остановившись въ одномъ монастырѣ, у Спаса на Хутынѣ [?], извѣстилъ о

своемъ приходѣ митрополита и боярѣ, приглашая ихъ цѣловать крестъ; но они не согласились на это и затворились въ крѣпости; однако послали къ Солтыкову съ прозьбой, чтобы не дѣлалъ имъ никакихъ притѣсненій, пока не возвратится изъ Москвы посланный ими Григорій Шлеринъ. Когда онъ пріѣхалъ, то 11 октября выслали къ нему [посольство] съ извѣстіемъ, что готовы цѣловать крестъ, но посадскіе люди ставятъ условіе, чтобы военные изъ польскаго народа не входили въ крѣпость. Когда Солтыковъ согласился на это, то 12 октября Новгородцы цѣловали въ его присутствіи крестъ королевичу по присланной изъ Москвы формѣ.

Тогоже дня Понтусъ прислалъ письмо къ Новгородскому воеводѣ, въ которомъ извѣщалъ его, что взялъ Ладогу и стоитъ теперь подъ Корелой. Солтыковъ послалъ сказать ему, чтобы помнилъ присягу,

opatrył, y zupełny regiment bram, murów y wszystkiego miasta, nemine contradicente, obiął, a tych, którzy in conspiratione byli jednych skarał, z drugich folgi y conniventie dla tumultu zazyc musiano.

Dał y o tym znac, isz Iwan Mihajłowicz Sołtykow z rozkazania p. hetmana y boiar dumnych Moskiewskich pod Nowogrod Wielki z woyskiem Moskiewskim y Polskim, dn. 4 octobris, podszedł, chcąc go do chrestu na imie krolewica i. m. przywiesc y, w monasterze jednym u Spaia (Spasa?) na Hatynie stanąwszy, o swym przysciu metropolicie y boiarom oznaymił, upominaiąc, aby chrest całowali; lecz oni, niepozwalaiąc na to zrazu, zaparli się w zamku. Posłali iednak do niego, prosząc, aby im ciasnoty nie czynił zadney, azby się z Moskwy posłaniec ich Hrehory Szloryn wrocil, który skoro przyiechał,

wszyscy Nowogrodzanie dnia 11 octobris wysłali do niego, daiąc znac, ze się gotowi do całowania chrestu, iedno to sobie wymawiali posaccy ludzie, aby Polskiego narodu ludzie do zamku nie wchodzili, na co gdy pozwolił, dnia 12 octobris całowali przed nim chrest krolewiczowi i. m. według rotę, z Moskwy postanęy.

Tegosz prawie dnia Pontus do woiewody Nowogrodzkiego pisał, oznaymując, ze on Lagodę wziął, a teraz pod Korelą stoi, do ktorego Sołtykow posłał, napominaiąc, aby, na przysięgę, którą pod ostroszkim p. hetmanowi po Kłuszynskiej potrzebie wykonał, pomniąc, panstwa Moskiewskiego nie pustoszył y ludzie swe z niego zwiodł, a za tym listem woysko przeciwko temusz Pontusowi z kniazem Moszczerskim posłał, ale go roz-

которую принесъ гетману у острожка послѣ Клушинской битвы, чтобы не пустошил Московскаго государства и вывелъ изъ него свое войско. Вслѣдъ за шибомомъ Солтыковъ отправилъ противъ Понтуса войско подъ начальствомъ князя Мещерскаго, но Понтусъ разбилъ его, послѣ чего Солтыковъ опять послалъ туда [войско подъ начальствомъ] князя Григорія Волконскаго.

26 сентября, Прокопій Ляпуновъ подошелъ изгономъ подъ Пронскъ, побилъ и забралъ въ плѣнъ множество пронскихъ воровъ, овладѣлъ всѣми слободами кругомъ крѣпости, поставилъ туры подъ крѣпостью, отнялъ вездѣ воду, перепортилъ водопроводы и три дня штурмовалъ крѣпость со всѣхъ сторонъ, такъ что осажденные не могли выдержать и 28 сентября били челомъ королевичу и съ повинными головами вышли изъ крѣпости цѣловать крестъ.

Мирошка Вельяминовъ встрѣтился 1 октября, на пути въ Шацкѣ, въ деревнѣ Ковертинѣ, съ русскими воровскими людьми, разбилъ ихъ и взялъ крѣпость. Послѣ того онъ отправилъ на рекогносцировку часть своихъ людей, которые обошли лѣсомъ воровскую стражу и напали на воровскихъ людей, числомъ до 3,000 въ деревнѣ подъ Чернигузовымъ, и, сражаясь съ ними долгое время наѣздами, разбили на голову и взяли не мало плѣнныхъ.

21. Изъ Смоленска осажденные послали просить, дабы имъ дозволили съѣхаться съ г. гетманомъ. Когда имъ это было дозволено, то на первомъ съѣздѣ гетманъ показалъ имъ, что въ договорѣ, заключенномъ подъ Москвой, о Смоленскѣ ничего нѣтъ; сказано только, что гетманъ имѣетъ бить [короля] челомъ, чтобы не дѣлать промысла надъ народомъ, а о порубежныхъ городахъ гово-

gromił, zaczym znowu na to miejsce kniazia Hrehora Wołkowskiego wyprawil.

Prokop Leponow, dnia 26 septembris, p od Pronsk podszedszy, na wycieczce sila Pronskich worow pobil y zywych poymal slobody wszytkie koło zamku opanował ye kosze pod zamkiem postawiwszy, wodę z wszytkich stron odiał, tajniki wodne zepsował y ze wszech stron trzy dni szturmował tak isz oblężency, wytrzymac nie mogąc; dnia 29 septembris czołem bili krolewiczowi. m. y z powinnym pokłonem z zamku wyszli dla całowania chrestu.

Mioszka Wielaminow dnia 1 octobris, iadąc pod Sack z woyskiem, potkał się we wsi Kowiercinie z ludzmi Moskiewskimi worowemi, ktorych pobil y zamek wziął, potym na czatę część ludzi swych wyprawil ktorzy, lasem strazy worowskie przeszedszy

y napadszy na lud worowski, ktorych do 3,000 było, we wsi pod Czernihusowem, wstepnym boiem nie mały czas trawiącym, porazili na głowę y więzniow wzięli nie mało.

21. Z Smolenska tesz wysłali, prosząc, aby się z. p. hetmanem ziechac mogli, czego gdy im pozwolono, na pierwszym razie pokazał im p. hetman, ze w tractatach, pod Moskwą uczynionych, o Smolensku nie masz, tylko to, ze czołem bic ma hetman, aby przemyślu nie czyniono nad narodem, a o porubieznym horodach to, zeby na nich do doskonałego uspokoienia panstwa tego ludzie Polscy, Litewscy byli. Wzięli to z ochota y boiarzynowi pokazac obiecali, dołożywszy tego, ze się nabardziej obawiaią rycerstwa, aby ich nie wysiekli, nie zgrabili, nie zniszczyli, w czym upewnił ich p. hetman, ze

рится, чтобы, до окончательнаго замиренія государства, были на нихъ люди польскіе, литовскіе. Они охотно взяли [это условіе договора] и обѣщали показать боярину [воеводѣ], при чемъ заявили, что они больше всего боятся того, чтобы ихъ не изрубило, не ограбило и не запустошило рыцарство. Г. Гетманъ увѣрилъ ихъ, что король постарается устроить такъ, чтобы не была посрамлена его слава.

22. [Ничего не показано].

23. Возвратившись [опять къ гетману], русскіе объявили: «это [т. е. впустить поляковъ въ Смоленскъ] невозможно; мы боимся, чтобы наши, у которыхъ перебиты братья, отцы, жены, дѣти не учинили какого либо замѣшательства и бунта въ городѣ; тогда бы еще больше проливалась ихъ и наша кровь». Заявивъ это, они удалились. Г. гетманъ съ своей стороны сказалъ имъ, что больше объ этомъ дѣлѣ онъ не будетъ бить челомъ его королевскому величеству.

24. [Ничего не показано].

25. Всѣхъ троихъ Шуйскихъ: царя Василя, гетмана Дмитрія и дворецкаго Московскаго двора [?] Ивана выслали изъ королевскаго лагеря въ Могилевъ.

26. [Ничего не показано].

27. Приготовлена мина, которую подъ надзоромъ кавалера Новодворскаго и Анельмана велъ русскій, передавшійся изъ крѣпости. Задѣлали 150 центнеровъ пороху. Этой хитростію [наши] хотятъ попробовать, не будетъ ли удачи.

28. Не желая однако, чтобы проливалась кровь, но, чтобы Смоленскъ перешелъ въ руки короля какънибудь черезъ переговоры, гг. сенаторы сходились на переговоры съ Голлицынымъ и другими послами, и совѣтовали имъ убѣждать осажденныхъ, чтобы они наконецъ сдались; но послы никакъ не хотѣли согла-

krol i. m. obwaruie, iakoby slawa krola i. m. gwałtu nie cierpiała.

22.

23. Wrociwszy się, powiedzieli, że „to rzecz nie można, bo się obawiamy, aby naszym, którym bracia, oycy, żony, dzieci pobito, iakiey kiedy w horodzie mieszaniny y tumultu nie uczynili, zaczymy się mogła krew narodu ich y naszego bardziey się rozlać“. Y tak się deklarowawszy, odeszli. P. hetman też powiedział im, że iusz więcej w tym bic nie ma czołem krolowi i. m.

24.

25. Szuykich wszystkich trzech: Wasila czara, Dymitra hetmana, Iwana dworyckiego rodu (dworu?) Moskiewskiego do Mohilowa wysłano z obozu krola i. m.

26.

27. Minę, którą Moskwićin, co się z zam-

ku sprzedał, z dozorem cavallera p. Nowogrodzkiego y Apelman (Apelmana?) prowadził, wygotowano y nm. 150 cetnarow prochu zasadzono, chcąc tym fortem szczęścia spróbować.

28. Niechcąc jednak, aby iakie krwie rozlanie było, owszem, żeby przez tractaty iako do ręki krola i. m. przyszedł, z Gallicyznem y innymi posły pp. senatorowie zasiadali, radząc, aby persuasią swoją do tego obleżencow przywiekli, żeby się ultro poddali. Lecz zadnym na to sposobem przywieść się niedali, zaczym, re infecta, rozeszli się.

29. Przecię znowu do tractatow poslowie się stawili z takąsz, iako przed tym, deklaratią, zaczym przyszło do potrzeb szturmowych obrocic się. Interim rycerstwo trudnosć nową zadawac poczęło, nie chcąc z koni zsięsie, aszby im krol i. m. darowną cwiere

ситься на это, поэтому обѣ стороны ничего не рѣшили и разошлись.

29. Послы [изъ Смоленска] опять явились на переговоры, но такъ какъ они заявили тоже, что и прежде, то пришлось обратиться къ приготовленію вещей, нужныхъ для приступа. Между тѣмъ рыцарство причинило новое затрудненіе, — не хотѣло сойти съ коней, пока король передъ приступомъ не подаритъ имъ жалованія за одну четверть во вниманіе къ опасностямъ и подвигамъ при прежнихъ, неудавшихся приступахъ. И такъ, это время [этотъ день] ушло на переговоры съ войскомъ.

30. Ушелъ такимъ же образомъ и другой день, и только уже къ вечеру войско успокоилось, когда его уравнили во всемъ съ войскомъ, находящимся въ столицѣ, и заявило, что соглашается на приступъ.

Декабрь.

1 числа на разсвѣтѣ, наши, давъ знакъ ударами въ три барабана,

хотѣли зажечь фитилями мину; но когда три раза зажигали, а дѣйствія не было, потому что порохъ не зажигался, то приладили длинный полотняный мѣшекъ, наполненный порохомъ и другими веществами. Его зажечь одинъ гайдучъ изъ королевскаго отряда съ великою опасностію для себя; впрочемъ, онъ остался живъ, только обжегъ себѣ немного лице и правую руку. Когда порохъ зажегся, то часть его нашла себѣ выходъ черезъ слуховые подкопы по обѣимъ сторонамъ той стѣны, которая противъ нашихъ шанцевъ, а другая часть, сильно поколебавъ землю, вырвала мало по малу значительную часть стѣны на 10 сажень въ длину.

Рыцарство обрадовалось, что разрушилась стѣна, и спѣшило къ отверстію, пославъ впереди себя 24 человекъ подъ начальствомъ кавалера Новодворскаго, чтобы они осмотрѣли, можно ли перейти черезъ ровъ. Но кавалеръ Новодворскій встревожилъ

przed szturmem przyznał, ratione tych, które przedtym podeymowali niebezpieczeństwo (niebezpieczeństw?) y przewag w przeszłych pokazonych szturmach. Y tak ten czas na umawianiu z żołnierzem szedł.

30. Zszedł y drugi y asz ku wieczorowi umitigowane żołnierstwo porownaniem z wojskiem tym, które jest w stolicy, we wszystkim, pozwoliło y z chęciami się declarowali.

December.

Dnia 1. Zaczyn nadedniem knotami przyprawnemi, we trzy bębny razem na znak hasła uderzywszy, zapalic chciano, lecz gdy po trzykroc zapalano, a przecię effectu nie było, bo się prochy zapalic nie chciały, worek długi, płocienny prochem y inszemi po-

trzebami przyprawiono, który z wielkiem niebezpieczeństwem hayduk ieden z szeregu krolewskiego zapalił,—zdrow uszedł, tylko trochę twarzy y prawą rękę sobie opalił. Gdy się zaięły prochy, częse z tey strony murow od szancow naszych płomieniem meat (?) mieysce sobie posłuchami Moskiewskimi z obustron muru nalaszszy wyszła, a drugie prochy wielką częse muru znacznym trzesieniem ziemie powoli wyrzuciły na 10 sążni wzdłusz.

Tak tedy rozwalonemi mury rycerstwo ochotne spieszyło się do dziury, 24 przed sobą z p. cavallerem Nowogrodskim dla oglądania sposobności przescia przez row wysławszy; ale p. cavaller wysławszy, wszystkich potrwozył, gdy powiedział, iżz prochi głęboki przepok uczyniły, a Moskwa wału,

всѣхъ, когда прислалъ сказать, что взрывъ сдѣлалъ глубокой ровъ, что русскіе въ большомъ числѣ защищали валъ вышиною въ 2 конья, а за валомъ стояло ихъ нѣсколько рядовъ, готовыхъ къ битвѣ; наконецъ, не дозволяли пройти пушки, съ трехъ сторонъ направленныя къ отверстію. Поэтому все войско должно было остановиться, дожидаясь приказанія своихъ вождей. Вожди, видя, что предстоятъ великія и опасныя затрудненія и что, безъ сомнѣнія, будетъ великій уронъ въ людяхъ, удержали войско и отложили приступъ до другаго, болѣе счастливаго случая. Нанихъ въ этомъ дѣлѣ убито 3 или 4 и больше десяти ранено; русскихъ, по словамъ передающихся изъ крѣпости, погибло свыше 100.

2. [Ничего не показано].

3. Казаки передавали королю воеводу Карачевского и Мещерскаго, которыхъ города они захватили изгономъ.

ktory był na 2 kopie wysoki, wielką liczbą bronią, a za wałem kilka rzędów do boju pogotowiu stało. Więc działa ze wszech stron narychtowane przesc nie dopuściły. Zatem wszystkiemu woysku przyszło stanąć, na rozkazanie wodzow swych czekając, którzy, upatrując tak wielkie niebezpieczeństwa, trudności u pewnie wielką w ludziach szkodę, zatrzymali woysko do inszej okazji szczęśliwszej. Naszych w tym razie trzech albo 4 zabito, postrzelono kilkanascie; Moskwy, iako ci, co się z zamku przedaia twierdzą, nad 100 zginęło.

2.

3. Kozacy woiewody Karaczowskiego y Mszczerskiego, ktore miasta czatą ubiegli, krolowi i. m. oddawali.

4. Po wyrzuceniu prochami muru przeda-

4. Послѣ того, какъ порохъ взорвалъ стѣну, изъ крѣпости передались сперва 2, потомъ 25 человекъ. Тогоже дня Людовикъ Вайеръ, Случевскій староста Витовскій и Парчевскій войскій Копецъ отправились для счета войска, находящагося подъ начальствомъ г. Сапѣги.

5. 6. 7. [Ничего не показано].

8. Король отпустилъ пословъ отъ рыцарства, находящагося въ столицѣ, и далъ имъ письменный отвѣтъ.

9. У гетмана происходили переговоры съ Московскими послами.

10. Передались изъ крѣпости три священника.

11. [Ничего не показано.]

12. Гг. сенаторы сдѣлали частное совѣщаніе съ Московскими послами, на которомъ предположено было посламъ ѣхать въ Польшу и дожидаться тамъ съ своими требованіями сейма. Послы сильно возстали противъ этого; они говорили, что не имѣютъ такого порученія отъ бояръ,

to się dway z zamku, potym 25. Tegosz dnia p. Ludwie Waier, starosta Słuczowski p. Witowski, woyski Parczowski p. Bazyli Kopek w poselstwie dla computu woyska, pod regimentem p. Sapihi będącego, iechali.

5. 6. 7.

8. Posłow od rycerstwa, w stolicy będącego, krol i. m. odprawił dawszy na pismie respons.

9. Z posły Moskiewskimi tractaty u p. hetmana były.

10. Popow trzye z zamku się przedali.

11.

12. Pp. senatorowie z posły Moskiewskimi w privatną zasiedli consultatią, gdzie proponowano poslom, aby do Polski iechali y do seymu z postulatami swemi czekali. Lecz mocno się temu posłowie opponowali, powie-

и просили отпустить ихъ назадъ въ столицу, и оттуда уже или сами они прїѣдутъ или пришлютъ другихъ, а что касается Смоленска, то просили отправить въ столицу двоихъ, именно: князя Сукина и дьяка Судаваго. По удаленіи пословъ, смоленскіе бояре, давно уже сдавшіеся королю, и бояре, прїѣхавшіе изъ столицы, просили сенаторовъ позаботиться, чтобы не проливалась кровь ихъ братій, осажденныхъ въ городѣ, и послать въ городъ Литовскаго писаря Скумина, общая, что изъ крѣпости они получаютъ за него хорошихъ заложниковъ. Но сенаторы, имѣя въ виду вѣроломство Шеина, не согласились на это; они сказали, что Скуминъ человекъ знатнаго дома, что онъ сынъ сенатора, что его нельзя посылать къ людямъ, которымъ трудно вѣрить, что Шеинъ задерживалъ всякаго, кто только входилъ въ крѣпость, какъ, напримѣръ, Афанасія,

котораго прошлой зимою взяли подъ крестнымъ цѣлованіемъ, и священника, посланнаго съ письмами; задержалъ онъ даже 3 посольныхъ, прїѣзжавшихъ изъ столицы къ боярамъ: по этому сенаторы боятся, какъ бы г. Скуминъ не подвергся тамъ какой либо опасности. Хотябы Шеинъ и далъ въ заложники какого либо боярина, и тогда нельзя было бы полагаться. Онъ могъ бы послать кого либо не знатнаго и ненавистнаго ему, о которомъ бы нисколько и не заботился. Но, что еще важнѣе, самимъ сенаторамъ просить, чтобы осажденные вели съ ними переговоры и дали заложниковъ, неприлично. Г. Скуминъ тогда только пошелъ бы въ крѣпость, если бы самъ Шеинъ просилъ открыть переговоры и далъ въ заложники своего сына, если его имѣеть, и нѣсколько знатныхъ бояръ. Наконецъ сенаторы сказали этимъ боярамъ, чтобы они отправились

dając, że nie mają tego od boiar zlecenia; prosili, żeby wolno ich do stolice puszczono, a zamtąd, albo oni sami poydą, albo drugich wyprawią, a strony Smolenska dwu, mianowicie: kniazia Sukina y Sudowego dyaka, aby wysłali do stolice. Po odiechaniu pp. posłów boiarrowie Smolanie, którzy dawno się na łaskę krola i. m. zdali, y ci, którzy z stolice przyszli, prosili pp. senatorow, aby o tym dumali, iakoby więcey krew braciey ich, którzy na horodzie oblężeni są, nie lała się, a osobliwie, żeby p. Skumina pisarza Litewskiego do horoda posłali, obiecuiąc na to miejsce dobrych otrzymac obsides z zamku. Lecz pp. senatorowie perfidiam Szehynowę przypominaiąc, pozwolic na to nie chcieli; powiedzieli, że p. Skumin domu rodzowitego, syn senatorski, ktorego do ludzi wiary nie pewney poslac nie godzi się, a

Szehin kazdego, kto iedno w zamek wszedł, zatrzymał, iako Ofanasia, co go przeszedł zimy na chresne całowanie wzięli, popa, ktorego z listy posłano, nawet posłancow 3, którzy z stolice od boiar przyjeżdżali: zaczęm obawiaią się, żeby p. Skumin w iakie tam nie wszedł niebezpieczenstwo. Luboby tesz dał Szehyn boiaryna iakiego w zakład, nie pewna. Mogł by on lekką osobę y exosum sobie poslac, o ktorego by nie niedbał, a co więtsza, samym pp. senatorom prosic, żeby tractowali y obsides dali, nie przystoi; ale iesliby Szehyn prosil o tractaty y w zakładzie syna swego, iesli ma, y kilku znacznych boiар chciał dac, tosz dopiero p. Skumin wszedłby w zamek. Pro finali to tym boiарom podali, żeby szli pod horod y imieniem swym perswadowali Szehynu, aby czołem krolowi x. uderzył; potym iesliby upor-

подъ городъ и отъ своего имени убѣждали Шеина ударить королю челомъ; затѣмъ, если онъ станетъ упорствовать, обратиться къ міру и сказать ему, чтобы не слушалъ Шеина. Бояре сдѣлали такъ. Они отправились къ крѣпости, и когда подали голосъ, то сбѣжалось на брестверъ много народу — бояръ, стрѣльцовъ, черни и женщинъ. Къ нимъ одинъ изъ бояръ, какой то Стефанъ, сказалъ: «на когоже вы держите городъ и за кого проливаете кровь? Сдѣлайте такъ, какъ сдѣлали мы въ столицѣ. Когда мы увидѣли, что нѣтъ никакихъ средствъ и никакой надежды на спасеніе, то взяли въ свои руки царя и его братьевъ и отдали гетману. Сдѣлайте такъ и вы — выдайте Шеина. Вамъ легче одолѣть одного боярина, нежели намъ [было] царя, своего государя, а государь король всѣхъ васъ пожалуетъ жизнію и имѣніями такъ же, какъ по-

жаловалъ насъ». Послѣ того поднялся большой крикъ; на стѣнахъ кричали: «не знаемъ на кого [Шейнъ] держать городъ — на черта или на вора; онъ говорилъ намъ, что [король?] всѣхъ отдастъ подъ мечъ, разграбивъ имущества; Шейнъ сдѣлаетъ то, что прикажетъ Голицынъ». Стефанъ сказалъ на это: «вы не будете знать, что въ тихомолку рѣшить Шейнъ съ Голицынымъ; но заботьтесь о себѣ во-время». Вдругъ прибѣжалъ Шейнъ, съ яростію сталъ отгонять народъ палкой, а боярамъ съ бранью приказалъ идти отъ стѣнъ, прочь «а то прикажу стрѣлять», сказалъ онъ. И дѣйствительно, сейчасъ осажденные стали кидать въ нихъ камнями, такъ что бояре принуждены были уходить прочь.

13. Утромъ слышны были изъ крѣпости шумъ и крики. Нѣсколько русскихъ, передавшихъ въ ночь тогоже числа, сказали, что бояре,

nie stał, obrocie się do miru y napomniec, zebы Szehyna niesłuchali. Uczynili tak boiarowie y prosto pod zamek szli. Tam, skoro się ozwali, wiele ludu się zbiegło na blanki, — boiar, strzelcow, czerni y białychgłow, do których Stefan nieiaki z boiar mowik: „na kohoż wzdы horod derzycie? y dla koho krew przeliewacie? Uczynicie wy tak, iako my w stolicy. Skorosmy obaczyli, ze niebyło zadnego sposobu y nadzieie ratunku, cara samego y bracią iego w ręce nasze wzięliśmy y oddali hetmanowi. Takze y wy uczynicie, — wydacie Szehyna. Snadnicy wam iednego boiarzyna zdołac, nizli nam cara pana swego, a krol gospodar was wszytkich zdrowiem y pomiesciami, iako y nas, pozałue.“ Okrzyk zatym był wielki, na murach wołali: „niewiedaіem, na koho, na czorta, czy na wora derzyt horod; nam kazet, ze wszytkich, maie-

tnosci rozszarpawszy, pod miecz chce dat; a to gotow Szehyn, co Gallicyn kaze, uczynic.“ Odpowiedzial na to Stefan: „niebędziecie wiedziec wy, co Szehyn z Gallicyнем cicho postanowi, ale wczas dumaycie o sobie.“ W tym Szehyn z furyą przybiegł y kіiem ludzie odganiac począł; boiarom, laіając, kazał od murow przecz, bo kaze na nich strzelac, iakosz zaraz kamienmi na nich cis kac począto, asz musieli precz isc.

13. Rano tumult y wołanie w zamku słyszec było, iakosz teyze nocy kilka się przedawszy powiedzieli, ze boiarowie, strzelcy y mir, przyszedszy do Szehyna, wołali, aby iusz więcey krwie nie przelewał y krolowi i. m. się ukorzył; ale on prosik, zebы do Bozego narodzenia ieszcze trwali, potym chce tractowac. Tegosz dnia p. Kazanowski imieniem rycerstwa Infantskiegy dziękował krol-

стрѣльцы и мѣръ пришли къ Шейну и кричали, чтобы онъ больше не проливалъ крови и покорился королю; но онъ просилъ, чтобы подождали до Рождества Христова, а послѣ того онъ будетъ вести переговоры. Тогоже дня г. Казановскій отъ имени Инфлянтскаго рыцарства благодарилъ короля за вознагражденіе этого рыцарства за службу. Король милостиво принялъ это заявленіе, но порицалъ за тяжкое вымогательство у крестьянъ стацій.

14. 15. 16. [Ничего не показано].

17. Передалось нѣсколько русскихихъ, которые сказали, что въ крѣпости шумъ и раздоры. Передавшіеся два священника прибавили еще, что въ крѣпость передался изъ отряда казаковъ одинъ русскій стрѣлецъ и рассказалъ, что канцлеръ Левъ Ивановичъ уѣхалъ въ Литву, что къ Рождеству Христову уѣдетъ въ Литву и король, потому что Литву сильно воюють, съ одной стороны,

Турки, съ другой, Шведы, что каждый день пріѣзжаютъ къ королю по два гонца, чтобы поскорѣе возвращался въ свою землю. Эти слова самъ бояринъ [всевода] записалъ и читалъ народу.

18. Князь Сукинъ и дьякъ Судавый цѣловали у короля руку, отправляясь въ столицу за наказомъ касательно Смоленска. Тогоже дня уѣхалъ въ Польшу Рединскій староста Вайеръ, оставившій вмѣсто себя начальникомъ надъ нѣмцами Пенкирха.

19. [Ничего не показано].

20. Русскіе зажгли мину, которую хотѣли подвести подъ наши орудія и шанцы, но такъ какъ мина была на далекомъ разстояніи отъ нашихъ орудій, то она выбросила только землю, а никакого урона въ людяхъ не сдѣлала; напротивъ, наши многихъ изъ русскихихъ перебили выстрѣлами изъ орудій, потому что большія толпы ихъ показались на брустверѣ и на валу.

lowi i. m. za nagrodę zasług swych, co krol i. m. wdzięcznie przyjął; iednak to tak nieznosne wyciąganie stacyi z poddanych ganil.

14. 15. 16.

17. Przedalo się kilka, którzy o tumulcie y rozerwaniu w zamku powiedzieli. To tylko popi dwa, co się przedali, przydali, isz od kozakow strzelec ieden Moskiewski przyszedł do zamku, który powiędział, ze p. canclerz Lew Iwanowicz poszedł do Litwy, krol i. m. tesz ku Bozemu narodzeniu idzie do Litwy, bo Turcy woiią bardzo ziemię Litewską, a z drugiey strony Szwedowie, y goncy biegaia do krola i. m. na kazdy dzien po dwa, zeby co narychley do swey ziemie szedł. Te słowa sam boiarzyn pisał y przed pospolstwem czytał.

18. Kniaz Sukin z Sudawym dyakiem

krolowi i. m. rękę całował, do stolice iadąc po informatią strony Smolenska. Tegosz dnia p. Waier starosta Redzynski do Polski odiechał, zostawiwszy na swym miescu nad Niemcami Nenkircha.

19.

20. Moskwa prochy, ktore snadz pod armatą y szancami naszemi podsadzie chciała, zapaliła, ktore, isz daleko od dział były, wyrzuciły tylko ziemię, szkody zadney w ludziach nie uczyniły, owszem naszy z dział ich, bo gromada wielka po blankach y wale ukazali się, poszkodzili.

21. 22. 23. 24. 25. 26.

27. Dano znac, isz p. Strus starosta Cmielnicki Medymną ubiegł.

28. Dano znac, ze impostora, który mentiis personam Dymitra (wziąwszy?) na panstwo

21. 22. 23. 24. 25. 26. [Ничего не показано].

27. Получено извѣстіе, что Хмѣльницкій староста Струсь захватилъ Медынь.

28. Получено извѣстіе, что Петръ Урусовъ убилъ самозванца, который, ложно сказавшись Димитріемъ, стремился сѣсть на Московскомъ государствѣ. Убилъ его Урусовъ такимъ образомъ. 22 декабря, этотъ Калужскій Димитрій былъ очень веселъ за обѣдомъ по случаю какого то извѣстія изъ Пскова и отъ того, что къ нему привели не малое число пахоликовъ изъ королевскаго войска, пойманныхъ изгономъ. Послѣ обѣда онъ отправился верхомъ на прогулку по направленію къ столицѣ. Съ нимъ ѣхало около 300 татаръ, надъ которыми начальникомъ былъ татаринъ Петръ Урусовъ, больше десяти русскихъ бояръ и съ ними нѣсколько десятковъ [другихъ русскихъ] людей. Самозванецъ приказалъ везти

за нимъ двое саней, разныхъ напिटковъ, разнаго рода медовъ, водки, которыми онъ угощалъ въ полѣ бояръ и лучшихъ татаръ, въ особенноти, выпесказаннаго Урусова, потому что ему особенно посчастливилось во время того изгона, — онъ больше всѣхъ захватилъ пахоликовъ и разбилъ роту г. Чаплинскаго. Самозванецъ былъ въ полѣ въ хорошемъ расположеніи духа. Подлѣ его саней пускали зайцевъ, травили ихъ, напивались. Урусовъ задумалъ съ своими единомышленниками иного рода охоту, именно, заговоръ. Среди этого шума онъ прежде всего направилъ нѣсколько десятковъ [татаръ] на русскихъ бояръ, а самъ съ другими кинулся на государя, — они схватили лошадей и возницу и убили самозванца, сидѣвшаго въ саняхъ. Прежде всего, одинъ, пролѣтая на конѣ, отрубилъ ему лѣвое плечо вмѣстѣ съ рукой, потомъ другіе, соскочивъ съ коней, страшно

Moskiewskie aspirował, Piotr Uroszow zabił tym sposobem: dn. 22 grudnia był ten Dymitr Kałuski przy obiedzie wesół z nowinki iakieysi ze Pskowa y ztąd, ze mu przywiedziono nie mało pacholików z woyska krola i. m. czatą poymanych. Po obiedzie iechał na przeiazdzkę konno goscincem ku stolicy; iechali z nim Tatarow ze 300, nad ktoremi był starszym Piotr Uruszow, Tatarzyn, boiар Moskiewskich z kilkanascie, z ktoremi było z kilkadziesiąt człeka. Kazał wiezdz za sobą sanie dwoie, picia roznego, miodow, gorzałek, ktoremi w polu częstował boiary y Tatory przednieysze, ale osobliwie tego Uroszowa, bo mu się na tey czacie zdarzyło, isz on nawięcy pacholików zdobył y rotę Czaplinskiego gromił. Był dobrej mysli w polu, około sani jego puszczali zaiące, szczwali,

napiali się. Ten Uroszof, mając insze przedsięwzięte myslstwo y z swemi conspiratią, zemknał w onym zgiełku kilkadziesiąt człeka naprzod na boiary Moskiewskie, a sam z inszemi prosto do pana. Uchwyciwszy konie y woznicę, tam go na saniach siedzącego zabili. Napierwey ieden w biegu koniskim odciął mu pachę z lewą ręką, potom drudzy, z koni skoczywszy, rozsiekli okrutnie y zaraz odarli. Moskwy tesz dobrze nad siekli; a przednieyszy w polu zaraz przy nim zbici: Iwan Pleszczeiow, Kiszelow, dway Nierumow, drudzy ranni uszli. A to zrobiwszy, zaraz poszli tymze goscincem ku Moskwie. Ciało na saniach w polu stało chwile, asz po nie iechano z miasta. Kiedy dano znac samey paniey, wypadła z zamku asz do miasta przeciwko ciału, z ktorego y ko-

изрубили его и сейчас же сорвали съ него одежду. Они изрубили не мало и русскихъ. Изъ знатнѣйшихъ русскихъ избиты тамъ же въ полѣ: Иванъ Плещеевъ, Киселевъ, двое Нѣрамовыхъ, а нѣкоторые были ранены и бѣжали. Окончивъ это дѣло, татары сейчасъ же тоюже дорогою отправились въ Москву. Тѣло убитаго лежало въ саняхъ въ полѣ, пока за нимъ не прѣехали изъ города. Когда объ этомъ извѣстили государыню, то она выбѣжала изъ крѣпости въ самый городъ на встрѣчу покойному, съ котораго татары сорвали даже рубашку, рвала на себѣ волосы и вопіяла, чтобы и еетакже убили, что она не хочетъ жить безъ своего друга. Затѣмъ ее и тѣло покойника ввели въ крѣпость. Въ городѣ поднялось великое смятеніе и донцы всѣхъ, оставшихся татаръ перебили, сколько ихъ ни было въ городѣ, а было ихъ, полагаютъ, около 200. Однако жена покойнаго и бывшіе при ней поляки остались цѣлы. Усмирилъ волненіе

и защитилъ нашихъ Григорій Петровичъ Шаховской, бывшій тамъ старшимъ воеводой. Два обстоятельства побудили Урусова къ этому дѣлу: во первыхъ, умерщвленіе Касимовскаго царя, котораго [самозванецъ] по обвиненію его сына приказалъ схватить, а между тѣмъ пустилъ слухъ, что онъ ушелъ отъ него съ 200 конныхъ татаръ; во вторыхъ, то, что [самозванецъ] приказалъ бить кнута и посадить въ тюрьму самого Урусова. Урусовъ нѣсколько недѣль былъ въ заключеніи и [самозванецъ] недавно [передъ тѣмъ] выпустилъ его и послалъ въ изгонъ къ Мещерску. Такъ какъ Урусовъ изъ знатнаго рода, то его мучило, что онъ былъ тюрьмѣ, а вѣроятно, еще больше то, что его били кнута: поэтому [онъ думалъ], что если [самозванецъ] умертвилъ Касимовскаго царя, то и ему—Урусову не много хорошаго можно ожидать отъ него. 26 декабря г. Сапѣга подошелъ съ половиною своего войска къ Калугѣ, чтобы

szulę zdarli, włosy na sobie targała, wołała, aby ją zabili także, niechcąc żyć przez przyjaciela. Potym wprowadzono ją y z ciałem do zamku. Był tumult wielki na miescie, ostatek Tatarow pobili Doncy, cokolwiek ich było y miescie, a kładą, że było do stakilkudziesiąt. Zona jednak nieboszczykowska w ten czas zrazu y Polacy przy niej będący zostali cało. Hrehory Piotrowicz Szachowski, który tam wojewodą starszym, ten tumult uiał y naszych obronił. Dwie rzeczy do tego Uroszowa pobudziły: stracenie cara Kazimowskiego, ktorego on znać dał za przyczyną syna iego ułapic, a puscil ten głos, że do niego we 200 koni Tatarow ubiegł; tego samego Urossowa dał knucic y w turmię ws-

dzic. Kilka niedziel był w więzieniu, y niedawno go wypuscil y na tę czatę zaraz pod Mieszczersk wyprawil. Otosz, że iest człek przedniey familiey, bolalo go więzienie, a podobno bardziey knucenie: więc iesli to tesz tak iest, że cara Kazimowskiego stracil, y ten sobie nie wiele dobrego po nim obiecował. P. Sapiha dn. 26 grudnia z połowicą woyska pod Kaługę podszedł, aby w tym odmgęcie mógł zamek y miasto na krola i. m. wziąć. Kałuzanom w prawdzie tyrannis nieboszczykowska się naprzykrzyła; iedno Doncy, ktorych iest 1,500, przy carowey się opowiedzieli.

29. 30. 31. Nic.

среди этого замѣшательства овладѣть крѣпостію и городомъ на имя короля. Калужанамъ дѣйствительно надоѣло тиранство покойнаго; только одни донцы, которыхъ тамъ 1,500, заявили, что останутся при царицѣ.

29. 30. 31. Ничего не случилось.

Списокъ полковниковъ и ротмистровъ царя Димитрія.

Гетманскій полкъ князя Рожинскаго.

Хоругвь г. Млоцкаго: гусарь 400, пятигорцевъ 150; г. Зборовскаго: гусарь 150; г. Камѣнскаго: гусарь 100; г. Билинскаго: гусарь 150; г. Стаборовскаго: гусарь 200; г. Ланцкоронскаго: гусарь 260; хоругвь гетмана: гусарь 250; г. Хелинскаго: гусарь 150; г. Русецкаго: гусарь 160.

Полкъ г. Зборовскаго.

Самаго Зборовскаго: гусарь 220;

г. Пшонки: гусарь 130; г. Вжешча: пятигорцевъ 100, г. Костя: 100; г. Галовскаго: пятигорцевъ 100; г. Калины: пятигорцевъ 100; г. Будзановскаго: пятигорцевъ 200; г. Тройновскаго: пятигорцевъ 150; г. Тышкевича: пятигорцевъ 180; г. Калиновскаго: пятигорцевъ 180; г. Михаила [?]: пятигорцевъ 80.

[Полкъ] Адама Рожинскаго.

Самого Рожинскаго: пятигорцевъ 200; г. Рудинскаго: пятигорцевъ 100; г. Тупельскаго: пятигорцевъ 200; г. Казимірскаго: пятигорцевъ 150; г. Македонскаго: пятигорцевъ 100.

Полкъ г. Рудцаго.

Александра Рожинскаго: гусарь 100; г. Гарлинскаго: пятигорцевъ 100; г. Повелма: пятигорцевъ 100; г. Осанскаго: пятигорцевъ 100; г. Войтѣховскаго: пятигорцевъ 100; г. Коловскаго: пятигорцевъ 100.

Rejestr pułkowników y rotmistrzów cara Dymitra.

Pułk hetmański x. Rozynskiego.

Chorągwie p. Młockiego: ussarzow 400, petyhorcow 150; p. Zborowskiego: ussarzow 150; p. Kaminskiego: ussarzow nm. 100; p. Bilinskiego: ussarzow nm. 150; p. Staborowskiego: ussarzow nm. 200; p. Lanckoronskiego: ussarzow nm. 260; hetmanska: ussarzow nm. 250; p. Chelinskiego: ussarzow nm. 150; p. Rusieckiego: ussarzow nm. 160.

Pułk p. Zborowskiego.

Samego: ussarzow nm. 220; p. Pszonki: ussarzow nm. 130; p. Wrzeszcza: petyhorcow nm. 100; p. Kozcia: petyhorcow 100; p. Ga-

iowskiego: petyhorcow nm. 100; p. Kaliny: petyhorcow nm. 100; p. Budzanowskiego: petyhorcow nm. 200; p. Troianowskiego: petyhorcow nm. 150; p. Tyszkiewiczza: petyhorcow nm. 180; p. Kalinowskiego: petyhorcow 180; Mihała (?): petyhorcow nm. 80.

P. Adama Rozynskiego.

Iego: petyhorcow nm. 200; p. Rudnickiego: petyhorcow nm. 100; p. Tupelskiego: petyhorcow nm. 200; p. Kazimirskiego: petyhorcow nm. 150; p. Macedonskiego: petyhorcow nm. 100.

P. Ruckiego pułk.

P. Alexandra Rozynskiego: ussarzow nm. 100; p. Garlinskiego: petyhorcow 100; p. Po-

Полкъ г. Велѣгловскаго.

Самаго Велѣгловскаго: пятигорцевъ 150; Повла Семиховскаго: пятигорцевъ 100; Порембисскихъ [Шогребицкихъ] казаковъ 1000; г. Держбицкаго: казаковъ 200, пѣхоты 100.

Полкъ Будилы.

Самаго Будилы: гусарь 200; г. Чаплинскаго: пятигорцевъ 100; г. Захулинскаго: казаковъ пятигорцевъ 200, г. Падродзынскаго: пятигорцевъ 200.

Полкъ г. Хруслинскаго.

Самаго Хруслинскаго: пятигорцевъ 200; Древецкаго: пятигорцевъ 150.

Полкъ г. Вильковскаго.

Самаго Вильковскаго: гусарь 248;

г. Кольцинскаго: гусарь 268; г. Дембинскаго: пятигорцевъ 150.

Полкъ г. Глуховскаго,

Самаго Глуховскаго: гусарь 150; г. Бернацкаго: гусарь 100; г. Терликовскаго: казаковъ 100, пѣхоты 100.

Войско подъ Троицей.

Полкъ г. Сапѣги; полкъ г. Вилямовскаго; полкъ г. Стравинскаго; полкъ г. Микулинскаго; полкъ г. Лиссовскаго; донцовъ 3,000.

1611 годъ. Январь.

1. 2. [Ничего не показано].

3. Приѣхали изъ столицы послы съ письмами къ русскимъ посламъ, прибывшимъ къ королю съ прозьбой [отпу-

welma: petyhorcow nm. 100; p. Ossanskiego: petyhorcow nm. 100; p. Wojciechowskiego: petyhorcow nm. 100; p. Kołowskiego: petyhorcow nm. 100.

Pułk p. Wielogłowskiego.

Iego: petyhorcow nm. 150; p. Pawła Siemichowskiego: nm. petyhorcow nm. 100; Porębiskich kozakow nm. 1,000; p. Dzierzbickiego: kozakow nm. 200, piechoty 100.

Pułk Budziłow.

Iego: ussarzow nm. 200; p. Czaplinskiego: petyhorcow nm. 100; p. Zachulinskiego: kozakow petyhorcow nm. 200.

Pułk Chruslinskiego.

Iego: petyhorcow nm. 200; p. Drzewieckiego: petyhorcow nm. 150.

Pułk p. Wilkowskiego.

Iego: ussarsza nm. 248; Kopycinskiego: ussarsza nm. 268; Dębinskiego: petyhorcow nm. 150.

Pułk p. Głuchowskiego.

Iego: ussarsza nm. 150; p. Biernackiego: ussarsza nm. 100; p. Terlikowskiego: kozakow nm. 100, piechoty nm. 100.

Pod Тройсą woysko.

P. Sapihi pułk; p. Wilamowskiego pułk; p. Strawinskiego pułk; p. Mikulinskiego pułk; p. Lissowskiego pułk; Doncow nm. 3,000.

Anni 1611. Iannuarius.

Dn 1. 2.

3. Posłowie z stolice do krola i. m. z listy do posłow, ktorzy od stolice przyiechali, prosząc o krolewica i. m., y (") do Smolenska listy przyniesli, aby zamek chrest całował

стиль] королевича. Они привезли письмо и къ Смольянамъ, чтобы цѣловали крестъ такъ же, какъ цѣловала столица, чтобы исполняли волю короля и не затрудняли впредь дѣлъ.

4. Эти послы на слѣдующій день отправлены подъ крѣпость съ тѣмъ, чтобы передали осажденнымъ письма и приказаніе боярѣ. Изъ крѣпости выѣхали къ нимъ нѣкоторые бояре, поздоровались съ ними по обычаю т. е. обнялись и поцѣловались, съ удовольствіемъ приняли письма и обѣщали передать воеводѣ.

5. Согласно данному слову, они явились и обѣявили, что охотно поцѣлуютъ крестъ королевичу, но пусть люди короля не вступаютъ въ крѣпость. Когда имъ было сказано, что въ писмахъ боярѣ имъ приказывается, чтобы цѣловали крестъ не только королевичу, но и королю, то

они сказали, что доложить воеводѣ и обѣщали принести отвѣтъ на слѣдующій день.

6. На слѣдующій день до пріѣзда изъ крѣпости русскихъ, гг. сенаторы имѣли частное совѣщаніе съ послами изъ столицы и требовали отъ нихъ, чтобы они, согласно письму боярѣ, убѣдили Смольяны покориться королю и сдать крѣпость. Послѣ длинныхъ разговоровъ они отложили это дѣло до совѣщанія съ митрополитомъ, который по нездоровью не могъ прибыть въ это засѣданіе. Въ заключеніе Голицынь очинчалъ себя отъ той клеветы, которую насчетъ его пустили и о которой писали и бояре изъ столицы, будто онъ былъ въ сношеніяхъ съ Калужскимъ Дмитріемъ, и такъ какъ гг. сенаторы хорошо приняли это оправданіе и похвалили его вѣрность,

так, iako stolica, y wolą krola i. m. czynili, daley rzeczy nie trudniac.

4. Ktorych nazaiutr pod zamek poslano, aby listy y rozkazanie boiar dumnych oblezencem odniesli. Wyiechalo do nich boiar kilka z zamku y wedlug zwyczaiu przyacielskim sposobem z oblapianiem y calowaniem się przywitawszy, listy chętnie przyjęli y woiewodzie oddac obiecali.

5. Stawili się wedlug słowa z tą declaracją, ze gotowi krolewicowi i. m. chrest calowac, telko zeby ludzie krola i. m. w zamek nie wchodzili. Na to gdy im powiedziano, ze w liscie boiarskim to mają rozkazanie, aby nie tylko krolewicowi, ale y krolowi przysięgli, wzięli do woiewody, nazaiutr respons obiecawszy.

6. Zaczym, nim z zamku nazaiutr przyiechali, consultacją z posłami z stolice prywatną pp. senatorowie mieli, gdzie tego po nich potrzebowali, aby wedlug listu boiar

dumnych persvasią swoią do tego Smolany przywiedli, zeby się krolowi ukorzyli, zamek podali, co po długich discursach do porozumienia się z metropolitem, który na tey sessiey dla złego zdrowia przybydz nie mogli, wzięli. Pro finali Galliczyn iustificacją wniósł tey, o ktorey o nim powiedali, y boiarowie pisali z stolice, cointelligentey z Dymitrem Kałuzkim, co isz pp. senatorowie wdzięcznie przyjęli y wiare jego pochwalili, z cerą wesołą odiechali.

Potym z zamku przyiechali posłowie z tą kąsz, iako przed tym, declaracją, ze gotowi chrest krolewicowi i. m. calowac, onego za hospodara y cara swego mają y za niego w cerkwiach Boga proszą; lecz pp. senatorowie długimi ratiami do tego wiedli, aby y krolowi i. m. wiare oddali, iako oycu pana swego, obiecuiac im wszystko wcale dotrzymac, zdrowie ich y dostatki ochronic, a nawięcey aby rozkazania boiar z stolice posłuszni by-

то русскіе уѣхали съ довольными лицами.

Затѣмъ пріѣхали послы изъ крѣпости съ прежнимъ заявленіемъ, что они готовы цѣловать крестъ королевичу, признать его своимъ государемъ и царемъ и въ своихъ церквахъ молятъ объ немъ Бога; но сенаторы длинными доводами склоняли ихъ къ тому, чтобы они подчинились королю, какъ отцу своего государя, увѣряя ихъ, что все имъ будетъ сохранено,—ихъ жизнь и имущества будутъ защищены, но больше всего налегали на то, чтобы они повиновались боярскому приказанію изъ столицы. Но напрасны были убѣжденія,—послы сказали, что доложить своему боярину [вошедѣ].

7. До начала сношеній съ русскими, происходило тайное совѣщаніе у короля. Затѣмъ гг. сенато-

ры имѣли совѣщаніе съ послами изъ столицы, которые сказали, что не имѣютъ отъ бояръ полномочія сдавать крѣпость королю, но пріѣхали лишь ударить челомъ королевичу; что присланная теперь изъ столицы грамота не достаточна, потому что на ней нѣтъ подписи патріарха, поэтому просили дозволить имъ послать къ патріарху гонца и спросить его мнѣнія. Сенаторы побранили ихъ за эту проволочку дѣла и отправили ихъ въ ихъ помѣщеніе. Послѣ того и изъ крѣпости русскіе принесли прежнее рѣшеніе. Сенаторы выругали ихъ за упорство и неуваженіе ко всей Московской думѣ и приказали не приходить больше съ такимъ отвѣтомъ. Во время переговоровъ русскіе показали вѣроломство, зажгли утромъ пороховъ, подведенный подъ нашихъ, но не причинили намъ никакого вреда.

li. Przecię, surdis fabula, do swego boiaryna wzięli.

7. Wprzod, nim co z Moskwą zaczęto, tajemna rada u krola i. m. była. Potym z posłami z stolice pp. senatorowie zasiedli, gdzie posłowie powiedzieli, że nie mają tego od boiar zlecenia, aby Smolensk krolowi i. m. podali, tylko żeby o krolowica krolowi i. m. czołem bili, a terazniejsze listy z stolice przyniesione, nie są dostateczne, bo patryarchy u nich przecię nie masz, zaczym

prosili, aby mogli swego poslanca do patryarchy wyprawic, zasięgaiąc jego rozkazania, zaczym pp. senatorowie, takowe ich zwłoki zganiwszy, odesłali do stanowiska. Potym z zamku takowasz, iako y przed tym, przyniesli resolutią. A pp. senatorowie, polaiawszy ich upor y zniewazenie wszytkiey dumy Moskiewskiey, rozkazali, aby więcey nieprzyezdzali z tem. Przecię pod czas tractatow perfidiam swoię pokazali,—rano prochi, ktore na naszych byli zasadzili, zapalili, ale szkody nie uczynili zadney.



ОТРЫВКИ ДНЕВНИКА
О ВОЙНѢ
ЦАРЯ МИХАИЛА ТEOДOPОВИЧА
СЪ ПОЛЬСКИМЪ КОРОЛЕМЪ ВЛАДИСЛАВОМЪ.

1632 — 1634.

Рукопись Императорской публичной библиотеки. (На разныхъ языкахъ F. IV. № 45.)

Лѣта Господня 1632, 14 числа октября.

Русскіе, нарушивъ присягу, которою утверждено было перемиріе на 14 лѣтъ, напали изъ Вязьмы на Дорогобужь, сожгли городъ, а крѣпость сдали имъ наши капитаны Вульфъ и Юрій Ласквина.

17 Сентября. Шейнъ, старый, давній воинъ, которому Московскій царь Михаилъ Теодоровичъ далъ подъ начальство все свои войска, пришелъ подъ стѣны Смоленска съ этими войсками, которыхъ было до ста шестнадцати тысячъ, и осадилъ со всехъ сто-

ронъ, подѣлавъ сильныя блокгаузы, острожки, рвы, перекошы, шанцы и проч. Лучшими оберъ-офицерами надъ иноземнымъ войскомъ были у него: шведъ Лесли, Измаиль Прозоровскій и другіе. Ставъ тамъ и опоясавъ своимъ войскомъ со всехъ сторонъ стѣны и ворота, русскіе въ полночь на рождество Христова двинулись къ стѣпамъ со стороны церкви у Сарловаго [Сигизмундова?] укрѣпленія у мельницы іезуитовъ, и стали въ первый разъ пробовать счастья, но, благодаря

Anno Domini 1632, die 14 octobris.

Moskwa, złamawszy przysięgę, przymierzem do lat 14 z obu stron utwierdzoną, z Wiazmy wypadszy, Drohobuskie miasto spalę, zamek zaś tenże Drohobuski kapitan nasz Wulff y Ierzy Łaskwina poddali.

Die 17 septembris. Sehin, stary y dawny ich woiennik, ktoremu wszystkie woiska podał pod moc car Moskiewski Michał Fie-

dorowicz, przyszedł z woiskiem, ktorego rachowano na sto y szesnascie tysięcy, pod mury Smolenskie y nakoło obległ mury wszystkie, potezne rzuciwszy blokauzy, ostroszki, rowy, przykopy, szance etc. Lesla Szweda y Izmaila Prozorowskiego y innych za najprzedniejszych miał oberficerow nad cudzoziemskiem woiskiem. Tamże stanawszy y nakoło mury y bramy opasawszy woiskiem ze wszystkich stron, w dzien Bozego Naro-

помощи новорожденного всевышняго вождя, потерпѣли неудачу въ приступѣ и побѣжали назадъ, побросавъ дубины, заступы, фашиинникъ и другія орудія къ приступу. Нашего войска въ Смоленскѣ въ осадѣ до отъѣзда Смоленскаго воеводы было... надъ которымъ Смоленскій воевода сдѣлалъ начальникомъ Якова Воеводскаго, человѣка хорошо послужившаго рѣчи-посполитой, доблестнаго и благочестиваго.

Лѣта господня 1633.

Русскіе, полагаясь на свою силу и дѣйствіе осады и не слыша вовсе, чтобы къ намъ шло на помощь войско, чѣмъ далѣе, тѣмъ болѣе укрѣпляли свои острожки, блокгаузы, шанцы, туры и проч.

14 января. Въ полночь русскіе ринулись рвомъ къ угольной башнѣ, которую охранялъ г. будовничій, и въ тотъ же день поставили около

dzenia, o północy podpadli pod mury od cerkwi Sarlowego szancu y gdzie był młynik iezuicki, y tam pierwszego szczęścia probowali, ale, za pomocą nowonarodzonego wodza najwyszego, szturm straciwszy, kłowcow, rydlow, bermieniow y innego apparatu odbiegli. Wojska naszego było na Smolensku zostawionego przy i. mosci panu woiewodzie Smolenskiem... nad którym uczynił starszego pana Iakuba Woiewodzkiego, człeka dobrze rzeczywospolitey zasłużonego y męża wielkiego y poboznego.

Anno Domini 1633.

Moskwa, w oblezeniu swoim y potędze ufając, im daliei, tym barzi fortifikowała swoje ostrogi, blokauzy, szance, kosze etc, nic a nic o odsieczu naszej nie słysząc.

Die 14 ianuarii, o północy wpadła ro-

тысячи туровъ отъ угла [крѣлости] до кирпичнаго завода. Въ другіе дни они пробовали счастья въ стрѣльбѣ, нападеніяхъ и приступѣ, а иногда молчали.

2 марта. Пришли изъ Краснаго съ вспомогательнымъ войскомъ отъ гетмана великаго княжества Литовскаго, князя Радивиля г. Яржиць и г. Высоцкій, и передъ разсвѣтомъ съ великою отвагой ввели [въ Смоленскѣ] съ Покровской горы 400 человѣкъ этого войска, котораго, считая бѣжавшихъ въ походѣ и убитыхъ въ сраженіи, было 600.

17 марта. Русскіе подвинули туры ближе къ стѣнамъ между Зеленскими [Пленскими] и Молоховскими воротами и палили изъ осадныхъ орудій въ день по 600 разъ или болѣе.

28. Гг. Мадаленскій и Харбецкій счастливо ввели въ Смоленскъ 600 человѣкъ вспомогательнаго, пѣхотнаго войска изъ Краснаго, и са-

wem pod rogową baszte za panem budowniczem y tegosz dnia do tysiąca koszow postawiła od rogu do cegielni. Inszych dni roznemi strzelbami y incursiami, szturmami szczescia probowali, na czas tesz y mileczeli.

Die 2 martii. Pan Iarzyc z panem Wysockiem przyszli z Krasnego od i. mosci pana hetmana wielkiego xięstwa Litewskiego, xięcia Radziwiła z posiłkami y nade dnem z odwagą wielką wprowadzieli z Pokrowskiej gory 400 ludzi, a 600 z tymi, co pouciekali w ciągnieniu y w potrzebie pogromiono.

Die 17 martii. Moskwa, blizy koszow pod mury podemknąwszy między Zielenską, a Malachowską bramą, do dwu baszt wielkich gwałtem wielkiem strzelała na dzien po 600 albo wiecy razy z dział burzących.

28. Pan Madalenski z panem Charbickiem

ми неврѣдимо возвратились назадъ въ Красный.

Послѣдній день марта. Русскіе разбили три башни и Эрнестову круглую башню, первую отъ Зеленской [отъ Еленскихъ воротъ?], у которой свалилась крыша, сожгли.

17 апрѣля, въ день св. Марка, русскіе въ часъ ночи ходили на приступъ къ пролomu въ стѣнѣ и сожгли крышу малой башни; у нихъ кромѣ того было пять плотовъ съ смоляными бочками, лучиной и 4 петарды, чтобы разрушить мостъ; дѣлали они приступъ и къ валу, но были отражены выстрѣлами.

30 мая. Утромъ, наши осажденные сдѣлали вылазку къ траншеямъ и захватили нѣсколькихъ вооруженныхъ нѣмцевъ. Въ то время наши зывали и писали къ королю, чтобы прислалъ поскорѣе войско на помощь.

Въ другіе дни [этого мѣсяца] русскіе

брали крѣпость приступомъ и съ каждымъ днемъ болѣе и болѣе укрѣпляли свои остроги.

4 іюня. Въ 12 часовъ послѣ полуночи русскіе сдѣлали сильный приступъ къ двумъ проломамъ и къ тремъ разбитымъ башнямъ. Приступъ этотъ продолжался до слѣдующей полуночи, но по милости Божіей безъ успѣха. Убить пѣхотный ротмистръ Рамъ. Русскіе уже овладѣли было двумя башнями, но наши однихъ изъ нихъ вытѣснили холоднымъ оружіемъ, а другихъ огнестрѣльнымъ.

7 іюня. Происходили переговоры и были просьбы касательно выдачи убитыхъ, лежавшихъ подъ стѣнами.

6 мая 1633 г., по желанію короля, выраженному письменно, Гпѣзненскій архіепископъ пріѣхалъ въ Варшаву, чтобы проститься съ королемъ, отправлявшимся въ походъ [на Россію], благословить его и освятить знамя и мечъ.

600 ludzi na posiłek do Smolenska piechoty z Krasnego szcześnie wprowadzili y sami się cało nazad do Krasnego powrocili.

Ultima martii. Moskwa trzy baszty słuczszы (stłuczszы?), Ernestową, pierwszą od bramy Zielenskiej, okrąglą, z ktorej był wierzech spadł, zapaleła.

17 aprilis, w dzien s. Marka, szturmowała Moskwa do wibity dziury w murze y wierzech baszty maley wierzech („) spaleła, godzinę w noc; miała nadto pletow pięc z beczkami smolenemi y z łuczynam y pedard 4 na rozrucenie mostu, y do wału szturmowali, ale odstrzelano.

30 maii. Nasi oblezency rano wycieczkę uczynieli na loffgraffy (Laufgraben?) y porwali kilka niemcow zbroinych, a na ten czas wołali y pisali gorąco do i. k. mosci o pomoc y odsiecz przętką.

Inszych dni szturmowała Moskwa, y co dzien lepiei ostrogi swoje fortifikowała.

4 iunii. Walny szturm uczyniła Moskwa do obudwu dziur wibitych y trzech baszt słuczonych (stłuczonych?) o godzinie 12 z pulnocy, a trwał asz do pulnocks drugiego, iednak bez effectu za łaską Bożą. Rama rotmistrza pieszego zabito, y iusz były opanowane dwie baszcie, z ktorych iednych reczną bronią, a drugich strzelbą nasi wyparli.

7 iunii. Tractaty były y prozby o wydanie ciał pobitych y leżących pod murem.

Sexta maii 1633. Na zadanie i. k. mosci przez list, poiachał i. mosc xiądz arcybiskup Gnieznienski do Warszawy, krola i. mosc na tęż expeditią zegnaiąc, błogosławiąc y chorągiew z mieczem poświęcając.

8 maii. Przyszły listy gorące do i. k. mosci od pana hetmana polnego Litewskiego,

8 мая, получены письма отъ полеваго Литовскаго гетмана, князя Радивиля, который горячо просилъ короля прибыть поскорѣе, и заявлялъ, что осажденные дали клятву держаться въ Смоленскѣ не далѣе Троицы. Объ этомъ рѣшеніи зналъ и непріятель, и оно вынуждено было нуждой среди нападений, голодомъ и проч.

9 [мая], въ первомъ часу послѣ полудня въ костелъ св. Яна, архіепископъ освящаль взятый отъ бедра короля, вынутый изъ ноженъ мечъ плирапиру, и одно знамя. Въ тотъ же день, прямо изъ костела король и королевичъ Казиміръ отправились изъ Варшавы въ походъ на Россію, которыхъ архіепископъ провожалъ въ ботѣ до другого берега Вислы.

На слѣдующій день, 10 мая послѣ отъѣзда короля архіепископъ установилъ такой порядокъ моленій о

ниспосланіи счастливаго хода и окончанія этого похода ³⁴.

Въ Смоленскѣ происходило слѣдующее.

20 іюня. Въ первомъ часу послѣ полудня Русскіе взорвали миной круглую башню, первую отъ Молоховскихъ воротъ, ту, которая на краѣ стѣны и выступаетъ [изъ ея окружности]

Въ день св. Петра по русскому календарю, происходила сильная битва во время вылазки, которую наши сдѣлали по направленію къ монастырю св. Спаса, за валомъ. Накунѣ праздника св. Петра наши тоже дѣлали вылазку, но не безъ вреда для себя. Въ эти двѣ вылазки наши взяли 12 бояръ. Обо всемъ этомъ давалъ знать въ королевство [Польшу] король, который остановился въ Вильнѣ и дожидался недѣль... пока прибудетъ все войско. Объ этомъ походѣ короля и о вспомогательномъ

od хієcia Radziwiła, proszącego o прѣткие przybycie i. k. mosci, opowiedaiącego, ze się tylko do swiątek zapewne, a nie dali, zpysiogli oblezency na Smolensku trzymac, o czym y nieprzyaciel wiedział, y niedostatek przy gwałcie, głód etc przymuszal.

9 o pierwszy z południa w koscielo Iana s. swięcieł i. mosc xiadz arcybiskup miecz albo rapir od boku i. k. mosci, wzięty гоły z pochew, y choragiew iednę. Tegoz dnia z kosciola immediate wyiachał i. k. mosc z Warszawy na tez expetitią Moskiewską z krolewiczem Kazimierzem, ktorych w bacie asz za Wysle wyprowadził i. mosc xiadz arcybiskup. 10 maii, nazaiutrz po odiezdzie krolewskim na szczęliве powodzenie y skonczenie tey expeditiey wydał x. arcybiskup takowu process...

Na Smolensku to się działo:

20 die iunii. Po godzinie pierwszey z po-

łudnia Moskwa ku Małachowskiej bramie basztę pierwszą okrągłą, co była od muru odeszła, prochami wyrzuciela.

W dzien s. Piotra Ruskiego, potezna trwała bitwa na wycieczkę, którą nasi asz za walem uczynieli pod manaster Spasa s., a drugą w wigilią tegoz s. Piotra, nie bez szkody iednak naszym. 12 boiarow poimali nasi za tymi dwiema razami, o czym wszytkiem przez poczty dawał i, k. mosc znac do korony, w Wilnie niedziel... zatrzymawszy się y na sciagnienie wojska wszytkiego oczekywaiąc, o ktorым ciagniemu krolewskim, ani o tey odsieczy nie wiedzieli przez 14 niedziel oblezency, od ktorych wyiachał był iego mosc pan woiewoda Smolenski na electią y iusz wiecy nie miał przystepu. Zmyslone iednak listy krolewskie, czescią tesz y prawdziwe, miedzy sobą często wznawiali oblezency, udoiąc, ze zapewne iedzie i. k. mosc

войскѣ осажденные не знали 14 недѣль. Отъ нихъ притомъ уѣхалъ на избраніе короля Смоленскій воевода и уже не могъ назадъ пробраться къ нимъ. Осажденные однако распускали между своими вымышленныя и дѣйствительныя письма короля, въ которыхъ говорилось, что несомнѣнно идетъ къ нимъ король Владиславъ съ посполитымъ рѣшеніемъ и съ тою громадой [шляхты], которая была на избраніи короля. Когда наше войско и наемное собралось, частью подъ Оршей, а частью подъ Вильной, то король уѣхалъ изъ Вильны дня... а въ Оршу, отстоящую отъ Смоленска на... миль, прибылъ... дня 25.

8 августа. Наши пробрались изъ Краснаго къ самымъ Кобылинамъ, напали на русскую стражу и сильно съ нею бились, но не могли пробиться къ Смоленску, ни даже пе-

редать туда извѣстіе о приближающемся вспомогательномъ войскѣ.

9 августа. Осажденные сдѣлали ночью вылазку изъ Еленскихъ воротъ и напали у стѣнъ крѣпости на русскихъ, именно, на ихъ траншеи, но русскіе замѣтили нашихъ и убѣжали за туры.

16. Наши опять сдѣлали вылазку и взяли живыми 19 человекъ.

20 августа. Одинъ изъ нашихъ осажденных, нѣкто Волдовскій, передался къ русскимъ и сказалъ имъ, что наши не имѣютъ ни пороха, ни ядеръ, ни продовольствія.

2 сентября. Наконецъ - то наши осажденные, благодаря Бога, увидѣли съ Смоленскихъ стѣнъ короля, стоящаго съ войскомъ въ Глушицѣ, о прибытіи котораго и о томъ, что это дѣйствительно наше войско, сообщилъ первое извѣстіе охотникъ Якова Воеводскаго, который однако,

Władysław z pospolitem ruszeniem y tą gromadą, która była na electicy y coronaticy. Za sciągnieniem woyska y ludu naszego pienieznego poczęsci pod Orszą y Wilen (Wilnem?) wyiachał i. k. mosc z Wilna die... a przyiachał do Orszy mil od Smolenska... die....

Die 8 augusti. Nasi, z Krasnego pod same Kobcliny podpadszy, napadli na strasz Moskiewską, y tak z nią się ucieraiąc poteznie, nie mogli do Smolenska przebyc, ani dac zadny o przychodzący odsieczy wiadomosci.

9 augusti. Oblezency uczynieli wycięczkę w nocy za bramę Ielenską y napadli na Moskwę pod mur na loffgraffy, ale Moskwa uciekla za kosze, postrzekszy.

16. Takze uczyniwszy wycięczkę, 19 zywem poimali.

20 augusti. Ieden z naszych oblezencow,

nieiaki Woldowski, przedał się do Moskwy y powiedział, ze ani pręchow, ani kul, ani zywności nasi nie mieli.

Die 2 septembris. Iusz tandem nasi oblezency za pomocą Bożą obaczyli z murów Smolenskich i. k. mosc, z woiskiem na Głuszycy stojącego, o którym przysciu y ze to woisko nasze nastąpiło, opowiedział pierwszą wiadomosc myśliwiec pana Iakuba Woiewodzkiego, który iednak, uciekając na Smolensk, listy krola i. mosci naszego upuscił, a przedtym wysłał był i. mosc pan woiewoda Smolenski listy z tąż wiadomością przez iednego chłopą, który nurkiem przez pułtory mil płynął asz pod same mury Smolenskie, ktore iusz były tak dobrze od nieprzyiaciela otłuczone w iednym miejscu za zamkiem, ze bez drabi mógł na nie dobrze wnisc.

уходя въ Смоленскъ, потерялъ письма короля. Передъ тѣмъ выслалъ было съ такимъ же извѣстіемъ Смоленскій воевода одного хлопа, который полторы мили плылъ, ныряя, и приплылъ къ самымъ стѣнамъ Смоленска, которыя въ одномъ мѣстѣ за замкомъ такъ были рабиты неприятелемъ, что онъ безъ лѣстницы легко могъ взойти на нихъ.

7 сентября, на канунъ рождества пресвятой Богородицы король сталъ со всѣмъ своимъ войскомъ безопасно и спокойно въ полумили отъ Смоленска. Неприятель смотрѣлъ на это и ни разу не выстрѣлилъ и не двинулся изъ своихъ острожковъ. Того же дня король ударилъ на передовые неприятельскіе острожки и, хотя не обошлось безъ значительнаго вреда для обѣихъ сторонъ, но король вытѣснилъ неприятеля изъ острожка,

защищавшаго мость, перекинутый черезъ Днѣпръ. Осажденные, видя это, отъ радости и усердія, выскочили изъ Смоленска, и хотя ихъ должно было лечь около ста, но [они пробились] и съ плачемъ привѣтствовали короля. Послѣ битвы король сейчасъ же приказалъ Подольскому воеводѣ отвести ихъ назадъ [въ крѣпость], давъ имъ для охраны 12 сотенъ изъ отряда королевича Казимира, и приказалъ дать осажденнымъ пять сотъ червонныхъ золотыхъ. Подольскій воевода безопасно отвелъ ихъ и возвратился назадъ.

8 сентября. Король послалъ къ русскимъ трубача, чтобы выдали тѣла убитыхъ, на что русскіе сейчасъ же согласились и дружелюбно приняли нашихъ пословъ, посланныхъ съ тѣмъ трубачемъ, и какъ будто заговаривали о мирѣ. Однако исполненіе

Die 7 septembris. W wigilię Panny nawsietszey narodzenia stanalъ bezpiecznie y spokoinie i. k. mosc z woiskiemъ wszystkiemъ w pułmilu od Smolenska, na co patrzącъ nieprzyiaciel, y razu nie strzeleł, ani się z ostroszkowъ swoichъ ruszył. Tegosz dnia uderzył i. k. mosc na nieprzyiacielskie ostrogi pierwsze nie bezъ znaczny szkody z obu stronъ y wypedzielъ nieprzyiaciela z ostrogu, który bronieł mostu, przezъ Dniestrъ (Dniepr?) leżącego, na co patrzącъ oblezency, z radosci wielkiej y ochoty wypadszy z Smolenska, takъ ze ichъ do sta zginącъ musiało, witali z płaczemъ krola i. mosc, ktorýchъ potymъ zarazъ kazalъ odprowadzić po bitwie i. k. mosc panu woiewodzie Podolskiemu, przydawszy imъ dwanasacie setъ człeka słuzałego krolewica Cазimirъ, y tamъ ichъ zostawiwszy, darowałъ imъ piecъ setъ czerwonychъ złotychъ i. k. mosc oblezencomъ, od ktorýchъ nazadъ bezpiecznie y tamъ y samъ odstąpiłъ iego mosc panъ woiewoda Podolski.

8 septembris. Posłał do nichъ krolъ iego moscъ trebacza swego, upominaiącъ się trupowъ pobitychъ, na co zarazъ pozwoleli y mile naszychъ posłowъ, przy tymъze trebaczuъ zesłanychъ, witali, iakoby się o pokoyъ przymawiającъ. Iadnakъ aszъ do drugiego dnia tę swoje obietnicę odłożyli. Nazaiutrz, gdy przyszły wozy nasze po ciała pobitychъ, oddali podługъ obietnicyъ ciałъ 46, z ktorýchъ iednymъ serca powydzierali, drugichъ po smierciъ porzezali, trzecichъ na deski, голе obnazыwszy, poprzybiłali y na wody puszczali, na ostatekъ z cudzoziemskiego, niemieckiego woiskaъ wydali ciało pana Smelinga oberstera naszego, cudnie barzo y przystoinie w trumie przybrane. Miedzy temiszъ pobitemi oddane iestъ ciało pana Welezinskiego, sedziego Smolenskiego, żołnierza y człeka dobrego y starego, y drugiego starszego na Smolensku pana Iakuba Woiewodskiego, rycerza dawnego y sławnego. Zywcemъ zasъ poimali do 50 na-

своего обѣщанія выдать тѣла убитыхъ отложили до слѣдующаго дня. На слѣдующій, день когда прибыли наши возы за тѣлами убитыхъ, русскіе, согласно обѣщанію, отдали ихъ числомъ 46. У однихъ изъ этихъ убитыхъ они новырывали сердца, другихъ послѣ смерти изрѣзали, третьихъ обнажили, прибили на доски и пускали на воду. Въ числѣ другихъ они выдали тѣло г. Шмелинга, нашего оберста изъ чужеземнаго войска, прекрасно и благопристойно убраннымъ въ гробѣ. Отдали также въ числѣ другихъ тѣло Смоленскаго судьи Велезинскаго, хорошаго, стараго челоуѣка, еще тѣло другаго старшаго въ Смоленскѣ Якова Воеводскаго, давно служившаго и доблестнаго рыцаря. Русскіе поймали живыми около 50 нашихъ, но

Шеинъ сейчасъ же отослалъ ихъ въ столицу.

Тогоже дня король овладѣлъ Покровскою горою, которая больше всего препятствовала пройти въ Смоленскъ. Для защиты ея король оставилъ гѣхоту г. Бутлера, а самъ, не много отдохнувъ въ эту ночь въ полѣ, въ каретѣ, возвратился въ лагерь.

21 числа. Король опять ударилъ на непріятельскій лагерь со стороны нашего лагеря, но дѣло не дошло до окончательной битвы, потому что въ то время не все еще войско стянулось, въ особенности, зопорожскіе казаки, которыхъ король поджидалъ.

Наконецъ, 22 и 23 сентября, бой съ непріателемъ пошелъ счастливъ, потому что въ эти два дня король такъ сильно бился съ нимъ и такую доблестную помощь далъ осаж-

szych, których Sein odesłał do stolicy zaraz.

Tegosz dnia ubiegł i. k. mosc Pokrowską gorę, która była nawiekszą przeszkodą do Smolenska przesciu, którą tylko osadził był na ten czas piechotą p. Butlerową, a sam do obozu pozostałego powrócił, mało teyze nocy odpoczywszy sobie w polu w karrecie.

21 die. Znowu uderzył i. k. mosc na oboz nieprzyacielski z tę stronę od obozu swego, ale ze nie wszystko na ten czas sciągnęło woisko, a osobliwie kozacy zaporowscy, za którymi oczekywał i. k. mosc, nie przyszło do ostatniei rosprawy.

22 tandem et 23 septembris feliciter fuisse cum hoste concertum, nam adeo acriter serenissimus rex cum hoste per biduum pugnavit et laudatissime illis, Smolenscii obsidione cinctis, succurrit, ut eos libere et pacifice hac et illac digredientes iterum salutaret, fu-

gatoque turpiter ex octo munitionibus fortissimis hoste, triumphans, 24 presentis, Smolenscium ingressus est et, receptis a palatino Smolenscensi clavibus civitatis, „Te Deum laudamus“ in templo patrum societatis Iesu, ibitem praemissis apud patres Dominiconos litanis de beatissima Virgine, cecinit. Quae egressus, castra mox in monte Pokrowiano metatus est, quem montem, fortissime munitionum et vallatum, nuper ab hoste recepit. Neque licet hoc loco praeterire silentio fervens bellandi studium zaporohensium kozakorum, qui dum licet castra sua nostris iungerent exercitibus, iniquum tamen duxerunt prius salutasse regem, donec irruissent in hostem et tres praefectos obersteros hostium! natione gallos, captos serenissimo regi, dum ab eis salutaretur, reddidissent, his usi verbis: korolu! otosz maiesz trzech niemoow nec ampliori usi sunt oratione. Postquam autem, durante hoc bello et ingenti pugna,

деннымъ, опоясаннымъ въ Смоленскѣ осадою, что они свободно ходили впередъ и назадъ и онъ опять привѣтствовалъ ихъ; наконецъ, послѣ постыднаго бѣгства непріятеля изъ осьми сильнѣйшихъ укрѣпленій, король 24 сентября, съ торжествомъ вошелъ въ Смоленскъ, принявъ ключи города отъ Смоленскаго воеводы и воспѣлъ въ храмѣ отцовъ іезуитовъ: «Тебе Бога хвалимъ», совершивъ передъ тѣмъ у отцовъ доминиканцевъ моленіе къ пресвятой Дѣвѣ. Выйдя затѣмъ изъ Смоленска, назначилъ сейчасъ же мѣсто лагерю на Покровской горѣ, которую непріятель сильнѣйшимъ образомъ укрѣпилъ и окружилъ валомъ, и которую король недавно отнялъ у него. Нельзя здѣсь пройти молчаніемъ пламеннаго рвенія къ бою запорожскихъ казаковъ, которые, хотя соединили свой лагерь съ лагерьемъ нашихъ войскъ, но считали недостойнымъ привѣтствовать короля, пока не кинулись на непріятеля и не представили королю трехъ непріятельскихъ начальниковъ, родомъ

французовъ. Тогда они привѣтствовали короля, сказавъ ему слѣдующее: «король! вотъ тебѣ три нѣмца!» и затѣмъ ничего больше не сказали.

Послѣ того, когда они во время этого сраженія, сильнаго боя, замѣтили, что нѣсколько непріятельскихъ полковъ обратились въ бѣгство, то прислѣдуя ихъ, сбросили съ себя свою тяжелую одежду и, перевѣсивъ черезъ плечи легкія ружья, голые перецѣлили черезъ Днѣпръ и тамъ, будучи нагими и ловко сражаясь, благодаря удивительной храбрости и счастью, выгнали непріятеля изъ одного укрѣпленія, а сами остались невредимы.

Въ остальные дни наши не переставали сражаться. Въ особенности 29 сентября, въ праздникъ св. Михаила, наши счастливо овладѣли осмью другими укрѣпленіями, очень сильными, переполненными всякими военными снарядами и продовольствіемъ, пушками и другимъ болѣе легкимъ оружіемъ, и почти все непріятельское войско [или точнѣе] зна-

animadverterent aliquot hostium legiones terga dedisse, eas insequentes, suo onerario vestitu exuti, levioribus armis tantum in humeros impositis, nudi, trans Boristhenem transnatarunt atque ibidem sic denudati, strenue dimicantes, hostem de una munitione, virtute et fortuna admirabili, intacti, repulerunt.

Reliquis diebus nequaquam a pugna cessarunt nostrates. Die insuper 29 septembris, in festo s. Michaëlis, octo alias munitiones fortiores, omni apparatu et comœatu bellico onustas, armisque tormentis et aliis levioribus impletas, feliciter nostri receperunt, totamque fere ac praecipuam partem exer-

citius hostilis, timore quodam coelitus dimisso percussi, atque adeo ipsum Prozorovium, ducem generalem cum allis praefectis turpiter ultra unum milliare repulerunt et magna ex parte neci tradiderunt. Solo duntaxat Schino et altero generali duce, Leslie dicto, omnium tormentorum custode et praefecto relicto, (relictis?) ad alteram partem Smolensci in castris Schini profugis, ubi et caetera tormenta graviora et praestantiora reduxerunt, simulque omnes una quasi munitione, unicisque castris cineti. Quos dum sic, auxiliante Domino, fugientes dum viderent et viderent eorum milites, Galli, Itali, Germani, Tartari, Turcae et caeterarum na-

чительную часть его, пораженную какимъ-то страхомъ, ниспосланнымъ свыше, и самага Прозоровскаго, главнаго ихъ вождя вмѣстѣ съ другими ихъ военачальниками, безстыдно бѣжавшими, дальше мили отогнали и большую часть ихъ убили. Остались на мѣстѣ только Шейнъ и другой главный вождь, охранитель и начальникъ надъ всѣми орудіями, по имени Леслій. Русскіе оставшіеся перебѣжали на другую сторону Смоленска въ лагерь Шейна, куда свезли остальные орудія, какія были побольше и поллучше, и всѣ заперлись въ одномъ лагерьѣ, какъ бы въ нѣкоемъ укрѣпленіи. Когда русскіе такимъ образомъ, при Божіей помощи, бѣжали, и когда это увидѣли ихъ [наименѣе] воины—французы, италянцы, нѣмцы, татары, турки и другихъ народностей пришлецы, то эти послѣдніе добровольно покорились нашему свѣтлѣйшему королю и переписали свои имена. Эту счастливую побѣду свѣтлѣйшій король такъ описалъ въ письмѣ къ Гнѣзненскому архіепископу.

Письмо короля къ его милости архіепископу изъ лагеря на Покровской горѣ, отъ 23 сентября.

Владиславъ и проч. Достоуважаемый, сердечно намъ любезный во Христѣ отецъ! Богъ, въ руки котораго мы предали весь этотъ нашъ походъ, соизволилъ благословить наше предпріятіе, такъ что, какъ только мы подступили къ стѣнамъ Смоленска, то въ теченіе двухъ дней счастливо выбили непріятеля изъ одного укрѣпленія и такимъ образомъ, при Божіемъ благословеніи, мы съ одной стороны открыли себѣ этой побѣдой ворота къ Смоленску. Въ другихъ мѣстахъ непріятель еще въ большой силѣ. Молимъ Бога, чтобы далъ намъ успѣхъ противъ него. Мы для того сообщаемъ это извѣстіе прежде всего вашему преосвященству, чтобы вы со всѣмъ духовенствомъ тѣмъ усерднѣе молили Господа Бога о благополучіи нашемъ и всего войска, и чтобы вы сообщими другимъ гг. сенаторамъ объ этомъ счастливомъ началѣ. За симъ же-

tionum advenae, sponte se serenissimo regi nostro subdiderant et nomina sua dederant. Quam fortunam et felicem victoriam talibus litteris scripserat serenissimus illustrissimus archiepiscopo Gnesnensi.

List od i. k. mosci do iego mosci xiedz arcybiskupa z obozu na Pokrowskiej gorze, de data 23 septembris.

Wladislaus etc. Revarendissime in Christo pater, sincere nobis dilecte! Pobłogosławiac pan Bog raczył, ktoremusmy w ręce wszystkie naszą expeditią podali, przedsięwzięcie nasze, ze skorosmy pod same Smolenskie

mury podstampieli, niemal przez całe dwa dni z ostroga iednego nad samym mostem Smolenskim nieprzyiaciela leżącego szcześnie wyparli, y tak do Smolenska wrotasmy z iedney strony za tym błogosławienstwem Bozym otworzyli. Zostaie ieszcze nieprzyiaciel w wielkiej potędze na dwu mieyscach, przeciw ktoremu aby nam dał pan Bog szcześnie successus, maiestatu iego swietego prosiemy. Dle tego tę pierwszą nowinę pocieszoną uprzejmosci waszej oznaimuiemy, abys uprzejmosc wasza, miawszy taką wiadomosc o powodzeniu naszym, tym goręcey za nasze y woiska wszystkiego szcześnie powodzenie ze wszystkim duchowienstwem swoim pana

лаемъ вашему преосвященству отъ Господа Бога добраго здоровья. Въ лагерѣ подъ Смоленскомъ, 23 сентября 1634 [1633 г.]

Письмо Виленскаго воеводы и гетмана великаго княжества Литовскаго, князя Радивиля къ думному боярину и въ то время главному гетману надъ русскимъ войскомъ, находящимся подъ Смоленскомъ у Днѣпра въ осадѣ отъ его королевскаго величества, [Михайлу] Борисовичу Шеину, писанное 24 декабря 1633 года.

Ваши потери и злополучіе показали вамъ, какъ воздаеть праведный Богъ за всякую обиду и нарушеніе присяги. Вы недавно убѣдились изъ вашей собственной неудачи, что ни наша безпечность, утверждавшаяся на скрѣпленномъ вашей присягой мирѣ, ни ваши многолѣтнія приготовления, ни вспомоgetельныя иноземныя войска, ни средства и хи-

трости военныя, дотолѣ необычныя вамъ, ни ваши собственные, столь большіе труды, ни столь щедро истраченныя деньги нисколько не помогли вамъ осуществить ваши несправедливые замыслы. Вы видите ясно, что ваше войско, недавно еще столь великое, не только вынуждено было удалиться изъ столь многочисленныхъ и сильныхъ шанцевъ, окоповъ, остроговъ, бросить такое большое количество продовольствія, достатковъ, и свои орудія частью испортить, а частью бросить, но и само послѣ многихъ поражений разбѣяно по разнымъ мѣстамъ. Богъ не только показалъ вамъ явно, что ниспосылаетъ защиту нашему правому дѣлу, но еще ставить передъ ваши глаза тяжелое для васъ отмщеніе за ваше вѣроломство. Вы намъ, обнадеженнымъ недавнимъ миромъ, желали быть грозными своею рѣшительностію и силою, а между тѣмъ лиши-

Boga prosił, y inszym panom senatoróm ten początek szesliwy do wiadomosci podał. Zyczemy zatym uprzeymosci waszey dobrego od pana Boga zdrowia. W Obozie pod Smolenskiem, die 23 sentembris 1634. (1633?)

List xięcia iego mosci, pana Radziwiła, woiewody Wilenskiego, hetmana wielkiego xięstwa Litewskiego, do Sehina Boryszewica, boiarzyna dumnego y natenczas hetmana najwyższego nad woiskiem Moskiewskim, pod Smolenskiem nad Dnieprem w oblezeniu od i. k. mosci leżącego, pisany d. 24 decembris 1633.

Nauczely waz tego wasze własne straty y

przeciwnie powodzenia, iako Bog sprawiedliwy płaci wszelaką krzywdę y niedodzierzenie przysięgy. Doznawaliscie tego na szczesciu swoim swiezo, ze ani nasze od was zaprzysiężonym pokojem ubezpieczenie, ani od tak wielu lat zaczęte przygotowania wasze, ani posiłki woisk cudzoziemskich, ani nowe y u was przedtym niezwycajne sposoby y fortele woienne, ani tak znaczne rąk waszych roboty, ani tak moznie wydane skarby wam do dokazania niesprawiedliwych zamysłów waszych namniey nie pomogły. Widzicie na oko, ze tak zgromadne niedawno woisko wasze nie tylko z tak wielu obronnych szancow, okopow, ostrogow ustapic, tak wiele zywnosci y dostakow odbiec y armaty swoiey częsc zepsowac, częsc porzucic musiało, ale y samo na roznych miejscach po wielu pogromach

лись и счастья, и силъ, и могущества, и средствъ, и такъ окружены нашимъ милостивымъ государемъ въ тѣсномъ мѣстѣ, что не сегодня, такъ завтра должны ожидать себѣ послѣдней гибели. Въ столь великомъ стѣсненіи вы могли утѣшать себя хотя и не вѣрною надеждою, пока была хоть какая нибудь вѣроятность ожидать скорой помощи, но теперь, когда, благодаря счастью и правдѣ его величества, его войска разсланы въ разныя стороны и у васъ отнята всякая надежда на помощь, вамъ не остается никакого другого способа спастись отъ гибели, какъ обратиться къ милости и благодати его королевскаго величества, нашего милостиваго государя, которому Господь Богъ праведнымъ приговоромъ своимъ начинаетъ теперь передавать васъ въ руки, чтобы показать всему міру, какъ онъ принимаетъ отъ васъ неоднократное нарушение честности

и клятвопреступленіе. Намъ подлинно извѣстны всѣ ваши тайны, всѣ ваши совѣщанія, всѣ ваши недостатки и всѣ ваши надежды, которыми вы до сихъ поръ себя утѣшали, — извѣстны не только изъ того счастливаго оборота дѣлъ, какой Господь Богъ благоволилъ даровать намъ по своей милости и благодати, но и отъ столь многихъ плѣнныхъ, отъ столь многихъ перебѣжчиковъ, изъ столь многочисленныхъ писемъ вашихъ въ Москву и изъ Москвы къ вамъ и отъ гонцовъ, перехваченныхъ нами. И хотя вы не заслужили въ настоящемъ случаѣ помилованія отъ насъ, но, помня христіанскій долгъ и желая показать Богу и людямъ, что мы не желаемъ проливать крови, я счелъ нужнымъ склонять и убѣждать васъ одуматься и, пока вамъ еще остается доступъ къ милосердію и помилованію его королевскаго величества, милостиваго нашего го-

iest rozproszone. Nie dosyc na tym, ze wam pan Bog widomą sprawiedliwosci naszej obronę, ale y dotkliwą waszego wierolumstwa pomstę stawia przed oczy, bo wy, ktorzyscie nam, niedawno pokoioem ubezpieczonym, gotowoscią y potęgą swoią grozniemy byc chcieli, teraz y od szczescia, y od sił, y potęgi, y od dostatkow odpadszy, y w tak ciasnym mieyscu od woisk i. k. mosci, pana naszego miłosciwego, ogarmieni, w lada dziem (dzien?) ostatniego zginienia waszego wyglądac musiecie. Poki wam iakiey prętkiey odsieczy podobienstwo zostawalo, magliscie w tak wielkim scisnieniu, lubo nie pewną, cieszyć (się?) nadzieją: teraz, gdy iuz za szczesciem y sprawiedliwoscią i. k. mosci przez woyska od i. k. mosci w rozne strony wyprawione odieęta wam wszystkich posiłkow nadzieia, nie zos-

taie wam inszey (inszy?) sposob uwarowania się ostatney zguby, iedno łaska y dobrotliwosc i. k. mosci, pana naszego miłosciwego, ktoremu was na ten czas pan Bog za sprawiedliwym wyrokiem swoim do rąk podawac zaczyna, aby to swiatu okazał, iako od was przymie wiare onemu nie ieden raz złamaną y tak częste przysięgi niedotrzymanie. Nie tylko bowiem z tego, ktorego nam pan Bog z łaskiey y dobrotliwosci swey zdarzyc nad wamy raczeł powodzenia, ale y z tak wielu więzniow, z tak wielu przedawczykow, z tak wielu y waszych do Moskwy y z Moskwy do was przeiętych listow y poslancow wszytkie wasze tajemnice, wszytkie rady, wszytkie niedostatki y te rozmaite, ktorymiście się do tych czas cieszeili nadzieie, są nam rzetelnie wiadome, y chociazeście nam

сударя, не заграждать его вашимъ упорствомъ, а напротивъ просить у короля милости въ столь бѣдственномъ положеніи. Надѣюсь, что, если только вы своимъ упорствомъ не доведете себя до послѣдней гибели, то его королевское величество по своему благочестію и благодати согласится, при усердныхъ ходатайствахъ, показать свою милость и принять сносныя и приличныя условія. Надѣюсь, что вы, принявъ во вниманіе мое внушеніе, ваше положеніе, въ которое поставилъ теперь васъ Господь Богъ праведнымъ судомъ своимъ, и многія другія обстоятельства, предпочтете лучше позаботиться о себѣ, о безопасности своей жизни и цѣлости вашихъ достатковъ, нежели привести дѣла къ послѣдней пагубѣ, погубить себя и оставить въ сиротствѣ ваши дома и дѣтей.

Если же вы пренебрежете настоящимъ моимъ внушеніемъ, не признаете Божіей правды и мщенія надъ собою, и отвергнете это послѣднее средство выйти изъ столь великаго затрудненія и явной пагубы, оставленное вамъ Господомъ Богомъ, то вина за вашу гибель падетъ не на насъ, а на васъ самихъ. Ожидаю отъ васъ отвѣта на это мое внушеніе, сдѣланное вамъ по христіанской любви. Дано въ лагерѣ, на Богдановой околицѣ, 24 декабря 1633 года.

Лѣта Господня 1634.

Наконецъ 9 февраля, Шейнь, опоясанный по прежнему тѣснѣйшею осадой и до крайности стѣсненный, попросилъ свѣтлѣйшаго короля черезъ трубача начать переговоры, по утвержденіи которыхъ онъ могъ бы

na to nie zadzialali, abysmi nad wamy w takowym razie pozalowanie mieli, wszakze na chrzescianską powinność pamietając, aby Bogu y ludziom iawno belo, ze przelewania krwi niewynny nie ządamy, zdało mi się was upomniec y wiesc do tego, abyscie się obaczeli y, poki wam ieszcze iaki przystęp do miłosierdzia y pozalowania i. k. mosci, pana naszego miłosciwego, zostawa, onego sobie dalszym uporem swoim nie zagrządzali, owszem w tak cieszkim razie łaskiey i. k. mosci ządaly. Rozumiem o pobożności y dobroćliwości i. k. mosci, iz iesli uporem swoim na ostatnią zgubę swoję tych rzeczy nie przywiedziecie, może się dac do tego i. k. mosc za unizonemi prozbami zklonic, ze znośnemi y przystoinemi sposobami łaskę swą wam panska pokaze. Rozumiem, ze przestroge moje y stan ten swoi, w ktorym waz pan Bog za sprawiedliwym sądem swoim na ten czas chciał mieć, y inszych wiele okolicności

przed oczema mając, bendziecie woleli radzić o sobie y bezpieczeństwie zdrowia y całosci dostatkow waszych pomyslic, nizely na ostatnią zgubę rzeczy przywiodszy y sami ze wszystkim zginąc y domy y dzieci swoje osierocic. Gdziebyscie tez upomnieniem moim terazniejszym pogardzyc y sprawiedliwosci y pomsty Bozey nad sobą nie uznawac y ten ostatni sposob, ktory wam sam pan Bog do wyscia z tak wielkich trudności y wydomey zgubey podaie, odrzucic chcieli, nie przy nas, ale przy waz samych waszego nieszczescia przyczyna zostanie. Na którą przestroge moję z miłosci chzescianski do waz doniesioną odpisu uwaznego od waz oczekiwam. Dan w obozie na Bogdanowey okolicy, dnia 24 decembris, 1633.

Anno Domini 1634.

Die tandem nona mensis februarii Sehin, eadem veteri obsidione artissima cinc-

выйти свободно со всѣмъ своимъ войскомъ. Свѣтлѣйшій король согласился на эту просьбу и назначилъ мѣстомъ для переговоровъ гору подлѣ укрѣпленія кавалера Радивила, называвшуюся Скворонковой горой.

10 числа. Ничего не сдѣлано, кромѣ того, что Сухотинъ прежде всего просилъ освободить изъ плѣна его сына, предлагая въ замѣнъ его нашего Воловича, находившагося тоже въ плѣну у нихъ, за котораго прежде Шеинъ требовалъ 20 своихъ бояръ. Ему данъ отвѣтъ, что теперь мы желаемъ вести переговоры не о размѣнѣ плѣнныхъ, а о мирѣ или о свободномъ выходѣ ихъ изъ лагеря.

11 числа. Начатые послами съ обѣихъ сторонъ на вышесказанномъ мѣстѣ переговоры продолжались въ теченіе почти двухъ недѣль. Прежде всего постановлены были условія до-

говора, помѣщаемыя ниже сего, а вопросъ о титулахъ и названіяхъ государей, по согласію обѣихъ сторонъ, совершенно былъ устраненъ. Когда договоръ былъ заключенъ, то миръ и безопасность настали для однихъ только комиссаровъ, а противъ неприятельскаго войска почти каждый день, и ночью, и днемъ, предпринимались самыя частыя нападенія, пальба изъ пушекъ, отнятіе дровъ въ лѣсу и другія жестокія безпокойства.

16 фоврала. Возвратился г. Воронецъ, посылаемый къ великому Московскому князю. Онъ выѣхалъ изъ столичнаго города русскихъ съ двумя послами, которыхъ тотъ же Московскій князь послалъ къ нашимъ сенаторамъ. Ихъ однако свѣтлѣйшій король приказалъ отвести не въ свой лагерь, но для ускоренія за-

tus et ingentissime compressus, petit a serenissimo rege per tubicinem, ut inirentur tractatus, quibus stabilitis, potuisset e castris suis una cum toto exercitu liber egredi, ejus petitioni serenissimus annuens, destinavit locum eisdem tractatibus in monte, dicto Skowronkowa gora, prope munitionem d. Radiwilli cavaleri.

10 die. Nihil actum, nisi quod Suchotyn petierit ante omnia suum eliberari captum filium, offerens pro commutatione Wolovicium nostrum, similiter ab hoste captum, pro quo alias 20 suos boiaros ante Sehin petebat. Responsum est illi, talia petenti, non se velle de commutationibus captivorum, sed de pace seu libero e castris egressu tractaturum.

11 die. In loco supra memorato per certos utrinque commissarios tractatus inchoati durarunt per duas circiter hebdomadas, conditionibus ante omnia praemissis, ut inferius

sunt annotati, et quaestione de titulis, nominibus et cognominibus suorum dominorum penitus sublata ex consensu partis utriusque. Stantibus his tractatibus, pax et securitas non nisi solis commissariis a nobis concessa, contra vero reliquum hostilem exercitum in dies pene singulos noctu, dieque incursiones frequentissimae, tormentorum explosiones, in nemoribus circa ligna evehenda direptiones et aliae creberrimae inquietationes adhibitae exercebantur.

16 februarii. Redierat dominus Woroniec, ante ad magnum ducem Moscorum missus, e metropolitana urbe Moscorum expeditus una cum duobus legatis ab eodem duce Moscorum ad illustrissimos nostros senatores missis, quos tamen non ad castra sua ob tractatus celebratos, (celeratos?), ne forte Sehinus resciret, sed ad illustrissimum palatinum Podoliae, circa civitatem Dorohobuz ditiones moschoviticas devastantem, seremissimus rex

ключенія договора и для того, чтобы Шейнъ какъ нибудь не узналъ [объ ихъ привѣдѣ], къ подольскому воеводѣ, который опустошалъ русскія области около Дорогобужа, и допустилъ ихъ къ себѣ только тогда, когда уже переговоры были кончены. Смоленскій воевода напоилъ ихъ, все узналъ отъ нихъ (они сами все рассказали) и сообщилъ королю.

18 февраля. На всѣ нижеизложенныя условія Шейнъ охотно согласился, но не утвердилъ ихъ присягой, какъ ниже будетъ объяснено.

19 и 20 числа. Шейнъ сталъ возражать противъ вышеупомянутыхъ условій, которыя онъ, повидимому, принялъ и одобрилъ. Хотя остальное войско отсовѣтовало ему, но онъ рѣшительно заявилъ, что скорѣе при всѣхъ взойдетъ на пушку и вмѣстѣ съ нею взорветъ себя, нежели

согласится на такія условія. Двѣ главныя причины побуждали его къ этому [упорству]: вопервыхъ, то что онъ узналъ о прибытіи русскихъ пословъ, передъ которыми ему было крайне стыдно, и онъ надѣялся, что въ скоромъ времени будетъ заключенъ миръ на другихъ условіяхъ; во вторыхъ, то, что одинъ перебѣжчикъ отъ насъ донесъ Шейну, что король этими хитрыми условіями хочетъ обмануть ихъ, — вывести изъ лагеря и потомъ напасть на нихъ безсильныхъ со всѣми своими силами. Когда противъ Шейна стали палить учащенными выстрѣлами изъ большихъ пушекъ и объявили, что ни на какихъ другихъ условіяхъ не данъ будетъ миръ и недозволенъ будетъ выходъ, то Шейнъ, перепуганный и принужденный своими приближенными, послалъ трубача

noster reduci demandavit, quos, postquam finirentur praetacti (praefati?) tractatus, ad se accesserunt. Palatinus noster Smolenscensis, dum eos inebriaret, omnia ab eis, sponte fatentibus, rescivit et prius regi retulit.

18 die februarii. Omnibus his infrapositionibus, a nobis productis, Sehin libenter annuit, nec dum tamen juramento comprobavit, ut infra patebit.

19 et 20. Sehinus illis, jam quasi approbatis et laudatis conditionibus contradixit, cui licet in contrarium disuaderet reliquis exercitus, ille tamen palam se velle omnino maximo prae omnibus tormento ascenso per medium una cum tormento rampi, quam talibus conditionibus annuere. Idque ob duas potissimum causas: 1, quia rescivit venisse suos nuncios, quos maxime pudebat et pacem aliquo modo sperabat brevi futuram; 2, quia unus ex nostris profugus retulit Sehino nos-

trum serenissimum velle omnino his conditionibus fictis seducere et e castris educere ac postea, uti contra inermes, totis viribus, totoque impetu irruere. Contra quem dum frequentissime e tormentis majoribus exploderetur, neque ullo modo pax aut egressus promitteretur; misit terrefactus et a satellitibus suis coactus tubicinem, supplicans serenissimo regi nostro, ut easdem condiciones, semel laudatas et approbatas, reintegrare vellet, cui dum nihil responderetur, sed potius tam contra tubicinem, quam contra caeteros nuncios frequentissimis quateretur ictibus, petiit aliquot saltem verbis d. Abrahamowicz alloqui, qui dum, 22 praesentis, egrederetur, quasi irabundus, quaerebat, quid mendaces vellent, responditque ipse jussu regis nolle amplius serenissimum quidquam cum Moscis loqui aut tractare, nisi cum alterius nationis aliquo socio. Miserunt itaque eadem die nationis germanicae Lesle

въ свѣтлѣйшему королю съ мольбою возобновить условія, принятыя уже было и одобренныя. Когда ему ничего не отвѣтили и напротивъ еще больше стали стрѣлять и въ трубача и въ другихъ высланныхъ [съ нимъ], то Шейнъ сталъ просить, чтобы ему дозволили сказать хоть нѣсколько словъ г. Абрамовичу. Абрамовичъ, 22 числа текущаго мѣсяца, вышелъ къ нему и, будто сердясь, спросилъ, чего они—лжецы хотятъ и, по повелѣнію свѣтлѣйшаго короля, сказалъ, что отнынѣ король не желаетъ съ русскими ни говорить, ни вести переговоровъ, а развѣ съ кѣмъ-либо изъ иноземцевъ. Итакъ, въ тотъ же день они послали нѣмцевъ Лесли и Сарле съ просьбой о мирѣ и свободномъ выходѣ.

23. Утромъ русскіе выпустили сто нашихъ плѣнныхъ и сами отвели ихъ

въ нашъ лагерь; въ числѣ ихъ привели, какъ свободного и г. Воловича, а въ навазаніе за то, что замедлили и нарушили условія, обѣщали сверхъ условленныхъ трехъ мѣсяцевъ, еще четвертый мѣсяць считать временемъ войны и не предпринимать ничего противъ польскаго войска.

25 февраля. Шейнъ вмѣстѣ со всѣми своими подчиненными утвердилъ клятвой и цѣлованіемъ креста, поднесеннаго ему его священникомъ, нижеслѣдующія условія ³⁶.

Описаніе того, какъ Шейнъ выступилъ изъ лагеря и сдался его королевскому величеству 1 марта 1634 года.

1 дня марта, утромъ войско [польское] переходило черезъ Днѣпръ, на которомъ ледъ былъ уже слабый,—переходило—одна часть по льду, другая

et Sarle, pacem petentes et liberum egressum exposcentes.

23 mane, centum praemiserunt nostros captivos, sponteque reduxerunt ad castra nostra, illumque d. Wołowicz adduxerunt liberum, et in poenam retardatarum conditionum et ruptarum promiserunt ultra illos menses tres promissos adhuc quartum in armis sistere, nec quidquam contra polonum exercitum moliri.

25 februarii. Sehinus has condiciones juramento corporali una cum omnibus officialibus suis cum osculo certae crucis, per suum ministrum porrectae, comprobat.

Описаніе высея Sehिनowego з оboзу y подdawania się i. k. mosci, die prima martii 1634.

Prima die martii, woisko rano przecho-dzielo Dniepr słaby, czescią lodem, szczęcią

mostem, stanęło pod ostroszkiem kozackim, ktore i. k. mosc, hora undecima przyblizywszy się, disponebat; a circa tertiam poczęła Moskwa comparere y eo ordine szła. Naprzod, woiewodowie Moskiewscy z woiskiem nastampieli, a Białosielski chory wprzod na saniach iachał y stanął. Interim pułk ieden minął, asz drudzy woiewodowie nadiachali y, z koni zsiadszy, tak długo stali, poki pułki dwa boiarow Moskiewskich nie minęły y chorągwie pod nogi i. k. mosci rzucieli, ktorych było dziewiec. Nastąpił potym pułk drugi raitarow Moskiewskich,—wszyscy pieszo (z?) zesznasą chorągwi y pod nogi ie i. k. mosci oddali. Dopiero sami woiewodowie do samey ziemi czołem bili y z roskazania i. k. mosci przystampieli bliży, na szesc krokow od pana stanąwszy. Potym po przemowie pana hetmana Litewskiego do nich, ktora w ten sens była: panowie woiewodowie! znajcie się na tym, ze i. k. mosc, mając was y zdro-

по мосту, — и стало подлѣ казацкаго острожка. Король прибылъ въ 11 часовъ и самъ распоряжался размѣщеніемъ войска. Около трехъ часовъ показались русскіе. Они шли въ такомъ порядкѣ. Прежде всего показались русскіе воеводы съ войскомъ, а впереди ихъ ѣхалъ на саняхъ Бѣлосельскій, который былъ боленъ. Затѣмъ онъ остановился и мимо его прошелъ одинъ полкъ, пока подъѣхали другіе воеводы. Тогда воеводы сошли съ коней и стояли, пока не пришли два полка Московскихъ бояръ, которые бросали къ ногамъ короля знамена, а знаменъ было девять. Потомъ выступилъ другой полкъ — московскихъ рейтаръ, которые всѣ шли пѣшкомъ съ 16 знаменами и положили ихъ къ ногамъ короля. Послѣ этого выступили сами воеводы, ударили передъ королемъ челою до самой земли, по приказанію короля подступили къ нему ближе и и стали въ шести шагахъ отъ него.

Литовскій гетманъ сказалъ имъ рѣчь, которой смыслъ былъ такой: «господа воеводы! помните, что, хотя вы и ваша жизнь были въ рукахъ короля, но его величество обошелся съ вами милостиво и человеколюбиво, удерживался проливать вашу кровь; вамъ слѣдуетъ помнить это благодареніе, благодарить за него, бить королю челою и молить Бога, чтобы даровалъ королю здоровье и счастливое царствованіе». Они сказали на это: «благодаримъ короля, что, какъ христіанскій государь, показалъ надъ нами милосердіе», и затѣмъ вторично ударили челою. Когда они поднялись, король сказалъ имъ: «какъ вамъ, такъ и всей землѣ покажемъ нашу милость, если ваши одумаются и будутъ намъ благодарны за это». Воеводы, отходя, третій разъ поклонились. Изъ этихъ полковъ двое перешли на сторону короля, — одинъ изъ Полоцкой земли Нинишевскій, другой грекъ. Оберстъ Сарлесъ, про-

wia wasze w rąku swoich, miłościwie y miłosiernie z wami postąpił, y nie skwapił się na krew waszę, za co trzeba, abyscie mu, iako panu, pomniąc na to iego dobrodzieistwo, dziękowali y czołem bili, a za dobre zdrowie i. k. mosci y szesliwie panowanie pana Boga prosieli“, oni na to rzekli: „dziękuiemy i. k. mosci, ze nad nami, iako pan chrzescianski, uczynił miłosierdzie“, a zatym czołem bili drugi raz. Potym krol i. mosc, gdy się z ziemi podniesli, rzekł: „iako wam, tak y wszystkimiei ziemi, iesli się zechcą obaczyc, a wdzięczni bydz tego, oswiadczym łaskę naszą“. Zatym, odchodząc, niski pokłon trzeci oddali. Dwuch sie z tych pułkow na sławę i. k. mosci przedało: ieden Niniszewski z Połocki ziemi, drugi Grae-

czyn. Sarles oberster supplikował o pocałowanie ręki i. k. mosci y otrzymał.

Nastąpił zatym Fuxow regiment y, położysz 6 chorągwi pod nogi i. k. mosci, uprosił ręki pocałowanie. Z tegoz regimenta major z leitnantem niski pokłon i. k. mosci oddali. Regiment potym Tobiasza pod nogi i. k. mosci 8 chorągwi położył. Boiarowie, co im konie pozdychały, niski pokłon oddawszy, chorągwi 7 addali, szli pieszo z samopołami y bandoletami. Duney chorągwi pięć oddali y ci pieszo, konie przed tym mając, szli. Zatym kosačka chorągiew iedna pod nogi takze i. k. mosci oddana. Nastąpili strzelcy, s ktorých dwai — głowy strzeleckie przednieisze — niski pokłon oddawszy, chorągwi 8 pod nogi i. k. mosci oddali. Po tych Matyzon z re-

силъ, чтобы ему дозволили поцѣловать руку короля, къ чему онъ и былъ допущень.

Затѣмъ выступилъ отрядъ Фукса и, положивъ къ ногамъ короля 6 знаменъ, выпросилъ дозволить ему поцѣловать руку короля. Маіоръ и лейтенантъ изъ этого отряда низко поклонились королю. Затѣмъ отрядъ Тобіаша положилъ къ ногамъ короля 8 знаменъ. Бояре, у которыхъ пали лошади, низко поклонившись и отдавъ 7 знаменъ, шли пѣшкомъ съ самополами и бандолетами. Донцы положили 5 знаменъ, — они тоже шли пѣшкомъ, хотя прежде имѣли коней. Затѣмъ, положено было къ ногамъ короля одно казацкое знамя. Подошли стрѣльцы. Отъ нихъ двое главнѣйшихъ, — стрѣлцкіе головы, сдѣлавъ низкій поклонъ, положили къ ногамъ короля 8 знаменъ. Послѣ нихъ отдалъ королю отъ своего отряда 8 знаменъ Матисонтъ, который вмѣстѣ съ Вальдономъ низко поклонился королю и допущень къ его рукѣ.

Затѣмъ подошелъ отрядъ оберста Дамъ, который сдѣлавъ низкій поклонъ, положилъ 8 знаменъ и цѣловалъ руку короля. Оберстъ Яковъ Сарле отдалъ 8 знаменъ изъ своего отряда, низко поклонился и поцѣловалъ руку короля. Далѣе выступилъ оберстъ Китъ, положилъ отъ своего отряда 8 знаменъ, низко поклонился и цѣловалъ руку короля. Потомъ везли тѣло убитаго оберста Сандерсона, и положено было къ ногамъ короля 8 знаменъ изъ его отряда. Подошелъ затѣмъ оберстъ Леслій съ двумя отрядами, низко поклонился, положилъ 8 знаменъ изъ одного отряда и 8 изъ другаго и поцѣловалъ руку короля. Послѣ него отданы были знамена — одна Ляпунова, другая стрѣлцкая.

Послѣ того русскіе по приказанію короля взяли знамена и, одни развернувъ ихъ, а другіе нѣтъ, пошли безъ барабаннаго боя и стали вблизи острожка русскаго воеводича. Король и его войско возвратились въ лагерь.

Русскіе оставались на томъ же

gimentu swego oddał chorągwi 8, który pospół z Waldonem, niski pokłon uczyniwszy, przypuszczeni do pocałowania ręki i. k. mosci. Nastąpił zatem regiment oberstera Dama, pokłon niski uczyniwszy, położył chorągwi 8 y całował rękę i. k. mosci. Sarle oberster Jakub, z regimentu swego oddawszy 8 chorągwi, niski pokłon uczynił y całował rękę i. k. mosci. Potych nastąpił oberster Kith y, z regimentu swego 8 chorągwi położywszy y niski pokłon oddawszy, całował rękę i. k. mosci. Zatem oberstera Sardesona zabitego ciało wieszono, z którego regimentu 8 chorągwi pod nogi i. k. mosci położono. Nastąpił potym oberster Lesle z regimentami dwiema y, niski pokłon uczyniwszy, z iednego położył chorągwi 8, z drugiego takze

8, całował rękę i. k. mosci. Po nim chorągiew Leponowa oddana, a druga strzelcow.

Rozwinąwszy tedy iedni, a drudzy tesz nie te pobrane z roskazania i. k. mosci chorągwie, poszli w drogę, w bebnu nie bili y staneli blisko ostroszka iego mosci pana wojewodzica Ruskiego. I. k. mose y woisko powrocilo do obozu.

Nazaiutrz Moskwa na tym ze mieyscu stała, czekając na conwoia, przy którym szedł pan Moczarski. Było chorągwi nieprzyacielskich 121 circiter, konnych było 700, pieszych, pod 5000. Nasze woisko sam krol i. mose disponebat, tak ze była piękna visia: wojsko (nasze?) z obu stron stało; hostis cum omnibus impedimentis szedł poirzodkiem, equitatum nostrum admiratus; mogło bydz, bo y

мѣстѣ и на слѣдующій день, дожидаясь конвоя, при которомъ шель г. Мочарскій. Непрiятельскихъ знаменъ было до 121; коннаго войска было 700 человекъ, пѣхоты около 5,000. Самъ король размѣщаль [польское] войско, и было прекрасное зрѣлище: войско [наше] стояло по обѣимъ сторонамъ, а по срединѣ шель непрiятель со всей артиллерiей, удивляясь нашей конницѣ; нашего войска, въ числѣ котораго были и Смольняне, было по всей вѣроятности, не считая козаковъ, 10,000. Такъ полагаль и непрiятель и негодовалъ на лазутчиковъ, которые утверждали, что въ нашемъ лагерѣ было не болѣе 2,000. Русскiе радовались, что не подвергли себя опасности, на которую рѣшались было. Такъ совершился этотъ торжественный, славный и счастливый для насъ аеть 1 марта, въ день Меркурiя, а также въ день Пресвятой Дѣвы.

На слѣдующій день въ палаткѣ

торжественно совершено молебствiе Господу Богу и пѣто было: Тебе Бога хвалимъ. Преосвященный епископъ Кульмскiй, одѣтый въ священныя ризы, припѣваль, испрашивая благодати свѣтлѣйшему королю и королевичу Казиміру, которые тоже весело пѣли. Между тѣмъ, изъ шанцевъ и изъ Смоленска долго палили изъ пушекъ въ знакъ торжества. Потомъ ксендзъ канцлеръ отъ имени короля заявилъ [вѣмъ], что это—божіе благодѣяніе, благодариль вождей и войско, воодушевляль ихъ быть стольже мужественными и обѣщаль, что свѣтлѣйшiй король и вся рѣчь-посполитая будутъ имъ всячески благодарны. На это отвѣщаль рѣчью г. Радивиль, исчисляль добродѣтели, заслуги и другiя дѣла короля, начиная съ дѣтскихъ лѣтъ и до настоящаго времени; просиль принять милостиво труды его и всего войска и обѣщаль, что онъ и все войско до конца будутъ тверды. Рѣчь эта продолжалась около часу ³⁷.

Smolanie byli, wojska naszego bez kozakow, iako sąm nieprzyiaciel rozumiał, 10,000, narzekając na języki, ktorzy affirmabant, że nie było w obozie naszym nad 2,000. Chwalili sobie, że periculum nie czynili, iako animabantur. Tak sie ten actus soleniter gloriosus skonczył prima martii, die Mercurii, w dzien Panny naswietszey, a nam szesliwy.

Nazaiutrz, w szopie solennes gratiarum actiones Domino Deo actae, Te Deum laudamus—cantatum illustrissimo domino episcopo Culmensi pontificaliter occinente in gratiam serenissimi regis et principis Cazimiri, ipsis eliam clare canentibus. Interim na triumph długo z dział bito z szancow y z Smolenska. Potym iego mosc xiądz can-

lerz imieniem i. k. mosci beneficium Dei wyznał, wodzom y wojsku dziękował, ad perseverandum animabat, gratiam serenissimi et reipublicae totius omnem gratitudinem pollicitus. Na co tesz odpowiedział w przemowie swy iego mosc pan Radziwiłł y wyliczał cnoty, zasługi i. k. mosci od lat dziecinnych y dzieła inne wszystkie iego asz dotąd; prosił, aby prace iego y wojska wszystkie wdziecznie przyiete były, statecznosc y do konca wiareę po sobie y wojsku wszystkim offiarował, ktorey przemowy było z godzina.

Z obozu i. k. mosci na okolicy te nowiny.

Februarii 28. Skoro iusz oddał przysiege

Извѣстія изъ королевскаго лагеря въ окрестности [Смоленска.]

28 февраля. Когда уже Шеинъ съ другими воеводами и товариществомъ принесъ присягу въ своемъ лагерѣ передъ нашими комиссарами на принятіе предложенныхъ условій и наши комиссары тоже принесли присягу, что происходило 25 февраля, то 28 февраля король далъ аудиенцію русскимъ посламъ, изъ которыхъ первымъ былъ Горихвостовъ, необыкновенно красиво одѣтый а вторымъ.... [пропускъ].

Когда они, справляя посольство, употребили титуль своего государя, то король черезъ ксендза канцлера сказалъ, что имѣеть дѣло не съ государемъ ихъ, а съ ихъ рѣчью—посполитой, что о титулахъ онъ не желаетъ и слышать. Затѣмъ они приступили къ дѣлу и прежде всего сказали, что желали бы имѣть [съ поляками] честный миръ на вѣчныя времена.

Мѣсто для переговоровъ, о которыхъ просили, предлагали здѣсь, подъ Смоленскомъ. Время для этого назначили Троицынъ день. Ксенздъ канцлеръ отвѣтилъ, что [польское] королевство и великое княжество Литовское столь же сильно желаютъ мира, лишь бы только онъ былъ заключенъ на условіяхъ честныхъ и справедливыхъ; о мѣстѣ нечего думать; они [поляки] готовы ѣхать и къ столицѣ, которую иные изъ нихъ и предлагаютъ, какъ мѣсто для переговоровъ; время для начатія переговоровъ наши назначили 15 апрѣля, а мѣсто, гдѣ позволить время и счастье.

Между тѣмъ, наши дождались, пока 1 марта выйдетъ Шеинъ, какъ выше описано.

По выступленіи Шеина произошло слѣдующее:

11 марта. Король оставилъ лагерь подъ Смоленскомъ на горѣ и во имя божіе двинулся со всеѣмъ войскомъ

Sehin z innemi woiewodami y towarzystwem swoim naszym panom commissarzom w obozie swoim na conditie podane y nasi commissarzo wzaiem, co było 25 februarii, dopierosz 28 februarii dana iest audientia u i. k. mosci posłom Moskiewskim, z których był ieden pierwszy na przewysko Horychchwest, cudnie y przystoinie przybrany, a drugi... W legaciei tej swoiey, gdy wspomnieli tytuł pana swego, odpowiedział i. k. mosc przez iego mosc xiędza canclerza, isz nie z panem ich, ale z rzeczospolitą ich sprawa; o tytułach zadny wzmianki słuchac nie chce. Przystampieli do rzeczy: naprzod, isz sobie zyczyli pokoiu y pacem honestam nu wieczne czasy. Mieysce tractatom, o kotre prosieli, dawali tu pod Smolenskiem. Czas

składali na s. Troycę, na co tesz odpowiedział iego mosc xiędz canclerz, ysz tymze affctem zyczy sobie korona y wielkie xięstwo Litewskie pokoiu, byle honestis et justis mediis był zawarty; o mieyscu nie pomyslac, ale y pod stolice gotowi iachac, bo inni one upatruią, czas zas 15 aprilis zložili nasi; mieysce,—kędy czas y szczęście pokaze. Interim czekano wyscia Sehinowego ad primam martii tak, iako się wyszey wspomniało.

По wysciu Sehinowym to się działo.

11 martii. Opusciwszy krol i. m. swoi na okolicy—gorze oboz, pusciel się ze wszystkim woiskiem w imię Panskie pod Białą, odebrawszy 120 dział w taborze Moskiewskim y 6,000 muskietow z inną munitią, apparatus wojennym etc, y pierwszy nocleg iego był w Da-

къ Бѣлой, взявъ въ русскомъ лагерѣ 120 пушекъ, 6,000 мушкетовъ и другое оружіе и военные снаряды и первый ночлегъ его былъ въ Даниловѣ въ 6 миляхъ отъ стараго лагера. Въ Даниловѣ, король цѣлый день все дожидался, пока подойдетъ все войско, которое по причинѣ дурныхъ дорогъ, переправъ, распутицы и тому под. шло медленно.

12. И такъ, каждый день король въ сопровожденіи нѣсколькихъ хоругвей послѣднѣе впереди войска, проѣзжая три, а иногда и четыре мили въ день, и такъ ѣхалъ до Архангела [Михайловскій мон.] въ 3 миляхъ отъ Бѣлой, гдѣ засталъ съ Литовскимъ войскомъ князя, Виленскаго воеводу, который, какъ гетманъ, шелъ впереди короля. Приѣхавъ туда 20 числа безъ обоа, безъ ксендза канцлера и безъ королевича Казимира, король ѣлъ, пользуясь посудой, собранною у знатнѣйшихъ господъ, ѣлъ также и у Виленскаго воеводы. Уже на

третьей день прибыли обозъ и остальное войско.

21. Хотя въ это время обозъ и остальное войско еще не прибыли, но король, взявъ 800 конныхъ и Виленскаго воеводу, подѣхалъ подъ Бѣлую. Русскіе, увидѣвъ его, выскочили изъ острожковъ, изъ крѣпости и сильно стрѣляли; но послѣ того, какъ наши стали развлекать ихъ гарцами и отстрѣливаться, русскіе послали трубача и просили прислать на переговоры. Наши послали двоихъ: гг. Стогнѣва и Абрагамовича, которые сказали русскимъ, что если они не сдадутся королю добровольно, то король будетъ добывать ихъ силою и знаетъ, что съ ними сдѣлать. Послѣ того русскіе отвѣтили, что будутъ держаться до послѣдней крайности и предпочитаютъ лучше погибнуть. Въ тотъ же день король вступилъ въ Архангель [Михайловскій мон.] и дожидался войска.

22. Утромъ король выслалъ къ

niłowie 6 mil od obozu starego. W tymże Daniłowie oczekiwał cały dzień na woisko wszystko, leniwo idące dla złych drog y przepraw, rosciecy etc.

12 I tak na kozdy dzien sam wprzod z kilka chorągwi wyprawuiąc się, pospieszal przed woiskiem, trzy mile, na czas y cztery ubiegaiąc na dzien asz do Archangiola mil 3 od Biały, y tam zastał iusz z woiskiem Litewskim xiąże iego mosc pana woiewode Wilenskiego, ktory wprzod, iako hetman, przed i. k. moscią szedł y tam 20 bez wozow, bez iego mosci xiędza canclerza y krolewica Casimierza przyiachawszy, iadał ex colatis ferculis przedniejszych ich mosciow, iadał y u pana woiewody Wilenskiego, asz trzeciego dnia wozy y inne woisko nadiachało.

21. Lubo się ieszcze na ten czas nie sciagnęły były wozy y woisko, i. k. mosc, wybrawszy się sam we dwiescie koni, z panem woiewodą Wilenskiem podiachał pod Białą, ktorego zoczywszy Moskwa wypadła z ostrogow, z harada, y mocno [strzelala ku niemu się wysypawszy; gdy ich iednak nasi harcami długo zabawiali y odstrzeliwali się, przysłali trebacza, prosząc na rozgowor. Wysłano dwuch naszych: pana Stogniewa y Abrahamowica, ktorzy powiedzieli, ze iezeli sie nie poddadzą i. k. mosci, chce ich gwałtem dostawac, a potym bendzie wiedzial, co z niemi czynic. Odpowiedzieli, ze do gardł naszych powzdac się nie myślą y wolą raczy pomrzec. Tegoz dnia ustampił i. k. mosc do Archaniola y czekał na woisko.

22. Nazaiurtz wysłał i. k. mosc dwu

палисаднику двухъ инженеровъ разсмотрѣть, откуда бы удобнѣе сдѣлать приступъ и гдѣ бы подвести мины, задѣлать порохъ и проч., а между тѣмъ къ Бѣлой подступило все войско короля. Въ тотъ же день Подольскій и Смоленскій воеводы дали знать, что Майструкъ собралъ было въ Можайскѣ 30,000 народа, которому эти воеводы не давали выйти и счастливо отрѣзывали и другія подрѣзшенія.

23 и 24. Король подѣхавъ опять подъ Бѣлую со всѣмъ войскомъ, расположился тамъ лагеремъ, устроилъ шанцы, туры, валы и проч. послалъ на приступъ нѣсколько хоругвей, которыя убили до 100 русскихъ.

25. Въ тотъ же день дали знать королю староста Калужскій [?] и внявъ Іеремія Вишневецкій, что они съ 6 тысячами войска вышли изъ Украины къ Путивлю и просили короля указать, куда имъ идти. Этимъ вторженіемъ [въ Россію] съ запорож-

скими казаками они привели непріятели въ великій страхъ. — Того же дня пришелъ отвѣтъ отъ бояръ изъ столицы къ нашимъ гг. сенаторамъ на ихъ письмо, посланные съ русскимъ посломъ Горихвостовымъ. Въ отвѣтѣ этомъ русскіе бояре жалуются, что мы не дали ихъ царю принадлежащаго ему царскаго титула, признаннаго бывшимъ у нихъ нашимъ [посломъ] Воронцомъ (который испыталъ потомъ много бѣды и безчестія за то, что поддался ихъ гордымъ внушеніямъ и устрашенію и письменно) призналъ титулъ и объявили, что не станутъ и говорить о мирѣ, пока нашъ король не откажется отъ царскаго титула. Они кромѣ того извинялись, что не явились на переговоры 1 апрѣля, что причиною этого распутица и дурныя дороги, и просили отложить срокъ до 15 апрѣля. На это наши согласились и ожидали ихъ.

26 марта. Король послалъ силь-

indzinierow swoich aby upatrowali miycysec, z ktorego pod porkany u Bially by do szturmum przypuscic, miny, prochy etc zawozic; a tym czasem nadciagnelo woisko wszystko krola i. mosci pod Bialla. Tegoz dnia dal znac iego mosc pan woiewoda Podolski y Smolenski, ze Maistruk w Mozaisku iusz byl zebrał trzydziesci tysięcy ludu, ktorym wyscia cisz panowie woiewodowie bronieli mocno y inne posiłki przerywali szczesliwie.

23 et 24. Podiachawszy znowu krol i. mosc pod Bialla ze wszystkiem woiskiem, stanal tamze obozem, szance rzuciel, kosze walę etc; do szturmum przypuscil kilka chorągwi i. k. mosc, y pobito Moskwy do staczka.

25. Tegoz dnia dali o sobie znac i k. mo-

sci pan starosta Kaluski y Ieremiasz xiazę Wisniowieckie, ze (z?) ukrainy przysli w szesc tysiecy y przybyli pod Putywol, a prosili o deklaratię i. k. mosci, kędy by im roskazal przybydz, ktorzy wespol z kozakami zaporowskiemi tym wtargnieniem swoim wielki uczynieli terror w nieprzyiacielu. Tegoz dnia przyszedł respons od boiarow ze stolice do naszych panow senatorow na on list, który byli dali do nich przez posta ich Gorychwosta, w ktorym response uskarzali się na to, ze im nie dali carowi ich titulu własnego carskiego, który przyznał, bendac u nich nasz Woroniec (o co tesz potym miał kłopot y niesławę wielką, ze się dal zwiesc ich hardym affectatiom y strachom, ze go dal na pismie) declarowali się na ostatek, ze o pokoju nie a nie mowic nie ben-

ный отрядъ на приступъ къ Бѣлой для того главнымъ образомъ, чтобы развлечь непріятеля, пока переправится войско мимо Бѣлой черезъ дремучій лѣсъ; но потомъ принято тайное рѣшеніе, — пока дѣло не выяснится изъ переговоровъ, не идти къ столицѣ, и не брать Бѣлой приступомъ, чтобы не попортить палисадника, валовъ, туровъ и крѣпостцы, такъ какъ всѣ надѣялись, что непріятель сдать ее въ цѣлости по договору. И такъ, до 7 апрѣля король стоялъ и ожидалъ [исхода дѣла], только безпокоилъ непріятеля днемъ и ночью и хотя уже въ двухъ мѣстахъ подведены были мины и задѣланъ порохъ, но король отложилъ приступъ и взрываніе пороховъ.

Изъ Россіи — изъ подъ Бѣлой [получены] слѣдующія извѣстія.

Съ 25 марта по 7 апрѣля король стоялъ съ войскомъ подъ Бѣлой, не дѣлая приступа, но днемъ и ночью различными способами безпокою ее, — то стрѣляя, то подѣвжая цѣлымъ войскомъ или отрядами, и когда уже хотѣлъ зягечъ задѣланный порохъ и вырвать палисадники, принято было тайное рѣшеніе не портить палисадниковъ, но дожидаться исхода переговоровъ.

Наконецъ, 7 мая ночью послѣдовала сильная, частая пальба стрѣлами, огненными гранатами, ядрами, которыя хотя и производили сильный пожаръ, но русскіе скоро его тушили. Самъ король направлялъ орудія передъ главнымъ приступомъ.

8 мая. Самъ гетманъ великаго княжества Литовскаго князь Радивиль ѣздилъ по лагерю и просилъ

da, asz się wprzod i. k. mose nasz tego tytułu carskiego wyrzeczce. Wymawiali się tesz, ze sie stawic nie mogli na tractaty pro prima die aprilis dla rosciecy y złych drog, y prosieli dillatiety ad 15 aprilis, czego im pozwolono y oczekywano.

26 martii. Potężny szturm i. k. mose przypuscił pod Białą, a to dla tego najbardziej, aby był, zabawiając nieprzyziaciela, woisko mimo Białą przeprawił przez czarne lassy; alec potom stetit secretum consilium nie isc pod stolicę, asz by się było z tractatow obiecanych obaczyło, ani tesz brac Biały przez szturm dla popsowania parkanow, wałow, koszow y zameczku, poniewasz wszystkich była nadzieia, ze ią mieli samisz nieprzyziaciele nienaruszoną przez tractaty wydac. I tak, asz ad 7 aprilis trwał y oczekywał krol i. mose, w nocy y we dnie inquietując przecie nieprzyziaciela y, lubo iusz we dwu miejscach było prochy y mины podwiedziono, zaniechał i. k. mose do szturmuy do wysadzenia prochami onemi.

Z Moskwy te nowiny z pod Biały.

A 25 martii usque ad septimam diem aprilis trwał i. k. mose z woiskiem pod Białą, nie szturmując do niei, ale we dnie y nocy rozmaitemi sposobami onę inquietował, strzelając, podiezdając, wycieczki czyniąc y, gdy iusz zawiedzione podkopy chciał zapalac y parkany wysadzić, stetit secretum consilium, aby nie psowac tych parkanow, ale na tractata oczekywac.

Septima tandem die mensis maii, wypusciwszy wprzod gwałtowną y gestą strzelbę do Biały, strzały ogniste, granaty, kule rzucono w nocy, z ktorych lubo nie małe incendia czyniely szkodę, ugaszała iednak prętko Moskwa. Krol i. mose sam rychtował działa do przyszłego szturmuy walnego.

8-va maii iездził po obozie sam xiąze i. mose Radziwil, hetman w. x. Lithewskiego, prosząc imieniem i. k. mosci, aby konni chcieli pieszo do szturmuy, gdyby go przypusczono, pospieszyc, na co naprzod choragwie przed-

отъ имени короля, чтобы конница согласилась идти пѣшимъ строемъ на приступъ, когда онъ послѣдуетъ. На это прежде всего согласились первыя хоругви короля, но король поблагодарилъ ихъ за это и не согласился... [Должно быть пропускъ]. Вызвался и другой товарищъ, славный и давнослужившій Збоскій, родомъ изъ Люблина, котораго все войско считало шляхтичемъ, потому что онъ былъ достаточный человекъ и давно служилъ. Онъ упросилъ короля дозволить ему прежде всѣхъ идти на приступъ. Онъ повелъ съ собою другихъ, бросалъ стрѣлы, гранаты, огненные вѣнки и проч. Дѣлалъ онъ это въ надеждѣ получить шляхетство. Онъ выпросилъ себѣ четырехъ нѣмцевъ, осужденныхъ на смерть, ходилъ неустрашимо и, сча-

стливо забросивъ стрѣлы, гранаты и вѣнки, счастливо возвращался назадъ безъ малѣйшаго вреда, тогда какъ 4 нѣмца бѣжали отъ него. Это мужество онъ показывалъ 9 мая, и ему дали еще 6 нѣмцевъ, которые подавали ему стрѣлы и вѣнки. Смотри на это его мужество, король поставивъ наготовѣ нѣсколько сотъ пѣхотнаго войска, приказалъ передъ разсвѣтомъ зажечь мины, подведенныя за 40 дней до того и въ другое время. Такъ какъ мины не были доведены до надлежащаго пункта подъ палисадникъ и такъ какъ порохъ слишкомъ долго былъ въ землѣ—40 дней чего, не бываетъ при обыкновенныхъ минахъ, то хотя порохъ зажегся, но, мало повредивъ палисадникъ, вырвалъ значительную часть вала и эта земля упала прежде всего на стояв-

niejsze i. k. mosci ochotnie pozwoleli, ale im tego nie dopusciał krol i. mosc, za tę ochotę podziekowawszy.... Obrął się y drugi towarzysz dawny y sławny Zboski, z Lublina rodzic, ktorego wszystkie woisko miało za slachcica, bo y dostatnie y sławnie długo służył w woisku rzeczpospolitey, który to sobie upraszał u i. k. mosci, aby napierwy sam do szturm u poszedł, drugich przywiódł, strzaly pozarzucal, granaty y wiencie rospalone etc, czyniac to in spem acquirendae nobilitatis, y uprosiwszy sobie 4 niemcow, na garlo osadzonych, poszedł imperterito animo y, szesliwie zarzuciwszy tak odwaznie strzaly y granaty z wiencami, wracal się y tam y sam bez zadnego szwanku, od ktorego oni 4 niemcy pouciekali, a tey odwagi pokazywał 9 maii, maiąc nad to przydanych ieszcze 6 niemcow, którzy mu dodawali strzał y wiencow. Na tę iego ostatnią odwagę patrząc i. k. mosc kazal nade dniem miny od 40 dni zawiezione y inne padkopy pozapalac, wprzod uszykowawszy pieszego człeka kilka set. Ze

nie dosadzone były te mины y prochy do swego kresu własnego pod parkany y ze nad zwyczay min zwykłych długo były prochy przez 40 dni w ziemi, luboc się zapaleły prochy, iednak parkanom mało co zaszko-dziwszy, wysadzili one mины sztukę wielką wałow y ta ziemia padła naipierwy na Zboskiego onego, wprzod stojącego, a potem y na onę uszykowaną piechotę, z ktorey do stu człeka poginelo. I tak daremny ten szturm walny stanal, nie nie sprawiwszy y, lubo była iaka dziura w parkanach, ze owym impetem ziemia zgubiła serca naszych, nie mogli skoczyc tak prętko do niey, którą tym czasem prętko Moskwa zaprawila. Zapalono tegosz dnia na drugim mieyscu minę, ale tesz darmo, bo niedosadzona była y nie prętko po owey pierwszy zapalona, iednak wał y parkanu wielką sztukę rozerwała, ale nasi nie rychło do szturm u szkoczyli.

Tegosz dnia dali znac ich mosc panowie commissarze i. k. mosci, ze się iusz zachawszy z moskiewskimi comissarzami, długo

паго впереди Збоскаго, а затѣмъ и на вышеупомянутую выстроенную пѣхоту, изъ которой погибло до ста человекъ. И такъ, этотъ главный приступъ оказался напраснымъ, не принесъ никакой пользы, потому что хотя оказался проломъ въ палисадникъ, но такъ какъ та земля погубила многихъ изъ нашихъ, то они не могли двинуться съ надлежащею быстротою, а русскіе въ это время задѣлали проломъ. Въ тотъ же день зажгли мину въ другомъ мѣстѣ, но также напрасно, потому что она не достаточно далеко была подведена и не скоро подожжена послѣ первой. Она вырвала значительную часть вала и палисадика, но наши не скоро кинулись на приступъ ³⁸.

Того же дня, королевскіе комиссары извѣстили, что уже съѣхались съ русскими комиссарами, что русскіе долго, — цѣлый день, торговались съ ними, какъ приступить къ переговорамъ и долго изчисляли причины, почему нарушили перемиріе. Наши напротивъ ставили имъ въ

урокъ, что безъ повода русскіе нарушили присягу, что сами они прежде вторглись въ Литовскія государства, взяли пограничныя крѣпости, вывели въ поле свои войска. Русскіе въ свою очередь доказывали нашимъ, что имѣли явные поводы нарушить клятву, именно, слѣдующіе: покойный король не далъ имъ въ цари избраннаго ими настоящаго короля Владислава; поляки взяли Шуйскаго, ввели военной польскою силою въ столицу Дмитрія, дѣлали всякіе разбои и другія притѣсненія, сожгли столицу и проч. Наконецъ наши предложили имъ слѣдующихъ 7 пунктовъ:

- 1) свергнуть теперешняго царя, нарушившаго присягу и перемиріе безъ всякаго повода и нарушившаго права нашего короля, и избрать себѣ другаго изъ числа ли родныхъ братьевъ короля, кого имъ угодно, или изъ среды себя, такъ какъ у нихъ есть много знатныхъ родовъ;
- 2) заключить между обоими государствами вѣчный миръ на основаніи договора Казимирова;

przez dzien cały targowali o zagaienie wprzod conditiei, ze sobie wyrzucali dlugo przyczyny, dla czego zlamali przemierze. Nasi, im zadaiac, ze bez przyczyny dania Moskwa zlomala przysiege, incurse wprzod w panstwa Litewskie zagaiwszy, zamki pograniczne pobrawszy, woiska w pole wyprowadziwszy. Moskwa zas naszym wyrzucala przyczynę iasną do zlamania wzajem przysiegi, ze im nie dal nieboszyk krol dzisiejszego Wladislawa za pana obranego, ze Suskiego (Szuyskiego?) poimali, ze Dimitra z woiskem polskim do stolice wprowadzieli, ze rozboie wielkie y inne gravamina czynieli, ze stolice

spalieli etc. Owo tandem nasi podali siedm conditiei:

- 1) aby tego cara zruciwszy, który, przysiege y przymierze bez zadny przyczyny zlamawszy, nastampil na prawo i. k. mosci naszego, innego sami sobie obrali, lubo to z rodzonych braci i. k. mosci, ktorego bendą chcieli, lubo z samych siebie, poniewasz mają tak wiele u siebie zacnych familiei.
- 2) aby był wieczny pokoi zawarty między obiema panstwami wedle dawnych pact Kazimirowych.
- 3) aby xiestwo Siewierskie y inne pro-

3) Сѣверское княжество и другія отнятыя области возвратить согласно съ вышеупомянутымъ Казиміровымъ договоромъ;

4) платить королю ежегодно сто тысячъ рублей за отказъ отъ титула и права на царство, для удовлетворенія его за столь великую милость;

5) уплатить польскому и литовскому войску;

6) освободить съ обѣихъ сторонъ плѣнныхъ, никого не исключая;

7) обезпечить вѣчный миръ болѣе надежными обязательствами, нежели какъ было прежде.

Отвѣтъ русскихъ: на первое условіе они отвѣтили отрицательно, улыбаясь и потрясая головами, изъ за того, что наши похвалили ихъ [знатные] роды; на второе, по которому имъ пришлось бы уступить половину царства, отвѣтили тоже отрицательно; въ отвѣтъ на третье условіе уступали Смоленскъ, Черниговъ и Монастырскъ [Монастырское]; на четвертое отвѣтили отрицательно; когда они сказали на четвертое условіе, что ихъ государь никому не платитъ дани, то наши воз-

разили, что русскіе даютъ дань туркамъ, татарамъ, что они одинъ уѣздъ уступили Густаву [Шведскому] и его наслѣдникамъ и проч; на шестое — отвѣтили отрицательно; на седьмое согласились съ радостію.

16 мая. Король, увидѣвъ изъ донесенія нашихъ комиссаровъ, что русскіе очень упорно стоятъ на своемъ, въ тотъ же день съ своимъ войскомъ или, правильнѣе сказать, съ большею его частію, другую оставивъ осаждать Бѣлую, двинулся къ тому мѣсту, гдѣ происходили переговоры, происходили же они надъ одной рѣкой, Поляновкой, а между тѣмъ наши комиссары предлагали другія, еще большія условія. Для смягченія ихъ сами непріятельскіе комиссары взяли въ посредники, какъ духовное лице, ксендза канцлера.

27 мая, въ субботу подъ вечеръ, при помощи Бога и великомъ его промышленіи и благодаря тому, что подступилъ король, русскіе согласились на всѣ условія и, утвердивъ клятвой ихъ святость, отложили до

vincie pobrane przywroczone były podług wzwyż namienionych pakt Kazimirowych;

4) aby i. k. mosei za ustampienie tytułu y prawa swego, ktore ma na carstwo, do ukontentowania za tak wielką łaskę, dawali quotannis sto tysięcy rublow;

5) aby woisku Polskiemu y Litewskiemu zapłacili;

6) aby więźniowie wszyscy ab utrinque, nemine excepto, wypuszczeni byli;

7) aby gruntowniejsze obligatie pokoju wiecznego obwarowane były nie tak, iako przed tym.

Odpowiedzieli: на pierwszą, wprzod z

РУССК. ИСТОРИЧ. БИБЛИОТ.

usmiechem trząsnąwszy głową, osobliwie dla tego, że im pochwalili familie, negative; na wtórą, żeby musieli połowice carstwa puscic, także negative; na 3, Smolensk, Czerniehow y Monastersk puszczali; na 4,—negative; na piątę, gdy powiedzieli, że nikomu nie hołduie pan nasz, replicarunt nostri, że dawaia Turkowi, Tatarom, powiat ieden puscicli Gustawowi y successorom iego etc; na 6,—negative; na 7 pozwoleli z radoscia.

16 maii. Wybaczywszy i. k. mose z commissarzow naszych, że się mocno przy uporze swoim zasadza Moskwa, zaraz tegoz dnia

слѣдующаго дня написаніе перемирной грамоты. Каковы были эти условія, смотри ниже.

Объ этомъ счастливомъ и возжеленномъ мирѣ король извѣщаетъ Гнѣзненскаго архіепископа.

Письмо короля къ архіепископу изъ лагеря подъ Шевлевымъ, отъ 25 мая 1634 г.

Достопочтеннѣйшій и проч. Съ приближеніемъ нашимъ къ мѣсту переговоровъ, Богъ ниспослалъ свое благословеніе. Такъ какъ мы желаемъ имѣть прочный миръ съ тѣмъ непріателемъ и такъ какъ по нашей любви къ любезнымъ нашимъ подданнымъ мы отказались отъ нашего права на Московское царство, то вчера заключенъ вѣчный миръ.

Всѣ крѣпости, взятыя въ перемирные годы, переходятъ отъ Москвы къ намъ, исключая Серпейскъ. Отъ этихъ крѣпостей и областей имѣють отказаться на вѣчныя времена и настоящій государь ихъ [русскихъ] и вся русская земля. Извѣщаемъ объ этомъ ваше преосвященство съ тѣмъ, чтобы вы передали главнѣйшимъ гг. сенаторамъ это извѣстіе и эту нашу заботливость о цѣлости рѣчи-посполитой, отъ которой ожидаемъ за это всякой благодарности. Другія условія, которыми этотъ миръ съ обѣихъ сторонъ будетъ твердо обезпеченъ и которыя обсуждаютъ гг. комиссары, вы узнаете въ скоромъ времени. Оставивъ ихъ здѣсь скрѣплять постановленное на бумагѣ и присягами, возвращаемся въ королевство,

ruszył się z wojskiem swoim albo raczy większą czesnością wojska pod to miejsce, gdzie się odprawowały tractaty, a odprawowały się nad jedną rzeką, nazwaną Polanówką, zostawiwszy in obsidione pewną lidzbę ludu. A tym czasem nasi inne y większe podawali conditie, w których moderowaniu wzięli sobie za arbitra samisz nieprzyjacielscy comissarze i. mosc xiędza canclerza, iako duchownego.

27 maii, w dzien sobotny przed wieczorem za pomocą Bożą y wielką iego opatrnością y za tym nastąpieniem i. k. mosci, na wszystkie przystali conditie y, poprzysięgszy obietnicę tę, odłożyli na inny dzien przepisanie ich ad mundum, ktore iakie by były, vide infra, o którym szesliwym y pożadanym pokoju daie znae i. k. mose i. mosci xiędzu arcybiskupowi Gnieznienskiemu.

List od i. k. mosci do i. mosci xiędza arcybiskupa z obozu pod Szewlewowem, de data 28 maii 1634.

Reverendissime etc. Za zbliżeniem się

naszym ku mieyscu tractatow, pobłogosławił pan Bog, ze dnia wczorayszego ku wieczorowi, zycząc gruntownego z tym nieprzyjacielem uspokoienia, za ustampieniem z miłości naszey ku miłym poddanym prawa naszego do panstwa Moskiewskiego, stanął wieczny pokoy z powrocciem od Moskwy zamkow wszystkich, pod czas lat przymiernych zabranych, wzięwszy (wyjąwszy) sam Sierpieisk, których zamkow y provinciei wiecznemi czasy zrzec się ma y pan ich terazniejszy, y wszystka ziemia Moskiewska, o czym uprzeymose waszą oznaimuiemy, zebys uprz. w. to poдал do przedniejszych panow senatorow wiadomosci, y tę zyczliwosc naszę ku rzeczywospolitey całosci, po ktorey wszelaką wdziecznosc obiecuiemy, zalecił. Inne conditie, ktorymi pokoy ten ma bydz na obie stronie gruntownie obwarowany, namawiaią panowie comissarze, o których uprz. w. prętko wiedziec dendziesz. My zatym, zostawiwszy ich tu, aby pismami s obu stron to, co stanęło, stwierdzieli y przysięgami zmocnieli, obracamy ku koronie, gdzie za pomocą Bożą na seym,

куда желаемъ, при Божіей помощи, прибыть къ наступающему сейму. Желаемъ вамъ затѣмъ и проч.

Замѣтка. Послѣ этого послѣшняго отъѣзда короля въ Варшаву русскіе начали было сильно и безразсудно колебаться принимать условія мира;

но всендѣзъ канцлеръ своею счастливою сановитостію съумѣлъ счастливо утратить и смягчить ихъ и добился того, что всѣ нижеизложенныя условія, приняты, какъ прежде было обѣщано [русскими]. 14 іюня 1634 года ³⁹.

blisko przyszły, stanąc chcemy. Życzymy za-
tym etc.

Nota. Po tym pretkim odiezdzie i. k. mosci ku Warszawie poczeli znacznie y barzo temere variare Moskwa in conditioni-

bus; ale ze szesliwie szesliwą swą powagą i. mosc xiądz canclerz umiał ich ter-
reri y moderari, dokonczył ex voto wszys-
kich conditiei, nizey opisanych. 14 iunii
1634.



ПРИМЪЧАНІЯ.

1, къ стр. 8. Рѣчь Замойскаго приведена въ рукописи въ двухъ редакціяхъ. На л. 69—77 она приведена въ сокращенномъ и крайне неисправномъ видѣ. Мы напечатали болѣе пространную редакцію ея и болѣе исправную. Болѣе важные варианты ея изъ первой редакціи напечатаны нами между скобками []. Таже рѣчь, но также въ неисправномъ видѣ, находится и въ рук.: *Historya Dmitra fałszywego* л. 120—121.

2, къ стр. 30. Мѣсто это крайне неисправно въ обѣихъ редакціяхъ. Мы перевели его на основаніи сличенія обѣихъ редакцій, варианты которыхъ приведены въ польскомъ текстѣ.

3, къ стр. 59. Въ рукописи-*Historya Dmitra fałszywego* (л. 2.) помѣщенъ рисунокъ, на которомъ показано, какъ на этой свадьбѣ сидѣли главнѣйшія лица. Вотъ этотъ рисунокъ.



Въ рукописи Главнаго Штаба (см. ниже стр. 365), въ которой тоже находится краткое описаніе этой свадьбы, показано (л. 9), что Марина и Московскій посолъ сидѣли по правой сторонѣ отъ короля. См. ниже примч. 24.

4, къ стр. 60. Подарки перечислены ниже см. стр. 72. Въ *Historyi Dmitra fałszywego* они перечислены въ этомъ мѣстѣ и почти тѣже. Вотъ ихъ списокъ:

Obraz przenaswiętszey z ruska malowany, złotem y kamienmi drogimi a kosztownemi oprawiony.

Kleynoty w czarnym atlasie bardzo kosztowne: krzyz niemały diamentowy, przezen wąż z rubinow, pod krzyzem Moyesz pełen kamieni kosztownych roznych.

Pioro niemałe w złoto oprawne z rubinow samych, a u niego wisiało pereł trzy, bardzo wielkich y kosztownych.

Czarę złotą rubinami y dyamentem sadzoną.

Kubek iaspisowy z drogimi kamienmi.

Miasto roztruchanow krowę złotą, kolo szyje pereł y kamieni kosztownych bardzo wiele.

Okręt bardzo kosztowny z kamienmi drogimi, wielki na dwa łokcie.

Pelikana złocistego wielkiego, a w nim rubin niemały.

Ielenia złocistego z rogami koralowemi, na nim kamieni drogich bardzo wiele.

Szkatuła hebanowa niemała na trzech złotych postawach, kamienmi sadzona, na wierzchu po stronach osoby srebrne złociste trębacze trąbili, a бѣбенистовіе бѣбнили w posrodku onych person.

Słonia, na którym był zamek, a w nim wielki zegar, który dway chłopci ledwo niesie magli. To wszystko od srebra złociste powiększey części.

Pawa złocistego z rostoczonym kołem.

Soboli przednich sorokow cztery.

Złotogłowu y inszego bławatu sztuk dwanasie.

Naostatek Oryanskich pereł wiązaneł szesc wielkich,—tak ze iedna wiązanka ręczną wagę wazy. Затѣмъ въ Historyi Dmitra fałszywego говорится, что Малогоскій каст. благодарить за подарки и что бабка, царицы, взявъ подарки, удалилась. Л. 2 на оборотѣ.

5, къ стр. 70. Въ Historyi Dmitra fałszywego (л. 3 на оборотѣ) вѣдѣ за тѣмъ говорится:

На этой свадьбѣ было чрезвычайно много народу, какъ если бы собрать людей съ четырехъ Варшавскихъ сеймовъ, такъ что жители принуждены были выселяться изъ собственныхъ домовъ, потому что ихъ выгоняли. Нужно признать чудомъ, что, при такомъ великомъ съѣздѣ людей, ни одинъ не былъ раненъ, хотя тогда было весьма много людей и изъ чужихъ краевъ и прежде всего слѣдующіе послы: Австрійскій, Испанскій, Папскій, Французскій, Англійскій, Персидскій, Московскій, Валахскій.

Затѣмъ слѣдуетъ:

Потомъ, когда отправляли Московскаго посла, то онъ не хотѣлъ брать грамоты, потому что въ нихъ не написали титула—кесарь, но послѣ того, какъ перестали давать послу содержание, онъ впалъ въ раздумье и принужденъ былъ взять грамоты. Литовскій маршалъ Дорогостайскій далъ ему сильный нагоняй, назвавъ его дуракомъ, говорилъ, что онъ—посолъ не имѣетъ объ этомъ наказа отъ своего князя, сказалъ и то, что только два государя признаются кесарями—Христіанскій и Турецкій. Когда посолъ уѣзжалъ, то Сендомірскій воевода скупилъ у русскихъ всѣ соболя для свадьбы короля, на которой [знавшихъ] лицамъ дарилъ бархатныя соболя шубки, слугамъ ихъ—бунны, паходикамъ ихъ—лисы, а черезъ двѣ недѣли послѣ свадьбы короля Сигизмунда III, которую праздновали тамъ же въ Краковѣ, 4 декабря 1605 года, онъ повезъ, въ сопровожденіи тысячи всадниковъ, свою дочь Марину, жену Димитрія, въ Москву.

Na tym weselu ludzi trequentia wielka była, iako na czterech seymach Warszawskich, tak iz ludzie z domow swoich własnych wychodzic musieli, bo ich wyganiano, a to iednak za ieden cud poczytac się moze, yz w tak wielkim concursie y iednego nie raniono, chociaż pod ten czas y z cudzych ksaiow ludzi byli bardzo wiele, a osobliwie poslowie ci: Cesarski, Hispanski, Papieski, Francuski, Angielski, Perski, Moskiewski, Wołoski.

Potym, gdy posła Moskiewskiego odprawiono, listow brac niechciał, yz nie napisano tytułu, iako cesarzowi, ale gdy mu obrokow przestano dawac, tedy musiał listy wziąć, gdyz sobie ztesknął, bo mu marszałek Litewski Dorohostayski bardzo znaczną łacinę dał, głupim go nazywaiąc, mowiąc, iz niemiał tego zlecenia ad kniazia swego, mieniąc tez to, yz tylko dwu cesarzow panow chrzescianskich („) uznawaią, to iest, Chrzescianskiego y Tureckiego, który gdy odiezdzał, i. m. pan wojewoda Sędomierski u wszystkich Moskwy sobole pokupił, a to dla wesela krola i. m.; na ktore oddawał osobom barwę axamitną, sobolami podszytą, sługom ich kunami, pacholikom ich lisami, a we dwie niedziele po weselu krola i. m. Zygmunta trzeciego (ktoregosię odprawowawo tamze w Krakowie) czwartego 10—bra roku panskiego 1605, w tysiącu koni corkę swoię Marynę prowadził Dmitrową do Moskwy.

6, къ стр. 80. Въ Historyi Dmitra fałszywego нѣтъ списка подарковъ Сендомірскому воеводѣ. Послѣ вышеприведенной выписки въ этой рукописи очевидный перерывъ. Въ концѣ л. 3 на оборотѣ стоитъ слово Dyariusz, съ котораго должна бы начинаться слѣдующая страница, а между тѣмъ на слѣдующей страницѣ начинается стихотвореніе, въ которомъ описываются счастье и бѣдствие Марины. Можно думать, что на недостающихъ листахъ былъ дневникъ путешествія Марины въ Москву.

7, къ стр. 84. Грамота эта находится въ рукописи на л. 20—22. Русскій переводъ ея см. Смутн. Время Московск. госуд. Н. И. Костомарова т. 1, стр. 127—131 примѣч.

8, къ стр. 90. Слѣдуетъ грамота (л. 22 на оборотѣ), напечатанная въ Собр. грам. и догов. т. 2, № 147.

9, къ стр. 95. Таже грамота, но съ нѣкоторыми вариантами напечатана въ Собр. госуд. грам. и догов. т. 2, № 76.

10, къ стр. 98. Показаніе это съ значительными, впрочемъ, вариантами напечатано въ Собр. госуд. грам. и догов. т. 2, стр. 313—314.

11, къ стр. 101. До сихъ поръ сходно съ напечатаннымъ въ Собр. госуд. грам. и догов. т. 2, 293—296.

12, къ стр. 112. Здѣсь нѣсколько иначе это показаніе, чѣмъ въ Сказан. о самоз. Устрялова т. 2, стр. 173 и въ *Historica Russiuae monum.* т. 2, нач. стр. 127.

13, къ стр. 121. Слич. *Supplement. ad. hist. Russ. monum.* стр. 404 и Сказ. о самоз. Устрялова т. 2, стр. 171—172.

14, къ стр. 140. Договоръ этотъ напечатанъ у Бутурлина: *Исторія смутнаго времени* т. 2, прилож. № VIII стр. 59.

15, къ стр. 169. Мѣсто это крайне темное; рассказъ о Маринѣ смѣшивается съ рассказомъ о самозванцѣ; такъ, по крайней мѣрѣ, мы догадываемся и сообразно съ этой догадкой переводимъ это мѣсто.

16, къ стр. 194. Такъ мы переводимъ слово — *nieszaszone*. Въ другихъ мѣстахъ это слово замѣняется словомъ *darowne, darowizna*.

17, къ стр. 196. О времени битвы, которое здѣсь въ подлинникѣ обозначено сбивчиво, см. *Записки гет. Жолкевск.* стр. 62.

18, къ стр. 197. Слич. *Записк. Жолкевск.* стр. 59—60, текстъ и примѣчаніе.

19, къ стр. 198. Слич. тамъ же стр. 48.

20, къ стр. 235. Выраженіе: *chieba przemyśleniem* мы оставили безъ перевода, потому что не можемъ опредѣлить, что оно значитъ.

21, къ стр. 330. Переводъ этого письма представляетъ неодолимые затрудненія. Въ рукописи оно помѣщено съ многочисленными пропусками. Письмо это извѣстно было и, можно думать, въ русской редакціи С. М. Соловьеву. См. его *истор.* т. 8 стр. 455.

22, къ стр. 347. Письмо это, помѣщенное въ рукописи на 56 л. на оборотѣ, мы должны были выпустить, потому что оно записано тамъ совершенно безграмотно.

23, къ стр. 369. Въ Черниговѣ тогда былъ воеводой князь Андрей Телятевскій. *Истор. росс. С. М. Соловьева* т. 8, стр. 170.

24, къ стр. 402. Затѣмъ слѣдуетъ краткое описаніе свадьбы Марины. Въ этомъ описаніи находятся слѣдующіе варианты:

(Московскій посоль) ничего не ѣлъ за столомъ, съѣлъ только не много хлѣба съ солью, и наблюдалъ за всѣми. Выпилъ онъ 6 стакановъ вина изъ собственныхъ флажекъ въ дорогой оправѣ. Въ продолженіе всего обѣда играла королевская музыка на разныхъ инструментахъ; музыкантовъ было 40 человекъ. Какъ только кончился обѣдъ, посоль попросилъ немного подождать. Въ это время принесли отъ него подарки, поставили на столъ царичъ ларецъ (онъ его называлъ декъ) прекрасной персидской работы съ золотой отдѣлкой и сорокъ соболей.

(*Posel Moskiewski*) nie iadł nic u stołu, tylko troche chleba z solą, przypatrując się wszystkim. Wypił 6 kieliszkow wina z swych flaszek, kosztownie oprawnych.... Przez wszystkie obiady grała muzyka krola i. m. rozmaite instrumenta, ktorych było osob 40.

Skoro się obiad skonczył, prosił o troche audientey poseł. Wtym przyniesiono od niego samego upominki skrzynekę (on to zwał Dek.) na stoł, ze złotem perskiej roboty piękną y swietną y sarok saboli carowey iey mosci....

Послѣ того, какъ Сендомірскій воевода поднесъ подарки королю, wtym stoł wyniesiono, muzyka grała... (начались танцы).

Далѣ приведена рѣчь короля къ Маринѣ и ея отвѣтъ.

Затѣмъ всталъ король и сказалъ рѣчь, смыслъ которой былъ слѣдующій: «ваша милость ѣдешь въ чужую страну, въ чужой народъ, къ своему обвинчанному мужу, который волею божіей и при помощи нашей и польскаго народа сѣлъ на тамошнемъ престолѣ. Когда ваша милость будешь тамъ, прошу заботиться объ охраненіи и умноженіи божіей хвалы и мира съ нами. Въ этомъ королевствѣ вы родились, въ немъ вы имѣете отца, братьевъ, сестеръ, родныхъ. Ведите вашего будущаго мужа къ тому, чтобы онъ зналъ благодарность, помнилъ оказанную ему нами помощь, исполнилъ обѣщанія, данныя имъ намъ съ клятвой, и чтобы онъ во всю жизнь свою держалъ любовь и дружбу съ нами и этимъ королевствомъ и завѣщалъ ихъ и своему потомству, когда Богъ дастъ ему его. Желаемъ, чтобы Господь Богъ какъ теперь, такъ и всегда ниспосылалъ на вашу милость свое благословеніе и сохранилъ васъ въ добромъ здоровьи и благополучіи».

Царица, наклонившись передъ королемъ, сказала слѣдующее: «буду молить Господа Бога, чтобы будущій мой супругъ умѣлъ служить ему, расширять его хвалу и служеніе ему и отслуживать вашему величеству и этому королевству за столь великую милость и благодѣяніе».

Potym wstał krol i. m. y uczynił przemowę w ten sens: „idziesz w. m. w obcy kraj, między narod cudzy do poslubionego małzonka swego, który z woley Bozey y pomocy naszey y narodu polskiego usiadł na stolicy tameczney. Gdy tam w. m. będziesz, dali-bog, proszę, pomniy w. m. na rozmnozenie y zatrzymanie chwały Bozey y pokoiu z nami. Korona ta, w ktorey się w. m. urodziła, w ktorey w. m. masz oycę, bracię, siostry, pawinnych swych. Wiedz w. m. do tego p. małzonka swego przyszłego, aby wspomniął na wdzięczność y pomoc naszą, na wypełnienie tych obietnic, ktore nam y tey koronie uczynił y poprzysiął, aby tesz miłość y przyiaźn ku nam y koronie tey przez wszystkie wiek zachował, gdy da p. Bog potomstwo, potomstwu swemu tosz podał. Iusz tedy zyczymy, aby p. Bog, iako począł w. m. z łaski swey s., tak do konca błogosławił, chowając w. m. w dobrym zdrowiu y fortunnym powodzeniu“.

A carowa, skłoniwszy się do krola i. m., w te słowo mowiła: „p. Boga będą prosiła, aby przysłył p. małzonek moy umiał służyć p. Bogu y rozmnażać chwałę y służbę jego, taką łaskę y dobrodzieystwo w. k. m. panu m. y tey koronie zadziaływać“ стр. 10.

25, къ стр. 426. Затѣмъ въ рукописи (стр. 17) слѣдуютъ допросы польскихъ пословъ въ Москвѣ послѣ убійства самозванца, именно рѣчь Бориса Нащокина (стр. 17) и отвѣтъ на нее поляковъ (стр. 17 — 18); краткій рассказъ о бѣдствіяхъ поляковъ (стр. 18); допросы поляковъ въ Кремлѣ, въ присутствіи боярь 6 іюня; отвѣты съ ихъ стороны (стр. 19—25); краткое извѣстіе о вступленіи на престолъ Шуйскаго и о дальнѣйшихъ переговорахъ съ нимъ польскихъ пословъ (стр. 25—26). Все это почти буквально изложено: въ *Historyi Dmitra fałszywego*, въ *Собр. госуд. грам. и договоровъ* и особенно въ *Historica Rossiae monumenta* и *Supplem.* см. выше примѣч. 10, 11, 12 и 13.

26, къ стр. 532. Прибытіе къ Сигизмунду подѣ Смоленскъ русскіе и во главѣ ихъ Салтыковы поименованы въ грамотѣ Сигизмунда — *Собр. госуд. грам. и договор.* т. 2, № 208.

27, къ стр. 542. Грамота Салтыкову съ товарищами напечатана въ *Сборн. Муханова* № 104; отвѣтъ польскимъ посламъ отъ тушинскаго войска см. выше стр. 166.

28, къ стр. 630. Въ рукописи (стр. 72—74) слѣдуетъ списокъ убитыхъ, раненныхъ и взятыхъ въ плѣнъ. Ротмистры и товарищи названы, нахолики показаны безъ означенія названія, а только обозначены, чи они были. Всѣхъ убитыхъ, раненныхъ и взятыхъ въ плѣнъ было 215. Слич. записки Жолкевскаго стр. 62.

29, къ стр. 657. Въ рукописи (стр. 80—82) слѣдуетъ списокъ убитыхъ (около 178) и раненныхъ (около 642). Нѣкоторыя имена обозначены не точно, убитъ ли или раненъ.

30, къ стр. 657. См. выше стр. 202 и 213.

31, къ стр. 661. См. Записки Жолкевскаго стр. 73—79 и 86—88. Договорныя грамоты и наказы касательно избранія Владислава см. Собр. госуд. грам. и догов. т. 2, № 199, 200, 201, 203, 205 и 206. Договоръ Салтыкова съ Сигизмундомъ см. Записки Жолкевскаго приложение № 20.

32, къ стр. 676. Въ Никоновской лѣтописи, т. 8, стр. 22, § 30, упоминается Степанъ Александровичъ Волоскій воеводичъ.

33, къ стр. 680. См. Записки Жолкевскаго стр. 80 и прилож. 32, а также Сборн. Муханова № 108.

34, къ стр. 728. Затѣмъ въ рукописи слѣдуетъ распоряженіе архіепископа, какъ совершать моленія о дарованіи королю побѣды.

35, къ стр. 729. Въ рукописи разстояніе и число пропущены. Подъ Смоленскъ Владиславъ прибылъ, какъ видно ниже, 7 сентября а въ Глушицу или Глуховъ 2 сент. По дневнику Велевицкаго въ Глуховъ король прибылъ 4 сентября. Записки Жолкевскаго прилож. стр. 217.

36, къ стр. 750. Слѣдуютъ условія капитуляціи. См. Записки Жолкевскаго, приложение 44, стр. 240.

37, къ стр. 756. Слич. Записки Жолк. прил. 44, стр. 245.

38, къ стр. 767. Слич. тамъ же стр. 246.

39, къ стр. 771. Слѣдуютъ условія мира, стр. рукописи 396—399. Условія эти напечатаны въ Запискахъ Жолкевскаго, прилож. стр. 247—253.



ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ *).

1603 г. стр. 81.
1604 г. стр. 84, 365.
1605 г. стр. 1, 87, 402.
1606 г. стр. 87, 409.
Май, 410.

1607. Сентябрь, 124.
Октябрь, 125.
Ноябрь, 127.
Декабрь, 129.

1608. Январь, 129.
Мартъ, 130.
Май, 130.
Юнь, 134.
Юль, 135.
Августъ, 140.

1609 г. 143, 427.
Мартъ, 150.
Апрѣль, 150.
Май, 151.
Юнь, 156.
Августъ, 158.
Сентябрь, 431.
Октябрь, 161, 444.
Ноябрь, 470.
Декабрь, 163, 489.

1610 г. Январь, 163, 499.
Февраль, 164, 534.
Мартъ, 165, 545.
Апрѣль, 187, 563.
Май, 189, 578.
Юнь, 194, 593.
Юль, 195, 615.
Августъ, 202, 641.
Сентябрь, 209, 660.
Октябрь, 212, 675.
Ноябрь, 688.
Декабрь, 213, 699.

1611. Январь, 224, 716.
Февраль, 225.
Мартъ, 226.
Апрѣль, 232.
Май, 241.
Юнь, 243.
Юль, 245.

Августъ, 252.
Сентябрь, 254.
Октябрь, 279.
Ноябрь, 281.
Декабрь, 282.

1612. Январь, 285.
Февраль, 286.
Мартъ, 286.
Май, 288.
Юнь, 290.
Юль, 303.
Августъ, 316.
Сентябрь, 318.
Октябрь, 347.
Ноябрь, 351.
Декабрь, 354.

1613. Январь, 356.

1632. стр. 721.

1633. Январь, 723.
Мартъ, 724.
Апрѣль, 725.
Май, 725, 726.
Юнь, 726, 728.
Августъ, 729.
Сентябрь, 730.

1634. Февраль, 744, 757.
Мартъ, 750, 758.
Апрѣль, 764.
Май, 764.

*) Лѣтосчисленіе здѣсь по новому календарю.



ДОКУМЕНТЫ, НАХОДЯЩИЕСЯ ВЪ ИЗДАНИИ.

1605.

- 1) Пунктъ сеймовой конституціи касательно перваго самозванца, непринятый королемъ и внесенный въ Варшавскія актовыя книги, стр. 39.
- 2) Инструкція королевскому послу Гонсѣвскому, отправлявшемуся въ Москву, отъ 23 августа, стр. 402.
- 3) Письмо короля къ Московскому царю, отъ 23 августа, стр. 407.
- 4) Письмо перваго самозванца къ польскому королю отъ 5 сентября, стр. 40.
- 5) Посольская рѣчь Власьева къ королю Сигизмунду, стр. 42.
- 6) Грамота Гришки Отрепьева Сендомірскому воеводѣ отъ 26 мая, стр. 90.
- 7) Отвѣтъ перваго самозванца польскимъ посламъ, данный на его свадьбѣ въ Москвѣ, стр. 412.

1609.

- 8) Заявленіе отъ польскаго тушинскаго войска на сеймѣ, стр. 143.

1610.

- 9) Отвѣтъ польскаго короля, данный подъ Смоленскомъ, стр. 166.
- 10) Отвѣтъ Тушинскаго самозванца польскому войску изъ Калуги, стр. 179.
- 11) Грамота его же польскому войску, стр. 188.
- 12) Инструкція посламъ, отправленнымъ къ гетману его королевскаго величества (Жолкевскому) отъ войска его величества царя, стр. 205.
- 13) Отвѣтъ на нее гетмана стр. 207.
- 14) Отвѣтъ короля, стр. 213.
- 15) Ассекурація короля, стр. 219.

1611.

- 16) Отвѣтъ короля на требованія войска полка Петра Сапѣги отъ 27 марта, стр. 234.
- 17) Ассекурація короля, стр. 238.
- 18) Отвѣтъ короля посламъ отъ того же полка, данный 20 августа, стр. 255.
- 19) Вѣрительная грамота къ королю посламъ отъ польскаго войска, стр. 264.
- 20) Инструкція имъ на сеймѣ, стр. 267.

1612.

- 21) Ассекурація гетмана Ходкевича польскому войску полка Сапѣги, отъ 28 мая, стр. 291.
- 22) Вѣрительная грамота посламъ отъ польскаго войска, стр. 296.
- 23) Инструкція имъ, стр. 297.
- 24) Письмо отъ имени того же войска къ литовскому гетману, стр. 304.
- 25) Письмо отъ его имени къ братіи, стр. 307.
- 26) Протестація отъ его имени, стр. 308.
- 27) Инструкція посламъ къ королю, стр. 311.
- 28) Письмо Пожарскаго къ полякамъ, осажденнымъ въ Кремлѣ отъ 25 сентября, стр. 263.

- 29) Отвѣтъ на него поляковъ, стр. 330.
 30) Отвѣтъ короля польскому войску на по-сольство Кросневскаго, стр. 339.
 31) Отвѣтъ отъ имени короля посламъ отъ полка Будилы, стр. 341.

1613.

- 32) Письмо къ королю Будилы отъ 14 января, стр. 356.

1633.

33) Письмо короля Владислава къ Гнѣзненскому архіепископу отъ 23 сентября, стр. 738.

34) Письмо гетмана Радивила къ Шенну съ предложениемъ сдаться, отъ 24 декабря, стр. 739.

1634.

35) Условія мира, предложенныя русскимъ поляками и отвѣтъ на нихъ, стр. 768.

36) Письмо короля Владислава къ Гнѣзненскому архіепископу отъ 25 мая, стр. 771.



У К А З А Т Е Л Ь.

ИМЕНА ЛИЧНЫЯ.

А.

Азанъ, турокъ; съ отрядомъ татаръ ярославскихъ и романовскихъ и донскихъ казаковъ развлекаетъ русскихъ, защищавшихъ переправу на рѣкѣ Пахнѣ, у Ярославля, (1609 г.) 152; нападаетъ на слободу Спаскаго монастыря, 154.

Абрагамовичъ, Абрамовичъ; выѣзжаетъ подъ Смоленскомъ на переговоры съ Шеннымъ по его просьбѣ и объявляетъ, что отнынѣ король (Владиславъ) не желаетъ вести переговоры съ русскими (1633 г.), 749; выѣзжаетъ на переговоры съ русскими подъ Бѣлой, 760.

Александровичъ Гаврилъ, ротмистръ, (голова) въ Стародубѣ; взять въ плѣнъ запорожскими казаками отряда Искорки и отосланъ къ королю Сигизмунду подъ Смоленскъ (1610 г.), 560.

Андрей (Ланицкій), іезуитъ; упоминается, 96.

Андроновъ Ѳедька; упоминается 326.

Апельманъ, инженеръ короля Сигизмунда; упоминается 636, 643, 698.

Аѳанасій (название неизвѣстно); былъ посланъ Сигизмундомъ въ Смоленскъ и тамъ задержанъ, 704.

Б.

Балабанъ, ротмистръ; назначенъ (1610 г.) Жолкевскимъ въ числѣ другихъ вести переговоры у Дѣвичьяго монастыря съ Московскими боярами 651; упом. 597, 622.

Барановскій, поручикъ литовскаго маршала Дорогостайскаго; упоминается въ числѣ военныхъ, сопровождавшихъ польскаго короля Сигизмунда въ походѣ подъ Смоленскъ, 428.

Барановскій, королевскій дворянинъ; посылается изъ Орши подъ Могилевъ торо-

пить проходившее подлѣ Могилева войско и удержать его отъ усиленнаго сбора тамъ продовольствія (1609 г.), 433.

Васмановъ Петръ; защищаетъ отъ самозванца Новгородъ-Сѣверскій, 85; по впушенію его русское войско подъ Кромами переходитъ на сторону самозванца, 86; убитъ въ числѣ другихъ, защищавшихъ самозванца (1606 г.) 423; трупъ его положенъ подлѣ трупа самозванца, 426.

Ваторій Стефанъ; упоминается въ рѣчи Яна Замойскаго, 13, 14.

Везобразовъ Иванъ, одинъ изъ пословъ перваго самозванца въ Польшу; упоминается въ показаніи Юрія Мнишка, 102.

Везубцовъ, атаманъ донскихъ казаковъ; посланъ гетманомъ Тушинскаго самозванца Рожинскимъ осаждать вмѣстѣ съ другими городъ Коломну (1609 г.), 151; разгромилъ у Серпухова Млоцкаго за расположенность къ королю Сигизмунду (1610 г.), 164.

Вернацкій, ротмистръ полка Глуховскаго въ войскѣ Тушинскаго самозванца, 716.

Вилинскій см. **Вылинскій**.

Влендовскій, слуга князя (гетмана Тушинскаго самозванца) Рожинскаго; прибылъ подъ Смоленскъ съ письмами отъ тушинскаго войска (1609 г.) 489—490; провожалъ королевскихъ пословъ изъ Вязьмы подъ Москву, 490.

Вобовскій, ротмистръ; командуетъ полкомъ Андрея Млоцкаго и даетъ знать Казановскому, что Можайску угрожаетъ опасность (1610 г.), 551; доставляетъ продовольствіе полякамъ, осажденнымъ въ Москвѣ, (1612 г.), 303; упоминается 583.

Вобровскій, ротмистръ; посылается гетманомъ Рожинскимъ осаждать вмѣстѣ съ другими Коломну (1609 г.), 151.

Вогановскій см. **Вогушевскій**.

Воговскій, ротмистръ; прїѣхалъ въ Москву къ осажденнымъ полякамъ съ извѣстіемъ о прибытіи гетмана Ходкевича къ Звѣнигороду (1612 г.), 288.

Вогуславскій; съ нимъ послано было королевское письмо къ запорожскимъ казакамъ отряда Искорки (1610 г.), 558.

Вогуславъ Николай, ротмистръ, посланъ гетманомъ Рожинскимъ осаждать вмѣстѣ съ другими Коломну (1609 г.), 151.

Вогушевскій; назначенъ отъ имени Сигизмунда начальникомъ надъ отрядомъ запорожскихъ казаковъ, прибывшихъ на службу къ королю, и посланъ съ нимъ къ Рославлю (1610 г.), 543; посылаетъ въ Новгородокъ (Сѣверскій) увѣщаніе сдать къ королю, 570; беретъ эту крѣпость, 570—571.

Вогушевичъ (Вогушевскій?), начальникъ надъ отрядомъ запорожскихъ казаковъ; беретъ Стародубъ (1610 г.), 555.

Вогухваль, ротмистръ въ войскѣ перваго самозванца; упоминается 401, 402.

Вожовскій; убитъ въ Калугѣ во время бунта противъ самозванца (1610 г.), 568.

Волотниковъ; становится во главѣ возставшихъ противъ царя Шуйскаго, располагается укрѣпленнымъ лагеремъ у села Коломенскаго, разбитъ Шуйскимъ (1606 г.), 121; присоединяется къ самозванцу Петру Феодоровичу, 122; сдается въ Калугѣ Шуйскому, утопленъ имъ, 123.

Воржовскій, моравецъ, изъ полка гетмана Яна Потоцкаго; готовится къ стычкѣ съ русскими, намѣревавшимися, по слухамъ, сдѣлать вылазку изъ Смоленска (1609 г.), 472; раненъ въ этой стычкѣ, 473; присылаетъ извѣстія изъ Москвы (1610 г.), 673.

Воровскій; приходитъ на службу къ Тушинскому самозванцу, 136.

Ворша Станиславъ, авторъ краткаго дневника о временахъ перваго самозванца, ротмистръ его и дворянинъ; посылается самозванцемъ удержать казаковъ отъ разграбленія Чернигова, 369; посылается къ Новгороду-Сѣверскому на переговоры съ русскими, 371; посылается въ Рыльскъ взять въ управленіе эту крѣпость, 384—5; посылается увѣщевать поляковъ, ушедшихъ отъ самозванца въ Польшу послѣ битвы подъ Сѣвскомъ, 390; упоминается, какъ авторъ Московской исторіи (о самозванцѣ), 402;

упоминается, какъ ротмистръ, 387, 396, 401.

Ворятинскій Яковъ; упоминается въ числѣ военачальниковъ войска Шуйскаго, подошедшаго къ Клушину (1610 г.), 618; убитъ въ Клушинской битвѣ, 624.

Враницкій, мечникъ королевства, ротмистръ польскаго войска, осаждавшаго Смоленскъ; идетъ въ походѣ подъ Смоленскъ позади короля, 430; вступаетъ въ лагерь подъ Смоленскомъ, 444; вступаетъ съ своимъ отрядомъ и съ отрядами другихъ подъ знамя короля (1609 г.), 445.

Врацлавскій воевода, см. Збаражскій князь (1605 г.), Потоцкій Янъ (1609 г. и далѣе).

Врацлавскій староста, см. Скуминъ-Тышневичъ, а также Калиновскій.

Врестскій воеводичъ, см. Юневичъ.

Вудвановскій, ротмистръ полка Зборовскаго, 714.

Вудило Осипъ, Мозырскій хорунжій, полковникъ Тушинскаго самозванца; пришелъ (1607 г.) на службу къ Тушинскому самозванцу, 124; посланъ въ погоню за Кашинымъ, сжегшимъ Брянскъ, но не догнавъ его, 125; отправленъ освобождать Козельскъ, разбилъ Мосальскаго и взялъ его лагерь, 126; участвуетъ въ нападеніи тушинскаго войска на Москву (12 август. 1610 г.), 204; посылается Яномъ Сапѣгой взять Перемышль, 223; принимаетъ начальство надъ полкомъ Яна Сапѣги, 254; идетъ къ Ростову (1611 г.), 282; переходитъ на службу къ королю (1612 г.), 286; посылаетъ къ гетману Ходкевичу Странинскаго съ условіями, на которыхъ полкъ его готовъ еще сидѣть въ осадѣ въ Москвѣ, 290; получаетъ согласіе на свои условія, 291; получаетъ письмо отъ князя Пожарскаго, 326; отвѣчаетъ на него, 330; получаетъ отъ короля Сигизмунда отвѣтъ на просьбы его полка, 341; князь Пожарскій беретъ его себѣ, — въ числѣ плѣнныхъ поляковъ, 353; высылается изъ лагеря Пожарскаго въ Нижній-Новгородъ, 354; посаженъ въ Нижнемъ въ тюрьму, и пишетъ оттуда письмо къ королю (1613 г.), 356; упоминается, 159, 185, 222, 224, 296, 304, 320, 330, 341, 355, 715.

Вутлеръ; упоминается, какъ начальникъ пѣхотнаго отряда въ войскѣ Владислава при отраженіи Шеина отъ Смоленска, (1633 г.) 734.

Вутурлинь Василій; упоминается въ числѣ военачальниковъ войска царя Шуйскаго подъ Клушинымъ (1610 г.), 618; взятъ въ плѣнъ въ битвѣ подъ Клушинымъ, 624.

Вучинскіе; подтверждаютъ на допросѣ (1606 г.) подлинность записи перваго самозванца Сеидомірскому воеводѣ, 91.

Вучинскій Янъ; подноситъ подарки Маринѣ въ Промнигѣ (1606 г.), 77.

Вучинскій, не извѣстно, который; старается возстановить спокойствіе между поляками тушинскаго войска во время переговоровъ съ королевскими комиссарами (1610 г.), 522; упоминается по тому же поводу 523.

Выкинскій, депутатъ отъ войска тушинскаго (1610), 653.

Выковскій; убитъ въ Москвѣ во время нападенія русскихъ на осажденных поляковъ 1 ноября 1611 г. 351.

Вылинскій, ротмистръ; участвуетъ въ битвѣ подъ Новгородомъ-Сѣверскимъ, 379; участвуетъ въ битвѣ (подъ Добрыничами) 387; упоминается, какъ ротмистръ войска тушинскаго самозванца въ отрядѣ гетмана Рожинскаго, 713.

Выховець, поручикъ; избранъ начальникомъ отряда, отдѣлившагося отъ Зборовскаго (1610 г.), 189; ѣдетъ въ числѣ другихъ депутатовъ на сеймъ (1611 г.) отъ польскаго войска подъ Москвою, 264.

Вѣлешко, начальникъ казацкаго отряда при первомъ самозванцѣ; отправленъ впередъ къ Моравску, 369.

Вѣлинскій, ротмистръ тушинскаго войска; отправляется изъ подъ Троицы къ Твери на помощь Зборовскому противъ Скопина-Шуйскаго (1609 г.), 156.

Вѣлосельскій, воевода въ войскѣ Шенна при осадѣ Смоленска; ѣдетъ впереди другихъ при сдачѣ королю Владиславу русскаго войска подъ Смоленскомъ (1634 г.), 751.

Вѣлоскорскій, Балоскорскій Ермолай, ротмистръ войска перваго самозванца; отправленъ въ числѣ другихъ на переговоры къ Новгороду-Сѣверскому, 371; участвуетъ въ битвѣ подъ Добрыничами, 387; убѣждаетъ поляковъ не оставлять перваго самозванца,

390; упоминается въ числѣ ротмистровъ, ведшихъ перваго самозванца въ Москву, 402.

В.

Вайеръ *), Вейеръ Людовикъ, Пуцкій староста, полковникъ; идетъ съ нетардами къ воротамъ Смоленска (1609 г.), 450—1; ставитъ батарею противъ вѣшней башни Смоленска, 454; стрѣляетъ въ нее, 455—6; подкладываетъ порохъ подъ мину русскихъ (1610 г.), 530; устроить засаду на русскихъ, спустившихся со стѣны, 561—2; бесѣдуетъ съ осажденными о сдачѣ крѣпости, 576; посылаетъ отрядъ въ брешь крѣпости, 637; отправляется посломъ въ числѣ другихъ къ польскому тушинскому войску, 163, 477; возвращается изъ этого посольства, 521; остается съ отрядомъ въ Вязьмѣ, 550; вмѣстѣ съ Казановскимъ сожигаетъ Царево-Займище и соединяется съ Зборовскимъ, 192; вступаетъ съ другими въ Москву, 211; отправляется комиссаромъ для счета польскаго тушинскаго войска, 221, 702; упоминается 430, 447, 477, 506, 539.

Вайеръ Мартинъ; его тѣло найдено въ городѣ послѣ сдачи Валуева (1610 г.), 198.

Вайеръ, начальникъ нѣмецкой пѣхоты; въ походѣ подъ Смоленскъ идетъ при королѣ (1609 г.), 429; показываетъ королю нѣмецкую пѣхоту, 436; (назначается) редицкимъ старостой и возвращается въ Польшу, 708; упоминается 438, 454, 457, 463, 464, 480, 483, 498.

Валавскій; приходитъ на службу къ Тушинскому самозванцу (1607 г.), 128; участвуетъ въ битвѣ тушинцевъ съ войскомъ Шуйскаго надъ Москвою (1608 г.), 136; посланъ въ погоню за Мариной, отпущенной изъ Москвы въ Польшу, 138; упоминается 132.

Валевскій; посылаемъ былъ Жолкевскимъ въ Каугу склонять, при содѣйствіи Яна Сапѣги, на сторону короля Тушинскаго самозванца силою убѣжденій или силою оружія (1610 г.), 678.

Валецкій староста; упоминается въ числѣ гостей, обѣдавшихъ (на обрученіи Маринны, 63 и прислуживавшихъ во время танцевъ (1605 г.), 65.

Валуевъ, Волеувъ, Григорій; посылается

*) Опредѣлить точно, сколько было при королѣ Сигизмундѣ Вайеровъ и къ какому Вайеру относится каждое указаніе, крайне затруднительно.

(1610 г.) царем Шуйскимъ противъ Зборовскаго, 193, 609; осажденъ Жолкевскимъ въ городкѣ у Царева-Займища, 195; подходить къ Москвѣ въ войскѣ Жолкевскаго, встрѣчается съ русскимъ отрядомъ и здороваается, 648; посылается въ Москву съ Ив. Салтыковымъ читать записку объ избраніи Владислава, 661; посылается принимать крѣпости (по областямъ) на имя Владислава, 674, 685.

Вальдонъ; упоминается въ числѣ начальниковъ нѣмецкихъ отрядовъ Шенна, сдавшихся подъ Смоленскомъ королю Владиславу (1634 г.), 753.

Ваповскій; ведетъ Марину къ ея матери послѣ обрученія (1605 г.), 68.

Варшавскій кастелянъ см. Варшевицкій.

Варшевицкій, Варшавскій кастелянъ, а съ 1610 г. подскарбій королевства; находится въ числѣ гостей на обрученіи Марины (1605 г.), 63; прислуживаетъ королю во время танцевъ, 65; получаетъ должность подскарбія королевства (1610 г.), 557; упоминается 430, 445.

Васичинскій, ротмистръ; идетъ въ походъ подъ Смоленскъ позади короля (1609 г.), 430; участвуетъ въ Клушинской битвѣ (1610 г.), 622.

Велегловскій, начальникъ отряда у Тушинскаго самозванца, 129; участвуетъ въ сраженіи у Болхова (1608 г.), 131; склонилъ (1609 г.) запорожскихъ казаковъ въ Бѣлой пристать къ конфедераціи въ пользу самозванца отправившись въ лагерь самозванца; (1610), 505; упоминается 475, 478—9, 482, 715.

Велезинскій, Смоленскій судья; тѣло его возвращено (1633 г.) полякамъ русскими, осаждавшими Смоленскъ 733.

Велижскій староста, см. Гонсеѣвскій.

Величанинъ, Велижанинъ Богданъ; посылается къ осажденнымъ Смольнянамъ на переговоры (1609 г.), 459; ведетъ съ ними бесѣду, 460; получаетъ отвѣтъ отъ русскихъ, 461.

Вельяминовъ, Миронка (Миронъ); разбиваетъ воровской отрядъ на пути въ Шацкъ (1610 г.), 696.

Вербицкой, Вержбицкій, ротмистръ войска самозванца перваго; участвуетъ въ битвѣ подъ Добрыничами, 387; ласково принимается (1609 г.) въ Дорогобужѣ, который

занималъ тогда, королевскаго гонца Добка и препровождаетъ его въ Вязьму, 478; упоминается 282, 401, 402.

Взещъ, ротмистръ тушинскаго войска отряда Зборовскаго, 714.

Виленскій епископъ см. Война Венедиктъ.

Виленскій кастелянъ см. Ходкевичъ Геронимъ.

Вильковский, полковникъ войска Тушинскаго самозванца; упоминается 715, 162, 583.

Вильчезъ, Можайскій воевода; призываетъ въ Можайскъ на помощь себѣ Млопкаго (1610 г.), 549; сдаетъ Можайскъ царю Шуйскому и уѣзжаетъ въ Москву, 553—4.

Виламовскій, ротмистръ тушинскаго войска; идетъ (1608 г.) на службу къ Тушинскому самозванцу и на пути подлѣ Смоленска разбиваетъ отрядъ русскихъ, 136; идетъ съ Яномъ Сапѣгой осаждать Троицко-Сергіевскій монастырь, 141; идетъ къ Твери на помощь Зборовскому противъ Скопина-Шуйскаго (1609 г.), 156; участвуетъ въ битвѣ съ нѣмцами у Колизина, 158; упоминается, 716.

Вилямъ; отправленъ Свицерскимъ (1611 года) къ гетману Ходкевичу по дѣлу о доставленіи продовольствія полякамъ, осажденнымъ въ Москвѣ, 283.

Витовскій, Слуцескій староста; отправляется въ числѣ другихъ королевскихъ комиссаровъ считать войско отряда Яна Сапѣги (1610 г.), 702.

Виторовскій; отправленъ (1610 г.) комиссаромъ къ тушинскому войску, 221.

Вишневецкій, неизвѣстно который; упом. 35, 109, 503, 515.

Вишневецкій Адамъ; отправляетъ къ брату своему Константину самозванца (перваго), 83; упоминается 81.

Вишневецкій Іеремія; извѣщаетъ короля о своемъ вступленіи изъ Украины, 761.

Вишневецкій Константинъ; упоминается 83.

Владиславъ IV, Сигизмундовичъ; 652, упоминается 211, 314, 332, 334, 335, 569, 572, 687, 726, 727, 728, 729, 731, 732, 734, 738, 751, 757, 759...

Владиславъ Варнскій, Ягайловичъ; упоминается 25.

Власъ Аѳанасій Ивановичъ, посолъ перваго самозванца; справляетъ посольство

(1605 г.), 42; не становится на колѣни во время обрученія Маринны, когда при пѣннені creator—все стали на колѣни 56; подноситъ Маринѣ подарки, 60; не ѣдет за столомъ, 61; не хочетъ танцовать, 65; упоминается 44, 70, 72, 77, 102, 103, 104, 113, 114, 414, 421.

Влынецкій, польскій ротмистръ; высылается (1613 г.) въ Балахну съ своей ротой, 355.

Воеводскій-Рукинъ Андрей; объявляетъ (1607 г.), что въ Стародубѣ находится царь Димитрій (второй самозванецъ) 123; вынужденъ указать этого царя въ лицѣ нѣкоего, назвавшагося Андреемъ Нагимъ, 124.

Воеводскій Яковъ; заступаетъ мѣсто воеводы польскаго войска во время осады Смоленска Шеннымъ (1632 г.) 723; тѣло его возвращено русскими полякамъ, 733; упоминается, 730.

Война Венедиктъ, Виленскій епископъ; назначенъ въ числѣ другихъ (1605 г.) для переговоровъ съ гонцомъ Годунова, 37; упоминается, 431.

Война Викентій; былъ назначенъ комиссаромъ къ тушинскому войску, но замѣненъ другимъ (1610 г.) 471.

Война (?) посылается во время обѣда послѣ обрученія Маринны спросить Власьева, почему онъ не ѣдетъ (1605 г.), 71.

Войтѣховскій, ротмистръ войска Тушинскаго самозванца, отряда Рущаго 714.

Войцковскій ротмистръ; пріѣзжаетъ вмѣстѣ съ другими къ королю депутатомъ отъ тушинскаго войска (1610 г.), 531.

Волдовскій; передается изъ Смоленска къ русскимъ (1633 г.) и сообщаетъ извѣстія, 730.

Волконскій, князь Григорій Константиновичъ; назначенъ приставомъ къ польскимъ посламъ въ Москвѣ (1606 г.), встрѣчаетъ ихъ и говоритъ рѣчь, 411; сообщаетъ (17 мая), на вопросъ Димитрія, что говорили польскіе послы, и уходитъ, 421; посылается противъ Понтуса къ Ладогѣ (1610 г.), 695.

Воловичъ; упоминается въ числѣ плѣнныхъ поляковъ у Шенна (1634 г.), 745; отпущенъ изъ плѣна, 750.

Вольскій, товарищъ польскаго отряда въ Москвѣ; отправленъ въ числѣ другихъ посломъ на сеймъ (1611 г.), 264; отправленъ (1612 г.) къ гетману Ходкевичу съ прось-

бой подать скорѣе помощь осажденному въ Москвѣ отряду, 347.

Воронецъ, гонецъ короля Владислава; возвращается изъ Москвы (1634 г.), 746; призванъ въ Москвѣ титулъ царя Михаилу Феодоровичу и за это имѣлъ много бѣды отъ своего правительства, 762.

Воротынскій, князь Иванъ Михайловичъ былъ начальникомъ русскаго отряда, дѣйствовавшаго (1610 г.) подъ Москвой противъ Тушинскаго самозванца, 684; обвиняется въ сношеніяхъ съ Тушинскимъ самозванцемъ, 692.

Врочинскій; посылается (1611 г.) вмѣстѣ съ другими депутатомъ отъ полка Зборовскаго изъ Москвы къ войску Яна Сапѣги и требуетъ, чтобы оно шло противъ Ляпунова, 227;

Вульфъ, капитанъ польскаго войска; сдаетъ русскимъ Дорогобужъ (1632), 721.

Высоцкій начальникъ польскаго отряда; вводитъ (1633 г.) въ Смоленскъ вспомогательный отрядъ, 724.

Выгскій староста см. Гаевскій.

Г.

Гаевскій, Выгскій староста; убитъ подъ Смоленскомъ (1609 г.), 463; тѣло его отправлено въ Польшу, 466.

Гаювскій, ротмистръ войска тушинскаго изъ отряда Зборовскаго, 714.

Гарлинскій, ротмистръ войска тушинскаго изъ отряда Рущаго, 714.

Гедройцъ Феодоръ, передавшійся русскимъ изъ Запорожья; взятъ поляками, сопровождавшими Тушинскаго самозванца при сдачѣ крѣпости Болхова (1608 г.), 134.

Гербортъ, Гербуртъ, русскій воеводичъ; показываетъ королю свой отрядъ, 454.

Гербуртъ, Николай Глумацкій староста; отправляется съ Жолкевскимъ изъ подъ Смоленска въ походъ къ Москвѣ (1610 г.), 597; отправленъ гетманомъ Жолкевскимъ убѣждать поляковъ, пришедшихъ изъ подъ Москвы повиноваться гетману и войти въ общій лагерь подъ Царевымъ-Зоймищемъ, передъ Клушинской битвой, 610; участвуетъ въ битвѣ подъ Клушинымъ, 622.

Геръскій; отправленъ (1612 г.) поляками, осажденными въ Москвѣ, къ гетману Ходкевичу съ просьбой скорѣе спасать ихъ, 347.

Глоховскій, Глуховскій, полковникъ войска Тушинскаго самозванца; упоминается 185, 716,

Глѣбовичъ; прїѣзжалъ подъ Смоленскъ (1610 г.) въ числѣ пословъ отъ польскаго войска въ Инфлянтахъ, 552.

Глѣбовъ Богданъ; посылается (1610 г.), Мстиславскимъ къ Жолкевскому съ извѣстіемъ о готовности бояръ вести переговоры (объ избраніи Владислава), 651.

Глѣбовъ Иванъ; упоминается въ числѣ русскихъ, ведшихъ съ Жолкевскимъ переговоры подъ Москвою (1610 г.), 652.

Годуновъ Борисъ; посылаетъ князя Мстиславскаго на помощь Басманову, осажденному самозванцемъ въ Новгородѣ-Сѣверскомъ, 85; умираетъ, 86; упоминается 3, 16, 82, 87, 107, 108, 109, 113, 390, 391, 393, 394. 423.

Годуновъ Иванъ; осаждаютъ Кромь, 86.

Годуновъ Семень; упоминается въ числѣ русскихъ военачальниковъ подъ Добрыничами, 386.

Годуновъ Феодоръ Борисовичъ; упоминается 87, 393.

Гожаевскій, слуга гетмана Ходкевича; прїѣзжаетъ отъ него къ полякамъ, осажденнымъ въ Москвѣ, съ просьбой терпѣливо дожидаться прихода гетмана (1612 г.), 289.

Голицынъ, князь Андрей; посылается, въ числѣ другихъ военачальниковъ, противъ Жолкевскаго (1610 г.), 618; остается въ Москвѣ оберегать крѣпость въ то время, когда отправлены были подъ Смоленскъ послы съ рѣшеніемъ объ избраніи Владислава, 661; вмѣстѣ съ другими успокаиваетъ волненіе народа въ Москвѣ послѣ отъѣзда пословъ подъ Смоленскъ, 683; обвиняется въ сношеніяхъ съ Тушинскимъ самозванцемъ, 692.

Голицынъ Василій; уполномочивается боярами (1610 г.) управлять государствомъ вмѣстѣ съ Мстиславскимъ, 202; обвиняется Домарацкимъ передъ боярами въ Москвѣ, 652; ведетъ переговоры съ Жолкевскимъ, 658; пѣлуетъ вмѣстѣ съ другими крестъ на имя Владислава, 660; назначается посломъ къ Сигизмунду, 211, 663; обвиняется въ сношеніяхъ съ Тушинскимъ самозванцемъ, 692, 693; польскіе сенатары внушаютъ ему убѣждать Смольнянъ сдаться королю, 698; очищаетъ себя передъ польскими сенаторами отъ подозрѣній въ сношеніяхъ его съ самозванцемъ, 718; упоминается, 706.

Гонсѣвскій Корвинъ Александръ, Велиж-
русс. историч. вивлот.

скій староста, Литовскій референдарій; получаетъ посольскую инструкцію (1605 г.), 402; составлялъ вмѣстѣ съ Олесницкимъ описаніе дѣлъ въ Москвѣ (1606 г.), 409—410; получаетъ отъ самозванца отвѣтъ на свое посольство, 413; извѣщаетъ о неудавшемся приступѣ къ Бѣлой (1609 г.), 492—3; получаетъ приказаніе отрубить голову казачу, убившему русскаго подъ Бѣлой во время переговоровъ (1610 г.), 541; извѣщаетъ о сдачѣ Бѣлой, 569; получаетъ благодарность за труды при осадѣ Бѣлой, 574; передаетъ извѣстіе о серьезной битвѣ во время примѣрнаго сраженія подъ Москвою, между войскомъ царя Шуйскаго и войскомъ Скопина-Шуйскаго, 579; извѣщаетъ, что войско Скопина подошло къ Ржеву и разило бывшихъ тамъ запорожскихъ казаковъ, 580; извѣщаетъ, что отправилъ отрядъ казаковъ къ Тороцу и къ Ржеву добывать языковъ, 591; сообщаетъ добытыя извѣстія, 594—5; извѣщаетъ о приближеніи русскихъ къ Бѣлой и проситъ скорой помощи, 596; далъ битву нѣмцамъ подъ Бѣлой, и бросилъ въ тюрьму измѣнвшихъ Бѣлянъ, 598—9; прїѣхалъ къ королю подъ Смоленскъ, 608; идетъ на переговоры съ русскими, осажденными въ Смоленскѣ, 630; вторично идетъ на переговоры, 641, 643; отправляется въ Москву, 657—8; появленіе его и Струся въ Москвѣ для распредѣленія полякамъ квартиръ возбуждаетъ волненіе народа, 678—9; успокаиваетъ русскихъ въ Москвѣ, 681—2; вступаетъ въ Москву, 684; извѣщаетъ короля объ открывшейся въ Москвѣ измѣнѣ русскихъ, 690—4; общается (1611 г.) польскому войску въ Москвѣ 400,000 зл., 244—5; дѣлаетъ вылазку изъ Кремля, 288—9; упоминается 263, 407, 476, 573.

Горецкій ротмистръ; ночью подходит къ стѣнамъ Смоленска и смѣриваетъ высоту стѣны (1610 г.), 505; отправляетъ 100 венгерцевъ въ брешь разбитой башни Смоленска, 637; рота его въ числѣ другихъ отказывается идти на приступъ, 655.

Горностаѣй, Киевскій подекоморій; съ толпою разныхъ людей захватываетъ Черниговъ и получаетъ за это отъ короля выговоръ (1610 г.), 561.

Горнъ Эдуардъ; упоминается въ числѣ военачальниковъ, отправленныхъ царемъ Шуйскимъ противъ Жолкевскаго (1610 г.),

618; бѣжить съ поля битвы подь Клушинымъ, 623; насилу уходитъ отъ своихъ иноземцовъ, 626; обобранъ этими иноземцами, 629.

Горскій, Каменецкій подсудокъ; вмѣстѣ съ литовск. писаремъ Скуминнымъ упрашиваетъ подь Смоленскомъ польскія роты идти на приступъ (1610 г.), 655.

Горихвостовъ; былъ посломъ отъ Михаила Феодоровича къ польскому королю Владиславу (1634 г.), 757; упоминается, 762.

Граевскій, Граіовскій ротмистръ королевской пѣхоты; въ походѣ подь Смоленскъ идетъ впереди короля (1609 г.), 428; сопровождаетъ изъ Орши къ Смоленску осадныя орудія, 434; идетъ изъ Иванивичей къ Смоленску съ гетманомъ при артиллеріи впереди короля, 435; посылается Ходкевичемъ съ пѣхотой взять одно укрѣпленіе подь Москвою (1612 г.), 323.

Грамотинъ (Иванъ), умиряетъ вмѣстѣ съ другими волненіе въ Москвѣ (1610 года), 683.

Гриндинъ, дворянинъ втораго самозванца; посылается (1607 г.), догонять Кашина, сжегшаго Брянскъ, 125.

Гузевичъ; посылается (1612 г.), поляками, осажденными въ Кремль, къ гетману Ходкевичу съ просьбой о помощи, 325—6.

Гунченко, старшій полковникъ запорожскихъ казаковъ отряда Богусевского; подступаетъ (1610 г.) къ Новгороду-Сѣверскому, 570; ведетъ вмѣстѣ съ Богусенскимъ переговоры съ жителями Новгорода-Сѣверскаго о сдачѣ, 571.

Гурскій, товарищъ польскаго отряда, осажденнаго въ Москвѣ; ѣдетъ къ гетману Ходкевичу съ просьбой скорѣе спастись осажденныхъ (1612 г.), 347.

Густавъ, Шведскій королевичъ, сынъ Шведскаго короля Эрика XIV, 407. Шведскій король, 770.

Д.

Давидовскій, изъ полка гетмана Потоцкаго; участвуетъ въ стычкѣ съ русскими подь Смоленскомъ (1609 г.), 472; теряетъ въ этой стычкѣ коня, мужественно защищается и уходитъ, 473.

Дамъ; упоминается въ числѣ начальниковъ нѣмецкаго отряда Шенна, сдававшихся подь Смоленскомъ королю Владиславу (1634 года) .754.

Дворжицкій Адамъ, полковникъ, потомъ гетманъ перваго самозванца; избранъ полковникомъ, 365; участвуетъ въ сраженіи подь Новгородомъ-Сѣверскимъ, 379; назначается гетманомъ, 386; участвуетъ въ битвѣ подь Добрыничами 387; прѣзжаетъ къ королю Сигизмунду подь Смоленскъ (1610 г.) въ числѣ пословъ отъ тушинскаго войска, 531; упоминается, 402.

Дежудовъ Яковъ, дьякъ; взятъ въ плѣнъ подь Клушинымъ (1610 г.), 624.

Делаویلъ, начальникъ иноземцевъ въ войскѣ царя Шуйскаго; по болѣзни остается въ Погорѣломъ (1610 г.), 623; ограбленъ иноземцами, перенесшими на сторону поляковъ, 629; завладѣлъ Ладогой, 685; упоминается 626.

Дембинскій, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Вильковскаго, 716.

Демидовъ см. Дежудовъ.

Дербицкій, Держбицкій Павелъ, товарищъ изъ роты Борши; выданъ былъ по требованію перваго самозванца въ числѣ виновниковъ народнаго волненія въ Москвѣ (1605 г.), и посаженъ въ башню, 401.

Держбицкій; держалъ (1610 г.) Дорогобужъ отъ имени Тушинскаго самозванца, 504.

Держбицкій, ротмистръ тушинскаго войска, полка Велегловскаго, 715.

Димитрій, Грипка Отрепьевъ, первый самозванецъ; является въ Польшѣ, 81; его записъ Юрію Мнишку, 91; сожалѣетъ о разграбленіи казаками Чернигова, 369; приказываетъ имъ возратить награбленное, 370; осаждаетъ Новгородъ-Сѣверскій, 85; досадуетъ и плачетъ при видѣ неудачныхъ попытокъ взять Новгородъ-Сѣверскій, 373—4; радуется сдачѣ Путивля, 375; плачетъ, видя множество русскихъ, убитыхъ подь Новгородомъ-Сѣверскимъ 380; умоляетъ польское рыцарство не оставлять его, и испытываетъ отъ него много огорченій, 381—3; довѣряется запорожскимъ казакомъ и терпитъ поражение (подь Добрыничами) 383—9; умоляетъ поляковъ не оставлять его; 390; идетъ изъ Путивля къ Кромамъ, 393—4; ему сдаются русскія койска подь Кромами, 395—6; идетъ къ Орлу; 396; недоувѣряетъ русскому войску, 396—7; его встрѣчаютъ бояре подь Серпуховымъ, 397; вступаетъ въ Москву, 398; дожидается прѣзда матери (инокини Маремъ), 398—9; вѣнчается на царство, 399; посылается къ Сигизмунду посольство и грамоты

(1605 г.), 40—50 сердится на поляков за раздражение народа, 400; отвѣчает польскимъ посламъ (1606 г.), 412—419; не слушаетъ предостереженій, 420; выходитъ изъ своихъ комнатъ въ чамаркѣ, когда услышалъ набатъ, и спрашиваетъ Дмитрія Шуйскаго, зачѣмъ звонятъ, 421; высказываетъ изъ окна и ушибается, 424; на вопросъ, кто онъ, ссылается на мать, 424; убить, 424—5; вытащенъ на площадь, 426; похороненъ за стрѣлцимъ посадомъ, 426; вырытъ и сожженъ, 426; упоминается, 5, 6, 7, 15, 16, 17, 35, 38, 42, 51, 55, 56, 83, 86, 87, 88, 90, 98, 100, 101, 102, 106, 107, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 124, 137, 139, 147, 168, 317, 368, 395, 403, 408, 410, 411, 676, 768.

Дмитрій, Тушинскій самозванецъ, Калужскій царь; объявляетъ себя Андреемъ Нагимъ, 123; признаетъ показаніе Руклина, что онъ царевичъ Дмитрій, 124; идетъ изъ Стародуба къ Почепу, затѣмъ къ Брянску и къ Карачеву (1607 г.), 125; прибылъ въ Козельскъ, двинулся къ Бѣлеву, пошелъ назадъ къ Карачеву, отправился зимовать въ Путивль, 127; двинулся къ Брянску, 128; отправился въ Орель и затѣмъ въ Болховъ (1608 г.), 130; битва у Болхова, 131; вступаетъ въ Болховъ, подступаетъ къ Москвѣ, 134; располагается въ Тушинѣ, 135; равнодушно смотритъ на въѣздъ въ станъ польскихъ комиссаровъ (1610 г.), 503; выѣзжаетъ изъ лагеря, 503; ѡбжалъ изъ Тушина въ Калугу, 163, 516; пишетъ письмо изъ Калуги къ Маринѣ и къ другимъ, 526; выказываетъ желаніе вступить съ Сигизмундомъ въ переговоры, 575; отправляетъ пословъ къ Сигизмунду, 590; убить Урусовымъ, 709—711; упоминается, 126, 143, 433, 475, 479, 482, 494, 498, 500, 502, 504, 505, 508, 511, 514, 515, 521, 522, 539, 568, 577, 590, 642.

Дмитрій, самозванецъ, объявившійся въ Псковѣ, 286; взять подъ стражу и потомъ повѣшенъ послѣ избранія на царство Михаила Феодоровича 287—8.

Добевъ, гонецъ короля Сигизмунда; извѣщаетъ, что хорошо принять Дорогобужскимъ воеводой (самозванца) Вербицкимъ и препровожденъ въ Вязму (1609 г.), 478; извѣщаетъ, что хорошо принять въ Вязмѣ Велегловскимъ, который однако не согласился выпустить посланнаго съ письмами, пока не прочтаетъ ихъ, 482; возвращался къ ко-

ролю, по взять назадъ королевскими комиссарами, которымъ вручилъ опасныя грамоты отъ Тушинскаго самозванца и отъ польскаго рыцарства, 492; привозитъ королю извѣстія отъ этихъ комиссаровъ (1610 г.), 518; упоминается, 489.

Домарацкій Матвѣй, Львовскій подстолій; прислуживаетъ Маринѣ въ танцахъ на балѣ послѣ обрученія ея съ самозванцемъ (1605 г.), 61; идетъ въ числѣ другихъ на переговоры къ Новгороду-Сѣверскому, 371; былъ (1609 г.) въ числѣ королевскихъ комиссаровъ къ тушинскому войску, 467; посылаетъ въ Москву шпионовъ (1610 г.), 512; возвращается отъ тушинскаго войска, 521; посылается въ Бѣлую съ порученіемъ наказывать мятежныхъ казаковъ, 573; возвращается назадъ, 581; въ Москвѣ говоритъ рѣчь во время переговоровъ объ избраніи Владислава, 652; обвиняетъ въ Москвѣ Василя Голицына, 653; сообщаетъ извѣстіе изъ Москвы, 673; упоминается, 651.

Дорогостайскій Монвидъ, великій литовскій маршалъ; подаетъ мнѣніе на сеймѣ (1605 г.), 6; показываетъ королю въ Красномъ (1609 г.) свой отрядъ, 439; бросаетъ бомбы въ башню Смоленска, 450; устрояетъ панцы, 455; дѣлаетъ панцы ближе къ стѣнамъ крѣпости, 457; показываетъ королю свою гусарскую роту (1610 г.), 547; убѣждаетъ взбунтовавшіяся роты идти на приступъ, 654.

Е.

Елецкій, князь; высланъ съ Валуевымъ противъ Жолкевскаго къ Цареву-Займицу (1610 г.), 609.

Ж.

Живорно; по доносу священника Харитона или Иларіона, писалъ письмо въ Калугу къ Тушинскому самозванцу отъ князя Ивана Воротынскаго и отъ какого-то князя Александра, (1610 г.), 692.

Жолкевскій Станиславъ, гетманъ королевства; приходитъ изъ подъ Смоленска (1610 г.) къ Цареву-Займицу и даетъ помощь Зборовскому противъ войска Шуйскаго, 193; побѣждаетъ русскихъ подъ Клушинымъ, 617—628; принуждаетъ къ сдачѣ Валуева, сидѣвшаго въ городѣ подъ Царевымъ-Займицемъ, 197; подходитъ къ Москвѣ, 648, 653, 658, 660, 662, 663; ведетъ переговоры съ тушинскимъ войскомъ, 668—671;

сообщаетъ извѣстія о готовности бояръ выдать Шуйскихъ, о скоромъ отправленіи пословъ къ королю и о возрастающемъ расположеніи русскихъ къ королю и къ польскому народу, 673—675; извѣщаетъ о своихъ переговорахъ съ тушинскимъ войскомъ, далѣе о томъ, что бояре выдали ему Шуйскихъ, что патриархъ дѣлаетъ замѣшательство, что наконецъ онъ ввелъ войско въ Москву, что разсланы бояре по городамъ приводить къ присягѣ на имя королевича и сообщаетъ свѣдѣнія объ иноземцахъ, 677—686; въѣзжаетъ въ лагерь подъ Смоленскомъ, 689; ведетъ переговоры съ осажденными Смольянами, 696—7.

Жолкевскій Адамъ, племянникъ гетмана Жолкевскаго; заключаетъ подъ Клушинымъ договоръ съ иноземцами, перешедшими на сторону поляковъ (1610 г.), 625; ведетъ переговоры съ Валуевымъ о сдачѣ, 628.

Жулицкій Адамъ; избранъ подъ Глшнянами полковникомъ въ войскѣ перваго самозванца, 365.

3.

Залѣвскій; принимаетъ (1610 г.) Стародубъ отъ казаковъ: подноситъ королю знамена, взятая въ Почеповѣ, 677.

Замойскій Янъ, канцлеръ и гетманъ королевства; говоритъ рѣчь на сеймѣ (1605 г.), 8—34; приводится его мнѣніе, высказанное на Бельскомъ сеймицѣ, 34—35; назначается въ числѣ другихъ вести переговоры съ русскимъ гонцомъ, 37.

Запорожскій, ротмистръ войска перваго самозванца; посылаетъ черезъ крестьянина письмо къ Кромьянамъ, 394; разбиваетъ отрядъ татаръ, 395; посылается (1610 г.), къ запорожскимъ казакамъ, 544; сожигаетъ крѣпость Почеповъ, 567—8; упоминается, 402, 566.

Заремба Янъ; былъ (1611 г.), въ числѣ пословъ къ королю отъ полка Яна Сапѣги, 255.

Заруцкій, Иванъ Мартыновичъ; вмѣстѣ съ Болотниковымъ стоитъ во главѣ возстанія противъ Шуйскаго, 121; участвуетъ въ битвѣ Рожинскаго съ войскомъ Шуйскаго подъ Москвой (1608 г.), 135—6; вступаетъ въ Тушинѣ (1610 г.) въ сношенія съ польскими комиссарами, 524; безуспѣшно старается удержать въ Тушинѣ взбунтовавшихся донцовъ, желавшихъ уйти въ Калугу,

542—3; переходитъ на сторону короля и прѣзжаетъ подъ Смоленскъ, 586, 587; избранъ (1611 г.) первымъ ополченіемъ однимъ изъ главныхъ вождей, 228; стоитъ лагеремъ у Язуы, 253; насильно приводится къ крестному цѣлованію на имя самозванца, объявившагося въ Псковѣ, 287; упоминается 228, 242, 251, 326 (?).

Засѣвинъ (князь Θεодоръ?), одинъ изъ вождей донскихъ казаковъ, ухидившихъ (1610 г.) изъ Тушина въ Калугу и побитыхъ Рожинскимъ и Млоцимъ, 546—7.

Захулинскій, ротмистръ войска Тушинскаго самозванца изъ отряда Будилы, 715.

Збаражскій князь, Брацлавскій воевода; назначенъ (1605 г.) въ числѣ другихъ, вести переговоры съ русскимъ гонцомъ, 37.

Збаражскій, князь Христофоръ, Кременецкій староста; представляетъ королю въ Красномъ свой отрядъ (1609 г.), 440; посылается (1609 г.), въ числѣ другихъ, комиссаромъ къ тушинскому войску, 163, 467, 187 (?); возвращается назадъ (1610 г.), 521; принимаетъ русскихъ пословъ, прѣзжавшихъ подъ Смоленскъ изъ Москвы, 686; упоминается, 430.

Збаражскіе князья; упоминаются, 444, 445, 454, 456, 610.

Зборовскій Александръ, полковникъ Тушинскаго самозванца; приходитъ (1608 г.) на службу къ Тушинскому самозванцу, 136; перехватываетъ у г. Бѣлой Марину на пути изъ Москвы въ Польшу и приводитъ въ Тушино, 140; сжигаетъ (1609 г.) Торжскъ и разбиваетъ отрядъ Скопина-Шуйскаго, 155; разбиваетъ Скопина-Шуйскаго у Твери, 157; выѣзжаетъ изъ Тушина на встрѣчу королевскимъ комиссарамъ (1610 г.), 500; прѣзжаетъ (1610 г.) подъ Смоленскъ съ посольствомъ отъ тушинскаго войска, 562—3; справляетъ посольство и получаетъ отвѣтъ, 563; готовъ соединиться съ тушинскимъ войскомъ, если оно перейдетъ на сторону короля, и вмѣстѣ съ нимъ напасть на Можайскъ, 579; извѣщаетъ о приближеніи войска Шуйскаго, 589; получаетъ приказаніе соединиться къ Казановскимъ подъ Царевымъ-Займищемъ, 590; стоитъ съ полкомъ у Царева-Займища и разбитъ русскими (1610 г.), 191, получаетъ помощь отъ Жолкевскаго, 193, 609; участвуетъ въ Клушинской битвѣ, 196, 620; вступаетъ вмѣстѣ

съ другими въ Москву, 211, 683; отправляется (1612 г.) убѣждать гетмана Ходкевича принять условія польскаго войска, сидѣвшаго въ Москвѣ; 290—1; равенъ, 295; уѣзжаетъ изъ Москвы, 303; приходитъ съ гетманомъ Ходкевичемъ и участвуетъ въ битвѣ съ русскими подь Москвой, 323; упоминается, 185, 189, 227, 231, 235, 272, 276, 294, 302, 328, 344, 583, 713.

Збосскій, родомъ изъ Люблина; показываетъ при осадѣ Бѣлой (1634 г.) необыкновенную храбрость, чтобы заслужилъ шляхетство, 765; задавленъ землей отъ взрыва мины, 767.

Зезулинскій, ротмистръ; разбитъ (1611 г.) русскими въ Ростовѣ и посаженъ въ тюрьму, 281.

Зубцовскій воевода см. Черкасскій.

И.

Иваницкій; ротмистръ войска перваго самозванца; упоминается. 402.

Ивановъ Андрей, дьякъ; встрѣчаетъ съ Волконскимъ польскихъ пословъ (1606 г.), 411.

Иванъ (IV) Васильевичъ, царь; упоминается 4, 13, 15, 16, 43, 49, 81, 82, 83, 88, 100, 107, 246, 425.

Иванъ, князь воевода Черниговскій см. Татевъ.

Ивашко (?) 326.

Иларіонъ священникъ; обвиняется въ сношеніяхъ съ Тушинскимъ самозванцемъ отъ имени бояръ и подтверждаетъ это обвиненіе на пыткѣ, 691—2.

Искорка, старшій въ отрядѣ запорожскихъ казаковъ; упоминается 557, 559.

И.

Иельскій, товарищъ польскаго отряда, сидѣвшаго въ осадѣ въ Москвѣ; посылается (1612 г.) къ гетману Ходкевичу съ просьбой подать помощь, 347.

К.

Казановскій, ротмистръ войска короля Сигизмунда; показываетъ (1609 г.) королю подь Смоленскомъ свой отрядъ, 453; прѣзжаетъ вмѣстѣ съ другими королевскими комиссарами въ Тушино (1609 г.), 163; идетъ (1610 г.) изъ Вязмы къ Можайску на помощь Бобовскому, 550—1; сообщаетъ изъ Царева-Займища слухъ о смерти царя Шуйскаго и о намѣреніи Зборовскаго двинуться

къ Можайску съ тушинцами, 579; сожигаетъ Царево-Займище и соединяется съ Зборовскимъ, 192, 590; присылаетъ подь Смоленскъ одного знатнаго боярина съ вѣстями изъ Москвы, 597—8; сообщаетъ извѣстіе о движеніи Дмитрія Шуйскаго къ Можайску, 607; вступаетъ въ Москву, 211, 683.

Казановская, прислужница Маринны, 548.

Казигирей, Крымскій ханъ; упоминается, 576.

Казимерскій, Казимірскій, ротмистръ Тушинскаго самозванца полка Рожинскаго; приходитъ (1607 г.) на службу къ самозванцу, 129; прѣзжаетъ (1610 г.) отъ короля, къ которому ѣздилъ съ условіями отъ тушинскаго войска, считаетъ это войско и уѣзжаетъ опять къ королю, 212—213; разноситъ по тушинскому лагерю письма отъ самозванца изъ Калуги, 526; ѣдетъ къ королю въ посольствѣ отъ тушинскаго войска, 653; справляетъ посольство, 689; упоминается, 714.

Казиміръ Сигизмундовичъ, королевичъ; упоминается, 727, 756.

Каленикъ, гетманъ запорожскихъ казаковъ; участвуетъ въ приступѣ къ Смоленску 21 августа 1610 г., 657.

Калина, ротмистръ Тушинскаго самозванца, отряда Зборовскаго, 714.

Калиновскій, ротмистръ Тушинскаго самозванца, отряда Зборовскаго; идетъ (1609 г.) изъ Тушина къ Твери на помощь Зборовскому противъ Скопина-Шуйскаго, 156; участвуетъ въ битвѣ съ отрядомъ Шуйскаго у Колязина, 188—9; раненъ, взятъ (1612 г.) въ плѣнъ русскими въ Москвѣ и обмѣненъ, тогдаже, 289; сосланъ (1613 г.) въ Ярославль, 355; упоминается, 714.

Калиновскій, Брацлавскій староста, ротмистръ короля Сигизмунда; въ походѣ подь Смоленскъ (1609 г.) рота его идетъ позади короля, 429—430; рота его является на королевскій смотръ, 457.

Каменецкій подсудокъ см. Горскій.

Каменскій, Каминскій ротмистръ Тушинскаго самозванца, отряда гетмана Рожинскаго; избранъ (1610 г.) на начальникомъ отряда, отдѣлившагося отъ полка Зборовскаго, 189; идетъ (1611 г.) къ Суздалью, чтобы взять его, но терпитъ неудачу, 281; посылаетъ Зезулинскаго захватить Ростовъ, 181—2; упоминается, 184.

Каменскій, полякъ, бывший въ плѣну у русскихъ полтора года; уходитъ къ полякамъ изъ Смоленска съ однимъ бояриномъ (1610 г.), 635.

Капинъ Михаилъ, начальникъ отряда царя Шуйскаго; сжигаетъ (1607 г.) Брянскъ и уходитъ, 125.

Карль IX, Шведскій король; получаетъ отъ царя Шуйскаго Ивангородъ и другія крѣпости и послѣ того посылаетъ ему вспомогательное войско, 448—9; разбитъ параличемъ (1610 г.), 520; упоминается, 405, 449.

Карль, сынъ Карла IX; упоминается, 686.

Касимовскій царь; желаетъ присутствовать (1610 г.) при переговорахъ польскихъ комиссаровъ съ русскими къ Тушинѣ, 524; пріѣзжаетъ къ королю подъ Смоленскъ, 563; привѣтствуетъ короля, 564; посылаетъ въ Смоленскъ убѣждать осажденныхъ, чтобы сдались королю, 567; вмѣстѣ съ другими посылаетъ вторично убѣждать ихъ сдаться королю, 572; убить (1610 г.) Тушинскимъ самозванцемъ, 712.

Кендерскій Адамъ; пріѣзжаетъ (1612 г.) въ Ростовъ отъ гетмана Ходкевича съ просьбой поскорѣ доставить въ Москву продовольствіе осажденнымъ полякамъ, 285.

Керновицкій; упоминается, какъ одинъ изъ начальниковъ отряда русскихъ, державшихся Тушинскаго самозванца (1610 г.), 517.

Кетлицскій; посылается 1612 г. изъ Москвы депутатомъ къ королю Сигизмунду, 308; упоминается, 346—7.

Киселевъ; избитъ при убійствѣ Тушинскаго самозванца въ Калугѣ (1610 г.), 711.

Китъ; упоминается въ числѣ начальниковъ иноземнаго отряда войска Шеина, сдававшихся подъ Смоленскомъ королю Владиславу (1634 г.), 754.

Кишка; депутатъ къ королю Сигизмунду отъ польскаго войска въ Инфлянтахъ (1610 года), 552.

Кіевскій подкомарій, см. Горностаѣй.

Кнуть; пріѣзжаетъ (1609 г.) подъ Смоленскъ къ королю Сигизмунду депутатомъ отъ тушинскаго войска и объявляетъ о готовности этого войска служить королю, 467.

Козеловскій; изрубленъ (1610 г.) въ Калугѣ во время бунта противъ Тушинскаго самозванца, 568.

Кодовскій, ротмистръ Тушинскаго самозванца, отряда Рудкаго, 714.

Колычевъ Оеодоръ; участвуетъ въ переговорахъ между русскими и поляками подъ Москвой (1610 г.), 652.

Комаровскій; обвиняется бѣжавшимъ въ Калугу самозванцемъ, какъ одинъ изъ злоумышлявшихъ на его жизнь, 179; самозванецъ требуетъ, чтобы тушинское войско подвергло ответственности Комаровскаго вмѣстѣ съ другими злоумышленниками, 182.

Констанція, жена короля Сигизмунда III; упоминается, 406.

Колець, Парчевскій староста; отправляется (1610 г.) въ числѣ другихъ королевскихъ комиссаровъ считать отрядъ Яна Сапѣги, переходившій на службу къ королю, 702; пріѣзжаетъ считать этого отрядъ, 221.

Копыцинскій, ротмистръ Тушинскаго самозванца, отряда Вильковскаго; участвуетъ въ Клушинской битвѣ (1610 г.), 622.

Корецкій князь; показываетъ королю свой отрядъ подъ Смоленскомъ, 450; упоминается, 655.

Корытко; идетъ (1609 г.) изъ Тушина къ Твери на помощь Зборовскому противъ Скопина-Шуйскаго, 156.

Коссовскій, ротмистръ короля Сигизмунда; рота ея отказывается идти на приступъ къ Смоленску (1610 г.), 655.

Коссовскій, товарищъ; убить подъ Смоленскомъ ядромъ изъ крѣпости (1609 г.), 488.

Кость, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Зборовскаго, 714.

Коханскій, ловчій королевства; вручаетъ королю (1609 г.) письмо отъ турецкаго султана и сообщаетъ предостереженіе султана касательно непокойныхъ людей въ Польшѣ, 481—2; былъ приставомъ при въѣздѣ въ лагерь подъ Смоленскомъ русскихъ пословъ изъ Москвы (1610 г.), 687.

Краковскій епископъ, см. Маѣвскій.

Краковскій кастелянъ, см. Острожскій Янушъ.

Красновскій Войтѣхъ; посылается (1612 года) изъ Москвы къ королю депутатомъ отъ осажденныхъ поляковъ, 297.

Красовскій; упоминается въ числѣ тушинцевъ, ушедшихъ (1610 г.) изъ подъ Москвы, 185.

Кременецкій староста, см. Збаражскій Христофоръ.

Крисскій-Щенскій, подбандьеръ королевства; у рѣки Ивалы поздравляетъ короля

(1609 г.) съ переходомъ черезъ русскую границу, 438; у него подъ Смоленскомъ происходитъ совѣщаніе сенаторовъ (1610 г. 1 апрѣля), 535; у него собрались (1610 г. 16 апрѣля) русскіе послы и польскіе сенаторы, 540; убѣждаетъ рыцарство (подъ Смоленскомъ) пребывать твердо на службѣ короля, 616.

Кросневскій, Кросненскій; ѣздилъ депутатомъ къ королю отъ поляковъ, осажденныхъ въ Москвѣ, (1612 г.), 311, 339.

Крушина, ротмистръ войска перваго самозванца; участвуетъ въ битвѣ подъ Новгородомъ-Сѣверскимъ, 379; участвуетъ въ битвѣ подъ Добрыничами, 387.

Крыловскій; упоминается въ числѣ Тушинцевъ, ушедшихъ 1610 г. изъ подъ Москвы къ Волоку, 184.

Кульбака, начальникъ казацкаго отряда; приходитъ (1610 г. 21 іюля) подъ Смоленскъ съ 2,500 казаковъ, 635; часть его отряда идетъ на приступъ 29 іюля 1610 г., 638.

Куракинъ князь Иванъ; упоминается въ числѣ цѣлованшихъ крестъ на имя королевича Владислава (1610 г.), 661.

Кущю; отправленъ первымъ самозванцемъ въ числѣ другихъ подъ Маравскъ, 367.

Д.

Данцворонскій, ротмистръ тушинскаго войска, отряда гетмана Рожинскаго; разбиваетъ у Ржева (1610 г.) нѣмцевъ, пожелавшихъ перейти на сторону короля, 605; упоминается, 713.

Дасквина Юрій, капитанъ; сдать русскимъ (1632 г.) крѣпость Дорогобужъ, 721.

Десли шведъ, оберъ-офицеръ иноземнаго войска при Михаилѣ Ѳеодоровичѣ, 722; остается въ лагерѣ подъ Смоленскомъ съ Шейнымъ, когда другіе бѣжали, 737; ведетъ переговоры съ поляками, 749; сдается полякамъ, 754.

Деницкій, начальникъ взвода польскаго отряда, осажденнаго въ Москвѣ; въ его отрядѣ гайдуки съѣли мертваго собрата и по этому поводу было судное разбирательство, на которомъ родственникъ умершаго доказывалъ, что онъ имѣлъ преимущественное право съѣсть покойнаго (1612 г.), 349.

Денчицкій воевода, см. Липскій.

Дещинскій Андрей Брестско-Кувявскій воевода; подаетъ мнѣніе на сеймѣ (1605 года), 38.

Липскій Ленчицкій воевода; подводитъ къ вѣнцу Марину во время вѣнчанія ея въ Краковѣ (1605 г.), 52; отвѣчаетъ тогдаже на рѣчь Льва Сапѣги, 53; сидитъ за столомъ на свадьбѣ Марини, 63; прислуживаетъ въ танцахъ королевичу и Маринѣ, 65.

Липскій, шляхтичъ; русскіе въ Москвѣ приказали палачу бить его (вскорѣ послѣ вѣнчанія на царство перваго самозванца), 400.

Лисовскій, полковникъ тушинскаго войска; приходитъ на службу къ Тушинскому самозванцу (1608 г.), 137; посылается съ Сапѣгой осаждать Троицко-Сергіевскій монастырь, 141; поразилъ (будто бы) часть отряда Скопина-Шуйскаго (1610 г.), 553; упоминается, 539, 716.

Литовскій писарь, см. Скуминъ, также Соколовскій.

Ловчій коронный, см. Кожанскій.

Лопухинъ; присылается Ляпуновымъ къ тушинскому войску съ предложениемъ уплатить ему все жалованіе, если оно согласится дѣйствовать съ нимъ за одно и избрать другаго царя вмѣсто королевича, (1611 ф.), 245.

Луговскоя, дьякъ; упоминается въ числѣ лицъ, ведшихъ переговоры съ Жолкевскимъ подъ Москвой (1610 г.), 658.

Любловскій, ротмистръ польскаго войска подъ Смоленскомъ; раненъ ядромъ въ ноги и умеръ (1610 г.), 606.

Львовскій подстолий, см. Доморацкій.

Лыновъ князь; назначенъ сторожить низведеннаго съ престола Василія Шуйскаго (1610 г.), 642.

Любомірскій Николай; упоминается, какъ осужденный за убійство Якова Сарнацкаго, 278.

Любомірскій Станиславъ, староста Сендомірскій; идетъ въ походъ подъ Смоленскъ при королѣ (1609 г.), 429.

Ляпуновъ Прокопій; имѣетъ стычки съ поляками-тушинцами подъ Коломною (1609 года), 151; избранъ 1611 г. въ числѣ главныхъ русскихъ вождей первымъ ополченіемъ, 228; посылаетъ Просовѣцкаго въ Москвѣ на помощь Москвичамъ противъ поляковъ, 230—1; приходитъ къ Москвѣ и располагается у Симонова монастыря, 232; подходить ночью къ Вѣлому-городу и располагается подъ его стѣнами, 238; предлагаетъ

тушинцамъ войти съ нимъ въ соглашеніе и избрать другаго царя вмѣсто Владислава, 242, 245; занимаетъ Бѣлый-городъ, 250; убитъ казаками Заруцкаго, 251; упоминается, 227, 241.

М.

Мадаленскій, начальникъ польскаго отряда временъ Владислава IV; вводитъ (1633 года) вспомогательное войско въ Смоленскъ, осажденный Шеннымъ, 724.

Мазелевскій Григорій; взятъ въ плѣнъ въ Стародубѣ казацкимъ отрядомъ Искорки (1610 г.), 560.

Майструвъ (Димитрій Мамстрюковичъ?); собираетъ въ Можайскѣ 30,000 войска (1634 года), 761.

Македонскій, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Адама Рожинскаго, 714.

Максимиліанъ, австрійскій императоръ; упоминается, 25.

Малечеда Мартинъ, кардиналъ; упоминается, 97.

Малыскій, ротмистръ Сигизмундова войска, осаждавшаго Смоленскъ, 485.

Малогосскій кастелянъ, см. Олесницкій.

Мансфельдъ, шведскій военачальникъ; замышляетъ напасть на Пернаву, 495; Шведскій король Карлъ объявляетъ его безчестнымъ и посылаетъ схватить его 520—1.

Марина, см. Мнишекъ Марина.

Марія Феодоровна Нагая, см. Марѳа инокиня.

Мархоцкій, ротмистръ тушинскаго войска; упоминается въ числѣ депутатовъ отъ этого войска, отправившихся къ королю подъ Смоленскъ (1609 г.), 479.

Марцій Александръ, Молдавскій воевода; упоминается, 676.

Марѳа инокиня, въ мѣртъ Марія Феодоровна Нагая, мать царевича Димитрія; отъ ея имени Власевъ передаетъ Маринѣ икону, 72; даетъ отвѣтъ на вопросъ: сынъ ли ея царь Димитрій, 425—6; упоминается, 44, 49, 399.

Матисонъ; упоминается въ числѣ начальниковъ иноземнаго отряда войска Шенна, сдававшихся подъ Смоленскомъ королю Владиславу (1634 г.), 753.

Мацѣевскій Бернадъ кардиналъ, Краковскій епископъ, совершаетъ вѣнчаніе Марини и посла Димитріева Власьева въ Краковѣ (1605 г.), 56; упоминается, 77.

Медонъ инфляндець; показываетъ королю Сигизмунду подъ Смоленскомъ (1609 г.) свой отрядъ, 464.

Мезецкій, князь Данило; упоминается въ числѣ воеводъ войска царя Шуйскаго, предшхихъ подъ Клушинъ (1610 г.), 618; упоминается въ числѣ русскихъ, ведшихъ переговоры съ Жолкевскимъ подъ Москвой, 658; упоминается въ числѣ цѣловавшихъ крестъ королевичу Владиславу, 660; упоминается въ числѣ пословъ къ Сигизмунду, назначенныхъ въ Москвѣ, 663.

Мечникъ королевства см. Враницкій.

Мещерскій, князь Феодоръ; отправленъ (1610 г.) противъ Понтуса къ Новгороду и разбить имъ, 695.

Мишулинскій, ротмистръ Тушинскаго самозванца, отряда Яна Сапѣги; приходитъ къ нему на службу 1608 г., 129; участвуетъ въ битвѣ подъ Добрыничами, 387; идетъ съ другими помогать Яну Сапѣгѣ осаждать Троицко-Сергіевскій монастырь (1608 г.), 141; участвуетъ въ битвѣ съ русскими подъ Ярославлемъ, 151—2; упоминается, 716.

Мининъ, Кузьма Юрьевичъ; поднимаетъ народное ополченіе, 315—6; принимаетъ имущество поляковъ, сдавшихся въ Москвѣ 1612 г., 353; упоминается, 337.

Мировъ, воевода перваго ополченія, стоявшаго у Тверскихъ воротъ; не желаетъ присягать Псковскому самозванцу и уходитъ изъ подъ Москвы, 287.

Мироницкій, товарищъ; отправленъ тушинскимъ войскомъ депутатомъ къ королю (1611 г.), 264.

Михаилъ (?), ротмистръ тушинскаго войска, отряда Зборовскаго, 714.

Михаилъ Борисовичъ, русскій, передававшій изъ Смоленска извѣстія Льву Сапѣгѣ и за это повѣщенный (1609 г.), 441.

Михаилъ Феодоровичъ — царь; приказываетъ повѣститъ сидѣвшаго въ цѣпяхъ Псковскаго самозванца, 283; упоминается 721.

Млоцкій Андрей; приходитъ на службу къ Тушинскому самозванцу 1608 г., 136; посылается Рожинскимъ въ числѣ другихъ осаждать Коломну (1609 г.), 151; уходитъ изъ подъ Коломны къ Серпухову и теритъ поражение отъ донскихъ казаковъ (1610 г.), 163—4, 530; овладѣваетъ Серпуховымъ и сжигаетъ его, 537; помогаетъ другимъ утишить волненіе въ Тушинѣ, подявшаея по

случаю прїѣзда королевскихъ комиссаровъ (1610 г.), 523; прїѣзжалъ къ королю подь Смоленскъ, 545; побить въ Боровскѣ, 165; побиваетъ отрядъ Шуйскаго въ Боровскѣ, 538; побиваетъ донцевъ, уходившихъ въ Калугу изъ Тушина (1610 г.), 543, 547; побиваетъ русскихъ у Можайска, 549; остается подь Москвой 1610 г. на сторонѣ короля, 583; упоминается, 551, 552, 557.

Мнишежь Марина, царица, жена перваго и потомъ втораго самозванца, дочь Юрія Мнишка, Сендомірскаго воевода; обручается самозванцу въ Краковѣ (1605 г.), 51; благодарить короля за благодѣянія, 66; прїѣзжаетъ въ Москву (1806 г.), 86; перехватывается Зборовскимъ и привозится въ Тушино (1608), 140; равнодушно смотритъ на вѣздъ королевскихъ комиссаровъ въ Тушино, 503; вѣряетъ себя королю (1610), 527; уходитъ изъ Тушина и прїѣзжаетъ въ Дмитровъ къ Сапѣгѣ, говоритъ рѣчь рыцарству, которое сочувствуетъ ея положенію и сопровождаетъ въ Осиповъ (547 — 8, 552), откуда она съ Казановской уѣзжаетъ въ Калугу, 549, 552; вѣнчается открыто съ Тушинскимъ самозванцемъ въ Калугѣ, 524, 553; выражаетъ отчаяніе по поводу убійства Тушинскаго самозванца, 711; упоминается 58, 77 — 8, 92, 94, 95, 96, 115, 116, 169.

Мнишежь Станиславъ, Саноцкій староста; получаетъ 1605 г. отъ перваго самозванца сто тысячъ злот., 80; встрѣчаетъ королевскихъ комиссаровъ (1610 г.), 500; выѣзжаетъ въ Осиповъ и затѣмъ отправляется къ королю подь Смоленскъ, 548; прїѣзжаетъ подь Смоленскъ, 553; получаетъ извѣстіе изъ Калуги, что Тушинскій самозванецъ готовъ отдаться подь покровительство короля, 574; уѣзжаетъ въ Калугу, 577; упом. 77, 365, 379.

Мнишежь Юрій, отецъ, Сендомірскій воевода; избранъ гетманомъ войска перваго самозванца подь Глинянами (1604 г.), 365; распоряжается военными дѣлами подь Новгородомъ-Сѣверскимъ, 377; послѣ сраженія подь Сѣвскимъ (1604 г.) оставляетъ самозванца и уходитъ въ Польшу, 85, 382; привозитъ Марину въ Москву (1606 г.) 87—8; заключенъ въ Москвѣ въ тюрьму, 90; подтверждаетъ дѣйствительность записи, данной ему первымъ самозванцемъ, 96; даетъ

Московскимъ боярамъ показаніе о самозванцѣ, 98—106; упоминается 2, 36, 50, 51, 53, 54, 59, 61, 72, 91, 106, 112, 114, 115, 119, 138, 419.

Моджевскій; отправляется подь Смоленскъ къ королю Сигизмунду депутатомъ отъ тушинскаго войска, 1609 г. 479.

Модзелевскій, ротмистръ польскаго войска подь Смоленскомъ; обвиненъ въ грабежѣ королевскихъ татаръ и даетъ показаніе, 483; осуждается на смерть, 490; ему отсѣкаютъ голову, 490.

Можайскій воевода, см. Вильчевъ.

Молчановъ Михаилъ; прїѣзжаетъ къ королю Сигизмунду подь Смоленскъ отъ гетмана Жолкевскаго (1610 г.), 662.

Монтелюкъ, Монтелюпъ; упоминается, какъ домовладѣлецъ Кракова, 51.

Мосальскій князь Василій; встрѣчаетъ Марину на границѣ Россіи, 115; осаждаютъ (1607 г.) Козельскъ, 126; приходитъ освобождать Брянскъ отъ войска самозванца (1608 г.), 129; стоитъ въ Карачевѣ, 130; сражается съ Боровскимъ подь Звенигородомъ, 136.

Мочарскій; конвоировалъ русскихъ, сдавшихся подь Смоленскомъ королю Владиславу (1634 г.) 755.

Мстиславскій, князь Федоръ Ивановичъ; встрѣчаетъ перваго самозванца въ Серпуховѣ, 87, 112; встрѣчаетъ Марину подь Москвой, 411—412; ему вмѣстѣ съ Голицынмъ поручается управление русскимъ государствомъ (1610 г.), 201 — 2, 642; присылаетъ гетману Жолкевскому письмо, 650; извѣщаетъ его о готовности бояръ вступить съ нимъ въ переговоры, 651; выѣзжаетъ на переговоры съ Жолкевскимъ, 658; дѣлуетъ крестъ королевичу Владиславу, 660; возстаетъ на недовольныхъ избраніемъ Владислава и защищаетъ Жолкевскаго, 680; упоминается 326, 649, 681 692.

Мстиславскій (?); найденъ изрубленнымъ между трупами послѣ сраженія подь Новгородомъ-Сѣверскимъ, 381.

Мстиславскій подкоморій (?) упом. 574.

Муциръ-Делянива, капитанъ нѣмецкаго отряда у Шуйскаго; взялъ Осиповъ (1610 г.), 190.

Мѣстинъ Матіашъ; вмѣстѣ съ княземъ Мосальскимъ приходитъ (1607 г.) освобож-

дать Козельскъ отъ самозванца, разбить и взять въ плѣнъ, 126—7.

Мѣховецкій; вмѣстѣ съ Будилой разбиваетъ у Козельска Мосальскаго и Мѣстина (1607 г.), 126.

Мясковскій, коморникъ королевства; былъ приставомъ при вѣздѣ въ лагерь подъ Смоленскомъ Московскихъ пословъ (1610 г.), 687.

Н.

Нагой Андрей Андреевичъ; имъ названъ сперва второй самозванецъ, 123—124.

Нагой Михаилъ; встрѣчаетъ Марину на границѣ Россіи, 115.

Нагой (Александръ ?); назначенъ сторожить низвергнутаго съ престола Шуйскаго, 642.

Неборскій, ротмистръ перваго самозванца; упоминается, 378.

Невядомскій, казацкій ротмистръ въ польскомъ войскѣ подъ Смоленскомъ; его рота имѣетъ стычку съ русскими подъ стѣнами Смоленска (1609 г.), 440; онъ сопровождаетъ въ Бѣлую Дмитрія и Ивана Шуйскихъ (1610 г.), 679.

Недвядко, самозванецъ Петръ Феодоровичъ; называетъ себя сыномъ царя Феодора, Петромъ, 122; повѣшенъ Шуйскимъ (1607 г.), 123.

Нелюбовичъ, казацкій ротмистръ польскаго войска подъ Смоленскомъ; занимаетъ Дорогобужъ (1610 г.), 504.

Ненкирхъ; начальникъ нѣмцевъ въ войскѣ короля Сигизмунда подъ Смоленскомъ послѣ отъѣзда Вайера (1610 г.), 708.

Нерамовы; избиты при убійствѣ Тушинскаго самозванца въ Калугѣ (1610 г.), 711.

Нехорошевъ; присланъ въ числѣ другихъ къ тушинскому войску подъ Москвою Ляпуновымъ для переговоровъ, 245.

Нижневскій; возвращается подъ Смоленскъ (1610) изъ поѣздки съ письмами отъ короля Сигизмунда къ рыцарству, находившемуся подъ Москвою, 546.

Нинишевскій, изъ Полоцкой земли; перешелъ на службу къ королю Владиславу при сдачѣ Шеина подъ Смоленскомъ (1634 г.), 752.

Новодворскій, кавалеръ, начальникъ коннаго рейтарскаго отряда въ войскѣ короля Сигизмунда; идетъ съ петардами къ воротамъ Смоленска (1609), 451; идетъ съ

петардами вторично (1610 г.), 638; подъ его надзоромъ вель мину одинъ русскій, передавшійся изъ Смоленска, 698; идетъ къ крѣпости, чтобы осмотрѣть проломъ въ стѣнѣ и сказать войску, можно ли перейти черезъ ровъ, 700.

О.

Обалжовскій; возвращается подъ Смоленскъ (1610 г.) изъ поѣздки съ письмами отъ короля Сигизмунда къ рыцарству, находившемуся подъ Москвою, 546.

Одесницкій Николай, Малогосскій кастелянъ; подводитъ къ вѣнцу Марину (1605 г.), 52; ведетъ Марину послѣ пиршества къ ея матери, 68; въ его присутствіи Марина получаетъ подарки отъ перваго самозванца въ Промникѣ (1606 г.), 77; былъ посломъ къ первому самозванцу (1606 г.), 410; получаетъ отъ него отвѣтъ, 413.

Одесницкій при Ягайлѣ еп. упом. 326.

Олизарій, воевода Липинскій; пріѣзжаетъ къ Будилѣ въ Перемышль съ извѣстіемъ о несогласіи между липинцами (1611 г.), 224. **Освятигиская**, дѣвица, единственная изъ дѣвицъ, танцовавшая на обрученіи Марины въ Краковѣ 1605 г., 66.

Осмольскій, казацкій поручикъ польскаго войска подъ Смоленскомъ; участвуетъ въ стычкѣ съ русскими подъ стѣнами крѣпости (1609 г.), 441.

Осанскій, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Рущаго, 714.

Островскій, Острожскій, князь (Конст. Конст.), Киевскій воевода; при его дворѣ пребываетъ первый самозванецъ, 81.

Островскій, Острожскій, князь Янушъ, Краковскій кастелянъ; назначенъ въ числѣ другихъ вести переговоры съ Московскимъ гонцомъ (1605 г.), 37; его отрядъ идетъ при королѣ Сигизмундѣ въ походъ подъ Смоленскъ (1609 г.), 429; рота его посылается къ Бѣлой (1610 г.), 602; рота его не хочетъ идти на приступъ къ Смоленску, 655; упоминается его отрядъ 366, 437, 444, 445, 471, 596.

Остророгъ Янъ, Познанскій кастелянъ; подаетъ мнѣніе на сеймѣ 1605 г., 5.

П.

Павала, ротмистръ тушинскаго войска; идетъ изъ подъ Осипова къ Твери, на помощь Зборовскому противъ Скопина-Шуйскаго (1609 г.), 156.

Павловскій, ротмистръ (?); прѣзжаетъ подъ Смоленскъ къ королю Сигизмунду въ числѣ депутатовъ отъ тушинскаго войска (1610 г.), 531.

Падрозынскій, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Будилы, 715.

Палицынъ Василій, думный дьякъ; упоминается въ числѣ присягавшихъ королевичу Владиславу, 661.

Пачановскій; привозитъ въ Москву осажденнымъ полякамъ отвѣтъ короля Сигизмунда (1611 г.), 255.

Пашвовъ дворянинъ; оставляетъ Болотникова и переходитъ на сторону Шуйскаго, 121.

Пепловскій, ротмистръ (?); прѣзжалъ подъ Смоленскъ къ королю Сигизмунду въ числѣ депутатовъ отъ тушинскаго войска (1610 г.), 531.

Перемышльскій кастелянъ см. Стадницкій.

Петровскій слуга Льва Сапѣги; удостоверяетъ, что первый самозванецъ дѣйствительно царевичъ Димитрій, 99.

Петръ Феодоровичъ самозванецъ см. Недвяджо.

Плѣшановъ см. Плещеевъ Феодоръ.

Плещеевъ Иванъ; избитъ при убійствѣ Тушинскаго самозванца (1610 г.), 711.

Плещеевъ, Феодоръ Савиновъ; нападаетъ на Можайскъ 1610 г. и терпитъ поражение отъ Млоцкаго, 549; держитъ Серпуховъ на имя самозванца, 690; вступаетъ въ заговоръ съ жителями Москвы во имя самозванца, 691; посылается (1611 г.) Ляпуновымъ къ тушинскому войску на переговоры, 245.

Плещеевъ (?); встрѣчаетъ королевскихъ комиссаровъ отъ имени самозванца при вѣздѣ ихъ въ тушинскій лагерь, 500.

Побѣдинскій, поручикъ польскаго войска, осажденнаго въ Москвѣ; посылается въ числѣ другихъ депутатовъ къ королю (1611 г.), 264.

Погожій Исаія (Исаакъ?), воевода перваго ополченія; уходитъ (1612 г.) изъ подъ Москвы, не желая присягать Псковскому самозванцу, 287.

Повельмъ, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Руцкаго, 714.

Подбильскій, ротмистръ польскаго от-

ряда, осажденнаго въ Москвѣ; сосланъ (1613 г.) въ Ядринъ, 355.

Подгороднянскій, ротмистръ тушинскаго войска; посылается (1611 г.) въ числѣ другихъ депутатовъ къ королю, 264; идетъ съ Будилой къ Ростову, 282.

Подванцлеръ королевства см. Крискій-Щененый.

Пожарскій, князь Димитрій Михайловичъ; избирается воеводой на войну съ поляками (1612 г.), 315; подходитъ къ Москвѣ, располагается подъ Бѣлымъ-городомъ и отнимаетъ его у поляковъ 317—18; выдерживаетъ битву съ войскомъ гетмана Ходкевича, 322; посылаетъ къ полякамъ, осажденнымъ въ Москвѣ, письмо, въ которомъ убѣждаетъ ихъ сдаться, 326; получаетъ отвѣтъ отъ нихъ, 330; устраиваетъ батареи на пушкарскомъ дворѣ, 347; ведетъ подкопъ къ Китай-городу, 350; изъ числа плѣнныхъ поляковы беретъ себѣ Будилу, 353; упом. 332, 337, 338.

Пожарскій Лопата Димитрій; приходитъ подъ Москву, (1612 г.) 317.

Пожарская, мать Дм. Мих; убѣждаетъ (1613) въ Нижнемъ народъ уважить присягу и службу ея сына и не избивать сосланныхъ въ Нижній поляковъ, 355.

Полишевичъ, товарищъ польскаго отряда, осажденнаго въ Москвѣ; посланъ депутатомъ въ Польшу заявить рыцарству о бѣдствіяхъ этого отряда (1612 г.), 308.

Понтусъ Делгарди, князь Аушпурскій, начальникъ иноземнаго отряда, нанятаго Скопиннымъ-Шуйскимъ; подходитъ къ Новгороду съ Скопиннымъ-Шуйскимъ на пути въ Москву (1609 г.), 155; находился въ числѣ начальниковъ войска Шуйскаго подъ Клушинымъ (1610 г.), 618; убѣгаетъ съ поля битвы подъ Клушинымъ, 623; на него нападаютъ его солдаты за то, что не роздалъ имъ жалованья, 626; ограбленъ своими солдатами, 629; уходитъ къ границамъ своего государства (Швеція), 197; дѣлаетъ угрозы русскимъ боярамъ и совѣтуетъ взять въ государи шведскаго королевича, 686; находится въ Ладогѣ и воюетъ съ русскими, 694—5; подступаетъ къ Новгороду, и овладѣваетъ имъ (1611 г.), 284—5; упоминается 195, 598.

Порицкій князь, ротмистръ польскаго войска, осаждавшаго Смоленскъ; отправляется изъ подъ Смоленска въ походъ подъ Москву за гетманомъ Жолкевскимъ (1610 г.),

596; участвуетъ въ Клушинской битвѣ, — подъ нимъ убили двухъ коней, и онъ едва не палъ, содвѣся на третьяго, 621; упоминается его рота, 438, 439.

Потоцкій Янъ, Брацлавскій воевода, гетманъ польскаго войска подъ Смоленскомъ; сообщаетъ королю въ Оршу (1609 г.), что надѣется скоро быть около Могилева, 432; представляется королю въ Оршѣ, 434; посылаетъ королю свой отрядъ, 444; получаетъ извѣстie, что къ Смоленску идетъ русское войско и принимаетъ предосторожности (1610), 597; оповѣщаетъ всѣхъ ротмистровъ, чтобы ожидали вылазки русскихъ изъ крѣпости, 600; приказываетъ стрѣлять въ четверугольную башню Смоленска, 637; дѣлаетъ неудачный приступъ, 640—1; приказываетъ готовиться къ новому приступу, который отмѣняется, потому что пошелъ сильный дождь, 644—5; готовится къ новому приступу, который отмѣняется, потому что роты долго не соглашались идти въ бой, 653—5; къ нему приходятъ два боярина изъ Смоленска и просятъ дозволить сѣхаться на слѣдующій день съ Львомъ Сапѣгой на переговоры, 667; упоминается, 178, 320, 328, 429, 435, 445, 449, 477, 582, 602, 606, 655, 657.

Потоцкій Николай; посылаетъ королю подъ Смоленскомъ свой отрядъ (1609 г.), 453; упом. 655.

Пржеерадовскій, дворянинъ перваго самозванца; посылается въ числѣ другихъ удержатъ казаковъ отъ разграбленія Чернигова, 369.

Прозоровскій; нападаетъ на отрядъ Будилы подъ Ростовомъ, въ с. Угличахъ (1611 г.), 282.

Прозоровскій Измаилъ, начальникъ иноземнаго отряда при Михаилѣ Ѳеодоровичѣ при осадѣ Смоленска Шеннымъ, 722; обращается въ бѣгство, 737.

Просовецкій Андрей; разбитъ Струсемъ подъ Москвой 1611 г., 231—2; бросаетъ Александровскую слободу и уходитъ къ Переяславу, 247—8; дѣлаетъ нападеніе изъ Переяслава на Сапѣгу, пришедшаго туда, и отступаетъ въ крѣпость, 250.

Пузелевскій, посылается къ польскому отряду въ Москву депутатомъ отъ отряда Яна Сапѣги (1611 г.), 244.

Пушинъ; упоминается въ числѣ злоумы-

шлявшихъ въ Тушинѣ на жизнь самозванца (1610 г.), 179.

Пшонжа, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Зборовскаго, 714.

Р.

Радзивиль, Литовскій гетманъ; проситъ (1634 г.) короля Владислава поскорѣе приходить и освободить Смоленскъ, осажденный Шеннымъ, 727; пишетъ письмо къ Шеину съ убѣжденіемъ сдаться, 739; говоритъ рѣчь сданнымъ русскимъ, 752; говоритъ рѣчь королю, 756; идетъ впереди короля отъ Смоленска къ Бѣлой, 759; убѣждаетъ подъ Бѣлой войско идти на приступъ, 764—5; упом. 724, 745.

Радзивиль, депутатъ отъ польскаго войска въ Инфлянтахъ къ королю Сигизмунду 1610 г., 552.

Рамъ, пѣхотный ротмистръ; убитъ подъ Смоленскомъ 1633 г. во время приступа русскихъ, 726.

Рангои Клавдій, папскій посолъ; упоминается, 97.

Роговскій, ротмистръ польскаго войска; идетъ позади короля Сигизмунда въ походѣ подъ Смоленскъ, 430.

Рожинскій, князь Романъ Наримунтовичъ, гетманъ Тушинскаго самозванца; приходитъ въ Кромь на службу къ самозванцу и избирается гетманомъ его войска, (1608 г.) 130; даетъ сраженіе войску Шуйскаго подъ Болховомъ и одерживаетъ побѣду, 131—4; даетъ сраженіе Шуйскому подъ Москвой и одерживаетъ побѣду, 135—6; спѣшитъ изъ подъ Троицы въ тушинскій лагерь встрѣчать королевскихъ комисаровъ (1609 г.) 489; присылаетъ подъ Бѣлую убѣждать казаковъ, чтобы держались самозванца, 493; и грозитъ сажать ихъ на колъ за отказъ, 498; выѣзжаетъ встрѣчать королевскихъ комисаровъ (1610 г.), 500; удерживаетъ самозванца отъ покушенія ухватить изъ Тушина, 504; отзывается помогать Яну-Сапѣгѣ по личной ненависти, 513; въ присутствіи самозванца бьетъ Вишневецкаго, 514—15; обвиняется тушинцами и самозванцемъ, что былъ причиною бѣгства самозванца изъ Тушина, 522, 548, 179, 182; оправдываетъ себя въ этомъ; 523; побиваетъ донцевъ, ушедшихъ изъ Тушина, 546; раненъ подъ Москвой 150; умираетъ въ Осиповѣ (1610 г. 4 апрѣля) 187;

тѣло его привезено въ лагерь подѣ Смоленскъ и на слѣдующій день отправлено въ Польшу, 603; упоминается, 278, 465, 583, 713.

Рожинскій Адамъ, начальникъ отряда тушинскаго войска; упоминается, 185, 714.

Рожинскій Александръ, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Рущаго; приходитъ изъ подѣ Осипова къ Твери на помощь Зборовскому противъ Скопина-Шуйскаго (1609 г.), 156; взятъ въ плѣнъ отрядомъ Шуйскаго подѣ Осиповымъ (1610 г.), 190—4; упоминается, 714.

Ровены, ротмистры польскаго войска, шедшаго подѣ Смоленскъ, 431.

Рознятовскій; посланъ къ королю подѣ Смоленскъ изъ подѣ Можайска съ трофеями побѣды, одержанной Млоцкимъ надъ русскими, (1610 г.), 550.

Рославльскій, воевода см. **Хворостинъ**.

Рудницкій, ротмистръ тушинскаго войска отряда Адама Рожинскаго; заявляетъ готовность перейти на сторону короля (1610 г.), 583; упом. 714.

Рудольфъ Австр. императоръ; упоминается, 47.

Рудскій, Рущкій Бартошъ, начальникъ полка тушинскаго войска; участвуетъ въ сраженіи подѣ Болховомъ (1608 г.), 131; осаждаетъ Осиповъ (1609 г.), 143; рота его идетъ изъ подѣ Тройцы на помощь Зборовскому къ Твери противъ Скопина-Шуйскаго 156; доводитъ до сдачи Осиповъ, 161; упоминается въ числѣ злоумышленниковъ на жизнь Тушинскаго самозванца, 179; остается въ Осиповѣ по уходѣ тушинцевъ изъ Тушина, 187; осажденъ русскими въ Осиповѣ, 1610 г., 190; ему Жолкевскій посылаетъ въ Осиповъ царя Шуйскаго и поручаетъ сторожить, 679; упоминается, 714.

Ружинъ см. **Воеводскій Андрей**.

Русецкій, ротмистръ тушинскаго войска отряда гетмана Рожинскаго; идетъ въ числѣ другихъ изъ Тушина къ Волоку (Ламскому), 185; переходитъ на сторону короля, 479; упом. 713.

Русскій воеводитичъ см. **Гербуртъ**.

С.

Садовскій, товарищъ роты Бѣлокаменецкаго старосты; раненъ и взятъ въ плѣнъ русскими подѣ Смоленскомъ (1610 г.), 506—7.

Салазовъ Иванъ, бояринъ Тушинскаго са-

мозванца; посылается съ другими гетманомъ Рожинскимъ осаждать Коломну 1609 г., 151.

Салтыковъ, Солтыковъ Иванъ; переходитъ съ отцомъ отъ Тушинскаго самозванца къ королю, является подѣ Смоленскъ, бьетъ королю челомъ отъ имени патріарха Филарета и духовенства и говоритъ рѣчь, 531—2; посылается (1610 г.) гетманомъ Жолкевскимъ послѣ Клушинской битвы къ городку, въ которомъ заперся Валувевъ, съ предложеніемъ сдаться, 627, 197; находится при Жолкевскомъ, когда тотъ подходитъ къ Москвѣ, и встрѣчается съ русскими вышедшаго изъ Москвы сторожеваго отряда, 648; участвуетъ въ переговорахъ у Дѣвичьяго монастыря, 651; посылается съ Валувевымъ въ Москву читать записку объ избраніи королевича Владислава, 661; посылается принимать крѣпости по областямъ на имя королевича Владислава, 674, 685; посылается къ Новгороду и въ скоромъ времени приводить его къ присягѣ на имя королевича, 693—4; посылаетъ письмо къ Понтусу съ напоминаніемъ помнить данную присягу и не пустошить Московскаго государства, 964—5; посылаетъ противъ Понтуса князя Мещерскаго, 695; посаженъ на колѣ Новгородцами 1612 г., 285.

Салтыковъ Михаилъ; упоминается въ числѣ лицъ, злоумышлявшихъ въ Тушинѣ на жизнь самозванца, 179; участвуетъ въ переговорахъ съ королевскими комиссарами въ Тушинѣ, 524; переходитъ на сторону короля, является съ сыномъ подѣ Смоленскъ и говоритъ рѣчь, 531, 533; содѣйствуетъ полякамъ угнѣшить волненіе въ Москвѣ послѣ избранія Владислава, 683; упоминается, 206, 207, 208.

Самсоновъ Михаилъ; приходитъ подѣ Москву съ 400 всадниковъ и располагается между Тверскими и Петровскими воротами, 316.

Сандерсонъ; упоминается въ числѣ начальниковъ иноземнаго отряда, сдававшихся подѣ Смоленскомъ королю Владиславу (1634 г.), 754.

Саноцкій староста см. **Мнишевъ** Станиславъ.

Сапѣга Левъ, литовскій канцлеръ; подаетъ мнѣніе на сеймѣ 1605 г., 36; назначается тогда же въ числѣ другихъ для переговоровъ съ Московскимъ гонцомъ, 37;

отвѣчаетъ отъ имени Юрія Мнишка на рѣчь Московскаго посла Власьева на обрученіи Марини, 53; сидитъ за столомъ послѣ обрученія Марини въ одной залѣ съ королемъ, 63; прислуживаетъ королю и Маринѣ въ танцахъ, 64—65; даетъ отъ имени короля отвѣтъ Московскому послу на слѣдующій день послѣ обрученія Марини, 70; присутствуетъ (1606 г.) въ Промниѣ при поднесеніи Маринѣ подарковъ отъ перваго самозванца, 77; идетъ въ походѣ подѣ Смоленскъ рядомъ съ гетманомъ (Жолкевскимъ), 435; показываетъ королю свой отрядъ въ Красномъ, 439; имѣетъ тайнаго агента въ Смоленскѣ, 441—2; посылаетъ отрядъ на другую сторону Днѣпра подѣ Смоленскомъ, чтобы помѣшать русскимъ строить батарею на горѣ, 443; встрѣчаетъ короля при вступленіи его въ лагерь подѣ Смоленскомъ, 446; даетъ отвѣтъ на рѣчи Салтыковыхъ (1610), 533—4; укоряетъ пословъ изъ крѣпости и убѣждаетъ ихъ просить о помилованіи, 665; выѣзжаетъ на переговоры съ Шейнымъ, 667; упоминается, 83, 427, 441, 459, 469, 707.

Салъга, Янъ-Петръ, Усвятскій староста, начальникъ отряда тушинскаго войска; идетъ на службу къ Тушинскому самозванцу, въ Царевомъ-Займицѣ встрѣчается съ Зборовскимъ, перехватившимъ Марину на пути ея въ Польшу, привозитъ ее въ Тушино, гдѣ она сначала была въ его лагерѣ (1608 г.), 140; идетъ осаждать Троицко-Сергіевскій монастырь, 141; разбиваетъ отрядъ Шуйскаго у села Воздвиженскаго, 142; идетъ изъ подѣ Троицы и разбиваетъ отрядъ Скопина-Шуйскаго подѣ Колязиннымъ, 158—9; стѣненъ Скопиннымъ-Шуйскимъ подѣ Троицей, 161, 494, 513; посылаетъ посольство къ королю, 534; отступаетъ изъ подѣ Троицы къ Дмитрову, 165, 538—9, 548; стѣненъ въ Дмитровѣ Скопиннымъ-Шуйскимъ и бѣжитъ во Ржевъ, 165; получаетъ отвѣтъ отъ короля (166) и предложеніе отъ Тушинскаго самозванца изъ Калуги, 178—184; пріѣзжаетъ къ королю Сигизмунду подѣ Смоленскѣ, 556; переходитъ на сторону самозванца, 582; избранъ гетманомъ тушинскаго войска, оставшагося при самозванцѣ послѣ удаленія его изъ Тушина (1610 г.), 195, 503; имѣетъ стычку съ русскими подѣ Боровскомъ, 200; приходитъ подѣ Москву съ самозванцемъ, 201, 648, 649, 650; раненъ

въ стычкѣ съ русскими, 203; ведетъ переговоры съ Жолкевскимъ, 668—671; соглашается удалиться изъ подѣ Москвы, ѣдетъ къ Боровску и посылаетъ склонять самозванца, чтобы искалъ покровительства у короля, 677—8; отправляетъ къ королю посольство, 689—90; получаетъ въ Мѣщовскѣ извѣстіе объ убійствѣ Тушинскаго самозванца, идетъ къ Калугѣ и овладѣваетъ окрестными городами, 222—4, 712—13; назначенъ посломъ къ королю одною частью войска и возвращаетъ назадъ другой, 225; не соглашается на требованіе войска идти къ предѣламъ Польши, но потомъ уступаетъ и идетъ подѣ Бѣлевъ (1611 г.), 226; отправленъ къ королю (241, 243) и возвращается назадъ, 243; отправляется къ Переяславлю добывать продовольствіе, 247; осаждаетъ Просовецкаго въ Переяславлѣ, 248—9; дѣлаетъ неудачный приступъ, 249; идетъ къ Москвѣ съ продовольствіемъ и приходитъ туда, 253; располагается лагеремъ у Краснаго Сада, потомъ переходитъ къ Москвѣ рѣкѣ къ Дѣвичью монастырю и ударяетъ на русскій лагерь, 254; умираетъ подѣ Москвой, 1611 г. съ 14 на 15 сентября, 254; упоминается, 160, 162, 219, 234, 238, 250, 255, 276, 280, 281, 292, 315, 327, 328, 552, 702.

Сарле, Яковъ; ведетъ съ поляками переговоры о сдачѣ русскихъ подѣ Смоленскомъ (1634 г.), 749; сдаваясь, проситъ дозволить поцѣловать руку короля, 752—3;

Сарницкій, Яковъ изъ тушинскаго войска; убитъ Николаемъ Любомірскимъ, 278.

Свидерскій, ротмистръ; пріѣзжаетъ (1611 г.) къ Ростову къ полякамъ съ просьбой скорѣе доставить въ Москву продовольствіе и сообщаетъ свѣдѣнія о положеніи поляковъ въ Москвѣ, 282—3; отправленъ съ удовлетворительнымъ отвѣтомъ, 283.

Сендомірскій староста см. Любомірскій Станиславъ.

Семиховскій Павелъ, ротмистръ тушинскаго войска отряда Велегловскаго, 715.

Сигизмундъ III, польскій король; присутствуетъ на обрученіи Марини въ Краковѣ, 51—59; обѣдаетъ, 59—64; танцуетъ съ Мариной, 64—5; даетъ знать послу Власьеву, чтобы шелъ танцовать съ Мариной, 65; говорить рѣчь Маринѣ, 66—7; уѣзжаетъ въ свой дворецъ, 68—9; посылаетъ посольство

въ Москву, 1605 г., 402; на походъ подъ Смоленскъ ѣдетъ ночевать изъ Орши въ Дубровну, 434; ѣдетъ дальше впереди войска, 435; дѣлаетъ смотръ нѣкоторымъ отрядамъ, 436; переходитъ русскую границу, 437—9; пріѣзжаетъ въ Красный, 439; дѣлаетъ смотръ нѣкоторымъ отрядамъ, 440; вѣзжаетъ въ лагерь подъ Смоленскомъ, 444—6, 161; принимаетъ пословъ отъ казаковъ изъ Бѣлой (1609 г.), 475; отправляетъ комиссаровъ къ тушинскому войску (1609 г.), 479; получаетъ письмо отъ Турецкаго султана, 481; получаетъ извѣстіе объ опасности отъ Шведовъ въ Инфлянтахъ, 495; принимаетъ казачкаго депутата изъ подъ Бѣлой, 498; принимаетъ русскихъ пословъ, прибывшихъ изъ Тушина (1610 г.), 529—31; дѣлаетъ пиръ русскимъ посламъ, 536; принимаетъ Зборовскаго, 563; принимаетъ Касимовскаго царя, 564; присутствуетъ съ рыцарствомъ на богослуженіи, 567; принимаетъ татарскаго посла, 576; принимаетъ пословъ отъ тушинскаго войска, перешедшаго на сторону короля, 586; принимаетъ Рославльскаго воеводу, 588; на совѣщаніи (1610 г. 8 іюня) рѣшаетъ послать къ Москвѣ гетмана Жолкевскаго, 593; принимаетъ посла Валахскаго господаря, 617; принимаетъ Молдавскаго посла, 630; принимаетъ пословъ отъ гетмана (Жолкевскаго) и отъ рыцарства, 631; принимаетъ Лотарингскаго посла, 660; принимаетъ Молчанова и Соловицкаго, 662; принимаетъ гонца великихъ Московскихъ пословъ, 676; принимаетъ пословъ отъ тушинскаго войска, перешедшаго, на его сторону, 677; принимаетъ великихъ Московскихъ пословъ, 687; принимаетъ пословъ отъ рыцарства, находящагося въ Москвѣ, 690; отпускаетъ ихъ, 702; упоминается 39, 40, 43, 45, 47, 48, 329, 453, 540, 545, 550, 602, 604, 608, 658.

Снопчъ-Шуйскій см. Шуйскій-Снопчъ.

Скуминъ-Тышеввиъ Янушъ, Брацлавскій староста, Литовскій писарь; назначается въ числѣ другихъ комиссаромъ къ тушинскому войску (1610 г.); 467, 471; пріѣзжаетъ къ тушинцамъ, 163; возвращается назадъ; 521; назначенъ приставомъ къ великимъ Московскимъ посламъ; 687; его Смольные просятъ пріѣхать въ крѣпость на переговоры, 703—5; упоминается. 429, 430, 445.

Сливень; отправляется изъ-подъ Смолен-

ска въ Москву съ королевскими письмами къ боярамъ и къ Шуйскому (1610 г.), 578; подтверждаетъ извѣстія о смерти Скопина-Шуйскаго. 583—5.

Случевскій староста см. Витовскій.

Снопчовскій, ротмистръ польскаго войска, осаждавшаго Смоленскъ; упоминается его рота, 430, 655.

Соволовскій, литовскій писарь; упоминается его рота, 464.

Соловицкій, пріѣзжаетъ (1610 г.) къ королю подъ Смоленскъ депутатомъ отъ войска Жолкевскаго, 662.

Сопугинъ-Нехорошевъ; пріѣзжаетъ къ королю посломъ къ Тушинскаго самозванца, 150.

Сполищевичъ; пріѣзжаетъ къ полякамъ въ Москвѣ (1612 г.) отъ гетмана Ходкевича съ извѣстіемъ о скоромъ прибытіи гетмана съ вспомогательнымъ войскомъ, 317.

Срединскіе братья; кидаются въ битву съ русскими, сдѣлавшими вылазку изъ Смоленска (1609 г.), 472.

Срединскій младшій; взятъ (1609 г.) въ плѣнъ въ Смоленскъ и приведенъ къ воеводѣ (Шенну), 473, 474.

Срединскій (старшій?); пріѣзжаетъ (1610 года) отъ гетмана Жолкевскаго изъ подъ Москвы и сообщаетъ извѣстія о низведеніи съ престола Василія Шуйскаго, 641.

Стаборовскій, ротмистръ тушинскаго войска, отрядъ гетмана Рожинскаго; пріѣзжаетъ къ королю въ числѣ депутатовъ отъ тушинскаго войска изъ подъ Москвы (1610 года), 530—1; упоминается, 713.

Стадницкій, Перемышльскій кастелянъ; приходитъ на службу къ Тушинскому самозванцу (1608 г.), 136; идетъ въ походъ подъ Смоленскъ впереди короля, 427; былъ у короля съ гетманомъ въ Оршѣ, 431; показываетъ королю свой отрядъ, 436; переправляетъ отрядъ на другую сторону Днѣпра у Смоленска, чтобы помѣшать русскимъ устроить батарею на горѣ, 443; назначенъ комиссаромъ къ тушинскому войску, 467; пріѣзжаетъ въ тушинскій лагерь, 163; говоритъ рѣчь тушинцамъ, 500; упоминается, 442, 507, 524.

Стоянъ; отправляется къ русскимъ подъ Бѣлой и предлагаетъ сдаться (1634 г.), 760.

Стравинскій Уразмъ, полковникъ тушинскаго отряда, осаждавшаго Троицко-Сер-

гивскій монастырь; идетъ осаждать этотъ монастырь (1608 г.), 141; прїѣзжаетъ къ королю подѣ Смоленскъ депутатовъ отъ тушинскаго войска подѣ Тройцей (1610 г.), 531; справляетъ посольство, 534; отправляется изъ Москвы (1612 г.) депутатомъ отъ осажденнаго войска къ гетману Жолкевскому, 290; привозитъ обѣщаніе, что будетъ заплачено за службу войска, 291; получаетъ съ Будилой письмо отъ Пожарскаго, 326; отгѣчаетъ на него, 330; сосланъ въ Нижній, 354; упом. 716.

Струсь Николай, Хотинскій староста; идетъ въ походъ подѣ Смоленскъ позади короля, 430; показываетъ королю свой отрядъ, 457; отправляется съ Жолкевскимъ въ походъ къ Москвѣ, 596—7; участвуетъ въ Клушинской битвѣ, 620, 622; участвуетъ въ приступѣ къ Смоленску (1610 г.), 657; былъ въ Москвѣ для распредѣленія квартиръ польскому войску, 679; полкъ его стоитъ въ Можайскѣ, чтобы противодѣйствовать самозванцу, 684; овладѣваетъ Медынью, 709; разбиваетъ Просовецаго подѣ Можайскомъ (1611 г.), 231—2; назначенъ начальникомъ польскаго отряда подѣ Москвой (1612 г.), 296; взять въ плѣнъ въ Москвѣ, 353; упоминается 326, 327, 329, 342, 430.

Судавый, дьякъ; Московскіе послы, бывшіе подѣ Смоленскомъ просятъ короля послать его въ Москву за новымъ наказомъ, 703; отправляется въ Москву, 708.

Суходольскій Григорій, боярскій сынъ; взять въ плѣнъ въ Стародубѣ отрядомъ Искорки (1610 г.), 560.

Сухотинъ, одинъ изъ воеводъ войска Шеина; проситъ поляковъ освободить изъ плѣна его сына (1634 г.), 745.

Сѣдинскій, приставъ; передается полякамъ изъ Смоленска и сообщаетъ свѣдѣнія, 672.

Сѣмашко; рота его идетъ къ Ростову съ Будилой (1611 г.), 282.

Сѣмацкій, ротмистръ тушинскаго войска; въ числѣ другихъ удаляется изъ подѣ Москвы къ Волоку (1610 г.), 185.

Т.

Талафусъ, польскій ротмистръ отряда, сидѣвшаго въ Кремлѣ; рота его послѣ того, какъ взята въ плѣнъ, частью перебита,

частью сослана въ Соль-Галицкую (1612 года), 354.

Тарлова, жена Львовскаго хорунжаго, бабка Марины-Мнишекъ; принимаетъ подарки отъ Власьева, подносимые Маринѣ, 60.

Татевъ князь Иванъ, воевода Черниговскій; не хотѣлъ сдавать Чернигова и связанъ черниговцами, 369.

Татищевъ Семень, изъ тушинцевъ; упоминается въ числѣ умышлявшихъ на жизнь самозванца (1610 г.), 179.

Татищевъ (?) дьякъ; посылаемъ былъ въ Польшу при первомъ самозванцѣ, 102.

Тваряжнскій; убитъ въ Москвѣ при паденіи русскихъ (1612 г.), 351.

Телепневъ, канцлеръ Московскій; участвуетъ въ переговорахъ съ Жолкевскимъ подѣ Москвой (1610 г.), 658; назначенъ въ числѣ другихъ посламъ къ королю Сигизмунду, 663.

Телушкинъ Феодоръ; посылается отъ Мстиславскаго къ г. Жолкевскому съ объявленіемъ о готовности Мстиславскаго вступить въ переговоры и съ просьбой помочь побить самозванца и удержать Сапѣгу отъ нападенія (1610 г.), 649.

Тенчинскій, ротмистръ польскаго войска подѣ Смоленскомъ; вступаетъ въ лагерь подѣ Смоленскомъ, 445; упоминается, 448.

Терликовскій, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Глуховскаго, 716.

Тлумацкій староста см. Гербуртъ.

Тобиашъ; упоминается въ числѣ начальниковъ иноземнаго отряда войска Шеина, сдававшихся подѣ Смоленскомъ королю Владиславу (1634 г.), 758.

Толстой Сильвестръ; посылается (1611 года) въ числѣ другихъ къ тушинскому войску для переговоровъ, 245.

Требужовскій; чуть не взялъ въ плѣнъ какого то боярина въ стычкѣ съ русскими подѣ Смоленскомъ (1609 г.), 470.

Треска, бояринъ Скопина-Шуйскаго; собралъ 3,000 человекъ и напалъ на поляковъ (1609 г.), 471.

Трещасовскій, поручикъ Будилы; убитъ въ битвѣ съ русскими въ Москвѣ (1612 года), 651.

Трояновскій, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Зборовскаго 714.

Трубецкой, князь Дмитрій; уходитъ изъ Тушина съ самозванцемъ въ Калугу (1610

года), 546; избранъ съ Ляпуновымъ и Заруцкимъ главнымъ вождемъ всей земли (1611 года), 228; приходитъ къ Москвѣ и располагается у Симонова монастыря, 232; насильно приведенъ ко кресту на имя Псковскаго самозванца (1612 г.), 287; уходитъ въ Коломну, 317.

Трусковский, поручикъ польскаго войска, осажденнаго въ Москвѣ; съѣлъ двоихъ своихъ сыновей (1612 г.), 348.

Тупальскій, Тупельскій, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Адама Рожинскаго; приходитъ на службу къ самозванцу (1608 года), 129; взятъ русскими въ плѣнъ въ Осиповѣ, 191; упоминается, 714.

Тышневичъ Самуилъ, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Зборовскаго; приходитъ на службу къ самозванцу (1607 г.), 128, 129 (?); участвуетъ въ битвѣ подъ Добрыничами съ первымъ самозванцемъ, 387; насилу ушелъ изъ Ярославля, разбитый русскими (1609 г.), 151; участвуетъ въ сраженіи съ нѣмцами Скопина-Шуйскаго у Колязина, 158—9; идетъ съ самозванцемъ къ Москвѣ (1610 г.), 198; упоминается, 714.

Тышневичъ Янушъ; идетъ изъ Тушина къ Твери на помощь Зборовскому противъ Скопина Шуйскаго (1609 г.), 156; ѣздилъ въ Калугу къ самозванцу и привезъ отвѣтъ тушинскому войску (1610 г.), 179.

Тюфякинъ изъ Сѣверской страны; приходитъ съ отрядомъ подъ Москву (1612 г.) и располагается подлѣ Деревяннаго города, 339.

У.

Уливъ; упоминается въ числѣ пословъ, пріѣзжавшихъ къ королю Сигизмунду подъ Смоленскъ отъ тушинскаго войска (1610 года), 653.

Урусовъ Петръ, родственникъ касимовскаго царя; осуждаетъ Тушинскаго самозванца за убійство касимовскаго царя и за это наказанъ кнутомъ и посаженъ въ тюрьму, 221, 712; по ходатайству Марины и боляръ выпущенъ изъ тюрьмы, 221; разбилъ роту Чаплинскаго, 710; выѣзжаетъ на прогулку, убиваетъ тушинскаго самозванца и уходитъ въ Москву, 222, 710—11; упомин. 228, 287.

Ф.

Фасчь Станиславъ; упоминается какъ депутатъ къ королю (1612 г.) отъ польскаго
русск. историч. вѣдлѣот.

отряда, осажденнаго въ Москвѣ, 297, 339.

Филаретъ, ростовскій митрополитъ, объявленный въ тушинскомъ станѣ патриархомъ; отъ имени его, какъ патриарха, младшій Салтыковъ бьетъ челомъ королю Сигизмунду (1610 г.), 531; получаетъ изъ подъ Смоленска отъ польскихъ сенаторовъ извѣстіе (1610 г.), что тушинскіе депутаты получили хорошій отвѣтъ, 544; идетъ изъ Тушина къ Волоколамску съ тушинцами, 184; взятъ отрядомъ Шуйскаго подъ Осиповымъ и отведенъ въ Москву, 592, 191; отправленъ изъ Москвы къ королю Сигизмунду подъ Смоленскъ въ числѣ великихъ пословъ, 211.

Фирлей, ротмистръ польскаго войска; участвуетъ въ Клушинской битвѣ, 622.

Фредро, ротмистръ польскій; идетъ въ Россію съ первымъ самозванцемъ, 365; участвуетъ въ битвѣ съ войскомъ Шуйскаго подъ Новгородомъ-Сѣверскимъ, 379; упоминается, 381.

Фуксъ; упоминается въ числѣ начальниковъ иноземнаго отряда войска Шеина, сдававшихся подъ Смоленскомъ королю Владиславу (1634 г.), 753.

Х.

Харбецкій, начальникъ польскаго отряда; вводитъ (1633 г.) вспомогательное войско въ Смоленскъ, 724.

Харитонъ священникъ см. Иларіонъ.

Харлинскій Иеронимъ, казацкій капитанъ; приходитъ изъ Украины съ отрядомъ въ польскій лагерь подъ Смоленскомъ (1610 года), 616; остается въ Москвѣ съ поляками (1612 г.), 296.

Хвалибогъ, казацкій ротмистръ; его рота, вооруженная рогатинами, является на королевскій смотръ въ Бояхъ на походѣ подъ Смоленскъ, 436.

Хворбестинъ, князь Юрій, Рославльскій (Ростовскій?) воевода; участвуетъ въ переговорахъ подъ Москвой (1610 г) объ избраніи Владислава, 651.

Хелинскій, ротмистръ тушинскаго войска, отряда гетмана Рожинскаго, 713.

Хелминскій староста см. Струсь.

Ходкевичъ Иеронимъ, Виленскій кастелянъ; назначенъ въ числѣ другихъ (1605 г.) вести переговоры съ Московскимъ гонцомъ, 37.

Ходкевичъ Янъ-Карль, литовскій гет-

мань; посылается королемъ Сигизмундомъ къ Москвѣ на помощь полякамъ (1611 г.), 279; располагается у рѣки Москвы недалеко отъ войска Сапѣги, съ которымъ заключаетъ договоръ, 279—80; переходитъ на другую сторону рѣки Москвы, вступаетъ въ битву съ русскими, затѣмъ располагается у Дѣвичьяго монастыря, 280; устрояетъ польское войско и уходитъ изъ подъ Москвы, 281, 286; идетъ къ Москвѣ и изъ подъ Звѣнигорода извѣщаетъ о себѣ польское войско въ Москвѣ (1612 г.), 288; присылаетъ вторичное извѣстіе, 289; улаживаетъ раздоры въ польскомъ отрядѣ, осажденномъ въ Москвѣ, и даетъ ему ассекурацію, 290—4; подходит къ Москвѣ, 294; имѣетъ битву съ русскими, располагается у Дѣвичьяго-монастыря, 295; устрояетъ польское войско и убѣждаетъ, 296; получаетъ отъ осажденныхъ просьбы о помощи, 304; находится съ отрядомъ у Волока (Ламскаго), 315; присылаетъ осажденнымъ извѣстіе о себѣ, 317; подходит къ Москвѣ, старается пробиться и доставить осажденнымъ продовольствіе, но испытываетъ неудачи и удаляется изъ подъ Москвы, 318—325; упом. 327.

Хойскій, **Хойсцкій**, ротмистръ польскаго войска, осаждавшаго Смоленскъ; показываетъ королю свой отрядъ, 440; отрядъ его вступаетъ въ лагерь подъ Смоленскомъ, 445; его отрядъ въ числѣ другихъ отказывается идти на приступъ, 655.

Хотимскій, польскій ротмистръ отряда, бывшаго въ Москвѣ; сосланъ (1613 г.), въ Ярославль, 955.

Храслинскій, **Хреслинскій**, **Хрослинскій**, **Хруслинскій**, полковникъ тушинскаго войска; приходитъ на службу къ Тушинскому самозванцу (1607 г.), 129; идетъ съ другими изъ Тушина къ Твери на помощь Зборовскому (1609 г.), 156; является въ числѣ депутатовъ отъ тушинскаго войска къ королю подъ Смоленскомъ, 530, 534; удаляется въ числѣ другихъ изъ Тушина къ Волоку (Ламскому 1610 г.), 185; отдѣляется отъ другихъ и уходитъ въ Калугу, 186; побить русскими подъ Можайскомъ, 186—7; присылаетъ грамоту къ отряду Зборовскаго и увлекаетъ многихъ за собой къ самозванцу, 189; идетъ съ Тушинскимъ самозванцемъ къ Москвѣ, 198; упом. 715.

Хрислинскій, вель (1610 г.) отрядъ въ

Калугу и на дорогѣ умеръ отъ меланхоліи, 568.

П.

Цѣглинскій, ротмистръ тушинскаго войска; идетъ съ другими къ Твери на помощь Зборовскому (1609 г.), 156.

Цѣцерскій староста см. Юневичъ.

Ч.

Чаплинскій, ротмистръ тушинскаго войска, отряда Будилы; участвуетъ въ битвѣ съ отрядомъ Скопина-Шуйскаго у Колязина (1609 г.), 159; уходитъ съ другими изъ Тушина къ Волоку (1610 г.), 185; разбить Урусовымъ, 710; упом. 715.

Чарлинскій, изъ королевскаго войска подъ Смоленскомъ; убѣждаетъ стрѣльцовъ и народъ (вѣроятно, стоявшій на стѣнѣ крѣпости) сдать королю, 484—5.

Чарновскій, князь Андрей, воевода Стародубскій; взять въ плѣвъ отрядомъ Искорки (1610 г.), 560.

Чеметь см. Шереметевъ.

Черкасскій, князь, Зубцовскій воевода; принимаетъ подданство польскому королю Сигизмунду (1610 г.), 562.

Черкасскій князь Василій; посылается Гонсевскимъ въ Москву успокоить волненіе, поднявшееся изъ-за того, что Жолкевскій не отогналъ отъ Москвы самозванца (1610 г.), 681.

Черскій, поручикъ Яна Потоцкаго; убитъ подъ Москвой (1612 г.), 320.

Чуйскій, ротмистръ польскаго войска, осаждавшаго Смоленскъ, 431.

Ш.

Шаховской, князь Григорій; поддерживаетъ въ Тулѣ самозванца Петра, 122; взять въ Тулѣ Шуйскимъ и сосланъ, 122—3; отправляется съ Зборовскимъ къ Новгороду противъ Скопина-Шуйскаго (1609 г.), 155; находится въ Калугѣ при Тушинскомъ самозванцѣ (?), 517; умиряетъ волненіе въ Калугѣ послѣ убійства Тушинскаго самозванца и защищаетъ поляковъ, 711—12; находится на сторонѣ Ляпунова и отъ его имени сносятся съ тушинцами (1611 г.), 242.

Шаховские; заявляютъ свое вѣрноподанство королю Сигизмунду (1610 г.), 540, 542.

Швейковскій, полковникъ казацкій; по-

сылается первым самозванцем впереди къ Моравску, 367.

Шейнъ, Михаилъ Борисовичъ, воевода; отвѣчаетъ на письмо Оршанскаго старосты (1609 г.), 433; приказываетъ схватить и пытать одного сотника за рѣчи о сдачѣ крѣпости, 470; высказываетъ, будто бы, намѣреніе сдать крѣпость (1610 г.), 633; съѣзжается съ Львомъ Сапѣгой на переговоры, 667—8; съ яростію разгоняетъ народъ со стѣны и отгоняетъ отъ крѣпости боярина Стефана, пришедшаго убѣждать Смоленянъ схватить Шейна и сдать крѣпость, 706; народъ по слухамъ принуждаетъ Шейна сдать крѣпость, 706—7; Шейнъ приходитъ 1632 г. осаждать Смоленскъ, 721; отсылаетъ въ Москву взятыхъ въ плѣнъ поляковъ, 734; остается въ лагерѣ, когда другіе вожди войска убѣждали, 739; проситъ короля начать переговоры (1634 г.), 744; получаетъ свѣдѣніе, будто король ведетъ переговоры не искренно и намѣренъ перебить русскихъ, 748; отказывается принимать условія сдачи, 747; проситъ возобновить переговоры, 749; утверждаетъ условія сдачи, 750; уном. 739, 745, 747, 757, 758.

Шеляборскій, товарищъ польскаго войска при первомъ самозванцѣ; выданъ по требованію самозванца и посаженъ въ банню, чтобы успокоить народъ, разъярившійся на поляковъ, 401.

Шембекъ, минеръ польскаго войска подъ Смоленскомъ; идетъ съ петардами къ воротамъ Смоленска (1609 г.), 451; уном. 517, 537.

Шереметевъ Феодоръ; находится въ Москвѣ съ Скопиннымъ-Шуйскимъ (1610 г.), 577 (?); назначенъ вождемъ русскаго войска вмѣстѣ съ Димитріемъ Шуйскимъ послѣ смерти Скопина-Шуйскаго, 593; ведетъ переговоры объ избраніи Владислава, 658; дѣлуетъ крестъ Владиславу, 660; назначается въ число пословъ къ королю Сигизмунду, 663; усмиряетъ волненіе въ Москвѣ противъ поляковъ, 683.

Шлеринъ Григорій; посылаемъ былъ въ Москву для собранія свѣдѣній объ избраніи Владислава (1610 г.), 694.

Шмелингъ, оберстъ иноземнаго отряда въ войскѣ короля Владислава; тѣло его выдано русскими полякамъ подъ Смоленскомъ (1633 г.), 733.

Шмяловъ, воевода перваго ополченія;

уходитъ изъ подъ Москвы (1612 г.), не желая присягать Псковскому самозванцу, 287.

Шуйскій Василій; встрѣчаетъ Марину подъ Москвою, 412; ведетъ дворянъ на перваго самозванца, 422; по его внушенію убить первый самозванецъ, 88; дѣлается царемъ 90; разбиваетъ Болотникова подъ Москвою, 121; осаждаетъ въ Тулѣ поддерживавшихъ самозванца Петра, беретъ Тулу 122—3; собираетъ войско для борьбы со вторымъ самозванцемъ (1608 г.), 135; разбитъ подъ Москвою, 136; заключаетъ миръ съ поляками и отправляетъ въ Польшу Марину, королевскихъ пословъ и другихъ поляковъ, 137—8; отправляетъ за Яномъ Сапѣгой подъ Троицу войско, которое терпитъ поражение, 141; посылаетъ войско противъ тушинцевъ, которое терпитъ поражение, по поражаетъ въ свою очередь преслѣдовавшихъ тушинцевъ, 156—7; уступаетъ Шведскому королю города (1609 г.), 448—9; находятся по слухамъ въ большой тревогѣ, 476—7; его правленіе ненавистно русскимъ, 512, 514; по приглашенію Вильчека посылаетъ отрядъ взять Можайскъ, 553—4; приглашается Сигизмундомъ открытъ съ нимъ переговоры, 578; его недоразумѣнія съ Скопиннымъ-Шуйскимъ, 583—4; назначаетъ главнымъ вождемъ Димитрія Шуйскаго, 598; посылаетъ войско взять Осиповъ (1610 г.), 190; посылаетъ Валуева противъ Зборовскаго къ Цареву-Займицу, 192; посылаетъ ему подкрѣпленіе, 195; нападаетъ отрядъ татаръ, 201; сводится съ престола, 201, 642; обобранъ русскими, 673; выданъ гетману Жолкевскому, и отосланъ въ Осиповъ, 209, 679; привезенъ Жолкевскимъ подъ Смоленскъ, 211—12, 689; отосланъ въ Могилевъ, 698; уном. 123, 124, 126, 143, 155, 174, 181, 197, 433, 462, 464, 467, 468, 472, 484, 488, 503, 536, 538, 545, 580, 585, 595, 599, 601, 612, 635, 653.

Шуйскій Димитрій; первый самозванецъ спрашиваетъ его, зачѣмъ бьютъ въ набатъ (1606 г.), 421; идетъ съ войскомъ изъ Бѣлева къ Болхову (1608 г.), 130; даетъ сраженіе Тушинскому самозванцу у Болхова, 130—2; назначается главнымъ вождемъ русскаго войска, 593 598; находится въ Можайскѣ и посылаетъ Валуева противъ Зборовскаго къ Цареву-Займицу, 609; идетъ изъ Можайска съ большимъ войскомъ на помощь Валуеву (1610 г.), 159, 618; терпитъ пора-

женіе подѣ Клушинымъ, 196—7, 618—626; бѣжалъ съ поля битвы и неизвѣстно, куда дѣвался, 626—7; намѣревался выдать Жолкевскому Шуйскихъ, бояре совѣтуютъ отправить Дмитрія (и Ивана) въ Польшу, 674; выданъ Жолкевскому и отправленъ въ Бѣлую 209, 679; привезенъ Жолкевскимъ подѣ Смоленскъ, 209; отосланъ въ Могилевъ, 698; упом. 134, 583, 584, 624, 631, 634, 684.

Шуйскій, Иванъ; схваченъ и отданъ подѣ стражу въ Москвѣ (1610 г.), 642; бояре, намѣреваясь выдать его Жолкевскому, совѣтуютъ отправить въ Польшу, 674; выданъ Жолкевскому и отвезенъ въ Бѣлую, 209, 679; привезенъ Жолкевскимъ подѣ Смоленскъ, 209; отосланъ въ Могилевъ, 698.

Шуйскій-Скопинъ Михаилъ; идетъ съ шведскимъ войскомъ къ Новгороду (1609 г.) 155; приходитъ къ Твери, побить Зоборовскимъ; 157; разбиваетъ поляковъ въ Твери, 157—8; находится у Колязина, 160; въ Смоленскѣ ожидаютъ отъ него помощи, 433, 448; Скопинъ-Шуйскій посылаетъ бояръ собирать войско, 470—1; побиваетъ поляковъ въ Александровской слободѣ, 161; сражается съ Сапѣгой, 162, 448, 479, 491, 613; подходить ближе и ближе къ Тушинскому лагерю, 163, 494; тѣснить Сапѣгу въ Дмитровѣ и заставляетъ бѣжать, 164—5, 539; стѣсняетъ тушинцевъ, 499—500; прибытіе въ Тушино королевскихъ пословъ съ отрядомъ войска тревожитъ Скопина, 502; воины, находящіеся съ Скопинымъ, называютъ его царемъ, 512; по слухамъ Лисовскій отхватилъ часть отряда Скопина и самъ Скопинъ раненъ, 553; находится въ Москвѣ и намѣренъ перейти къ Можайску, 575—6; распустилъ войско до появленія травы, 577; дѣлаетъ примѣрное сраженіе подѣ Москвой и отрядъ его серьезно бьется съ отрядомъ царя Василя, 579; люди Скопина подходятъ къ Ржеву и побиваютъ казаковъ, 580—1; имѣетъ недоразумѣніе съ царемъ Шуйскимъ, 583—4; отравленъ женою Дмитрія Шуйскаго, 583—4, 593, 598; упом. 503, 527, 585, 590, 595.

Шуйскіе; по мнѣнію Замойскаго (1605 г.) родъ ихъ можетъ занять русскій престолъ, 17; подѣ начальствомъ ихъ (Василя и Дмитрія) находилось войско Годунова подѣ Добрыничами, 386; они встрѣчаютъ въ Серпуховѣ перваго самозванца и сопровождаютъ въ Москву (1605 г.) 87; задумываютъ зажечь

Москву и учинить злоумышленіе надѣ самозванцемъ, 399; бояре намѣрены выдать королю всѣхъ Шуйскихъ, 673; бояре стараются уничтожить въ Москвѣ возни Шуйскихъ, 679; упом. 680.

Шуйскій въ войскѣ Тушинскаго самозванца; Рожинскій посылаетъ его осаждать Коломну (1609 г.) 151.

Щ.

Щербина, казакъ; пробирается въ Москву къ полякамъ и доставляетъ имъ королевскій отвѣтъ на ихъ посольство (1612) 346.

Щигельскій; выданъ первому самозванцу и посаженъ въ башню, чтобы утишить волненіе народа, разъярившагося на поляковъ, 401.

Щитъ, ротмистръ польскаго войска, осаждавашаго Смоленскъ; показываетъ королю свой отрядъ, 547; возвращается подѣ Смоленскъ изъ рекогносцировки подѣ Бѣлую, 602.

Щука, ротмистръ перваго самозванца; участвуетъ въ битвѣ подѣ Новгородомъ-Сѣверскимъ, 379.

Ю.

Юновичъ, Брестскій воеводичъ, староста Цѣценьскій; показываетъ королю свой отрядъ, 453.

Я.

Ягайло король, упом. 33.

Яковскій; помогаетъ другимъ утишить волненіе тушинцевъ (1610 г.), 523; пріѣзжаетъ къ королю подѣ Смоленскъ въ посольствѣ отъ тушинцевъ, 531.

Яковскій Матвѣй; подвергается нападкамъ отъ тушинцевъ за измѣненіе посольской инструкціи, 501; пріѣзжаетъ къ королю въ посольствѣ отъ тушинцевъ (1610 г.) 653; пріѣзжаетъ отъ короля и привозитъ отвѣтъ, 226, 234; упом. 256, 262.

Яковскій; отдѣляется отъ тушинцевъ, ушедшихъ къ Волоку (Ламскому) и отправляется въ Калугу, 186; упом. 189.

Ярлицъ; вводитъ вспомогательный отрядъ въ Смоленскъ (1633), 724.

Э.

Эрикъ (XIV) король Шведскій, упом. 407.

Ө.

Өеодоръ Ивановичъ, царь; упом. 43, 49, 86, 107, 121, 676.

ГЕОГРАФИЧЕСКІЯ ИМЕНА.

А.

Авраамовская, Абрамовская башня въ Смоленскѣ, 451, 459, 614.

Александровская слобода, 161, 162, 247, 248, 494.

Алексѣевская башня въ Москвѣ, 250, 296, 318, 319.

Англія, 18.

Архангель (Михайловскій монастырь у Бѣлой), 759, 760.

Астрахань, 317, 685.

Б.

Бац, Бои, Баево, Боево м. Орш. уѣзд., 436.

Валахна, 355.

Велзь, 34.

Вильзона, 394.

Вогословская башня въ Смоленскѣ, 475.

Волховъ, 130, 131, 133.

Волховская крѣпость, 134.

Ворисгородъ (Царевъ-Борисовъ), 393.

Ворисово, 549, 550.

Ворисовъ, 629, 684.

Воровскъ, 164, 165, 198, 200, 530, 537, 538, 629, 678.

Воровскій монастырь, 199.

Вортушинская волость, 225.

Братовша, Братовщина, 142, 247.

Вриси, 449.

Врянскъ, 125, 128, 530, 543, 545.

Вудидовская волость, 227.

Будни см. Прудни.

Выховъ, 291.

Вѣдая, Бѣдый, 140, 211, 465, 466, 475, 476, 492, 493, 498, 540, 570, 573, 581, 582, 595, 596, 598, 600, 601, 604, 607, 608, 628, 679, 759, 760, 761, 763, 770.

Вѣлевъ, 127, 130, 226, 328.

Вѣлозеро, 634.

Вѣлый городъ въ Москвѣ, 229, 230, 233, 251, 252, 253, 304, 316, 317, 318, 321, 683.

В.

Валахія, 328.

Варна, 25.

Варшава, 267, 726, 727, 771.

Ваоильево Дорогоб. уѣзд., 439.

Великъ, 476.

Велижская волость, 110.

Великія Луки, 674, 685.

Венгрія, 10.

Верея, 211, 684.

Вильна, 255, 347, 432, 440, 506, 728, 729.

Висла, 727.

Витебскъ, 432, 487.

Владимиръ на Клязьмѣ, 685.

Водяныя ворота въ Москвѣ, 351.

Воздвиженскіе село, 141.

Волга, 154, 158, 159, 160, 547, 580, 601.

Вологда, 684.

Волокъ, Волоколамскъ, 184, 186, 187, 315, 304.

Вязьма, 476, 478, 482, 490, 505, 550, 551, 607, 721.

Г.

Гавриловская волость въ Суздальскомъ уѣздѣ, 280, 281.

Галидея, 46.

Галичь, 354.

Германія, 103, 282.

Глинаны, 365.

Глушица, Глушицы подь Смоленскомъ, 730.

Греція, 45.

Д.

Данилово, 759.

Даниловъ монастырь, 661.

Деревянный городъ въ Москвѣ, 229, 230, 253, 322, 339.

Десна р. 368, 371, 372.

Дмитровъ, 164, 165, 548, 552.

Днищенскъ см. Воздвиженское село.

Днѣпръ, 365, 366, 367, 432, 443, 446, 447, 450, 451, 452, 454, 455, 456, 478, 481, 482, 483, 494, 613, 614, 732, 736.

Добрвицкъ, 432.

Донской монастырь, 245, 321, 324.

Дорогобузь, 478, 504, 505, 517, 521.

Дубровна Орш. уѣзда, 434, 435.

Дѣвичій монастырь, 251, 254, 280, 295, 324.

Е.

Еленскія ворота въ Смоленскѣ, 724, 725, 730.

Ж.

Жаковъ, 542.

Жиздра, городъ Калужской губ., 241.

Жуловицы, имѣніе Константина Вишневецкаго, 83.

З.

Заболотье, 685.
 Замостье, 24.
 Запорожье, 134.
 Звенигородъ, 136, 288, 294.
 Зеленскія ворота см. Еленскія вор.
 Зубцовъ, 601.

И.

Ивала, пограничная рѣка между Россіей и Польшей (1609 г.), 438.
 Ивановичи Оршанск. уѣзда, 435.
 Индія, 216.
 Инфлянты, Инфлянтская земля, 21, 291, 495.

К.

Казань, 685.
 Калуга, 121, 163, 179, 180, 183, 184, 189, 193, 194, 210, 212, 222, 223, 227, 287, 516, 526, 543, 547, 549, 553, 556, 568, 575, 577, 290, 591, 592. 678, 681, 692, 712.
 Калунъ, подлѣ Москвы; искажено названіе какой-то мѣстности, 662.
 Камаринская волость, 128, 376, 384.
 Каменка, д. подлѣ Козельскомъ, 241.
 Карачевъ, 125, 127, 128, 130.
 Кашинъ, 684, 685.
 Килькинь, см. Хлоининъ.
 Китай-городъ въ Москвѣ, 230, 278, 279, 308, 350, 351, 361.
 Кіевъ, 81, 131, 336.
 Клушинъ, Клушино, 187, 190, 196, 617, 619.
 Кобылины, подлѣ Смоленска, 729.
 Ковертино у Шацка, 696.
 Кожевная слобода у Москвы, 661.
 Козельскъ, 126, 127, 226, 241, 672.
 Коломенское село, 121, 201.
 Коломна, 151, 163, 317, 684.
 Колязинъ, 158.
 Колязинскій монастырь, 160.
 Константинополь, 557.
 Коштынскія, Коштыскія ворота въ Смоленскѣ, 605, 615.
 Корела, 694.
 Которось, р. 154.
 Краховъ, 51, 328, 402, 406.
 Красное Село, 254, 280.
 Красный, 439, 724, 725, 729.
 Кремль, въ Москвѣ, 230, 285, 300, 302, 303, 304, 306, 325, 326, 339, 345, 351, 357, 642, 691, 693.

Кромы, 86, 130, 392, 394.
 Крымъ-городъ см. Кремль.
 Курскъ, 85.

Л.

Лабушево, въ Камаринской волости, 128.
 Ладога, 694.
 Липино, крѣпостца подлѣ Перемышля Калужск., 224, 226.
 Липицы, у Волоколамска, 589.
 Литва, народъ, 461, 514, 584.
 Литва, страна, 328, 560, 670, 707.
 Лубно, подлѣ Смоленска, 442, 443.
 Луки см. Вел. Луки.
 Люблинъ, 765.
 Львовъ, 103.

М.

Медвѣжьей-бродъ, 200.
 Медынь, 194, 242, 271, 709.
 Мещовскъ, Мещевскъ, 212, 213, 222, 224, 225, 242, 594.
 Мещерскъ, 672, 712.
 Михайловъ, 137, 317.
 Могилевъ, 432, 433, 698.
 Можайскъ, 186, 198, 211, 233, 243, 244, 251, 271, 327, 489, 527, 545, 549, 551, 552, 553, 554, 574, 575, 576, 579, 584, 585, 590, 593, 595, 601, 607, 608, 609, 618, 626, 627, 629, 684, 761.
 Молдавія, 479.
 Молоховскія ворота въ Смоленскѣ, 724, 728.
 Монастырскъ (Монастыревское) 769.
 Моравскъ, 85, 100, 367, 368, 369, 371.
 Москва-городъ, почти на каждой страницѣ.
 Москва-русскіе, 15, 16, 35, 38, 132.
 Москва-рѣка, 135, 254, 279, 280.
 Моссальскъ, 154.
 Мстиславль, 453.
 Мыша, 291.

Н.

Нарва, 18.
 Неглинная, 254.
 Невель, 685.
 Нехорошево м. подлѣ Москвой, 135, 202, 294.
 Нидерланды, 626.
 Никольскій монастырь (на Угрѣши), 210.
 Никольскія ворота въ Москвѣ, 347.
 Никольская Слобода, 158.
 Никитскія ворота въ Москвѣ, 250, 317.

Новгородождь см. Новгородъ-Сѣверскій.
Новгородъ-Великій, 93, 155, 284, 676,
684, 686, 693.

Новгородъ-Нижній 315, 353, 354, 355, 684.

Новгородъ-Сѣверскій, 4, 85, 101, 371,
374, 375, 377, 378, 384, 386, 570, 572.

Нѣдынь см. Медынь.

Нѣмецкія ворота въ Москвѣ, 317.

О.

Одоевъ, 224.

Ольшаница подъ Козельскомъ, 226.

Опочка, 685.

Орель, 130, 131, 137, 396.

Орша, 367, 431, 434, 450, 729.

Осиповъ, Иосифовъ Волоколамскій мона-
стырь, 143, 156, 161, 187, 190, 191, 548, 552,
553, 562, 579, 589, 591, 629, 679.

Остерь, 366.

Островъ, 685.

П.

Пахна р. 152.

Перемышль, 223, 224, 225, 226.

Переяславль, 160, 247, 248, 250, 252, 685.

Пернава, 18, 495.

Персія, 13.

Петровскія ворота, 316.

Погорѣлое, 623, 626, 629.

Погра, 691.

Покровская гора у Смоленска, 724, 734,
735, 738.

Полоцкь, 487.

Полянова р. 770.

Польша, —почти на каждой страницѣ.

Почепъ, Поченовъ, 125, 566, 573, 574, 677.

Промникъ, 77.

Пронскъ, 695.

Прудки, Калужск. губ. 186, 188, 189.

Псковъ, 93, 286, 674, 709.

Путивль, 85, 86, 87, 100, 122, 127, 374,
375, 376, 389, 390, 391, 392, 394, 761.

Пятницкія ворота въ Смоленскѣ, 494.

Р.

Ревель, 18, 521.

Ржевъ, 165, 542, 579, 580, 591, 594, 595,
605, 629.

Рига, 592.

Рильскъ, 85, 376, 384, 389, 391, 392.

Рогачевъ, 281.

Рославль, 543, 585, 587.

Ростовъ, 281, 282, 285, 685.

Ружицы, (Руза?) 186.

Рязань, 137, 151.

Рязанское государство, ряз. земля, 173,
214, 220, 236, 239, 593.

С.

Самборъ, 83, 84, 95, 375, 479.

Свенскій монастырь, 125,

Серпейскъ, 770.

Серпуховъ, 87, 397, 530, 537, 538, 690, 691.

Серпуховскія ворота, въ Москвѣ 204.

Симоновъ монастырь, 203, 232.

Смоленскія ворота въ Смоленскѣ, 496.

Смоленскъ, 96, 116, 136, 137, 143, 161,
165, 166, 183, 187, 193, 220, 234, 240, 244,
296, 315, 328, 431, 433, 437, 443, 444, 449,
464, 467, 488, 494, 505, 508, 549, 566, 595,
597, 618, 635, 653, 659, 663, 666, 675, 696,
697, 698, 699, 703, 708, 709, 721, 723, 724,
727, 728, 729, 731, 732, 733, 735, 737, 738,
739, 756, 758, 769.

Соборники, 187.

Соль-Галицкая, 354.

Сорозна подлѣ Краснаго, 440.

Спасскій монастырь въ Ярославлѣ, 152,
153.

Срѣтенскія ворота въ Москвѣ, 287.

Стародубъ, 123, 124, 125, 555, 557, 558,
566, 573, 574.

Суздаль, 280, 281, 685.

Сѣверское государство, княжество, Сѣвр.
страна, земля, 121, 203, 211, 214, 220, 239,
339, 433, 443, 508, 509, 510, 544, 674.

Сѣбежь, 685.

Сѣвскъ, 85, 386, 390.

Т.

Тайнинское село, 134—135.

Татарія, 41.

Тверскія ворота въ Москвѣ, 233, 246,
252, 287, 316, 317.

Тверь, 155, 157.

Товиенскъ см. Тайнинское с.

Торопецъ, 476, 591, 594, 674, 685.

Тотьма (?), 684.

Троица, Троицко-Сергіевскій монастырь,
141, 142, 156, 158, 161, 162, 164, 189, 192,
227, 489, 491, 494, 513, 534, 539, 551, 685, 710.

Троицкія ворота въ Москвѣ, 683.

Тула, 121, 122.

Турція, 479, 557.

Тушино, 123, 134, 135, 137, 140, 192.

У.

Угличи село, 282.

Угличь, 82, 83, 107, 424, 685.

Угра, 194, 198.

Украина, 604, 616, 635, 761.

Ухия р. 441.

Х.

Хлопичъ, Килькимъ около Клушина, 190.

Ходыня, 135, 156.

Хуцынь, 693.

Ц.

Царево-Займище, 140, 191, 192, 279, 590, 596, 609, 611.

Царьгородъ, (Царевъ Борисовъ), 393.

Цѣперсь, 558.

Ч.

Черниговъ, 4, 85, 100, 123, 368, 369, 370, 561, 573, 769.

Чернигусовъ у Шацка, 696.

Чернинъ, см. Черниговъ.

Чертольскія ворота въ Москвѣ, 253, 319.

Чудовъ монастырь, 353.

Ш.

Шаць, 696.

Швеція, 18, 19, 20, 23, 34, 202, 407, 521, 626, 685.

Шевлево, 770.

Шенскъ см. Сѣвель.

Шеловъ, 291.

Я.

Ядринъ, 355.

Ярославль, 151, 152, 355, 685.

Ясенка, 443, 444.

Яуза, 253.

Яузскія ворота, 233.

Э.

Эрнестова башня въ Смоленскѣ, 725.

Эстонія, 19, 521.

16040

ОПЕЧАТКИ.

СТР.	строки		НАПЕЧАТАНО:	ДОЛЖНО БЫТЬ:
63	8	снизу польск. текст.	Nysogrodzki	Wysogrodzki
65	12	снизу — —	marszaliem	marszalkiem
95	3	снизу русск. текст.	Самборгѣ	Самборѣ
123	4	сверху — —	Болотникѣва	Болотникова
131	5	снизу — —	Шуйское	Шуйскаго
136	3	снизу — —	Зборовскій	Зборовскій
—	2	— — —	Мхоцкій	Млоцкій
—	3	снизу польск. текст.	krógum	którum
137	13	сверху русск. текст.	Тушинь	Тушино
154	3	снизу — —	Которосль	Которость
155	3	— — —	языки	языковѣ
163	13	— — —	Скушинь	Скуминь
171	9	— — —	стольиыя	столовыя
176	3	— — —	малѣйше	малѣйшее
187	6	снизу — —	Зборовскій	} ошибка Збаражскій
—	4	снизу польск. текст.	Zbogowski	
189	8	снизу русск. текст.	Хрислинскій	Хрослинскій
200	10	— — —	Боровска	лагеря
—	5	снизу польск. текст.	Bogowska	не нужно этого слова
290	1	сверху русск. текст.	стѣпъ?	стѣпъ.
319	1	— — —	помогали	помогала
331	9	— — —	устраненія	устрашенія
338	11	— — —	шишей	шишей
347	4	снизу — —	Бельскаго	Ельскаго
333	1	— — —	12	больше 10
392	10	сверху — —	городъ,	городъ.
—	4	снизу — —	доставало	добывало
послѣ 412 неправильно обозначены двѣ страницы				
напечатано 313 и 314, нужно 413, 414.				
422	11	сверху русск. текст.	рога ти-	рогати-
431	9	снизу — —	Орши	Оршѣ
446	9	— — —	стачку	стычку
448	9	— — —	Левъ Сапѣга	Янѣ Сапѣга
451	4	— — —	ружейнаго	ручнаго
463	3	сверху — —	ганавницы	гаковницы
493	3	— — —	русские	русскіе
517	9	снизу — —	отъ царя	на имя царя
534	6	сверху — —	Хросланскій	Хрослинскій
538	2	снизу польск. текст.	Dumitra	Dmitrowa

639	1—2	сверху	русск. т.	къ Дмитрію самозв.	въ Дмитровъ
546	8	снизу	— —	Засѣдкій	Засѣкинъ
579	13	сверху	— —	предположенные	предложенные
585	11—12	—	— —	изгомъ	изгономъ
589	5	сверху	— —	Осинова	Осипова
591	3	снизу	— —	Осиновъ	Осиповъ
635	10	сверху	— —	28	21
714	5	—	— —	Тройновскій	Трояновскій
—	11	снизу	— —	Рудинскаго	Рудницкаго



Продаются у комиссіонера Археографической Коммисіи Кожанчикова и у другихъ извѣстныхъ книгопродавцевъ, въ Санктпетербургѣ и Москвѣ, слѣдующія изданія Археографической Коммисіи:

1. Полное Собраніе Русскихъ Лѣтописей, томы IV, V, VI, VII, VIII, IX и XV по 2 руб. за томъ	14 р.	— к.
2. Лѣтопись по списку монаха Лаврентія (второе изданіе)	3	" — "
3. Лѣтопись по Ипатскому списку (второе изданіе)	3	" — "
4. Повѣсть Временныхъ лѣтъ по Ипатскому списку, изданная фото-литографически	4	" — "
5. Указатель къ первымъ восьми томамъ Полнаго Собранія Русскихъ Лѣтописей, выпуски первый и второй (А—ГЕН.) по 50 коп.	1	" — "
6. Акты Археографической Экспедиціи, четыре тома	10	" — "
7. Акты Историческіе, томы IV и V по 2 руб.	4	" — "
8. Алфавитный Указатель къ Актамъ Историческимъ	—	75 "
9. Дополн. къ Act. Истор., томы V, VI, VII, VIII, X, XI и XII по 2 р.	14	" — "
10. Русская Историческая Библіотека, томъ первый	2	" — "
11. Документы, объясняющіе исторію Западно-Русскаго края и его отношенія къ Россіи и къ Польшѣ (съ тремя картами)	2	" — "
12. Историческое изслѣдованіе о Западной Россіи	—	75 "
13. Дневникъ Люблинскаго Сейма 1569 г.	3	" — "
14. Акты, относящіяся къ исторіи Западной Россіи, томы IV и V	4	" — "
15. Акты, относящ. къ исторіи Южной и Западной Россіи, т. I, II, IV—VII, по 2 руб.	12	" — "
Того же изданія томъ третій	3	" — "
16. Акты на иностранныхъ языкахъ, относящіяся къ Россіи, т. I и II.	4	" — "
17. Дополненія къ Актамъ на иностранныхъ языкахъ	2	" — "
18. Сказанія иностранныхъ писателей о Россіи, томъ первый	2	" — "
19. Того же изданія томъ второй	1	50 "
20. Русско-Ливонскіе акты	2	" 50 "
21. Акты Юридическіе, съ Указателемъ	2	" 50 "
22. Акты, относящ. до юридич. быта древней Россіи, т. I и II по 2 р.	4	" — "
23. Великія Минеи Четвѣи, собранныя всероссійскимъ митрополитомъ Макаріемъ, выпускъ первый: Сентябрь, дни 1—13	5	" — "
24. Того же изданія выпускъ второй: Сентябрь, дни 14—24	3	" — "
25. Того же изданія выпускъ четвертый: Октябрь, дни 1—3	3	" — "
26. Путешествіе игумена Данила по Святой Землѣ, въ началѣ XII в.	2	" 50 "
27. О Россіи, въ царствованіе Алексѣя Михайловича, современное сочиненіе Котошихина (второе изданіе)	1	50 "
28. Грамоты, касающіяся до сношеній Сѣверо-Западной Россіи съ Ригю и Ганзейскими городами (въ большой листъ)	4	" — "
29. Писцовыя книги Новгородскія, въ трехъ томахъ, по 2 руб. за т.	6	" — "
30. Писцовыя книги Ижорской земли, отд. I и II (съ картой) по 75 к.	1	50 "
31. Выходы государей царей и великихъ князей Михаила Θεодоровича, Алексѣя Михайловича и Θεодора Алексѣевича	4	" — "
32. Письма Русскихъ государей и другихъ особъ царскаго семейства	2	" — "
33. Медальоны графа Толстаго	3	" — "
34. Собраніе Русскихъ медалей: вып. первый 3 р.; вып. второй 1 р. 50 к.; вып. третій 3 руб.; вып. четвертый (одинъ текстъ безъ рисунковъ) 50 к.; вып. пятый, съ Прибавленіемъ 3 р. (въ большой листъ)	11	" — "
35. Лѣтопись занятій Археографич. Коммисіи, вып. 1, 2 и 3 по 50 к.	1	" 50 "
Того же изданія выпуски 4 и 5 по 1 р.	2	" — "
36. Сказанія о князьяхъ и царяхъ земли Русской, выпускъ 1	—	" 10 "
37. Матеріалы для историко-географическаго атласа Россіи, листы 1-й и 2-й 30 коп., въ папѣ	—	" 60 "
38. Каталогъ изданій Археографической Коммисіи	—	" 25 "

ИЗДАНИЕ



6040